
Çiçekler Büyür
Asuman Işıksu

ÇİÇEKLER BÜYÜR

YAYIN NO: 509

ÇİÇEKLER BÜYÜR
Emine Işınsu

© Bilge Kültür Sanat Yayın Dağıtım San. ve Tic. Ltd. Şti.
Sertifika No: 16228

1. Basım, 1978
.....
Bilge Kültür Sanat, 1. Basım, Temmuz 2012

ISBN: 978 - 605 - 5261 - 09 - 2

Yayın Yönetmeni: *Ahmet Nuri Yüksel*
Yayına Hazırlayan: *Osman Sevim*
Kapak: *Kenan Özcan*
Baskı: *Yaylacık Matbaası*
Litros Yolu Fatih San. Sit. No: 12/197-203 Topkapı
Tel: (0212) 612 58 60
Kapak Baskı: *Saner Matbaacılık*
Cilt: *Yedigün Mücellithanesi*

BİLGE KÜLTÜR SANAT
Nuruosmaniye Cad. Kardeşler Han No: 3 Kat: 1 34110 Cağaloğlu / İSTANBUL
Tel: (0212) 520 72 53 - 513 85 04 Fax: (0212) 511 47 74
bilge@bilgeyayincilik.com www.bilgeyayincilik.com

ÇİÇEKLER BÜYÜR

EMİNE IŞINSU

BİLGE
KÜLTÜR
SANAT

Babam Aziz Zorlutuna'nın
ruhuna tükenmeyen sevgimle

BİRİNCİ BÖLÜM

"Seni çok seviyorum Mehmet Ali."

Gürültüden sonra kulağıma çarpan bu sakin ses, benim sesimdi. İçine yüreğimi, bedenimi, varlığımın tümünü koymuşum… Tanıdım!

Derken... Hafızamın bir köşesine gömülüp kalmış bir hatıra kımıldayıp, canlandı:

Her şeyi pek açık gördüm, renkler hiç solmamıştı, bahar havası ciğerlerime doldu. Demek o günler, pek de uzaklarda değilmiş! 1960'lar olmalıydı, ortaokul birinci sınıftaydım, on iki yaşında…

Tabiatta değişiklik yoktu. O bizim ihtiyar, koca güneş arza bir kez daha sırıtmış, karlar erimeye başlamış, toprak su içiyordu. Toprak ha! Sahibi uğruna her bir şeye katlanabilen bir dişi köledir, onu iyi bilirim. Beslenmek ve doymak ister, ötesine aldırmaz. Çektiği eziyeti; çapayı, traktörü, daha bilmem neyi... unutmuştur. Parçalandığını, aşağılandığını aklına bile getirmez; kendisinden istenileni, kendisine bağlanan umudu hatırlar, verir… Doymayagörsün, elbet verir!.. "Canım toprak", "ana toprak" falan filân gibi övgülerin yalnız alanlar tarafından, aldıkları sürece yapıldığını da bilmez yahut bilmek istemez!

İşte 1960'ların baharında toprak, kar suyunu yavaş yavaş emip içine sindirirken, şükranını ifade etmek için olsa gerek,

bağrından akçabardakları fışkırtmıştı. Her yıl yapar bunu. Toprağın suyla karışıp balçıklaştığı yerlerde ak yüzlü nazlı çiçekler, ak saplarının üstünde ürkek bir sevinçle titrerler… Bu çiçekler üzerinde açtıkları balçığa yakışır mı yahut o ince, zarif saplardaki kudret nasıl bir şeydir ki, bazen de başları üzerindeki karı delip boy verirler… Bilmiyorum. O zamanlar zaten böyle şeyleri düşünmez, sadece hissederdim. Bir heyecan, incesinden kalınına bedenimi saran bütün kan damarlarımda dolaşır; ben, ona isim bulamazdım.

Töremizdir, 6 Mayıslarda okul çocuklarını kıra götürürler. 6 Mayıs, Sosyalist Hayvan Bakıcıları'nın günüdür; köyün çobanları da bir yıllık resmî görevlerine başlamak üzere bugün seçilirler.

Kırda, öğrenciler, ak çiçekleri koparıp, birer ince dala dizerler. Süslü dallar, çocuklardan analara verilen onaylanmış armağandır. İlkbaharın armağanı! İlkbaharın, yazın, güzün, kışın yegâne armağanı desek, daha doğru.

Çığlık çığlığa koşuşan çocuklar, son derece saf bir güzellik ifade eden çiçekleri, hiç acımadan koparıp, büyük dikkat ve beceri ile dallara diziyorlardı… Kıvrılan sapların yana düşürdüğü ak yüzlerde can çekişmenin ıstırabı değil, herhâlde kocaman bir hayret vardı:

"Demek, hayat budur!"

Ben, samimiyetle çiçeklerin böyle hüküm verdiklerini sanıyordum.

Gürültü çok fazlaydı, öğrencilerin tepindiklerini görüyordum. Akçabardakların bir kısmı dallara dizilirken, büyük bir kısmı da çamurlu küçük ayakkabıların altında ezildi... "Demek hayat budur!"

Oysa bunlar, karların altından başlarını uzatırken hakikaten güçlüydüler, umutla gülümsemişlerdi. Öyle ya, hayattan bir haz bekleyecek kadar kudretli ve beyazdılar. (Çok sonraları bu iki sıfatın yan yana gelmesinden umudun değil, umutsuzluğun doğması lâzım geldiğini öğrendim.)

Vahşetin değişik yüzlü tohumları gibi toprağın üstünde zıp zıp zıplayan çocuklardan uzaklaşmış, bir ağaca dayanmış, öyle bekliyordum. Ne beklediğimi kendi kendime itiraf etmeme imkân yoktu tabii. Derken, gördüm onu. Yine saçları alnına dökülmüştü, kızıl-kumral iri bukleler… Üzerinde kendisine büyük gelen bir lacivert ceket vardı. Hemen anladım babasının ceketi olduğunu. Etekleri, kasıklarını geçmiş, dizlerine kadar uzanmış, kol yenleri nerdeyse parmaklarını örtecekti. Bacağında ise, kaç yıldır tanıdığım eski pantolonu, rengi atmış, daralmış, bir hayli kısalmış, eski kaba botlarının da kapatamadığı çorapları görünüyor. Tek tekti çorapları, biri siyah, öbürü kirli beyaz. Bütün hepsini, o bana yaklaşırken, bir anda görüverdim. Yine bir akım geçer gibi oldu vücudumdan, yine yay gibi geriliverdim.

Geldi, tam önümde durdu. Sanırım o lacivert ceketle, babasının giysisiyle bana gösteriş yapmak istiyordu.

– Ne o, dedim, nedir bu hâlin?

Karşılaştığımız zamanlar ekseri ilk konuşan ben olurdum. Telâşımı, heyecanımı örtmek istercesine alelacele bir şeyler bulur, pek de düşünmeden kelimeleri ardı ardına sıralayıverirdim. Farkında olduğum en belirli duygu, o zamanlar, sanırım, sadece onu incitmek arzusuydu.

– Hâlimde ne varmış be?

Şaşırıp kızmıştı, kazanmıştım! Pek de güvenmeye gelmez, şöyle bir tutup, ters yüz ediverir durumu, dikkat!.. Umursamazlıkla dudak büktüm.

– Şu ceket… dedim.

– Ee?

– Babanın değil mi?

– Babamın olsa ne var? Ne var?.. Yeni bir ceket bu, anlıyor musun, yeni!

– Senin değil!

Ayağını kaldırıp yere vurdu, çamurlu botun altında bir çiçek daha ezildi; o, farkına varmadı, avazı çıktığı kadar bağırdı:

– Yenidir, dedim sana.

– Senin olsa… senin olsaydı... yani demek isterim ki Mehmet Ali, güzel şey senin olandır, başkasınınki değil, yani... demek isterim ki Mehmet Ali...

Demek istediğimi ben ne kadar bilebiliyordum ki ona anlatayım. Fakat o:

– İstersem babamdan, bana verir, istemem ki...

dedi, hiçbir şey anlamamıştı.

– İyi ya!.. dedim.

Onu şaşırtmıştım ama incitememiştim. Epey sustuk, birbirimizin yüzüne bakamıyorduk. O başını kaldırmış, tomurcuklanan ağaçları seyrediyordu galiba, ben, çocuklara bakıyordum, Fatma'yı seçtim aralarında. Mehmet Ali'ye döndüm:

– Akçabardak toplamıyor musun?

Çamurlu parmaklarını alnına götürüp buklelerini karıştırdı, neden sonra cevap verdi:

– Toplayıp da kime götüreceğim, anam var mı benim?

Ya sesinin dikliğinden, sertliğinden ya benim anamın varlığı ile yokluğu hiç belli olmadığından, ona acımadım. Omuz silktim:

– Babana götür.

Bu kez o omuz silkti, cevap vermedi, başını kaldırıp tekrar mühim işine döndü, dalları incelemeye devam etti. "Mariya'ya götür." diyecektim, dilimi tuttum. Sonra o bana sordu:

– Ya sen niçin toplamıyorsun?

– Canım çekmiyor.

– Neden?

– Sana ne be, sana ne!

İlgisi hoşuma gidiyordu, bir şeyler daha sorsun istiyordum. Bir taraftan da karşımda böyle dikilip durması, canımı

sıkıyordu. Sebebini hiç bilemediğim bir suçluluk hissediyordum. Biraz önce ayakkabısıyla ezip, balçığa gömdüğü çiçeğe takıldı gözüm, suçu ona yükledim, ona öfkelendim:

– Git yanımdan be, gitsene hadi…

İnadına durdu, gülümsedi. Ağaçları seyretmekten vazgeçmiş, ellerini cebine sokmuş, ayaklarının üzerinde yaylanıyor ve beni baştan ayağa süzüyordu. Yaşına göre, bedeni bir hayli gelişmişti ki, karşımda onu, kocaman bir erkek gibi görüyordum.

– Ben... dedi, biliyorum neden bu çiçekleri toplamadığını.

Yine attı bir yalan; dudak büktüm:

– Neden?..

Kıvıracağı yalanı suratına çarpacaktım, tetikte bekliyordum.

– Çünkü bu çiçekler sana benziyor, kıyamıyorsun!

– Haa?

– Çiçekler sana benziyor dedim.

Hiç aklıma gelmemişti, kendimi bir çiçeğe benzetmek ha, garip! Elimde olmadan baktım onlara. İncecik beyaz saplarını, eflatuna kaçan pembemsi beyaz yapraklarını gördüm. Tüy gibi, kelebek gibiydiler… Bir an bocaladım galiba, hiçbir şey diyemedim. Mehmet Ali, "Hoo ho hoo!" diye pek kaba güldü:

– Çünkü... dedi, senin gibi küçücük onlar, hem de çelimsiz, hem de beyaz! Ben ezerim onları, hepsini ezebilirim. Bak, bak...

Pis, eski botlarıyla bastı çiçeklerin üzerine, bastı… Bu küçük katliamı soluksuz seyrediyordum, boğazıma bir yumru tıkanmış, konuşamıyorum, genzim yanıyor, burnum sızlıyor… Ve ben "zayıf" ha, "çelimsiz" ha, ben "beyaz" ha?.. Öyle bir "beyaz" deyişi vardı ki, sanki o beyaz, güneşi örten bir leke idi! Hiç olur mu, ne der bu çocuk, ne yapar bu çocuk!.. Öbür kızanlar da, sanki hiç işleri yokmuş gibi, birer ikişer başımıza toplandılar, Mehmet Ali'nin sözlerini duymuş olacaklar, el çırpıp bağırmaya başladılar:

– İl-ay, İlay Akçabardak İ-laay!.. Akçabardak İlay!.. İl-ay, İl-ay…

Ağlamak geliyordu içimden, haykırmak, tepinmek ve o çocuğu tutup, boynunu koparmak! Yapabileceğim şey ise ağlamamak, daha doğrusu gözyaşlarımı onlara göstermemekti. Kollarımı arkaya dolayıp, ağaca sarıldım sıkı sıkı, gökyüzüne baktım. Güneş çekiliyor olmalı, gök pembemsi, grimsi. Hayır, gözyaşlarım onların önünde akmayacak! Havalara bakmaya devam ediyorum. Çocuklar "Akçabardak İlay"dan bir türkü yakmışlardı. Kulaklarım uğulduyor, daha neler vızıldadıklarını duymuyordum, türkünün ahengi beynimde çınlıyordu. Ağaca daha çok sarılıp, derin derin nefes aldım. Sonra, Mehmet Ali'nin o koca kahverengi gözlerinin içine baktım, iyice baktım, nefesimi ayarladım:

– Sense... dedim ona, küçük bir kırmızı yılansın Mehmet Ali!

Sesim çok sakindi, bu etkiledi sanırım öbür çocukları, sustular. Tekrarladım:

– Bir ufak kırmızı yılan, işte hepsi bu.

İnce uzunluğundan yılanı, saçlarının renginden de kırmızıyı bulmuştum besbelli. Kollarımı çözüp ağaçtan, "Başka ne diyebilirim?.." gibilerden iki yana açtım, hiçbirini görmeden çocukların hepsine baktım, onları etkilemiştim, zaten Con Ahmet'in oğlunu sevmezlerdi, beni bırakıp Mehmet Ali'ye sataşmaya başladılar:

– Kırmızı yılan Mehmet Alii… Mehmet Ali kırmızı yılan, kırmızı yılan Mehmet Ali…

Onlar bağrışadursun; ben yine başım dik, burnum havalarda, (O anda galiba dedemin masallarından birinde yaşıyordum.) tıpkı bir sultan gibi süzülüp aralarından ağır ağır yürüdüm… Arkamdan sesleri geliyordu. Mehmet Ali'nin biriyle kavgaya tutuştuğunu, küfürlerini, gürültülerini duyuyordum. Belki çamurların üstünde yuvarlanıyorlardı... Lacivert ceket kirlenmiştir, babası kızacak. Dönüp de bakmadım arkaya,

hiç bakmadım. Fatma'nın koşup yanıma geleceğini umuyordum, gelmedi. Yürümeye devam ettim…

Biraz ötede dedemle Çakır İsmail dedeyi fark ettim. Acaba bizleri görüp, konuştuklarımızı işitmişler miydi? Çocuklardan yana bakıyorlardı. Peki onlar, böyle ikide bir başlarını alır, kırlara açılır, ağaçlıklara gider ne yaparlar, ne konuşurlar?.. Kaldı mı yapacak işleri?.. Ya konuşacak konuları?..

Kaç yılın arkadaşı onlar, dedem yüz yaşında olmalı, belki iki yüz! Çakır İsmail de çocukluk yoldaşı. Dağlara beraber çıkmışlar, Çanakkale'ye beraber gitmişler, gazetede çalışmalarında, cemiyetteki faaliyetlerinde ve silâhların arkasında hep beraber olmuşlar. Onların hayatını düşündükçe şu yüz, iki yüz sene de az!

Yanlarına gittim, dedem yüzüme bakmadan kolumdan çekti, dizlerinin üstüne oturttu. Çakır İsmail:

– Aferin kızanım, dedi, iki lâf edip, onca çocuğun aklını çeldin, aferin! Hüseyin be, şu senin kızanda iş var, akıllı, cesur.

Dedem bir süre cevap vermedi. Dalıp gitmişti, gözleri ışıyordu, neden sonra beni göğsüne daha bir sıkıca bastırıp:

– Ah! dedi, ah!..

Tütün kokulu soluğu sıcaktı, yüzümü okşar gibiydi. Damarları mor mor kabarmış, derisi çatlamış koca ellerini ovuşturdu:

– Daha su lâzım, dedi, su, toprak, hatta gübre lâzım.

– Haa!..

Elbet şaşırır Çakır İsmail, o bilmez dedemin beni "Taze fidanım," diye sevdiğini. Bir şey anlamaz, şaşırır çünkü dedem ha bire "taze fidanı" üzerine konuşuyor:

– Hepsi lâzım, hepsi. Çünkü çok taze, yeni tomurdu! Yeni… Ama bilmem ki benim nanca zamanım kaldı, yetecek miyim ona?

– Günü, suyu bulursun belki, toprak? Hıh, vermezler!

Çakır İsmail'i "toprağı" fikrinden çekip koparmak zor.

– Duymadın mı herifi dün, diye devam etti. Ne söyledi, şunca toprak bıraktık size, buldunuz da, aç it gibi ürüyor musunuz, dedi, eğer istersek dedi, oncağızı da alırız elinizden, dedi. Sen de oturmuş gübre sayıklarsın, günü geldi hayvanların b…u bile devlet malı oldu, verir mi sana gübre?.. Aklını mı kaçırdın abe pehlivan?

Yakmaktan pek hoşlandığım kâğıt parçaları gibi birden parlayıp birden sönüvermişti ihtiyar. Tıpkı o kâğıt parçaları gibi kıvrılıp sarardı; bir avuç kara toz kaldı geriye, sanki "püff" desem, dağılacak!

Dedem yine, onu hiç... hiç anlamamıştı:

– Abe sen ne dersin İsmail?

– Ya sen neden bahsettin?

Şaşkın bakıştılar.

Beraber geçen şunca yılın, bir anlık kıymeti yoktu onlar için, sanırım ne kırlaşmış, seyrelmiş saçların, ne yüzlerini bölük pörçük eden çizgilerin farkındaydılar. Çünkü Hüseyin Pehlivan'ın gri gözleri hâlâ hançer pırıltısında, Çakır İsmail'in kenetlenmiş çenesi hâlâ çok güçlü. Hâlâ!.. Geriye kalan?.. Oysa eski günlerde çok şey vardı bölüştükleri: Korku, iman, zafer, kan; yenilgi, çığlık, zafer, sevinç! Endişe... Duyguların tümü ve duygu ötesi... Kavramlar. İman!

Dinledim o günleri, çok dinledim. Sonraları, "Acaba yaşayan ben miydim?" diye düşündüğüm oldu. Umut soluğu gibi bir şey…

Kasaba kasaba, köy köy dolaşıp gençlere spor kulüpleri kurduran Mehmet Behçet tanıştırmıştı onları. O gün bugün, ayrılmaz yoldaş oldular. Yeşilin en derininde, Deliorman akşamlarındaki sükûtta ve fişek sürerken tüfeklerine ve çığlık çığlık köy baskınlarında... Sarı kızın mezarı başında!

Razgrat'ta ise Mahmut Necmettin'le başlayan dostluk, sacayağı olmuşlar! Der ki:

"Necmettin o saf çocuk yüzünde iki koca göz taşırdı ki uşaam, öyle tesirliydi ki o gözleri, işte yaşının küçüklüğüne rağmen bizi sürüyüp götürdü ardından. Ben, İsmail, Necmettin...

Ben, İsmail, Necmettin…

Türk Sadâsı gazetesi!

"Hep üçünüz beraber miydiniz dede, yalnız üçünüz mü?"

"Vardı başkaları elbet, çook... Okumuş kişiler, yazarlar, öğretmenler, çok. Ama biz üçümüz, nasıl söylesem, kafa arkadaşı gibi değil yalnız, gönüllerimiz kardeşti. Anlayabilir misin, bu yüzden o, Çanakkale'ye varalım, deyince..."

Cihan Savaşı'nda, Çanakkale'de çarpışmak için buradan kaçarlar. Edirne'de birkaç ay silâhlı talim gördükten sonra, Gelibolu'ya sevk edilirler. Mahmut Necmettin orada, fena hastalanır. Öldü ölecek diye yürekleri titrer. Ölmez ama, silâhsız sıhhiyedir artık sınıfı, İstanbul'a Hilâliahmer Genel Merkezi'ne gönderilir. Bizimkiler savaşmaya devam eder.

Üçü tekrar buluştukları zaman, Çanakkale'den koyuvermedikleri düşman gemilerinin, İstanbul Boğazı'ndan süzülüp gelişlerini, beraber seyretmişler, beraber ağlamışlar. Daha fazla duramamışlar mütareke başkentinde, dönmüşler.

"İstanbul'da yapacağımız bir şey kalmamış gibi geldi bize, belki burada..."

Mahmut Necmettin, Razgrat'a matbaa kurmuş, Deliorman gazetesini çıkarmaya başlamış.

"Ne de olsa Necmettin okumuş adam, bilgili yazar. Bizden üstün tarafları çok. Hem..."

Rakı sofrasında sohbetlerde, güzel sevmede de üstün Mahmut Necmettin. Yüzünün çocuksu saflığı geçmiş, incelmiş, manalanmış, şık bir genç adamdır artık. Kelebek bıyığına özen göstermektedir. Kadınlar arasında itibarlıdır... Bizimkilerin pek iyi silâh kullanan kalın, kaba parmaklarına karşı; onunkiler zarif, bakımlı... kalemini kullanmakta tüfek yerine.

Bu yüzden değil mi zaten, kaleminin önüne idam sehpası kurdukları.

"İsmail'le, Bagriyanov'a koştuk hemen. Hem hemşerisi, hem mektepten yakın arkadaşı Necmettin'in, Bagriyanov'u bildin mi uşaam? Hani anlatmıştım, 44'te burada başvekil olmuştu. Neyse işte, o kurtardı Necmettin'i ipten... 1923 senesiydi, bahar, çiçekler açmış. Kıra çıktık, Necmettin iki rekât şükür namazı kıldıktan sonra, rakı sofrasını kurduk, hemen konuşmaya başladık. Bu kez nasıl, nereden başlayacağız mücadeleye, soru bu. Yani, nasıl?.. Yoksa başlayıp başlamamak değil tartışma mevzuu."

Çakır İsmail silâha güvenenlerden, ortaya fırlayıp, vuruşmak istiyor; sabotaj, baskın taraftarı. Mahmut Necmettin'le dedem, neşriyatın tesirine daha çok inanıyorlar. Hüseyin Pehlivan toprağı; matbaa mürekkebine, her türlü hurufata tercih etmesine rağmen diğerleriyle birlikte Mahmut Necmettin'i destekliyor. Böylece gazete macerası yeniden başlıyor… Çok değil, iki yıl sonra, matbaa baskına uğruyor, tahrip ediliyor, gazete kapatılıyor. Mahmut Necmettin tevkif ediliyor.

"Biz İsmail'le köydeydik o sıra, askerî idarenin Necmettin'i idama mahkûm ettiğini duyduk, soluk almadan koştuk Razgrat'a. Bu kez para kurtardı Necmettin'in hayatını. Tiyatro hazırlamışlar idareciler; bizimkine kaçma imkânı hazırlayacaklar, kaçarken de çavuş vuracak onu. Senin anlayacağın uşaam, bu çavuşa para yedirildi, herif Necmettin'in sahiden kaçmasına göz yumdu. Tabii kalamazdı Razgrat'ta, Plevne'ye geçti. Biz de köye döndük, ta Millî Kongre'ye kadar. 1929 muydu Millî Kongre'nin toplanışı, öyle… Görecektin uşaam…"

Millî Kongre'nin kararıyla Sofya'ya nakledilen Deliorman gazetesi, dört yıl büyük hizmet görmüş. Çakır İsmail'le dedem artık çalışmamışlar matbaada ama sık sık arkadaşlarını görmeye gitmişler Sofya'ya. Ondan talimat almışlar: Kurulan spor kulüpleri, Turan Cemiyetleri... Azalar çığ gibi büyümüş.

Ben, İsmail, Necmettin…

Yıl 1933'e ulaşıp da, Mahmut Necmettin bu kez suikasttan zor kurtarıp canını, kendini Edirne'ye atınca, sacayağı bozulmuş…

Şimdi o, uzaktadır: Geçen yılların birinde, fotoğrafını yollamıştı, dedem çok güldü: "Demek bıyığını kesip, boynuna kondurmuş kelebeği!"

Sonra ağladı dedem:

"Necmettin gittikten sonra, ben ve İsmail..."

Ve o eski günlerin hepsinde, sevinirken, acı çekerken ve mücadelenin her türlüsünde gönüllerdeki sır, kelimelerin ardında kaybolmazdı. Konuşmasalar da, anlarlardı birbirlerini.

Şimdi sormak gerektiğini bile duymadılar. Biten günün eşiğinde, soluk pembe bahar havası acayip sırlarla ağırlaşmıştı. Taşıyabilmek, artık ikisine de zor geliyordu. Böyle düşünür düşünmez, bir yerlere yuvarlanır gibi oldum, ayaklarım boşlukta, ellerim boşlukta. Dedeme daha çok sokuldum. Anlatsın, fidanını, beni söylesin istiyordum. Konuşmadı. Çakır İsmail ise, eliyle "Boş ver." misali bir hareket yaptı:

– Kalkalım gayri, dedi. Akşam oluyor.

Dedem, destek bulmadan kalkamazdı, nemli hava, mermi taşıyan bel kemiğini fena hâlde sızlatıyordu. Benim omzuma bastı, ağırlığını verdi, soluklandı, kalktı:

– Haydi hayırlısı, dedi, gidelim bakalım, bu gece de geçsin. Geçer inşallah.

“Kırmızı yılan Mehmet Alii, Mehmet Ali kırmızı yılan… Mehmet Alii. Mehmet...”

Çocukların değişen türküsü böylece çınladı kafamda. Derken, dağlardan kopup gelen deli bir sel misali hatıralar boşandı; tek tek, teferruatlı.

Şimdi, her şeyi hatırlıyorum:

Akşam; dedem, babam, annem ve ben un çorbasına kaşık çalarken, gönülsüzdüm. Çorba içmek yerine, ekmekle oynamayı tercih ediyordum. Ekmek içini yoğurup, hamur ediyor, türlü şekiller çıkarıp, eğleniyordum. Sonra yumruğumu basıp bu şekillerin üstüne hamuru eziyordum. Her zamanki gibi, yalnız dedem dikkat etti bana:

– Yapma kızanım, dedi, günah! Ekmekle oynanmaz, Allah’ın nimeti o, iç çorbanı, haydi oyalanma.

Babam o zaman fark etti önümdeki küçük hamur yığınını ki, bağırdı hemen:

– Ulan vesika ile alıyoruz şu mereti, karnımızı doyurmaya yetmiyor, sen ziyan ediyorsun, zıkkımlan o önündekileri, karışmam.

Ben, dedeme cevap verdim:

– Canım çekmiyor.

İlgilendi, “Neden?” diye sordu. Yüzümü buruşturup, cevap vermedim. Ona şımarabilirdim!.. Dedemin babama baktığını gördüm, ben de baktım; başı önünde, kaşları çatıktı yine.

Kaşığını çorba tasına uzatıyor, çekip ağzına götürüyor, bir koca lokma ekmek kopartıyor, çok acele çiğneyip yutuyor, sonra tekrar çorbaya götürüyor kaşığını, muntazam işleyen bir makine gibi. Dönüp dedeme baktım, yeni bir şey mi ummuştu oğlundan! Onun gözlerinden bir kara bulut geçti galiba, öksürüp boğazını temizledi, sonra:

– Oğul!.. dedi, haberin var mı, benim İlay kızanım bugün onca çocuğun hakkından geldi. Susturdu onları, şaşırttı. Hem hiç edepsizlenmeden, bağırıp çağırmadan, tıpkı şey gibi... şey... bir büyük adam gibi, akıllı, ne istediğini bilen adam gibi!

Ürkek bir heyecanla sarsılıp sevindim. Oysa babam, hiç cevap vermedi, işitmemiş gibiydi. Çorba tasına uzanıp geri çekilen, üzeri kara kıllı bir koldu o, yalnız kol. Kafası, bedeni silikleşmiş, kaybolmuştu. Dedem tekrar konuşsa, her bir şeyi anlatsa... Belki?.. O ise:

– Sana söylediğimi duymadın mı?

diye sordu, babam da:

– Duydum.

dedi, başka bir şey söylemedi. Sormadı da.

Bir parça daha ekmek içi koparıp ezdim; bıyıklı bir koca erkek suratı yaptım özenle. Ve yumruğumu indirdim üzerine. Nedense keyiflenmedim, içim acı doluydu… Babamın doğrulup, kolunun yeniyle bıyıklarına yapışan çorba bulaşıklarını sildiğini, buğulu buğulu gördüm. Anneme bakmadan, onunla konuşuyordu:

– Fazla oyalanma, gel yat. Sabahları kaldırıncaya kadar seni, anam ağlıyor, tüh be!

Dedemden çekinmese küfür ederdi mutlak. Edep etti galiba, bir avuç pisliği içinde saklayıp, odadan çıktı. Annem cevap vermemişti, bir süre kapanan kapının ardından baktı, herhâlde babamın uzaklaştığından iyice emin olduktan sonra, dedemin yüzüne kaldırıp bakışlarını, sormaya cesaret etti; sesi korku, kuşku doluydu:

– Ne oldu ki baba, ne yaptı İlay?

Ne yaptımsa yaptım! Artık dedemin anlatacaklarının hiçbir anlamı kalmamıştı. Sussun, cevaplamasın istedim. Hâlbuki o, yumuşak yumuşak konuştu. Annemle başka türlü konuşmazdı zaten, onu incitmekten çekinir gibi, dikkatli, yavaş:

– Çocuğum yok diye üzülme gelinim; senin bu İlay kızın, pek çok çocuktan daha iyi!

Annemin gözleri ışıldar gibi oldu, sevindi belki, mamafih o, sevinmekten de korkardı:

– Bilmem ki... dedi.

– Korkak, işe yaramaz erkek olacağına, cesur, akıllı kız olsun, iyidir!

Dedem keyifle gülümsedi, gelinini yüreklendirdiğini sanıyordu herhâlde. Onun toprakta çalışmaktan çirkinleşmiş, kalınlaşmış, kızarmış elleriyle, yüzünü örttüğünü görünce, şaşırdı. "Kötü bir lâf edip, üzdüm mü yine?" der gibi, bana baktı. Dudaklarımı büzüp, omuzlarımı silktim, güldüm… Merhametin, duyulana ne büyük bir yük olduğunu bilemezdi ki dedem. Aklının ucundan bile geçirmediği muhakkak. Hoş o zamanlar, ben de anlayamazdım, hissederdim yine bir şeyler ve şundan bundan ötürü yalnız annemin ezildiğini, suçlandığını görürdüm. Bunun için karşıdakinin ithamı, asla gerekli değildi. O, ezelden ebede suçlu olmayı kabul etmişti; bir kez eğip uzatmıştı boynunu! İşin en kötüsü, alışmıştı bu hâline…

Kişi, zincirlerini fark etmeyecek kadar tutsaklaşır mı?

Olurmuş, öğrendim. Annem, kendi çapında bir timsaldi, o kadar. Zaten onun suçluluğunun ilk ve tek sebebi, benim varlığımdı. Bütün öbürleri buna bağlı, bundan kaynaklanan... Oğlan yerine, kız doğurmuş, zor doğumdan ötürü de, kısır kalmış! Babamın karşısında, köylülerin arasında sırtına yüklenen kambur, zamanla genç kadının ruhuyla eşleşmiş olacak, özdeşleşmişler onunla. Ben, annemi fark etmeye

başladığım sıralarda, acayip bir yaratık olup çıkmıştı. İnce bedeni, hep iki büklüm, boynu eğik, gözleri korkulu ve suskun. Küçük, hiç de mühimsenmeyecek fakat varlığını sıkılarak hissettiğimiz ince bir sızı gibiydi aramızda. Babamın azarlamalarını, küfürlerini; dedemin içe baygınlık veren hoş görüşünü hatırlıyorum.

Ya ben?

Çözülmesi mümkün olmayan türlü renkli bir his yumağı gibiydim. Hiçbir zaman açık seçik hâle getiremediğim bir sualle bunalmıştım. Ben mi anamın kamburu idim, yoksa anam mı benim? Allah'ın hükmü ile kenetlenen bu iki varlık, herhâlde suçu ve yükü birinden öbürüne aktarıp duruyordu, şursuzca elbet fakat dengeli ve sinsi! Ben, bilmem kaç duygumla o küçük sızıya kapanırken, o duyguların beş on misli bir güçle öfke, kin, nefret doluyordum.

Eğer annem, suçluluk hissetmeyip, bana sahip çıkabilseydi; başı dik dolaşabilseydi…

Yapamadı, pek uzun süre beceremedi…

Bu sebepten olmalı, okulda yoldaş Vera sık sık ana-babaların gereksizliğinden ve konuşma yapmaya gelen parti müfettişleri bizden önceki neslin geri kafalılığından dem vurdukları zaman, onlara canıgönülden katılırdım.

Nihayet ellerini indirip yüzünü açtı annem; anlamsız renksiz sesiyle:

– Allah razı olsun, baba, dedi.

Oysa hareketi, bir anlık isyan, dayanabileceği bir destekti. Çabuk pes etti. Bana dönüp:

– Çorbanı içiver İlay, dedi. Duydun ya babanı, kızıyor. Daha kapları yıkayıp, şilteleri sereceğim.

Bana iş buyurmazdı; gönlüm isterse, kendim talip olurdum. Şimdi de onu, bir an önce başımızdan savmak için bulaşıkları yıkamaya, şilteleri sermeye razı oldum.

– Ben yaparım, dedim, git yat sen. Duydun ya babamı, uyanamıyormuşsun sabahları.

– Babam aramızda bir tehdit aracı gibiydi. Bana minnetle baktı, çok iri mavi gözlerinde yine yaşlar toplanıyordu, yüzü bembeyazdı. Bugün öğleden sonra koparılan, dallara dizilen, ayaklar altında ezilen çiçekleri hatırladım. Derken, Mehmet Ali'nin sözlerini: "Küçücük onlar, zayıf, çelimsiz... hem de beyaz." Çiçeklerden ötürü, anneme benzememem ihtimali, pek rezil bir durum gibi tedirgin etti beni. Mehmet Ali'ye daha çok kızdım. Annemin sesi, uzaktan geliyordu:

– Daha sabah namazı vakti erişmeden, o kadar erken. Ah baba, yattığımla kalktığımı hiç anlamıyorum, ah baba belim çok ağrıyor, o senin mehlemden sürsem mi acaba, Hafize teyzenin mehlemi hani?

– Sür, sür ya, dedi dedem, bi de yün kuşak sar, şöyle sıkıca. Sanmam seninki romatizma olsun, abe kurşun da yok. Eğilmekten olacak.

– Yaa eğilmekten, hep eğilip çapa yapmaktan, şöyle bir doğrulmamıza, soluklanmamıza...

– Bırakmazlar gelin, doğrulmanıza müsaade etmezler... Öyledir, bilirim! Sen bağla yünü, sıkıca ha.

– Olur baba.

Annem dikilip duruyordu, dedem:

– İstersen yarın işe gitme.

dedi. O zaman Zehra gelin, büsbütün telâşlandı:

– Hiç olur mu baba, hiç olur mu, dedi, bir güne karşı beş gündelik kesiyorlar, olmaz; giderim!

Eh, emir almadan, sorup danışmadan kendi başına bir karar verebilmişti annem! Kaybolacak beş gündelik ve mangabaşının azarlayan, suçlayan yüzü. Dayanılabilmez!

– Peki gelin, git ama mehlemi sür; yünü de bağla.

Annem sakınır gibi, üstten üstten örgülerimi okşadı. Ürperdim.

– Kapları yıkarken gürültü etme İlay, olur mu, baban kızar.

– Peki.

– Allah rahatlık versin, dedi.

Dedemle beraber:

– Sana da, dedik.

Hemen çıksa ya, çıkmadı. Eksik bir şey varmış gibi kuşkulu, tedirgin bakışlarını odanın dört duvarında gezdirdi. Yüzlerimize bakmaktan çekinir gibiydi. Besbelli oturup, bizimle iki çift lâf etmek yahut konuştuklarımızı dinlemek istiyordu. Bizse acımasız, sessiz bir anlaşma içinde susuyor, onun çekip gitmesini bekliyorduk… Nihayet o vazgeçti, ellerini ovuşturup bir kez daha hayırlı geceler diledi. Biz de bir kez daha:

– Sana da, dedik.

Bölük pörçük yaralı ruhunu yanımızda bırakıp, eğik bedenini sürüyüp çıktı odadan.

"Ne var sanki şöyle ilişip oturuversem yanlarına, niçin onlardan teklif beklerim, nedir bu hâlim, var mı çekinecek bir şey? Kayınbabam biri, öbürü kızım... Doğurduğum, canımdan, kanımdan, etimden kopan şu kızan! Uğruna, günümü gecemi, bütün bir ömrümü telef ettiğim… Saçlarından tutup sürüyüversem, çarpsam duvara kafasını, çarpsam! Kanı aksa, yüzü gözü al kan içinde kalsa, beyni... Of Allah'ım neler geçiririm aklımdan. Allah'ım affet beni, affet! Benim canımı al, Allah'ım çok yorgunum gayri, çok."

Annem üşüyordu mutlak. Hele yatağa yatınca, ense kökünden kuyruk sokumuna kadar uzanan düz bir çizginin titreyip durduğunu söylemişti, bir gün bana. Isınmak için kollarıyla kendi kendini sararmış. Çünkü babam, hep ona arkasını dönüp uyurdu. Kadın kısır ya, yüz verip de n'olacak, diye düşünürdü mutlak.

Şu kısırlık da yılan hikâyesi. Anlatırlardı; doğumum pek güç olmuş, üç gün sancı çekmiş annem. Köyün kadınları hep

bizim eve doluşmuşlar. (O yıllarda iş, işçi takibi bu kadar sıkı değilmiş.) Erkekler de babamı, "Bu gelen çocuktur, kız değil! Gelişinden belli! Eee erkek adamın, erkek uşağı olur..." diye şişiriyorlarmış. Derken bir ara öldü sanmışlar annemi, hem ondan hem benden kesmişler umudu. Hatta bir kadın kapı önüne çıkıp, doğumdan ölen taze gelin için ağıt yakmış. Bunun üzerine dedem, eve koşmuş, babam alıp başını ormana dalmış. "Tam oğlan doğacağı sırada, geberdi!" Başka bir düşünce geçmemiştir kafasından.

Birkaç saat sonra onu toprağa uzanmış yatar bulmuşlar. Karısının ölümüne üzüldüğünü sanıp, müjdeyi vermişler:

– Kemal, abe Kemal müjdeler olsun, kurtuldu Zehra gelin, kurtuldu!

– Eee?

– Bir kızın doğdu, nur topu gibi bi kız, o da yaşıyor, kızın da yaşıyor.

Taş gibi donup kalmış babam, tek cevap çıkmamış ağzından. Adamlar, tartaklamışlar onu, omzuna, arkasına vurmuşlar:

– Duymadın be Kemal, kurtuldu Zehra bacı, bi kızın oldu.

O zaman silkinip ellerinden kurtulmuş Kemal Efendi, ayağa kalkıp bağırmış:

– Kız doğuracağına, geberse iyiydi; yerin dibine girsin kendi de, kızı da!

Bu öfkeli hayvan çığlığı, gözyaşına ve toprağa bulanmış yüzü, adamları ürkütmüş. Bir an önceki neşeli kalabalık pısmış, bir şey demeden, kendi aralarında bile söyleşmeden, dağılmışlar…

Babam, birkaç gün eve gelmemiş, şurda burda yatmış. Dedem de, bizim buralarda hiç işitilmemiş, kendi gönlünde ta Anadolu'dan taşıyıp getirdiği ismi koymuş bana: İlay… Ezanla birlikte kulağıma üç kez üflemiş. Annem pek bitkin, yorgunmuş; ismim onu hiç ilgilendirmemiş; yarı açık gözleri hep kapıdaymış. Babamı beklermiş zahir.

"Bir gelse, o koca serin elini alnıma koysa; çok çektin Zehra, ziyanı yok üzülme, bir daha sefere oğlan doğurursun... dese. Can gelecek içime, kanıma can gelecek, iyileşeceğim. Abe nerdesin Kemal?.."

Aradan birkaç yıl geçip de, annemin kısır kaldığı iyice anlaşıldıktan sonra, arkasını dönüp yatar olmuş babam. Hem de artık hiç adam yerine koymamış Zehra gelini.

* * *

Bulaşıkları yıkadıktan sonra, dedemin şiltesini serdim. O, yatsı namazını kılmış, dua ediyordu:

– Seninle yatayım mı, diye sordum.

– Yat be uşaam, dedi.

Dedem, yorganı kafasının üstüne çeker, beni de büsbütün örtüp havasız bırakırdı. Yine de severdim onunla yatmayı. Sıkıca sarılır, başımı kılları aklaşmış, hafifçe kambur göğsüne dayardım. Bu sefer de öyle yaptım. Isınıp dayanacak destek bulduktan sonra, gözyaşlarım hemen boşandı. İçimi çeke çeke, gürültü etmemeye dikkat ederek ağlıyordum. Dedem, bir şey söylemiyor, usul usul saçlarımı okşuyordu. Epey sonra, onun göğsü sırılsıklam oldu, benim hıçkırıklarım hafifledi. Burnumu çekip duruyordum, dedem:

– İlay be, dedi, neden ağlarsın sanki, onca çocuğun hakkından geldin bugün.

– Bana akçabardak dedi, o Con Ahmet'in oğlu Mehmet Ali, dedi.

Öfkelenip, söylenmesini beklerken dedem ağır ağır konuştu, eğlenir gibiydi:

– Akçabardaklar güzel çiçeklerdir, pek güzel, nazlı, beyaz. Hem baharın, yazın ilk muştusudur onlar, bilmez misin?

Bilirdim güzel olduklarını, şaşırdığım şey dedemin onların güzelliği ile benim aramda bir ilgi kurar gibi olmasıydı.

– Bana ne, dedim, onların güzelliğinden bana ne!

Hüseyin Pehlivan, gevrek gevrek gülüp, örgülerimi çekiştirdi, "Biraz büyü de, sorarım ben sana güzelliği..." demedi, yalnız:

– Haklısın uşaam, çiçeklerin güzelliğinden sana ne, doğru... sana ne! Ama bana soracak olursan... Ha, memlekette onlara kardelen derler, kardelen! Bu da iyi bir isim, karı delip çıkar çünkü, hem güçlü hem inatçı... Hımm ne diyordum, bana sorarsan uşaam, o çiçekler sana benzer! Abe hem inatçı, hem nazlı, hem... işte güzel diyelim.

Artık kızdım, nedir canım bir güzellik tutturmuş gider dedem, hem ben onları anneme benzetmiştim biraz önce.

– Bak dede, dedim sabırla. Mehmet Ali bu çiçekler güzel falan demedi; zayıf, çelimsiz dedi, ben ezerim onları dedi. Ezdi, anlıyor musun, ezdi çiçekleri!

O sanki beni işitmemiş gibi, ağır ağır devam etti sözlerine:

– Baharın müjdesi... umut! Öyle ya umut… Hımm o çocuk yiğit biri olacak; duruşundan, bedeninden, kavga edişinden belli. Ne var ki babası... Eh, boş ver, hele bekleyelim bakalım, Allah ne gösterir, aksi de olabilir... Şu toprak canımdan aziz ya İlay, daha içine girip dinlenmek istemem, nasıl gönülse benimkisi daha yaşayım, der. Çünkü yapacak çok iş var, çook... Sana her şeyi anlatmak, her bir şeyi ince ince...

– Neler yapacağımı da söyleyeceksin.

– Yoo, sanmam. Kendin karar vereceksin buna, her şeyi öğrendikten sonra... Mahmut Necmettin derdi ki; insan kendi tarihini, kültürünü iyi bilmeli, çünkü bütün hayatında onun yolunu çizecek olan bunlardır... Yahut da bilmezsen, bir başka taraflara sürüklenir, gidersin. Sürüklenirsin, temel olmayınca. İşte diyorum ki uşaam, ben sana elimden geldiğince temeli vereyim; kendin doğru, en doğru yolu seçersin. Anladın mı?

– Anladım dede, ama sen beni anlamadın! Mehmet Ali çiçekleri ezdi, sanki beni eziyormuş gibi, kızmıyorsun ona.

– Neden kızayım, sen çiçek değilsin ki! Kimse ezemez seni İlay, hiç kimse, sen insansın uşaam, insan! Eğer bunu bilirsen kimse ezemez seni… İş ki bil ne olduğunu, ne istediğini bil. Anlıyor musun ne Mehmet Ali, ne Con Ahmet, ne İvanov... Hiç kimse...

Ve derken... dedemin sözleri ani bir çağrışımla, okulda çok iyi okuduğumdan dolayı bana Hristo Botev'in şiir kitabını kazandıran parçayı hatırlattı. Söylemeye başladım:

– "Bulgar! Kendi soyunu ve dilini öğren. Vatanını sev, milletinin geçmişini öğrenmeye çalış. Bir zamanlar senin de çarların, patriklerin, azizlerin vardı… Diğer milletler kendi tarihlerini biliyor ve öğreniyorlar. Onlar kendi tarihlerini pek sevdikleri için, kendi ana dillerinden yazıp okuyorlar. Ben öyle şaşkın Bulgarlar tanıdım ki, kendi soylarını bilmez ve tanımazlar. Ancak Rumca okuyup yazarlar ve kendilerine Bulgar denmesinden utanırlar. Acaba niçin? Ey akılsız sana Bulgar denmesinden niçin utanıyorsun, niçin Bulgar gibi düşünüp, Bulgar gibi yaşamıyorsun?"

Tıpkı okuldaki gibi; acılı, sert, kendimden emin fakat hüzünlü okudum. Annem geçiyordu kafamdan.

Dedem heyecanla sarıldı bana, sıktı, sıktı... Boğulur gibi, tıkanarak konuştu:

– Ah anlıyorsun İlay... Anlıyorsun uşaam! Abe sen, oh şükür! Hâl böyle işte, farkındasın!

"Bir kez boynunu uzatıp, sonra hâline alışıveren annem! Annem? Biz... hepimiz! Fakat kardelenler güçlüdürler, inatçıdırlar. Ayaklar altında kalacaklarını bilseler bile; karı delip, uzatırlar başlarını. Kendi soyunu ve dilini! Annem... biz... hepimiz! Niçin?.."

Kuş bakışı görebiliyorum sınıfımızı. Bir öğretmen kürsüde, çocuklar... Çocukların arasında İlay var, Mehmet Ali var ve Fatma var:

– 18. asırda Bulgar diye bir milletten bahsedilmiyordu. Büyük Bulgar milleti uyutulmuştu. Derin bir uykuya dalmışlardı Bulgarlar. 19. asırda Avrupa'da başlayan uyanış; gaddar, emperyalist Osmanlı İmparatorluğu'nun sınırları içinde de kendini hissettirdi. Sırplarda ve Rumlarda kıpırtılar başladı. Onlara Büyük Rusya yardım ediyordu, biliyorsunuz Rusya'nın gücü, eğer isterse, bütün dünyaya ulaşabilir. O sırada onlar…

– Yoldaş öğretmen Büyük Rusya niçin Bulgarlara da yardım etmedi?

– Anlatıyorum sözümü kesme Fatma, Rusya'nın gayesi bütün halklara, yani emekçilere özgürlük, barış ve güç vermekti. Rusya biliyorsunuz, özgürlük ve barış düsturlarını tam anlamıyla benimsemiştir. Bu yüzden barbar Osmanlılara, burjuva Osmanlılara karşı; dünya emekçilerini tutmaya, yardım etmeye...

– Osmanlılar içinde emekçi yok muydu, hepsi burjuva mıydı yoldaş öğretmen?

– Anlatacağım sözümü kesme İlay, Osmanlılar hain, barbar ve çok kötüydüler; hayvandan farkları yoktu, işte bu yüzden asırlar boyunca bir sürü milletler üzerinde emperyalist emellerini sürdürüp, onları haksızca sömürdüler.

– Yoldaş öğretmen! Rusya'nın emekçilere yardım ettiğini söylediniz, hâlbuki 1917 İhtilâli'nden beri değil mi, yani emekçi hakları, yani...

– Çok konuştun İlay. Sana bir görev veriyorum: Evinde en az beş sayfa Osmanlı barbarlığını ve halklar üzerindeki sömürüsünü anlatan bir yazı hazırlayıp getireceksin. Evet, ne diyordum çocuklar, evet Rumlarda ve Sırplarda kıpırdanmalar başladı, ancak Bulgarlar uyumaya devam ediyorlardı; hain Osmanlıların etkisi ile kendilerini Rum kabul ediyorlardı. Yine Osmanlıların uyutucu politikası neticesinde dindardılar; Rum kilisesine bağlıydılar. Din, biliyorsunuz, geçen gün parti müfettişinin pek güzel anlattığı gibi; insanlar üzerinde afyon

niteliğine sahiptir. İnsanları öbür dünyanın cenneti ve cehennemi ile oyalayıp, bu dünyada uyumalarını temin eder, gözlerinin açılıp, gerçekleri görmelerini engeller.

– Bütün dinler, öyle değil mi yoldaş öğretmen?

– Evet Mehmet Ali, bütün dinler, fakat bilhassa İslâmiyet. Biliyorsunuz öbür dünya diye bir şey yoktur, bu dünya ve emekçilerin gerçeği vardır yalnız. Çocuklar biz ne kadar çabuk anlarsak bu gerçeği, topluma vazifemizi ve önderimiz Rusya'ya olan minnet borcumuzu bir an önce yerine getirmeye çalışırız, anlıyorsunuz değil mi? Peki o yıllarda Aynaroz Manastırı'nda bir Bulgar keşişi vardı, ismini söyleyin bakayım.

Bütün çocuklar aynı anda bağırıyorlar:

– Paisiy Hilendarski...

– Tamam... Paisiy, manastırda Rum ve Sırp keşişlerin münakaşalarından etkilenip, kendi soyunu merak etti ve 1761'de Karlofça'ya gitti. Orada kimlere başvurdu dersiniz?

Bütün çocuklar aynı anda bağırıyorlar:

– Ruslara...

– Doğru, aferin. Bize her zaman yardım etmiş, uyandırıcı ve uyarıcı olmuş Büyük Rusya'ya. Rusya bizi kendimize tanıttı, emekçilerimize lâyık olduğu değeri verdi.

– Her yıl gönderdiğimiz ürünlerimizi kabul ederek, emeğimize de lâyık olduğu değeri veriyor yoldaş öğretmen.

– Ne, evet Fatma, sus ve dinle. Biz Rusya'ya ürünlerimizi yollayarak, minnet borcumuzu ödemeye çalışıyoruz. Ne diyordum, evet Paisiy Rusça kitaplardan ve Rus misyonerlerinden fikir aldı ve Bulgar tarihini öğrenmeye çalıştı. Ona yalnız Ruslar yardım etti, çünkü söylediğim gibi Rusya, Osmanlıların karşısındaydı, onun sömürdüğü bütün milletlerin ayaklanıp, bağımsızlıklarını kazanmalarını istiyordu. Bu şekilde Osmanlılar bölünüp parçalanacaktı. Rusya bizi iki kere kurtardı, biri Osmanlı boyunduruğundan, öbürü?

Bütün çocuklar aynı anda bağırıyorlar:

– 9 Eylül 1944'te Rus orduları, Bulgar topraklarına girdiği vakit.

– Kimlerden, dedim.

– Nazi Almanlardan.

– Evet doğru. Şimdi siz çocuklar, Büyük Rusya'ya ne kadar borçlu olduğumuzu anlıyorsunuz, değil mi? Daha sonra Paisiy, Makedonya ve Sırbistan içlerinde gezerek, rastladığı her Bulgar'ı uyarmaya, uyandırmaya başladı. İşte bugün size onun yazıp, çoğaltıp dağıttığı bildirideki sözleri okuyacağım. Tahtaya yazıyorum, siz de defterlerinize çekin. Önümüzdeki derste kim daha güzel okursa bu bildiriyi, okulumuza partimizden armağan olan Hristo Botev'in şiir kitaplarından bir tane armağan edeceğim. Yazıyorum, siz de başlayın: "Bulgar! Kendi soyunu ve dilini…"

Okul çıkışında İlay, Mehmet Ali'yi yakalayıp, yalvarıyor:

– Mehmet Ali be, n'olur sen yap şu ödevi benim için.

– Neden?

– Çünkü sen çok iyi anlatıyorsun Osmanlı barbarlığını, o gün sınıfta anlattın ya, ha?

– Çok mu güzel anlattım?

– Evet, çok! Yazacak mısın?

– Anlattığım zaman, belleseydin ya.

– Kafam kalındır, bilmez misin bir türlü almaz Osmanlı barbarlığını.

– Kafan kalın, hıım, sen söyledin bunu, unutma!. Ama iyi şiir okuyorsun.

– Bak şimdi Paisiy'i de en güzel ben okuyacağım, kitabı kazanacağım.

– Ben de istedim kitap kazanmayı, isterim.

– Ödevimi yaparsan, sana şiir okumayı öğretirim.

– Söz mü?..

Ödev hazırlanır, İlay sevinir... Şiir çalışmak için ormana giderler beraberce.

– Bak Mehmet Ali, şiirleri iyi okumak için önce hissetmek lâzım.

– Nasıl?

– Çok kolay, çok. Şiirde geçen tutsak Bulgarlar var ya, işte onun yerine bizi koyacaksın. Gaddar Osmanlı'nın yerine de Bulgarları yahut Büyük Rusya'yı...

– Anlamadım?

– Canım işte hissetmek budur be, tutsak deyince kendi tutsaklığını düşünmek, kendimizi yani; gaddar deyince de aklına hemen Bulgar'ın, Rus'un gelmesi. O zaman bu şiirler çok anlamlı olur.

– Haydi be, Bulgar'ın yerine Türk'ü nasıl düşünürüm. Hem Türk yani biz neden tutsak olalım, hem Rusya'nın hem Bulgarların... yani onlar efendi ise biz tutsak mı sayılırız; sayılmayız, biz emekçiler…

Midesinde bir sancı başlar kızın:

– Böyle düşünürsen, şiir okuyamazsın, Paisiy'in bildirisini de okuyamazsın, kazanamazsın kitabı.

– Söz verdin, öğreteceksin. Ama seninkisi kız sözüyse…

– Hayır, söz verdim, öğreteceğim! Hissetmesini beceremiyor musun?

– Bırak hissi falan. Sen oku. Ben taklit ederim.

İlay, sabırla birçok defa tekrarlar ve ezberler Paisiy'in bildirisini. Mehmet Ali, onu taklit eder. Kitabı çok istemektedir, becerir.

İkisi de birer kitap kazanırlar.

6 Mayıs'tan sonra birkaç gün görmedim Mehmet Ali'yi. Okula gelmedi… Saçma bahaneler uydurup, şurda burda gezdim. Belediyenin bahçesine, sinemanın oraya, büyük

mağazaya, kitaplığa falan hep gittim. Asla itiraf etmiyordum ama onunla çoktan barışmış olmalıydım; çok özlemiştim. Yine de evine gidip bakmaya cesaret edemedim, babasından çekiniyordum. Milisten beter sorgu sual ederdi Con Ahmet; bazen ormana gittiğimiz zaman, arkamızdan gelip, bizi gözlediğini fark etmiştik.

Sonra bir sabah okula giderken, onu yanı başımda hissettim. Bir süre konuşmadık, adımlarını adımlarıma uydurdu. Görmezden gelip yan gözle süzdüm, o bol lacivert ceket yoktu üstünde. Kendi eski ceketini giymiş, piyoner eşarbını takmıştı. O kadar buruşuktu ki eşarp, çekip boynundan bir güzel ütülemek geldi içimden. Koyacaksın ütüyü sobanın üstüne, iyice kızdırıp... Neler düşünüyordum, kendime şaştım! O şaşkınlıkla, Mehmet Ali'yi tersledim:

– Ne var, ne geliyorsun benimle.

Seni özledim demesini yahut daha doğrusu o gün için özür dilemesini bekliyordum; yüzüne bakmayacak, başımı yana çevirecek, usul bir sesle "Olur böyle şeyler, nihayet biz arkadaşız, özür dilemek de niye. Bir daha yapmazsın." diyecektim. Mehmet Ali, hiç cevap vermedi, kızmamıştı da... Canı sıkkın olmalıydı. Kaç gündür neden görünmediğini sormak istiyordum. Nasıl sorabilirdim ki... Biraz daha sessiz yürüdük, birden o:

– Mariya gitti, dedi, babam da gitti.

– Nereye?

– Bilmiyorum be, ne bileyim.

– İyi ya, dedim, iyi, yalnız kaldın böylece.

Birkaç adım öne fırlayıp sokağın ortasında takla attı; zıplayıp ağaçtan bir yaprak kopardı, yaprağı inceleyerek yanıma döndü:

– Mariya iyiydi be, dedi, yemek yapıyordu bize. Hem bazı geceler, babam uyuduktan sonra yanıma gelir, sırtımı kaşırdı,

konuşurduk. Çok şey anlatırdı, çünkü severdi beni Mariya. Severdi, biliyorum. Şimdi gitti…

Ne cevap vereceğimi, kestiremedim. Ona yalnız kalmanın, erişilmez güzellikte bir şey olduğunu anlatmak isterdim. Anaya babaya katlanabilmenin zorluğunu da. On iki yaşında bir kız duygularını tam ifade edebilecek kelimeleri nerden bulsun, anlatamadım. Hem zaten benim yalnızlığımda dedem vardı, başka türlüsü olabilemezdi. Mehmet Ali'nin dedesi yoktu, kimsesi yoktu. Demek Mariya…

– Şey... dedim, belki baban, Mariya'yı geri getirmeye gitmiştir.

Elindeki yaprağı yere atıp üstüne tükürdü:

– Sanmam, dedi, çünkü daha önce kavga ettiler, babam kovdu onu.

– Peki baban nereye gitti?

Durdu, ben de durdum, bakıştık, tekrar yere tükürdü:

– Cehenneme! diye bağırdı.

İşin doğrusu, Con Ahmet cehennemin dip bucağına gidebilirdi, hiç tasa etmedim.

– İstersen gel, bizde yemek ye, dedim.

Pek de düşünmeden söylemiştim bu lâfı, aslında babam çok kızabilirdi, yeni bir boğaza. Neyse ki o, hemen yürümeye başladı ve:

– Olmaz, dedi kesinlikle.

Çaresiz, ben de yürüdüm. Yanımızdan ikinci posta tarlaya gidenlerin doldurdukları kamyonlar geçiyordu. Erkekler, kadınlar balık istifi olmuşlar. Beyaz yazmalar uçuşuyor… İki yıl evvel hükûmet, bizim kadınların kıyafetlerini programa almış; milisler kadınları, kızları zorla, bazen saçlarından bazen kollarından sürükleyerek, otobüslere bindirmiş, kasabaya modern elbiseler almaya götürmüşlerdi. O zaman hükûmet zoru olduğundan hem de kadını kızı hedef aldığından, köylü

biraz da namus meselesi yapmıştı bu işi. Kötü kızmıştı… Doğrusu siyah yeldirme ve beyaz başörtüsü yerine, modern giysilerle komik görünmüştü kadınlarımız. Giderek gevşedi hükümetin tutumu. İlerici elbise ve pantolonlardan sıyrılıp, yine bizim bildik eski kıyafete döndü birçoğu. Sık sık konferansa gelen parti müfettişleri, bazen bu konuya temas ediyorlar ama pek üstünde durdukları yok.

İşte şimdi kamyonların üstünde beyaz başörtüleri uçuşup duruyor; iri beyaz kanatlar gibi. Bir coşku kapladı içimi… İkinci posta değişik işte çalışacağı için geç gidiyor, saat altı buçuk falan olmalı; güneşin çiğ ışığı, sabahın mahmurluğunu delip geçmemiş daha. Minicik taze yapraklarıyla kavak ağaçları, mavi bir tüle bürünmüş gibi gururlu, göğe doğru boy vermişler… Milis Georgief, sabah kontrolüne çıkmış. Adamın yüzüne bakıp gülümsedim ve parkın parmaklığından taşmış sarı çiçeklerden birini kopardım. Hayret, o da sırıtır gibi oldu ve şu affedilmez çiçek koparma olayını görmezden geldi. Zıplaya hoplaya yürümeye başladım. Silistre'den Şumnu'ya giden bir otobüs homur homur geçti yanımızdan. Tam o sırada Mehmet Ali kulağıma eğildi, yavaşça:

– Benim anam orospuymuş, dedi, sonra ölmüş!

Olduğum yerde duraladım, ağzım bir karış açılmıştı. O, ellerini beline koyup, şöyle meydan okur gibi baktı bana, "Haydi!" der gibiydi… "Bir şey söyle de canına okuyayım." Ne söyleyebilirdim ki?.. Arkasını dönüp koşmaya başladı. Kötü bir lâf etmişti, hem de öz anası için! Bir an arkasından koşmak istedim, bacaklarım donmuş gibiydi, kıpırdatamadım. Öyle durup, annesi hakkında neler bildiğimi düşündüm, bizimkilerin konuştuklarını hatırlamaya çalıştım. Galiba bir kere dedem, "Zavallı kadın, rezilliğe dayanamadı." demiş, annem ise, "Oğlu vardı abe, oğlu vardı." diye sızlanmıştı. Anamın şu her derde deva oğlan tutkusuna çok fazla sinirlendiğim için, kadıncağızın

hangi rezilliğe dayanamadığını, ona ne olduğunu sormayı akıl edememiştim. “Bir daha hiç soramam herhâlde...” diye düşündüm... “Baksana neymiş anası.” Burnum sızlıyordu; ha ağladım, ha ağlayacağım! Okulun zilini duydum, koştum…

İdman yaparken, bir türlü kafamı toplayamıyor, “orospu”nun tam anlamını çıkaramıyordum. Kötü bir şey olduğu muhakkak, kötü kadın!.. Yani bir sürü erkekle gezip tozan, onlarla yatıp kalkan... Peki onunla bu işi yapan erkekler için de var mıydı bir kelime?.. Olması gerekti, aksi haksızlıktı. Fakat bulamadım öyle erkeklere verilen kötü ismi. Con Ahmet sevilmiyor ama, onun sebebi başka. Alman işgali sırasında çapulculuk yapıp, dağa kaçmış. Ruslar geldiği zaman dağdan inip, Halk Mahkemesi’ne üye olmuş, ilk günlerin kargaşalığında partiye de kaydetmişler onu. Partili Con Ahmet... Karısı hangi rezilliğe dayanamadı?..

Yere eğilip doğruluyoruz: Bir, ki... Bir, ki... Bir, ki...

– Kolay gevşeme, bir, ki…

– Evet yoldaş öğretmen, yapıyorum yoldaş öğretmen..

Halk Mahkemesi üyesi Con Ahmet, Partili Con Ahmet!.. Köylü o günleri unutmazdı, hiç unutmazdı, ancak lâfını da pek etmezdi. Savaş, sütü bozuklara yaramış, dağlarda eşkıyalık, kasabalarda çapulculuk etmişler. Naziler!.. Kış günleri bile sokaklardaki çeşmenin önünde soyunup buz gibi suyla yıkanan al yanaklı Alman askerleri... Türklerin tümüne “Mehmet” derlermiş... pek ilişmemişler bize. Ancak Yahudilere... Of, gece yarıları uykularından uyandırılıp…

– Daha canlı söyleyin çocuklar!

Sınıfta günlük sabah marşlarımızı söylüyoruz. Kafamı o günlerden çekip koparamıyorum: Yahudileri bağırta bağırta, don gömlek bir yerlere götürüyorlarmış. Bulgarlara da fazla ilişmemişler; araba, at, tavuk almışlar köylülerden. Dedem demişti ki; “Alman ordusu, amacı ufka varmak olan koca bir tank

gibiydi. Pofur pofur, önüne geleni ezerek, hiçbir zaman ulaşamayacağı, hayal ettiği ufka doğru gidiyordu. Akılsız bir makine gibiydi İlay, senin anlayacağın. Önüne geleni ezen mi, dedim?.. Önüne hep Yahudiler mi çıkıyordu. Aslında bu tank Yahudilerin üzerine üzerine gidiyordu. Ama bak, ben derim ki uşaam, abe şuraya da yazarım; eğer Alaman gâvuru Yahudi'yi karşısına değil de yanına alsaydı... yedeğine alsaydı, varılmaz ufka o saat varırdı. Anlayabiliyor musun? Daha mı iyi olurdu, diyeceksin. Onu bilemem. Ehh komünistler, Naziler, faşist de istersen, hepsi aynı b..un soyu! Polis iradesi, polis! Kanun, değil!"

Dedem, akılsız makinelerden yana değil; akıllı insandan yanaydı. İnsanların da, kendi şartlarına göre yaptıkları doğru dürüst kanunlarla idare edileceklerini söylerdi.

O koca tanktan sonra, bir başka koca tank! 9 Eylül 1944; hani Kurtuluş ismi takılan. Bu ikincisinin farkı, Yahudi, Bulgar, Türk daha bilmem kim demeden, her önüne geleni, ezip düzeltip geçişi. Kendilerine çiçek demetleri uzatan Bulgar kızlarını, kollarından yakaladıkları gibi!.. Ama bu bildiğimiz, bu ikincisi daha akıllı, çok daha ince hesaplı! 9 Eylül 1944, kurtuluş, ha?.. Çelik adam Stalin! Köy evlerinin dış duvarlarına resimlerini yapmışlardı, ay o bıyıkları! Çelik adam…

Ve ben böylece iyice dalmışım galiba, Mehmet Ali'nin anasının bilmemneliğini itip kafamın bir köşesine... Stalin'in bıyıklarını düşünürken, marşı da canıgönülden bağırarak söylerken, tam altı yıldan beri yasaklanmış bir mısra kaçıverdi ağzımdan:

– "Stalin bizim için savaş gururu!"

O kadar sesin içinde, benimkini nasıl ayırıverdi Vera.

– Bakın bakın, duydunuz mu, İlay ne söyledi, diye bağırdı.

Herkes sustu, dikkatli, gergin, sükût; en ürkütücü durum. Yüzümün kızardığını hissettim, oturduğum yerde, bacaklarım karıncalanıyordu. "Allah'ım!" diye düşündüm... "Allah'ım

bu ikinci suç! Ne yaparlar şimdi bana?" Belki artık dedem bile arka çıkamaz. Midem bulanmaya başladı, çok korkuyordum. Dedemin sesi:

"Sen meraklanma uşaam, ben yaşadıkça... kimse bir şey yapamaz sana. Ben yaşadıkça..."

Dedem yaşıyor!.. Dokunamazlar bana. Biraz rahatlar gibi oldum. Öğretmen, Vera'ya bakıyordu, pek sevmezdi onu.

– Ne söyledi, diye sordu.

Vera pek güzel bir kızdı. Daha doğrusu o zamanlar güzel sanıyordum, çünkü benimkilerin aksine, kara gözleri ve kara saçları vardı. (Çok sonraları, anasının onu bir çingeneden peydahladığını öğrendim. Kara gözler, kara saçlar o adamdan mirasmış. Çocukken babasını yoldaş Dimitrov sanırdık.) İşte şimdi, kara gözlerini kısıp, bana bakmaya tenezzül etmezmiş gibi, başını çevirdi, ayağa kalkıp öğretmene hitap etti:

– Onun söylediğini, ben tekrar edemem!

Oysa, zil çalsa da herkese anlatsam, diye içi gidiyordu mutlak! Pis domuz! Sözleri, öğretmenin durumunu müşkülleştirmişti. Kadın birkaç saniye durakladı, ne yapacağına karar veremez gibiydi, yorgundu. Nihayet:

– Söylemelisin Vera, dedi, söyleyeceğin şey kendi düşüncen, kendi fikrin olmayacak çünkü. Sadece İlay'ın ağzından çıkanı tekrarlamış olacaksın, bu senin suçun değildir. Anladın mı?

Hiç anlamaz olur mu, tekrarladı, hem de pek yüksek bir sesle:

– "Stalin bizim için savaş gururu!"

Daha beter bir sükût, çocukların hepsi korkmuş gibi. Allah kahretsin, Bulgarcam pek iyi değildi, çünkü daha bu yıl bizim okulları kapatıp, Bulgarca öğretime geçmişlerdi ve okulda Türkçe konuşmak yasaktı. İçimden öz eleştirimi hazırlamaya çalıştım. Öğretmen, beni çağırdı. Sıramdan çıkıp, onun yanına nasıl gittiğimi pek hatırlamıyordum. Ha bire parlak bir öz

eleştiri düşünüyor, bunun bir savunma olmasına gayret ediyor ve kelimeler arasında bunalıyordum. Derken öğretmenin, sabırsız, tiz sesini duydum:

– İşitmiyor musun, sana soruyorum İlay, böyle bir şeyi söylemeye nasıl cesaret edebilirsin?

"Aslında annesi ne olursa olsun, Mehmet Ali o kelimeyi söylemeye cesaret etmemeliydi!"

"Ama Vera, Mehmet Ali'ye anlatacak olayı, diyecek ki; İlay, çok korktu."

Dilim birden çözüldü, takır takır konuştum:

– Suçumu kabul ediyorum, affedilmez bir hata yaptım, çünkü ilk öğrendiğim marş buydu, okula başladığım ilk sabah öğrendim, daha önce her yerde işittim… Okulda söyledim, toplantılarda söyledim. Geceleri düşümde bile söyledim. Sonra "Stalin çıkacak!" dediler; çıkardım. Fakat tam olmamış işte, çünkü ben bu marşı Stalin'le beraber öğrendim.

Öğretmen elini boğazına götürdü, gözleri fal taşı gibi açılmıştı. Şöyle bir Vera'ya baktım, şaşırmıştı. Bu çok hoşuma gitti, özüme güvenim arttı. Fatma, gözlerini kapamış, yüzü kıpkırmızı. Öbür çocuklar da soluklarını tutmuşlar besbelli, sınıfta sinek uçsa, duyabilirdik. Öğretmen:

– Sen... diyebildi, sen İlay...

– Çünkü Stalin...

– Sus, sus, diye avazı çıktığı kadar bağırdı. Bu kelimeyi ağzına almayacaksın!

– Yani diyecektim ki, okumayı öğrendiğim ilk cümle, yani "O adam güneşimizdir." cümlesiydi.

– Sus, hayır, sakın! Söylemeyeceksin!

Bulgarcam pek iyi değildi fakat sınıfın en çalışkan öğrencisiydim, bir yerde öğretmenin gururu idim. Müfettiş geldiği zaman, kadın hep benimle gösteriş yapardı. "Tam bir komsomol olacak!" Bu cümleyi çok işittim. Sanki kastedilen ben

değilmişim gibi, gülümser, başımı önüme eğerdim. Komsomol İlay Eminova!.. Müfettişin karşısında, şiirler okurdum. Sorduğu her suale, yanlışsız cevap verir, Marksizm propagandasında herkesi geri bırakırdım. Temsillerde çok başarılıydım; Osmanlı atının nalları altında ezilen Bulgar kadınını kimse benim gibi canlandıramaz, 1917 İhtilâli'ni kimse benim gibi detaylı anlatamazdı. Hoş o teferruatları bir yerden okumuş değildim, uydururdum. Müfettiş ve hocalar aksini iddia etmeye cesaret edemezlerdi. Bu uydurmalar ve yakıştırmalar geniş hayal gücünden olmasa gerek, toplumda hor görülen ikinci hatta üçüncü sınıf insanları anlatabilmenin kolaylığındandı. Duygularımı zorlamama lüzum yoktu, isim ve sıfat değiştirerek hâlimizi dile getirmem yeterliydi.

Duygu ve düşüncelerim, herhâlde yaşımı aşıyordu.

Fakat nedendir, insan haklarından mahrum kişi, insan olabilmeyi çok daha güzel değerlendirebilir. Bu durumda, yaşın pek önemi yok galiba…

Büyük mağazada, et kuyruğunda beş saat bekledikten sonra, parti görevlisi Averov'un hepimizin üstünden başını uzatıp, "İki kilo et." diye emretmesi, satıcının et paketini sarıp verdikten sonra, bizlere dönüp; "Et bitti, beklemeyin artık!" diye bağırması ve asıl mühimi; yanımda bekleyen annemin iri gözlerinde en safından bir teslimiyetle; "Ama o Bulgar hem de partili, tabii önce o alacaktı." demesi… İşte böyle.

Şimdi öğretmen, iki ucu pis bir değnek tutar gibiydi; beni disiplin kuruluna, dolayısıyla Georgief'e ihbar etse, zaten mimli olduğum için, "düzeltme kampı"na gönderileceğim ve o, başarılarından pay çıkardığı en iyi öğrencisinden olacak… İhbar etmese, çocuklar olayı yayacaklar... Kendisi suçlu duruma düşecek! Artık iş başa düşüyordu; kendim için, dedem için öğretmeni kurtarmam lâzımdı. Nasıl olsa diyeceklerimin hepsini söyleyip içimi boşaltmış, Vera'yı bile şaşırtmıştım.

– Hiç bir daha söyler miyim yoldaş öğretmen, dedim. Katiyen söylemem. Çünkü o bir haindi, partiye ve emekçilere ihanet etti. O gaddardı ve kendisinden başka bir şey düşünmedi. Amacımız olan kolektif yönetim tarzını bir yana bırakarak, kişisel yönetim tarzını uyguladı. Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği Komünist Partisi'nin yirminci kongresinde, bütün bunlar çok iyi bir şekilde ispatlandı. O zaman bizim öğretmenimiz olan yoldaş Roza, tahtaya o adamın ismini yazmış ve bize dönüp; çocuklar şu kelimeyi tahtadan nasıl siliyorsam, Marksizm tarihinden Stalin'in ismi öyle silindi, deyip çaputu ismin üstünden geçirivermişti, çok iyi hatırlıyorum. Artık Marksizm'in tarihinde öyle adlara yer yok, öyle insanlara yer yok. Ne kafamızda ne gönlümüzde yaşıyorlar, birer ölü gibi bile hatırlamak onları, ihanettir. Şimdi güneşimiz Lenin'in büyük fikirlerinin ışığında, Marksizm doğrultusunda, Hrutçov ve ona tam bir sadakatle bağlı olan parti yöneticimiz ve Bulgaristan'ın gururu Todor Jivkov…

Ve artık altı yıldan beri parti müfettişlerinden, öğretmenlerden, komsomol sekreterinden ve konferansçılardan duya duya ezberlediğim bütün cümleleri art arda sıraladım. Bu konuda kalıplaşmış lâflar bitince, derin bir nefes aldım ve öbür ezbere geçtim:

– Müsaade ederseniz öz eleştiri yapmak istiyorum. Yoldaş öğretmen suçumu kabul ediyor ve her türlü cezayı çekmeye hazırlanıyorum. Marş söylerken aklım başımdan uçmuştu ve çocukluk yani akılsızlık ve şuursuzluk günlerime dönmüştüm, farkında olmadan o güzel marşın arasında, o nefret edilecek kelimeyi kullanmışım. Affedilmez bir suç işlediğimi geç de olsa anlamış bulunuyor, cezamı bekliyor fakat yine de sizin, komsomolun ve partinin yüksek affını diliyorum.

Keşke ağlayabilseydim, perde gözyaşları ile kapanabilirdi, daha tesirli olurdu. Yalancıktan ağlamayı beceremiyorum.

Mehmet Ali'nin annesini de düşündüm; nafile, başaramadım ağlamayı, çünkü içimden sadece gülmek geliyordu. Soluksuz konuşmamdan, öğretmen de, sınıf da afallamışlardı. Kurtulduğumu hissettim. Öğretmen ciddi suratına, en ciddi sesini takıp:

– Senin Lenin, Hrutçov ve Jivkov yoldaşlara bağlılığını çok iyi biliyorum. Ayrıca söylediklerin son derece doğru. O adamı bu kadar iyi tetkik etmiş, ihanetini iyice anlamış bulunmaktasın. Yasak mısraın ağzından yanlışlıkla çıktığına inandım. Siz de inandınız, değil mi çocuklar?

Çocuklar:

– İnandık! diye bağırdılar.

Onların onayını alan öğretmen, nispeten ferahlamıştı, ciddiyetini bozmadan, bana:

– Şimdi Botev'in bir şiirini oku, dedi. Sonra dışarı çık ve suçunu düşün. Bir daha çocukluğunun o bilinçsiz ve akılsız günlerine dönmeyeceğini, bin kere tekrarla. Ayrıca bunu sana ev ödevi olarak veriyorum, bin kere yazacaksın bu cümleyi. Anladın mı?

– Anladım yoldaş öğretmen, teşekkür ederim yoldaş öğretmen.

Esas vaziyete geçip Botev'in bir şiirini okudum:

– *"Ölmedi o, yaşıyor orada Balkan'da*
Uzanmış inliyor kanlar içinde
Göğsü yaralı bir yiğit al kanda
Bir yiğit ki; genç, dinç ve zinde."
…

Şiir bitince öğretmen hışımla bağırdı:

– Çık dışarı, defol!

Ya çocuklara bir gösterişti, ya Botev'den dolayı benim de bir Osmanlı kalıntısı olduğumu hatırlamıştı. Her neyse, dediğini iki etmedim, fırladım dışarı. Öbür öğretmenlere görünmek korkusuyla top gibi indim merdivenlerden, bahçeye çıkıp bir köşeye sindim.

Öğretmen beni, o ders için sınıftan mı kovmuştu, yoksa o günlük okuldan mı; pek iyi anlayamadığım için teneffüs zilinin çalmasını bekliyordum. Tabii düşünüyordum da; kadının verdiği ödev cümlesini değil elbet... Bacaklarım karıncalanacak kadar korkmuşken, birdenbire o deli cesarete nasıl ulaşabildiğimi. Her şeyi hatırlamaya çalıştım... Önce dedemin varlığından güç alıp, bir ferahlamıştım. Sonra (Ah bunu itiraf etmek hiç işime gelmiyordu.) Vera'nın olayı Mehmet Ali'ye anlatacağı gelmişti aklıma. Asıl dilimi çözen işte bu düşünceydi; gösterişim, Mehmet Ali içindi. Bir de Vera!.. Ah bu kız, ah bu kız... O yıldan bu yıla, yolumun üstünde ne çok rastladım ona.

* * *

Vera, kara saçlarını iki örgü yapmış, uçlarına kırmızı kurdele bağlamış. Al fiyonklar, karanın üstünde o kadar güzel duruyor ki, ders süresince büyülenmiş gibi, başımı çevirip çevirip ona bakıyorum… O günler sarı saçlarımdan hiç memnun değildim. Rengini soluk buluyor, sıklığı ve uzunluğundan dolayı taramakta güçlük çekiyordum. Dedemin üzüleceğini bilmesem, çoktan vurmuştum makası… O gün Vera'nın kırmızı kurdelesi, içimi iyice sızlattı. Eve dönünce, annemin yama bohçasını açtım, eskice fakat tam kırmızı bir parça bez buldum. Kurdele yapacak kadar uzun değildi, iki dört köşe parça kestim, ortalarından büzüp fiyonk yaptım. Odada kimse yoktu, aynanın karşısına geçip, örgülerimin ucuna yerleştirdim fiyonkları. Sağa sola dönüp, kendimi tetkik ediyordum. Saçlarım açık sarı, kurdelem de Vera'nınki gibi gösterişli değildi. Onun çok kötü bir kopyasıymışım gibi, canım sıkıldı. Tam o sırada, annem girdi içeri:

– Geldin mi kızım, aa kurdele mi yaptın?

Ne kadar öfkeliydim, Vera'ya... kara saçlarına... al kurdelesine... Kendime, bir yabancıya özenmiş olmama, bezden yaptığım

fiyonklara… Ve tümünün yegâne sembolü şimdi karşımda duran ince, narin kadındı. Öfkemi üzerine boşaltabileceğim tek somut varlık!

– Niçin gelip beni gözlüyorsun, neden baktın bana?

– Gözlemedim seni uşaam... Bak sandığımda eskiden kalma bir çift kurdele olacak, onları bulayım sana, üzülme.

– Hayır, sakın! İstemem.

Fırlayıp çıkıyorum odadan. Elimdeki al fiyonkları ocağa atıyorum, yanıp kül oluşlarını seyrediyorum. Onlara hak ettikleri cezayı vermiş olmaktan memnunum!

Gece dedemle otururken, annem elinde bir çift mavi kurdeleyle geliyor yanıma.

– İlay, diyor, bak bunları buldum, hem mavi daha güzel, gözlerine uyuyor.

– İstemem anne, istemem dedim sana.

– Dur ben bağlayayım saçlarına.

Utancımdan yerin dibine girecek gibi oluyorum, sanki annem anlamış Vera'ya özendiğimi de, şimdi dedem de anlayacak! Bana uzanan elini itiyorum:

– İstemem.

Çırpınmam dedemi rahatsız etmiş olacak ki, çıkışıyor gelinine.

– Israr etmesen ya; istemez işte kızan, düşme üstüne üstüne.

Zafer kazanmış gibi bakıyorum anamın yüzüne; gözlerindeki sitemi ve hüznü görüyorum, şaşalıyorum.

Zehra gelin bir şey söylemeden, arkasını dönüp çıkıyor odadan. Mavi kurdelenin teki yere, kilimin üstüne düşüyor... Dedem fark etmeden onu alıp, cebime koyuyorum. Yüreğimdeki dert o kadar ağırlaşıyor ki, gece yatakta kurdeleyi tutup elimde, ağlıyorum.

Annemin gönlü nasıl alınır, bilemezdim ki…

* * *

Sınıftaki olayı, dedeme anlatmam lâzım mıydı, karar veremedim. Çünkü o ilk sefer, suça bulaştığım ilk gün:

– Bir daha yapma kızanım, bu işler için daha küçüksün, dayanıksızsın, yapma sakın, demişti.

Ne demek istediğini çok iyi anladığım hâlde, sormuştum:

– Hangi iş dede, partiye hırsız demek mi, yoksa müfettişe soru sormak mı, yoksa...

– Daha neyin suç olduğunu bile kestiremezken, hiç soru sormamak gerekir İlay, şimdi sus, çeneni kapat. Fakat düşün! Düşün ve tart her şeyi. Sonra elbet zamanı gelince…

Susmak, herkesin yaptığı işti. Düşünmek de öyle bir bakıma. Bunları dedeme söyledim.

– Fakat, dedi, bazı şeylerin yaşamasını sağlayabilmek için, onları sürekli olarak düşünmek lâzımdır, hissetmek lâzımdır. Hürriyet duygusu meselâ uşaam, evet düşün, sonra...

– Sonra büyüdüğüm zaman konuşabilecek miyim?

– Sen İlay, konuşmaktan da öte şeyler yapabilirsin, hareket te geçebilirsin, hareket içinde çalışabilirsin. Zamanı var, şimdi cahilsin, çocuksun. Sabırlı ol, şimdi öğrenme zamanıdır. Anlatacağım sana her bir şeyi, tek tek...

– Neleri dede?

O zaman bir durup düşünmüştü dedem, kapalı gözlerinin ardından sanki çok uzakları gözlüyordu.

– Gayri ben bazı şeyleri karıştırdım kızanım, dünya çabuk değişiyor… Sana nerede dur, nerede yürü, diyeceğim meselâ... Ha? Mahmut Necmettin derdi ki; kurbanların isimsiz olmaması lâzım! O isimsizlerin çektikleri ıstırap ve aptalların boş gayretleri davaya bir şey ilâve etmez. İsimsiz kurbanlar gayeye giden yol üzerinde toz zerreciği bile değillerdir. Anlayabiliyor musun uşaam, Mahmut Necmettin bunu doğru bilirdi, doğru bildiğinden de hiç şaşmadı; gayesi, hedefi vardı, bütün hareketleri, yaşayışı o hedefe doğru bir düzen içindeydi;

neyi, niçin yaptığını bilirdi. Yaptığı işin kendisini gayeye ne kadar yaklaştırdığını da bilirdi; akıllı adamdı.

– Şu kelebek kravatlı Mahmut Necmettin?

– Evet o. Sana hayatımızı daha teferruatlı anlatırsam, yani olayları değil yalnız, o olayların etrafındaki düşünceleri de... tarihi de böyle okumak lâzım ya... Neyse uşaam, bildikten sonra her şeyi, önümüzdeki günlerin muhasebesini böylece yapabilirsin... Biz neyin mücadelesini yaptık, nasıl yaptık, elimizde ne kaldı?.. O zamanın şartları, bu zamanın şartları... Her bir şeyi çok iyi düşünüp tarttıktan sonra, sen kendin karar vereceksin, sonra… Şimdi artık düşünme, daha hastasın, dinlenmeye bak… Hem de sakın korkma, ben yaşadıkça hiç kimse sana fenalık yapamaz, hiç kimse!

demiş ve yorganı iyice üstüme örtüp, içeri giren babamın öfkeli suratından saklamıştı beni. Babam da ne kızgındı ya, eline düşsem, mutlak parçalardı!

– O kız... o susak ağızlı, kendini bilmez kız, o kız...

Soluksuz bağırıyordu.

Eh o susak ağızlı kız, ağzını açmaya cesaret edip, din konusunda konferans vermeye gelen parti müfettişine soru sorabilmişti! Ne bileyim canım, adam:

– Söyleyeceklerim bu kadar, şimdi suali olan varsa...

deyince, dayanamamış:

– Ben iyi bir doktor olmak istiyorum yoldaş müfettiş, acaba ne yapmam lâzım?

diye soruvermiştim. Aklımca bu "Türkiyeli", "partili", "Müslümanlı", "burjuvalı", "emekçili", "kooperatifli", "tarihli", "Osmanlılı" bir sual değil, suya sabuna dokunmaz, adam kızmaz diye hüküm vermiştim. Nitekim Selim Bilâlov, koca kumral kafasını şöyle bir sallamış, gülümsemiş ve:

– Küçük kız, iyi bir partili olursan, iyi bir doktor olabilirsin, demişti. Önce nasıl iyi bir partili olabilirim diye soracak, bunu

düşüneceksin. Doktorluk arkadan gelir. İlk düşünce, ilk ümit, ilk gaye partili olabilmek, partiye lâyık olabilmektir.

Selim Bilâlov, "Yeni Işık" gazetesinin yöneticisiydi. Geçen yıllarda Türkçe ve her gün çıkan bu gazete; dil akımıyla beraber bu sene Bulgarcaya dönmüş ve haftada üç kez yayımlanmaya başlamıştı. Çünkü partili büyüklerimiz öyle münasip görmüşler… Aslında bu, Türkçe tedrisat yapan okulların kapatılması gibi, Türk halkına Bulgarcayı ana lisan etme gayretinin bir parçasıydı. Artık Aziz Nesin, Yaşar Kemal hatta Nazım Hikmet'in eserlerini de Türkçeden değil, Bulgarca tercümelerinden okumamızı istiyorlardı…

Her neyse, Selim Bilâlov, din tahsili görmüştü. Bu sebepten, İslâmiyet'in gerici bir din, orucun sıhhate çok zararlı, tıbba aykırı, zekâtın soygun, sünnetin ise taş devri âdeti olduğunu, çok iyi biliyordu! Bu konuda iki eseri meşhurdu; "Kadere İman" ve "Zararın Neresinden Dönülse Kârdır" isimli bu kitapları bizlere satır satır ezberletmişlerdi. Konferansa gelen adamlar ve okuldakiler bilhassa dururlardı bu kitapların üzerinde, çünkü "Din adamları emekçilerin sömürülmesi için burjuvanın hizmetindedir." cümlesi, bir din adamının, yetkili bir ağzın itirafından başka bir şey değildi, etkisinin büyük olacağını hesap etmişlerdi.

İşte o gün bu ünlü zat, kitaplarının tesirini yakından görmek ve bizlere konferans vermek için ta köyümüze kadar gelmek alçak gönüllülüğünde bulunmuşken, soru sormuş ve cevabını almıştım... "İyi bir partili olursan…" Anam da hep, "İyi bir insan olursan İlay, cennete gidersin." derdi. Onun "iyi insanı", Bulgar'ın üç adım, partili Bulgar'ın ise beş adım gerisinden yürüyen kişiydi; isyanı bilmeyen, boynu bükük kişiydi! Cennet, partili, iyi, doktor olabilme falan derken, hepsi iç içe girip, kafamı karıştırdılar. Annem ne derse desin, küçükken bendeki parti kavramı, dedemin masallarındaki canavarlara

eş bir şeydi. Altı yeşil kafası olan, burnundan kızıl alevler fışkırtan, devamlı beslenmesi gereken ve kurban isteyen, aksi hâlde bizleri "hap" diye yutacak olan şu meşhur canavar!..

Sonra tabii partinin bir hayvan olmadığını fakat devamlı beslenmesi, hizmet edilmesi ve kurban verilmesi gereken bir teşkilât olduğunu öğrenmiştim. Partili olmak çok büyük bir imtiyazdı. Con Ahmet dağdan inip de, o Halk Mahkemeleri'ne üye olduğu sırada, imtihan falan edilmeden partilenmişti. Sonra bazı ihbarlar yapmaktan gayri parti işlerinde çalışmadığı hâlde, hep parası vardı. Zayıf ama göbekliydi, elbiselerini Şumnu'daki mağazadan alır, evine hep hediye içki gelirdi. Con Ahmet'in belli bir işi olmadığı gibi, doktorlukla falan da hiç ilgisi yoktu.

Müfettişin sırıtık yüzüne bakarken, kovandaki arıların vızıldaması misali beynim uğulduyordu. Birden, önceki bahar, partinin, benekli kuzumu elimden alışını hatırlamıştım. Vah canım! Arkadaşım, bebeğim, kara benekli süt kuzum! Parti, nasıl da almıştı onu benden. Boynuna sarılmış tepinirken, ellerime vurup çekivermişlerdi kucağımdan. O beyaz kıvırcık tüylü boynu, yumuşacık… Ağlamaya başladım ve Selim Bilâlov'un suratına haykırdım.

– İyi partili olmak demek, iyi hırsız olmak demektir, doktor değil! Parti benim benekli kuzumu aldı, zorla aldı, anlıyor musun çaldı, çaldı işte...

Ben bağıracağıma, salonun ortasına Stalin düşse millet ancak bu kadar şaşırır ve korkardı, biri arkadan kolumu çeker gibi oldu galiba, derken müfettişin kürsüden fırlayıp, bir top gibi yanı başıma düştüğünü gördüm. Kolumu çekiştiren elin yok olduğunu hissettim ve aynı anda suratıma bir şey çarptı. Başım yana kaydı, arkaya gitti... Yere kapaklandım. Ağzımın içine tuzlu bir sıvı akıyordu, kalkmaya çalışırken, adamın:

– Kimin piçi bu?

diye bağırdığını duydum. Derken birtakım mırıltılar, her taraf çok karanlıktı...

İçim yayılır gibi oldu, karanlıkta dağıldım.

Sonra işte yatağımda buldum kendimi. Dedem ağzıma bir bardak dayamış, süt içirmeye çalışıyordu. Başım ağrıyor, sağ gözümü de açamıyordum ama her şeyi hatırladım. Sütü içtim, bir kâse de çorba, kendimi toparladım. Konuşuyorduk dedemle... Annem bir yerlere büzülmüş ağlıyor olmalıydı ki, babam ona bağırdı bu sefer:

– Kes sesini sersem karı, kes! İşte bana doğurduğun kızın bu, bu susak ağızlı, bu utanmaz, bu rezil kız!

Dedem karıştı işe:

– Sen kapa o susak ağzını, defol! dedi.

Bağırmamıştı fakat sesi onca gür ve emrediciydi ki, babam çarpıp kapıyı, dışarı çıktı. Merdivenlerden paldır küldür indiğini duydum, yorganı başıma çektim. Annem, yanıma geldi, ellerimi tuttu:

– Uşaam, dedi. O adam partiliydi, hiç karşı gelinir mi, nasıl unuttun, hem öyle söylenir mi partiye?

Yaşlar yanaklarından süzülüp boynuna akıyordu. Tek gözümü de kapattım, cevap vermedim.

Meğer ben tokadı yiyip düşünce, kafam taş zemine çarpmış, bayılmışım. Selim Bilâlov kalabalığa oturup beklemelerini emretmiş. Parti Sekreteri Kovaçev'i, Milis Georgief'i, öğretmeni, muhtarı falan hep, kürsünün çevresine toplamış, uzun uzun konuşmuşlar. Kimse bana öldüm kaldım mı diye bile, dokunmaya cesaret edemiyormuş; dedem, almış kucağına, dışarı çıkaracakken, Selim durdurtmuş onu. Dedem, kucağında ben, bekleyedurmuş, öyle ayakta. Bir ara Con Ahmet bile gitmiş kürsünün oraya:

– O kızan benim çocuğun arkadaşıdır be, demiş, can yoldaşıdır, yoktur aklında kötü bir şey, bilirim. Hem söylerim ben Mehmet Ali'ye kulağını büker onun.

Selim Bilâlov pirelenip; "Yoksa senin çocuk da..." diye sorunca, Con Ahmet fikir değiştirip, belki de aklımda kötü bir şeyler olacağını kabul etmiş ve benim "düzeltme kampı"na gönderilmemi uygun görmüş! Öğretmen, iyi bir öğrenci olduğumu, Lenin'in sözlerini çok iyi bildiğimden asla partiye karşı olamayacağımı söylemiş. Ancak Selim, benden ziyade ailem üzerinde durmuş. Dedemin eski mimlilerden ancak şimdi bir şeye karışmayan, ağzı kapalı romatizmalı bir ihtiyar, babamın sormayan, istemeyen muntazam çalışan bir işçi oluşu... konuşulmuş. Hatta adamın gazetesinde babam hakkında bir haber çıkmıştı, bizim TeKeZeSe'nin en iyi mısır kazıcısı diye, milis onu hatırlatmış Selim'e. Evet Milis Georgief, iyi konuşmuş bizim hakkımızda, onun kayıtlarına hiç geçmediğimizi söylemiş. Nedendir?.. O zaman merak etmiştik. Sonradan bu adamın annemde gözü olduğunu öğrenecektim… Annemin de çok düzenli bir tarım işçisi oluşu... Bunlar hep konuşulmuş. Nihayet Bilâlov, dedemi sorguya çekmiş, ben kucağında hâlâ baygınmışım. "Öyle sualler ki..." demişti dedem... "Adam köye gelmeden çok önce bilgi edinmiş hakkımda. Mustafa Kemal'le görüşmemden bile bahsetti."

"O mu gönderdi sizi Çanakkale'ye?"

"Hayır."

"Madem gittin, neden döndün?"

"Baba toprağım burası, onun için geri döndüm."

"Baba toprağın burasıysa, Çanakkale'de niçin dövüştün?"

"Gençlik hevesi olmalı."

"Bulgarlar da katıldılar savaşa, niçin Bulgar ordusuna yazılmadın?"

"Bulgarlar o zaman Türklerle müttefiktiler, ha orası, ha burası diye düşünmüş olacağım. Çok zaman geçti be, kafam karışıyor, hatırlamıyorum."

"Bu kıza da anlattın mı Çanakkale'yi, İstanbul'u falan?"

"Oraları bu kızı ne alâkadar eder, niçin anlatayım?".

"Onun parti düşmanlığı nerden geliyor?"

"Böyle bir düşmanlığı yok, kuzusunu çok severdi, bu yüzden... Parti istiyor denince..."

"Partiye düşmanlık yoksa, sen niçin partili olmaya çalışmadın?"

"Kader, kısmet zaar."

Dedem bu lâfı o kadar masum ve zavallı biçimde söylemiş ki, adam her şeyi unutup, tam kendi konusunu ilgilendiren cevap üzerine, bir nutuk daha atmış; Gerici İslâm dininin bu insanı aptallaştırıp, pasifleştiren kader-kısmet anlayışı, falan filân… Sözlerinden çok memnun kalmış olacak ki, beni şimdilik kaydıyla affedip, dedemin eve getirmesine müsaade etmiş.

– Beni şaşırtıp korkutmak istedi köpoğlusu, yoksa sordukları, bilmedikleri değil elbet... Belki yanılır da ağzımdan bir şey kaçırırım diye idi, o sorgu. Adamın kaderciliğe illet olduğunu bildiğim için öyle söyledim, dikkatini kadere toplasın diye, iyi de söylemişim!..

Emin Pehlivanların Hasan Pehlivan, 1908'deki Bulgar bağımsızlığından bu yana öyle çok sorgu sual geçirmiş ki, ne sorulacağını, ne cevap verileceğini ezberlemişti gayri. O gün dedem beni hayatında ilk ve son defa öptü. Kurumuş dudaklarını alnıma değdirip:

– Yavrum, dedi, sarı kızanım, buğday başağım, taze filizim benim. Eğer seni düzeltme kampına yazsaydı o herif, billâh gebertirdim.

Gebertirdi eminim.

İşte böyle, kara benekli ak kuzum yüzünden suça bulaşmıştım ilk defa.

Hükümet, her haneye bir inek, birkaç koyun ve istediği kadar tavuk besleme izni vermiştir. Hayvanı olanların beş dekar özel toprağa sahip olma hakları vardır. Bu, kanunun yazdığı;

uygulama TeKeZeSe başkanına kalmıştır. Başkan beşin bir buçuğunu, ev yeri olarak ayırır, geri kalanını gönlüne göre dağıtır. Genellikle partili Bulgarlar, Bulgarlar, partili Türkler, Türkler sırasını takip eder. Bir de hususi olarak, gönlünü çelenler bulunabilir, fakat şu sırayı bozmak da epey yüreklilik ister hani. Zaten ne olursa olsun kitabın yazdığı gibi, bir haneye beş dekarın düştüğü görülmüş, işitilmiş şey değildir. Başkan gösteriş olsun diye verir, o hane sahibi vakit geçirmeden, aynı törende toprağı TeKeZeSe'ye bağışlar.

Bizim toprağımız yoktu. 1956 yılında Todor Jivkov parti yöneticisi seçilince, 44'ten o zamana, elde avuçta kalan son toprak parçalarını da devletleştirmek için büyük bir "Aydınlatma" kampanyasına girişmiş, bizim son bağ öyle gitmiş… İki koyun beslemeye çalışıyorduk. Koyunların yünlerinin, sütün üçte ikisinin ve kuzuların hepsinin devlete verileceğini çok iyi biliyordum. Buna rağmen elimde değil, tutulmuştum o kara benekli kuzuya, benimdi o! Bakıp besleyeceğim, günbegün geliştiğini izleyebileceğim, bundan ötürü gurur duyacağım bir varlık. Almamaları için dua ediyordum.

Aldılar... Boynuna sarılıp kalan ellerime değnekle vurarak.

Pek fazla üzüldüm. Dedem bir daha kuzu sahibi olmayalım diye, o iki koyunu hemen TeKeZeSe'ye bağışladı. Bağış yüzünden benim kuzu olayı unutuldu.

Nedendir, hep bana ait bir şeyin, ilgimle gelişip, büyüyecek bir şeyin hasretini çektim? Galiba kendime saygı duymaya başlayacaktım. Çünkü insana, sahip olmak da yetmiş. Sahip olduğu şeye katkısı bulunsun, o şey bu katkıyla gelişip kıymetlensin istiyor. İşte o zaman öze güven dolayısıyla saygı başlıyor.

Dedem, "toprak" derdi. Tutkusu toprağa, çilesi toprak içindi. Bütün değer kavramlarını toprak timsalleştirmişti. Vatan, millet, ana, iyilik, sabır, güç, bereket, emek, hak… Ve hepsi adına: Toprak!

"Abe toprak vefalıdır, dosttur, bizimdir! Emeğimizdir, hakkımızdır. Avucuna alıp, şöyle bir sıktın mı, yüreğin sıpsıcak oluverir. Sanırım avucumdan, yüreğime giden damarlara işler o... öyledir."

Derken, sesi sertleşir, acılaşır:

"Bu toprak bizimdir be, inkâr edemez bunu. Uşaam, uşaam biz vücutlarımızı gübre ettik ona."

Bu doğru, yüz binlerin bedeni, canı gübre olmuş ona. Ama ben şu kadar yıllık hayatımda bir tek kere bile "Bizimdir." yahut "Benimdir." diye basabildim mi üzerine?.. Yoo! O hâlde yabancıyım dedemin duygusuna, uzağım! O, her iki hâli de yaşamış, kopamadığı ve hâlâ umut... Bu sebepten. Ben, sevmiyorum şu toprağı, o, düşmanımdır! Kim gübre olursa olsun, kimin kanıyla sulanırsa sulansın, umurumda mı sanki… Toprak, kendisine sahip olana, hizmet etmekten gayri, ne yapar? Pis köle! Seni ezmeli, seni kazmalı. Makinenin dişlerine takıp gürül gürül tekerlerin arasına savrulup savrulup, yumuşayıp gevşediğini görmeli. Tohumları atmalı. Oh, benim tohumum işlemeli ta bağrına kadar. Benim ekinim boy vermeli üzerinde… Ancak o zaman!

Şimdi gözümün görebildiği her şey toprak ve üzerindekiler, insanlar dâhil, her şey devletin, dolayısıyla partinin, dolayısıyla TeKeZeSe'nin. Tümünün varlık sebebi; Rusya. Biz elbet borçluyuz varlık sebebimize… Fakat ne tükenmez borç?

* * *

"Bir daha çocukluğumun şuursuz ve akılsız günlerine dönüp yanlış yapmayacağım."

258 cümleyi hiç durmadan sıralamışım, kalemi bırakıp elimden, bileğimi ovuşturdum.

– Allah kahretsin bu cümleyi, dedim.

Fatma, başını kitaba eğmiş, dikkatle okuyordu, ne söylediğimi fark etmeden ağzının içinde bir "Hıı.." dedi. Çalışırken

kendini derse verir, başka hiçbir şeyle meşgul olmazdı. Zaten ben onunla ahbaplık etmek için değil, yaptığım ödevi dedem görür de ilgilenir korkusuyla, buraya gelmiş, onun yanında çalışıyordum. Bir şey öğrenirken, bir cümleyi yahut kelimeyi yüzlerce defa yazdığım olur, hiç yüksünmem. Fakat şu cümleden nefret ediyorum. Hep Mehmet Ali'nin anasını düşünmekten oldu bu iş! Mesele, tekrar kafamı kurcaladı, Fatma'nın ağzını aramak istedim.

– Fatma, sen Mehmet Ali'nin annesini hatırlıyor musun?

– Ne, kimi?

– Con Ahmet'in karısını, n'olur bırak biraz kitabı da, konuşalım.

Fatma, kurşun kalemin ucunu kemirip bir süre düşündü. Toparlacık bir yüzü, uzun kumral saçları, elâ gözleri var. Gülünce yanaklarında çukurlar beliriyor, çenesi zaten çukur, hepsi birleşince çok sevimli oluyor. Her şeyin bir komik tarafını buluyor ve hiç budala olmadığı hâlde, çok gülüyor diye onunla arkadaş olmuştum.

Kahkahalarının sahte olduğunu; Fatma'nın korktuğu, gerildiği, sıkıntılı olduğu zamanlar güldüğünü yıllar sonra öğrenecektim.

– Hayır, neden hatırlamak lâzım?

– O kadını merak ediyorum.

– Merak edecek başka bir şey bulamadın mı, zavallıymış işte, kendini vurmuş, anneannem çok günahtır kendini vurmak der.

– Kendini mi vurmuş?

O kadar hayret ettim ki, Fatma bildiği her şeyi anlattı:

– İyi bir kadınmış, yani öyle söylediler bana… Evlerine Bulgar subayları, milisler falan çok gidip gelirlermiş; onlara yemek hazırlarmış, her şey varmış evlerinde; et, sebze, meyve. O adamlar getirirmiş, içki de getirirlermiş... Sonra, tatlılar, dondurma...

Fatma boğazına düşkündü; et, meyve derken ağzını şapırdatıyordu, oysa benim meselem, hiç de adamların ne zıkkımlandıkları değil, sözünü kestim:

– Neden öldürmüş kendini?

– Ne bileyim be, subaylardan birinin tabancasıyla vurmuş, hem de öbürleri yemek yerken...

Gülmeye başladı:

– Düşünebiliyor musun, sofrada her türlü yemek varken, bırak sen… Of!.. Çok komik, git öbür odaya öldür kendini, bamm! Bi de içeri koşmuşlar ki; kadın, kanlar içinde yatıyor, o dakka ölmüş.

– Hiç komik değil, hiç gülünecek şey değil.

Yüzündeki gülücük yavaş yavaş soldu, yanaklarındaki çukurlar kayboldu, üşür gibi omuzlarını kaldırdı:

– Gâvurların yemeğinin yarıda kalmasına güldüm herhâlde, domuzların mideleri bulanmıştır, et yiyememişlerdir; onlar naziktir bilirsin, nazik Georgief! Di mi?

O acayip şekilde enine boyuna uzamış adamı, "nazik" sıfatıyla düşünmek, beni de güldürdü.

– Haydi bitir ödevini, dedi Fatma, artık gülmüyordu.

– Peki neymiş sebebi?

– Abe ne bileyim ben?

– Haydi düşünelim, bulmaya çalışalım.

Bir çeşit oyundu bu, aramızda; olayların sebeplerini bulmaya çalışır, insanların hayatlarını deşeler, akıl almaz hikâyeler uydururduk. Bu sefer ilgilenmedi Fatma oyunla.

– Ders çalışalım daha iyi, dedi. Kıvıramıyorum şu Rusçayı. Hem Mehmet Ali ile küstün ya, anasından sana ne!

– Barıştık.

– Yarın yine kavga edersiniz, sus artık.

"Belki..." diye düşündüm. "Zaten yol üzerinde bırakıp beni, kaçtı."

Tekrar karşılaşınca, ona nasıl davranacağımı bile kestiremiyordum. Annesinin durumunu öğrenebilseydim, ona söyleyecek bir lâfım olurdu. Yazmaya başladım, bin cümleyi tamamlayıncaya kadar hiç konuşmadım. Aklım hep o kadındaydı… Tabanca ile ha?.. Bu iş, kendini ağaca asmak yahut kuyuya atmak gibi olağan ve basit görünmüyordu bana. O parlak, soğuk demiri alıp eline… Silâh denen ve benim için garip bir çekiciliği olan aleti, yalnız Bulgarların belinde ve kıçlarında sallanırken görmüştüm. Sihirli bir şeydi!..

Tabancadan korkuyor, onu mühimsiyor ve kadına belli belirsiz bir saygı duyuyordum.

Son cümleyi yazdıktan sonra Fatma'ya baktım, o daha küçük Rusça parçasını sökememişti, yardım ettim.

– Bütün derslerin bu kadar iyi olmasaydı, öğretmen seni bağışlamazdı, dedi.

Oysa ben, bağışı sınıfta çektiğim parlak nutka bağlıyordum. Fatma itiraz etti:

– Bak dedene bi sor, benim dediğimi diyecektir.

Olayı daha dedeme anlatmadığımı söyledim. Çok şaşırdı, benim dedemden saklı bir şeyim olacağına hiç inanmazmış.

– Mehmet Ali'nin anasını soracağım dedeme, dedim.

* * *

Sordum da.

– Namuslu bir kadındı, dedi, bu yüzden vurdu kendini.

– Namuslu mu, ha?..

– Neden şaşırdın uşaam, aksini söyleyen mi oldu? Hiç kimse söyleyebilmez, namuslu bir kadındı. Dürüst, ahlâklı.

– Peki neden?..

Dedem yüzüme bakmadı, sigarasını aradı uzun süre ceplerinde, sigarayı yumuşatıp, yakıp bir nefes çekmesi de uzun sürdü. Nihayet:

– Abe büyüdün artık, söyleyeyim uşaam, dedi. Bu Con Ahmet, şey yani ahlâksızın biridir. Yani anlayacağın eve çok erkek getirdi, çok. Yenilip içildi, ziyafetler oldu. Kadın, ses etmeden onlara sofra hazırladı durdu. Sonra uşaam, yani anlıyor musun; o erkekler yani anlıyor musun, kadından başka şey de istemişler, işte öyle... Kadın da bu rezilliğe dayanamayıp… Anlıyor musun?

– Evet dede.

Ben çok iyi anlamıştım artık, kadının hangi rezilliğe dayanamadığını, bunu Mehmet Ali'ye söylemeliydim. Sabahı da bekleyemezdim. Dedemi iki yanağından öpüp kendimi sokağa attım.

Alaca karanlıkta onun evine doğru koşarken, bağırmamak için kendimi zor tutuyordum. Nefes nefese vardım kapısına, güm güm vurdum. Bir açsa, hemen söyleyecektim; "Senin anan öyle değilmiş, üzülme artık… Senin annen…" Kapı açıldı; karşımda Con Ahmet!

– Ne o kız, ne istiyorsun?

Koca balonuma iğne batmış gibi oldu, yoksa ben miydim koca balon, pıstım:

– Ben... ben…

diye kekeliyor, sonunu getiremiyordum. Adamın ağzı yayılıyor, tavuk gibi sesler çıkarıyordu:

– Oğlumu aradın değil mi, benim gittiğimi biliyordun, onun için geldin değil mi; seni gidi, seni!.. Heyy Mehmet Ali, gel buraya.

Çağırmasına lüzum yoktu, Mehmet Ali gelmiş, babasının arkasından bakıyordu, beni görmekten hiç memnun değilmiş gibi bir hâli vardı. Adam, aramızdan çekildi, içeri girer gibi yaptı, oysa kapının ardından bizi dinlediğini tahmin edebiliyordum. Mehmet Ali, yüzünü buruşturdu, dilini çıkardı ve:

– Ne var, dedi, ne istiyorsun?

Demek yüz yapıp bana, bir de öyle soruyor. Artık çok fazla! Avazım çıktığı kadar haykırdım suratına:

– Sen de geber, anan da gebersin, baban da gebersin!

Arkamı dönüp koşmaya başladım; gözlerim yanıyor, burnum sızlıyordu. Ha bire söyleniyordum:

– Bir daha konuşursam senle iki olsun, konuşmayacağım, yüzüne bile bakmayacağım, seni pis domuz, murdar… Çekil git başımdan, çekil git..

Hâlbuki oğlanın geldiği falan yoktu. Fena hâlde bozulmuştum.

O gece yatakta, hep benden özür dilediğini tahayyül ettim. Kaşlarımı bile çatmaya tenezzül etmeden sessiz duruyordum, o, kendini yerlere atıp ağlıyordu!.. Başımı dik tutup, uzaklara baktım ve artık onunla arkadaşlık etmemin mümkün olmadığını, oysa annesi hakkında neler neler bildiğimi, bunları ona hiç anlatamayacağımı bildirdim! Mehmet Ali, öz eleştiri yapıp, ne kadar üzgün olduğunu söyledi, annesi hakkında bildiklerimi tek kelime ile olsun anlatmam için, ağlayarak yalvardı. "Namusluymuş!" Tek kelime buydu; inadıma açmadım ağzımı, öğrenemedi. Fakat o kadar çok ağladı ki, ben de ağladım. Yastığım ıslandı, öyle uyuyakalmışım.

Sabaha yüreğim taş gibi olmuştu. Sınıfta onu gördüğüm zaman, gerçekten konuşmak istemedi canım, samimiyetle başımı çevirdim, bakmadım yüzüne.

Bir iki gün öyle küs geçti. Derken biz Fatma ile gezerken, Mehmet Ali de yanımızda dolaşmaya başladı, güya Fatma'ya hitap ediyordu ama lâfları doğrudan bana idi… Keyifleniyor, Fatma'nın kolundan çekip:

– Öyle her önüne gelenle konuşma, gel şöyle gidelim.

diye kızı sürüklüyordum. Fatma, kıkırdıyordu… Sonra geceleri, "Acaba çok mu üzülüyor, o kadar yalnız mı?" diye düşünmeye başladım, hele bir gün maydanoz almak için kuyrukta beklerken, Con Ahmet yanıma yaklaşıp:

"Ne küsüyorsun oğluma, suçu bana yüklüyor, ne yaptım ben sana kız?" demez mi, sevinçten uçacak gibi oldum, maydanozu unutup, kuyruktan çıktım, hoplaya zıplaya kaçtım. Con Ahmet eve bir demet maydanoz bırakmış, babam çok kızdı; "Bir daha o herif yaklaşırsa bu evin civarına ayaklarını kırarım." dedi... "Eğer onun oğluyla konuşursan senin de kafanı kırarım.."

Tabii korktum fakat Mehmet Ali ile barışmaya da karar verdim.

Ana yolun biraz ilersinde, ormanın kıyıcığında, nispeten gözlerden uzak bir yerimiz vardı. Fatma ile uğraşıp, kurumuş dallardan, çalı çırpıdan bir ev yapmıştık kendimize. İçine girer, bez bebeklerimizle evcilik yahut okulculuk oynar, bazen de ders çalışırdık. Çerden çöpten de olsa, yalnız bize ait, hiç kimselerin bilmediği bir evimiz olması, pek hoşumuza gidiyordu. Canımız oynamak istemese de, oraya her gün gidiyor, bir gece evvel rüzgârın dağıttığı dalları toplayıp evi onarıyor, dikkatle çalışıyorduk. O gün Fatma:

– İlay be, dedi, şu dalları çamurla sıkıştırsak, böyle dağılmazlar.

– Çamur kuruyunca dağılırlar.

– Öyleyse taş toplayalım, taşlarla sağlamlayalım.

– Olur, dedim, şu tarafta düzgün taşlar vardı.

Elimle taşları işaret ederken, yolun ordan Mehmet Ali'nin geldiğini gördüm. Başı önünde, elleri cebinde, sallana sallana yürüyordu, tasalı bir hâli vardı. Parmağımı dudaklarıma götürüp, "Sus!" diye işaret ettim Fatma'ya, durup bekledik. Doğrusu ne yapacağımı bilmiyordum. Bir taraftan kaçıp saklanmak isterken, bir taraftan yanımıza gelip bizimle oynamasını arzuluyordum. Bedenim gerilmiş, soluksuz kalmıştım yine, kalbim çarpıyordu.

Epey yaklaştıktan sonra, bizi gördü. Hiç aklında değildik zahir, bir şaşkınlık kapladı yüzünü, duralayıp, etrafına bakındı,

ne yapacağını bilmez gibiydi. Konuşacak gibi olup ağzını açtı, kapadı ve birden ıslık çalmaya başladı. Ellerini ceplerinden çıkarmamıştı ama yürüyüşü değişmişti, şimdi ayaklarını çapraz ata ata zıplıyordu. Zıplaya zıplaya yanımıza kadar geldi, bize hiç bakmıyordu, geçip gidecek gibiydi, dayanamadım; seslendim:

– Abe çekirge mi oldun, ne zıplayıp duruyorsun?

Ters ters baktı yüzüme, cevap vermedi. Birkaç adım daha zıpladı, derken takla atmaya başladı. Ve takla ata ata uzaklaştı, bir an bile durup yürümemişti. Kalakalmıştık, Fatma'ya göz attım; o, uzakta hâlâ takla atan Mehmet Ali'ye bakıyordu, yüzünde bir hayranlık mı vardı ne!

– Ne yani, dedim, eteklerimin açılmayacağını bilsem, ben ondan daha güzel takla atarım.

– Yaa canım! Hiç durmadan böyle onun gibi gidebilir misin sanki?

– Tabii giderim, yarışırım onunla, hem de geçerim.

Fatma'nın dünyaya her zaman hayretle bakan gözleri, biraz irileşti.

– Ben, dedi, mümkünü yok, yapamam. Neyse, hadi gel be, taşları toplayalım.

Kıymetli evimize baktım yan gözle, Tanrı'm ne kadar zavallı duruyordu! Ev değil bu, aptal çocukların oynamak için yaptıkları bir in, besbelli. Bir yığın kurumuş dal, arasında bir oyuk. Onu ateşe vermeli! Kırmızı kırmızı alevlerin hasretiyle yanıyordum fakat Fatma'ya söylemeye cesaret edemedim:

– Çok üşüdüm, diyebildim. Haydi dönelim artık, ha?

– Hani evimiz burasıydı, hani her gün onaracaktık, büyütüp genişletecektik, öyle söylemiştin, her gün gelip, demiştin ya..

Demek kendi koyduğum kanuna karşı geliyordum. Olabilmezdi, çaresiz boyun büktüm:

– Peki, dedim.

Çalışırken vakit epey gecikmiş, akşam gençlere konferans olduğunu hatırlayıp, evlerimize uğramadan, Belediyenin salonuna dar attık kendimizi, açlıktan karnımız gurulduyordu.

Konferansçının Şumnu İl Komsomol Merkezi'nden Stefan isminde biri olduğunu söylediler, bizim köye tayin edilecekmiş. Orta boylu, toparlak kafalı bir genç adam. Kıvır kıvır sarı saçları, kafasının etrafında bulut gibi uçuşuyor, ince çerçeveli yuvarlak gözlüklerinin altında, gözleri boncuk mavisi. Yanakları şişman, kırmızı, parlak. "Bebek suratlı biri bu." diye düşünüyorum. "Hem yaşı da küçük olmalı." Söylediklerini dinlemiyor, adamı tetkik ediyorum. Stefan Karov!.. Yüzün güler gibi; sesin tatlı, yumuşak! Allah kahretsin, yakışmıyor bu sese küfür!

Birkaç yıl önceki göçle Türkiye'ye giden bir adamı, orada casus diye tutuklayıp, idama mahkûm etmişler. Bu olay, Türkiye ve nedense Amerika aleyhine bir dizi konferansın başlatılmasına sebep oldu. Köy meydanında açık havada, üç kez toplandık, köylünün tümü dinledi. Bu geceki, gençler için, özel... Gözlerimi adama dikip uyuklamaya başladım, neler söyleyebileceğini, artık ezbere biliyorum. Gözü açık uyumaya da, talimliyim şu konferanslar, toplantılar sayesinde. Ancak, "İşte burjuva Türkiye'sinde köylerin durumu!" diye, Mahmut Makal'ın "Bizim Köy" kitabından parçalar okunurken, dikkat kesildim. Biliyorum bu kitabı, kitaplıkta görmüş, karıştırmıştım. Türkiye'de yayımlanmış, sonra bizimkiler basmışlar, şimdi de Bulgarcaya çevirmişler işte… Aklımdan, "Bizim köyü anlatan bir kitap yazsam, Devlet Basımevi, yayımlanmasına müsaade etmez." diye geçirdim. Dayanamayıp, Fatma'ya fısıldadım. Ne demek istediğimi pek kavrayamadı galiba, açıkladım:

– Yani adamlar, Türkiye'nin Devlet Basımevi, kendi köylerini kötüleyen kitapların basılıp satılmasına ses çıkarmıyorlar; demek orası burdan hür!

Fatma'nın cevabını duyamadım, birden iki omzuma iki ağır taş düşmüştü sanki. Zorlukla döndüm; Arif ağabey, dikilip duruyor arkamda; kaşları çatık, soluk yüzünde kısık gözleri ışıktan iki çizgi gibi, çok parlak.

– Düşüncelerini kendine sakla küçük kız!

Ödüm koptu, hemen başımı çevirip, acıyan omuzlarımı oynatmaya çalıştım.

Belki benden altı yedi yaş büyüktü ama, uzun boyundan mı; asık, ciddi suratından mı, Arif'i pek yaşlı bulur, ondan çok çekinirdim. Şurada burada, bilhassa böyle toplantılarda karşılaştığımız zaman, hep süzerdi beni. Hem de ne süzmek, sanki ölçüp biçip, tartar gibi... Yanımda Mehmet Ali'yi görürse kaşları büsbütün çatılırdı. Dedem, bu adamdan neden hoşlanır, hiç anlamazdım.

Dinlediğim casusluk hikâyesinin tesiri altındaydım, o an, Arif'in de bir casus olabileceğini, bu söylediğimi hemen konferansçıya yetiştireceğini düşündüm. Zaten bana çok bakmasında, toplantılarda hep böyle yanı başımda bitmesinde, olmalıydı bir kötü iş! Kurt beynimi kemirmeye başladı; eyvah, gammazlayacak beni! O mükâfat alırken, ben düzeltme kampının yolunu tutacağım! Kendimi kampta, kuru ekmekle suya talim edip, hiç ücret almadan sabahtan akşama çalışırken düşünüyordum, nöbetçi karıların sırf zevk için küçük kızları kırbaçladıklarını duymuştum. Sırtımda yaralar açılırken... Arif, burada mükâfat olarak aldığı radyoyu dinliyordu! (Pilli radyoları çok mühimsiyordum o sırada.) İçim acıyla doldu, telâşlandım. Acaba kaçıp ormana mı gitmeli, ne yapmalı?.. Hele bir dedeme danışayım.

Oysa ne çok güldü dedem:

– Düşün be uşaam, Arif casus olsaydı senin konuşmana mâni mi olurdu, yoksa daha çok söylesin diye bekler, öyle mi gider haber verirdi?

– Yani konuşmamı engelleyip, beni korudu mu o?

– Eh, olabilir.

– Dede, anlat, neden?..

– Sesini kesmeyi öğren ve uyu artık, haydi…

Bana her bir şeyi açıklamaya meraklı olan dedem, Arif bahsi açılınca, neden susar?

* * *

Sabah sınıfa girerken, yolumu kesti:

– Yaktım evinizi, dedi.

Önce anlayamadım, aval aval baktım suratına. Doğrudan bana hitap edişine sevinmiştim ya, tedirgindim. Yüzünden bir anlam çıkarmaya çalıştım, çıkık elmacık kemiklerinde kırmızılık, gözlerini kırpıştırıp duruyor, avuçlarını açıp gösterdi; kapkara.

– Ne evi?.. diye usulca sordum.

– Evinizi işte, Fatma'yla yaptığınız evi. Küçük dalları tutuşturup üzerine attım, hepsi yandı, kül oldu!

Ha, şu budala çocukların oyuncağı ev! Daha o gün vazgeçmiştim ondan. Sırtımdan yük atmışçasına ferahladım, omuzlarımı silkip gülümsedim:

– İyi etmişsin, o ev yakılmalıydı, sen de ancak o işi becerebilirsin!

– Kızmadın mı?

– Hayır!

Hiç inanmadı bana, kırpışan gözlerinde hüzün vardı:

– Afedersin, dedi.

– Ama neden?..

– İnanmıyorsun ama doğru söylüyorum, yaktım evinizi…

Hemen arkasını dönüp uzaklaştı. Öğretmen sınıfa giriyordu, yaptığı işten fena hâlde sıkılan arkadaşımın gönlünü ferahlatmaya imkân kalmamıştı.

Teneffüslerde bir yerlere kaçıp saklandı herhâlde, bir türlü yakalayamadım onu.

Okuldan çıkarken, Fatma'ya anlattım. Güldü, yüzündeki üç çukurlu sevimliliğe kanıp, üzülmediğini çıkardım. "Artık daha ciddi işlerle uğraşmak lâzım, büyükler gibi." diye söyleyecektim ona, ağzımı açmaya vakit kalmadan, soru yetişip geldi: "Fakat büyükler hangi ciddi işle uğraşmakta?" Şaşkınlık dönemeci! Bunalmaya başlamadan Fatma, sürüklüyor beni. Koşa koşa orman kıyısına varıyoruz. Evet, doğru söylemiş, işte orada kömürleşen dallar, isten kapkara olmuş taşlarla sarmaş dolaş durmakta, cadı karının oyuncakları gibi. Ve çalı çırpı kül olmuş, rüzgâr savurmakta onları. Fatma, elleriyle yüzünü avuçlayıp inledi:

– Bizim evimizdi o, bizim evimizdi!

Şu zavallı küçük ses mi, yoksa hıçkırıkları mı etkiledi beni, bilemem. Ondan daha üzgün, daha gürültülü ağlamaya başladım. Birbirimize sarıldık, küllerin üstüne çöktük. Dünyamız yıkılmıştı!.. Vakit geçti, onun çekingen sesini duyduk:

– Ağlamayın, ben size yeni bir ev yaparım, daha güzelini yaparım.

Gözyaşlarımızın ardından bakıp Mehmet Ali'ye:

– İstemiyoruz, dedik.

Bizden uzağa oturdu. Onu gözlemeye başladım. Büzülüp kalmıştı, elinde dalı kemirip, yere tükürüyordu. Burnunu çekiyordu ikide bir. Fatma'ya:

– Galiba, o da ağlayacak, diye fısıldadım.

– Kahrolsun, dedi Fatma. Git ona söyle İlay, hemen gitsin burdan, bir daha da yaklaşmasın yanımıza!

Allah biliyor ya, Fatma'nın sözlerini tekrarlamak için yerimden kalkıp yanına gittim. Bana baktı, yaprakların arasından süzülen güneş ışınlarının tümü gözlerine dolmuştu galiba; yeşil ve ıslaktı bakışları; ha ağladı, ha ağlayacak! İçim titredi, ağzımı zorlukla açtım:

– Aldırma be Mehmet Ali, deyiverdim, ne olacak yani, çalı çırpıdandı o ev, çocuk oyuncağı idi, aldırma!

Bu sözlere ikisinden çok ben şaştım galiba, irkilip Fatma'ya döndüm. O, haykırdı, tepindi, bir şeyler söyledi. "Sen çok kötüsün!" dediğini duydum. Bir de, "Artık arkadaşım değilsin!" Ok gibi geçip yanımızdan, koşarak uzaklaştı.

Fatma'nın arkasından gitmem lâzımdı, biliyorum.

Kımıldayamadım.

O hâlâ bana bakıyordu, benden başka bir şey görmüyordu. Gönlüm bir hoş oldu, yüreğimin çırpınışına kapılıp, dalgalarla, dalga dalga bir yeni dünyanın eşiğine vardım. Uzanan eller benim miydi? Tutunup kalktı; yanık dallara ve küllerin üstüne basıp, yürüdük. Ormanın bağrında, rüzgârın yosun ve taze yaprak kokan soluğunda, kurdun kuşun, böceklerin dilinden bir türkü yandı. El ele koştuk, koştuk… Nefessiz kalıp, yere çöktüğümüzde gülüyorduk. Neden koştuğumuzu, neden güldüğümüzü hiç bilmiyorduk. Bizdik, vardık, burada yan yanaydık. Başka gerçeğimiz yoktu.

– İstersen, dedi, yalnız ikimiz için bir ev yapalım.

Yapabileceğimiz tek şeydi.

– Sonra, dedim, şimdi gülelim, gülmek daha güzel!..

* * *

Bizim kapının önündeydi Fatma, yüzüme bakmadan, usulca:

– Sen onun ağlamasına dayanamıyorsun ama, dedi, o seni ağlatmak için her şeyi yapıyor.

– Doğru değil…

– Küstüm sana.

– Ben de sana…

Dargınlığımız, ta mecburi yaz kampına gidinceye kadar sürecekti. Okul çocukları; birkaç ay kendi köylerinin uzağında

bostanlarda kamp kurarlar. Gündüzleri işçilerle beraber çalışır, geceleri komsomol seminerlerine katılırlar. Fatma, sanırım, bu seminerlerde yardım umduğu için, benimle barışmıştı..

O akşamüstü küsmesine hiç aldırmamıştım, Mehmet Ali için söyledikleri ise kulağıma girip çıkmış, yüreğime dokunmamıştı. Evin merdivenlerine oturup, dedemi bekledim. İçim öyle hafifti ki, artık şu sırrı ona açıklamanın zamanı geldi sandım. Beni böyle merdivenlerde oturur görünce, kendisini beklediğimi anlar, o da çökerdi yanıma. Bu kez de:

– Eee, anlat bakalım uşaam, dedi. Bir şey mi oldu mektepte?

– Evet ama birkaç hafta önce…

Mehmet Ali'nin anasının aklımı karıştırdığını söylemeden, Stalin meselesini olduğu gibi anlattım. Yarısı içilmiş bir sigara çıkarıp cebinden, yaktı:

– Fena numara değil, dedi, yalnız her daim tutmaz. Artık biraz bekle İlay, bekle. Her şeyin zamanı var; komsomol da ol bakalım, iyi komsomolluk arkalık eder sana. Sonra... İnşallah...

– Hep sonra diyorsun dedem, hep sonra. Ya sen kaç yaşındaydın?

– Aaa bana aldırma, hem ben...

– Bak dede, dede bak, sakın ha ben erkeğim deme!

– Demem korkma, çocuğu kızı ayırmam ben, bilirsin. İlle velâkin sen nazlısın, küçücük fidansın, taze, çok tazesin daha, aklın ermez, elin tutmaz daha.

– Ama sen...

– Abe dur kızanım, anlatacağım. Demem şudur ki, şimdi cehalet zamanı geçmiştir, sen ise cahilsin; gönlüne uyup gider, yanıp yanıp, bir gün sönersin. Söndürüverirler! O gün ki, akıl gönül bir arada çalışacak, akıl derken bilgiyi, soğukkanlılığı kastederim, anladın mı? Ehh, bana gelince…

Öksürmeye başladı. Şu sigarayı içmese olmaz, şimdi öksürürken bile, iki yudum daha çekebilirim umuduyla, dikkatle

elinde tutuyor izmariti. Kolay değil sigaraya para verip, havaya savurmak. İnsanın ciğeri iki türlü yırtılır!.. Zayıf karnı kalkıp iniyor, sızlayan belini tutup iki büklüm kıvranıyor. Aldım elinden izmariti, içeri koşup su getirdim. İçtikten sonra, rahatladı biraz. Elinin tersi ile gözyaşlarını kurulayıp:

– Su gibi aziz ol uşaam, dedi, atmadın değil mi sigarayı, ha ver bakayım. Ne diyordum ben? Ben, öyle ya, belki senin yaşlarındaydım işlere bulaştığım zaman. Lâkin uşaam, babam Emin Pehlivan biliyorsun, Bulgar'ın Osmanlı'ya isyanını yaşamış. Kan davası vardı, kan! Bugün dost deyip, koruduğu, arka çıktığı Bulgar'ın, yarın Rus'un yanında, kendisini balta ile doğramaya geldiğini görmüş. Anasının başını taşla ezdiklerini görmüş, onu bir güzel bağlayıp, gözünün önünde anasının ırzına geçmişler, sonra da kafasını taşla ezmişler... Yaa işte böyle uşaam. Ninemin beyni bu topraklara gübre olmuş. Neden ille ninemi böyle kaç türlü rezil etmişler, çünkü mahallede en çok ninem kol kanat gerermiş Bulgar'a… Bunu anlayabilir misin, bir köpek sahibine saldırmaz, onu korur hatta.. Velâkin insan, ah insan İlay'ım, insanın da Bulgar'ı!.. Kanı bitlenmeyegörsün, ilk hedefi; onu koruyanı, esirgeyeni olur. Eski efendiyi yok ederse, kendisi efendi olacak sanır! Neyse… Emin Pehlivan kıl payı kurtulunca ölümden, kaçmış. Ertesi yıl, 93 Harbi patlayınca da, gitmiş Yenipazar'daki Osmanlı birliğine katılmış.

– Bunları biliyorum dedem, seni diyorum ben...

– Biliyorsun be, biliyorsun kızanım da, birbirine bağlayamıyorsun meseleleri; Mahmut Necmettin derdi ki: "Meseleleri, hadiseleri tek tek görmeyin ağalar, hepsinin arasında bağ vardır; birbirinin sebebi, neticesidir olaylar." Bu bağları görmek lâzım, birleştirmek lâzım, tek tek hadiseler, tek büyük bütünün parçalarıdır; bütüne hâkim olamazsanız, parçaların arasında ezilir kalırsınız, anlayabiliyor musun?

– Anlamaya çalışıyorum dede.

– Tarih okuman lâzım, tarih… Neyse, babam hep ölüm görmüştü İlay; babasının, anasının, arkadaşlarının ölümlerini, köylerin kılıçtan geçirilişini, kadının kızanın diri diri toprağa gömülüşünü demek istemiyorum; o, Osmanlı'nın yavaş yavaş can çekişerek ölüşünü görmüştü, başına toplanan leş kargalarını görmüştü. Bu yüzden elindeki avucundaki tek şey; kanlı gömlekti! Diyeceğim beni kan davasına ortak edişi, ohoo, gözüm dünyayı ilk gördüğüm zaman oldu. 93'teki harbi, katliamı, binlerin kırılışını, binlerin göçünü, göçteki telefi öğrendiğim zaman, belki yeni konuşmaya başlamıştım.

– E ben de ortağım o kan davasına.

– Tamam, ortaksın. Dava tek, hepimizin. Yalnız şimdi devir değişik; kılıca, tüfeğe yapışmakla bitmez iş. Benim zamanımda ya yaşayacağım, ya öleceğim derdik… Şehitler arkalarında binleri sürüklerlerdi. Belki bu yüzden senin yaşlarında olmalıydım dağlara çıktığımda. Şimdi ise devir değişiktir uşaam; ölüler değil, akıllıca yaşayanlar, arkalarında binleri sürüklemede…

– Devir değişiktir ya, düşman aynıdır.

– Düşman aynıdır, silâhları değişiktir. Onun için şimdi senin düşüncen ya yaşayacağım, ya öleceğim değil. Yaşayacağım, mücadele edeceğim ve yeneceğim; olmalı. Mücadelenin türlüsü var, herkes yapabileceğini yapmalı, illâ yapmalı. Anlayabiliyor musun?

– Anlamaya çalışıyorum, dedim usulca.

Kararan havada ürperen bir şey vardı, omuzlarımı kısıp, kollarımı göğsüme bağladım. Hakikaten anlayabiliyor muydum dedemin söylediklerini, ne kadarını?.. Bilemem. Hissettiğim pek çok şey vardı. Bir nevi hayvan sayılışımızdan mıdır nedir, içgüdüm gelişmişti… İçimi çektim. Dedem, kolunu omzuma attı:

– Eğer anlıyorsan İlay; böyle cesaret oyunlarına kalkışmadan, önce kendini, sonra düşmanı ve onun silâhlarını iyi tanıman gerektiğini öğren.

– Sonra da onun silâhlarıyla, ha dede?

– Yahut daha üstünleri ile.

– Daha üstünleri ile!

– Öyleyse oku, yüksek mekteplere git. Şu Rusya'nın komünistliği, partisi bilmem nesi, neymiş, bi iyice anla.

– Sanki komünistliği sen bilmiyor musun?

– Benim bilgime ne bakarsın, ben gördüğümü biliyorum. Bildiğim de komünistlik, Rusya'nın diğer milletleri tutsak edip, kendisine hizmete koşturmak için icat ettiği bir vasıta.

– Rusya icat etmedi ki, Marks…

– Eee, Marks'tan bana ne? Rusya alıp Marks'ı, kendi gayesi için kullanıyor ya… Benim canıma okuyan Marks değil, Rus'tur. Ama sen öğren Marks'ı da, bilmem kimi de ve Rus'a, Bulgar'a karşı çıktığın zaman, onların bilgisinden eksik yanın kalmasın. Hem de öğren, neden bizim işimize yaramaz bu Marksçılık, neden?..

Durup düşündü dedem, sonra yavaş yavaş:

– Marksçılık mı, yoksa Rusya Marksçı olduğu için mi?.. İşin ince tarafı bu! Derken sesi dikleşti, yükseldi. Neler düşünüyorum, Marks dinimize düşman, milliyetimize düşman. Hepsi aynı b…un soyu!.. Sen incesini öğren. Benim bildiğim, yani gördüğüm ister Marks de, ister Bulgar; Rus, düşmanımızdır! Çünkü bizim için varlık yokluk meselesidir. Şimdi silâhları değişti dedim ya, misal mi istersin, bak eskiden beyinleri taşla ezip yok ediyorlardı, şimdi yalan dolan bilgilerle doldurup yok ediyorlar. Beyinlere hâkim olduktan sonra, bedenlerimizi kullanıyorlar. Çünkü onlara çalışacak işçi lâzım, köle lâzım.

– Ben kimseye çalışmayacağım dede, köle olmayacağım!

– Ya ne halt edeceksin kız, ben ne yapıyorum, anan ne yapıyor?

Bu öfkeli ses, babamın. Demek yaklaşmış yanımıza, bizi dinlermiş de, farkına varmamışız. Ona cevap vermeden kalkıp içeri girdik.

Yemekte babam üsteledi meseleyi:

– Sen, dedi dedeme, bu kızın kafasını dolduruyorsun, o da gidip başımıza iş açıyor, bunlar kızlara anlatılmaz, torunun erkek olsaydı, ses etmezdim.

– Şimdiki zamanda kızın erkeğin farkı yoktur.

Babam ağzının içinden bir küfür savurdu ve:

– Bir herifin altına yatacak olduktan sonra, dedi.

Fena irkildim, bel kemiğimin ortasında sümüklü böcek gezer gibi bir şeyler hissettim. O yaşlarda Marks hakkında konuşabilirdim ama böyle şeylere alışık değildim. Dedem:

– Haydi şu sofrayı topla İlay, dedi.

Yemek tenceresini kaptığım gibi kendimi dışarı zor attım. Sümüklü böcekler çoğalmış, bütün bedenimi kaplamışlardı, tiksiniyordum. İçimden dedemin bağırdığını duydum, kelimeleri seçemedim. Zaten dinlemek de istemiyordum.

Kapının önüne çıkıp, ormanı düşünmeye başladım. Yaşadığım olay, gerçek miydi?.. Mehmet Ali ile ben, eve değil, koskoca hem de yeşilinde güneşin yedi rengini ışıldatan bir dünyaya sahip olmuştuk. İçim içime sığmıyordu. “Dedeme benzemiyor ama onu dedem kadar seviyorum.” diye düşündüm. Fatma, çok derinlerde kalan bir sızı gibiydi…

* * *

Aklıma takılan şeyi, ancak birkaç gün sonra konuşabildim dedemle.

– Babam benim de başkalarına hizmet edeceğimi söylüyor dede, ama ben meselâ tütün kırarken, tütünü TeKeZeSe’nin değil de, sanki kendi malımızmış gibi düşünüyorum, başkasına hizmet etmiyorum, kendi işimde çalışıyor oluyorum.

– Bu aldatmacaya ben de çok kapıldım uşaam; başka türlüsü olabilmezdi ki, kendi toprağımda kendi bağımda çalışıyordum. Kütüklerin çevresini çapalarken, koruğun acı yeşiline dalarken gözlerim; hep kafamızda dikilen mangabaşını görmezden gelirim. Güneşin altında nasıl parlak üzüm taneleri bilirsin, kehribar gibi... Kehribarı bilmezsin, her neyse… Yeşile çalan al-sarısı parlak, ama üşüten, iten kibirli parlaklık değil; sıpsıcak, yumuşak, ağzına alsan, bal akacak sanırsın; almaya kıyamazsın. Seyredersin. Narindir, incedir üzerine güneş düşmüş üzüm tanesi... Yoksa güneşin öz tanesi midir o, öyle bir şey! Onu sen yetiştirmişsindir, senin emeğindir parlayan, oturup karşısına bir sigara yakmak istersin. İşte o zaman, mangabaşı dürtükler, küfür eder. Aklın başına gelir ve uşaam, adamlar saya saya, tarta tarta alıp götürdükleri zaman hepsini, aklın takılakalır o üzüm tanesine, içine bir soğukluk yayılır, buz kesilirsin. Giden emeğindir, canından bir parçadır. Toprağa, hayata, her şeye yabancı olduğunu hissedersin…

Ne çok konuştum İlay, yakayım bir sigara. Eh, gelecek bunların bir sonu, gelecek elbet! Biz, dağdayken...

– Ha dede, hesapladım ben, dağlara çıktığın zaman benim yaşımda değilmişsin, daha büyükmüşsün, on altı, on yedi falan. 1890'da doğmadın mı sen, 1895'te Prenslik Doğu Rumeli'yi ilhak ediyor, sonra Bulgar bağımsızlığı 1908'de, yani sen on sekizindeyken.

– Dediğin gibi olmalı, ben karıştırıyorum seneleri. Hatırladığım şey, tarihler değil; çektiklerimiz… Prenslik devrinde bizim bölgelere bütün askerî mıntıka yapmışlardı; medreseleri, camileri hep asker kışlası yaptılar. Ahalinin elinden zorla aldılar topraklarını, itiraz edeni kesiyorlardı. Sık sık da gece baskınları yaparlar, bütün bir köyü kılıçtan geçirir yahut ateşe verirlerdi. Hem askerler yapardı bu işi, hem dağa çıkmış eşkıyaları, zaten biliyorsun. Bulgar tarihi, tarihi dedikleri,

eşkıyalarının yedikleri b..lardır, başkası değil! Eşkıyanın işi çapulculuk, askerin katliamı düzenli, akıllıca.

Bunları dinlemek istemiyorum, öç peşindeyim, acele acele:

– Sizi anlat, diyorum, siz ne yaptınız?

– İşte o zaman biz, Çakır İsmail falan çıktık dağa. Bulgar bir köyü mü bastı, arkasından biz yetişip onları basıyorduk. Daha önceden haber alırsak, köyde pusu kurup bekliyorduk. Reisimiz Aziz Bey, bildiğin gibi değil; yiğitti, yiğit, hem çok iyi kavramıştı çete muharebesini, hepimizi öyle bir idare ederdi ki. Haber kaynaklarını da hiçbirimiz bilmezdik. Eh bastık mı gâvuru uşaam; artık cana can, kana kan! Ölen şehit, kalan gazi!.. Haydi ser yataklarımızı da uyuyalım gayri.

– Bir de o kızı anlat dede.

– Ha, sarı kızı! Sevdin onu değil mi?

– Hayır onu değil, seni sevdim, onu kurtarışını…

Dedemin sesinde hissedilir bir üzüntü, kırık dökük:

– Kurtaramadım ki, diyor, kurtaramadım ki! Hem sen neden sevmedin o kızı? Senin gibiydi; inceydi, sarıydı, pek güzeldi!.. Ben… sevmiştim onu.

Gözlerini dikip gözlerime uzun uzun baktı, çocuksu bir hayretle sordu:

– Yoksa sevdalanmış mıydım ne?

Sanki yüzündeki kırışıklıklar uçup gitmiş, bakışları gümüş grisi, parlak... Derken çevirdi başını, ak saçlarını gördüm. Sesi, ihtiyarladı:

– Ahaa, ben de neler söylüyorum, bakma sen, ihtiyarladım gayri, beynim sulandı! Haydi ser yataklarımızı, uyuyalım gayri.

Dedem, sırtıma basıp doğruldu, bazen böyle olur, kızın bahsi açılınca susuverir. Ne kadar ısrar etsem, yalvarsam tek kelime alamam ağzından. Bazen de ince ince anlatır, sanki dün yaşamış gibi. Ancak ömrü boyunca ölü görmüş, ölümden dönmüş, kaç yaralıya bakmış bu adam, yıllar önce rastladığı o

küçük sarı kızı hiç unutamaz. Onu sevmeyişim de bu yüzden zaten, dedeciğimin gönlünden hiç çıkmayışından!

"O gece çabuk yetişmiştik, eşkıyalar pek zarar veremeden, biz kopup geldik. Bizi, olduğumuzdan daha güçlü bellediklerı için kaçtılar… Böyle zamanlarda köyün içinde fazla oyalanmaya gelmez. Yeni kuvvetlerle, geri dönüverirler. İlk yarayı zaten böyle, ikinci baskında almıştım. Neyse... O gece ay vardı, şurda burda birkaç ev tutuşturmuşlardı, yani anlayacağın aydınlıktı ortalık. Aziz Ağa, 'Dağılın...' demişti, 'ayrı ayrı çıkın yukarıya.' Biz köylüleri Bulgar baskınlarından koruyorduk, intikamlarını alıyorduk ya İlay, onlara pek göstermezdik yüzümüzü. İçlerinde Bulgar çaşıtları vardı; ne olur ne olmaz! Dağıldık… Ben, ırmağın kıyısını takip edeyim dedim, içim bir hoştu... Ağır ağır akan suyla birlikte yürürken... köyün epey ilerisinde, duydum iniltiyi. Hayvan sandım önce, yine tedbiri elden bırakmamak lâzım, tuzak olabilir çünkü. Tuzak her yerde, her zaman!.. Dikkatle, kendimi göstermemeye çalışarak; sürünüp yaklaştım. Öküz desen değil, köpek, koyun desen, değil!.. Hayal mayal seçtim, bir çıplak âdem. Gözlerime inanamadım, yine tuzaktır belkim diye, epey bekledim. Ahh, keşke beklemeseydim, hep kan kaybediyormuş çünkü. Ne bilirdim? Ne bilecektim! Vardım ki yanına, çıplak âdem bir kızdır, küçük bir kız, kan içinde. Herhâl su için sürünmüş ırmağın kenarına, orada onu... şey yani... ırzına geçmişler besbelli, sonra bıçaklamışlar. Bacaklarından, omzundan, böğründen yemiş bıçağı. Bacakları, omzu mühim değil, böğründeki yara çok kötüydü. Gömleğimi yırtıp, elimden geldiğince sıkıca sardım yaralarını, kanı durdurmaya çalıştım. Avuçlarımla su verdim ağzına, içemedi. Ceketimi üzerine sardım, aldım kucağıma, düştüm yola… Ben şöyle hızlı adımlarla, hiç durmadan dört, bilemedin beş saatte varırdım dağdaki mağraya. Fakat kızla yol çok uzadı, saatler uçup gitti; çünkü ikide bir

duruyor, yaralarını yokluyor, matramdan ağzına su vermeye çalışıyordum. Bir ara su içti, gözlerini araladı, beni fark etti zaar, aman nasıl korktu, nasıl korktu... Beni öbür adamlardan biri sanmış olacaktı. Ha bire konuştum onunla, 'Korkma!' dedim, 'kurtuldun sarı kız, yabancı değilim.' dedim. 'Seni dağa çıkarıyorum, orası dosttur.' dedim. 'Bakarız yaralarına iyileşirsin, çünkü yemek var dağda, hem dağ güzeldir. Çiçekler açtı biliyor musun, al al lâleler kapladı dağı. Ballı-babalar da var, sümbül de. Korkacak hiçbir şey yok sarı kız. Sana sincap tutarım, oynarsın.' dedim. 'En çok, babanı, ananı, her kimin varsa bulacağım, getireceğim yanına, korkma.' diye tekrarladım. Gün ışırken, tekrar gözlerini açtı, baktı bana. Su gibi gözleri vardı; duru, mavi. Bu kez korkmadı, elbet o kadar lâftan biri girmişti kulağına, benim Türk olduğumu anlamıştı. Dağ da olsa, sabahları tehlikeli olabilir. Bir ağaçlığın altına saklandık, çalı çırpı ne bulduysam duvar gibi çevirdim etrafımızı. Kan durmuştu ya, bütün bedeni ateş gibi yanıyordu; yüzü solmuştu, beyaz lâle gibiydi. Gözlerini kapamış, kirpiklerinin gölgesi yanaklarına düşmüştü, sayıklıyordu, annesini çağırdı birkaç defa. Bir kere fena bağırdı, fırlayıp kalkmak istedi, zor tuttum, kâbus görüyordu herhâlde, herhâlde kendisine tecavüz edenleri görüyordu… Neyse, serin serin otları koydum alnına. Daldı… Bir çeşit, kenarları tırtıllı ot vardır, bilmem ismini, biz yara otu derdik. Taze yaranın üstüne koyar, öyle bağlardık, iyi gelirdi. Dedim, gideyim o ottan bulayım, şu böğrüne bastırayım. Hem otu aramak için uzaklaşıyor, hem kızı bir başkası bulur diye ödüm kopuyordu. Sanırsın kalbimin çarpıntısı, gökleri gürletmekte, çünkü dağda Bulgar çetecileri vardı, jandarma da salardı, ya onlardan biri görüp bulursa kızı!.. Ah çok korkuyordum, yüksek sesle dua ediyor, Allah'a yalvarıyordum. Ne diyordum? Bilmem... Yaşasın istiyordum, yaşasın şu kız; ben bakıp iyileştireyim onu. Sonra hayvan gelirse diye de

korktum, ne gelecek; tavşan, sincap, tilki belki... Kızı korkutabilir hayvan. Elhasıl buldum ottan, alelacele yoldum, heyecandan ter içinde kalmıştım, geri döndüm uşaam. Abe şaşırmadım mı yolu! Nereye saklamıştım o kızanı ben? O kadar çok dalla, çalı çırpı ile öyle gizlemiştim ki, şimdi kendim bulamıyordum. Aradım, aradım, bir geçtiğim yerden üç dört kere geçtim, vakit öğlene ulaşmıştı, güneş tepeye çıkmış, karnım da acıkmış olmalı zahir; aklımda fikrimde mi yemek, ha bire kahrediyorum kendime, bir ara iyice kesildi umudum, alıp götürdü biri kızı, dedim. Tıkandım, ağlayacak gibi oldum; sanki ben ırzına geçmişim, sanki ben hançerlemişim onu, öyle geldi içime, kendimi vurmak istedim o an. O anda keşfediverdim yeri, bir saattir çevresinde döner dolaşırmışım. Elim ayağım dolanarak kaldırdım dalları, yaprakları, baktım yatıyor bıraktığım gibi, iyice geçmiş kendinden, ne inliyor, ne bir şey. Kalbini dinledim hemen, kendi yüreğimin gümbürtüsünü duydum. Durup, soluklandım biraz, sonra tekrar dinledim. Yaşıyordu İlay, ah o zaman yaşıyordu. Sevinçten kanatlandım sanki. Hemen böğrünü açtım, ama yaranın hâlini hiç beğenmedim, neyse koydum üstüne otları, tekrar bağladım. Aklımda Çolak Ali'nin kolu vardı; böyle kötülediği için yara, kesmek zorunda kalmıştık. Artık fazla beklemedim, gün ışığı bilmem ne, kızı götürmek lâzım, Allah'a sığınıp, vurdum yola. Yürüdüm, yürüdüm, o kadar acele ediyordum ki, bir an durup kız öldü mü, yaşıyor mu bakmak, vakit kaybetmek olacaktı. Hep, 'Ölme, n'olursun ölme sarı kız.' diye yalvarıyordum. Sanki ölmeden yetiştirsem onu yerimize, kurtulacak! 'Şehre ineceğim, sana elbiseler alacağım, güzel elbiseler mor menekşe renginde, al lâle renginde ipek elbiseler alacağım.' Kız, bunları duyarsa, ölmekten vazgeçer sanıyordum. Sonra diyordum ki: 'Ananı babanı buluncaya kadar bizimle kalırsın, herkes iyidir orda, yiğittir, bacıları olursun. Hem mağrada

yatırmam seni sarı kız; kulübe yaparım senin için, ölme sakın, dayan!'

'Parola?' diye bir ses duyunca, ferahladım. Sana ayıp gelir mi İlay, ağlamaya başladım çünkü, iyi çözülmüşüm. Parolayı söyledim, yanıma gelenler oldu, seçemedim. Kollarımı uzatıp, kızı teslim ettim birilerine, hatırlıyorum. Sonra düşüp toprağın üstüne, kalmışım. Bir çeşit baygınlık olmalı, arkadaşlar beni yaralandı öldü sanıyorlarmış; sevinip, mağraya taşımışlar. Üstümü örtüp, çorba içirmişler, şöyle böyle hatırlıyorum. Kendime geldiğim zaman Çolak Ali'yle Çakır İsmail başımdaydı. Gülüştük, kızı sormak istedim onlara, birden utanç duydum, edep ettim, bir süre sustum, fazla da dayanamadım: 'Şey...' dedim, 'o kız, hani yaralıydı, hani getirmiştim?..' Çolak Ali, kolu kesilirken bile, ağzına mendil doldurup, gık dememiş... bilir mi; inceden, yavaştan konuşmayı: 'Sahi be, ne getirdin kızın ölüsünü, gömseydin ya bir yerceğize.' demez mi?.. Artık bende can mı kaldı, soluğum kesildi; yüzlerine baktım kaldım. Neden sonra Çakır İsmail omuzlarımı kavrayıp, sarstı: 'Üzülme,' dedi, 'gömdük onu, duasını yaptık.' Çolak Ali de, 'Duasını yaptık, toprağını suladım abe Hüseyin, tamamdır, meraklanma.' dedi.

Bütün mesele duasını yapmak mıydı?.. Tamam, diyorsunuz. Toprağını da sulamışsınız! Ben ağzına su verdim senin. Dudakların kurumuş kalmıştı, yüzün beyaz lâle gibiydi, ay ışığı gelin telleri serpmişti yanaklarına, on beşinde var mıydın, daha mı küçüktün?.. Ne gördün, ne işittin bütün ömründe, umutların gelecek için değil miydi, hep gelecek için. Yavuklun yoktu, yoktu biliyorum ben! Birini beklerdin. Dağdan gelecek birini... O ak boynuna sarı sarı altınlar takardım, ah çok inceydin, çok nazlıydın sen sarı kız. Kıyamazdım seni tarlaya yollamaya, hiç kıyamazdım sana. Hep ben çalışırdım, sabahtan akşama kadar çalışırdım. Çetecilerin, askerlerin, kimselerin

ulaşamayacağı bir yere ev yapardım, içinde oturur beni beklerdin. Sana elbiseler alırdım; saçlarına takasın diye çiçekler toplardım. Of ne uzundu saçların!.. Akşamları dizlerinin dibine oturur, gün ışıyıncaya dek, yüzünü seyrederdim... Sarı kız, neden öldün sarı kız?

Gerçekten de kimselerin ulaşamayacağı bir yerdedir evi; ulu bir çamın altında, gölgelik, serin, ak, kırmızı lâleler açıyor toprağında. Hâlâ orada.

Bu toprakların her bir tarafında bir başka sevgili uyuyor İlay, bırakıp da gidebilmek, yoo… Hiç olur mu?..”

Böyle uzun uzun anlatırdı içinden geldiği zaman. Hem Anadolu’ya gitmişken, neden dönüp geldiği sorusuna, cevap vermiş olurdu böylece.

Bu gece konuşmadı diye kızdım ona; sarı kızla bir olup, benden uzaklaşmış gibiydi. İnadıma ayrı serdim yataklarımızı, “Neden yanımda yatmıyorsun uşaam?” diye sormadı bile. Başını yastığa koyar koymaz uyudu, uykusunun içinde hep inledi.

Gerçek bir sevda mıydı dedeminki? Bu sualin cevabını düşündüğüm çok oldu. Dedemle sarı kızınki ise mesele; şimdi "masaldır" diyebilirim. Ne yani bir ak lâle yüzlü, duru su gözlü kız varmış; varmış da, dağlardan gelecek olanı beklermiş... miş! Sen tut, ev yap kıza; onu yabadan, dosttan sakın, ağır işten sakın. Yürüdüğü yollara çiçek serp ve sabahlara kadar yüzünü seyret. Kıyma ona, adımlarını adımlarına uydur, tebessümden güller yap, gözyaşlarını inciye döndür. Uy ona, uydur kendini ona! Fakat o, gerçek bir kadın mıdır, yoksa lâle, sümbül yahut kelebek midir?.. Ya sen, dağlardan inen yiğit, sen in misin, cin misin?.. Kimsin?

Of, dedem... of! Kırlangıç kanadıyla havaya çizilmiş bir masalmış sevdan! Beni de oyaladı yıllar yılı… Oysa nedir bilir misin gerçek olan; sevda dolu öz yüreğini hançerlemek ve böyle oturup karşısında seyredebilmektir.

Seni seviyorum Mehmet Ali… Her söyleyişimde, sayısız hançer sonsuza kadar saplansa da yüreğime. Kan... Kan!.. Bir insan vücudunda bunca çok muymuş kan?.. İsmini fısıldıyorum gayri: Mehmet Ali... Mehmet Ali…

Canım hep fısıldamaz mıydım ismini; yerli yersiz, sana diyeceğim bir şey olsun, olmasın. Ormanda yaptığımız barış defalarca bozuldu, defalarca yenilendi. Ama hep beraberdik, en öfkeli dargınlıklarımızda bile, birbirimizin çevresinden ayrılamadık. Fatma bizi kendi başımıza bırakmıştı, ne küsmemize

ne barışmamıza aldırıyordu. Canı istediği zaman gelir, bizimle olur, canı istediği zaman çeker giderdi. Üçümüz beraber ders çalıştığımız çok oldu, daha doğrusu Rusçayı ve matematiği Fatma'nın kafasına sokmak için beraberce uğraştık. Vera da katılırdı bazen aramıza, hâlâ kıskanıyorduk birbirimizi. Hâlbuki kız, elinden geldiği kadar partili bir Bulgar'ın kızı olma imtiyazını bizden saklamaya gayret ederdi. Bizimle beraber TeKeZeSe müdürüne küfür edip, bizim yanımızda peynir, pirinç kuyruğunda beklediği çok olmuştu. Babam da artık Con Ahmet'in oğluna kızmıyor, onunla konuştuğum için, bana tehditler savurmuyordu. Fakat Con Ahmet'i ikide bir arkamızda yahut yanımızda görmemek mümkün değil. Eve döndüğü zaman Mehmet Ali'yi sıkıştırmış: "N'apıyorsunuz ulan o kızla?.."

"Bıktım beni gözlemesinden." derdi Mehmet Ali. "Neden sanki hep peşimde? Hatta ardımda olmadığı zamanlar bile, gözleri beni takip ediyor sanıyorum."

"Tıpkı partinin bizleri gözlemesi gibi."

"O parti, başka. Mecbur insanları gözlemeye, ipin ucunu kaçırmaması lâzım."

"Baban da partili işte, onun da ipin ucunu kaçırmaması lâzım!"

"Bilmesi lâzım benden ona zarar gelmez, onu horlayan şu köylüler!.. Zehir zıkkım herifler; bilmezler ki, babamı aşağıladıkları zaman, o bana kızıyor, anama küfrediyor."

"Oysa köylüler sana kızmıyor, ananı da seviyorlar, biliyorsun."

"Canları cehenneme... Onların yüzünden orospu çocuğu diyor babam bana."

"Kullanma bu kelimeyi, söyleme böyle, annenin niçin canına kıydığını biliyorsun."

"Bana orospu çocuğu dedirtmek için! Gerçekten olsaydı orospu, belki öyle söylemezdi babam."

Kızıl bukleleri alnına düşer, gözlerini kısıp, yumruklarını sıkardı:

"Hepsini çiğneyip geçmek lâzım, hepsini... En başta babamı. Fakat bu söylediklerimi kimseye deme... Bir gün görecekler nasıl olsa."

Mehmet Ali'nin bu öfkesinden ürker, sesimi keserdim.

Ona diklendiğim, küsüp darıldığım başka konular vardı. Ne kadar o konulara temas etmemeye çalışsak, bazen kelimeler dönüp dolaşıp, gelir; düşüncelerimizi açığa vururdu. O zamana kadar dikkatle ördüğümüz sabır duvarları parçalanır, tuğlalar savrulur; salt iki inat karşı karşıya kalırdı.

Komsomol olduktan bir süre sonraydı galiba, bir bahane uydurup, yalnız başımıza ırmak kıyısına inmiştik. Mehmet Ali otlara uzanmış, ben ayakkabılarımı, çoraplarımı çıkarmış, soğuk suya dalmıştım. Çakıl taşı topluyordum. Derken tembel, gevşek sesine; biliyorum bilhassa alaycı bir ton verip, seslendi:

– Derdin nedir be?

– Bu taşları biriktirmek istiyorum.

– Biriktireceksin de, ne olacak kızım?

Beni küçültmek, kendisi büyüklük taslamak istediği zaman, "Kızım." derdi. Aldırmamaya karar verdim:

– Benim olacaklar ağam, daha mükemmel bir sebep olabilir mi?

– Yani ne işe yarayacaklar diye sordum.

– Benim olacaklar dedim ya.

– Hiçbir işe yaramazlar.

– Sen aptalsın be Mehmet Ali.

– Tam tersi, ben işe yaramayan şeylerle hiç vakit kaybetmem, onlarla ilgilenmem bile.

– Peki bu taşları seviyorum dersem, hem çok seviyorum. Ne kadar güzel olduklarını görmüyor musun, bak şu renklerine bak.

Sudan çıkıp, avucumu uzattım ona. Taşları alıp, teker teker baktı, inceledi. Beğendi sanırım, fakat burnunu kırıp itiraz etmez. Taşları usulca bıraktı toprağın üstüne, dikleşip:

– Güzelden anlamam, dedi, işe yaramayanı da sevmem!

Suda üşüyen ayaklarımı ovuştururken yapmacık gülücükler saçtım:

– O hâlde sen Milis Georgief'i seviyorsun, çünkü köyde en çok işe yarayan milistir, sonra Stefan Karov, kolektifte canı çıkıyor bizleri yetiştirmek için, faydalı... Hıım, işçileri eşşek gibi çalıştıran mangabaşlarını da seviyor olmalısın, mahsulün bolluğu onlara bağlı... Ohoo daha çok var faydalı kişi bu köyde; TeKeZeSe başkanı, parti sekreteri... Ah en mühimi parti be, partiye bayılıyorsun tabii, ondan daha faydalısı yok Bulgaristan, daha doğrusu Rusya için!..

Böylece "tehlikeli konular"a ilk adımı ben attım.

– Sen, dedi, ikiyüzlüsün, komsomol olurken attığın nutku düşün bir defa. O gün sana hayran olanlar, bu lâflarını duysalar, ne derler acaba?

Ayakkabımı kafasına fırlatmamak için, kendimi zor tuttum; artık on beş yaşındaydım, bu biçim hareketleri kendime yakıştıramıyordum güya. Sabırla izah etmek istedim:

– Bak oğlum, o gün komsomol töreninde attığım nutuk var ya, kolektifte oynadığımız herhangi bir piyesin sahnesi gibiydi. Yani oynadım… Biliyorsun bunu, bal gibi biliyorsun. İkiyüzlü deme bana, iyi oyuncusun de, razıyım. Çünkü zaten öyle olmak istiyorum.

– İkiyüzlü derken, acıdığımdan söyledim, çünkü oyuncunun pek çok yüzü vardır ve daha ayıptır pek çok yüzlü olmak!

Daha çok zıttıma basmak için, okul müdürünün sesini taklit ederek sürdürdü konuşmasını:

– Siz artık İlay Eminova, öğrenci birliğine seçilen şerefli bir komsomolsunuz. Bu şerefli görevin sorumluluğunu

duyacağınızı ve bundan böyle bütün davranışlarınızı taşıdığınız unvanın haysiyetini göz önüne alarak ayarlayacağınızı ümit ediyorum. Bir komsomol asla oyuncu değildir, onun ilk görevi Marks, Engels ve Lenin'in eserlerini çalışmak, politik bilgisini artırarak her türlü oyundan ve her türlü yüzden kaçmak ve… emekçi sınıfa sosyalist yönelişi benimsetmek ve sosyalist devletin sağlamlığını ve…

– Kes artık be, kes diyorum sana!

Çılgın gibi haykırdım, o kahkahalar attı. Bir de baktım ki, konuşurken farkında olmadan, topladığım taşları suya atmışım. Sanki bağıran ben değilmişim ve en mühim mesele taşlardaymış gibi, kendi kendime sordum:

– Neden sanki toplamıştım onları?

– Lüzumsuz, faydasız olduklarını söylemiştim ben.

– Mesele şu ki Mehmet Ali, iki belki üç seneden beri, çok şey anlattım sana, çok şey. Dedemin hayatını, onun bana söylediklerini, kendi düşüncelerimi…

– Eee ne olmuş yani, hepsini dinledim, dikkatle dinledim. Ne çıkar onlardan?

Kalan bir iki taşı da fırlattım suya, çoraplarımı, ayakkabılarımı elime alıp kalktım. O, beni seyrediyordu:

– Ne oluyor?

– Gidiyorum.

– Nereye?

Ona gerçeği söylememek içime acı verdi; fakat mecburdum:

– Eve, dedim.

– Daha erken, bana kızdın ondan gidiyorsun.

Yürüdüm, fırlayıp kalktı yerinden, arkamdan geldi:

– Bak İlay, şey... Doğrusunu istersen seni kızdırmak istemiyorum, fakat bazen işte... oluyor, ne olur kusuruma bakma, gel oturalım.

– Neden beni kızdırmak istemiyorsun?

– Ne bileyim istemiyorum işte, çünkü... galiba senden başka hiç arkadaşım yok.

Elimi tutup zorla çekti. Mehmet Ali, hep tutardı elimi. Yazları kampta domates toplarken, geceleri meyve hırsızlığına çıktığımızda. Ne bileyim işte, her zaman tutardı elimi, koşarken, yürürken, küfeleri taşırken olmalı, tutardı. Farkına bile varmazdım, tabii bir olaydı. Fakat o dakika, eli elime deyince sıçradım. O da sıçramamdan korktu galiba, geri geri çekildi.

– Ne oldu, dedi.

Elinden, elime geçenin bütün bedenime yayıldığını ve içimdeki boşluğu bir anda yok ettiğini, ona nasıl söyleyebilirdim? Hem bana bile inanılmaz derecede garip gelen bu hâli, hangi kelimelerle ifade edebilirdim? Ağzım kuruyuverdi, kalbim çarptı, vücudum titredi, yer gök su, renklere boyandı… demek; yetmez ki, anlatmaz ki… susmak en iyisi. Çimenlerin üstüne oturdum, ondan uzak olmaya bilhassa dikkat etmiştim. O sormasın diye, konuyu değiştirip hemen; ben sordum:

– Her şeyi dikkatle dinledin madem, o hâlde ne çıkar diye neden soruyorsun?

– Biliyorum be, birtakım adamlar, birçok şey yapmışlar. Öldürmüşler, ölmüşler; istiklâl davası uğruna, kanları, bedenleri hep bu topraklar için, bu topraklara karışmış... Bu lâfları ezberledim. Deden dağlara çıkıp Bulgar çetecileri ile savaşmış, Çanakkale'ye gitmiş, orada kalıp, burayı unutmak elindeyken geri dönmüş, çünkü bu topraklarda sevgililer yatıyormuş, bizimmiş buraları bu yüzden!.. Tamam mı?.. Sonra, ha!.. Çiftçi Partisi için çalışmış, Mahmut Necmettin denen o adamla gazete çıkarmışlar, Turan cemiyetleri kurmuşlar, bak her şeyi hatırlıyorum. Fakat ne yani... Turan cemiyetinin şubelerini yaymışlar, tuttukları Çiftçi Partisi güme gidince tekrar dağlara çıkmışlar, Nazilere karşı gelmişler, Ruslara karşı gelmişler… Eee İlay, sonuç ne?..

Gittikçe kızaran yüzüne dalıp gitmiştim, yanaklarının allığına karşılık çevresinde sanki renksiz, kokusuz bir boşluk oluşuyordu; Mehmet Ali, bu boşluğun içinde yalnız ve son derece anlamsızdı.

– Cevap vermiyorsun kızım, söyleyim ben sana, tümünün sonucu kocaman bir hiçtir, hiçin ardında ise cesetler! Cesetler, öyle ya, o kadar!

– Onlara ceset diyemezsin, onlar şehittir, azizdir. Bizimdir onlar. Bizim kökümüzdür, bu topraklara…

– Bu topraklar, bu topraklar, sanki başka bir lâf bilmezsin! Bak İlay, onlar….

Şiddetle sözünü kestim:

– Onlar, evet şehit oldular, o kadarını yapabildiler ama bizlere arkalarından gelenlere bir şey işaret etmek için, bir şeyler anlatmak için. Böyle ölümün bir manası vardır.

– Benim için tek manası var bütün bu işlerin İlay, onlar Türk olmayı, yani tutsaklığı seçtiler! Sen ise bu tutsaklığı sürdürürken, bin çeşit yüz takınıp, aklınca bir şeyler yapmak istiyorsun. Hiçbir şey yapamazsın bu aptallığınla, bu seçiminle…

Gayri Mehmet Ali, arkadaşım değil, düşmanımdır karşımda. Yumruklarımı sıkıp, dişlerimi gıcırdatıyorum:

– Sus artık, diyorum, daha fazla konuşma. Dinlemek istemiyorum seni.

Horoz gibi dikleniyor:

– Hayır konuşacağım, sen de dinleyeceksin. Arkadaşımsın, mecbursun dinlemeye! Ben, olduğumdan başka görünmeyi istemiyorum, eh, belki heyecanlı fakat karışık ve tehlikeli. Ben, faydalı olanı, kendime faydalı olanı seçmek istiyorum, seçtiğim yolda da, dürüst olacağım. Anlayabiliyor musun?..

– Çok iyi anlıyorum arkadaşım, hayır arkadaşım falan değilsin, bu düşünceler bana yabancı. Anlıyorum çünkü senin faydalı dediğin; köpeklik etmektir Bulgar'a, başkası değil.

– Köpeklik etmek değil, kendimi Bulgar kabul etmek İlay, yok başka bir çare, yok! Canı cehenneme milliyetin bilmem neyin, bana Bulgar'sın diyorlar, tamam mı, kabul ediyorum, çünkü bana fayda sağlayacak olan Bulgar görünmektir, aslında hiçbiri umurumda değil!

– Midemi bulandırıyorsun Mehmet Ali, fakat sen de beni dinle, faydalı dediğin yol, Bulgar olmayı seçmek yani, sana uygun değil, ters düşer senin benliğine, yabancı düşer, beceremezsin ve o zaman benim kınadığın yüzlerimi, benden milyon kere fazla yapmak zorunda kalırsın. Anla bunu, ne olur anla. Yabanı seçemezsin yol diye, faydalı diye. Yok bir faydası çocuk, yok! Sanırım okulda, çok iyi tekrarladığın Osmanlı barbarlığı tesir etmiş sana, o yüzden böyle konuşuyorsun.

Ben ağlamaklı, mız mız… o ise öfkeli ve gaddar, birbirimizin aklını çelmek için kıvranıyoruz:

– Evet çok haklısın, diye bağırıyor, rahatsız oluyorum Osmanlı kalıntısı olmaktan. Tutsaklıktır, zavallılıktır! İnsanın en aşağılığıyız burada, bu senin toprağımız toprağımız dediğin yerde! Ben solucan gibi hissediyorum kendimi. O hâlde, anlıyor musun, o hâlde seçimimi yapmam lâzım!.. Con Ahmet'in oğluyum, evet seçimini yapar Con Ahmet'in oğlu… İlay canım, bak ben sana Bulgar olmanın yüzlerce faydasını sayabilirim, ama sen bana Türk olmanın tek faydasını söyleyebilseydin… Söyleyebilseydin.

Yanıma yaklaşmış, iyice, dikkatle yüzüme bakıyor. İri kahverengi gözlerindeki yeşil benekleri seçiyorum. Zor konuşuyorum:

– Con Ahmet'in oğlu olduğunu kabul ettiğin gibi, Türk olmayı da kabul etsene. Asla değiştiremeyeceğin iki şeydir bunlar.

– Birinde seçim hakkım yok, kabul etmek zorundayım; öbüründe ise var. Var biliyorsun. İlay, Türk olmanın tek faydası yok, bunu sen de biliyorsun.

Boğulur gibi oldum, kurumuş boğazımdan onca tükürük nasıl çıktı?

Koşuyor ve ağlıyordum. Ayaklarım acıyınca duraladım, aklım başıma geldi. Baktım, taşlar kesmiş olacak ayaklarımı, kan akıyor. Onları çimenlere sürttüm, sürttüm. Canım daha çok yandı. İşittiğim sözlerin acısını bir nebze unutturduğu için, bu yenisine kaptırdım kendimi. Ayaklarım, yeşile boyandı, kan kesildi… Gözyaşları yanaklarıma, göğsüme yağmur gibi iniyordu. Bana bu biçim şeyler söyleyen bir iki kişi daha var, onlarla tartışıyorum fakat hiç böylesine çarpıldığım olmuyor. Dayanamadığım, bu sözlerin Mehmet Ali'den gelmesi. Onunla da yasak konuya yaklaşıp, inatlaştığımız olmuştu, fakat hiç böylesine açık, böylesine acı konuşmamıştı.

Artık koşmadım, yürüdüm ve düşündüm. Arkadaşlığımızın hiçbir anlamı kalmamıştı, düşüncelerimizle o kadar terstik ki... Şu gökteki güneşle, yer kadar uzaktık birbirimize. O hâlde cisimlerimizin hep yan yana olması neden? Sualin, tek anlamlı, tek cevabı bile yok. Beraberliğimiz saçmadan da öte, hatta belki rezillik!

Yürüyorum… Kazık kesilmiş, buz tutmuş dört bir yanım. Bir damla ısı, bir umut... Sarılıyorum ona, içimden tekrarlıyorum: "Onu terk edersen, büsbütün girer seçtiği yola. Oysa sen tutmalısın onu, senden başka kimi var? Beraber olursanız, bir gün paylaşacaktır senin düşüncelerini, başka türlüsü olabilmez. Sen tut onu, senin vazifendir bu, arkadaşlık borcun, kaçamazsın, bırakamazsın onu."

Aslında o zamanlar bile, hiç bilmek istemediğim bir şeyi çok iyi biliyordum: Benim Mehmet Ali'den ayrılmaklığım yoktur. Arkadaşlığımızı bozmamak için belki yüz tane bahane uydurup, kendi kendimi ikna etmeye çalıştım. Fakat gözyaşlarım hiç durmadı. Ve o gün ilk defa onun, üzerimde ne büyük bir etkisi olduğunu keşfettim.

Öyle bir keşif ki, saf ıstırap! Saçlarımın dibinden parmaklarımın ucuna kadar ter basıyor, bir taraftan titriyorum. Bedenim parça parça doğranıyor… Eve yaklaşırken, onu özlemeye başlamıştım bile. Kendime kızıyordum. Ne vardı öyle, çocuğun suratına tükürüp kaçacak! Oturup, aklı başında ve usul usul konuşup ikna etmek varken.

Yağmurda ıslanmış kedi yavrusu gibi ürkek ve yalnız, eve girdim. Kimse yoktur diye ümit etmekteydim. Yedi sekiz basamağı zor çıktım, bir de baktım odada annem. Kerevetin üstüne uzanmıştı, gözleri kapalıydı. "Bir tarafa ilişirim duymaz beni..." diye düşünürken, seslendi:

– İlay, sen misin?

– Evet, niçin erken geldin anne?

– Çalışırken birden düşüp kaldım, hastaymışım da…

Hastalığından ötürü, özür diler gibiydi.

– Bilmiyor muydun hasta olduğunu?

– Biliyordum, biliyordum ya, gündelik kesilmesin diye…

Yüzü bembeyaz, gözleri kıpkırmızıydı. Elimi alnına dayadım, ateş gibi yanıyordu.

– Ateşin var, dedim. Ne yapsak ki?

Ne bilir ne yapılacağını, ancak benim sorumu tekrarladı.

– Doktorun günü değil, hemşireye götüreyim seni, dedim.

Götürmüşler. Hemşire, aspirin almasını söylemiş, yarına bir şeyi kalmazmış!

– Aldın mı bari aspirin?

– Param yoktu.

– Terleteyim seni bari, dedim, ıhlamur yapayım. Var ıhlamur değil mi?

– Sonunu dedene yapmıştım.

– Hay Tanrı'm, ne halt edeyim ben?.

Sinirle konuşmuştum, annem gözlerini kapattı, içim acıdı; öfkemi şu zavallı hasta kadından mı çıkaracaktım yani.

– Üzülme sen anne, dedim, şimdi ben gider aspirin bulurum birinden.

Yüklükten iki yorgan çıkarıp, iyice örttüm üstünü.

– Sakın açılma, dedim, terlemeye bak, ben gidip hem aspirin, hem ıhlamur...

– Allah razı olsun İlay, fakat sen uğraşma benimle, iyileşirim, ne olacak! Seni... şey aradı, şey…

Hatırladım birden, geç kalmıştım.

– Rıza ağabey, ha?

– Evet o. Bir de o şey, o gâvur!

Bulgarlara karşı saygıda bir kusur etmeyen annem, nedense Komsomol Eğitim Sorumlusu Stefan Karov'dan hiç hoşlanmadı. "Gâvur" kelimesini ilk defa onun için işittim ağzından.

– Stefan'ı diyorsun, o mu aradı?

– Evet, kolektife gitmemişsin de...

Yorganın altından sesi iyice kısık çıkıyordu, senelerin yorgunluğu ve hasta.

– Sen uyu, rahat et, ben ikisine de bakar, dönerim.

Ayakkabılarım, çoraplarım orada Mehmet Ali'nin yanında kalmıştı. Anneminkileri denemek istedim, büyük geldi, hem de pek eskimişlerdi, ee kim bilir kaç senelik! Boş verip, yalın ayak çıktım dışarı, annemin hastalığı, Rıza'nın gelmesi kendi derdimi unutturmuş olmalıydı ki bana, güçlenmiştim. Hızlı hızlı kolektifin yolunu tuttum. Stefan, komsomol propaganda görevlisi olarak gelmişti, kolektifin bütün sorumluluğunu yüklenmişti, orada gençlerin piyes hazırlamalarına, seminerlere, millî oyun öğrenmelerine, marş söyleyip, dans edip tepinmelerine nezaret ediyordu. Hem yaşı küçük, hem çocuk simalıydı, benimle iyiydi arası, çocuklara şiir bellettiğimden mi, yoksa başka özel bir sebeple mi, pek kestiremiyordum daha. Benim de Bulgar büyükler arasında hoşlandığım demeyim ama, tiksinmediğim bir o vardı.

Kolektif çalışmaları son zamanlarda Belediye'ye bağlı binaların birinde, büyük salonda yapılıyordu, bu kolektif denilen şey bir nevi zoraki gençlik topluluğu idi ve 50 ile 60 yılları arasında bütün köylerde kurulmuştu. Ben dansı, millî oyunları, mandolin çalmayı, rol kesmeyi hep orada öğrendim. İşten sonra ve okul dönüşü gençlerin uğramaları mecburidir. Hatırlıyorum, ilk zamanlar, kızlarının dans etmesini istemeyen birkaç baba itiraz etmişti. Fakat bu babalar Belediye'nin bodrumunda kötü dayak yiyip de, Şumnu'ya gönderilmekle tehdit edilince, çarnaçar teşkilâtı kabullendi köylü. Çünkü milis nezaretinde Şumnu'ya sevk edilmek demek, dönüşü olmayan bir yola ayak basmaktı. Hapishaneler, düzeltme kampları kimler için!

Kolektif fikri, sanırım Jivkov'dan çıkmıştı, bedeni çok yorulan kişinin düşünmeye gücü kalmadığını biliyordu elbet. Tarlalardan, okullardan dönen gençleri bir de eğlence adına yorarlarsa, mesele kendiliğinden hallolacak sanıyorlardı. Oysa atları bile çok koşturdukları zaman, tımar edip dinlenmeye bırakırlarmış. Mamafih onlar attır, bizden biri değil ki. İnsandan gayri her şeye; makinelere, üretim araçlarının tümüne titiz, dikkatli bakım. Saygılarımla Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği!

Kolektifte 7 Kasım Bayramı için hazırlıklar şimdiden başlar, takvim değişikliği yüzünden şu 17 Ekim İhtilâli'ni, biz 7 Kasım'da kutlarız.

Salonda kızlı erkekli bir grup hora tepiyordu, bir köşede Stefan masaya oturmuş, karşısına dizilen çocukların şiir okuyuşlarını dinliyordu. Oynayanlar arasında Rıza ağabeyi seçip, saf saf el salladım, Stefan'ın yanına gittim. O kaşlarını çatıp hafifçe, sesine de bir ciddiyet takıp sordu:

– Neredeydin yoldaş Eminova, görüyorsun, senin görevini ben yüklendim!

– Çalışıyordum, unuttunuz mu yoldaş Karov, izin almıştık sizden, hazırlayacağımız oyun için Mehmet Ali ile birlikteydik.

– Hayır unutmadım, çalışmalarınıza bir bakayım diye eve uğradım.

– Evde çalışamadık, ah annem çok hasta yoldaş Karov.

– Evet gördüm.

Bedava aspirin koparabilmek için, mümkün olduğunca kendime acındırmak istiyordum, gözlerimi yere dikip, ellerimle, parmaklarımla kıvrandım. İç çekip, usulca:

– Galiba ölecek, dedim.

– Haydi canım sen de!

– Doktorun günü değil, hemşireye götürmüşler, aspirin al demiş.

– Alsın, iyidir aspirin, her şeye iyi gelir.

– Alamaz çünkü babam dönmedi daha, yani para yok.

Stefan bir duraladı, başının etrafında sarı bulut gibi harelenen saçlarını düzeltti. Eminim bizi dikkatle dinleyip, süzen çocuklara bir gösteriş olsun diye öfkeli görünüyordu, kaba kaba:

– Gel benimle, dedi. Çekmecemde vardı bir kutu aspirin, vereyim sana. Alınca siz, iade edersiniz.

– Çok, çok teşekkür ederim.

Aspirini geri almayacaktı, fakat gösterinin tam olması gerekiyordu. Ahmet ağabeyi çağırıp; yerine bakmasını, benimle mühim bir işi olduğunu söyledi. O önde, ben arkada çıktık salondan. Rıza'ya tekrar bir göz atıp, "Meraklanma," misali gülümsemiştim. Yolda durup bekledi, yan yana yürüdük.

– Ayakkabın yok mu senin, neden yalın ayaksın İlay?

Kimse yok ya çevrede artık benimle samimi olabilir, tatlı neşeli konuşabilirdi:

– Aceleden böyle çıktım Stefan, dedim.

– Üşüyeceksin ama.

– Üşümem.

– Annen gibi hastalanma da, ha Georgief sorarsa…

Odası, Georgief'inkine bitişikti, soruyu sorduktan sonra, kendi kendine gülümsedi ve cevabını verdi:

– Annen için olduğunu söyleriz!

– Kızar mı ilâç verdiğine?

– Ee tabii hoş bir durum değil, fakat annen için olunca kızacağını sanmam.

– Neden?

Gülümsemesini sürdürdü, içime bir kurt düşer gibi olmuştu ama fazla düşünmeye vakit kalmadı; piyesi sordu. Mehmet Ali'yi hatırladım, yüzüm kaç renge bulandı ki?

– Zor geldi değil mi?

diye hüküm verdi, başımı salladım.

– Komsomol törenindeki konuşman mükemmeldi İlay, o kadar mükemmeldi ki, ben bile sosyalist dünyanın bir parçası olduğum için gurur duydum. Piyesi de başaracaksın, eminim.

Şu işe bak, bir Bulgar'a sosyalistliğinden ötürü gurur duyurmayı, ben becermiştim; güleriz ağlanacak hâlimize, var mı yapacak bir başka şey; güldüm tabii.

– Sen ne güzel kızsın, dedi, hele gülünce.

– Biliyorum!

Böyle bir cevabı beklemiyor olsa gerekti, alelacele konuyu değiştirdi:

– Biz kardeşiz, dedi, söylediğin gibi Bulgar ve Türk halkı el ele kurmuştur bu sosyalizmi, alnımızın teri, ellerimizin gücü sayesinde, emekçilerin güneşini daima parlak tutan Rusya'nın gölgesinde... Evet güzel ve doğru cümleler. Doğruları her zaman ifade edebilmek zordur, bize bu ikisini rahatça kıvırabilenler lâzım. Propagandanın tutması için, ne dersin?

Stefan'ın beni beğenmiş olması o kadar mühim değil, asıl büyük adam ne düşünmüştü, onu merak ediyordum; fakat Stefan'a da bir iğne batırmadan pek duramam.

– Doğruların da, propagandaya ihtiyacı olması düşündürüyor beni! Her neyse Stefan benim konuşmamı sen çok büyütüyorsun, öyle mükemmel konuşsaydım partimiz sekreteri de tebrik ederdi beni.

– Oo, çok beğendi İlay, hatta bu kız, iyi bir öğretmen olacak, dedi.

– Doktor olmak isterdim!

Bozulup şaşırdığı zaman hep yaptığı gibi gözlüklerini çıkarıp temizledi, Türklerin üniversiteye kabul edilmelerinin pek çok zor olduğunu biliyordu elbet. Nihayet temizleme işine son verip takınca gözlüklerini, gülümseyip, oyalama metodunu denedi:

– Tabii tabii, hele bu yıl mezun ol bakalım ortadan, komsomol çalışmalarında kendini göster adamakıllı, liseye girmeye hak kazan, değil mi, sırasıyla…

– Oyunun iyi olması lâzım önce.

– Biliyor musun İlay, okumak için bile olsa, köyden gitmene içim razı olmaz.

– Neden yoldaş Karov?

Merdivenlerin oraya gelmiştik. Georgief iniyordu basamaklardan, durup bekledik, sorum cevapsız kaldı, çünkü Stefan hazır ola geçmiş gibiydi, gözleri adama dikili:

– Ne var, diye sordu Georgief.

– Annesi çok hastaymış da.

Milisin anlamsız, ablak yüzünden kıpırtılar geçer gibi oldu, bana sordu:

– Neymiş hastalığı?

Polis Stefan'a kızmasın diye gayrete geldim, geveze ağzım açıldı:

– Tarlada, toprağın üstüne düşüp bayılmış, gündeliği kesilmesin diye gittiydi işe, oysa çok ateşi var, her tarafı kırılıyor, nefes alamıyor, gözleri kan çanağı, kalbi çok çarpıyor, bazen de duruyor!

– Nee?!

– Yani çok yavaşlıyor demek istedim, ölecek diye korktuğumdan, ne dediğimi şaşırıyorum.

– Bu doktor da lâzım olduğu zaman bulunmaz köyde, hemşire gördü mü, ilâç verdi mi?

Georgief'in kocaman yüzünde beliren manadan, öfkeli sesinden şaşkınlığa düşmüştüm, benim yerime Stefan cevap verdi:

– Bakmış, aspirin alsın demiş, para yokmuş, İlay bana geldi, vereceğim ilâç.

– Ver ver, dedi Georgief. İlay söyle annene yarın gitmesin işe, ben konuşurum Zveno'yla.

– Ya beş gündelik?

– Konuşurum dedim ya.

Yürüdü gitti, ağzım bir karış açık kalmıştı, Stefan:

– Gördün mü, dedi.

Kafam karmakarışık olmuştu, anladığım şeyi anlamak işime gelmiyordu! Ağzımı da kapatabilmiş değildim.

– Hadi hadi, annen güzel bir kadın, çok güzel, ona benziyorsun!

Demek, "güzel"in bu yerde bile itibarı var! O zamana kadar kafama dank etmemişti ya, sezinlediğim olsa gerek; Stefan'ı idare etmeye çalışışımda bile var bunun payı. Şu idareden ötürü kendimi hiç küçümsemiyorum, büyüklerden bir adam daima lâzım kişiye! Yalnız beni anneme benzetmesinden hoşlanmadım. Suratımın ciddileşmesini, bir başka anlama çekti:

– Ne bozuluyorsun yoldaş, dedi. Bir şey yaptığı yok ki milisin, beğeniyor anneni o kadar, ne dersiniz siz; güzel sevmek sevaptır.

Garip bir duygu karmaşıklığına kapıldım, şu gâvurun onu beğendiğini öğreninceye kadar, kadıncağızın güzel olduğunu hiç fark etmemiştim. Peki babam ne halt etmeye... Düşünmeye lüzum yok, sebep şu dünyadaki zavallı varlığımdır! Öyleyse

babam namına annemi kıskanmaktan vazgeçebilirim. Hem gâvur mavur bir kişi çıkıp, güzel bulmuş ya annemi. Söyledi de Stefan, adamın bir şey yaptığı yokmuş, yapsa ne olur, anam bu dünyada değil ki, babamdan başka var mı bir umursadığı. Dünyasının tek hâkimi, efendisi kocasıdır.

Hınzırca bir arzu, milisin ilgisini Kemal Efendi'nin kulağına aktarıvermek! Ve hemen vazgeçiş; adam bütün öfkesini karısından alır, kan kusturur ona.

Yeni yeni bir sahiplenişim var annemi, kızı gibi değil de, anası gibi. Bu da hoş!.. Babamla çekişmem devam etmekte, artık kendimi ona beğendirmek, kızını kabul ettirmek sevdasında değilim, ben, onu benimsemediğim bütün hâl ve tavrımla, hatta abartarak belli ediyorum. Yüzüne karşı küçümsüyorum onu, ettiğini bulmalı!

Stefan, aspirin kutusunu uzatırken:

– Geri getirme, dedi, kolektife döneceksin, değil mi?

Emir tarzında bir sual değil, istekle dolu. Cevabım rahatlatıcı:

– Tabii Stefan geleceğim, merak etme.

Eve döndüğümde çoraplarımı ve ayakkabılarımı kapı önünde buldum. Mehmet Ali'nin getirdiği bu şeyleri öpebilirdim o an. Darılmamış bana! Kuş gibi uçtum anamın yanına. Epey terlemiş, üstünü değiştirmesine yardım ettim, bir bardak tuzu bol ayran yapıp içirdim, ilâcını verdim. Akşama ıhlamur da bulacağıma söz verip, Georgief'in dediğini söyledim ve hayretle vücudunun, okunu fırlatmaya hazır bir yay gibi gerildiğini, beyaz yüzüne kırmızı benekler düştüğünü fark ettim. Sayıklar gibi konuştu:

– Sakın kendini gâvurlardan, sakın kendini. Bu sana ana vasiyeti, pek analık edemedim, beceremedim ama, sözümü dinle sen, sakın kendini… Canımızı, malımızı alabilirler, efendidirler, ama namus bu. Koru kendini o Stefan kâfirinden, hepsinden.

Demek biliyor Georgief'in tutkunluğunu veya hissediyor! Şimdiye kadar görünüşünün bile farkında olmadığım anamın, derinliklerinde neler var, merak ediyorum.

– Kolektife gidiyorum, dedim. Sen uyumana bak, merak etme.

Dalmıştı, söylediklerimi duymadı.

* * *

Haber almak, haber vermek velhasıl gizli olanı filizlendirip büyütebilmek için; şüphesiz en müsait yer kolektif çalışmalarının yapıldığı salondur. Stefan'ın gözü önüdür. Harekât orada, hora teperken, tango oynarken, şöyle bir dinlenmek için biraz mola verilince, konferansçıyı dinlerken, usulca söylenmiş bir iki cümle hâlinde duruluverir. Ne arkadaşlar dışındaki gençler, ki ben onlara otlar derdim, fark ederler, ne Stefan Karov. Onun gözlüklerindeki pırıltıya bakar, aval aval gülümserken, yanındakine, "Bu cuma" dersin. "Boyalar?" diye sorabilir. "Tamam" dersin ve ilâve edersin "Sabah 2.30'da." Artık konuşmaya lüzum kalmamıştır, ciğerlerin yırtılırcasına marş söylemek ister canın:

– Haydi arkadaşlar! diye bağırırsın. Boyat Nastava Marşı'nı söyleyelim.

Otlar; o sinmiş, şaşkın, zincirlerinin farkında bile olmayan köleler, kuş kafaları Bulgar'dan, Rus'tan dolayısıyla partiden başka efendiyi almayanlar, o eksik doğmuş çocuklar, senin bu coşkunluğuna şaşırabilirler. "Yaşşa be İlay!.." diye bağıranlar çıkar aralarından. Davranışları, kendilerince partiye hizmet, Stefan'ın gözüne girme çabasıdır. Ve ben, hiçbir şeyi umursamadan, dilimi çıkarırım onlara.

Eksik doğmuş çocuklar, diyorum, başka türlüsü mümkün değil çünkü, onlar bir şeylerden yoksun doğdular. Hür düşünceyi kafalarına sığdıramayışları bu yüzden. Görünmeyen

zincirlerinin sessiz gürültüsünü işitmezlerse, yaşamaları imkânsızlaşır. İnsan olmanın sorumluluğunu bile yükleyip efendilerine, boyunlarını uzatmışlardır; ister kırsın efendi, ister boyunduruğa takıp sürüsün, keyif onun, hüküm onun!..

Ya eksik olan nedir, sorusuna cevap bulabilmem. "Doğuştan değildir, sonraki baskılar onları bu hâle getirmiştir." diye söylemişti bir kere dedem, o zaman pek katılmadığım bu düşünceye, sonraları... annemi keşfettikçe, hak verecektim.

Akçabardaklara sevdalıydım, karın altından uzatıp başlarını, her türlü kıyım ihtimaline karşı, boyunlarını dik tutabilmeleri vardı ya… Bir yanda ezilip yok olma, bir yanda koparılıp yok olma, fakat bir kısmı da büyümeye devam ediyor.

Çiçeklerin büyüdüğünü, hep büyüyebileceğini düşünmek, acıların tümüne bedel. Mehmet Ali'nin beni akçabardaklara benzetişine kızmıştım, geçen iki yılda sanki benimmiş gibi kabullendim benzetmeyi.

Boynu büküklerle, kardelenler arasında Mehmet Ali'nin yeri ne ola?.. Diyorum ki, kardelenin sevda gücü nispetinde, geniş ve sağlam bir yeri olabilmelidir!

Burada, bir iki kelimeyle, pek çok manayı bölüştüğüm "arkadaşlar"ın hemen hepsi yaşça büyük benden. Kimi seçilmediği, kimi Yenipazar'daki liseden fazla umudu olmadığı için, ortadan sonra tarım işlerine durmuş. Sabahın ilk aklığında balık istifi doldurup kamyonları, tarlalara açılıyorlar. Mangabaşının delici bakışları altında, toprakla hâl hamur olmaktalar. Öğleyin on beş dakikalık, dinlenme ve yemek molası verilir. Yemeğe yetmez bunca sayılı dakika, nerde ki dinlenme! Dedem, öğle vakitleri ulu bir ağacın altına uzanıp, şöyle bir kestirmenin zevkinden bahseder hep. Gökyüzü, yaprakların yeşilinden sıyrılıp, gözlerinden, göğsünün ta içine masmavi dolarmış. Uzandığı toprak da ana kucağı gibi sıcak, sararmış kişiyi… Oysa TeKeZeSe'nin göz alabildiğine uzanan tarlalarında,

ne ana kucağı toprak var, ne yeşilden süzülüp gelen mavi gökyüzü. Bence bu iki renk hürriyet ve mutluluğun timsalidir.

Moladan sonra, tekrar iş başı… Derken yine kamyonlar. Kızgın sesleri, akşamın karası düştüğü zaman, köyün meydanını doldurur. Yorgun argın iner kadını erkeği, eğer bir toplantı yoksa yaşlılar evlerine dönebilir; gençler, evlerinde bulgur pilâvına, çorbaya, ne bulurlarsa artık, kaşık salladıktan sonra, nefes nefese kolektif salonuna dönerler. Şen saat! Eğer çalışma yoksa böyledir ismi, dans ederiz bol bol. Ta ki etlerimizin her hücresi sızlaya, beyinlerin her kıvrımına uğultular sininceye… Gece, yatak, devrilen kütük gibidir bedenler, uyku hiç çağrılmadan birdenbire düşendir, ölüm gibi!

Şehirde işçi sekiz saat çalışır, köyde on altı. Cumartesi, pazar izni de yoktur. Bizim bayramlarımız dikkate alınmaz, hep çalışırız. Boşuna değil, 44'ten sonra köylerdeki Bulgarların hep şehirlere göçüşü, hayat nispeten daha kolay geçer oralarda. Kâfi miktarda Bulgar göçü tamamlanınca, hükümet köyden şehre akını resmen yasak etmiş. Şimdi hayatî bir sebep olsa dahi, haneni kente yahut bir başka köye taşıyamazsın. Yalnız çalışkan öğrenciler, iyi de komsomol olurlarsa kasabada, şehirde okuma hakkı kazanırlar. Hak yeterli değil tabii, masrafları da karşılayabilmek lâzım.

"Arkadaşlar"dan yalnız Rıza ağabey, Yenipazar'da liseyi bitirebilmiş, "Politekni Çeska Gimnaziye Han Asparuh" böyle yazarmış o lisenin kapısında. Kültür derslerinin yanında, teknik bilgiler de kazandırır kişiye. İyi bir öğrenci olmasına rağmen, üniversite sınavlarını kazanamamış. Kasabadaki komsomol toplantılarında, suskun, silik olmasını sebep olarak gösterir. Köye döndükten sonra, mangabaşılığa talip oldu, TeKeZeSe'de şoförlük alabildi. Hem arabaların hem traktörlerin bakımı ile uğraşıyor. Sever mesleğini. Şöyle bir dışardan bakınca, uğraştığı makinelerle özdeşleşmiş bir hâli vardır.

Muntazam çalışır, suskundur, emredileni yapar ve gölgeler ardına çekilir. Kolektifte en coşkulu anlarda bile, dikkatini, soğukkanlılığını kaybetmez. Dans bile görevin bir parçasıdır onun için, ciddiyetini bozmadan güzel dans eder. Tıknazca, kumral bir genç adam, ne o kimseye ilişir, ne kimse ona. Annesi çocukken ölmüş, babası 44'ün Halk Mahkemeleri'nde idama mahkûm edilmiş, yalnız yaşar. Georgief çok izledi onu, bir açığını yakalayamadığından olsa gerek, usanıp peşini bıraktı. Stefan, güvenir Rıza'ya.

Salona girince Stefan'ın yanına uğrayıp, annemin son durumunu anlattım. Çocukların şiir çalışması bitmiş, bana oyunlara katılmamı söyledi. Rıza'nın yanına gidip oturdum, neşeli ve yüksek sesle:

– Bitti mi oyununuz, dedim, katılmak isterdim, bayramda bütün gösterilerde bir payım olmalı.

– Beş dakika dinlenme molası verdik, yeni gruba gir.
dedi, başını arkaya atıp gerindi, dudakları hemen hiç kıpırdamadan konuştu:

– Paket gelmedi.

– Ertelenecek mi?

– Şimdilik.

– Söyleyeyim mi?

– Evet.

Artık benim işim kalabalığın arasında dolaşmak, kiminin elbisesini düzeltip, kiminin yanına düşüp horada, kiminin törende okuyacağı yazıya, şiire göz gezdirirken... tek tek yakalamak arkadaşları ve yavaşça "Ertelendi" demek. Grubun en küçüğü olduğumdan, hem Stefan'ın bana karşı hoşgörüsünü bildiklerinden, habercilik görevi bana verilmiştir.

* * *

Ertesi sabah, erkenden Rıza TeKeZeSe başkanına çıkar; kırılan bir makinenin parçasını almak üzere Yenipazar'a gitmek

için müsaade ister. İlgili evrakı tanzim etmiştir, adama verir. Bu parça ne kadar mühim olursa olsun, yine de evrakın elden ele dolaşması lâzım gelir. Kooperatif başkanından, milise, parti sekreterine, müfreze başkanına dolaşır kâğıtlar, çoğalır…

Müfreze başkanı, silâh taşır ve sivil giyinir. Göstermelik rütbesi elbet parti sekreteri ve milisten aşağıdadır ama, çevresinde çok büyük bir saygı hâlesi oluşturmuştur. Herkes bilir onun gizli polis olduğunu. Rus KGB'sinin bizim köye kadar uzanan ince bir dalıdır İvanov. Bu yüzden onun yanında Bulgarlar bile çok dikkatli adımlar atar, bu yüzden köyden çıkacak kişiye, son müsaadeyi o verir.

Rıza ağabey, iki günde tamamladı müsaade işlemini. Kırılan parçanın niçin kırıldığı hakkında uzun bir sorgu suale uğramıştı, iyi sıyrıldı.

Hiç kimseye, şu veya bu sebeple çevresinde dolanmama rağmen bana bile tek lâf etmeden atladı cipine, sürdü arabayı. Arkasında bir toz bulutu ve yoğun endişe bırakmıştı: "Acaba getirebilecek mi paketi?"

Razgrat'tan Yenipazar'a uzanan bir tılsımlı kol, paketi orada bir yere bırakacak, Rıza da onu alıp, TeKeZeSe'nin arabasına atıp… Ya kol, Yenipazar'a kadar uzanamayıp da Şumnu'da kırıldıysa? En korkulanı ise kolun keşfedilmiş olması. İçimiz titriyor. Çünkü şu ismini cismini bilmediğimiz kol; boynunu dik tutabilen akçabardaklara, yegâne ümittir. Arkadaşlarda telâş başlamıştır. Kolektifte verilen molalarda, bazı geceler muayyen evlerde, bazen de kuyruklarda fısıl fısıl tartışma büyür:

– Bırakalım Razgrat'tan talimat almayı.

– Kendi göbeğimizi kendimiz keselim.

– Doğrudur, amma… Reis kim olacak, Rıza mı?

– Hep merkeze bağlı kalamayız, tehlikeli.

– Rıza iyi velâkin, liderin gücü bir başkadır.

– Rıza Razgrat'la bağ olur aramızda, o kadar.

– Her köy kendi içinde teşkilâtlanmalı, diğerleriyle irtibatımız olmamalı, ki yakalanma ihtimaline karşı...

– Yaptığımız bu değil mi?

– Yine de paketi ve talimatı Razgrat'tan bekliyoruz.

– Yahu iş bize kalsa, nasıl teksir edeceğiz bildirileri?

– Karar verilirse, bulunur kolayı.

– E bul bakalım makineyi, kâğıtları, mürekkebi.

– Bulmamız lâzım.

– Elle yazsak?

– Yazılar tanınır!

– Olmalı bu işin çaresi... Bulunmalı.

– Bir lider, reis önce.

– Rızayı bekleyelim hele.

Böyle... havada uçuşan ölü yapraklar gibi, neticeye bağlanmayan heyecanlı, karamsar yahut ümitli cümleler. Kısır döngü! Tek parlayan teklif; lider fikri. Fakat o kimdir ki, kendini aratmaya gerek kalmadan, topluluğun içinden sıyrılıverip, tahtını kursun?

"Lider aranmaz, kimseye lidersin diye unvan verilmez, o kendi gücüyle alır reisliği." Bu düşünceler geçmekte kafamdan; dedemden kaptığım fikirler.

* * *

Köşeyi dönünce Arif ağabeyle burun buruna geldim. Geçenlerde babam, onun askerden döndüğünü dedeme söylemiş, o da; "Ya, niçin el öpmeye gelmedi?" diye sormuştu. Akşam ben kolektifteyken eve uğramış, dedemin gözlerinde hanidir kaybettiğim hançer pırıltılarını tutuşmuş buldum: "Arif geldi, arslan gibi maşallah!" Başka söz yok…

Şimdi onu karşımda görünce, ilk duygum korku oldu, eskiden yaptığım gibi kaçmak isterken, kendime inat, durup ona baktım: Büsbütün zayıflamış, yanık derisi iskeletine yapışmış.

Konuşup yürüse sanki kemikleri takır tukur ses verecek. Dört köşe, gergin yüzünde elmacık kemikleri iyice fırlamış, çekik gözleri büsbütün çukura kaçmış. Sararmış kirpikleri, düz çizgi hâlinde saklamakta onları. Burnu pek sertçe ikiye bölmekte yüzünü. Ağzı ise hançer artığı bir taze yara gibi, tek uzun, kırmızı çizgi… Hep uzun, sert, düz çizgilerin kesişip, oluşturduğu bir adam bu. Korkacak bir şey yok!. Bunca zayıflığına rağmen, sağlıklı görünüşü; gülümsedi bana:

– Merhaba İlay kız, nasılsın?

– Hoş geldin Arif ağabey, iyiyim.

Savuşup gitmek istiyordum, sanki anlamış gibi alelacele:

– Nereye gidiyordun, diye sordu, seninle geleyim mi?

Omuzlarımı silkip cevap vermedim. Yanımda yürüdü, ne kadar uzun boyluydu, omuzlarına yetişmiyordu başım.

– Senin çok iyi şiir okuduğunu söylediler, köye ün olmuşsun.

– Evet.

– Sana bir şiir vermek isterdim.

– Kimin?

Aklımda bayrama yepyeni bir şiirle katılıp, ünümü çoğaltmak. Oysa Arif:

– Ne yapacaksın kimin olduğunu, diyor, benim bir adaşımın diyelim, olur mu?..

– Bak, dedim ona, Arif diye bir şair tanımıyorum. Hem bizlerin Bulgar şiirleri okumamız lâzım, bayram için; öyle, yeni bir şey varsa elinde, ver. Yoksa, aldırma.

– Al bakalım, şunu bir oku, sessizce…

Cebinden çıkardığı bir kâğıdı uzattı, uzun bir şiir, elle yazılmış; Türkçe: Bayrak! “Ey mavi göklerin beyaz ve kızıl süsü.” Hayretle duraladım:

– Fakat bu... yani bu bizim bayrak için yazılmış galiba.

Şaşkınlığım, heyecanım karşısında Arif, ne kadar sakin:

– Evet, niçin olmasın?

Bizim bayrak için de, şiir yazılabilirmiş demek!.. Artık soluksuz okuyorum, kalbimin güm güm atışından, ne dediğini tam çıkaramıyor, tekrar okuyorum.

– Hiç böyle bir şey görmemiştim... hiç işitmemiştim... hiç, bu kadar, bu kadar... yani…

– Heyecanlanmamıştın! Tamam, anladım.

– Evet, evet... Haklısın. Bu... fakat gizli olmalı Arif ağabey, nerden buldun, askerde mi? Asker mi yazan, Arif Nihat Asya asker miydi? Gizli olmalı bu, ya yakalanırsan?..

Soru yağmuruma cevap vermiyordu, ona baktığım zaman beni dikkatle süzmekte olduğunu gördüm, yine o eski ölçüp biçip tartmalar! Suallerime omuz silkişiyle cevap verdi.

– Tabii gizli, fakat bana ne. Artık senin oldu bu kâğıt. Al, ne istersen yap onu.

Beni yolun ortasında bırakıp, yürüyüp gitti. Kâğıdı koynuma sokarken, onu gözlerimle izliyordum, bir kere bile dönüp arkasına bakmadı. "Ya gider milise haber verirsem diye hiç mi kuşku geçmez yüreğinden, bunca güveniyor mu bana?"

İçime düşen gururdan, aramızdaki buzlar erimeye yüz tutuyor.

Gayri bir koşu tutturuyorum eve doğru. Ayaklarım yere basmaz; dağlardan çözülen su gibiyim, şakır şakır mutfağa düşüyorum.

Dedem, sandalyenin kırık bacağını tamir ediyordu, ağzı çivi doluydu; beni görünce, tatlı tatlı homurdanıp, başını salladı. Kendince hoş geldin, demek.

– Dede, dedim, dedem, çıkar çivileri ağzından çabuk, bir şey okuyacağım sana, çabuk.

– Hıı?

– Haydi, çıkar çivileri.

Sesimi fazla yükseltmeden ve heyecandan tıkanarak, tane tane okuyorum şiiri. Son mısra:

"Söyle nereye dikilmek istersen, seni oraya dikeyim."

Dedem, bir elinde çiviler, bir elinde çekiç diz çöktüğü yerde ağlıyor, çiğ taneleri gibi gözyaşları, sakalından damlıyor. Ona sarıldım, beraber hıçkırdık, sonra birbirimizin yüzüne bakıp gülmeye başladık. Şu tek şiir bizi sarsmış; kanatlar takıp, ruhumuza, hür bayrağın dalgalandığı anavatana kavuşturmuştu sanki. Öyle mutlu ve güvenliydik.

– Bizim bayrak için de şiir yazılırmış, bak…

Şairi, buralı sanıyordum, dedem onun Türkiye'de yaşadığını söyleyince, hüzünlendim. Belki de bilmiyordu dedem, son bir umut:

– Canımın içi, Türkiye'de yazmış olsa, bizimkilerin eline nasıl geçer?

– Ee uşaam, artık akıllan bakalım, öğren; Türkiye'den bazı kitaplar gizlice sokuluyor buraya. Bu şiir, o kitaplardan birinden alınmış olacak.

– Arif'te, yani Arif ağabeyde var mı o kitaplardan acaba?

– Bilmiyorum, kendisine sor.

Gözlerini kaçırmasından, doğru söylemediğini anladım. Cevabın sahibi Arif'ti, dedem karışmak istemiyordu. Üstelemedim. Aklıma bir başka şey gelmişti:

– Bu evde saklı bir bayrak olduğunu söylemiştin dede.

– Evet; Kur'an, bayrak ve benim eski yadigâr tabanca bir arada. Annenle baban nikâhları kıyıldığında üçünü de öpüp, başlarına koymuşlardı. Saklı duruyor, merak etme.

– Nerede, ha nerede?

– Sen evlenirken inşallah, evlenirken çıkaracağım, koca bir bayrak, kocaman! Cemiyetten kalma.

– Saklı olduğu yeri söyle bari.

– Meraklanma dedim, annen de bilir, baban da. Ölürsem, onlar söyler sana; zamanı geldiği vakit. Şimdi odaya git şiiri ezberle, sonra kâğıdı yak. Ama gitmeden önce, bir kere daha oku bana, haydi uşaam, kimse gelmeden.

Şiiri ezberledim, fakat kâğıdı yakamadım. Mehmet Ali'ye göstermek istiyordum.

* * *

Okulda ve kolektifte, onunla yalnız kalmak için fırsat kolladım. Olmadı… Aramızda geçen olayı unutmuş görünüyor, herkesin içinde şundan bundan konuşuyorduk. Havasıyla havalarda dolaşıyor; içimde düğüm üstüne düğüm atan sorular, hükümler hiç aklıma gelmiyordu. Amma evde yalnız olup da şöyle bir uzanıverince kerevetin üstüne yahut geceleri yatakta… beynim uğulduyor, içime çektiğim nefes zehirden bir alev oluyor, yüreğimde korlar, ağırlaşıyordu.

Yine komsomolluk töreninde onun yaptığı konuşmayı hatırladım:

"Yurdumuzda çeşitli halklar yoktur, tek Bulgar halkı vardır. Ve Bulgar halkının her ferdi el ele, beraberce çalışıp alın terlerini sosyalizm güneşi altında akıtarak, yüce güneşin daha fazla parlamasına hizmetkâr olmaktadırlar. Bu yüce güneşten aldığımız güç ve hız sayesinde gerici İslâm dininin uyuşturduğu, örümcekli beyinleri teker teker yok edeceğiz!.. Bize mâni olmalarına, önümüze çıkardıkları engellere imkân vermeyeceğiz… Bizi Osmanlı ve Alman esaretinden iki defa kurtarmış olan sevgili Rusya'nın izinde, adım adım değil, koşarak gideceğiz, kurtarıcımız olan güçlü Rusya'ya minnetimizi ancak böyle, sosyalizm güneşini daha çok parlatarak ifade etmiş olacağız. Biz ancak Rusya'dan… Komsomol olarak görevlerimizin başında, neslimizin sosyalizme enerjik hizmeti, hiç tükenmeyen ve tükenmeyecek olan hizmeti gelmelidir."

İçinde tek anlam tonu bulunmayan, tek düze gür sesi! Alnına düşen bukleleri, başının sinirli hareketi ile geri iterken, yumruğunu kürsüye indirmesi:

"Bugünün şerefli komsomolları olarak bizlere düşen görev; burjuva Türkiye'sinin karanlık hayalini, gerici İslâm dininin çağ

dışı kurallarını halkın kafasından söküp çıkararak, yarının Bulgar emekçilerine Rusya'nın izinde, Marksizm'in hizmetinde ilerici Bulgaristan'ı armağan etmektir."

Alkışlar… Parti sekreterinin civarına yanaşmayı başarmış olan Con Ahmet'in yüzü, zevkten kızarmış, şişiniyor, bir şeyler söylemek istediği belli; dudaklarını kıpırdatıyor, konuşamıyor. Acaba, "İşte bu benim oğlumdur ey köylü, silkeleyip, alaya aldığınız adamın oğlu! Bakın da onu nasıl alkışlıyorsunuz!" demek mi istiyor?.. Fakat bu alkışların samimiyetine inanır mı Conov yoldaş?

Benim attığım nutukta da üç aşağı beş yukarı aynı cümleler vardı. Zaten bunlar kalıplaşmış, çoktan beyinlere kazınmış cümlelerdir... Tükürseniz ağzınızdan saçılırlar. Ancak ben, hiç Türkiye'ye çatmam, İslâm dinini ağza almam. Marksizm'e ve Rusya'ya olmadık övgüler sıralar, "Bulgar halkı" yerine "Türk ve Bulgar halkı el ele" derim, "Bulgaryalılar" yahut "Bulgar halkları" derim. Bunlar, küçük fakat bence üzerlerinde önemle durulacak hususlardır. Mehmet Ali'ye de rica etmiş, bunlara dikkat etmesini söylemiştim. Olur anlamına başını sallamıştı, gördüm ki hiç aldırmamış.

"Niçin aldırsın ki, o seçimini yapmış, elbet seçimine göre konuşacak!" Tamam, seçmiştir yolunu, ancak ne denli samimi?..

Bir zehirli soluk daha!.. Kendi konuşmamı nasıl bağlamıştım, dikkatle ve özenle hazırladığım yazıda, tek halkımız kelimesi, şu son cümlede yer almıştı:

"Emeği ile sosyalizm güneşini parlatan halkımızı en güzel ve en manalı şekilde bilinçlendirmek, biz komsomolların görevidir!"

Alkışlar... Stefan'ın hayran bakışları üzerimde. Demek halkımızdan yalnız Türk halkını kastettiğimi, bilinçlendirmek derken, onu Türk-İslâm şuuru ile şuurlandırmamız lâzım geldiğini söylediğimi hiç anlamamış! Arkadaşlardan gayri, anlayan

oldu mu acaba? Mehmet Ali farkındaydı, farkındaydı muhakkak ki, bir ara kulağıma fısıldadı:

"Zora çaba harcıyorsun, öyle zora ki, komik oluyor!"

Seninki kolay, öyle ya Mehmet Ali! Yabanın meydanında, yabanın atına binmek istersin! Benimki, hiç olmazsa kendi öz atım!..

Kerevetin üzerinde yatarken, kımıldayamayacak kadar yorgun hissediyorum kendimi. Artık Mehmet Ali'yi düşünmek istemiyorum. Mümkün değil, cismi cismime yapışmış, beraber alıp veriyoruz alev solukları. Sesinin tonunu ve kelimelerini unutmaya çalışıyorum. Ellerim ellerinde, susup, ninemin dokuduğu kilimin desenlerine bakıyoruz. Şu siyah şekiller çiçek olmalı. Katıksız, saf, içten gelen bir ahenkle sarmaş dolaş olmuş yatay, dikey, içleri boş, dolu kutular, çizgiler. Çiçekler, yaprakları, dalları olmalı, hep kara… karanın tonları, zemin al. Kan gibi!.. Kan üzerinde açan siyah çiçekler! Vah canım, şimdi anlıyorum manasını. Dedem bir kere bana; "Ninen de severdi çiçekleri, senin gibi onlara türlü mana, söz, tavır yakıştırırdı." dememiş miydi? Biz Türk kadınları, her türlü duygumuzu hatta düşüncelerimizi önce, içimizin derinliklerine salıyor; onları can suyumuza karışmış sabırla, ince ince işleyip, Allah vergisi nurumuzla aydınlattıktan sonra, sessizce, yumuşak yumuşak seriyoruz gözler önüne. Kadrimizin her zaman bilinmeyişi, çoğumuzun gölgeler içinde ömür tüketip, karanlıkta göçüşü bu yüzden değil mi?.. Kadrimizi bilenler ise, neyi, nanca anlayabiliyorlar?.. Kuş kanadının temasında öfkemizi, bir tılsımlı yediveren gülünün kokusunda sevincimizi duyabiliyorlar mı?.. İsyan ise, tevekkülde eriyip, kızıl mordan, pembe eflatuna dönmekte.

"Türk kadını budur Mehmet Ali, ben başkayım. Çünkü içime saldığı duygular gizli gizli büyürken, daha bir can alıcı renklere bulanıyor. Kuş kanadı değil hançer! Gül kokusu yerine kan

kokusu! Duygularımı dışarı vurduğum zaman böyle olacak! Benim can suyuma sabır, tevekkül yerine intikam karışmış."

Onun sesini duyuyorum:

"Türk olmanın tek faydasını söyleyebilseydin bana."

Karar veriyorum, ne kadar samimi diye sormaya lüzum yok. Hiçbir yolda samimi değil Mehmet Ali. Olamaz da! Kendi çıkarlarının peşinde gidecek o. Nasıl, diye soramam, Paisiy'in bildirisini okumayı öğrendiği günden anlaşılır. "Kitabı kazanmayı istiyorum." demişti. Hiçbir şey hissetmeden, ağzından çıkanların manasını bile kavramadan, beni taklit ederek, sabırla çalıştı. Kitabı kazandı… Şimdi faydayı istemekte. Yine hissetme ve anlamadan yoksun... on beş yaşında, yalnız faydanın şuuru içinde.

Babası gibi... (Ah bu benzetmeyi yapmayı hiç istemem.) Con Ahmet için, harp zamanı çapulculukta fayda… Rus işgalinde Halk Mahkemeleri üyeliğinde... partili olmakta. Acaba Mehmet Ali de ister miydi partili olmayı?

Ben de olabilirim partili... mesele gayede.

Gaye?.. Beynimde incecik damarların ısınıp çatladığını hissediyorum, başım öyle ağrımakta. Soğuk suya tutmalıyım kafamı, çaresi yok. Tas tas su iniyor, yüzüm boynum sırılsıklam. Kurulanmadan; serin, ıslak odaya dönüyorum. Bir şurası benim, benden işte. Havaya sinen kireç-lâvanta çiçeği karışımı kokusundan, yerdeki kilimden, duvar kenarlarına sıralanan minderlerden, saman yastıklı kerevetten, beyaz dantelli patiska perdeye, yastık üstü örtülerine kadar... bana ait. Dantelli beyaz patiskalar, ninemin çeyizinden. Solup sararmamaları için, annem onları kireçten yaptığı bir sıvı ile, incelip dağılmalarından korkarak, yavaş yavaş çitileyip yıkıyor. Eskiye, eskimeyi yakıştıramıyor. Dedemin el dokuması seccadesi, tespihi, annemin beyaz tülbendi üst üste. İki tülbendi var, biri namazlar için, öbürü günlük, her an başında. Odanın içimi aydınlatan loşluğunda, biliyorum ılık bir nefes gibi beni sarıp

sarmalayan atalarımın ruhudur. Bu oda bizimdir. Şurda, dışarda, köyde, tarlada, TeKeZeSe'de, Belediye'de insanların yüzünde, kaldı mı bir başka ifademiz?.. İlle bu oda. Rahat nefes alışım, içinde oturup, dinlenebildiğim. Bir mindere çöküyorum, gözlerim kapalı... Parti, devlet, TeKeZeSe, Bulgaristan'ın tümü eriyor. Şimdi de hâkim olan, bir beyaz tülbenttir. Ninemden, onun ninesinden, onun ninesinden kalma. Örtündükleri bu tülbent, hep aynı duru beyazlıkta, belli belirsiz lavanta çiçeği kokulu, kireç kokulu... Temizlik, ruhların aynasında ışımakta; boyunlarını öyle kolay uzatıverişleri, razı gelmeleri her bir kahra... Başlarından boyunlarına dolanan ak tülbentler yüzünden mi?..

Uyku ile uyanıklık arası bir hâldeyim. Göz kapaklarımın üstünde yumuşak, serin tülbent... "Ben seni hep muhafaza edeceğim, fakat başıma sarmak yok, boynuma dolamak yok!" diye kararlar veriyorum, bir salıncak olmuş sallar beni beyaz tülbent, bir sağa… bir sola… dinleniyorum.

Az sonra parçalanabilir her şey, dönecekler. Dedemin tespih şıkırtısı bozmaz havayı. Anamın sahan, tencere şıkırtısı da, onlar bu dekorun müziğidir. İlle babamın suratı; kara sessizliğindeki gürültü, pençe gibidir. Kavrar, parçalar!

Belki dedem soracaktır:

"İşler nasıl Kemal?"

Kemal Efendi, ağzını açmadan homurdanacaktır, homurtuda cevapsız kalmaya mahkûm sual: "Nasıl olacaktı, nasıl olsun!"

Kırk yılda bir dedem haber verir:

– Peynir gelmiş mağazaya, gidip sıra bekledim.

Annemle ben, soluk almadan bekleriz: "Aldım" derse, sevinir, konuşuruz. "Sıra bana gelmeden bitti." derse, sesimiz çıkmaz.

Memleketimizin peynirleri iyidir, boldur. Her yılın ürünü, güzelce tenekelere doldurulup, borcumuza bir karşılık olarak Rusya'ya gönderilir. Eğer orada tenekelerin iyi lehimlenmemesinden ötürü, bazı peynir kalıplarında bozukluk görülürse

Bulgaristan'a iade ederler. İller ve ilçelerden sonra, nihayet köy mağazalarına kadar düşebilir bu yarı bozuk peynir. Onu alabilmek de... para, sıra derken... velhasıl zor ulaşılır peynire. *"Benim köyümde kadınlar, kendi ineklerinin ak sütünden teneke teneke, küp küp mayalarlardı peyniri, ev halkına, hısım akrabaya yeter, dula yetime ulaşırdı kalıp kalıp..."*

Parti sekreterine, sırasıyla bütün parti teşkilâtında görevli olanlara, milise, müfreze başkanı, komsomol sekreterine daha bilmem böyle birkaç kişiye özel olarak gelir gıda maddeleri. Onlar bu gibi ihtiyaçlarını mağazadan almak zorunda değillerdir. Fakat canları çekerse mağazayı, tabii kuyruktaki ilk yeri kaparlar.

Annemi duymadım. Babamın sesine uyandım: "Ne yatıyorsun kız?" diye kükremişti. Aslında soru sorması, ilgiye işaret. Sadece kolumu bacağımı dürtükleyip kaldırabilir yahut hiç görmezden gelebilirdi.

– Yorgunum da baba.

Uyku sersemi, daha toparlanmamış olduğumdan normal bir cevap vermiş oldum.

– Kalk bakayım, dedi.

– Ne olacakmış, diye sertleniverdim.

– Kalk dedim sana.

Bağırdı. Kuru gürültü Kemal Efendi, gayri hiç aldırmıyorum sana. Arkamı duvara döndüm, inadıma sesle esnedim:

– Uyuyacağım, dedim.

Beni korkutamamış olduğu için, kendi sindi, homurdandı:

– Öğretmenin bir şey dedi de, onu konuşacaktım, canın isterse.

– Ne söyledi?

– Doktor mu olmak istiyormuşsun, ne b..! Daha aklın başına gelmedi değil mi, Bilâlov'dan yediğin tokat yetmedi, canın çıkmadı çünkü, çıkasıca canın.

Doğrulup oturdum:

– Ne söyledi öğretmen?

Bu sefer ilgimden memnun kaldı, bağırmadı ama hançerini sapladı:

– Doktorluk senin neyine be kız; olaydın bi yiğit çocuk.

– Senin gibi, ha?

– Benim gibi, ya!

Hançer, ters yüz gidip, babama saplandı:

– Anca bir yol amelesi olurdum, belki tarım işçisi… Fakat ben kızım ve doktor olacağım!

– Olamayacaksın!

– Doktor olmak için her şeyi yapabilirim, anlıyor musun, yol ameleliğine bile dururum, göze aldım her bir şeyi, parti mâni olamaz bana, sen mi duracaksın önüme?

– Ben ya, ben baban. Yediğin ekmeği ben getiriyorum, amele ekmeği yiyorsun.

– Babamsın da, söylediğin gibi.

– İyi, iyi o amele baban, sana okumak için para buluvermeyecek, sok aklına.

Sesi gümbür gümbür, o sırada dedem girdi içeri, tespihi yüzümüze karşı sallayıp, "Utanmazlık etmeyin." dedi. Belli annem karşılamış onu kapıda. "Yetiş babam, yine girecekler birbirlerine." demiş. Hazırlıklıydı dedem, bana dönüp:

– Yıkıl git anana yardım et, hastalıktan yeni kalktı, yaptırıyorsun yemeği ona, hiç utanman yok.

dedi, babamın yüzüne bakmadan, ya sabır çeken sesiyle:

– İşler nasıl Kemal, dedi.

– Sen yüz verdin bu kıza, sen tepemize çıkardın, düşünmedin ki, bu işler kadın işi değildir!

Dedem ona cevap vermeden, benim yüzüme baktı. Hemen toparlanıp çıktım odadan, kapıyı da örtmedim ki seslerini duyabileyim. Konuşmadılar demek; babası cevap vermedi,

oğlu da cesarete gelip, ağzını açamadı. Böyle hâllerde dedemin korkutucu cevabı, susmasıdır zaten; kaşları çatılır, tespihini pek hızlı çeker.

Annem tepsiye un çorbası dolu tencereyi, iki baş soğanı ve dört kaşığı koymuştu, ekmeği parçalamaya çalışıyordu. Alıp elinden, bıçakla dilim dilim kestim.

– Zıt gitmesen olmaz mı, diye sordu yavaşça.

– Onunla böyle konuşmam hoşuna gitmiyor mu?

Çok şaşırdı, ne cevap vereceğini bilemedi sanırım. Zaten iri olan gözlerini açıp, büsbütün irileştirdi. Soluk yüzünde gözleri, kocaman, mavi kır mineleri gibi. Deminki çekişmeden ötürü keyifliyim, teferruatlara dikkat ediyorum: Tülbendi sıyrılmış, saç diplerindeki aklar, belli. Alnında iki derin çizgi, bu son hastalıktan sonra, yanakları iyice çöktü, elmacık kemikleri daha bir fırladı. Ağzı genişçe, dudakları kalın. Onun dudaklarının kırmızısını hiçbir şey solduramadı! Velhasıl çıkık elmacık kemikli, süzülmüş, soluk yüzde birbirine zıt iki renk, birbirine inat parlamakta; gözlerinin laciverte kaçan mavisiyle, dudaklarının alı… Stefan'ın dediği gibi, sahiden güzel bir kadın. Teninin solukluğu ise, bu iki rengi iyice belirtmek için, mahsustan öyle bırakılmış gibi. Yoksa dudaklara bu rengi veren Allah, yanakları da boyayabilirdi!.. Acaba gerçekten benziyor muyum ona?.. Galiba ilk defa tiksinmeden, kızmadan düşünüyorum bu ihtimali. Annem ise, toprak işinden iyice bozulup, çirkinleşen ellerini göğsüne götürüyor:

– Korkuyorum, diye fısıldıyor.

– Ama hoşuna gidiyor, gitmeli anne, çünkü sen ona hiç böyle bağıramadın!

– Yoo, yo! Abe niçin isteyim ona bağırmak, o benim kocamdır!

– Kocanı seviyor musun?

Yüzünü dalga dalga allar basıyor, gözlerini kaçırıp benden:

– Susak ağızlı terbiyesiz kız, diyor.

Cevap vermedim. Sini altına sereceğimiz sofra bezini aldım bir elime, öbür elime de ekmek tabağını, odaya geçtim. Annem tepsiyi getirdi arkamdan. Yemekte, dedem sordu:

– İlay, sanki bir kaynaşma var köyde, ne ola?

– Nasıl bir kaynaşma dede?

– Yok öyle gözle görülür, elle tutulur şey değil aslında, sezdim bir şeyler, anlatması güç, sen anlarsın.

– Belki... dedim.

– Mümkündür, ha?

– Allah korusun, esirgesin.

Annemin fısıltısını, babamın sesi bastırdı:

– Sen anlarsın, anlar, öyle mi? Neden anlayacakmış o? Neden baba?.. Bak İlay, karışırsan bu işlere, ben kendi elimle çekerim seni ipe!

– Beni ipe çekmek pek mi hoşuna gider?

– Sen ne demek istedin Kemal?

– Şunu demek istedim ki baba; bu kızdan sonra gözün erkek görmedi, kadın kısmıdır demeyip, ona akıl fikir danışır oldun, akıl fikir verir oldun. Senin kızın oldu, senin çocuğun oldu, iyi... İyi ya... Beni alâkadar etmez! Anca bu kısa aklı ile bir şeyler karıştırır gibi, karıştıracak gibi anladın mı baba?

"Yapmalıdır! Yapmalıdır oğul, kızı yetiştiririm diye bana gönül koyarsın biliyorum oğul... Erkek görmezmiş gözüm. Hani erkek, sen misin yoksa?.. Daha çocukken, bacaklarıma yapışırken ne anlattıysam, ne söylediysem dikine giden sen değil miydin, somurtup ağlayan sen değil miydin? Delikanlılık çağında yüzüme haykırıp; kimi benden, senin yaptıklarını bekleyecek, kimi benden senin yaptıklarının hesabını soracak; yandım ben, yandım! diyen... Zaten ondan sonra bırakmadım mı seni kendi hâlcağızına, umudumu torunuma bağlamadım mı, torun beklemedim mi? Şimdi hangi cehennemin yüzünü takıp, bana hesap sormaya gelirsin?"

Dedem, dalıp gitmişti... babam söylendi:

– Tövbe!.. tövbe!..

Yüreğinden gelip ağzından çıkamayan küfürler için olsa, bu tövbeler. Çorba bulaşan bıyıklarını sofra bezine sildi. Geniş, iri kemikli, kalın çizgili bir yüzü var Kemal Efendi'nin. Biraz önce anama yönelen dikkatimi şimdi babama çeviriyor, onu tetkik ediyorum: Gözleri büyük, sarı... Hiç anlam yok içlerinde, boş boş bakıyor. Nerde annemin sabah mavisinden, gece laciverdine titreyip renk değiştirerek, duygularını ayan beyan eden gözleri, nerde babamın tütün sarısı boşlukları!.. Bıyıklarına özen gösteriyor olmalı, uçları yukarı doğru kıvrık, sarı. Çenesi, dedeminki gibi iri, sağlam kemikli, tam ortasında bir çukur var. Saçları koyu kumraldı, bir hayli döküldü. Şakaklarından tepesine doğru derisi, yağlı yağlı parlıyor. Annemin solukluğuna karşı, onun yüzünü hep al basmıştır. Sağlıklı da olsa, sağlıksız da, yanakları al elma gibi parlar, yanar. Burnu ise, yüzünün ortasında orta boy bir kabak dolması gibi. (Galiba en çirkin yeri, burnu.) Ucu da kabak dolmasının ağzını kapatan domates parçası gibi, kırmızı!

– Anne, dedim, bir gün dolma yapsana, etsiz olsun, ne var?

– Yaparız, dedi annem, bağda yaprakların kabalarını ayırıyoruz, köyde satacak olurlarsa onları, yaparız elbet.

– Bir levam var, dedi dedem, eti kolluyorum, 250 gram da kıyma alırız.

Ağzım sulandı, bir zaman var ki dedem şuna buna yardıma gidiyor, demek para biriktirmek içinmiş. Bulgarlar aynı işte, aynı süre zarfında bizimle beraber çalışsalar da, bizden fazla para aldıkları için, bazı özel işlerine yardımcı tutarlar. Ev onarmak, kümes yaptırmak gibi. Dedem inşaatlarda çalışmış bir zamanlar, iyi bir duvarcı ustasıymış:

"Pek hoştur be uşaam duvar örmek; emeğe sabrı katık etmektir. Bir bir tuğlaları, kerpiçle tuttura tuttura... İşin başında

iğneyle kuyu kazacaksın sanırsın, olmayacak, bitmeyecek sanırsın. Ama tek tek İlay ve dahi dikkatli ilerledin mi, bi gün, bi bakarsın ki koca duvar çıkmış karşına, sapasağlam. Sen yapmışsındır onu, hevesin gelir. Şöyle ellerini beline koyup geçersin karşısına... Ohh, sabrın sonu selâmet, amma çalışırken sabır, oturup beklerken değil ha!"

– Bırakın dolmayı, eti, levayı, bilmem neyi, dedi babam. Öğretmeni gördüm, senin kız pek akıllı dedi, iyi nutuk atıyormuş, komsomolluk toplantısında ben ne dediğini hiç anlamamıştım ya, karı anlamış güya, güzel şeyler söylemiş, partiye bağlılığını anlamış! Doktor olmaya gönül koyuyor ama, sen onu öğretmenliğe razı et dedi. Başüstüne, dedim karıya. İçimden dedim ki, eğer ben kızı tanıyorsam ve o da komünistliğe, partiye bilmem bu kadar bulaşıyorsa, vardır içinde bir b…luk! Yüzüne güle güle boğar insanı bu kız, bilirim. Bu yüzden seni uyardım baba, çünkü daha geçenlerde Razgrat'ın köylüğünden elli adam yakalamışlar.

– Ne, ne olmuş?

Birden çok bağırıverdim.

– Gördün mü baba, işittin mi kızın bağırmasını?

– Lâfı dolaştırma Kemal, ne olmuş Razgrat'ın köylüğünde, anlat bakayım.

Artık üç çift göz dikkatle onu izlemekte, ağzından çıkacak kelimeyi beklemekte. Kemal Efendi şişiniyor, ehemmiyet vermez görünüp, ağır ağır anlatıyor:

– Ne bileyim a canım, gizli teşkilât kurmuşlar. Güya Bulgar'ın bize ettiğini, Birleşmiş Milletler varmış Amerika'da, ona şikâyet edeceklermiş. Hem gizli gizli kâğıtlar yazıp, basıp köylere dağıtıyorlarmış. Türk Konsolosluğu'na da gidip gelmeleri olmuş. Karışık işler döndürmüşler anlayacağınız. Neyse yakalanmışlar, bir ikisi dayaktan daha karakolda ölmüş. Dayanıksız adamsın ne kalkarsın bu işlere değil mi? Neyse geri kalanını

da kırık çıkık hapishanelere göndermişler. Mahkeme kurulacakmış tabii, asarlar tümünü. Senin kızan da işte...

Lokma boğazıma takılı kalmıştı, kafamda işitilmedik gürültü, sanki arılar, çekirgeler, hamam böcekleri birbirine karışmış, hepsi birden vızıldamakta. "Rıza ağabey de yakalandı mı yoksa?" İşimiz yarım kalacak, bu belli. "Bari Rıza ağabey..." "Hani lider?.." "İş ertelenmedi, bitti, tüh!"

– Sen ne diyorsun bu işe İlay?

Dedemin yumuşak sesini uzak uzak duydum, cevap verecek takatim yoktu, ne türlü baktım yüzüne ki, babam patladı yine:

– Görüyor musun bakışını, söyledim, vardır bu kızda bir b…luk dedim. Nutku tutuldu bak, ağzını açıp konuşabilmez. Öğretmeni de, doktorluk zordur, ne kadar iyi komsomol olursa olsun, diyordu. Yüzüme karşı gülüyordu karı. İyi komsomol, ha? Kızın gittiğine yanmam, dirisinden ne hayır gördük ki, ölüsüne ağlayacağım. Yalnız babası falan diye…

– Sus be adam, sus! Yandık, yanmışız.

Ciğerinin köşesinden gelip, ince bir kan gibi sızdı ağzından bu sözler, gözleri buğulanmıştı.

– Belki vardı aralarında bir çaşıt, dedi neden sonra.

– Ahmet Hüseyinov çıkarmış meseleyi meydana.

– Köpek!

– Köpektir möpektir, yakalıyor adamları, tutuyor isyancıların tümünü.

– Senin baban da isyancıydı.

– Kurtarmışsın kelleyi, bak hâlâ yaşıyorsun.

Dedemin yediği bir lokma ekmekte mi gözü? Emin Pehlivanların, Hüseyin Pehlivan diklendi birden:

– Yaşayacağım oğul, daha çok yaşayacağım. Daha çok köpeğin ölüsünü, daha çok isyancının yaşadığını görecek bu iki gözüm, merak etme.

– Kızı da isyancı yapmak istersin besbelli.

– İlay, dedi dedem. Kolektife gitmeyecek misin, geç kalma, kulaklarını aç, sesini kes.

Fırlayıp kalktım yerimden, tutan olmasın!

Yolda, arkadaşlara bir şey söylemeye karar verdim. Fakat eğer öğrenmişlerse ve korkmuşlarsa... neler diyeceğimi kararlaştırdım. Sanki tümünün sorumluluğu üzerimdeydi, onları yüreklendirmek benim görevimdi. "İcap ederse hepsiyle tek tek konuşup..." Böyle düşünüyordum. Stefan'la karşılaştık, aklı başka yerlerde olmalıydı, konuşmadı benimle, beraber yürüyüp girdik içeri. Bizi gören küçük gruplar çözüldü, gözlerini Stefan'a dikip beklemeye koyuldular. Huzursuz havayı hissettim, arkadaşları aradı gözlerim. Yüzleri kararmıştı ama sıkıntı ve korku seçmedim manalarında. İçim ferahladı, rahatladım. Sonra artık Stefan'ın konuşmasına pek kulak vermedim. Çünkü o, bildiğimden fazlasını anlatmıyordu. Burjuva Türkiye'sine bağlı bir hıyanet ocağının meydana çıkışı ve hainlerin hak ettikleri cezayı bulacakları ve Rusya'nın önderliğinde ve Marksizm'in hizmetinde Bulgaristan'ın… ve biz Bulgarların…

Mehmet Ali'ye bakıyorum, hiçbir şeyden tedirgin olmuş hâli yok. Adamın sözlerini, yutar gibi dinliyor. Gözlerim Arif'e kayıyor, hayretle onun gülümsediğini, Stefan'a baş salladığını görüyorum. Ne oluyor bu adama?

Stefan Karov, bizim köyde de daha sıkı emniyet tedbirleri alınacağını anlatıyor. Nihayet, Süleyman Gavazov'un bizim köye, nutuk çekmeye geleceğini müjdeliyor! Adam, meydanda konuşacakmış. Bu şerefli misafiri dinlemek üzere, yediden yetmişe bütün köy, orada bulunacakmış. Şerefli misafir, ayda bir çıkan "Yeni Hayat" dergisi yazarlarından, 1960'a kadar "Yeni Işık", "Halk Gençliği" ve "Eylülcü Çocuk" gazeteleri Türkçe yayımlanır, propagandayı Türkçe yürütürlerdi. O yıl Türkçeyi unutturma kampanyası başladı, okullardaki dil gibi, gazete ve dergiler de Bulgarcaya döndü. Şimdi haftada üç defa

"Yeni Işık" gazetesi çıkıyor; Halk Gençliği ve Yeni Hayat, ayda bir… Komünist Partisi'nin plan ve kararlarını açıklayan, Türkiye'yi batıran, Müslümanlığı alaya alan yazı ve karikatürleri ister her gün yayımlasınlar, ister yılda bir; kimsenin merak edip okuduğu yok. Yalnız dikkatimi çeken bir durum var; Bulgarlar, "Kapitalist Amerikan uşağı, Türkiye'nin geri kalmışlığını bizlere ispat etmek için Türk yazarlarının makalelerinden faydalanıyor, yazılarının fotokopilerini koyuyorlar gazete ve dergilerine. Çetin Altan, İlhami Soysal, İlhan Selçuk isimlerini böylece ve iyice öğreniyorum. Bu adamlar, sanki memleketlerindeki aksaklıkları düzeltmek için samimiyetle ve iyi niyetle değil de, özel olarak bizler için, bizlere propaganda olsun diye yazıyorlar sanıyorum. Ve, "Peki" diyorum kendi kendime... Türkiye bunca geri kalmış, berbat, rezil ve aç insanların dolaştığı bir ülke, fakat sizlerin bu gerçekleri olduğu gibi yazabilme hürriyetinize ne demeli beyler? Bizim gazete ve kitaplar misali, sırf bu iş için kurulmuş özel sansür bürolarından bilmem kaç defa geçse yazılarınız, kontrol edilse; böylece koyabilir misiniz Türkiye'yi ortaya? Halkın çoğunluğu aç, sefil, işçi emeğinin karşılığını almamakta; patrona, ağaya çalışan bir düzen, her nimet bir küçük mutlu azınlık için! Tamam, bunları iyi anlıyorum, çünkü aynı şeyleri burada yaşamaktayız. Patron, ağa, demeyelim; parti diyelim. Emeğinin karşılığını alamayan işçi ile, aç açık halkı ile ve bilhassa mutlu azınlığı ile benzerlik tam! Ancak sizde olan, çok değer verdiğim bir şey var ki, bizde yok. Hürriyet, beyler. Hürriyet! Şunları yazabilme, yazılanları rahatça okuyabilme az mutluluk mudur, bunun nasıl farkında değilsiniz?.. Evet bazılarınız tutuklanmış, ömrünüzün en güzel yıllarını hapiste geçirmişsiniz, bunları da öğrendik. Fakat neden? Kanunlarınızın şiddetle yasakladığı suçu işlediğiniz için. Eh suç işlemişseniz bilerek, bunun cefasına da katlanabilmek gerek. Borcu ödemek gerek… Başka

türlü nasıl ispat edebilirsiniz insanlığınızı? İş birlikçilerden yakınıyorsunuz beyler, ya sizler? Yazılarınız bize propaganda olarak okutuluyorsa ve şu Bulgaristan'dan alıyorsanız birkaç ödül... Sizler beyler, sizler kiminle iş birliği hâlindesiniz? Zavallı Türkiye'm, diye düşünüyorum. Zavallı memleketim, bütün çektiklerin kapitalist yahut komünist iş birlikçileri yüzünden mi, senin Türkiye ile Türkiye'nin çıkarları ile iş birliği hâlinde olan fertlerin, kuruluşların yok mu?

1951'lerde galiba, Nazım Hikmet dolaşmış buraların köylüğünü, Türkiye'deki insanların ot yediğini söyler dururmuş. Ona, "Ya biz ne yiyoruz yoldaş?" diye soran olmamış da, bizim köyden safın biri:

– Siz büyük adamsınız yoldaş, hükümetimize biz Türkler için muhtariyet verilmesini teklif etseniz, sizi kırmazlar, dinlerler, demiş.

Bizlerin mutluluğu ve aydınlanmamız için ziyaretimize geldiğini söyleyen "sarışın dev"in yüzü, kararmış, cevap vermemiş. Milis adamı tutuklamış, o gün götürmüşler köyden, hâlâ dönmedi. İsmi Dursun olan o adam için yanmaktayım. Bir de öbür yüzü var meselenin; Nazım Hikmet… Bir zamanlar bizi aydınlatma emeğine karşılık olarak Şumnu'daki liseye ismini vermişlerdi. Sonra değiştirdiler, ardında kalan birkaç kitabının modası çoktan geçti burda. Eee, hani emeklerinin karşılığı, ne buldun Nazım Hikmet? Vatandan ayrı düşmenin ıstırabı mıydı istediğin? Onu buldun bolca. Mamafih Türkiye'de hâlâ senden faydalanıldığı söyleniyor, yazıp yazmadığın bir sürü şiirin basılıyormuş orada…

Dalıp gitmişim… Stefan'ın sesiyle kendime geldim. Bugünlük kolektif çalışmalarının tatil edileceğini söylüyordu, kendisinin bazı işleri vardı. Ancak Mehmet Ali ile bana:

– Siz ikiniz bir saat sonra burada olun, piyesi konuşalım, dedi.

Salon ağır ağır boşalırken dikkat ettim, Arif, Stefan'ın peşine takıldı, beraberce çıktılar. Bana o harikulâde şiiri veren kişinin, Stefan'ın yanında ne işi olabilirdi? Ona dair kuşkularım tükenmez gibi! Mehmet Ali çıkmadı, ben de bekledim. Koca salonda yalnız kalınca, baktım hiç başını çevirip bana tek lâf etmiyor, yavaş yavaş yaklaşıp arkasından, koynumda sakladığım kâğıdı çıkarıp uzattım. Yüzüme bakmadan okumaya başladı şiiri, dikkat ettim kaşları çatıldı hafiften, solukları sıklaştı, nihayet bitince; kâğıdı dertop etti, avcunda saklayıp sordu:

– Nerden buldun bunu?

– Birinden.

– Türk bayrağı için yazılmış!

– Yaa öyle mi, anlamadımdı!

– Bunu sana kim verdiyse haindir, şu Razgrat'takiler kadar hain ve senin de ipi boylamanı istiyordur.

– Olabilir.

Kâğıdı çok küçük parçalara ayırıp yırtarken:

– İş değil böyle çokbilmiş sırıtmak İlay, dedi, başını yakacaksın, haberin yok.

– Onu yırtman mesele değil, diye cevap verdim, şiir ezberimde!

– Öyleyse yaz hemen, yaz çoğalt, dağıt. Razgrat'takiler öyle yapıyorlarmış.

– Ne korkaksın be!

– Sen cesursun kızım, yap dediğimi!

Cevap vermedim, geçip yerime oturdum. Stefan gelinceye kadar konuşmadık, Mehmet Ali başını bir iskemleye dayamış, uyuklar gibiydi: *"Senin iyiliğin için konuştuğumu anlamıyorsun be kız! İster miyim gelsin başına bir felâket, ister miyim seni benden koparıp alsınlar, yoo... ne halt ederim sonra, ne halt ederim?.. Kalın kafana girmez bir şey, odundandır sanki! Faydası yok bunların, hem zararı çok. Şairin sormaktadır... Cevap*

vereyim ona, dik bayrağını buraya, Bulgaristan'a, hatta şu köye, diyeyim. Tamam mı, hani nerede? Senin için yıldızları koparıp getiririm desem inanır mısın bana ki şu adama inanmakta, heyecanlanmaktasın. Kendimizi düşünelim İlay, vazgeç bu sevdadan, benim sevdamı al, yetsin sana."

Ona uzaktan lâf atmadan edemedim:

– O kadar rahat mısın, böyle her başını koyduğun yerde uyuyacak kadar.

– Uyumuyorum.

diye seslendi başını kaldırmadan, sonra birden fırlayıp yanıma geldi, kulağıma eğildi. Çimen ve toprak kokuyordu.

– Söyle şairine, diksin bayrağı buraya, sıkıyorsa tabii, dedi.

– Olur.

diye cevap verdim, çok ciddiydim. "Ah Allah'ım şu oğlanı bir mahcup et." Dua o kadar içimden geldi ki, hemen kabul edilmiş gibi; rahatlayıp gülümsedim:

– Yaşadıkça her şey mümkün, çünkü umut, hep bir yerlerde yaşamaya devam eder.

– Şu lâfı Arif'ten duydun!

Galiba doğru söylüyordu. Arif'ten duymuştum, nerede ne vesileyle, hatırlayamadım; yanımda oturuyordu Mehmet Ali, vücudundan dalga dalga çıkıp beni saran bir sıcaklığı vardı, kapılıp gidip, gevşerdim. Silkindim, dimdik oturup yerimde, konu değiştirdim.

– Ne düşünüyorsun Arif hakkında?

– Ne düşüneceğim, hiçbir şey!

Cevabı pek çabuk ve kesin olmuştu. Kendi de fark etti galiba ki, bir süre düşündükten sonra tamamladı:

– Garip bir adam, çocukken korkardım ondan, şimdi korkmuyorum tabii! İşini bilmekte, bilmekte ki, askerden döner dönmez, Stefan'ın kuyruğundan ayrılmaz oldu, şoförlükte falan değil gözü, yoksa TeKeZeSe'ye kapılanırdı, demek daha yükseklerde, herhâlde komsomolda çalışacak.

– Galiba Karov; hem eğitim, hem propagandadan yoruluyor, bir kısım işleri Arif'e devredecek. Belki kolektifi verir ona. Belki...

– Kime verecekmiş kolektifi?

Ne kadar sessiz gelmiş, ikimiz de irkildik. Kötü bir şey söyledim mi hakkında, diye hemen konuştuklarımızı düşündüm. Hayır! Rahatladım.

– Arif'ten bahsediyorduk, dedim.

Stefan elini saçlarının arasından geçirdi, gözlükleri parlıyor, gözlerini göremediğim için ne düşündüğünü keşfedemiyordum, huzursuzdum.

– Peki sizler ne dersiniz, diye sordu. Arif yürütebilir mi kolektifin işlerini?

– Sen daha iyi bilirsin yoldaş Karov!

Mehmet Ali, cevabı yapıştırmıştı, ben omuzlarımı silktim:

– Tanımıyoruz ki onu, dedim, o burada komsomolda falanken biz çocuktuk.

– Sen tanımıyorsun ama evinize girip çıkıyor!

– Beni görmeye değil, dedemin elini öpmeye gelmiş, askerden dönünce.

– Anlat bakalım İlay, ne konuştular dedenle?

"Arslan gibi maşallah!" Başka bir lâf mı etmişti dedem.

– Bilmiyorum yoldaş Karov, dedim. Ne konuşabilirler ki dedemle, biri ihtiyar, öbürü genç, ne bileyim, herhâlde hâl hatır sordular.

– Evet... zaten fazla oturmamış yanında, girip çıkması bir olmuş.

– Sen benden iyi biliyorsun.

– Vazifem... Şimdi oturun bakalım, oyunu konuşalım.

Daha önce Stefan; bilhassa İslâmiyet üzerinde durmamızı tembihlemişti: "İşittim ki gizli gizli sünnet yaptırıyorlarmış, önüne geçmek lâzım, orucu, zekâtı unutmayın. İslâmiyet'in

halkı sömürüsü üzerinde durun." Ben de, "zekât verdiği için aç kalan bir aile düşünmüştüm. Oğlunu sünnet ettiriyor, yara iltihap kapıyor, çocuk ölüyor! Derken baba namaz kılmaya camiye gidiyor, cami çöküp başına yıkılıyor, o da ölüyor. Anne, dua etmesi için bir imam buluyor. İmam kadına tecavüz ediyor, kadın da bu namus yarasına dayanamadığı için imamı bıçaklıyor, din üzerine acıklı ve uzun bir nutuk attıktan sonra, imamı öldürdüğü ekmek bıçağını kendi karnına saplıyordu! Üç kişilik bir ailenin, yürekler acısı dramı, başlarına ne gelmişse İslâmiyet yüzünden! Konunun ne kadar saçma olduğunun farkındaydım, çocuklar bile ciddiye almaz gülerlerdi. Eh bunu başarabilmekti mesele. Şimdiye kadar seyrettiğimiz ve Marksistlerin, Bulgarların kaleminden çıkan oyunlar bile, çok saçma değil miydi? Propaganda konusu az çok inandırıcı olmazsa, onu işlerken ister istemez saçmalıklara düşüyorsunuz.

944 Rus işgalinden sonra, Razgrat, Şumnu ve Kırcaali'de üç Türk tiyatrosu açılmış; bir perdelik piyesten sonra, millî oyunlar oynanıyor, türküler söyleniyormuş. Bulgar tiyatrolarına hiç gitmeyen halk, bizimkine pek rağbet etmiş. Bunun üzerine akıllı yöneticilerimiz, iki tiyatroyu birleştirip, idareyi Bulgarlara vermeyi uygun görmüşler. Tiyatronun isminden "Türk" kelimesi çıkarılmış, lisan Bulgarcaya dönmüş, oyunların niteliği değişmiş. Meselâ evrilip çevrilip, isim ve mekân değişiklikleriyle işlenen bir konu şudur: Tarım işçisi Ayşe, kooperatif kır işleri yöneticisi İvanov'la sevişir. Ayşe'nin gerici ailesi, âşıkların evlenmesine mâni olmaya kalkarlar. Tam bu sırada, gençler ıstırap çekerken, ilerici sosyalist komşular meseleye el koyar ve sosyalizmin parlak güneşinin altın ışıkları altında iki sevgili kavuşur ve el ele tarlaya çalışmaya giderler. Ana vatan Bulgaristan için, emeklerini son damlasına kadar harcayacaklardır! Bu âşıklar Fatma ile Stefan olur, fabrikada çalışmaktadırlar. Derken, Hatice ile Georgief olur, okul arkadaşıdırlar.

Mekân mı yok iki sevgiliye, bulunur. İş ki, Türk kızı ile Bulgar erkeğinin evlenebilecekleri sokulsun kafalara, milliyet ve din ayrılıklarını düşünmenin sadece gericilik, çağ dışılık olduğu anlatılsın Türk halkına.

Biz piyesleri, filmleri ciddiyetle seyreder ve alkışlarız. Hiçbir zaman açıkça ifade edemeyeceğimiz düşüncelerimiz, duygularımız, sorunlarımız içimizde kalır. Hükümler beynimizde kilitlenir. Onlara sığınabilmek tek teselli!.. İç özgürlüğü, bu mudur, düşüncede sınırları aşabilmek midir? Dedemle konuşmalıyım.

Piyesin konusunu süsleyip püsleyip anlattım onlara. Stefan'ın konuşmasına meydan vermeden, Mehmet Ali atıldı, dudakları bükülmüştü, gülmemek için kendini zor tutar bir hâli vardı:

– İnandırıcı değil İlay, bebek oyunu olmuş bu.

– Oh, belki ama, bizim köyün kültür seviyesini düşünürsen Mehmet Ali, propagandayı çok açık ve basit vermek lüzumunu anlarsın. Hem merak etme, hareket ve sözlerle çok inandırıcı yazarım ben.

– Yazarım ben, lâfa bak! Beraber yazacağız, bunun için benim fikirlerimi kabul etmen lâzım.

– İkimiz de fikirlerimizi söyleriz, son karar yoldaş Karov'un. O, karar verecek, anladın mı, son karar daima onundur, biz itaat ederiz, anladın mı?

Ne demek istediğimi, emir kulu olduğumuzu ima ettiğimi pek iyi anladı Mehmet Ali, deminden beri tuttuğu kahkahalarını boşaltıverdi:

– Bilmediğim bir şeyi mi söylüyorsun deli kız!

Stefan Karov bir şey anlamamıştı galiba:

– Durun, dedi. Kavga etmeyin, tabii ben karar vereceğim. Hepimiz biliyoruz bunu. Her yerde ve her zaman elbet parti disiplini içinde çalışırız.

– Yerden göğe kadar hakkın var yoldaş Karov, dedim.

– Hı, evet ne söyleyecektim, konu aslında pek fena değil İlay, yeteneklisin. Ancak son olaydan sonra fikirde değişiklik yapmak gerekecek.

– Yani?

– Yani şu, dine değil, milliyetçilik konusuna ağırlık tanıyacağız, her vesileyle Razgrat'taki olayın sonuçlarını işlememiz tavsiye edildi. Burjuva Türkiye'sinden hâlâ bir şeyler uman bir ailenin başına gelenleri anlatacağız.

– Aa evet anlıyorum.

Rıza ağabeyin kumral hayali dikilivermişti önüme, ona ne oldu, ne oldu?.. Birden çok yorgun düştüm, Mehmet Ali'ye:

– İstersen, dedim, bu konuyu sen işle, daha bilgilisin.

– İkiniz beraber, dedi Stefan, hem galiba dil konusunda sen daha beceriklisin İlay.

Ha evet, becerikliydim. Bir cümlede Türkçe, Bulgarca ve Rusça kelimeleri takıları ve ekleri birbirine karıştırarak, pek iyi kullanırım. Böyle konuşmak, halka Türkçeyi unutturabilmek için, son düşünülen tedbirlerin biri. Sofya'dan Bulgaristan'daki Türk halkına seslenen radyo hep böyle başı tavus, bedeni inek, ayakları keçi bir dil kullanır. Oysa yine aynı istasyondan Türkiye'ye yapılan yayında çok temiz Türkçe kullanıyorlarmış. Pek iyi anlayamıyorum amma dalga uzunluğu mesafeleri yüzünden biz onu dinleyemiyoruz.

Mehmet Ali, yeni fikri oyuna tatbik ediyordu:

– Bir de kızları olmalı bu ailenin, diyordu, çok çalışkan bir öğrencidir, komsomol falan da olur, fakat, aklı fikri hep kendi soyundadır, bir türlü kabul edemez Bulgar ve sosyalist olduğunu, Bulgarlara rol yapar, inanırlar, kendi arkadaşları arasında ise Türkçüdür, derken bir erkek arkadaşı...

Artık müdahale etmem lâzımdı:

– Sanmam be Mehmet Ali, dedim. Kız ne kadar rol yaparsa yapsın, sosyalist Bulgarları aldatması mümkün değildir. Bu

senin dediğin yani, Bulgar büyüklerin, öğretmenin, komsomol sekreterinin falan aldanmaları, sosyalist gerçeklere aykırı düşer. Oysa biz sosyalist doğrulara aykırı hiçbir şey yazamayız. Değil mi yoldaş Karov?

"Sosyalist doğru" dediğimiz şey, zemine ve zamana göre değiştiği için belirsizdir, ancak herhangi bir edebiyat terimi gibi kullanıldığında işe yarar. Stefan kafasını salladı:

– Çok doğru söyledin İlay, sosyalist gerçeklere aykırı düşecek bir şey yazamazsın, dedi.

– Oo, tabii, haklısınız, ben sadece oyuna biraz heyecan katmak için öyle düşünmüştüm, yanılmışım.

Bu sözü üzerine, dönüp gülümsedim Mehmet Ali'ye:

– Haklı olduğumuzu anladıktan sonra, mesele yok Mehmet Ali. *"Evet biz, Stefan ve ben; çatla oğlum!"*

– Evet konumuza dönelim.

– Bak aklıma ne geldi Stefan, istersen şu Razgrat meselesini olduğu gibi anlat bize, o durumu işleyelim, çok gerçekçi olur.

– Evet olurdu ya, dedi Stefan, biraz düşündü, derken itiraf etti. İşin aslı nedir ben de pek bilemiyorum. Gelen emirde olay detaylara inmeden anlatılmış, işleyin denmiş.

– O hâlde Süleyman Gavazov anlatacak.

– Detaylara inerlerse, örnek teşkil edebilir diye korkarlar! dedi Mehmet Ali.

– Korkarlar mı?

– Yani olayların tekrarlanması hoş olmaz tabii, bu yüzden.

"Ya babamın bildikleri nerden geliyordu?"

Belki bir şey bilmiyordu da, kulağına çalınınca bir haber, bizi korkutmak için allayıp pulladı. Böyle olmasını tercih ediyorum, şimdi her şeyden mühim Rıza'nın yakalanmamış olması. Babamın bilgisi üzerinde durmuyorum bile.

– Onlar asılırlarsa, dedi Stefan, doğrusu en iyi örnek olur.

"En azından kinimizi bileyecek bir örnek. Ey toprak, yine kaç kurban istersin, kahrol e mi…"

– Evet çok iyi bir örnek!

– Yine derim ki, Gavazov'u dinledikten sonra, tasarlayalım piyesin konusunu.

– Pekâlâ, dedi Stefan. Zaten benim de Şumnu'yla konuşmam lâzım, vakit geçiyor.

– Karanlık basmış, korkarsan seni evine bırakayım İlay.

– Yo, zahmet etme, Mehmet Ali bırakır, hem yolda konuşup geliştiririz fikri.

– İyi. Şöyle kavga etmeden, iyi bir piyes çıkarın ki, parti sekreterinin gözüne girelim, beraberce tabii.

– Merak etme Stefan.

"Var mı bir başka gaye, biz komsomol olarak parlayacağız, senin partili olma aday adaylığın sağlamlaşacak! Burada Marksizm, Bulgaristan, Türkiye falan filân hepsi birbirine karışıyor, ideoloji gölgede kalıyor, hırs gemi azıya almış at gibi! Stefan'la Mehmet Ali'yi koşturmakta. İkiniz birbirinize benziyorsunuz fakat ben nasıl sıyrılacağım?.. Sıyrılmak değil mesele, bilâkis oturup, olaya, piyese, propagandaya hâkim olabilmek. Belki durum aklımı, bilgimi aşmakta; on beş yaşındayım, çözülmez bilmeceler içindeyim..." diyorum kendi kendime ve hemen arkasından reddediyorum: "Güçlüyüm, güveniyorum özüme, çözülmez bilmece olabilmez benim için, olmamalı!"

Yolda, sanki Stefan bizi takip ediyormuş gibi, ensemizin üstünde hissedip bakışlarını, uzun bir süre yüksek sesle piyesi tartıştık. Erken bastıran karanlıktan mıdır nedir, çekiniyor, başımızda oturduğu zamandan çok daha dikkat ediyorduk konuşmamıza. Ancak bizim kapının önüne gelip, etrafı kolaçan ettikten sonra fısıldadım:

– Ne yani Türkiye'ye hayran ailenin kızı diye beni mi örnek tutman lâzımdı?

– Pek eğlendim!

– Keyfin için beni tehlikeye mi atacaksın?

Merdivene, daima dedemle beraber oturduğumuz yere, yan yana oturduk.

– Ah, dedi, şu konuşup zeytinyağı gibi üste çıkmak isteyene bak, daha geçen gün için benden özür bile dilemedin!

– Haklısın, özür dilemeliyim; ayakkabılarımı, çoraplarımı getirdiğin için de teşekkür, başkası olsa yapmazdım bu işi, nasıl anlatayım... Sen olunca, yani sen olunca...

– Ben olunca?

– Ne bileyim be canım, sana daha çok kızıyorum, öyle kızıyorum ki, o an ölsen, hiç aldırmam!

– Hayır, aldırırsın. Neden biliyor musun bana çok öfkelenişin, senin için kıymetliyim ben, bütün öbür adamlardan daha kıymetliyim! Herkesten kıymetliyim. Bunu biliyorum, çünkü sen de benim için öylesin. Bir başkası gösterseydi o şiiri bana aldırmazdım, sen gösterdiğin için çok kızdım. Ben de, o an seni öldürebilirdim, çünkü başına bir şey gelmesini istemiyorum! Dayanamam, anlıyor musun İlay, dayanamam. Doğru mu söylüyorum?

Cevap vermedim, apaçık bir gerçeği ifade etmişti, ilâve edecek ne vardı? Hem yüreğim onca mutluluğu doldurup boşaltıyordu ki, kalbimin sesini dinlese istediği cevabı alırdı, kelimelere ne lüzum? O, ısrar ediyordu:

– Ha, öyle değil mi be, söylesene be, doğru değil mi?

Sustum.

– Neden bu kadar inatçısın, neden İlay?

Başı o kadar yakındı ki başıma, nefesi yüzümde geziniyordu, içimi çektim hiç düşünmeden, soluğu ciğerlerime kadar gitti, orada kalsın istedim, nefes vermedim, gözlerimi kapatmıştım, ciğerlerimin belki de ruhumun damla damla dağlandığını hissediyordum. O sırada yanağımda nemli bir yaprağın temasını duydum. Baktım, karanlığın içinde yalnız gözleri parlamakta, ürkmüş gibiydi. Fırlayıp kalktı yerinden, bir şey

söylemeden yürüdü. Elim yanağımda kalakaldım: Beni öptü! Mehmet Ali, beni öptü!.. Gürültü öyle fazlaydı ki, dedem uyanacak sandım. Ne gürültüsüydü, şimdi bile düşünüp, cevap bulamam. Sırtımı kapıya dayamış, onun yürüyüp gittiği yola bakıyordum; canavar gibi güçlü, serçe gibi âcizdim, duygularımı anlama yeteneğim kaybolmuştu. Yalnız arkasından koşup, elini tutmak istediğimi hatırlıyorum. Belki bu yüzden öyle mıhlanır gibi oturmuştum merdivene, kımıldayamıyordum.

"Peki şimdi ne olacak?"

Soru değil, büyücü bilmecesi, ki gerçekten çözebilemem. Yanağım cayır cayır yanmakta, dudaklarının izi kaldı mutlak. Mümkün mü, hayır olamaz! Mümkün değildir fakat dedem anlayabilir! Onun gözlerinden bir şey kaçmaz, sırları hemen kavrar.

"Ne olur anlarsa?"

Şimdi diyorum ki, Mehmet Ali'yi bunca sevmeseydim; artık kötü bir kız oldum diye, kendimi fena hâlde küçümser, utanırdım. Hâlbuki utanmak ne kelime, basamağa oturmuş, gözlerim gittiği yolda, kulaklarım o garip gürültüde beklerken sadece mutluluğumu haykırmak geldi içimden. Tariflere sığmaz sevinç, heyecan, korku, o an yaşadığım bu üç duyguyu, tek tek damarlarımı ve sinirlerimi ayırarak seçmek mümkün.

Dedem öğrenebilir, bütün köy öğrenebilir. Bütün dünya da! Varsın işitsinler ki Mehmet Ali, İlay'ı öpmüştür! İçimden tekrarlıyorum şu cümleyi:

"Biz sevdalıyız birbirimize."

Yanağımda hâlâ yanan yer, sevgisinin mührüdür. Kuşca canım... öyle hafif, kalkıp girdim içeri; merdivenlerden uçtum. Başım dik. Duysun, işitsin dünya, sevdalıyız birbirimize. Şu sevdada, şu sevda ile halledilmeyecek dava olur mu, kalır mı, bekler mi? Irmak akışı yürür gider, güneşin yedi rengiyle, yedi defa parıldar, yedi yüzüdür bu sevdamızın, şu yedi yüze

hangi dava dayanır? Irmak akışı yürür, su toprağa karışır. Bereket, bereket, bereket! Duysun, işitsin dedem ve bütün dünya! Özlenen zaten bu sevda değil midir? Bereketimiz kâinatı saracak, ısıtacak, artık dava yok!!!

Annem, sermiş yatağımı, elbiselerimi çıkarmak lüzumunu duymadan, yattım.

Gece uzun, gece hoş... Her dakikasını bir ayrı sevdim, çünkü yalnız onu düşündüm. Her anı onunla paylaştım. Yeşil benekli kahverengi gözleri, odanın içinde gezindi. Bakışlarım onu takip ederken, boynum büküldü, varlığım damla damla eriyip yok oldu. Gözleri, çekip götürdü beni ve ben ilk defa bu gece annemi anladım.

Dedemin öksürüklerini uzak uzak duydum. Bu ses, gecelerimi böler ve korktuğum sual, yüreğimi tırmalardı: "Ya dedem ölürse…"

Oysa ben artık, ölümü bile seviyorum. Korkacak ne var?

* * *

Süleyman Gavazov, esmer bir adam. İp gibi ince, uzun. Kafası da uygun bedenine, sanki tam olurken, tepesinden çekip uzatmış biri. Olgunluk yarım kalmış; uzama tamamlanmış. Dar ve çıkık alnının hemen altında, küçük, kara, pırıl pırıl gözler, yanakları çökebildiği kadar içeri girmiş, burnu; yüzüne biçim vereceği yerde yalnız koku alma görevini yapsın diye sonradan dikkatsizce konmuş, iki delikli bir kemik parçası.

Adını duymuşluğum çoktur, bizim köye ilk defa geldiği için, iyice tetkik ettim. Konuştuğu kürsünün tam karşısına bir tabure çekip oturmuştum. Ayak ayak üstüne atıp, dirseklerimi dizime dayamış, yüzümü avuçlarımın içine almıştım. Bütün dikkatim, onun fıldır fıldır dönen gözlerine yoğunlaşmıştı. Kirpiklerinin her hareketini, bakışlarının döndüğü her köşe bucağı yakaladım. Bize Razgrat'taki hıyanet ocağını anlattı. Bu "karşı

devrim yuvası", her köyde bir teşkilât kurma gayretindeymiş; kapitalist, gerici, burjuva, Nato Paktı üyesi Türkiye'yi sözde hür bir memleket gibi gösterip, bölücülük yapmışlar. Bu hareketler hür, sosyalist Bulgar Cumhuriyeti'ne ihanetmiş!

Mırıl mırıl konuşan Süleyman Gavazov, arada sırada heyecanlanıyor, ince uzun parmaklı büyük esmer elini, kara bir yumruk yapıp, kürsüye indiriyordu:

– Şunu hepiniz aklınıza koyun ki; Birleşmiş Milletler'e müracaat edip, azınlık haklarının korunmasını isteyen bu hainler, bu rejim düşmanı karşı devrimciler, bu gericiler, bu kapitalist Türkiye ajanları, sosyalizme ihanet ve casusluk suçlarından yargılanıp, hak ettikleri cezayı bulacaklardır!

Böylece koca bir bardak suyu da lıkır lıkır içip midesine indirdikten sonra, tekrar mırıl mırıl konuşmasına devam ediyordu:

– Bakın yoldaşlar, okullarda Türkçe veya Bulgarca okunmuş ne fark eder? Bizler bir bütün olarak sosyalizmin hizmetindeyiz. Şurada burada Türkçe yerine Bulgarca konuşma mecburiyeti var diye, hemen akla bölücülük mü gelmeli, ihanet mi gelmeli? Bütün, birbirini anlamalı, tek dil Bulgarcadır. Niçin ille Türkçe de, diye bütünün içine bölücülük kundağı sokulmak istenir? İşte Razgrat ihanet ocağı böyle sapık fikirlerden hareket etti, işte o ocağın bütün üyelerinin başlarına ne geldi, biliyorsunuz. Her türlü sapık ve bölücü fikirden koruyun kendinizi. Çalışın! Parti sizden çalışma bekliyor, o kadar. Düşünmenize gerek yok, çünkü sizin için düşünenler var, parti, sizin için en iyi olanı seçecektir. Türkçe veya Bulgarca konuşmak değildir mesele, tek lisanla anlaşıp, çalışmaktır.

"Peki Bulgarca yerine sadece Türkçe konuşulsa, madem mesele tek lisanmış!"

– Biliyorsunuz, üç yıldır Türk okullarını kapatıp, çocuklarınızın tahsillerini Bulgarca yapmalarını sağladık. Niçin mi?..

Parti, sizi düşündüğü için. Çünkü Türkçe okuyan çocuklar, lise ve üniversite tahsillerinde başarılı olamıyorlardı. Mekteplerden, köye tarım işçiliğine dönüyorlardı. Hâlbuki sizlerin çocuklarının da okuyup, yarının doktorları, mühendisleri, öğretmenleri olması mümkün. O hâlde tek dil, Bulgarcadır yoldaşlar.

Adamda, asla inanmadığı bir fikri, başkalarına telkin etmenin güçlüğünü çeker gibi bir hâl mi var, yoksa ben mi öyle görmek istiyorum. İç konuşmamı sürdürüyorum:

"Bulgarcayı ne kadar iyi bilsek de, üniversite kapıları bizlere kapalı, bilhassa bu son yıllarda yoldaş Gavazov, bunu biliyorsun. Yani Türkçenin yasaklanması ile üniversiteye kabul arasında bir alâka yok. İş ki senin gibi göze girmiş bir partilinin kızı veya kısrağı olalım."

– Partinin, Türk halkına yaptığı iyilikleri görmemek, bunları görmezden gelmek, nankörlük değil, ihanettir yoldaşlar, ihanet! Söyleyin bu köyde, herkesin para kazandığı bir işi gücü yok mu? Söyleyin, cevap verin…

– Var... var, sesleri.

"Sıkıysa olmasın." diyorum. "İdarenizde, her kişi yalnız sizin istediğiniz, sizin tayin ettiğiniz işte çalışmaya, sizin tayin ettiğiniz miktarda para almaya, sizin istediğiniz gibi yaşamaya mecburdur. Düşüncelerimizi tayin edemiyordunuz, her ne kadar beyinlerimize sahip olup, onlara yön vermeyi istediyseniz de, beceremediniz. O hâlde yeni formül ha... Siz düşünmeyin, sizin için düşünen bir parti var. Elhak, düşünmektedir bizi!"

– Türk-Bulgar ayrılığı da ne demek? Sosyalizmin eşitlik ilkesi altında, burada herkes hür ve eşittir. Soruyorum sizlere Türkler tarım işlerinde, yol işlerinde, maden işlerinde çalışıyorlar da, Bulgarlar çalışmıyorlar mı?

– Çalışıyorlar... çalışıyorlar, sesleri.

"Yalnız onlar; işçibaşı, amelebaşı, idareci, sorumlu kişi, yetkili memur, mangabaşı olmaktalar; toprakta, yolda, madende

adı işçi olan ise yalnız Türklerdir. Bulgar, başına yahut kıçına bir unvan eklemeden işçi olursa, aldığı yevmiye Türk'ten fazladır, bunu bilmez misin yoldaş Gavazov, biz biliriz."

– O hâlde Türkler azınlık değildir ki, azınlık hakkı istemeye hakları olsun. Burada Bulgaristan vatandaşı olmayan var mı?

– Yoktur... yoktur, sesleri.

– O hâlde Razgrat'taki şu gerici bölücülük ocağı üyelerinin her biri için, ben Razgrat il parti sekreteri olarak, idam talep edeceğim!

Esen rüzgâr buz kesti ki, uçan sinekler bile dondu. Çıt yok meydanda. Adam, bir bardak su daha içti. Şu sessizlik ve durgunluk anında, onun hareket hâlinde olması tuhafıma gidiyor, sanki bizim dünyamıza ansızın düşüveren çok garip bir yaratıktır Gavazov. Konuşmaya başlıyor, hayretle dudaklarının kıpırdayışını seyrediyorum, şu hareket bile yabancıdır. Sesi görülmemiş bir hayvanın homurtusu:

– Sizler hoşça kalın! Hür, sosyalist ülkenin şerefli emekçileri olarak, çalışmanıza devam edin. Ben gidiyorum. Önümde aydınlatılması lâzım gelen yüzlerce köyün listesi var, hepsine teker teker ulaşmam lâzım. Hoşça kalın sizler, ey sosyalizmin emekçileri. Yaşasın Bulgaristan, yaşasın bizleri iki defa esaretten kurtaran Rusya! Yaşasın komünizm!

Hemen arkasında bekleyen, bizim köyün parti sekreteri Veselinov, işaret ediyor; büyü çözülüyor, hareket geri geliyor ve köylü bağırıyor:

– Yaşasın!..

O sırada elimi kaldırdım.

– Bugün sual yok, dedi Veselinov. Yoldaş Gavazov'un hemen hareket etmesi lâzım.

Fakat ben yürüyüp, adamın yanına varmıştım bile, kendimi takdim ettim:

– Yoldaş Gavazov, ben İlay Eminova. Ortaokul üçüncü sınıf öğrencisi ve şerefli bir komsomolum.

Adam ister istemez durdu, konuşması müddetince onu ne kadar dikkatli dinlediğimin farkında olmalıydı.

– Söyle yoldaş komsomol, söyle bakayım, dedi.

– Yoldaş, önümüzdeki büyük bayram için bir piyes hazırlamaktayız, kolektifte oynanacak ve bütün köylü seyredecek.

– Çok mükemmel yoldaş komsomol, kolektif idarecinizi tarafımdan tebrik et.

– Bu oyunun sosyalist gerçekler açısından ve sosyalist gerçekler doğrultusunda yazılmasını uygun bulmaktayız.

Hemen yürümek için, âdeta yan dönerek sözlerimi dinleyen Gavazov, ani bir hareketle bana döndü, küçük gözlerinde, toplu iğne başı dikkat pırıltıları uçuştu, sordu:

– Başka ne yazabilirsin ki yoldaş Eminova?

"Demek ismime dikkat etmişsin uzun kara adam!"

– Şu bahsettiğiniz olayı piyes hâline getireceğim, bu yüzden daha çok bilgiye ihtiyacım var, sorabilir miyim?

– Sor.

– Razgrat hıyanet ocağı, gayesinde başarılı olmuş, diğer köylerde de teşkilât kurmuş mudur?

Halk çevremize derlenmişti, arkadaşlardan birkaçı, en önde. Ahmet ağabey atıldı:

– Sosyalist gerçekleri seyretmek isteriz oyunda, olduğu gibi yaz yoldaş.

Şerife abla, cezbeye tutulmuş gibi haykırdı:

– Hainlerin cezalandırıldıklarını seyretmek isteriz oyunda!

– Dinle, öğren, yaz, yaz ki biz de öğrenelim.

– İşte halkın istediği bu Gavazov yoldaş, öğrenmek. Bana yardım edin, sorularıma cevap verip beni aydınlatın ki, ben de onları aydınlatayım…

Heyecanla büyük lâflar etmiştim, haddimi aştım mı gibilerden, duraladım; adam, lâfı kapmak için fırsat bildi:

– Eğer iddia ettiğin gibi iyi bir komsomolsan, ancak parti isteklerinin, halkın istediği olduğunu bilirsin yoldaş Eminova.

Parti sizleri aydınlatmak üzere beni görevlendirdi, görevimi yaptım, bir eksiğimi göremiyorum. Sözlerimin ışığında piyesini yazabilirsin. Ancak heyecanına karşı, şunu ilâve edeyim ki; bütün gizli kuruluşlar tek tek meydana çıkacak ve üyeleri idam talebiyle yargılanacaktır, bu hususta hiçbir tereddüdünüz olmasın!

– Haklısın yoldaş, bu konuda hiç kuşkumuz yok, ancak benim öğrenmek istediğim, gizli kuruluşları meydana çıkarmak için uygulanan yöntemdir, çünkü piyesimde bu kuruluşlar teker teker meydana çıkacak, hak ettikleri cezaya çarptırılacaklardır.

Adamın gözleri tekrar üzerimde; tepemden ayağıma bir bakış, dikkatli inceleme. Ne gördü; alabildiğine saf bir genç kız yüzü, merakla irileşmiş gözler; yarı açık, budala bir ağız! Benden kayan bakışları Stefan'ı buldu, onun hafifçe başını sallayıp, "müspet" hükmünü verdiğini gördüm. Nihayet Gavazov:

– Bu gibi yöntemler açıklanmaz komsomol, dedi. Sebebini anlayamıyor musun?

– Oh! dedim. Haklısınız Gavazov yoldaş, düşünemedim. Fakat ben hayal edip, sosyalist yöntemin hainleri yakalamaktaki başarısını gözler önüne sereceğim mutlaka. Çünkü bir komsomol olarak önemli görevlerimden biri, sosyalizmin başarısını sergilemektir.

Sol yumruğum, adamın zaten pek küçük gözlerine inecek gibi, önüne dikilmişti. Rıza ağabey hakkında en küçük bir bilgi edinememiş olmanın üzüntüsünü taşımasam, soytarılığımı sürdürür, belki kürsüye çıkar, şiir bile okurdum. Yalnızca adamı saygıyla selâmlayıp, kalabalığın arasına karıştım. Bir el, kolumu yakaladı, Ahmet ağabeymiş:

– Oyununu merakla bekliyoruz İlay, dedi.

Yürüdük, fısıldadı:

– Stefan'ı oyalayıp, kolektife iki saat falan gecikmesini sağlayabilir misin?

Canımın tek istediği Mehmet Ali ile beraber olup, ırmak kıyısına gitmekti; fakat çaresiz, başımı salladım:

– İki saat?

– Evet, o kadar yeter.

Başımı sallayıp döndüm, tekrar kürsünün yanına gittim. Kalabalığın arasında şöyle bir seçmiştim Mehmet Ali'yi, şimdi Gavazov'un yanındaydı, babasıyla beraber. Bakıştık. Gülümsedi, gözlerinde bir küçümseme mi sezdim, yoksa "benimsin" diyen bir sahiplenme mi? Karar veremedim, ben de gülümsedim. İçlerindeki teslimiyeti fark etmesin diye bakışlarımı kaçırdım ondan, Stefan'a yaklaştım, sordum:

– Gavazov'u geçirebilir miyim?

Duraladı, kaşları çatılır gibi oldu; hemen ilâve ettim:

– Seninle beraber.

– Peki İlay ancak sual sorma.

– Peki, nasıl istersen öyle olur.

– Şimdi biz binaya gireceğiz, özel talimatları olacak.

– Ziyanı yok, dışarda beklerim.

– Bahçede bekle.

Süleyman Gavazov, çevresinde görevliler grubundan bir halka ile hızlı hızlı Belediye binasına doğru yürüyordu. Stefan hızlanıp onlara yetişti, halka içinde lâyık olduğu yeri aldı. "Neden iki saat oyalanması lâzım bu adamın, zaten Gavazov'un gitmesi alır onca vakti, ne yapacaklar kolektifte?.. Yoksa Rıza ağabey döndü mü? Yine de..." Böyle düşünüyordum, bir taraftan da Mehmet Ali'nin babasının yanından ayrılıp, bana gelmesini bekliyordum. Baktım ayrılmıyorlar, ben yürüdüm.

– Nereye gidiyorsun?

Dönüp bakmama hacet yok, onun sesi.

– Belediye bahçesine, Gavazov'u geçireceğim.

– Neden yapıştın adamın yakasına?

Bu ses değişik, Con Ahmet'inki... Baktım, adam oğlunun hemen arkasında. Mehmet Ali'yi kırmamak için, ağzıma gelen ters sözü yutkundum; oğlunu işaret edip gözlerimle:

– İkimiz yazacağız oyunu, dedim. İkimiz adına yapıştım adamın yakasına!

Bir taraftan duyduğuna inanamazmış, bir taraftan da gülmesini zor tutar gibi eğilip, bir elini kulağının arkasına götürdü, öbür eliyle şiş göbeğini yokluyordu, sordu:

– Ne yapacaksınız, ne yapacaksınız bakayım?

– Beraber piyes yazacağız baba, görev bu, yoldaş Karov istedi.

– Siz mi piyes yazacaksınız, gülerim ben buna be! Siz anca oynarsınız, oynar. Ama beni ne alâkadar eder, babası düşünsün, oğul benim, kız onların! Beni ne alâkadar eder be!

Cevap vermeme meydan kalmadan, Mehmet Ali patladı:

– Baba çek git işine.

Con Ahmet göbeğini okşayıp bir kez daha, baş salladı:

– Aferin size!

deyip, kendinden hiç beklenmeyen bir hızla uzaklaştı. Üzerimize çöken yapışkan havayı dağıtmak için elimde olmadan silkindim. Mehmet Ali gördü; babasının sözlerini ciddiye almamamı, adamın beni sevdiğini falan söyledi. Con Ahmet sadece meraklı biriymiş, meraklı... O kadar!

– Allah Allah, dedim, onu ne anlatıyorsun bana, eskiden beri bizi gözlediğini bilmiyor muyuz sanki.

– Canım aslında bizi değil, beni gözlüyor, onu demek istedim.

Oysa üzerimde Con Ahmet'in bakışlarından kalan bir yapışıklık vardı hâlâ, vücudumda sümüklü böcek gezinmiş gibi bir duygu. Bunu Mehmet Ali'ye söylemedim, babasını hiç sevmemesine rağmen, aleyhinde tek lâfa tahammülü yoktur, bilirim… Pekâlâ ondan başka kimsesi yok. Fakat ben ne oluyorum? Artık silinmeli Con Ahmet. Belki zamanla... Hayır, hemen!..

(Ne zavallı bir kararmış benimki, yaşayan bir adamın damarlarından kanı, kemiklerinden iliği söküp alabilir misin, o zaman imkânsızlıklara aklım ermez, erse bile kabul edemezdim ki...) Dönüp Mehmet Ali'ye ciddi ciddi:

– Bana bak, dedim, ona gözlenmekten hoşlanmadığımı, öyle yapmamasını söyle.

– Bırak şimdi onu, sana sordum ben, nereye gidiyorsun?

Babasını aramızdan çıkarıyor, benim bırakmamı istiyor fakat kendi bırakmaya niyetli değil! Soğuk soğuk cevap verdim:

– Belediyenin bahçesine, Gavazov'u geçireceğim, anladın mı?

– Neden geçireceksin onu, böyle bir talimat yok.

– Talimat yok, benim içimden geldi.

– Suallerinin gerçek anlamı neydi?

– Gavazov'a açıklarken duymadın mı, gizli kapaklı bir şey sormadım!

– Sanırım adamdan bir şeyler öğrenmek istedin, ağzını aradın. Bir an Razgrat'takilerle ilgin olabileceğini düşündüm. Sonra bunun imkânsızlığını anladım. Bir akraban bile yok orada, yoksa var mı?

– Hayır, akrabam yok.

– Benden bir şey saklamadığına emin misin?

– Değilim!

– O hâlde anlat İlay, anlatman lâzım, anlıyor musun?

– Lütfen susar mısın?

"Razgrat'takilerle ilgi, ha?.. Aman Mehmet Ali'nin aklına gelen şey, Gavazov'un aklına gelmez olur mu, ne kadar tedbirsizlik ettim. Şu susak ağızlı kız! Eh Kemal Efendi, haklısın!"

– Ben susmayacağım, sen ise cevap vereceksin, haydi.

Ses çıkarmıyorum, hızlı hızlı yürüyorum. Bir gece evvelin büyüsü çözülmekte midir, nedir?.. Con Ahmet'in bakışları, iğnelemeleri... Hayır, onlar tesir edemez; bir değil, milyon Con Ahmet kayar gider. Fakat Mehmet Ali'nin varlığının tek hâkimi

edasıyla, sordukları, o tavrı?.. Haklı değil midir, sahibindir, efendindir!.. Öyle ince ki batan iğneler, can acıtır, kan çıkarmaz. Hayır, bin kere hayır; tek hâkim, tek sahip, tek efendi, sevdamızdır! O, tarafların birine imtiyaz tanımaz. Bunlar benim düşüncelerim, acaba o, sevgimiz üzerine düşündü mü hiç? Ve aklımın her şeyden çok, Ahmet ağabeyin "oyalama" isteğine takılması, derken karar verişim: "Gavazov köyden ayrıldıktan sonra iki saat, öyle demek istedi." Keşke gebertseler Gavazov'u, keşke!..

– İlay lütfen cevap ver canım, söyledim sana, başına bir iş gelmesine dayanamam dedim, saklama benden.

İşte bu ses, bu tavır başka! Anında içim eziliyor; onu hemen bir kenara çekip, her şeyi anlatmamak için güç tutuyorum kendimi. Sevilen insandan bir şey gizlemek, işkencedir. Ona akıp gitmek isteyen varlığımı, yakalayıp bir yerlerde, ağır ağır:

– Biliyorsun ki Mehmet Ali, komsomol olarak parlamayı, liseye gitme hakkı elde etmeyi ve tıp fakültesine kabul edilmeyi istiyorum, önüme çıkan her fırsattan yararlanmam lâzım, şu oyun da bir fırsat, benim için.

– Evet haklısın. Olabilir.

Nihayet, davranışlarımda kendim için bir faydayı gören Mehmet Ali, sormaktan vazgeçiyor, aklı yatmıştır artık.

Belediyenin bahçesine beraber girdik, postahane tarafına yürüdük, çınarın altına oturduk. Ona, git Stefan'ı bekliyorum, diyemem; irademi aşar. Büyük, oldukça bakımlı bir bahçe bu. Sonbaharın son gülleri, dikenli dallar üstünde can çekişmekte. Yaprak yaprak gidiyor canları… Yine irkiliyorum, yine zaman zaman olduğu gibi, her güzelin ardında pusuda bekleyen yok oluş gerçeğini, görüveriyorum. Arkasından... var olanın hiçliği geliyor. Gayri her şey boştur, anlamsızdır. Kör, sağır daldığım manasızlığa el uzatıp, beni kurtaracak olan dedemdir. Ona sığınmaktayım: "Yok oluş diye bir şey yoktur İlay,

hiçbir şey yok olmaz, suret değiştirerek devam eder. Allah'ın düzeninde süreklilik vardır, mutlak bilgi ve mutlak akıl olan Allah, kendi vasıflarıyla insanı süsleyerek, bizim bu hakikate ulaşmamızı istedi. Senin hatan, varlığınla zamanı değerlendirmen. Düşme bu yanlışa; zamanı kavramaya çalış, aklına sığdırabildiğin kadar ve aklını zorlayarak… Zaman içinde varlığı, değerlendir. Varlık, zaman içinde devam eder, ezelden ebede… Aksi hâlde millet gerçeğini de kavrayamazsın, milletimiz zaman içinde akıp giden bir varlıktır, var oluştur. Allah'ın iradesidir, insan gücü değiştirebilemez. Düşme bu hataya, kendi yaşadığın zaman parçasında, kendi bakışların çerçevesinde değerlendirme varlığı…"

Neden hüzünlendiğimi sordu Mehmet Ali… Güllere bakıp, yaprak yaprak dağılışlarını gördüğümü söyledim, aklıma ölüm geldi, dedim. Yok oluşa dayanamadığımı anlattım ve ondan dedeminkine yakın bir cevap mı umdum nedir? Mehmet Ali:

– Ölümle iç içe yaşayışımızdan olsa gerek, dedi. Mamafih takma aklını, bizden ırak düşer ölüm, tek sen benim dediklerimi yap.

Söylemek istediği şeyi anlamazdan gelip sordum:

– Razgrat'takileri sahiden asarlar mı?

– Belki... Fakat bize ne, şu olaydan bizim için alınacak tek ders, onların yaptıkları hatalara düşmekten kendimizi korumaktır.

Bana propaganda, ha?! Gülsem mi, ağlasam mı?! Sevgili budalam benim!

Aslında Ahmet'in, Hasan'ın, Hatçe'nin daha bilmem kimin asılması değil benim derdim. Bütünü düşünmekteyim, zaman içinde akıp giderken, bir sivri nokta: 1878 Bulgar isyanı! O an parçasından bu yana, şu topraklar üstünde yaşayan Türklerin büyük macerası… Katliamlar, köylerin tümüyle

ortadan kalkışı, kitlelerin ölümü de değil mesele. Toprak bereketli, yeni filizler boy vermede; ancak bütün ne idi, ne oldu?.. Nereye varacak?.. Mana gülünün kaç yaprağı, kralın, Nazilerin ve komünistlerin darbeleriyle uçtu gitti. Maskeler değişik, kukla tek; Bulgar!.. Ve hâlâ o kukla. Ve maddeden geçebildiğimizi bildiği için artık manaya pençe atmış. Dil, din, iman. Asıl şimdi yara almaktadır bütün. Korktuğum bu.

Bunları anlatmaya çalıştım Mehmet Ali'ye, omuzlarını silkti:

– Yani töreleri falan mı kastediyorsun kızım, dedi.

– Bütünüyle yaşama tarzını Mehmet Ali; dil, din, iman dedim, kültür, töreler, hepsi içinde.

Sevdiğim zafer kazanmış bir kumandan edasıyla mağrur; gülümsedi:

– İşte sana söylemek istediğim şey budur İlay, dedi. Eğer kendini komünist bir Bulgar olarak kabul etmezsen, bunları düşünerek saçma sapan, sonu karanlık işlere dalarsın. Ya çıldırırsın, ya ipi boylarsın.

Artık münakaşa edecek takatim yok, yalnız:

– Düşünmemek elde değil Mehmet Ali, diyorum.

– Düşünmek, bir yetenek meselesidir İlay. Ruhun azap çekmesidir, gerçi ruha inanmayız ya, lâf gelişi söyledim. Bir tür acı, azap işte. Yahut istersen, neşedir, mutluluktur de. Mühim değil. Düşünmek bir lükstür, en doğrusu bu; çünkü düşünebilmek için zamanın, mekânın müsait olması lâzım, dur sözümü kesme. Hiç tarlada, yolda, şurda burda çalışanları seyrettiğin oldu mu?

– Evet, tabii, fakat...

– Sanır mısın, onlar saatin tik takları gibi, bedenleriyle muntazam işleyen kişiler, düşünebilmektedirler?

– Zaten mesele bu değil mi Mehmet Ali, bizden istenilen bu. İşleyen beden, işlemeyen kafa! Fakat ben yine iddia ederim ki,

o seyrettiğimiz işleyen bedenlerin hepsi hayvan değildir, düşünebilmek için zaman ve mekân değil, kafa lâzım, boynundaki zincire rağmen, hür olmayı becerebilen insan kafası!

– Bunca zahmete gireceğine, zincire alışmak daha kolay ve faydalı değil mi?

Gülmeye başlıyor Mehmet Ali, o kadar sevimli ki... Yalnız ağzıyla yahut gözleriyle gülmüyor, bütün hücreleri katılıyor kahkahasına. Kızıl bukleleri alnına dökülüyor, gözlerini kapıyor. Neşesi ortak aramaktadır, ben de gülüyorum.

– Ne oturuyorsunuz burada?

Belediye memurlarından biri seslenen.

– Yoldaş Karov kendisini beklememizi söyledi.

– İşiniz yok mu sizin?

– Var kolektifte, bu yüzden bekliyoruz yoldaş Karov'u.

Adam cevap vermedi, yürüdü gitti.

Mehmet Ali, kahkahası bıçakla kesilivermiş, o bıçağın keskin pırıltısı sesine vurmuş gibi:

– Şu Stefan senden hoşlanıyor, dedi.

– Sana öyle gelmesin.

– Hayır, doğrusu bu.

– Öyleyse faydalıdır, işe yarıyor.

– Ne gibi?

– Aman canım, bilmiyor musun, istediğim zaman asabiliyorum kolektif çalışmalarını, anneme ilâç buldu, daha böyle şeyler..

– Anladım, peki. Sus!..

Gözlerini dikip solan güllere, konuşmadı Mehmet Ali... *"Faydayı yalnız kendim için düşünürken, faydalıdır. Senin için... Yapamıyorum be İlay... Stefan'ı öldürebilirim! Canı cehenneme sana faydalı olanın... Ben varım ya! Seni kendimden ayrı düşünemem. Oysa şu lâfı ettiğimden beri, benden ayrı imişsin gibi, hep kendin için faydalıyı sayar döker oldun. Sen...*

Sen yoksun İlay! Ben varım, sen benimle var olacaksın... Bunu anlatabilsem. Bir anlatabilsem yahut... sen anlayabilsen."

Elimi tutup, şiddetle sıktı. Baktım kocaman, derisi kızılkahveye dönmüş elinin içinde, benimki kaybolmuş. Ben de kayboluyordum, yalnız içimi boydan boya incecik ve muttarit çizen bir şeyin varlığı olmalı, sızıyı duyuyorum. Kan yerine pırıl pırıl ışık akıyor bu çizilen yerlerden. Sevdaya, azap karışıyor.

– Bana kızmadın değil mi?

– Niçin?

– Seni öptüm diye.

– Hayır! Hayır, mutlu oldum.

– Seni... ne zamandır... hep öpmek istiyordum.

"Beni hep öpebilirsin Mehmet Ali." dememe lüzum var mı, gözlerine bakıyorum, anlıyor. Elimi göğsüne götürüyor, kalbinin atışını hissediyorum, ürperişler içindeyim. Şu ses, Allah'ım... hep böyle... duyabilsem. Hep. Sen... Mehmet Ali... Mehmet Ali!

– Ne olur yalnız benimle var ol, kendini benden ayırma!

– Zaten öyleyim Mehmet Ali!

Zaman nasıl geçti bilmiyorum, Belediye kapısından çıkan grubun sesini duyunca, silkinip kalktım. Elimi onun göğsünden, hiç farkına varmadan çekip almışım. Alelacele:

– Beni kolektifte bekle, dedim.

– Ben de geliyorum.

– Hayır, sakın!

– Neden?

– İşte öyle…

Koşarken seslendiğini duydum:

– Ne kadar çabuk değişiyorsun!

O zaman hiç durmamıştım bu sözün üstünde. Aklım, Stefan'ı nasıl oyalayabileceğime takılmıştı. Şimdi değerlendirmeye çalışıyorum. Sahiden o kadar çabuk değişebiliyor muydum? Daha doğrusu "değişme" mi tarif eder hâlimi? İlay denen şu zavallı varlığın, bir manadan öbürüne akışı demek daha doğru olmaz mı? Aklımla, gönlümle, canım varlığımın tümüyle, ondan ona geçip durmuyor muydum? Yaşantımın iki durağı vardı: Mehmet Ali ve iş. O an hangisine gelip durmuşsam, onu yaşıyorum. Tercih yok, değişme yok. Varlık tek, aşk tek, duraklar değişik. Şu hâl kaderimdir, başkası değil! Şimdi, hatıralarımın akışı içinde, acaba yeni bir çözüme ulaşabilir miyim?.. Düşünüyorum.

Koşup yanına vardığımda Stefan'ı biraz tedirgin buldum, yavaşça tekrarladı:

– Soru sormak yok.

Başımı salladım, o anda Gavazov fark etti beni.

– Ne o komsomol, yeni sualler mi var?

– Hayır yoldaş Gavazov, konuşmamız önümde yeni ufuklar açtı, tatmin oldum. Başka sorum yok.

– O hâlde neden geldin?

– Sizi geçirmek istedim.

– Bütün köy işine gücüne dönmüşken, sen niçin vakit gibi çok kıymetli bir şeyi harcıyorsun komsomol?

Yüzüme çok masum bir mana verdiğinden iyi haberdar olduğum bakışı seçtim, gözlerimi açıp, dudaklarımı araladım

birkaç saniyecik, sonra en sevimli gülücüğümü fırlattım adamın kara suratına:

– Sizi geçirmek, vakit harcamak olmasa gerek yoldaş Gavazov, bakınız bütün büyüklerimiz burada.

– Demek sen de büyük olmak istediğine göre yoldaş Eminova?..

– Gayem sadece partimize en iyi hizmeti verebilmektir yoldaş.

Toplu iğne bakışı ışıklar, küçük siyah gözlerinde kırpışıyor, adam beni tekrar ve iyice süzüyor. Ben ise baştan ayağa iğneli fıçıya batmış gibi, rahatsız oluyorum. Nihayet başını iki yana salladı Gavazov, hakkımda tam bir hüküm veremediği belli.

– Belki, dedi. Belki genç yoldaş, çalış bakalım.

Elini uzattı. Biraz önce Mehmet Ali'nin avcunda güzelleştiğini hissettiğim elimi, hiç istemeden, uzatmak mecburiyetinde kaldım. İnce, terli parmaklarının çok hafif teması, uzaktan sıyırır gibi cildimi. Con Ahmet'in bakışlarındaki ılık zamk, bunun yapışıp yalayan rüzgârında. İçim dönüyor.

O, çevresindekileri başıyla selâmlayıp, hızla yürüyor, Moskoviç'ine kuruluyor. Beraberinde gelen üç beş kişi ve aralarında bilekleri kelepçeli Yusuf Ağa, arkadaki küçük Volga'ya doluşuyorlar, konvoy hareket ediyor. Donmuş kalmışım, şu önümden geçen kanlı iskelete Yusuf Ağa'dır, dedim. Gerçekten o muydu?

– Haydi gidelim.

Kazık misali, takip ediyorum, bahçeden çıkıyoruz. Stefan kolektife doğru değil, tam aksi istikamete doğru yöneliyor. "İyi. Tamam." diyorum içimden. Bir müddet konuşmuyoruz, nihayet sorabiliyorum.

– O Yusuf Ağa değil mi, niçin?

– Haa kim?.. Hıım, evet o.

– Ne oldu?

– Bilmiyor musun, TeKeZeSe'nin malını çaldı. Gavazov sorguda bulundu, şimdi bir iki köye götürüp, ibrettir diye göstermek istermiş. Eh ne yapalım, biz görevimizi yaptık, adamı yakalayıp, evrakını düzdük; Gavazov'a imza karşılığı resmen teslim ettik. Ötesini o düşünsün, biz mesul olmayız. Sorumluluk onun.

– Sorgu, ha?.. Eziyet etmişsiniz!

– Yok yahu, bir iki okşandı. Bize koyun hastaydı diye tutturan herif, ondan sonra bülbül gibi konuştu, çocuğu hastaymış, bilmem ne... Beslemiş piçini. Gebermedi ya, ona sevinsin. Zaten asmazlar, hapse girer.

Doğru ya çıkmadık canda ümit vardır. Hapishane kapısı, umut kapısı!

Yusuf Ağa'nın üç koyunu vardı. Birkaç aydan beri çocuğu hastalık çekiyordu, ben görmüştüm oğlanı, zayıflamış, kurumuş kalmış. Kızmış işte adamın kafası, kesmiş koyununu. Birkaç gün çocuğunu beslemiş. Et kokusu bu, burunlar hemen alır! Kahrolasının biri gidip TeKeZeSe'ye şikâyet etmiş, yakaladılar Yusuf Ağa'yı. Kendi koyunu bile olsa, kesmek için müsaade alması lâzımdı. "Hastaydı." diye iddia etti, fakat veterinerin tasdik etmediği bu iddia havada kaldı ve Yusuf Ağa, kooperatifin, dolayısıyla sosyalist devletimizin malını çalmakla suçlandı. Şu adi bir hırsızlık değildir, resmî hırsızlıktır ve cezası ağırdır.

Ne türlü derinden çekmişim ki içimi, Stefan ilgilendi:

– Üzülme, böyle hırsızlıkların cezası verilmezse, yol olur. Her önüne gelen koyununu kesmeye kalkar, o zaman millî iktisadımıza katkıda bulunan mal eksilmiş olur. Kesilen koyunun yününü, sütünü, doğuracağı yavruları düşün, az şey mi?

Konuyu değiştirmek istedim.

– Epey uzaklaştık, nereye gidiyoruz?

– Yalnız konuşmak istiyorum seninle, hem buraları pek uzak sayılmaz. Seni kaç defa ırmağın yanında Mehmet Ali'yle gördüm, Fatma'yla gördüm.

– O da mı suç?

– Hayır ne onlarla gelmen, ne benimle, suç değil! Tamam mı?

Adamın sesinde yoğunlaşan manayı çıkaramıyorum, ancak rahatsız bir hâli var. Ben de bocaladım:

– Seni düşündüm Stefan, biri ararsa diye, Veselinov falan, yoksa hava hoş, seninle iki çift lâf etmeyi isterim tabii…

– Öyleyse anlaştık komsomol! Veselinov artık pek kontrol edemez beni, kolektifte ise Arif görevli, fena değil o adam. Belki bütün işi ona bırakabilirim, deniyorum.

Arif, ha!.. Bizim Arif… Kaç zamandır konuşmadık onunla, şu şiiri verdiği günden beri. Zaten herkese uzak duran bir hâli var, otlarla da ilgisi yok, arkadaşlarla da. Anca Stefan!.. Parlak bir askerlik yaptığını hatırladım, iyi maden kazanlar arasında birkaç defa "Yeni Işık" gazetesinde ismi yayımlanmıştı. Şimdi Stefan'a yakınlığı ve kolektif çalışmalarına ilgisinde bir hesap sezmemek mümkün değil. Şiiri bana, sanki ondan kurtulmak istercesine verdi. Sonradan hiç ilgilenmedi. Acaba, diyorum, o da bir başka Mehmet Ali mi? Yoksa... Ne olabilir? Uzak, soğuk. Suskunluğu ve ciddiyetiyle yanında oturanları çileden çıkarabilir. Aramızda bir ara erir gibi olan buzlar, yeniden donuyor, ondan çekiniyorum.

– Sormadın neden seni kontrol edemez yoldaş Veselinov diye.

– Sorularım seni rahatsız ediyor sandım da.

Eliyle bir kayanın üzerini işaret etti, suratı asılmıştı:

– Oturalım.

Oturduk, mendilini çıkarıp gözlüklerini bir iyi temizleyip parlattı:

– Aslında İlay, dedi, senin sorularından rahatsız olmak aklımın ucundan dahi geçmez. Geçmedi yani, ta ki... yani...

– Evet Stefan?

– Bilmiyorum bunları sana anlatmam doğru mu, işler biraz karıştı da.

Cevap vermeden yüzüne baktım.

– İşte, dedi, bana böyle baktığın zaman, anlıyor musun İlay?

– Hayır Stefan, hiçbir şey anlamıyorum.

Fısıldar gibi konuşmuştum. Yumuşak, baygın fakat onun duyamayacağı bir fısıltı değil. (Bazen şuurlu fakat umumiyetle içgüdümün yönettiği iyi bir oyuncuydum, pek doğru.)

– Bana böyle baktığın zaman İlay, senden saklamam gereken hiçbir şey olmadığına inanıyorum. Saf, temiz, çok akıllı bir çocuk gibisin. Her şeyi anlatabilirim sana, böyle zamanlarda.

Hay Tanrı'm oldu mu şimdi, ellerimi nereye koyacağımı bilmiyorum. "Bu Stefan senden hoşlanıyor." Böyle söylemişti Mehmet Ali. Bilmediğim şey değil, genç adamın duygularını kullandığım, onları istismar ettiğim de malûm. Şu heyecan niye?.. Gözlerimi kaçırıyorum ondan, hayır açık bir konuşmaya hazırlıklı değilim. Ahmet ağabey, Ahmet ağabey, Allah lâyığını versin! Bir de, "karışan işler"i merak etmekteyim ki...

– Bir şey söyle İlay, konuş.

– Ne söyleyeyim, seni anlamaya çalışıyorum.

– Sahiden anlamak istiyor musun?

Sarı, kıvır kıvır saçları havalanıyor, gözlüklerinin altında boncuk mavisi gülücükler.

– Şey, diyorum, tabii, neden olmasın?

– Fakat asla benim seni anlamak istediğim kadar değil.

– Benim anlaşılmayacak bir tarafım yok ki Stefan, basit bir öğrenciyim, verilen görevleri iyi yapmayı, partiye hizmet etmeyi istiyorum o kadar.

– Bırak şimdi görevi bilmem neyi, diyor.

İki eliyle, bileklerime yapışıyor, sıkıyor:

– Sen, sen...

Bileklerimi kurtarmaya çalışıyorum, bıraksa, arkama bakmadan kaçacağım!

– Ne kadar güzelsin biliyor musun İlay?

– Biliyorum, daha önce söyledin, lütfen... canımı acıtıyorsun.

Elleri çözülüyor, yanaklarının kırmızısı o kadar parlıyor ki, saf yüzünü al al ışıklar sarmış gibi, gülmeye çalışıyor:

– Afedersin, diyor, canını acıtmak istemedim. Hiç canını acıtabilir miyim senin? Bak İlay yirmi iki yaşındayım, sense on beş!.. On beş, değil mi?

– Evet, belki on dört!

– Hayır on beş, dosyanızı, bütün ailenizi tetkik ettim. Çünkü... çünkü seni seviyorum.

Deminden beri içine doldurduğu nefesi boşaltıp, rahatlıyor. Ya ben ne yapacağım?

– Cevap ver İlay, konuş.

– Çok... çok şaşırdım yoldaş Karov.

– Yoldaş Karov değil, Stefan... Stefan! Şaşıracak ne var, anlamıyor muydun?

Pek iyi anlıyordum!.. Mehmet Ali beni beklemekte, daha önümde seni oyalamam gereken bir saat var en azından, çaresizliğimden Ahmet ağabeye kızmaktayım. Burnumun dibinde duran, şaşkın, terli kırmızı surata bakıyorum, yirmi iki, ha?.. Yok be!

– Fakat sen yirmi iki, bense on beş yaşındayım Stefan.

– Ne olacak yani, küçük değilsin. Hem yaşıtlarından çok akıllısın, belki benim yaşımda varsın kafaca!

– Ohoo, amma büyüttün beni!

Küçük, yalancı kahkahalar salıveriyorum. Bu kez daha sıkı yakalıyor bileklerimi:

– Oynama benimle.

– Bak Stefan, böyle sıkarsan bileklerimi, hiç konuşamam… Hah, tamam. Diyeceğim ki... diyeceğim ki, beni sevmen hoşuma gider, gurur verir bana. Bu kadar!..

– Ya sen?

– Ben bilmem sevmeyi, nasıl şeydir, ne biçim duygudur anlamam.

Stefan az önce temizlediği gözlüklerini çıkarıp, yeni bir temizleme işlemine girişti, yüzünü dikkatle tetkik edip, duygularını anlamaya çalışıyordum. Galiba öfkeleniyordu.

– Bütün mesele, dedi, senin Türk, benim ise Bulgar olmamız. Anlamadığımı sanıyorsun, mesele bu, yok sevmeyi bilmezmiş de falan, yalan bunlar.

Yanlış bir cevap komsomolluğumu gölgeler, tahsilime mâni olabilirdi, ödüm kopuyordu, derin bir nefes alıp, pırıl pırıl gözlüklerinin altından bana bakan Stefan'a dedim ki:

– Beni sevdiğini söylediğin hâlde fikirlerim hakkında hiçbir bilgin yok! Gerici olmadığımı bilmiyor musun, daima sosyalizmin gerçekleri yönünde hareket etmeye çalıştığımı, kendimi sosyalizmin kurallarına adadığımı, milliyetçiliği kabul etmediğimi bilmiyor musun, ne demekmiş Bulgar, Türk diye bir ayrım?..

– Yani evlenir misin benimle, bu köyde evlenir misin?

Bugün bu adam beni şaşırtmak için ilâç almış galiba; bu ne hız, bu ne şiddet!.. Gülmemek için kendimi zor tutuyordum, samimiyetine inandığımdan olsa gerek, artık rahatlamıştım:

– Eğer tahsilimi bitirinceye kadar beni sevmeye devam edersen, doktor olduktan sonra da bu teklifini tekrarlarsan ve o zamana kadar ben de seni sevmeye başlamışsam, niçin evlenmeyelim, bu köyde veya şehirde, fark etmez.

Kopardığı otları ağzında çiğneyip, ikide bir yere tüküren Stefan bağırdı:

– Hah, tam İlay'dan beklenen bir cevap bu! Ne var, ne yok! Hem var, hem yok!.. Samimi midir, yoksa hep oynar mı? Hem

avuçlarımın içindedir, hem cehennemin dibinde. Nesin sen be, ruh diye bir şeye inanmış olsaydık, vücudunun yanımda, ruhunun çok uzakta olduğunu iddia edebilirdim. Belki birkaç yüzlüsün, mürai, pis bir kızsın. Yalancısın, öyle mi, doğru söyle bakayım, cevap ver.

– O kadar çok konuştun ki aklım karıştı, hem bana ne soruyorsun, yalancı olsam, hayır desem, inanacak mısın? İçimden geldiği gibi konuşuyorum. Beni burada, ruhumu uzakta sanıyorsan, o senin bileceğin iş. Sorma bana.

– Zaten soran kim, lâf olsun diye konuştum. Kendim bulurum sorularımın cevabını, o kadar yeteneğim var. Bacak kadar kızsın, doğru. Boğazını sıksam, elimde kalırsın, şurada kimse yok, ırzına geçebilirim, farkında değilsin. Güzel güzel evlenme teklif ettim, cevaplara bak, bak da utan. Şurada sana istediğimi yapabilirim, canım ne çekerse yapabilirim, bunu bilmeyecek kadar da küçük müsün?

– Tabii ne istersen yapabilirsin Stefan, benden çok kuvvetlisin. Senden korkmadım diye, sana güveniyorum diye, suç işlemişim gibi konuşuyorsun. Ben sana güveniyorum yoldaş Karov! Boğazımı sıkabilirsin, o dediğini de yapabilirsin yani gücün yeter. Eee sonra? Ne geçer eline, kuvvetinin gösterişi, kabul. Fakat zaten kabul etmekteyim benden güçlü olduğunu, daha ne?

– Gavazov haklı, sen şeytanın birisin. Haklı herif, o açtı zaten gözlerimi.

– Şeytanın biri olduğumu mu söyledi?

– Hayır, daha beterini! Evet söyleyeceğim, açık oynayacağım. Zaten bu kadarına yetkim olmalı! Gavazov yazacağın oyunun bahane olduğunu, senin tıpkı bir casus gibi Razgrat'taki olaylardan haber almak istediğini, bizim gizli yöntemlerimizi öğrenmek istediğini söyledi. Belki de bu köydeki bir kuruluşun üyesiymişsin. Her şey olabilirmiş!

Şimdi çok dikkatli ve soğukkanlı olmalıydım, hâlbuki birdenbire yorulmuştum. Bu kadar ağır yük! Bir yerlerde yağmur yağıyor olmalı, hava soğudu, rüzgârda nem… Artık gitsek, bütün bunları konuşmamış olsak. Stefan, budala mahlûk! Senin karşında bile yorgun düşerse, İlay'ın gücü nerede? Saçma, güçlüyüm!

– O hâlde köydeki gizli teşkilâtın bir üyesi sen, bir üyesi de Mehmet Ali'dir, bunu söyleyeseydin Gavazov'a.

– O ne demek?

– Ne demek olacak, biz üçümüz kararlaştırmadık mı, Gavazov'un açıklamasından sonra oyunu planlamayı, baktım ikiniz bir şey sormadınız, bari ben sorayım dedim. Çünkü aklımda piyes var, demek senden de, Mehmet Ali'den de çok ben çalışıyorum oyun için.

– Hayır bu aklıma gelmedi, adam öyle söyleyince sarsıldığımı itiraf etmeliyim, çünkü o anda, senin davranışların geldi gözümün önüne. Gavazov'un bilmediği, benim görüp üstünde durmadığım bir sürü olay, hepsi birbirine bağlanırsa…

– Eh gizli teşkilâtın üyesi olduğum çıkar meydana!

– Hayır değil, yine... bilmece. Dikkatli olmam gerektiğini düşündüm. Yanımda olduğun zaman; bana bakıp, konuşup güldüğün zaman hiç şüphelenmiyorum senden. Fakat, daha sonra...

Bütün heyecanı ile açık oynamaya karar vermiş olan Stefan kendi itiraflarından ürktü galiba, sustu… Şu Gavazov tahmin ettiğimden zekiymiş meğer! Sadık, sahibinden ziyade sahibini korumakta, el ayak yalamakta mahir, gaddar... ve bu kadar sıfata zekâ eklenir mi?.. Hayır ama kurnazlık, koku almada ince bir ustalık... Bunlar ilâve edilebilir. Adam tehlikeli ise, şimdi her şeyi öğrenmem lâzım. Esneyip uzun uzun gerindim. Böylece büyük bir umursamazlık içinde, bedenimle şımardım, sonra sesimle:

– Beni sevdiğini söylediğin zaman sevinmiştim, hoşuma gitmişti. Ne de olsa bir erkekten ilk defa duydum böyle bir şey, meğer yanılmışım, beni kandırıp ağzımı aramak istedin. Evlenme teklifin de mi yalandı, ah Stefan ne ayıp, inandım budala gibi!

– Doğru mu, ilk defa duyduğun bu cümleyi?

– Tabii ne yazık ki o da yalanmış!

– Aklıma Mehmet Ali geliyor da.

– Oo, daha çocuk Mehmet Ali, benim yaşımda. Hem kaç yıldır rakibimdir o benim. İlkokuldan beri devamlı çekişmekteyiz, bunca yakın oluşumuz birbirimizi kollamak için zahir! Şu piyesi onunla yazmak istemiyorum, başarımı paylaşacak çünkü.

– Haklısın galiba, boş yere kıskandım onu. Dediğin gibi o çocuk, bense yirmi iki yaşındayım, erkeğim!.. Hem sana onun sağlayacağı imkânlar ne olabilir, bütün imkânlar benim elimde!..

– Yaa.

– Veselinov beni kontrol edemez derken, şunu söylemek istemiştim, partiye adaylığım kesinleşmek üzere!

Abartılmış bir saygı gösterdim:

– Kutlarım, dedim, içtenlikle kutlarım seni. Fakat Stefan, şimdi daha dikkatli olman lâzım değil mi, yani Veselinov seni kontrol edemez değil, bilâkis daha bir titizlikle takip eder, açığını yakalamaya çalışır. Adaylık mühim, çok mühim.

Yüzü asılıp, ciddileşti:

– Biliyorum, dedi, partiye aday olan bir kimse öyle başıbozukluk edemez, parti disiplinine son derece dikkatli olması gerekir, ayrıca sınavlar için çalışmam lâzım. Yani şimdi durumum, bir partiliden daha güç... Lâf gelişi söyledim Veselinov beni kontrol edemez diye, yoksa herifin gözleri hep benim üzerimde olacak biliyorum. Ayrıca açığımı yakalamak onu memnun eder; kendisine bir rakip görmek istemez.

Konuyu Gavazov'a getirmek istiyordum.

– Gavazov'a çıtlattın mı, diye sordum.

– Haberi o getirdi.

– Ooo, adamın hakkı var bana dair kuşkularını sana açmakta, ne de olsa itibarın arttı, sana güveniyorlar. Gavazov da...

– Güveniyorlar mı, yoksa sınıyorlar mı?

Biraz küskün baktı Stefan, sanki "Bu düzende güvenmek diye bir kavram yoktur, hep sınanırsın, gözlenirsin, devamlı dikkat altındasındır, bunu bilmez misin?" demek istiyordu, hiç aldırmadım. Gerçi düzenden Stefan'ın hiç kabahati yok, o da bir kurbandır. Ancak şurada, şu güzelim tabiatın ortasında karşımda otururken, güzelliklerin tümüne kara kuşku düşüren onun parti temsilcisi varlığıdır. Niçin acıyayım?..

– Şimdi bırak düşünmeyi, dedi Stefan, partili bir vatandaşla evlenmek sana büyük imkânlar sağlayabilir, evlenme teklifimi tartarken, bu hususu unutma.

– Hiç unutur muyum, ben bile partiye aday adayı olabilirim!

– Kesinlikle.

Vakit epey geçmişti, Ahmet ağabey kullanabildiyse zamanı, kullandı. Kalkmak için doğruldum. Stefan durdurdu:

– O hâlde cevabın evet olabilir mi?

– Söyledim, önce tahsilimi bitirmem, doktor olmam lâzım.

– Tahsilin... evet. Biliyorsun üniversiteye girmek çok güç, bugün Gavazov'un şüphesi, dosyandaki bir iki nokta, tabii Gavazov'unki de ilâve edilecek, yani…

– Yani?

– Benimle evli olman, sana tahsil imkânı da açar. Zaten Gavazov ima etti, şu kız acaba bir Bulgar'la evlenir mi, dedi.

– Ay sen onun için mi bana teklif ettin, ağzımı aradın?

Şaşkın çocuk, büsbütün şaşırdı, duraladı, başını şiddetle iki yana salladı:

– Hayır, onun hatırlatması benim teklifimi çabuklaştırdı. Ben... mezun olmanı bekliyordum doğrusu. Seni seviyorum, hakikaten seviyorum.

Baştan ayağa öfke doluverdim, sanki karşımda şu saf, toparlak yüzlü sarı Stefan durmuyor da, uzun kara adam pis pis sırıtmakta. Bağırdım:

– Gavazov neden böyle bir şey sordu, tahmin edemedin mi?

– Hayır.

– Çünkü onun kızı evlendi bir Bulgar'la.

– Ne çıkar bundan?

Cevap vermedim. Kollarımla bedenimi sarmış, deli öfkemin geçmesini bekliyordum. Akşam yavaş yavaş indi ırmağa, pembemsi su mora döndü, sonra laciverte. Mehmet Ali'yi özlüyorum, içim yanıyor. Ne olur şimdi yanımda olsa, ellerimi tutup sıksa. Zavallı, küçük, yorgun İlay! Yalnızlığım beni üşütmekte, rüzgâr değil.

– Yani, diyor Stefan neden sonra, kendi kızı evlendi diye bütün Türk kızlarını Bulgarlarla evlendirmek istiyor, öyle mi?.. Sence öç mü alıyor aklınca... Sanmam İlay, Gavazov kendini Türk kabul etmez ki.

"Nasıl da anladın güzelim!" demiyorum ona, boynumu büküp diyorum ki:

– Seninle aramızdaki ilişkide ne Gavazov ne başka biri, hiç kimse söz sahibi olmamalı.

– Söz veriyorum, kimse karışmayacak.

Uzandı, koluna tutunup kalktım:

– O hâlde bekleyelim Stefan, bana zaman ver.

Topuklarını birbirine vurup, bir asker sertliği ve ciddiyetiyle elimi sıktı:

– Bekleyeceğiz, yalnız çok uzun bir süre değil. Anlaştık?

– Anlaştık!

Şurdan burdan bir iki lâf ettik. Gavazov'un düşüncelerini mümkün olduğu kadar hafifleterek dosyama işleyeceğini söyledi. "Hiç işlemesen olmaz mı?" diye sormadım, partiye aday Stefan, buncasını yapamazdı.

Salonun kapısında Arif duruyordu, kirpiklerinin arasından pek soğuk baktı bana, Stefan'a hitap etti:

– Yoldaş Karov, İlay sizinle beraber miydi?

– Evet, ne olmuş?

– Gecikince merak ettim de.

Stefan'ın kafasından, "ne oldu, niçin" suallerini uzaklaştırmak için, sertçe atıldım:

– Ne zaman yoldaş Karov ile beraber olsam, ilgileniyorsun Arif ağabey, sana ne?

Bir şaşkınlık mı geçti yüzünden, Stefan'la beraberliğimizle ilk defa ilgilenmişti çünkü. Fakat şu soğuk, ciddi surata bile, duygu kırpıntıları düşebilirmiş! Kırılan buzları hatırlatan sesiyle:

– Senin nerede olduğunu bilmek istedim, burada bunca iş birikmişken.

dedi, eliyle beni bekleyen çocukları işaret etti. Onu daha çok şaşırtmak için, üsteledim:

– Eğer yoldaş Karov ile birlikteysem, elbet gecikebilirim kolektife. Halledeceğimiz meseleler vardı, hem o yanımdayken kimsenin üzerine vazife değil soru sormak!

Ve Arif'in tekrar ağzını açmasına mâni olmak için, Stefan'a en tatlı gülücüğümü fırlattım:

– Öyle değil mi yoldaş Karov, kim karışabilir beraber olmamıza?

– Evet, dedi Stefan, kimseyi ilgilendirmez, üstüne vazife olmayan işlere karışma Arif.

Arif, gergin dudaklarında belli belirsiz bir tebessüm, başını eğdi, işte o anda Rıza'yı fark ettim. Geriden bir yerlerden çıkıp, bize doğru yürümüştü. Sevinçten tıkandım, koşup boynuna sarılabilirdim o an. Stefan konuşuyordu onunla:

– Geciktin Rıza, çok geciktin, neden?

– Bazı belgeler getirdim yoldaş Karov, sizinle konuşmam lâzım, çok mühim.

Stefan duraladı, kafasını kaşıdı, nihayet karar verdi:

– Peki, benimle gel.

Bakışları bir uzun süre benim üzerimde durdu, neredeyse "Sen de gel." diyecekti. Rıza o sakin, durgun hâlinden hiç beklenmeyecek bir atılış yaptı:

– Bayram için bazı kitaplar getirdim, Dobri Çintulov'un kitabı yeni baskı yapmış, işte burada, isterseniz İlay'a vereyim, çocukları çalıştırsın.

Demek Rıza burada kalmamı istiyordu; hemen ilgilendim kitapla, uzanıp aldım, içini karıştırmaya başladım. Stefan baş işaretiyle Arif'e işine devam etmesini söyledi, o önde, Rıza arkada dışarı çıktılar. Arif, öyle durup çıkanların arkasından bakıyordu, pek düşünceliydi. Aldırmadım ona, Şerife ablanın yanına gidip sordum:

– Haber var mı?

– Paket geldi.

– Devam edecek miyiz?

– Bilmiyorum.

Arif'in sesi, konuşmamızı engelledi:

– Kesin fısıldaşmayı. İlay, kitap verdiler sana, gereğini yap.

Otlardan biri, galiba Sedat seslendi:

– Arif be, Stefan'ın yerine bakmaya başlayalı hindi gibi kabarır oldun!

– Herkes kendi işiyle uğraşırsa, bana bir şey söylemek düşmez. Razgrat'ta bunca adam tevkif edilmişken, tedbirli olalım diyorsak…

Ahmet ağabey sözünü kesti:

– Sen kendi tedbirine bak, bizimkini düşünme!

– Bana bir şey olmaz, siz ise...

– Ne olmuş bize, ne olmuş?

Salonda herkes susmuş, onları dinliyorduk. Ahmet sinirli, Arif tedirgindi. Ne oluyor bunlara, halledemedikleri yahut bölüşemedikleri ne? Birbirlerine düşman gibi bakıyorlar yahut

bana öyle geliyor. Nihayet Arif, dudaklarının ucuyla gülümseyip yine, ağır ağır arkasını dönüyor Ahmet'e. Tıpkı Stefan gibi onun kol işaretini taklit ederek, mandolin çalanlara başlamalarını emrediyor. Bir anda bizim bildik türkü, mandolin tımbırtıları arasında dökülüyor salona. Bildik türkü ya; özünü yitirmiş, eksik… Herhâlde bunu sağlamak için sazı kaldırıp, yerine mandolin çalınmasını uygun gördüler. Bize ait tek şeyi, tam bağışlayabilseler bize! Kalabalığın içinde Mehmet Ali'yi ararken gözlerim, Arif'i düşünmekteyim. Şuurlu veya şuursuz işimize mâni olmak istiyor bu adam, üzerimizdeki baskısı Stefan'ınkinden daha sert, iki çift lâf etmeye bırakmıyor insanı. Yeni bir Gavazov mu doğmaktadır? Mehmet Ali'yi görüyorum, yüzü asık, gülümsememe cevap vermiyor, başını çeviriyor, yanında Vera duruyor: *"Stefan'la gidişime kızdın, bana ders vermek istiyorsun, ha sevdiğim. Şu Vera ile, yakışmaz sana Mehmet Ali, vazgeç. Sevdamıza kuşku düşmez, Vera'nın erişemeyeceği kadar yükseklerde ol! Sadece sen… Ne bileyim, yakışmaz işte sana Mehmet Ali!"*

Çocukların yanında dalgın karıştırıyorum kitabı; "Yel Eser, Balkan Uğuldar", işte şu duruma yakışacak bir şiir, bağıra bağıra okumalıyım ki, Arif duysun!

– Beni dinleyin çocuklar, sonra sizlere teker teker okutacağım, kim en güzel okursa, bayramda bir armağan alacak, unutmayın. Şimdi dinleyin bakayım:

"*Yel eser Balkan uğuldar*
Bir atlı yiğit boru çalar
Kardeşlerini çağırır isyana
Haydi silâh başına"

Durup, çocukların yüzlerine baktım tek tek:

– İyi dinliyor musunuz, hissediyor musunuz kelimelerin ardındaki manayı, tekrar okuyorum, içinizde duyun!

Aynı kıtayı hırsla tekrarladım. Arif durmuş bize bakıyordu, başını iki yana salladığını göz ucuyla gördüm, aldırmadım, okumaya devam ettim:

"*Zaman geldi haydi kalkın*
Derin uykudan uyanın
Yetsin artık bu esaret
Herkes silâh başına

Erkek yüreği taşıyan
Bulgar adıyla yaşayan
Keskin kılıçlar kuşansın
Bayrağımız dalgalansın

Ovada Türk öldürmek
Benim için büyük zevk
Esareti kaldırmak
Kurtulmak eşsiz bir zevk

Küçüklerin bin bir mana uçuşan gözlerine dikkat ediyorum, birinin manasında çocuk İlay'ı yakalayabilsem, mutlu olacağım. Aradığım; hırs, öfke ve kinin tutuşturduğu bir ışıktır, hâlbuki çocuk gözlerde utanç ve korku var.

Yorgun ve isteksiz:

– Okumak isteyen var mı?

diye sordum, bir küçük parmak havaya kalktı; Mehmet bu, Hafize teyzenin torunu. Gözleri yerde, bana bakmıyor, hiç kimseye bakmıyor. Kitabı çekip aldı elimden. Derken incecik sesini duydum, boğazı yırtılır gibi haykırdı: "… Kardeşlerini çağırır isyana / Haydi, silâh başına." Onu dikkatle dinlemeye başladım. "Erkek yüreği taşıyan" derken çatlayan sesi "Bulgar"da kırıldı, kelime anlaşılmaz oldu... "Ovada Türk öldürmek." Tekrarladı: "Ovada Türk öldürmek." Birden hıçkırdı,

kitabı fırlatıp attı. Şöyle bir çevreme baktım, çocuklardan başka bizi izleyen yoktu. Küçükler ise korkulu bir şaşkınlık içindeydiler. Kitabı yerden aldım:

– Mehmet, dedim. İyi okuyamadın diye sinirlenmene gerek yok, hırsını kitaptan alma, bu kadar basit değil. Kin böyle harcanmaz, biriktirilir önce…

Bir küçük kız müdahale etti:

– Yoldaş Eminova, o iyi okumadığı için hırslanmadı ki, o şey için...

Sertçe susturdum onu:

– Ukalalık etme, öne çık, bir kere de sen oku bakayım, haydi!

Kız hiçbir şey duyup anlamadan, mısra sonlarındaki kelimelerin son hecelerini uzata uzata okudu şiiri, kaşlarımı çattım:

– Çok kötü, dedim, onun bunun hareketlerini izaha kalkışacağına, kendine dikkat et, çalış bu şiiri, ne demek istiyor, anla.

Küçük fitneci fena hâlde bozuldu.

Artık Mehmet'e hiç bakmıyorum; işaret ediyorum, çocuklar teker teker okuyorlar şiiri.

"… Benim için büyük zevk / Ovada Türk öldürmek "Türk öldürmek..." "Türk öldürmek..."

Bu "Türk", küçük beyinlerde bir umacı gibi büyümekte mi, şaşkın gözleri fıldır fıldır dönüyor, ürküyorlar. Merak ediyorum, "ölen"in yerine mi koyuyorlar kendilerini, "öldüren"in mi?.. Damarlarında dolaşan kan?.. Şimdi sadece korkuyorlar.

İşte bu korku devresinden faydalanacaklar, küçükleri inkâra saptırmak için en müsait vasat… "Mehmet'i kollamam lâzım, Mehmet'i." diye düşünüyorum ve Mehmet Ali'nin sesi:

"Türk olmanın tek faydasını söyleyebilseydin bana."

Ona bakmamaya karar verdiğim hâlde, gözlerim aranıyor. Şimdi Vera ile beraber Arif'in yanındalar, beraberce kolluyorlar çalışanları. Arif de kendisine yardımcı diye bunları mı seçti ne, bana inat yaptığını sanıp, Arif'e kızıyorum. Arkadaşları

aranıyorum, hepsi dağınık, bir araya gelemiyorlar. Başlarındaki belâ onlara fırsat vermiyor. "Gidip bir şeyler yapmam lâzım." diyorum, mazeret? Bahane?.. Ahmet'le konuşabilsem, paket geldiğine göre Razgrat'takilere aldırmayıp, çalışmaya devam edeceğiz, öyle mi?.. Yoksa beklememiz mi uygun?.. Kim verecek cevabı? Rıza mı?.. Niçin gelmez bu adam?.. Yerimden kalkamıyorum, Arif'in her noktaya yetişen bakışları, beni de şu sandalyeye mıhladı.

Çocuklara şiiri tekrarlattırıyorum ve artık onları hiç dinlemiyorum.

Derken vakit tamam oldu, dağılma zamanı geldi. Arif hepimize hitap etti:

– Epey yoruldunuz bu akşam, hiçbir yere takılmadan evlerinize gidip, rahat bir uyku çekin.

Ahmet ağabeyin koluna girdi Arif, beraberce çıktılar. Arkadaşların sanırım hiçbiri ne olduğunu anlamamıştı. "Herhâlde Rıza ağabeyi bekleyeceğiz, baksana adam Ahmet'i de çekti götürdü." diye düşündüm.

Yolda Mehmet Ali takıldı yanıma, hiç konuşmadan eve kadar yürüdük. Kapının önünde, tam ayrılacakken sordu:

– Ne konuştunuz Stefan'la?

– Hiçç!

– Nasıl hiç?

Domuzluğum tuttu galiba:

– Evlenme teklif etti, dedim.

– Ne münasebet, sen benimle evleneceksin, söylemedin mi?

Tepkisi öyle ani ve sert olmuştu ki, kendimi tutamayıp güldüm, güldüm.

– Mehmet Ali, dedim, düşünsene Stefan'la evlenmek benim için ne kadar faydalı olur!

Ona bütün "faydalıları" gösterip, faydadan tiksindirmek istiyordum. Kaşlarını çatıp uzun uzun yüzüme baktı, artık

gülmüyordum, tedirgindim. Aklından neler geçiyor, yoksa "Olur, evlen" mi diyecek, bunu da yapar mı? Mehmet Ali:

– Yalan söylüyorsun, dedi, sen böyle düşünemezsin.

O an çok mu üzgündü, öyle teslim olmuş gibiydi, toprağa çevirdiği bakışlarında, bükük boynunda sezdiğim yalnız çaresizlikti. Beni tanıyor, biliyor Mehmet Ali, fakat neden bütün gücünü yitirmiş gibi duruşu karşımda? Uzanıp elini tuttum:

– Haklısın, yalan söyledim. Fayda, şu bu vız gelir bana, sevdiğim sensin.

Elinin bir parçası sığmıştı avcuma, o parçanın üşüdüğünü hissettim. Yavaş yavaş ölen bir kuş gibi, canı çekildi, buz gibi kaldı. Mehmet Ali, cevap vermedi, bakışlarını topraktan çekmedi. Döndü arkasını, yürüdü.

"Neden faydadan bahsettin be kız, öleceğim de hançeri yüreğime saplayan sen mi olacaksın? Benim faydamdır sana faydalı olan, anlasana. Beni seviyorsun, nasıl sevgiyse... Deniz gibi besbelli, o hiç görmediğim mavi-yeşil deniz gibi! Su insanı boğar, bilmez miyim? Belki orman gibi sevgin, her ağacı bir ayrı güzel, her ağacın altında bir düşman! Ağaçlar sık, dalları birbirine dolanıyor, gövdelerini sarmaşıklar sarmış. Sarmaşıklar zehirlidir! Korkuyorum senden, bak bu doğru hiçbir zaman yüzüne söyleyemeyeceğim ama korkuyorum senden… Neden faydadan bahsettin be kız, fayda nerde ben bilmez miyim?"

* * *

Uyku ile uyanıklık arasında geçti birkaç saat. Mehmet Ali'nin elini tutuyorum, sıcacık! Uyumaya başlıyorum. Elinin yavaş yavaş soğuduğunu hissediyor, uyanıyorum.

Kaç kez böyle uyuyup uyandım hatırlamıyorum. Bir ara annemin dolaştığını duydum, sokak kapısının kapandığını. Karanlıktı her taraf. "Neden soğuktu eli?" Bizimkileri tarlalara götüren kamyonların homurtusu… karanlık. Gün ışırken

ikinci kamyon gürültüsü, "Yarın, bugün Mehmet Ali'yi bulup..." diye geçiriyorum kafamdan, yorgana sarılıyorum. Bağrışmalar... Kelimeler değil, ulumadır duyduğum. "Hayırdır inşallah!" Uyandım. Kamyon horultusu falan değil, insan sesleri; bağırıp çağırmalar. Fırlayıp kalktım, hemen bir elbise geçirdim sırtıma, dedeme göz attım, uyuyordu.

Sessizce çıkıp evden, koşmaya başladım. Benim gibi koşanlar çok, Bulgarlar ve çocuklar!.. Herkes meraklı.

Derken hepimiz ipleri aniden çekilivermiş kuklalar gibi duruverdik. İşte orda, karşıda, minarenin üstünde! Onu böyle yükseklerde, onu böyle mavi göğü arkasına almış dalgalanırken... hür görmemiştim. Onu, hiç görmemiştim ki!

"Ey mavi göklerin beyaz ve kızıl süsü!"

Onu seyrettim.

Minareye tırmanmaya çalışanları, bellerine ip dolamış adamları, uzun merdivenleri, koşuşan çocukları… Milisi, müfreze başkanını, diğerlerini gördüm. Pek çok şey konuşuluyordu mutlak. Hayvan tepişmesini andıran uğultu devam ediyordu. Neler söylendiğini hiç duymuyordum.

Onu seyrettim. İpinin koparıldığını, titrediğini, kendi üzerine katlandığını, dürülüp dürülüp aşağıya fırlatılışını… Kırmızı bir topken, kırmızı bir yelken gibi başımız üzerinde açılıp dalgalandığını, toprağa değişini seyrettim.

"Nereye dikilmek istersen…"

İnsan halkasının ürkek bir saygıyla geri çekilişini sonra Bulgarların birden hücum edip üzerinde tepinişlerini gördüm.

"Allah'ım Allah'ım." diye biri söyleniyordu yanımda, Fatma'ymış. Onunla konuşamadım. Asırların macerasını, birkaç dakika içinde en belirgin ve en anlamlı çizgileriyle, yeniden yaşamıştım. Çok yorgundum. Ağzımın içi kurumuştu, boğazım yanıyordu. Kederimi ifade edebilecek bir davranış biçimi yoktu, gözyaşları bile yetersizdi.

Titreyen boynumun üstünde, başımı elimden geldiğince dik tutmaya çalışarak eve dönmek istedim. Yol boyunca duvarlara kırmızı ve mavi boyalarla yazılmış, sloganları okudum: "Türklere muhtariyet", "80 yıllık Bulgar esaretine son", "Deliorman Türkleri'ne hürriyet", "Türk gençleri birlik olalım, birlikten kuvvet doğar", "Türklere insan hakları, Türklere okuma hakkı", "Kahrolsun Rusya ve iş birlikçileri"...

Demek, harekât ertelenmemiş. Fakat arkadaşların hiç bir araya gelemediklerini sanıyordum, kim yaptı? Rıza, tek başına mı?.. Olamaz! Öyleyse kim? Kimler?.. Beni niçin çağırmadılar, güvenmiyorlar mı yoksa?.. Hayır. Arif, mâni olmak istemişti konuşmamıza. Şaşırdın mı Arif? Yoksa bayrağı?.. Kim yaptı?..

Ve sonra; kimlerin başı yanacak?

Öyle sualler ki şimdilik cevap bulmanın imkânı yok. Uğultu durmuş, sessizlik elle tutulurcasına yoğun. İnsanlar ayaklarının ucuna basa basa mı yürüyorlar? Fatma, orada kaldı. Birden küçük Mehmet geliyor aklıma, inşallah görmüştür bayrağı diye dua ediyorum.

Dedem uyanmış, yatağın içinde oturuyordu. Gördüklerimi anlattım ona. Her şeyi, bütün bildiklerimi anlatmamı istedi… Ta Razgrat'ta atılan tohumdan, köylere yayılan teşkilâttan, arkadaşlardan; Rıza, Şerife abla, Nefise abla, Ahmet ağabeyden, Arif'in davranışlarından, Süleyman Gavazov'un şüphesine kadar, Stefan'ın teklifine kadar her şeyi anlattım. Gözlerini benden ayırmamıştı, son derece dikkatliydi. Ben susunca:

– Unuttuğun bir şey yok mu, diye sordu.

Düşündüm:

– Hayır, dedim.

– Ya Mehmet Ali, dedi, bu işlerde onun yeri nedir?

Biraz sıkılarak, işe karışmadığını, hatta bu konuda bilgisi olmadığını onun kendi başını kurtarmak istediğini anlattım.

– Çok iyi arkadaş görünüyorsunuz, beraber oluyorsunuz hep.

– Onu seviyorum dede.

O kadar tabii ve rahat söylemiştim ki, ağzımdan çıkan cümleye ne o, ne de ben şaşırdık. Kuru dal parçalarını andıran elleriyle, yanaklarımı tuttu, baktı. Bana bakıyordu elbet, yüzümü görmediğine yemin edebilirim. Derinlerde bir şey araştırır gibi, tek noktaya kilitli, teferruata dalgın, uzun uzun baktı. Gördüğü şey onu üzdü, ellerini koyuverdi.

– İşin çook çetin uşaam, dedi, çook. Yükün pek ağır. Kaldırabilirsin sen, kaldırabilirsin de, değer mi?

Ona aşkımla, ülkümü birbirinden ayırabildiğimi, bu iki şey için de ayrı ayrı ölebileceğimi anlattım.

– Bu iki şey birbirinden ayrılmaz İlay, dedi, hem aşk tektir, sana çift yüzlü görünüyor, yolun bu yüzden çetin… Düşün ki İlay, insan ruhu iki ayrı şeyle hemhâl olmaz, varlık tek.

– Mutlak varlık tektir dede, ona giden yollar çeşitlidir, bırak ikisinden de geçeyim.

– Allah Allah! Allah Allah!

dedi, kendi kendine söyleniyordu. İki damla yaş gözlerinden süzülüp, yanaklarının kırışıklıkları arasında kayboldu.

– Eğer böyle diyorsan, sana bunu söyleten vardır. Ben âcizim… Allah yardımcın olsun.

Hiç düşünmediğim bir şey, böyle çıkmışsa ağzımdan, hakikaten bir söyleten vardı! İç ürpertimi geçirebilirmiş gibi, kalkıp hırkamı arandım, giydim. Dedem, konu değiştirdi:

– Demek Arif'ten şüphe ediyorsun, dedi.

– Günahı boynuna dede, bilemiyorum. Garip bir adam, korkuyorum ondan. Bana şiiri verdi, fakat Stefan'ın yanından ayrılmıyor, sonra dün gece bize mâni olmak ister gibiydi, beni sorup soruşturmasını da anlamadım. Yani çıkamıyorum işin içinden, çok soğuk bir adam, heyecan ne gezer, tek duygusu yok gibi.

– Sen de şiiri aldın ve sen de Stefan'ın yanından ayrılmıyorsun! Politika yapıyorsun, o niçin yapmasın?

– Ben politika yapmıyorum, hayır.

– İsmine ne dersen de, iki taraflı oynuyorsun, yalan mı uşaam?.. Gavazov'un senden şüphelenmesi boşuna mı, haklı değil mi herif?

– Fakat dede, politika, oyunculuk bunlar dürüst şeyler değil. Ben dürüst olmak isterim.

– Gayen, hedefin dürüst. Ve senin ne olduğun da, bir imtihanla belli olur, anlarsın ne olduğunu. Ben, senin çok dürüst olduğuna inanıyorum. Arif'e gelince... Birkaç sene evvel, hatırlıyorum, saçma sapan konuşmana mâni oldu diye kızmıştın, sonradan seni kollamak istediğini düşündük. Dün geceki hareketinde de vardır bir hikmet, böyle anla.

O hadiseyi ben çoktan unutmuştum, dedemin hatırlamasına şaştım. Çorbalarımızı içerken konuşmadık, dedem neler düşündü bilmem. Huzurlu ve rahat görünüyordu. Benim kederim dağıldı. Karışmamıştım, bir payım yoktu, ama istenilen hareket başarılmıştı işte. Planımızda bayrak yoktu, onu bulmayı hayal edemezdik. Fakat bulunmuş işte... O kişi, isteyince... İsteyebileceğini öğrenince!.. Başarır.

– Bu hareketler devamlı tekrarlanırsa dede, bütün köylerde yani, muhtariyet alabilir miyiz?

– Çok mümkün İlay, ancak iyi teşkilâtlanmak lâzım, iyi lider lâzım. Reisin cesur, bilgili, idareci olması yetmez, ileri görüşlü olması, olacak olanı çok önceden hesap edebilmesi lâzım… Bilmiyorum köydeki şu hareketi kim planladı, bana sorsalardı vakit biraz erken derdim, ha bak, bizim köyden sonra sürer giderse bu hareketler, devamlılık sağlanacaksa, o zaman... vaktiymiş derim. Bunun gibi... Ayrıca lüzumlu olan bir şey daha var.

– Ne, dede?

– Türkiye'nin bizlere arka çıkması.

– Nasıl dede, Türkiye için çok zor değil mi, nasıl yapabilir?

– Ehh he, çeşitli yolları var bunun, biliyorsun Rusya, Osmanlı'nın içindeki çeşitli halkların şuurlanıp, isyan etmelerine nasıl yardımcı olduysa, kendisini ortaya koymadan dikkatli ve gizlice yapabilir.

– Dedem sen de biliyorsun ki Türkiye de içten içe kaynamakta, komünizm, Rus taraftarları orda da var. Onlar da Rusya tarafından bir kurtuluşa özenmekteler.

Dedem cevap vermedi. O, Türkiye aleyhine tek söz söylemektense susmayı tercih eder. Bulaşıkları yıkamaya bırakmadı:

– Kalk dışarı çıkalım, dedi. Evde kapanıp oturmamız dikkat çeker, bugün ne yapacak idiysek, onu yapalım. Okula gitmeyecek misin?

* * *

O gün pazardı, ders yoktu fakat Stefan piyesi çalışmamızı istemişti. Okula yöneldim. Yollar hâlâ kalabalık, ancak bir iki saat önce bayrağın üstünde tepinen kızgın sürüde bir değişiklik sezdim, nasıl bir değişiklik, anlaması güç. Sezgi, belki biraz da umutla, adamların korktuğunu fark ettim. Bir de o sürü, kocaman elini kaldırmış, kocaman kafasını kaşıyor gibi geldi bana. Demek, düşünüyorlar!

Düşün, efendi! Düşün ki, toprağın derinlerinde hareket başladı, arkası deprem!.. Ha canım, ha gayret canım toprak, sende köklerimiz var, kımıldayan onlardır, ha canım, ha gülüm gayret!

Sınıfta kalemin ucunu kemiren endişeli bir Mehmet Ali'yle karşılaşıncaya kadar, "Kimler tevkif edilebilir?" suali gelmemişti aklıma. Selâmıma cevap vermedi, yürüyüp karşısına geldim, ses yok. Oturup gülümsedim:

– Eee, ne var, dedim.

Gözlerini, yüzümden ayırmadan hatta kirpiklerini bile kıpırdatmadan kalemi, birkaç kez ağzına sokup çıkardı ve fırlatıp

attı. Kalem sıra üzerinde zıplayıp yere düştü. Şu küçük tıkırtıyı bekliyormuşçasına canlandı Mehmet Ali, soru sormadan öte bir tonla konuştu:

– İlgin yok, değil mi, yok!

– Neden bahsediyorsun?..

Sıranın üstünden uzanıp, omuzlarımı kavradı, sarstı. Başım öne arkaya düştü.

– Bak numara yapma bana, bir şeyden habersiz görünme, bana numara yapamazsın, yapamazsın!

Bana doğru yaklaşan yüzündeki endişe yalnız benim içindi. O, benim için korkuyor, sayıklar gibi konuşuyordu:

– Bayrağı diksin buraya şairin, dediğim zaman, olur demiştin. Bu sabah onu görünce, ilgin yok, yok ilgin, dayanamam İlay, söyle lütfen, anlat.

– O şair Türkiye'de... Benim de ilgim yok!

Aramızdaki sıranın bir engel olduğunu, ikimiz aynı anda fark ettik. Ellerini, omuzlarımdan çekmeden, sıranın arkasından dolaştı, beni göğsüne çekti, sıkı sıkı sarıldı. Kollarının arasında pek ufak tefek kalmıştım, titriyordum.

– Öyle korktum ki İlay, öyle korktum ki canım. Sandım ki... sen, ne bileyim, sen yaptın! Seni götürecekler, asacaklar.. Ben ne yapardım o zaman İlay, ne yapardım?.. Sana, benimle var ol dedim, hâlbuki ben seninle var oluyorum, Mehmet Ali oluyorum, anlıyor musun canım. Seni çok seviyorum, sevmek değil, başka bir şey. Sensiz düşünemem kendimi.

İliklerime kadar işleyen bir ilk sabah mutluluğu duyuyordum. Mehmet Ali'nin her kelimesi, tarifsiz değerler taşıyordu benim için. O:

– Canı cehenneme her türlü faydanın, diyordu, sensin bana faydalı olan, bir senin varlığın. Bizden gayri bir şey yok, biz varız, biz yaşıyoruz, biz... Anlıyor musun ak çiçeğim, bir tanem, akçabardağım, anlıyor musun? Sen üşüyor musun İlay, titriyorsun.

– Sen de titriyorsun!

– Evet, doğru ben de titriyorum, hay Tanrı'm! Akçiçeğimsin benim. İşte söyledim, kaç senedir düşünüyordum bunu, ak çiçek sensin İlay, benimsin, bir tanemsin.

Her kelimesi canıma değiyor, canım su köpüklerince uçup, renk renk havalanıyordu. Sevdamız yedi renkli demiştim. Yedi rengin bunca tonu olduğunu bilememiştim. Hepsi sınıfın soğuk gri duvarlarına yansıdı, Lenin'in fotoğrafında bile, salkım salkım mutluluk gülümsüyordu. Başımı göğsüne sokmuş, yüreğini dinliyordum. Hiç durmasın bu ses... Bu ses oh Allah'ım! Bunca kolay, bunca kolay mıydı mutluluk!

Kapının açıldığını duymadım, ayak sesleri işitmedim. Anca dinleyip, özdeşleştiğim yürek sesinde, bir yabancılık... Ses ben olmaktan çıkmakta, başımı dayadığım yumuşak sıcak göğüs sertleşmekte. Ona baktım, yüzü gerilmiş, bembeyaz!.. Ne oluyor?..

– Piyes bitti de, oynamaya mı başladınız? Size sordum!

Bu yabancı ses! Şurada durup bizi seyreden bir yabancı Stefan, fakat ben o an, bütün tehlikelerden o kadar ırağım ki, tedbir ne, düşünme yeteneğimi kaybetmişim. Mehmet Ali'nin iki yana düşen kollarından bile bir anlam çıkarmıyorum, onun ölü elini tutup, göğsümün üstüne bastırıyorum ve şakıyorum:

– Biz birbirimizi çok seviyoruz Stefan, çok!.. Mutluyum Stefan!

Âşık, aşkı hoş görür, sevilenin mutluluğu paylaşılır sanıyorum, var gücümle Stefan'a mutluluğumu anlatmak istiyorum, şu sevince ortak ol, sersem çocuk!

– Mesele sizi ilgilendirir yoldaş Eminova, bir konuda ifade vermek için Belediye'ye geleceksiniz, sizi bunun için aradım.

– Fakat neden, niçin?.. Hem biz...

– Siz değil, sen yoldaş Eminova, haydi.

Oh, bizi ben yapamazlar, çırpınıp Mehmet Ali'ye bakıyorum. Yüzünde pek kıpırtı yok, benzi hâlâ soluk, ona yalan söylediğimi sandığını kabul ediyorum:

– Hayır, diyorum, sana yalan söylemedim, benim ilgim yok.

– Biliyorum İlay.

Sesi fısıltı gibi çıkıyor, o zaman elini bırakıyorum, düşüp bacağına çarpıyor. Sevdiğimde ne kuvvet, ne can... Tek duygu kırpıntısı için ölebilirim. Mehmet Ali... Mehmet Ali… Gülüyorum.

– Bekle beni, döneceğim.

Cevap vermiyor.

Bu defa ben önde, Stefan arkada çıktık. Artık canlandırmam lâzım gelen sevdiğim yok yanımda, kırık dökük, sallana sallana yürüyorum. Düşünmekteyim; mesele dün geceki olay değil ki, ilgim yok deyip duruyorsun. Evveli var... Arkadaşlar, hazırlıklarımız. Elbet ilgiliyim hareketle, başka türlü olabilmezdi ki. İçimden Stefan'a hitap ediyorum: *"Oyun bitti Stefan, hakkın var. Çünkü oyuncu affedilmez bir hata yaptı. Son!.. Oyuncu, âşık olabilir mi, hakkı var mı?.. Dedeme ne söyledim, bırak iki yoldan da geçeyim. Demek hak gördüm kendimde, o hâlde iki yolda da mücadele edebilirim. Etmeliyim. Oyun bitsin ne çıkar, bir başkası başlar. Başlamalı. Bunca kolay değildir mutluluğa ulaşmak, çilesi vardır bu işin, bedeli... Çekeceğim, ödeyeceğim elbet."*

Sanki söylediklerimi işitmiş gibi Stefan, içini çekti. Ona aldırmadan iç konuşmamı sürdürdüm. *"Şu cehennem sahnesinde oyuncunun bir defa bile kendi hayatını oynamasına izin yoktur, bunu bildiğin hâlde unutmuşum Stefan. Umurumda değil, yeni oyun hakiki oyun olacak, maskeler aşağıya!.. Zaten bıkmıştım onlardan. Düşmanımsın, tamam. Açık olanda bir rahatlık var. Sen de hissedeceksin bunu."*

Belediyeye yaklaşmıştık, iç gevezeliğim bir anda kesildi. Rıza ağabeyi görmüştüm, ince bedeni dimdik, bahçeden çıkıp, yanımızdan geçti. Yüzünden bir şey anlayamadım, her

zamanki gibi sakin ve durgundu. Bizi ya görmedi yahut görmezden geldi. Onun böyle serbest dolaşması, gönlüme bir ferahlık düşürdü.

Stefan beni bodruma tutukluların bekledikleri yere götürmedi. Doğrudan ikinci kata çıktık, ben milisin odasına yönelmişken, o homurdanıp başıyla müfreze başkanının kapısını işaret etti. Doğru ya, bu işlerle gizli polis meşgul olur…

Mamafih Georgief de vardı odada, Parti Sekreteri Veselinov da, ne şeref! Fakat beni hakikaten şaşırtan kişi, pencerenin önünde elinde bir dosya ile dikilip duran Vera oldu. Bir an gözlerimiz karşılaştı, sonra o, ağır ağır çevirip başını, camdan dışarıyı seyretmeye başladı. Kapının önünde ayakta bekliyordum, odanın içi bir hayli soğuktu. Güzelim sonbahar güneşinin bu odaya hiç iltifat etmediği muhakkak, niçin etsin ki… Küf, toz ve rutubet karışımı, ekşi bir koku burnumu doldurup, ciğerlerime aktı. Öksürdüm. Müfreze Başkanı İvanov, krallık zamanından kalma olacak pek eski fakat oymalarla süslü, görkemli bir masanın başında oturuyordu. Kendisi özel olarak bir yerlerden getirtmiş olacak, yoksa bizim köye düşmez böyle mal. Ne yazık, oymaların üstü tozlu. Birden her şeyi unutup, şu masaya sahip olmayı hayal ettim, her bir kıvrımını ayrı siler, temizler ve pırıl pırıl cilâlayarak... Cilâ bulmak kolaymış gibi!.. Milis ve parti sekreteri o bizim bildik, sosyalist marka çirkin masalara kurulmuşlardı. Kapıyı vurup girdiğimizde, bir iki dakika bizi görmemiş gibi davranan adamlar, şimdi gözlerini dikmiş, bana bakıyorlardı. Stefan yanımdan ayrılmış, karşı tarafa geçmiş, ayakta duruyordu. Nihayet İvanov'dan işaret alan Georgief hitap etti bana:

– Yoldaş Eminova, sizi buraya bir sanık olarak değil, şahit olarak çağırmış bulunuyoruz. Korkmanıza bir sebep yok. Ancak bildiklerinizi ve gördüklerinizi bizlere doğru olarak nakletmezseniz, tabii gereği yapılır.

– Evet efendim.

Ona hemen cevap verirken, hızla düşünmeye başladım. Demek arkadaşlar hakkında bu sorgulama. Anlatabileceğim zararsız bir olay var mı diye, kafamı yoruyorum, hiçbir şey gelmiyor aklıma. Ya ele verilecek bir isim? Arif?.. Yok, deliriyor muyum, ne! O hâlde susacağım; bilmiyorum, görmedim, hayır… İşkence yaparlarsa, ne kadar dayanabilirim?.. Ne bileyim ben, elbet göreceğiz. Sakin ol İlay, sakin… rahat… bırak kendini. Olacak olur. Sen oyala onları, şaşırt elinden geldiği kadar.

Oysa Georgief'in bütün sualleri babama dairdi, şaşıran ben oldum. Nerelere gidermiş, kiminle konuşurmuş, geceleri ne yaparmış, mektup alır mıymış?.. Durumun ciddiyetine, adamların asık suratlarına rağmen, Kemal Efendi ile hareketi birlikte düşünmek, gülmemi getiriyordu. Zavallı koca adam, Türkçülük nerde sen nerde?.. Erkeklik sandığın, karı azarlamak ve bir de erkek çocuk sahibi olmaktır, var mı başkası!

– Pekâlâ, yoldaş Eminova, genel olarak senin fikrin nedir baban hakkında?

– İyi bir emekçidir, çalışkandır. İşinden ve o gün yiyeceği ekmekten gayri bir şey düşünmez, bir erkek çocuk sahibi olamadığı için hayata küskün yaşar, insanlarla hatta aile fertleriyle bile ilgi kurmaz, kendi yarattığı yalnızlığın içinde yaşar. Bu kadar sanırım, basit bir insandır, babam hakkında daha fazla ne konuşulur bilemem.

– Hiç kimse ile ilgi kurmaz, peki ya Türkiye ile?

– Alâkası yoktur. Ona sorsanız, hangi millettensin deseniz, ilk anda ne sorduğunuzu bile kavramaz. Bulgar'mış, Türk'müş böyle şeylerle kafasını hiç yormamıştır. Bana değil köyde kime sorsanız, size böylece anlatır babamı.

– Peki faşist bir dede ve babanın oğlu olarak, yoldaş Eminov'un bu hâli sana garip görünmüyor mu?..

"Görünmez olur mu, en çok ben şaşarım bu işe, fakat sana ne cevap vereyim?"

– Anlayamadım?

– Neden dedesinin ve babasının yolundan gitmemiş, onlardan hiç tesir almamış?

– Büyük dedemin ve dedemin Türkçülüğünün zararı olmuş, faydası olmamış, bunu bilir herhâlde babam, kaldı ki dedem bu işleri bırakalı yıllar olmuş, neden tesir etsin oğluna…

O zamana kadar, iskemlesinde dimdik oturup, yarı kapalı gözlerle bizi dinleyen İvanov, eliyle Vera'ya işaret etti. Kız, sıkı sıkı göğsünde tuttuğu dosyadan bir kâğıt çıkarıp okumaya başladı:

– "Köyümüzde Turancılık ideali güden ve bu ideali gerçekleştirmek için çalışanlardan biri de Kemal Eminov'dur. Kendisi işiyle gücüyle meşgul iyi bir emekçi görünümündeyse de, gerek çevresine topladığı kişilerle yaptığı konuşmalar, gerek gece faaliyetleri, dış görünümünü yalanlamaktadır. Dedesi ve babası eski faşistlerden olan Kemal Eminov, Razgrat'ta Türklere muhtariyet isteyen ve bu yolda gizli çalışmalar yapan hıyanet kuruluşu ile temas hâlindedir. Kendisi köyümüze hıyanet ve bölücülük tohumları ekmiştir. Aşağıda isimleri yazılı taraftarları…"

İvanov tekrar işaret edip, Vera'yı susturdu, böylece iş birlikçileri öğrenemedim, ağzım bir karış açık kalmıştı. Pek acemice yazıldığı belli olan raporun her kelimesi yanlıştı. Bu adamların babamdan ne istediklerini, onu niçin harcamaya çalıştıklarını hakikaten anlamıyordum. Parti Sekreteri Veselinov'un rapor hakkında fikrimi soruşuna da, şaşkınlıkla cevap verdim:

– Hiç anlamıyorum, dedim. Bir düşmanı yazmış olsa gerek, fakat babam düşman bile edinemeyecek kadar pasif bir adamdır. Anlamıyorum, fakat iyi biliyorum ki, baştan başa yalan bu rapor. Hiçbir iddiası doğru değil, babamı lekelemek, ondan kurtulmak isteyen biri yazmış, kim yazdıysa bu raporu siz asıl ondan kuşkulanın.

İvanov'un bakışları, Georgief'e gitti geldi:

– Güvenilir bir kaynaktan geldi bu rapor, dedi.

Bir şeyler anlar gibi oldum, epeydir tetikte bekleyen öfkem birden kabardı:

– Sen, diye bağırdım Georgief'e. Sen yazdın bu raporu, anamdan öç almak için, çünkü o sana hiç yüz vermedi, öyle değil mi? Hazmedemedin, babamı harcamak istedin.

Georgief'in kirli sarı yüzünün gerildiğini, İvanov'un ilgiyle öne doğru kaykıldığını, Veselinov'un ise şaşırdığını göz ucuyla fark ettim. Stefan bana doğru yürürken, bağırıyordu:

– Saçmalıyorsunuz yoldaş, yüksek bir memura hakaret etmeye çalışıyorsunuz, sırf bu sebepten tutuklanabilirsiniz, dikkatli konuşun.

– Hakaret ettiğim falan yok, gerçeği söyledim. Milis Georgief'in anamda gözü olduğunu siz de biliyorsunuz yoldaş Karov, söyleyin onlara, anlatın, lütfen!

Stefan konuşmadı, gözlüklerini çıkarıp, temizlemeye koyuldu. İvanov, ilk kez konuştu:

– İddianı ispat edecek delilin var mı yoldaş?

Çaresiz ve şaşkındım; anama sorun diyemezdim elbet, içimin çırpıntısından, midem ağrımaya başlamıştı, yine sakin konuşmayı başardım:

– Doğrusu bir delilim yok, kendim ispat edemem. Ancak bunu bana söyleyen yoldaş Karov'dur, kendisi isterse, size anlatır.

Stefan'ın elinin kalkmasıyla, yüzüme inmesi bir oldu. Darbeden kaçamamıştım ama ileri geri sallanıp, düşmemeye muvaffak oldum. Gözümün önünde küçük, parlak noktacıklar uçuşuyordu.

– Yalancı kaltak!..

Böğüren Stefan'dı, yalancı, ha! Bu kadarı çok fazla, hem tokadı sözlerim için değil, Mehmet Ali'nin yüzünden attığını tahmin edebiliyordum. "İt oğlu it." diye söylendim içimden,

canım o kadar acımıştı ki, gözyaşları kendiliğinden boşanıyordu, suların ardından gördüm hepsini ve o an bana pek parlak gelen bir buluşla, Stefan'ın tokadını iade ettim:

– Yoldaş Karov, evlenme teklifinizi kabul ediyorum.

– Ne, ne diyorsun sen?..

Elimin tersiyle gözyaşlarımı silip, doğrudan İvanov'a baktım, ona hitap ettim:

– Yoldaş, isterseniz şimdi dedemi çağırıp sorabilirsiniz, ona anlatmıştım çünkü. Yoldaş Karov bana evlenme teklif etti, düşüneceğimi söylemiştim. Şimdi hepinizin önünde, kabul ettiğimi söylüyorum.

– Neden, sana vurdu diye mi?

İvanov'un sırıtan yüzüne, büyük bir ciddiyetle baktım, sesim de pek ağırbaşlıydı:

– Çünkü yoldaş, onun teklifini kabul etmiş olsaydım, şimdi eminim yoldaş Karov, babamı temize çıkaracak delilleri yüksek heyetinize sunabilirdi.

– Yani yoldaş Georgief annenize, yoldaş Karov da size âşık, öyle mi yoldaş Eminova?

Adam, ne kadar keyiflenmişti, Vera küçük bir kahkaha attı. Kendimi lâğım çukuruna batmış gibi pis hissediyordum, büyük bir utanç içindeydim. İvanov, yüzündeki alaylı tebessüme pek ters düşen soğuk, sert sesiyle konuştu:

– Yoldaş Karov'un karısı bile olmuş olsan, o, sosyalizme ihanet edenleri korumayacak kadar şerefli bir sosyalisttir!

– Yoldaş Karov şerefli bir sosyalistse, ya ben neyim?.. Kendini Marksist-Leninist öğretiye ve partiye hizmete adamış, pek şerefli bir komsomolum, aksini kimse iddia edemez. Küçük yaştan beri hem okulda hem kolektifte çalışmalarımla, kendimi herkese ispat ettim. Eğer babam, partiye ve sosyalist birliğe ihanet içinde olsaydı, bizzat kendim size ihbar ederdim, fakat eminim, yok böyle bir şey. Bir komsomol olarak ben…

İvanov eliyle işaret ederek susturdu beni, sordu:

– Babanla aranızın iyi olmadığını biliyoruz, pek konuşmuyorsunuz bile, öyle mi?

– Evet, doğrudur. Babamın aile fertleriyle bile ilgisi olmadığını söylemiştim, o erkek çocuk istemiş, ben doğmuşum, bu sebepten, kız oluşum yüzünden beni hiç affetmedi. Ben de onu seviyorum diyemem.

– Sevmediğin babanı, niçin koruyorsun?

– Korumuyorum, hayır. İnanmadım rapora. Ve sosyalizmin ışığı altında gerçekleri ifade etmek, bir komsomol olarak görevimdir.

Veselinov sözümü kesti:

– Eğer babanla parti yüzünden bozuşmuş olsaydınız, fikir ayrılığınız olsaydı, senin için daha iyi olurdu yoldaş. O zaman sana inanabilirdik belki ve tahsiline devam için sana bir şans tanıyabilirdik..

– Anlayamadım?

– Şu anda sosyalist birliğe ihanet eden, Türkiye ile ilişki kurmuş olan bir hainin kızısın yoldaş Eminova, bir Turancının kızısın, alnında taşıdığın bu leke, okuldan atılman için kâfidir.

– Hayır, hayır bu olamaz. Olamaz, anlamıyor musunuz, imkânsız bu, çok çalışkan bir öğrenciyim, parlak bir komsomolum, öğrenci birliği yönetim kurulu üyesiyim, yapamazsın bunu bana.

– Okul, okumak sizin için çok mühim?

– Elbette.

– Ne elde edeceğinizi sanıyorsunuz?

– Bir doktor olarak partiye hizmet etmeyi tasarladım.

– Çok hırslısınız, gayeniz için her şeyi göze alabilirsiniz, öyle mi?

– Evet, iyi bir doktor hatta iyi bir partili olmak için pek çok şeyi göze alabilirim.

– Anneniz gibi iyi bir tarım işçisi olmayı hiç düşünmediniz mi?

– Hayır, hiç düşünmedim.

– İyi bir işçinin partiye ne kadar hizmet ettiğini bilmiyor musunuz?

– Biliyorum, ancak doktor ve partili olarak hizmetimin daha yüksek olacağına inanıyorum.

Şu tıkır tıkır işleyen sual ve cevaplardan sonra, kısa bir süre kimse konuşmadı. Başıma ne getirmek istediklerini hâlâ pek anlayamamıştım, mide ağrım şiddetleniyordu. Dedemin bu sabah, "Bir imtihan geçirir ne olduğunu anlarsın, bence dürüstsün." derken, böyle bir imtihanı mı kastettiğini düşündüm, her neyse bunca çabuk olacağını aklına getirmemişti herhâlde, yoksa hissetmiş miydi? "Dürüstüm ben dedem, nereye kadar?.." Yine İvanov konuşmaya başladı:

– Yoldaş komsomol, sizin gibi hırslı, yükselmek isteyen bir kişinin partiye ne kadar bağlı olduğunu ispat edebilmesi için, bazen ona çok özel bir şans tanınabilir. Anlıyor musunuz?

– Evet efendim.

– İyi bir öğrenci, komsomolsunuz. Güzel şiir okuyor, kolektif çalışmalarında başarı gösteriyorsunuz, ayrıca parti direktifleri doğrultusunda oyunlar yazıyorsunuz. Bunlar iyi puanlar, ancak yeterli değil. İstediklerinize ulaşmanız için yeterli değil. Şimdi şu anda, bahsettiğim şans size tanındı, eğer babanızla anlaşmazlığınızın rejimimiz yüzünden olduğunu itiraf eder ve Kemal Eminov'un Razgrat'taki örgütle iş birliği hâlinde bulunan, sosyalizm ve Bulgaristan düşmanı bir adam olduğunu söyler ve yazılı ifadenizi imzalarsanız, şansı yakalamış olursunuz, partiye bağlılığınız, bizlerin önünde ispat edilir. Belki ilerde sosyalist doktorlar birliği, senin gibi bir üye kazanmakla şeref duyar. Yahut şansı kaçırabilirsin, senin elinde, düşün bakalım.

Köyde babam aleyhine şahitlik yapabilecek birkaç kişiyi kolayca bulabilecekleri hâlde, bana eziyet etmelerinin sebebi demek buymuş! Çetin bir imtihan. "Fazla parlattın kendini, herkesin gözü senin üstünde, bence gereksiz bu çabaların." Fatma'nın sözünü hatırlayıp, içimden ona hak veriyorum. İşte parlak kişiliğime lâyık, zorlu bir sınama geçirmekteyim. Neden ama, neden? Gavazov da bir Bulgar'la evlenip evlenemeyeceğimi merak etmişti. Gözler senin üstündeyse, kabahat yalnız senindir İlay Eminova, kaldıramayacağın yükün altına girmeseydin! Yoksa bu imtihan da Gavazov'un fikri mi?.. Yoo, arada bayrak olayı var, adam, daha duymamıştır bile, kim bilir hangi köyde nutuk atmakla meşguldür, Yusuf Ağa da yanında, göstermelik kurban!.. Babamı da öyle döverler mi, kanlı iskelet hâline gelir mi? Kuvvetli, acı nedir bilmez görünen vücudu ne kadar dayanabilir acaba? Bu samimi bir merak.

Şaşırıp kaldığım, fena hâlde sarsıldığım hâlimden belli oluyordu ki, İvanov emretti:

– Yoldaş Karov, yoldaş Eminova'ya bir iskemle verin, otursun.

Stefan müteredditi:

– Bir şey izah etmek istiyorum, dedi, ben yoldaş Eminova'ya...

Adam, sertçe sözünü kesti:

– Dediğimi yapın.

Uzatılan iskemleye oturdum, kollarım iki yanıma sarkmış, onları kucağımda tutmak bile zor geliyor. Yere bakıyorum. Öyle kirli ki taş zemin, dünyanın bütün sabunlarını getirip, en büyük tel fırçalarla ovsam, arınmaz bu pislik. Üzerinde gezinenlerin ruhları aksetmiş taşlara, yapışıp kalmış. Şu anda ben de zeminin bir parçası hâline gelmekteyim: İmzala İlay Eminova; babam bir haindir! Baba demeye bile ar ettiğin bu adamın değeri nedir senin için? İmzala... defolup çıksın hayatınızdan.

Çünkü pek iyi bilmektesin ki İlay Eminova, ne okunan rapor, ne Kemal Efendi'nin varlığı mühimdir şu adamlar için, sınanan sensin. Sensin!.. Sosyalistliğinin ispatı istenmekte, iyi bir komsomol dar boğazda öz babasına bile ihanet edebilmeli, edebilmeli ki, ilerde gerektiği zaman bütün Türkleri de bir kalemde silip atabilsin. Onların istediği böyle bir eleman. Ortam müsaittir, deneyin kızı! Fazla parlattın kendini. Parlattım, öyle ya… Şans şimdi! Gavazovlar, Bilâlovlar, Okanlar, Tatarliefler, Tekelliefler ve diğerlerinin kervanına bir de Eminova katılacak. Katılsın bakalım, olur. Emriniz başüste buyurun efendim.

– Canın çekerse evlenebilirsin yoldaş Karov ile yahut Mehmet Ali ile… Yatak meselen bizi ilgilendirmez, asla karışmayacağız.

Yatak meselem mi? Ah evlilik. Yani kocamın kimliği onlara tesir etmeyecek. Bu da iyi. Tam anlamıyla yalnız bırakıyorlar beni, İlay ve tanınan şans, karşı karşıya!

– Bunu anladım efendim.

– Peki, beş dakika daha düşün.

Ne kadar iyisiniz efendim, iki hayattan birini tercih edebilmem için beş koca dakika düşünme müsaadesi veriyorsunuz.

Şans ve İlay karşı karşıya. İlay tek başına, İlay yalnız karar verecek. An bu an, mesele yalnız bana ait. İçim acıyla dolu, yalnız olmaktan ise, buruk bir zevk duymaktayım, beş dakika için dünyaca bir güce sahibim! Vera ile bakışıyoruz, Mehmet Ali ismi, kızın nefretini büsbütün körüklemiş olmalı, başını gururla çevirip, yüzüne düşen saçlarını arkaya atıyor. Okulda sıkı sıkı ördüğü saçlarını İvanov'un odasında salıvermiş. Vera'nın gizli servisle ilişiği olduğu hiç aklıma gelmemişti, demek öğrenciler arasındaki casusluğu sen üstlenmişsin, eh âlâ. Acaba gidip bu sahneyi de Mehmet Ali'ye anlatır mısın? "İlay o kadar perişandı ki, sandalyeye oturttular!"

Doğru Mehmet Ali, çok perişanım, çünkü çok korkuyorum. Bir küçük kız hatırlıyorum, babasına yaranmak için çırpınmakta, bir tek kere "Kızım." lâfını işitmek istiyor, bir kocaman baba eli, saçlarını okşasın istiyor. Ne mümkün... Duyduğu yalnız anasına hitaptır. "Kızın, senin kızın..." Anasının kızı, hamurdan baba suratları yapıp, küçük yumruklar indiriyor. Yamyassı şekil karşısında hissettiği ise, acılıktır… Şimdi kız büyümüş, karşısındaki şekil ete kemiğe dönüşmüş, ona bir yumruk... ona bir yumruk: Babam haindir.

Sonra, yol açılacak... Tahsil, belki doktorluk. Hatta partili bile olabilirim. Köyden kurtuluş, kentlerde yaşayan seçkin, zengin sınıfın bir üyesi; İlay Eminova. Soru çok basit: Davaya, köyde yaşayan basit bir toprak işçisi olarak mı, yoksa kentte oturan, seyahat hürriyeti olan bir partili, seçkin kişi olarak mı, daha iyi hizmet edebilirim? Cevap da çok basit; elbet ikinci hâlde. Zaten şimdiye kadarki gayretlerin hep bu ikinci hâl için değil miydi?.. Böylece inecek tek yumrukta her türlü faydanın tümü toplanıyor.

Küçük kızın önündeki şekil bozulunca, yamyassı bir hamur parçası kalırdı geriye. Şimdi Kemal Efendi'den ne kalacak? Merak etmeye değer!

– Tamam, dedi İvanov.

Başımı dikleştirip, yalnız onun yüzüne baktım:

– Evet efendim, dedim. Düşündüm, iyice düşündüm; babam ne rejime, ne Bulgaristan'a ihanet etmiştir. Razgrat'taki teşkilâtla hiçbir ilişkisi olamayacağına, ben eminim. O, böyle işlerin adamı değildir. Hem aramızda bir fikir ayrılığı da söz konusu olamaz, çünkü babamın fikri yoktur. Basit bir işçidir, iyi çalışır, muntazam çalışır, yoldaş, babam istediğiniz kişidir, düşünmeden çalışan bedendir. Onu niçin harcamak istediğinizi anlamadım. Yalnız beni sınamak istediğinizi tahmin edebildim, beni öğrenmek istediniz. Ben de buyum işte yoldaş;

okumak, doktor olmak, partiye hizmet etmek istiyorum. Partiye bağlıyım. Hırslıyım doğru, fakat hırsım uğruna, suçsuz olduğuna inandığım bir kişiye iftira edemem.

Canından can koparacak gibi bakıyordum adama. Ben konuştukça suratı asılmıştı. Sustum, kimse konuşmadı, nefeslerini mi tutmuşlar nedir, tek ses duymuyorum. Vera'ya baktım tekrar, acı acı gülümsediğini gördüm.

– Dışarı çıkınız, biraz sonra çağıracağım sizi.

Kapının ardında iki saat mi, üç saat mi, yoksa sonsuza değin mi bekledim... Yorulup yere çöktüğümü hatırlıyorum. Pek bir şey düşünmedim, hiçbir şey düşünmedim. Ancak, dedeme hitap ettim pek çok kere: "Haklıymışsın, dürüstmüşüm."

Dürüstmüşüm!..

Tekrar karşılarına çıktığım zaman mükâfatını aldım, Veselinov konuştu:

– İlay Eminova, okunan rapor babanızın suçluluğunu yeteri kadar ispat etmektedir. Onu alacağız, Şumnu'ya mahkemeye sevk edilecek. Size gelince, gerek bir vatan haininin kızı olmanız, gerekse biraz önceki davranışlarınız tahsilinize devam etmenize mânidir. Okuldan kovuldunuz. Şimdilik sizi düzeltme kampına göndermiyor, bu köyde tarım işçisi olarak çalışmanızı uygun görüyoruz. Yarın sabah iş başı yapacaksınız, annenizin mangabaşına müracaat edin, evrakınızı hazırlar.

Şimdi serbestsiniz, evinize dönebilirsiniz.

Galiba başımla selâmladım adamları, belki gülümsedim bile. Hatırlamıyorum ki...

İKİNCİ BÖLÜM

Karanlığın içinde ışıkla yazılmış bir cümle vardı: "Okuldan kovuldunuz."

Sağıma soluma bakmadan, beygir içgüdüsüyle, beygir gibi başım önümde ve ağır aksak eve vardım… Akçabardaklar, hayattan bir haz umacak kadar kudretli ve beyazdılar. Beyazdılar, yani dürüst! Haydi bakalım akçabardak, kafana bastı birileri, doğrult boynunu!

Kapıda babamla karşılaştım, onu götüreceklerini ancak hatırladım, yüzüne bakıyordum, rahatsız oldu.

– Ne var?

diye sordu. Yine tıraş olmamış, kumral sakalına aklar düştüğünü, o an fark ettim. Yaşlanıyor fakat sağlıklı, dövülmeden önce Yusuf Ağa'nın görünüşü de böyleydi!

– Ne bakıyorsun suratıma be kız?

– Eve girelim baba.

– Gireceğiz be, çekil önümden.

Sertçe itip beni, önden yürüdü. Yine güm güm bastı merdivenlere. Hep tedirgin olduğum bu ses! Artık onu duymayacağım. Duygularımda bir kıpırtı olmadı. İri yarı bir adam böyle basabilir, tahta merdivenler de ses çıkarır; rahatsızlığım nedendi? Uzun kollarının sonunda koca kirli elleri ölü ölü sallanıyordu. Birini tutmak geldi içimden. Baba, sen benim elimi

hiç tutmadın amma... dayanılmaz bir arzu. "Bu yangın acısı ne için?" dedim. "Ona mı yoksa kendime mi yanmaktayım?" Cevap veremedim, elini tutma arzum söndü.

Odaya girerken, annem mutfaktan fırlayıp çıktı; görülmemiş bir telâşa bulanmış, sesi titremekte:

– Hah, geldiniz mi?

– Ne oluyor be, niçin gelmeyecekmişiz? Kızı bir tavır, anası bir tavır, delirdiler. Herkes delirmiş, bir de bunlar, baş belâsı!

Anlaşılmaz bir iki lâf daha etti babam, küfrediyordu herhâlde.

– Olaylar be Kemal Efendi, dedi annem, korktum işte. Babam içerde, ikinizi merak ettim.

– Bana bir şey olmaz be, olmaz! Kızını bilmem gayri, baksana suratına, bir bak neye dönmüş, sudan çıkmış sıçana benziyor. Ona sor.

– İlay, kızım yoksa sen?..

Bir şeyler tıkanmış olmalı göğsüme, sesim çıkmıyor, zorlanıyorum, faydası yok. Annem, daha çok telâşlanıyor:

– Allah rızası için konuş kızım, ne oldu sana, haydi cevap ver.

– Yoktur bir şey gelinim, sıkıştırma kızı.

Dedemin yüzüne baktım. Onun gözleri ne gördü ki, bastonuna dayanıp, iki adımda yanıma geldi:

– İlay, ne oldu?

Başımı omzuna gömüp ağlamaya başladım, saatlerdir gerilen sinirlerim birden boşanmış olacak, gözyaşları yağmur gibi iniyordu.

– Bak kızına bak, gördün di mi, yanağı da şişmiş, dövmüşler. Dövsünler... İyidir, anlasın durumu. Sana bir şey deyim mi, ne geldiyse başına, kendi yüzünden bir de şu kafanı dayadığın deden yüzünden. Dede kız bir olup ikiniz el ele verip, bizi hiçe sayaraktan.

Babamın sözlerini, benim kulağıma bile yabancı gelen bir çığlık kesti:

– Seni götürecekler seni, Allah kahretsin, seni götürecekler!

Artık ses çıktı ya, ciğerlerimden, boğazımdan fırlayan feryat figanla anlattım her şeyi. O hâlde bile farkında olmadan annemi korumuşum, raporu Georgief'in yazdığını söylemedim. "Biri rapor yazmış hakkında, bana okudular, diyor ki…"

– Kurtarmak istedim seni, okulu, her şeyi feda ettim, doğruyu söyledim, kurtarmak istedim seni... Seni!

Balta yemiş koca bir ağaç gibi öne arkaya sallandı babam, anlamsız gözleri irileşmişti:

– Doğruyu söyledin, öyle mi?.. Ne bilirsin ki sen!

Sırtını duvara dayadı, gözlerini kapadı, uzun yol koşmuş gibi soluyordu:

– Demek soyunu s..tiğimin kahpeleri!.. Demek, vay, hangi susak ağızlı, kenef ağızlı...

Annem düşüverdi yere, kollarıyla sarmaşık gibi sarıp babamın bacaklarını, inledi:

– Yoo götüremezler seni Kemal Efendi, yoo...

Kemal Efendi'nin karısını işittiğini sanmıyorum, ha bire küfrediyordu. Sanki iftiraya uğramış gibi değil de, iş üzerindeyken, yakalanmış gibi!.. Sanki bir "kenef ağızlı" fitnelemiş babamı, öyle kendinden emin hâli ve öfkeli. Dedem, zemine mıhlanmış, dimdik duruyordu; ne ses ne soluk yalnız bastonu tutan eli kızarmış, damarları mor mor kabarmıştı. Havada tanıdık bir koku, un çorbası kaynıyor olmalı. Ne var ki şu bizim odanın yakın huzuru parçalanmış, gâvur pençesi, avını aramakta. Oda uzaklaşıyor bizden… Kendimi zorlayarak babama yaklaşmaya cesaret edebildim, kolundan tutup kerevete oturtmak istedim, beni itti:

– Amele babandan kurtulacaksın gayri, ferah olmalı yüreğin!

– Acı konuşma, dedim. İmzalamadım kâğıdı, kurtarmak istedim seni.

– İşte hatan burada, bu noktada... Beni kurtarmaya çalışmayacaktın! Senin gayene giden yol üzerinde ben neyim, zavallı

bir baba, baba bilinmemiş bir adam! Basacaktın üstüme... Değil mi baba, sen böyle öğretmedin mi torununa? Yazık etmişsin hem kendine, ne olacak şimdi, beğenmediğin babana, beğenmediğin anana benzeyeceksin! İşçi olacaksın!

Ya sen kızını bildin mi Kemal Efendi diyemeyeceğim, şikâyetlerimiz aynı, suç kimin?.. O, nihayet annemi fark etti, eğilip, bacaklarına dolanıp kalmış kolları silkeledi, kaldırdı Zehra gelini, bir kukla gibi sürükleyip, kerevetin üstüne uzattı, hareketleri ne kadar yumuşaktı, sesi de öyle:

– Bak karı, seni aldığımdan beri hep ağladığını işittim, gayri sus, bu gece sus. De ki kocamı bir erkek gibi yakalayıp götürdüler. Boş ver be karı, sevin be, kurtuluyorsun benden... Ağlama gayri.

Annemi bıraktı, odanın içinde gezindi, küfretti, güldü, küfretti. Tekrar gezindi, ablak yüzüne bir rahatlık çökmüştü, ceplerini karıştırıp, sigara çıkardı, ilk kez dedemin yanında yaktı, dumanını üfürdü:

– Artık kusura bakma baba yaktık sigarayı, çünkü yaktık birçok şeyi… Neden dersen, hep senin yüzünden Hüseyin Pehlivan, hep senin yüzünden! Anlamazsın değil mi, bilemezsin. Çocukken uğraştın mı benimle, yaa uğraştın. İzinden gideyim istedin, bi sen vardın, bi senin yolun. Başkası yok… Ya ben neydim, hayvan mı be hayvan mı? Ardından yol alacak eşşek mi belledin beni? Öyle belledin. Kısır karıyı boşatmadın, bi çocuğu çok gördün bana, kızı da çok gördün, aldın onu elimden, al hayrını gör. Tarım işçisi uşaan! Neden, çünkü beni esirgedi kız, adam yerine komadın beni, kız koydu ama, adam sanmış beni de esirgemiş… Oy sen ne bilirsin kız! Bilmez, beni bilmez. Çünkü sen baba, ah hep senin yüzünden!..

Sesini hiç yükseltmeden ve ağır ağır konuşuyordu. Onun babasından bunca nefret ettiğini bilemezdim. Neyine engel oldu senin dedem?.. Onu suçlama, gidişin benim yüzümden,

hem de annemin diyesi oldum, hemen vazgeçtim. Ne lüzumu var, dönüp dolaşıp yine dedeme bulacak kabahati. Hem annemi, Georgief'i karıştırmanın da bir anlamı yok, annem suç yükünü çoktan almış sırtına!

Babam sigaranın dumanını üfleye üfleye odada dolaşıyor, durmadan konuşuyor:

– Bir oğlum olsaydı belki... Onu da alır mıydın elimden? Yoo, komazdım. Bu yüzden mi çok gördün bana bir oğlanı? İstedin ki seni izleyim adım adım, sen önümde yürü, bir adım şaşmayayım.

Dedem sanki söylenenleri işitmiyor, yüzü onca ifadeden yoksun, kısık gözleri duvarların ötesinde bir yerlere dikilmiş, bastona yapışan ellerinin damarları, deriyi çatlatacakmış gibi kabarıyor. "Çok sıkıyor, çok. Bari onu oturtabilsem." diye düşünüyor, yerimden kımıldayamıyorum. Annemin iniltisi artıyor, üzüntüsü doğamamış oğluna mı, giden kocasına mı? İçim ürperiyor, doğmamış oğlandan tiksiniyorum hâlâ. Babamın sesi hiç kesilmiyor:

– Sanırsın ki senin yüzünden, o yaptığın, karıştırdığın işler için tevkif edecekler beni, öyle sanırsın değil mi? Senden başkası var mı? Ha uşaan var, uşaan! O beni kurtarmak istedi. Dersini verdi sana. Daha çok alacaksın ders, hele bir düşsün toprağa uşaan! Bilirsin, iyi bilirsin acemi işçiye taş taşıtırlar önce, tarla temizletirler. Çünkü kadını erkeği ayırmaz bu gâvur, hepsine aynı işi gördürür. Eller ayaklar yarılır, kanar ha, kanar... Gecesi yaralar kabuk bağlar, sabahı kabuklar soyulur, yaralar daha beter açılır. Öğrenci kamplarında bostan toplamaya benzemez bu iş İlay. Ne dedi adam, ananın mangası, öyle mi? İyii... Küçük gördün şu kadını, inkâra sapma, bilirim. Nefes alışını, bakışını tanırım kız, hep düşmanlık koktu püfür püfür. Eh, ben de seni sevdim sayılmaz, doğru. Ama şunu unutma kız, ben kıymadım sana, deden kıydı! Bu kızı bir tevir yetiştiriyorsun amma, kadın işi değildir şu kafasına

doldurdukların dedim, tınmadı. Sen de kadını erkeği ayırmadın. Şimdi yap erkek işini bakalım; yarıla yırtıla nasır bağlayacak ellerin, nah işte böyle taze sürülmüş tarlaya dönecek! Aslında eller misaldir kız, her yanın nasır tutacak, kabuk bağlayacak, şu göğsünde tıp tıp atan yüreğin bile. İşte o zaman hiçbir şey duymayacak, hissetmeyeceksin! Bu karnının açlığını duyarsın, belki arada sırada çiftleşmek çeker canın, o kadar. Olmayacak hayvandan bir farkın.

– Sus artık Kemal!

Dedemin sesinde onulmaz bir yara kanıyordu; babamın sözlerinden çok, onun ıstırabı şaşırttı beni, ne yana dönsem bir boşluk.

– Hep sustum, dedi babam. Günü geldi, konuşmak zamanıdır! Hep sustum, çok sustum. Şimdi dinleyin beni, sen baba, gâvurun çoktan hayvan edip koyduğunu, insana çevirmek istedin, boşa idi gayretin. Zaman değişti. Şimdi düşün, ne olacak bu kız?.. Kalem tutan elleri çapayı kavradığı zaman... O erkek değil, hem senin zamanın değil! İpin ucunda sallanacak uşaan, ölmeyecek, bir sağa bir sola sallanacak! İşte senin yüzünden, her şey senin yüzünden… Fakat sanma ki beni götürmeleri senin yüzünden, o başka... Deyivereyim mi sana, adam yerine koymadığın oğlun... Yoo demem, bu soru kalsın ciğerinin bir köşesinde, açık yara gibi kanasın! Dilerim Allah'tan yaran hep kanasın!.. Hem sor kendine, ben ne ettim de şu kızı, hayvanla insan arası bir yerde sallanır kodum, sor... Sor!

O kadar üşüyorum ki, dişlerim birbirine çarpıyor, ilmik geçen boynum ha bire sıkılmakta, boğulacağım:

– Dedeee, dede!..

Çırpındım, hâlbuki onun acılı sesi sakin:

– Yanık kokuyor İlay, git tencereni ateşten indir.

Nasıl çıktım odadan, mutfakta nasıl bekledim hatırlamıyorum. Gözlerime, burnuma doluşan bir duman, genzim

yandı, öksürdüm ve akıl ettim tencereyi ateşten indirmeyi. Çorba kaynaya kaynaya tükenmiş tencerenin dibi tutmuş. Ateşi külledim. Titrememem geçiyordu, yere çöküp, başımı dizlerime gömdüm. Hayır, artık o odaya dönmek, yüzlerini görmek, seslerini işitmek istemiyorum. Ne hâlleri varsa görsünler, çekiştirsinler bölüşemediklerini!.. Oysa çekiştiren yalnız babam, o çıldırmış, sözleri hezeyandır! Senin suratına değil, bahtına inmiş bir koca yumruk Kemal Efendi, ezilmeseydin… Neden dedemi suçlarsın, ezilmeseydin, becerseydin kalkmayı… Ezilmeseydin, kalksaydın... Kalksaydın! İnatla ve ağlayarak tekrarlıyorum sözleri; ezilmeseydin, kalksaydın, becerebilseydin boynunu dik tutmayı. Çünkü akçabardağı kaldırmam lâzım, beyaz boynunu uzatabilmeli, dik ve güvenli!.. Ezilmemeliydin!..

Ve artık sorabiliyorum: "Şimdi ne yapacağım ben?", "Sürülmüş tarlaya dönecek ellerin!" Bunu biliyorum baba, hiç aldırdığım yok! "Her yanın nasır tutacak, kabuk bağlayacak şu göğsünde tıp tıp atan yüreğin bile." Hayır, o kadar değil Kemal Efendi! Olmayacak böyle bir şey, ben…

Ben... elbet bulacağım bir yol!

* * *

Güm güm vurulan kapı, annemin çığlığı beklediğim sesler. Hiç acele etmeden kalktım. İncesinden de olsa bir gurur çizgisi görebilmek umudum... Dışarı çıktım. İşte müfrezenin adamları, konu komşu, birkaç Bulgar, Con Ahmet! Babam merdiven tırabzanına yapışmıştı, bağırdığını işittim:

– Beni değil, babamı götürmelisiniz, asıl suçlu odur.

Derken beni gördü, bakıştık; ağlıyordu, hâlinden hiç umulmayan bir sükûnetle:

– Sağ ol kızım, dedi. Gayri anana ve dedene sen göz kulak ol. Anan zayıftır, bilirsin, sana kaldı.

Derken bağırdı:

– Kahrolun gidinin gâvurları, kahrolun, suçum yok benim, kahrolun soylarını s..tiğimin gâvurları!..

Arkasından bir jandarma, tüfeğinin dipçiği ile başına vurdu, babam debelendi, sesi kesildi. Herhâlde bayıldı ki, onu sürükleyerek indirdiler merdivenden, dışarı çıkardılar. Müfrezenin adamları ve Con Ahmet de çıktı. Konu komşu, Bulgarlar çakılmış gibi yere, bekliyorlardı, bağırdım onlara:

– Haydi cehennem olun, dönün evlerinize, seyir bitti!

Birkaç ürkek ses sormaya cesaret etti:

– Razgrat'ın adamı baban mıymış?

– Bayrağı asan Kemal Efendi miymiş?

Avazım çıktığı kadar bağırdım:

– Evet, bayrağı asan babamdı!

Artık "gidin" diye tekrarlamama lüzum kalmamıştı, kalabalık pek alelacele dağıldı, kapımız örtüldü.

Odaya döndüm. Dedem sedire çökmüş, eli hâlâ bastonunda, bakışları hâlâ duvarların ötesinde bir yerlerde. Annem yerde, bayılmış… Yatağı serip hemen, onu taşıdım, yüzüne su serptim, titreye titreye kendine geldi:

– Götürdüler onu!

– Yakında gelir anne.

– Gelmez, gelmez! Gidenler dönmez, bilmez misin?

– Babam dönecek, söz veriyorum sana dönecek.

Hangi görünmez umutla verdim bu sözü? O an tek istediğim Zehra gelinin susmasıydı, başka bir şey düşündüğüm yoktu. Tıpkı bir çocuk gibi kollarımın arasına aldım onu, saçlarını okşayarak, şimdi hiç aklıma gelmeyen teselli sözleriyle uyuttum. Yalnız bir ara gözlerini açtı:

– Beni sana ısmarladı, dedi. Demek beni… beni düşündü, demek beni…

– Evet anne, seni seviyordu babam!..

Artık uyudu. Doğrulup, dedeme baktım. Duruşu, değişmemişti. Gidip ayakları dibine oturdum, başımı dizlerine dayadım. Babamın sözlerini duydu mu, başına vurduklarını gördü mü, sormaya cesaretim yoktu. Bekledim, bekledim... Ne saçlarımı okşadı, ne sırtımı sıvazladı, bir ara mırıldandı, işitmedim, sordum.

– Bilememişim, dedi.

– Neyi dede?..

Cevap vermedi. Perdeleri çekilmemiş pencerede, karanlığı seyrediyordum, annem uykusunun arasında sıçrıyor, debeleniyordu. Birkaç defa bağırdı, inledi. Benim vücudumdan ürpertiler geçti:

– Dede, dedim. Allah rızası için konuş, bir şeyler söyle…

– Bilememişim, başka söyleyecek ne var, bilememişim, anlayamamışım! Sus İlay!

"Ben ne yapacağım?" sorusu, manasını yitirdi. Teslim oldum, zaman çekip götürecek elbet; bekliyorum. Ve gece, yavaş yavaş, içten ağarmaya başladı. Kamyonların homurtusu! Doğruldum; usulca:

– Dedem, dedim, işe gidiyorum, sen anama bakar mısın?

Belli belirsiz salladı başını. Sokağı bir çabuk geçip, meydana geldim, alaca karanlığın içinde beyaz başörtüleri seçilen kadınlar kalabalığına doğru yürüdüm. İlk düşüncem, "Bir ak tülbent ve siyah yeldirme alsam kendime." oldu ve hemen isyan ettim: "Ben, beyaz tülbentlilerden olmayacağım, başımdan boynuma dolanmayacak kaderim. Onu yırtacağım, varsın dursun sandıkta. Ben!.. Razı olmayacağım!" Akşamdan beri ilk kez yüreğim kin ve öfkeyle yanmakta, çenem kilitleniyor: "Devam edeceğim, mücadele edeceğim."

Oysa bu kıyafet töre icabıdır, parti gücü bile engelleyemedi. "Töre diye şekille uğraşacak hâlim yok, canım ne çekerse onu giyerim." Böylece ilk isyan, kendi giysilerimize oldu. Sonradan

dedem; şeklin, dış görünüşün kişiyi etkilediğini anlatmıştı. Ruha güç veren manevi değerlerle bir uyum sağlamalıymış dış görünüş. Fakat benim değerlerimin, böyle bir şekille desteklenmeye ihtiyacı yoktu, zaten destekleyemezdi de... Beyaz tülbent, o saf teslimiyet, razı geliş ve uzatıp boynunu… Yoo!

Mangabaşı Dimitri'nin sesini duydum, annemi soruyordu, hasta olduğunu söyledim, kesilecek gündeliği hatırlatmasını bekliyordum ama o:

– Ee... dedi, kocası hain olursa, karısı hastalanır, sen de dikkatli ol!

Ayaklarımın dibine tükürdü. Dönüp, yürüdüm. Genzim yanıyordu, hayır ağlamayacağım! Bu çok tabii İlay, baban seni her yerde ve daima takip edecek, suçlunun ailesi de beraber çekmez mi eziyet, hem kaç türlü. Başımı göğe kaldırıp, tek tek sönen yıldızlara baktım: *Nereye gidiyorsun küçük yıldız? / Yolumu aydınlatan ışığını alıp götürüyorsun / Yakışmaz sana / Beni böyle şaşkın / Böyle yalnız bırakmak / Karanlığın içinde. / Küçük yıldız / De bana, yolun nereye? / Anlat. / Aşılmaz dağları aşıp / Çağlayan ırmakları geçip / Seninle gelmektir dileğim. / Çünkü o ulaşılmaz ışığındır / Hedefim!..*

Ve gözyaşları içime aktı.

Kamyona tırmandım, kadınlar sıkışıp, bana yer açmaya çalıştılar. Birinin dizi dibine ilişebildim. Şimdi şiir düşünmenin zamanı mı? Dedemin Mahmut Necmettin'den naklettiği bir söz: "Ülküler gökteki yıldızlar gibidirler, onlara ulaşılmaz ama, onlarla rota tayin edilir." Kim bilir ne zaman bu söz için karalamıştım bu şiiri.

– Giyeydin ya bi hırka abe kızanım, titreyip durursun!

Soğuğu, dişlerimin tıkırdadığını, kadıncağız bu lâfı edince fark ettim, ses çıkarmadım. Kamyon kusar gibi homurdandı, bir iki silkindi, sallandı ve ok gibi fırladı, sanki arkasından koşan var, işe yetişmeli! O kadar sıkışık oturuyorduk ki, sarsıntıdan hiç rahatsız olmadık. Yola çıktıktan bir zaman sonra fısıltılı

sorular başladı: "Sahiden babam mı asmış o bayrağı?" Nedendir Türk demeye bile korkuşları, mavi göklerin beyaz ve kızıl süsü, o bayrak, ha?! Tühh reziller! Cevap verilmez! "Babam sahiden Razgrat'ın adamı mıymış?.." Ya nasıl da dedemi suçlamış Kemal Efendi… "Annem, annem ne yapıyormuş, üzülmüş mü, oh mu demiş?" Şimdi çekecek olan, en çok çekecek olan benmişim, vah bana vah. "Okuldan kovuluşum babam yüzünden değil miymiş?.." "Zehra gelin sahiden hasta mıymış?.."

Tek cevap alamayınca benden, hükümler başladı: "Annenden hayır gelmez gayri, dedenin bir ayağı çukurda, yandı senin başçağızın!" "Mektep iyi idi." "Fidan gibi ince, pek de ufak tefeksin, çalışamazsın toprakta!" "Çalışanların canı yok mu, hiç incesini ufak tefeğini görmedik, bu gâvur çalıştırır adamı… İt gibi" "Yandı başçağızın!" "Yandı kaderin!"

– Okuyordu, iyi idi, şehre mektebe gidecekti.

– Ne yapacaktı okuyup şehre gidecek de onlara kölelik mi edecekti?

– Ya biz köyde başka bir şey mi yapmaktayız? Hem şehirde kölelik, köydekinden iyidir!

– Abe susun be, it oldun mu bi kez, ister saray kapısında havla, ister çobanın kulübesinde, ne fark eder.

Bu sözü kimin söylediğini anlamak istedim, göremedim. Sanırım küçük Mehmet'in anasıydı. Vah canım, Mehmet'im, kara gözlü kuzum! Sen varsın, varsın ya!

– Kader bu abe, kader… Çekeceğiz, yazılmış yazımız!

Böylece sürüp gitti kadınların sözleri, motor gürültüsüne karışıp eridi. Dinlemedim. Kara giyimli, kararmış kadın kurularının merakları, hükümleri hatta alâkaları beni hiç ilgilendirmiyordu, annemin şahsında hepsini tanımaktayım. Sizi boynu bükük, tutsaklığa kader diyen budalalar, sizi… Oh bana ne onlardan, tekerlekler her dönüşünde: "Mehmet var ya." diyorlar. Onunla ilgilenmeliyim!

* * *

Aslında yılın bu ayında tarlalarda yapılacak pek iş yoktur. Kışın yakmak üzere, mısır ve tütün sapları toplanır, kooperatifte istif edilir.

Kamyondan inince, tek sıra olup bekledik. Dimitri isimleri okudu, o gün çalışılacak yerleri gösterdi. Kadınlar sırayı bozmadan yürüyüşe geçtiler, hepsinin elinde öğleyin verilen on beş dakikalık molada, açıp yiyecekleri azık torbası vardı. Yanıma yemek almadığımı hatırladım, bir gün evvel de pek bir şey yememiştim. Açlık duymuyordum, bedenim olabildiğince gerilmiş, dik, canlı. Dimitri beni çağırdı yanına, beraber yürüdük. Babam yanılmamış, görevim; yeni açılacak bir tarlanın kaba taşlarını ayıklamak, kökleri sökmekmiş. Yevmiyesi de pek azdır bu işin, ceza! Peşimi bırakmayacaklar, parti beni denemekte... Engebeli toprakta eğilip kalkıp, koca taşları yuvarlayarak bir köşeye istif etmeye çalışırken, bir kısım insanların neden Allah'a inanmadıklarına bir sebep daha bildim. Öyle ya partinin koca gözleri hep üzerimizdeyken, her zaman her yerde hazır ve nazır olan bir Allah'a ihtiyaçları yoktu! Ama partinin esirgeyen, koruyan vasıfları yokmuş, o takip eder, gözler ve yalnız cezalandırırmış! Fakat bazı insanlar, şuursuzca olmalı, kendilerini korkutanı, tercih ediyorlar! Nasıl bir tercihse… Bazen ellerimi şimdiden sızlamaya başlayan belime dayayıp, soluklanıyorum, ta uzakta çalışanlara bakıyorum. Onların tümü birden ve topluca hüzünlü bir görüntüden ibaret. İnsana sebepsiz sıkıntı veren, gri-beyaz-siyah bir sonbahar kartpostalı seyreder gibiyim, şu çalışanlar boyutsuz mahlûklar ve şüphesiz onlar varlık değil.

Eğiliyorum tekrar, toprak sert. Canlı kahverengisi solmuş, rengi kirli bej. Yaz kamplarında çalıştığımız toprak böyle miydi, ya topladığımız domateslerin alı, biberlerin yeşili! Yol yürümeye, küfe doldurmaya alışığım, anca bu taşlar… Bu taşlar! İkide bir başımda biten Dimitri'nin "Haydi sallanma, yürü..." feryatları.

Öğlene doğru, parmaklarımın arasından kan sızmaya başladı. "Aha, kan mı, boş ver be, olur hep ilk başlayanlarda. Böyle şey için sıhhiye çağrılmaz." hükmü.

Birden boşanan yağmur, sağnak..

– Ne ziyanı var Eminova, hızlı çalış ki üşümeyesin, yağmur tembellerin tesellisidir, haydi koşa koşa, koşa koşa…

Belime gelen, bazen boyumu aşan kayalar da var:

– Ayağınla da tep, ayağınla da... Şöyle sırt ver, dayan, it, haydi...

Onlar akçabardaklar mıydı, yana kıvrılan yüzlerinde bir hayret vardı: Demek hayat budur!

Dönüş yolu için kamyona yürürken sağa sola yalpalıyordum. Dimitri'yi keyiflendirmiş olacağım; takıldı:

– Ne o, okul çocuğu, işçilik ağır mı geldi?

Cevap vermedim, daha dikkatli yürümeye çabaladım. Fakat tutulmuş bir bel, sızlayan ayaklarla bu iş ne güçtü. Hâlâ açlık duymuyordum, tek isteğim uzanıp yatmak, şöyle gözlerimi kapatabilmek! Gün boyu dedemle annemi düşünmemeye çalışmıştım. Kamyonda kadınlar hatırlattı. Acaba ne olmuş benimkilere?.. Belki Hüseyin Pehlivan'ı da götürmüşlerdir. Olabilir, sakın üzülme İlay. Yandı başcağızın bir kere, ne yapacaksın, çekeceksin! Acep kaç yıl hapis yer Kemal Efendi?.. Ne hapsi be!.. Onu... Neyse, üzülme sen İlay.

– Kızanım sen de hiç konuşmuyorsun!

– Abe ne yapsın kızan daha ilk günü, bütün kemikleri çıtırdar şimdi.

– Konuşabilir mi babasını götürdüler, daha dün be.

Daha dün mü, daha dün mü?.. İmkânsız! Arada onca taş var, yuvarlana yuvarlana giden, bej toprağın üstünde seken taşlar. Daha dün, ha! "Zaman akıp giden bir nehirdir, içinde olaylar ve insanlar, herkes kendince nasibini almakta. Bütün mesuliyet insanda, kabahati zamana bulma uşaam, akıp giden

nehirde, sen istediğince, istediğin kadar kullan suyu yahut hiç kullanma, o sürtünüp sana, geçip gitsin. Mesuliyet insanda uşaam." Galiba bu kez, hep akıp gitti yanımdan. Suyun farkına bile varmadım! İçim geçmiş, sarsıntı ile kendime geldim, durmuşuz, kadınlar atlayıp dururlar. Ben de indim. Dimitri böğürüyordu:

– Gençlere yarım saat yemek molası, kolektif çalışması var.

İrkildim, bütün gün böylesine çalıştıktan sonra mı kolektif? Bunca zaman, okul sonraları orada hoplayıp zıplarken, çocuklarla uğraşırken, hiç mi düşünmemiştim ki gençlerin büyük çoğunluğu işten dönenlerdir! Düşünmek değil, en basit bir gerçek gibi biliyordum, mühimsediğim yoktu. Şimdi bizzat yaşayınca olayı... Herhâlde bütün arkadaşların ellerinden öpmek gerekir." diye geçti aklımdan. Yarım saatlik mola, ha! Eve gidip dönmeye bile değmez, hayal ettiğim yatak?.. Öfkeyi ve kini buncasına şiddetli soluduğumu hatırlamıyorum. Yere çöktüm, Mehmet'in anasına eve haber vermesini söyledim.

Kadınlı erkekli gruplar pek çabuk dağıldılar. Elbet dedemi, anamı merak etmeliyim, diye düşünüyordum, "meliyim". Gidip onları görmek, hâl hatır sormak, kendimden bir haber vermem lâzım, lâzım. Mantığım böyle söylüyor, oysa içimde tek kıpırtı yok, ne merak etme, ne görme arzusu. Duygularım tümden yitmiş! Başımı ellerimin arasına aldım, sıktım. Bir şeyler hissedeyim, haydi... Ne mümkün!

Ve işte o akşam saatinde, yol kenarında otururken gözyaşlarım kurudu. Bir katı cisim, boğazımla göğsüm arasında bir yere sıkışıp kaldı. O günden, yıllar sonrasının bir akşam vaktine kadar hiç ağlamadım. Ama birçok kere, o sert cismin genişleyip, beynime dağıldığını, kol budak salıp kalbime yürüdüğünü hissettim. Pek çok kere gözlerim yuvalarından fırlayacak gibi oldu da, hiç yaş akmadı.

– Çok mu yoruldun?

Şu ses, yarı ürkek, yarı neşeli bir şey sordu, anlamını kavrayamadım ilk anda, başımı kaldırmadım. Omuz silktim, sesi tekrar duydum:

– Bana dargın mısın?

Yabancı! Mehmet Ali olsaydı… Ya, o nerelerde kuzum? Seni hiç aklıma getirmemişim, affet.

– Yüzüme bakmayacak kadar dargın mısın?

Nihayet kaldırdım başımı, Stefan bu. Neden dargın olacakmışım ona? Derken hatırladım, yüzüme vurduğunu, ses çıkarmadım.

Yere, yanıma oturdu. Oo hatırlı bir Bulgar'ın, böyle sokak ortasına oturuvermesi, hele bizden birinin yanına, görülmüş iş mi!

– Senden özür dilemek istiyorum, dedi, o an kendime hâkim olamadım. Çok kızmıştım sana, çok. Çünkü İlay... Çünkü okula gelirken ben sana her şeyi anlatmayı düşünmüştüm, isteyecekleri şeyi mutlaka yap, mesele asla baban değil, yap istedikleri şeyi, imzala senin için hazırladıkları itirafnameyi, hiçbir şey olmayacak babana. Çünkü zaten daha Şumnu'dan müfettişler de gelmedi, ciddi bir sorgu sual de başlamadı. Şu bekleme zamanında seni sınamak geldi akıllarına, ellerindeki imzalı kâğıdı, belki ilerde, sen bir hataya düştüğün vakit kullanırlar ama, sen zaten dikkatlisindir, hata yapmazsın, şu imtihanı atlat, kimsenin haberi bile olmayacak köyde, diyecektim. Bütün bunları anlatacaktım. Ama İlay… Anlıyorsun değil mi, sınıfa girip de sizi öyle görünce, bir de utanmadan onu sevdiğini söyledin bana. Ne yapabilirdim, çok kızdım. Hiç utanma yok sende, nasıl söylersin öyle, nasıl?...

Uzun bir süre sustuk, nihayet konuşma gücümü buldum:

– Utanılacak bir şey yapmadım, dedim. Ben sevdim, anlıyor musun, belki tek utanılmayacak şey, sevmektir.

– Geber e mi, daha önce bana sevgiyi bilmediğini söylemiştin.

– Budala olduğun için inandın, hiç on altısına basmış bir kız sevgiyi bilmez mi?

– Böyle konuşma benimle, böyle konuşma.

– Ya nasıl konuşayım isterdin, suçsuz bir insanı tutukladınız, beni okuldan kovdunuz!

– Deli kız, komşularına bağırdığın gibi, bizim orda da bağırsaydın ya, bayrağı babam astı deseydin ya, ne olurdu?.. Sersem!

– Kimmiş bayrağı asan, buldunuz mu bari?

– Bulunacak elbet…

Yine bir süre sustuk. Dalmış, bereli parmaklarımı teker teker emmeye başlamıştım. Çok acıyıp acımadığını sordu, sanki ciddiydi ilgisi, aman üzülme yavrum!

– İlk gün için, pek fena sayılmaz durumum.

– Bak İlay Eminova, babanın suçsuz olduğunu biliyorum elbet. Fakat bu durumda, yani senden sonra, parti onu suçlu bulmayı uygun gördü. Şimdi bizim de en azından birer partili olarak, onun suçlu olduğunu kabul etmemiz gerekir.

– Ben senin gibi partiye aday bile değilim yoldaş Karov, komsomolum, daha bu gibi incelikleri pek kavrayamadım.

Stefan sırıttı, gözlüklerini çıkardı, elinde evirip çevirip, silmeyi unuttu, tekrar taktı. Herhâlde iyice ıslatıp taradığı saçları kafasına yapışmıştı, bu hâliyle büsbütün şapşal görünüyordu. Çekilip gitse şu adam. Hâlbuki konuştu:

– Şimdi bırak o konuyu, asıl demek istediğim; yani... seni denemek istediklerini anladığın hâlde, açık vermen garibime gitti, zekândan umulmazdı.

– Evet, zekâm beni bir cinayete ortak edecek kadar parlak değil!

– Fakat bir şey olmayacaktı ki babana, olsa bile yani asılsa... Hayır bu cinayet falan değildir yoldaş Eminova, bu şey... Partinin iyi bir eleman kazanmak için başvurduğu herhangi bir metottur. Buradaki eleman sendin, sınandın.

– Ve kaybettim, ne kötü bir sınama.

– Değil, çünkü yıllardan beri Rusya'da buna benzer çeşitli metotlar uygulanmıştır ve parti yararına sonuçlar alınmıştır. Hem böyle tek kişi değil, bir sürü insan göz kırpmadan harcanabilir, mühim olan parti çıkarıdır, partiye sadakatle hizmet edecek insan kazanmaktır. Rusya böyle yaptığına göre, ee herhâlde ondan iyi bilecek değiliz ya!

– Herhâlde!

– Burada mesele, seni denemek, seni kazanmaktı İlay.

Midemde bir kasılma oldu, iki büklüm oldum.

– Ne var, ne oluyor İlay?

Büyük soluklar alıp midemdeki kilitlenmeyi çözmek istedim, bu kez başım döndü:

– Nen var yoldaş?

Bir şey yok gibilerden başımı sallayabildim ancak, konuşamadım. Midem öfkeden kasılıyordu yahut yorgunluktan. Acaba açlıktan mı, çünkü Stefan beni tetkik ettikten sonra:

– Açsın sen, dedi, ellerin titriyor, yüzün adamakıllı sarardı. Açsın!

Katlanamazdım bu lâfa, dişlerimin arasından tısladım:

– Hayır.

Cebinden bir bisküvi çıkarıp uzattı:

– Al, ye. Al, al…

Burnuma doğru tutulan şu dört köşe hamur parçasına baktım, şekerli de olmalıydı. Ağzım sulandı, çıldırdım. Kapıp kaçmalı! Başka türlüsü olabilmez, kap... Ve durakaldım öyle, yutkundum:

– Hayır, dedim, aç değilim!

Güldü, çat diye ısırdı, kıtır kıtır yedi karşımda. Şu ses dişlerinin, dudaklarının çevresinde uçuşan, bisküvinin tozları! Midem esaslı bir tekme yemiş gibi ağrımakta, saç diplerim terliyor.

– Haydi kolektife gidelim, dedi.

"Sen mi Stefan, yoksa ben mi! Bir ucu ölüm olsa, yine kalkar yürürüm!" Böyle düşündüm, ne basit bir iddiaydı, o an için dünyanın en önemli meselesi göründü bana. Kalkmak için elini uzattı, görmezlikten geldim. Ağır ağır doğruldum, kalbimin pompaladığı buz gibi öfkeydi, dayanıp öfkeye, yürüyebildim. Beraberce vardık salona. Gelenler olmuş, birtakım otların, bize garip garip baktıklarını fark ettim, ne neşeli bir durum!

– Benimle çok ilgilenmedin mi yoldaş, başına bir iş gelmesin bu yüzden?

– Hayır, şöyle köşeye oturalım. Seninle konuşmam istenildi, emre aykırı bir şey yapmıyorum, beni merak etme! Bak yoldaş Eminova, seninle açık konuşacağım, açık, iyi dinle.

Elimle midemi ovarak, başımı salladım, olur, anlamına.

– Senin için hâlâ umut var, çünkü babası hapse tıkılmış birinin, hâlâ partiye eski sadakatiyle bağlı olması, sosyalizmi yüceltmesi iyi bir örnek teşkil eder. Budalasın şüphesiz fakat ben senin sosyalizme bağlılığından asla şüphe etmem. Bunu böylece anlattım. Yetişmen gerekiyor, bazı prensipleri daha iyi kavraman lâzım. Zamanla olur. Sana ben kefil olurum, evet hatta belki okula bile geri dönebilirsin. Yalnız…

– Yalnız?

– Şey tabii Mehmet Ali ile münasebetini keseceksin, bu bir! Sonra tabii iyi bir işçi, iyi bir komsomol olacaksın, kolektifteki faaliyetlerin eskisi gibi devam edecek, şartlarım bunlar!

– Yoldaşlar, Veselinov ve İvanov da kabul ettiler mi senin fikirlerini?

– Evet. Tabii ben çok ısrar ettim. İyi bir propagandist olarak çalışmaya başlarsan, dediğim gibi okula dönme şansın bile olabilir.

Hâlâ midemi ovalıyordum. Düşündüm; bu adamlar Türkler arasında partiye bağlı adam bulmakta ne kadar zorluk çekiyorlar ki, Stefan böyle bir teklifle geldi bana. Kendisinin ısrar ettiğini söylemesini hiç ciddiye almıyorum, benim için

kılını kıpırdatmaz, neydi o tokat! Evet... Maskemi deldikleri hâlde, fayda ummaktalar benden, sineği yakalasalar, sıkıp rejimleri lehine yağ çıkarmaya çalışacaklar! Eğlenmeye başladım, mide kasılmalarım bile hafiflemekte. Şu sözleri, çok değil bir gün önce duysaydım, nasıl faydalanabilirim diye düşünmeye başlardım. Oysa aradan geçen o zaman... O zaman... Akıp giden nehir, yuvarlanan taşlar. Anamın çığlığı, babamın gözyaşları, yoo dedeciğim, su sürtünüp geçmemiş bana, almışım nasibimi! Oynamak için en ufak bir arzu yok içimde. Düşmanımdır karşımdaki, gayri kendimden fedakârlık etmeyeceğim, açık, rahat ve hür sürdüreceğim mücadelemi! Kentte olmamışım da, köyde olmuşum. Doktor değil de işçi! Zaten kenti ve doktorluğu ummam hata idi. Ait olduğum yerde savaşmalıyım!

– Ben yoldaş büyüklerin yerinde olsaydım, benden çok daha verimli bir işçi olan Kemal Efendi'yi yerinde bırakır, kızını sürerdim cehenneme.

Nasıl da ciddiye alıyor sözlerimi.

– Bak işte, diyor, yetişmen lâzım derken bunları kastetmiştim. İşçi nedir ki, aydın lâzım bize. İşçi, biraz hayvan biraz da makine! Hâlbuki aydın, beyin demektir!

– Her kıvrımından Marks, Lenin, Jivkov fırlayan bir beyin!

– Tam öyle. Evet, ne diyorsun, tamam değil mi?

– Tamam değil Stefan, ben Mehmet Ali'yi seviyorum, hem de nasıl bir bilsen!.. Fakat kolektif çalışmalarını eskisi gibi dikkatle yürütürüm, iyi bir işçi olmaya zaten mecburum, yevmiye meselesi önce, değil mi?!

– Fakat okul, hani sen...

– Çok şey öğrendim Stefan, bir işçiye bu kadar bilgi yeter, gelen konferansçıları da dikkatle dinlerim, merak etme.

– Aptallık etme, düşün! Seni affetmeye hazırım, unutacağım Mehmet Ali'yi, ama... aksi hâlde…

Cümlesini tamamlamadı, biraz bekledim, sonra ayağa kalkıp yüksek sesle ona veda ettim.

– Yoldaş Karov ilginize teşekkür ederim, şimdi müsaade ederseniz çocukların yanına gideyim.

Eliyle, defolmamı işaret etti. Yalpalamamaya dikkat ederek, küçük adımlarla yanından ayrılırken, göz ucuyla benden boşalan yere Arif'in oturduğunu gördüm. *"Gel süngülü yiğit, alkışlasınlar / Şimdi sen söyle, söz senin."* İşte bayrak şairinin bir başka şiirinden bir beyit, geçenlerde Fatma tutuşturup elime kaçmıştı, acaba Arif bunu biliyor mu?.. Neyse, ben sözü ona verdim! Çok yakıştı "süngülü yiğit" tabiri görünüşüne! Aman Allah'ım, lider… Yoksa! Yanlışlıkla Mehmet'e çarpmışım, hemen kolundan yakaladım:

– Allah rızası için, dedim, bir bardak su, bir parça ekmek bul bana.

* * *

Ne o gece, ne ertesi gün göremedim Mehmet Ali'yi. Doğrusu sabahın ayazında kamyonların oraya geleceğini pek ummadım ama, annemin yanında yürürken, sağa sola bakınıyordum. Fakat akşam dönüşte, yolumuzu bekleyeceğinden emindim. Hatta taşlarla savaşırken bile, onu göreceğim anı düşündüm: Bizi ayırmak istediler, okulu vaat ettiler karşılığında... Hiç olabilir miydi Mehmet Ali? Olamazdı diyordu o hep. Olmazdı İlay!.. Seni kimselere veremem!

Kamyondan ilk atlayan ben oldum, dört gözle araştırdım meydanı, yok! Başına bir iş getirdiler mutlak! Seni Stefan seni…

Georgief, eline bir megafon almış bağırıyordu:

– Akşam saat dokuzda köy halkı meydanda toplanacak, tam dokuzda. Misafirlerimiz var, bütün köy halkı… Bu gece kolektif çalışması yoktur, saat dokuzda…

Bu Georgief'in tayininden önce bize son hitabı olmuş, yerine Boris Koçevov gelmişti.

– Dedeni de alıp gelelim kızım, ama o pek durgunlaştı İlay, hiç konuşmadı dün, bana baktı, yemek yedirdi amma, hâli çok tuhaf, ne yapsak ki?..

Her zamanki annem, kendi derdini atmış içinde bir yerlere, dedemi merak ediyor, yapacağı şeyi de bana soruyor! Her zamanki İlay da, onu teselli etti.

İki projektör yetmiyor çevreyi aydınlatmaya, karanlığın içinde insanlar, birbirlerine kenetlenmiş bekliyoruz. Hâlâ Mehmet Ali'yi aramakta gözlerim, yanı başımda Con Ahmet'i görmeyeyim mi, utanmayı aklıma bile getirmeden, hemen ve açıkça sordum Mehmet Ali'yi:

– Ne yapacaksın oğlumu Kemal'in kızı, dedi. O, Vera ile piyes yazıyor!

Hiç düşünmeden:

– Con Ahmet'in oğlu Vera'ya yakışır, dedim. Ama ben Mehmet Ali'yi sordum.

– İyi ya hainin kızı, iyi ya! Sordun, cevap verdim.

– Hayır!

Hatip konuşmaya başladı, adam sıyrılıp gitti yanımızdan. Konuşmacı Şumnu'dan bir Bulgar, o kadar kızgın ki, tedirginliği açıkça belli oluyor. "Aranızda hâlâ daha burjuva Türkiye'sinin çürümüş hortlağını dolaştırmaya çalışanlar, ölümün soğuk rüzgârını enselerinde bulacaklar"mış. Gerçekten öyle soğuk ki hava, kalabalık titreyerek dalgalanıyor. "Tevkif edilenler için savcı ölüm cezası isteyecek"miş. "Sosyalist gerçeklere ihanet eden, bu demokratik toplumun düşmanları, parti ailesi üyeliğini alçakça reddederek düştükleri ihanet çukurunda geberecekler"miş…

Lâflar eski, müfettiş yeni! "Faşizmin adi uşakları, hain casuslar…" Ve onlar için özel hazırlanmış cezaların tarifleri…

Ballandıra ballandıra anlatıyor. Karanlığın içinde birçok iskelet takırdamakta, birbirine geçen kemikler. Hatip, işkence tarifleriyle tutulduğu cezbede, gırtlağını çatlata çatlata konuşurken, dişe dokunur bir şey öğrendim. Meğer Gavazov, buradan ayrıldıktan sonra, arabası bizim köyün az ilerisinde taş yağmuruna tutulmuş. Moskoviç'in camları kırılmış, kırık bir parça, Gavazov'un yüzünü kesmiş. Demek Ahmet ağabey, Stefan'ı oyalamamı bu yüzden istemişti. Peki Ahmet ağabey nerelerde?.. Dün kolektifte bir sürü arkadaş eksikti, evet Ahmet ağabey de yoktu!.. Ve böylece Gavazov'un kara uzun suratı, al kanlara bulanmış, adamı gözümün önüne getiriyorum o hâlde. Ne tiksinti verici bir manzara!

Toplantı dağılırken, kalabalığın itişmesinden dedemle annemi kaybettim. Onları aranırken koluma bir el yapıştı, bu teması nerde olsa tanırım. Aradıklarım, adamın sözleri ve soğuk bir anda silindi kafamdan. Fısıldadım:

– Mehmet Ali, Mehmet Ali!

Beni çekip sürükledi, sokaklara daldık, hızlı hızlı yürürken, elim avucunun içindeydi. Konuşmuyorduk, bunca zaman nerde olduğunu bile sormayı düşünmüyordum. Şu an yanımda, karanlık ve soğuktan biçilmiş bunca güzel bir zaman parçası! Yalnız ikimize ait. Ona, "Dur!.." demeliyim, "Akıp gitme. Sonsuza kadar bekle, sen bizimsin!" Mehmet Ali başladı konuşmaya:

– Babanı götürdüklerini babamdan öğrendim. Sizin evin oraya geldim, annenin bağırmalarını duydum, cesaret edemedim kapıyı çalmaya. Dolandım durdum. Sonra sabahı, senin okuldan kovulduğunu Vera'dan öğrendim, olayı anlattı. Senin yerinde olsaydım imzalardım o kâğıdı, bak benim düşüncelerime uymamakla ne kadar hataya düştüğünü fark ediyor musun?

"Senin düşüncelerine tam uysam, bugün Stefan'a olur deyip, seni terk etmem gerekirdi bir tanem, ben, memnunum kendimden."

– Neyse, piyesi Vera ile yazacakmışız artık, böyle söylediler. Okulda çalışıyoruz, bu yüzden kolektife gelemedim, öğretmen bizimle oturdu, sanırım Karov tembihledi onu. Seni toplantıda görebildim ancak, hep yüzüne baktım, ama görmedin beni.

Sert, sıcak, kocaman elini yanağıma dayadım:

– Sus artık, dedim, buradasın, buradayım, beraberiz!.. Sus artık.

Bir duvar kenarına çöktük, kollarının arasına büzüldüm, başımı göğsüne dayadım, yüreğinden bana akan sesi duyuyorum, zaman parçası hâlâ aynı noktada, hiç akıp gitmeyecek! Mehmet Ali, saçlarımı okşuyor usul usul…

Sonra her şey pek çabuk oldu; yaşantımı kavrayan üç mühim konu vardı. Mehmet Ali'ye duyduğum aşk, arkadaşların durumu ve toprak. Hangisi daha etkiliydi bilemem, üçünü de aynı tutkuyla yaşıyordum.

Mehmet Ali ile evlenmek istediğimizi dedeme ve anneme söyledik. Dedem:

– İlay bilir, dedi.

Durgunluğu devam ediyordu, çok gerekmedikçe ağzını açtığı yoktu, koca çınar içten oyulmuş, hem pek kötü, gözümüzün önünde eriyor. Bana karşı bir suçlu gibi mahcup duruyor. Belli, babamın tükürdüğü sözlere ehemmiyet vermiş, onlarda bir doğruluk sezmişti. "Hayvanla insan arasında sallanacak" bir kız yetiştirdiği için, kendine kahrediyor. Yanaklarındaki kırışıklıklarda gözyaşları kuruyup kalıyor: *"Mahmut Necmettin yok. İsmail gitti, ya ben niçin beklerim Allah'ım, bir oğlan verdin bana değerini tayin edemedim, aksilenmesini bana değil millete sandım, koyuverdim kendi hâline. Bilemedim, kızması bana imiş, anlasaydım; sert gitmez, usul usul varırdım, ulaşırdım ona. Bilemedim. Şu kızcağızı yetiştireyim dedim. Beceremedim. Yok, becerdim de, sonunu hesap edemedim. Gayri çok ihtiyarlamışım, neden taşırım şu lüzumsuz canı hâlâ? Beynim sulanmış besbelli, hesaplarım yanlış çıktı. Vakit, zaman senin Allah'ım, getir onu artık bana, al canımı, İsmail'in yanına selâmetle. Artık yaşayıp durmam; şu boğazımla*

iki kadına yük olmamam lâzım, artık lüzumum yok dünyada. Taze fidanımı büyüyüp gelişmeden kuruttular, yeşilini soydular. Görmesin gözlerim onun çatlayan ellerini, bilemedim Allah'ım suç benim, affet."

Dedemin hüzünlü yüzüne bakıp, bağırmak istiyorum:

"Allah rızası için babamın deli sözlerine aldırma, korkudan ne dediğini bilemedi. Sen Hüseyin Pehlivan'sın, sen çetecisin. Dedem, dedem, sen o bahsettiğin bütünün bir parçasısın; tarih içinde, milletin kaderinde yerin var; herhangi bir baba değilsin, oğlun sana uyduramadıysa adımlarını, suç onundur. Senin değil."

Fakat suskunluğunda iyice beliren sert gururu karşısında donup kalıyor, ağzımı açamıyorum. Bu dert, sebebi olacak, hissediyorum, elimden bir şey gelmiyor.

– İlay bilir.

Böyle söyledikten sonra, içeri çekilip namaza durdu.

Annemse pek şaşırdı, pek! *"Con Ahmet'in oğlu ile, olacak iş mi, Kemal Efendi kızardı bu çocuğa!"*

– Senin evlenmek isteyeceğin hiç aklıma gelmezdi be kızanım!

Telâşlandı da:

– Hem uşaam, hiç hazırlığımız yok!

Hâlâ eski günlerde, çeyiz sandığı hayalinde.

– Hiç olmazsa bir bohça, ah benden de bir şeycikler kalmadı ki!

Rus işgalinin ilk günlerinde talan edilen evlerindeki çeyizine takıldı aklı. Özene bezene işlediği bohçalar, işlikler, peşkirler, tezgâhta dokuduğu kilimler, yolluklar, kenarlarına mavi oyalar ördüğü tülbentler... Tıka basa doldurmuşmuş sandığını. Sanırım hayatında övündüğü tek şey, o talan edilen sandıktı.

Neden sonra akıl edip Con Ahmet'i sordu:

– Baban be Mehmet Ali, neden baban gelip istemedi kızımızı, yoksa istemez mi İlay'ı, ha, neden?

– Anacığım tabii sordum kendisine, ben karışmam, partiye danış, dedi. O, biliyorsun, yani partilidir, evlenmeye falan ermez aklı. İlay gelip evimizde nikâhsız otursa aldırmaz! Evleneceğim deyince, aklına parti geldi.

– Tövbe, tövbe, dedi annem, derken içini çekip baş salladı. Yaa parti!..

Oysa Mehmet Ali bana söylemişti, adam kaş çatıp, cık cık etmiş: "Con Ahmet gibi partili bir kimsenin oğluna, bir hainin kızı yakışmaz!" demiş. Sevdiğim, "İşte bu da onun zamanı, bıraktım biraz büyüklensin diye, sonra niyetimin ciddi olduğunu söyledim, ne hâlin varsa gör, ama partiye danış, dedi."

Sorgum sırasında İvanov'un "Kiminle istersen evlen." sözüne bel bağlayıp, parti yanından korku duymuyordum, Stefan'a ise aldırdığım yoktu. Yalnız Mehmet Ali, ortaokuldan sonra tahsilini bırakma kararı almıştı, buna sevineyim mi, üzüleyim mi bilemiyordum, daha çok huzursuzdum galiba; o:

– Sen okuyamadıktan sonra, ben de okumam, demişti. Beraber olmalıyız, ikimiz de toprakta çalışırız, ne ziyanı var?

– Aramıza ayrılık düşmesini ben de istemem sevgilim, fakat sana liseye, belki yükseğe bile devam etme hakkı tanıyabilirler; baban partili, sen iyi bir öğrenci, parlak bir komsomolsun. Sana verecekleri çok büyük bir imkân sayılır, geri çevirmeni istemiyorum.

– Fakat senden ayrılamam ki.

– Ya bir gün sırf bu yüzden kızar, düşman olursan bana?

Ne kadar çok gülmüştü:

– Ben mi sana düşman olacağım İlay, olabilmez, sen benim hayatımsın çünkü. İnsan ancak çıldırırsa kendi hayatına düşman olabilir, benim de çıldırmaya hiç niyetim yok.

– Ya senin için faydalı olan, istediğin?

– İyi ya işte benim için faydalı olan, sensin! Eskiden bu kadar iyi anlamamıştım bunu, şu içime çektiğim hava gibi

lâzımsın bana. Akçabardağımsın, ak çiçeğimsin, bir tanemsin! Yüzün gözümün önünden hiç gitmiyor, neden seni bu kadar az görebiliyorum sanki, Allah kahretsin bu herifleri!

İşte o günlerde Mehmet Ali bile rahatlıkla ve çok içten küfredebiliyordu heriflere. Köyün üstünden; yıkan, parçalayıp yerden yere çarpan bir kasırga geçmiş gibiydi. Hâlâ sarsılıyordu toprak!

O gece meydanda yapılan toplantıdan sonra, okulda, Belediye'de, kolektif salonunda çeşitli toplantılar birbirini izlemiş, Şumnu'dan, Razgrat'tan hatta Sofya'dan bile elliyi aşkın asık suratlı, dili karalı müfettiş gelip gitmişti.

Hacıoğlu Pazarcık'ta bir teşkilât daha meydana çıkarılmış, bütün mensupları tevkif edilmişti. Kitle hâlindeki tevkifleri mümkün mertebe gizlemeye gayret ediyorlar, fakat havadisleri kulaktan kulağa yayılıyordu. Ayrıca Türk-Bulgar sınırına askerî yığınak yapıldığı, muhtariyet verildiği takdirde Türkleri Rodoplar'daki çorak, verimsiz araziye sürmek, Deliorman ve Dobruca'daki zahirelerin üzerine oturmak gibi kararlar alındığı da söylentiler arasındaydı. Sanırım şu sıralarda Türkiye'nin bir müdahalesi olsa, bizler için Sovyet tipi bir muhtariyet koparmak mümkün olacaktı, bu da şüphesiz bugünkü perişan hâlimizden pek daha iyidir… Buralardan şikâyetler Birleşmiş Milletler'e varmış, bu teşkilâtın sekreteri Utand, Bulgaristan'a geldi. Ne yazık... Adamla yalnız, ihanet içinde bulunan Bulgar yanlısı, ağzı yalanlı, bahtı karalı Türkleri konuşturdular. Utand, dönüp gitti…

Bizim köyde ise tutuklamalar, Belediye bodrumunda yapılan işkenceler hiç tükenmez gibiydi. Hemen her aileden kadın erkek demeden bir iki kişiyi mutlak yatırmışlardı falakaya. Yollarda, işte kafası sarılmış, yüzü gözü morarmış, kolu bacağı kırık insanlara rastlamak pek tabii bir hâl olmuştu. Erkeklerin bazı organlarından, kadınların göğüslerinden cereyan

geçirildiği... Hayır ayrıntıları hatırlamak, anlatmak istemiyorum. Tiksinti duyuyorum, midem bulanıyor. Sonradan benim başıma gelenlerle karışıyor her şey, darmadağınık ve nasıl pis… Oysa işkence görenlerden çok, görmeyenler konu edindiler bu işi. Sözler hiç bitmedi, ağızdan ağıza dolaştı. Düşündüm, eğer bu propaganda içinse, işte canlı örnekleri dolaşıyor aramızda, kelimelere ne hacet? O hâlde ayrıntıları ile tariflere girenlerin ağızlarını açtıran, acı çekmekten hoşlanma dürtüsü mü? Velhasıl, acı çekmek yahut çektirmek ihtirası, kişinin iliklerine işlemiş olan tutsaklığın bir değişik tezahürü, başka bir şey değil!

Bir de olayın öbür yüzü var, şu, maddi acıya dayanan işkenceler, şaşkın kafaların derlenip toparlanmasına yardımcı oluyor, ruhların karanlık köşelerine sinmiş kalmış başıboş, hedefsiz kin ve nefret kırıntıları birleşip, şuur üstüne çıkıyor; güçlenip, hedef tayin ediyor. Böylece öz varlıklarının ve millet olarak varlığın farkına varıyorlar. Bayraklarını birden görüvermenin, etkisini de inkâr etmiyorum!.. Arkadaşların arasında bile kendilerinin farkında olmayan, hareketin içinde sürüklenenler vardı, bunlar öz bedenlerini ve öz beyinlerini duyabilmekten âcizdiler. Şimdi öyle mi ya, arkadaşlarda ve eskiden ot dediğim bazı kimselerde hissettiğim bu yeni varoluş; gözlerde, dik tutulan boyunlarda ve zaman zaman davranışlarda ifade buluyor.

Hemen Şumnu'ya sevk edilen, yüz kişi kadardı. Asıl suçlu olarak onları kabul ediyorlar, fakat içlerinde babam gibi her şeyden habersiz kimseler de bulunmalı. Arkadaşlardan ise altı yedi kişi. Ahmet ağabey, Şerife abla da içlerinde. Ahmet ağabeyin iyimser, yuvarlak yüzü, kirpiksiz saf mavi gözleri, Şerife ablanın her zaman asık duran, kızgın yüzü, iri yeşil gözleri hiç aklımdan çıkmıyor. Onları, babamdan fazla düşünüyor, onlar için babamdan çok endişe ediyorum. Rıza ağabey Şumnu'ya

gönderilmediği gibi, işinden de çıkarılmadı. Hiç anlayamadığım bir şey de, hatta biraz itibarının artmış olması! Arif ağabey ise kolektifin hemen bütün işlerini yüklenmiş durumda, Belediye bodrumuna çekilmeyen birkaç talihliden biri, hâlâ onun hakkında şüphelerle doluyum, hain, ot, yoksa lider mi?.. Arkadaşlarla, birbirimizden bilhassa uzak durduğumuz için, daha ne bayrağı asanı biliyorum, ne yazıları yazanı…

Mehmet Ali ile beraber olabildiğimiz nadir anlarda, bu meseleleri hiç konuşmuyoruz. O, mektebe devam ediyor. Ben, sabahın köründen akşamın körüne tarlada tek başıma çalışıyorum. Tek başına bırakılmak, o zamana kadar rastlamadığımız, galiba benim için icat edilmiş bir ceza idi. Sebebini bir türlü keşfedememiştim. Çok sonraları Stefan izah edecekti: "Daha ziyade benim fikrimdi, komik ama ben seni insan canlısı, insansız yapamaz sanıyordum. Konuşmadan, tartışmadan yaşaman, güç olur sanıyordum. Seni diğerlerinden ayırarak, bir nevi iç çöküntüsüne uğramanı istedim. Yani modern işkence tarzı, hatta kolektifte sadece çocuklarla ilgilenmeni, büyüklerin çalışmalarına katılamamanı da ben teklif etmiştim. Mümkün olsaydı seni hücreye kapatırdım."

Oysa tarlada yalnızlığım ceza değil, lütuftu benim için, kendimi alabildiğine hür hissediyordum. Kayalardan, taşlardan, köklerden ve ayrık otlarından yavaş yavaş temizlenen toprakla aramda, farkında olmadan bir benzerlik kurmuştum. O nasıl ağırdan ağıra soluk almaya başladıysa, renginin kahvesi, kızılı nasıl gün ışığında canlanmaya başladıysa, ben de üzerinde tek başıma çalışırken özüme kavuşuyor, kendimi tanıyordum. Hakiki iç özgürlüğüne doğru atılan sağlam adımlardı bunlar. Ayrıca ayaklarımla bastığım, ellerimle sevip okşadığım bu toprak benimdi, yalnız bana aitti. Çünkü onu kimseyle paylaşmıyordum! Ana ile bebek arasında kurulan ilgi gibi, toprağımın bakımı, soluk alıp güzelleşmesi, gelişmesi

bana ait bir görevdi. Sorumlusuydum onun, ona mecburdum. Toprağımı hem kendimle özdeşleştirerek, hem kendi dışında bir canlı mal gibi seviyordum.

Duygularımı dedeme anlatıyordum bazen. Bir şey söylemeden dinliyordu, yüz çizgilerinin yumuşamasından, gözlerine düşen gri sevgi pırıltılarından, heyecanımı bölüştüğünü anlıyordum. Annem üzüntü ile kıvranıyor:

– Ya yüzün, o ak yüzün kavruldu kaldı uşaam. Başını örtmüyorsun, saçlarının altın sarısı soldu, ellerine bi bak, nasıl?..

Kendi kaba, çirkin, nasırlı ellerine bakıyor, kötü kötü iç geçiriyor:

– Ben senin kalem tutmanı istedim, taş taşımanı değil. O kör olasıca toprağa karışmanı değil, benim ellerim yeterdi bir aile için!

Anamın ellerine biraz acı, biraz tiksintiyle bakıyorum da, onlara benzemeye başlayan benimkilerden gurur duyuyorum. İşte şu yara, hani keskin kayayı sürüklerken oldu, kayanın altından çıkan toprak parçası, şimdi nefes alıyor, yarın ekin bitecek üzerinde, benim eserim! Çirkin gelir mi bana o yara, mümkün değil. Eserime giden yolda, bir çile nihayeti... Nasırlarımı teker teker gözden geçiriyorum, benim olan toprağın silinmeyecek izleri bunlar!

– Ellerimin çirkinliğini fark etmiyorum anne, o kör olasıca ama benim canım olan toprağa karışmasaydım, o benden ben ondan olmasaydık, belki fark ederdim.

– Aman baba bu nasıl kızan, okuldayken derslerden başka bir şey düşünmezdi. Tarlada ölüverecek sanırdım, şimdi inanır mısın baba, seviyor işini.

– Çünkü iş onun!

diye cevap veriyor dedem. Ben anlıyorum, annem şaşkın şaşkın bir ona, bir bana bakıyor, iç geçiriyor. Neden sonra:

– Parti varken bizim olan bir şey olur mu, diye söyleniyor. Biz neyiz ki bi şeycağzımız olsun!

Pek basit ve son derece gerçekçi bir cümle. Ne var ki ifade ettiği manayı benimseyerek yaşamak, ters düşüyor bana. Kabul ettiğim an, partinin çizdiği kadere teslim olacakmışım gibi bir his. Sanki o zaman boynu büküklerden yahut otlardan bir farkım kalmayacak!. Diyorum ki, "Değiştirebilmem için, önce değişik olanı hayal edip, onu yaşamam lâzım."

Hatırlıyorum bir kez, Mehmet Ali ile bu konuyu tartışmıştık. Beni, gerçeklerden kaçmakla suçluyordu, ayaklarım yere basmıyormuş!

– Bir sürü icadı düşünsene, demiştim ona, adamlar önce onları hayal etmeselerdi sonradan yapmaya muvaffak olabilirler miydi?

– Kızcağızım makineler falan, tamam öyle, fakat sosyal meseleler ayrı.

– Sosyal meseleler de öyle. Mehmet Ali be, eğer Paisiy, bir Bulgar milleti ve onun hürriyetini tahayyül etmeseydi, hiç işe başlar mıydı, Bulgarlar şu noktaya kadar gelebilirler miydi?

– Yalnız unutma, onun arkası sağlamdı. Osmanlı'nın yıkılmasını isteyen bir Avrupa, bilhassa Rusya, değil mi?.. Kurtarıcımız Rusya!

– Alay etme, canı cehenneme Rusya'nın. Evet ne diyordum, haa, bizim arkamızda kimse olmadığı için, yalnız olduğumuz için bilhassa daha bir kuvvetle hayal kurmamız, daha güçlü olmamız lâzım.

– Yani, hiç pes etmeyecek misin, hâlini kabullenemeyecek misin?

– Hayır, niçin edecekmişim? Şu zamanda insana, insanca bir hayat istemem çok mu?

– Peki bir Bulgar'la aynı seviyede yaşamak yeter mi sana?

– Hayır, yetmez! Onlar kadar hakkım ve imkânım olsa, yine yetmez! Ben ne Rusya'ya kul olmak isterim, ne Marksizm'e tapmak, onun kuralları ile kendi hayatıma düzen vermek. Bu benim hayatım Mehmet Ali, Allah'tan sonra sahibi

ben olmalıyım, ayrıca "benim" diyebileceğim şeyler olmalı yaşantımda. Şurada, çocuklarımızın bile sahibi değiliz, kendi kendimin efendisi olmak istiyorum. Bu, neden ulaşılmayacak bir hayal olsun?

– Türkiye ile birleşmek istiyor musun?

– Yoo, bak onu hayal etmiyorum canım. Sana komik gelecek ama öyle. Dedem Çanakkale'ye gitmiş, dönmüş amma. Şimdi ise şartlar büsbütün değişik, Türkiye önce kendi hür sınırları içindeki halka hâkim olsun derim.

– Ne de olsa hür bir ülke..

– Ne zamana kadar? Belki biz kurtulacağız komünizmden, onlar batacaklar.

– Olabilir.

– Belki bütün okuduklarımız yalandır, yoktur orada Marksist yazarlar, öğrenciler falan, öyleyse... tabii isterdim birleşmeyi.

– Bir öğrensek Türkiye'yi, ne olduğunu bir bilsek İlay.

– Okuduklarımız, Türkiyeli yazarların makaleleri hep Amerikan emperyalizminden bahsediyor, komprador domuzlar anlatılıyor, işçinin köylünün hakkı yendiği söyleniyor. Kompradorlar Amerikan iş birlikçileriymiş. Al böyle bir yazıyı, Amerika'yı çıkar, Rusya'yı koy, komprador yerine parti imtiyazlılarını ve Amerikan iş birlikçileri yerine Rus iş birlikçilerini, eh tastamam bizim hâlimizi anlatmaz mı?

– Evet, doğru. Türkiye'de, hani okuduklarımızın birazını doğru kabul etsek, Amerikan iş birlikçileri var, eh biliyoruz Rus iş birlikçileri de var, çünkü sosyalizmi A'sından Z'sine yaşayan bizlere bile sosyalizm propagandası yapıyor herifler... Ee, geriye ne kalıyor, acaba diyorum Türkiye'de Türkiye'nin çıkarları için düşünen, yaşayan insanlar, sanatçılar yahut ne bileyim teşkilâtlar falan var mı?

– Ben de düşünüyorum bunu, bilemeyiz ki… Faşist dedikleri? Bilemeyiz ki! Acaba?.. Ah, bazen düşünmekten kafam çatlayacak sanıyorum.

– Bak kızım, çatlatma o güzel kafanı çünkü bana lâzım. Hayallerini de nasıl söyleyim, hiç mümkün görmüyorum; ne sen tek başına, ne bir örgüt Bulgaristan'daki Türk halkını hürriyete kavuşturabilirsiniz! Hayal kur, ancak olabilecekleri, meselâ Bulgarlarla eşit haklara sahip olabilmeyi, yani partiye girebilmeyi.

– Partili bir Türk, partili bir Bulgar'dan daha az hakka sahiptir!

– Canım aklını kullanır, yeteneklerin sayesinde belki partili bir Bulgar'la da aynı seviyeye ulaşabilirsin, ayrıca partisiz Bulgarlar gibi bazı haklara sahip olmak, onlarla aynı imkânları elde edebilmek güzel değil mi? Yani kısaca canım, bizim hayalimiz, umudumuz Bulgaristan'da, günün imkânları ve şartları içinde en iyi yaşama tarzına ulaşmak olmalı. Bunun için çalışıyorum ben. Çünkü faydalıyı istiyorum, kafamın kesilmesini değil.

İşte birkaç ay önce böyle düşünen Mehmet Ali, şimdi benim uğruma tahsilini ve partili olma umudunu bir yana bırakıyor.

Biraz ürküyorum.

Vera ile yazdıkları oyun, Kasım Bayramı'nda sahneye kondu ve büyük başarı oldu. Sahneye el ele çıkıp, seyircileri selâmladılar. Ayrıca Mehmet Ali, dokunaklı bir konuşma yapıp, düzen düşmanı hainleri suçladı. Okul idaresi ona üstü yaldızlanmış teneke bir madalya armağan etti ve Vera ile ikisinin fotoğrafları, "örnek komsomollar" olarak, Halk Gençliği dergisinde yayımlandı.

Onları el ele sahnede gördüğüm zaman, şekilce güzel bir çift teşkil ettiklerini düşündüm, ne Vera'yı kıskandım ne onun yerinde kendimi tahayyül ettim. Törenlerin sona erip, sevgilimle yalnız kalabileceğimiz anı düşünüyordum.

Geceleri toplantı veya kolektif çalışmaları bittikten sonra, birbirimizin bir başka görevi yoksa, beni eve getiriyor, beraberce bir süre oturabiliyorduk.

* * *

O kış nispeten ılık geçti. Karlı günlerde bana TeKeZeSe'de iş verdiler.

Bir gün Rıza, babamın serbest bırakıldığını, fakat hapishanede gardiyan yardımcılığı gibi bir işte çalıştığını söyledi. Kendisiyle görüşmüş, zayıflamış, ama sağlığı yerindeymiş. Annem adına konuşup, niçin bir haber göndermediğini sordum.

– Galiba köyle ve sizlerle ilgisini tam kesmiş, dedi.

– Öyle mi emir almış, yoksa kendi isteği mi?

– Bilmiyorum.

Tevkif edilenlerden ölüm cezasına çarptırılan olmamıştı. Dayak ve işkenceden ölenler vardı ama, Razgrat'tan, Yenipazar'dan, Pazarcık'tan toplananlara, ölümü istetecek derecede eziyet edilmiş, sonra bir kısmı serbest bırakılmış, bir kısmı ise mahkemelere çıkartılmıştı. Aslında şu göstermelik mahkemeler, sırf gösteri için düzenlenmişti. Çünkü savcıların, şahitlerin ithamları gazetelerde çıkıyor, radyodan yayımlanıyor, bu konuda seminerler düzenleniyor, derslerde konu ediliyordu. Meselâ Razgrat İl Komitesi Müfettişi Ahmet Hüseyinov'un sanıkları ithamı tam bir komedya idi, suçlama Bulgar idaresinin tam bir savunmasıydı: "Türkçe veya Bulgarca okunmuş ne fark eder, hepsi insan dili değil mi? Sünnet yasak edilmişse, şu medeni dünyada cinayeti ortadan kaldırmak içindir. Bu gibi dinî âdetler, kapitalist burjuva Türkiye'sinin işçiyi uyutmak için uyguladığı metotlardır, yoksa bir Arap çobanının sözleri… Burada Komünist Partisi'nin Türk halkına yaptığı iyilikleri görmemek, partimizin çağdaş ve aydın idaresine karşı, kokuşmuş burjuva törelerini çıkartmakla, işte şu gördüğünüz kişiler en azından nankörlük etmektedirler. Doğru ismi ise ihanettir, idam cezasını hak etmişlerdir. İdam cezası talep ederim."

Sanıklar, muhtelif cezalara çarptırılarak, değişik hapishanelere dağıtıldılar. Mahkemede savcılık eden Ahmet Hüseyinov ise, bir daha Türk köyleri civarına yaklaşamadı, taş ve

sopalarla kovalandı. Can emniyeti istedi. Onu yarbay rütbesi ile Sofya'da bir göreve tayin ettiler, Türk halkı ile yakın temastan kurtardılar.

Demek babam, serbest bırakılanlardan olmuş, hapishanede iş verdiklerine göre, acaba bir nevi göz hapsinde mi?.. Haberi, bizimkilere verip vermemeyi bir hayli düşündüm. Müteredditim. Dedemin davası kendisiyle, oğlunun yaşıyor olması onu ilgilendirir mi? Belki aziz bir ölü diye, rahmet okurken ona, dua ederken onun için borçlarını ödediğini sanarak, mutlu oluyor. Hakkım yok bu mutluluğa müdahale etmeye!.. Ya anam, Kemal Efendi gideli beri toparlanmaya başladı, inanılmaz ama sızılarından bile kurtuldu, boynu azca doğruldu. Sesi eskisi gibi yumuşacık ama ürkekliği kaybolmakta. Bir süre tekrar etmişti: "Hatırlıyor musun İlay, nasıl da kaldırdı beni yerden, sus kadın dedi…" Cümlenin sonunu getirmiyor, hemen başkasına başlıyordu: "Hatırlıyor musun İlay, giderken beni sana emanet etti, gayri sen bak ona dedi, beni düşündü İlay; hatırlıyorsun değil mi?"

"Evet anne, evet, evet…" Bekleyen bakışlarına dayanamayıp ekliyordum: "O seni kendince severdi, erkekliğine halel gelmesin diye göstermezdi, yoksa severdi seni."

Derken kesildi bu lâflar. Zaten dedem onu hiç ağzına almıyordu. Kemal Efendi bir bilinmezlik ülkesine çekilip, dokunulmazlık kazanmıştı.

Hayır, onu hortlatmayacağım! Karar verdim.

* * *

Kolektife erken gittiğim bir gün, kapıda Arif'le karşılaştım. Kaç aydır, herkesin içinde çocukların durumuna dair birkaç soğuk ve ciddi lâftan başkasını etmemiştik. Başımı eğip geçerken yanından, seslendi:

– İlay, neden bir selâm vermiyorsun?

– Selâm alacak yüzün var mı?

– Sence yok mu?

Sesindeki siteme dayanamayıp yüzüne baktım ve ilk gözüme çarpan, gergin dört köşe hançeresini, bir bıçak yarası gibi boydan boya kaplayan ağzı oldu. Ne biçim bir ağızdı bu? Dudakları kaybolmuş, kan kırmızı, ince, sert bir çizgi! Bu çizgiyi ancak çok uzun bir sabır ve yüksek irade gücü çizebilirdi. İçime sebebini bilmediğim bir tedirginlik çöktü, Mehmet Ali'yi istedim kuvvetle. Sanki bu ağız, hayır kan kızılı yarık bizi çekip içine, hayatımızı allak bullak edecek! Hemen kaçmak istedim, anladı ki uzanıp kolumu yakaladı, parmaklarının teması mengeneden farksızdı. Usulca ve yumuşak:

– Sen ne Allahın belâsı, kendini beğenmiş, aptal bir kızsın, dedi.

Karşısında yılan görmüş tavşan gibi büyülenmiştim, kıpırdamıyordum, yine de terslenebildim:

– Ne istiyorsun benden?

– Çok şey!

– Kolumu bırak önce ve söyle ne istiyorsun Arif Arifov?

– Artık aklını başına devşirmenin zamanı geldi.

Böyle söyledikten sonra kolumu bıraktı, cebinden bir sigara çıkarıp, bir müddet onu yumuşattı, sanırsın ki beni unutmuş, bütün aklını elindeki işe vermiş, seni oyuncu! Ağzımdan lâf mı alacaksın, arkadaşlara dair sual mi soracaksın, Stefan'dan elçi mi geldin?.. Bunları lâf olsun diye geçiriyorum aklımdan, hiçbiri şu karşımda duran ciddi, uzun, ince adama yakışabilmez. Hatta o bir oyuncu da değildir. Ufak hesaplar, orta kalite değerler kayar geçer üstünden, ayaklarının dibine düşer! Galiba kıskanıyorum onu, savunmak için omuzlarımı kısıp, kollarımı göğsüme doladım, tırnaklarımı avucuma batırıyordum, tıslamaya hazırdım; o renksiz, sakin sesiyle konuştu:

– Sana bazı kitaplar vereceğim, okuyacaksın! Okursun değil mi?

– Sanki soru sormuyor, emrediyorsun Arif, –inadıma ağabey demiyorum– nasıl kitap bunlar?

– Verdiğim zaman göreceksin.

Söylediklerini olduğu gibi yapacağımdan emin, soğuk, ciddi, yanımızdan insanlar geçiyor, aldırdığı yok. Bu adam heyecanlanmaz mı?

– Bana Marksizm propagandası yapacaksan yoldaş, bırak ben sana yapayım, hem de o propagandanın kurallarını anlatayım!

Bu kez mengene çenemi kavradı, yukarı kaldırdı, gözlerini gözlerime dikmişti. Kahverenginin donuklaşıp, âdeta bozlaşacağını ve insanı pekâlâ üşütebileceğini ilk defa hissettim. Ne oluyor bana, daha doğrusu ne oluyor bu adama?

– Marksizm propagandası, öyle mi? Marksizm propagandası! Seni küçük budala, seni sarı aptal, bu kafayla nereye varacağını sanıyorsun?

– Ne oluyor be?.. diye bağırdım nihayet. (O aldırmıyorsa çevreye, ben de aldırmadığımı göstermeliyim.) Kim oluyorsun sen? Komsomol sekreteri mi oldun, yoksa müfreze başkanı mı, ne bu hakaretler? Bırak beni.

Elini çekti, kendi kendine konuştu:

– Bırakayım seni. Bırakayım belki de...

Bu kez, sebepsiz bir telâşa kapıldım, nasıl bırakırmış beni. "Hayır, sakın!" diyemezdim elbet, onun yanında pek ufak tefek kalıyordum, boynumu iyice dikleştirdim, sesime onunki gibi heyecansız bir ağırbaşlılık vermeye çalıştım:

– Okuldan kovulmadan önce pek çok şey okudum, hatırlarsan iyi bir öğrenciydim. Yani babam, minareye bayrağı asmadan önce. Her neyse Arif, şimdi hayatın içindeyim, çalışıyorum ve okuduklarımızla hayat şartlarının, türlü olayların birbirlerine ne kadar aykırı olduklarını ve Marksist teorinin insan yapısına nasıl ters düştüğünü anlamakla meşgulüm.

Yani senin bana vereceğin kitaplardan öğreneceğim pek bir şey yok, ne Marksizm ne antimarksizm konusunda!

Durup nefes aldım, dikkatle beni dinliyordu. Kendimi, bütün bilgilerimle bu adama ispat telâşında olduğumu fark ettim. Bu hâlim daha da çok sinirimi bozdu, bittabi, ceremesini ona çektirecektim:

– Küçüklüğüme gelince, doğru! Yaşadığım yıllar seninkilerden azdır. Ama bu yıllar nasıl yaşandı, mühim soru bu. Neler kazandık, neler kaybettik? Tecrübelerimizin mukayesesini yaparsak, senden hiç küçük değil, bilâkis büyük olduğumu hayretle keşfedeceksin ve budala kimmiş, anlayacaksın!

Arif güldü:

– Pekâlâ küçük, büyük kız, dedi, seni bırakmayacağım. Müsaade edersen bundan böyle birbirimize yardımcı olalım, rica ediyorum. Bu gece evine geleceğim, kapıyı iki kere hızlı, iki kere yavaş vuracağım, hemen aç, gerekirse girerim içeri, belki girmem. Kapıda konuşma benimle, bir şey sorma, kitabı al ve hemen kapa kapıyı.

– Ben de sana o şairin başka şiirlerini vereyim.

– Fatma ile sana gönderdiklerimi mi?

Böyle söyleyip, yanımdan ayrıldı. Ağzım açık bakakaldım arkasından, vay Fatma! Çekeceğin var elimden!

Karların erimeye başlayıp, baharın geldim geliyorum diye usulca seslendiği günlerdi, akçabardaklar başlarını göstermeye başlamışlardı. İşte o gece, hayatımın dönüm noktası oldu. Arif'in getirdiği kitap Türkiye'de basılmış, Osman Turan diye birinin, ismi "Türk Cihan Hakimiyeti Mefkûresi Tarihi", iki cilt. Üzerinde bulunanı, hapiste en az on yıl yatıracak kitaplar. Burası önemli değil, asıl mühimi önümde açılan, o görkemli kapı oldu. Dedemin telkinleri sayesinde sürekli düşündüğüm, o ezelden ebede akıp giden "bütün"ü, bu açılan kapının önünde gördüm, elle tutulurcasına somutlaştı. O zamana

değin varlığımdan ve milletime mensubiyetten dolayı duyduğum kaba ve saldırgan gurur; bütün sivriliklerinden arınıp yumuşadı, derinlikler kazandı, yüreğime serin bir rahmet yağdı:

– Dedeciğim Arif ağabeyin getirdiği kitapları okumak istiyorum sana.

– Hayır uşaam. Gayri çok yorgunum ben. Dinlesem de anlayamam.

– Dedeciğim, n'olur.

– Hayır, sarı çiçeğim, istemiyorum artık. Gözümün gördüklerini anlayamamışım ben. Şimdi vakit geldi, dua zamanı. Allah kerem etse, gönül gözümü açsa. Sen... eğer istiyorsan oku, istemiyorsan, yırt at.

– İstiyorum dedeciğim.

Kitapları okuduğum sürede, Arif'le bir iki cümle anca konuştuk. Onlar da, bu yıl sonu müsameresi için çocuklara hazırlatacağım, çeşitli oyunlar hakkındaydı. Bu işleri öğretmenin yapması gerek ama, ben rahat rahat üstlendiğim için, kadın keyifle bana bıraktı her şeyi. Bazen kolektif salonunda, bazen ilkokulda, küçüklerle çalışıyorum. Mehmet bu yıl bitiriyor ilkokulu, onu çekip okuduklarımı anlatmamak için kendimi güç zapt ediyorum. Anlatsam bile neyi, ne kadar kavrayabilir, öyle çocuk ki... Sabretmeliyim! Mehmet Ali'ye ise söylemeye cesaret edemedim, bir ters lâf ederse, kırılırdım. Fatma ile konuşuyoruz bol bol. İçimizi boşaltıyoruz, neşeleniyoruz, bir tarifsiz güzel hâl yaşıyoruz işte.

Bir gece, dedemin elini öpmek bahanesiyle Rıza ile evimize geldi Arif, kitapları iade ettim. Bir şeyler sorsun, kitap hakkında konuşsun istiyordum, o sadece:

– Devam etmek istiyor musun, diye sordu.

Evet anlamına başımı sallamama, koynundan bir başka kitap çıkarıp uzatmakla cevap verdi: Bu, "Bozkurtlar" isimli kalın bir roman, yazarı Atsız! İlk an böyle de isim olur mu diye düşünmüştüm, romanı okuyunca "Atsız"ın anlamını kavradım.

Baharla birlikte, kooperatifteki işime son verip, toprağa yolladılar. Benim temizlediğim tarlanın üstünde, bir sürü kişiyle beraber çalışıyoruz. Aldırdığım yok, aklım fikrim eve dönüp, 15 mumluk ampulün ışığında kitapları okuyabilmekte. Bazen Mehmet Ali'nin varlığı bile fazla geliyor, kitaplar, her şeyim oldu. Osman Turan, Atsız, Ziya Gökalp, Yunus Emre ve tabii Arif Nihat Asya... Bu yazarları ve şairleri o kadar merak ediyorum ki. Adamların kaşlarını, gözlerini, yiyip içtiklerini bile.

Uzaktan uzağa da hep Arif'i incelemekteyim. Bizim evde Rıza'nın onunla ne kadar dikkatli konuştuğunu fark etmiştim. Lider bu adam! Lider de... Bakıyorum ona, Stefan'la konuşurken, mandolin çalanları idare ederken, seminerlere başkanlık ettiği zamanlar dikkatle izliyorum. Hiçbir zaman, o gün benimle konuştuğu hâl gelmedi üzerine, dudakları kaybolup, ağzı bir bıçağın yırttığı yarık hâline gelmedi. Seminerlerde attığı nutukların dışında, hiç konuşkan değil, bazen söyleyeceği bir kelimeyi, yüz kere kafasında tartıp, ölçüp biçiyormuş hissini veriyor. Ve meselâ uzun bir tereddüt süresinden sonra, "Belki", "Olabilir", "Evet" gibi tek kelimelik cümlelerle konuşuyor, gülmüyor.

Mehmet Ali'nin gözünde ise Arif, işini bilir bir adam!

– Ne iyi değil mi, Stefan'ın gözüne girip, kendine pekâlâ bir yer yapmayı becerdi. Haberin var mı, kooperatife et geldiği zaman, Stefan arada sırada onun için de ayırtıyormuş. Namussuz

köpek, babam partili olduğu hâlde bize hiç ayırtmadı. Ama belki senin yüzünden. Neyse... Askerden döndü adam, ne tarım işçisi oldu, ne şoför, ne bilmem ne, doğrudan kolektif!

– Ama iyi propagandacı, çok iyi...

– Ehh, boş ver. Biz ne iyiler gördük ki, toprakta çalışmakta… Yollarda asfalt dökmekte, Arif de propaganda yapıp, et yiyor, beyaz un alıyor. Hem canım ne propagandası, anlamıyor muyum sanıyorsun, o da senin bir zamanlar yaptığın gibi, bir sözün içinde pek çok mana kıvırmakta, gelir sonu!

Hayır Arif'in sonu gelmez. O devamlıdır. Bunları söylemiyorum ona, anca küçümsüyorum sevgilimi, bir parça ete, beyaz una yahut bir çift sağlam ayakkabıya özenmek olmamalı bizim işimiz. Dilim döndüğünce anlatmaya çalışıyorum.

Mehmet Ali'nin evindeyiz. Biz gelince, babası çıkıp gitti. Aklınca bizi yalnız bırakıp iyilik ediyor. İyilik, doğru da, onun anladığı manada değil! Kerevete, Mehmet Ali'nin yanına uzanmışım, başım göğsünde. Gittikçe artan sıcaklığımızı duymak, bedenlerimizi tek farz etmek hoşumuza gidiyor. Elim hep elinde, içimizden geldikçe öpüşüyoruz. Başka şeyler düşünmüyoruz.

Evet düşünüp de yapmadık değil! Düşünmedik. Akan suda salına salına giden iki saman çöpü kadar rahat, her türlü endişeden uzak bırakıvermişiz kendimizi. Genç vücutlarımız aşkımız gibi birbirinde, birbiri ile uyanıyor. Ve biz bu uyanışın hiçbir anını kaçırmadan, tembel, şaşkın, sevinçli yaşıyoruz. Eğer daha hızlı uyansaydık o günlerde, nişanlım kocam olurdu. Buncasına sade.

– Anladın mı beni, diye sordum.

Başımın üstünde dalgın duran eli kıpırdadı, bir tutam saçı kavrayıp çekti:

– Sen hiç doymayacaksın ak çiçeğim, dedi. Ne yapsam, nasıl düşünsem beğenmiyorsun. İlle gözüm dorukta olacak, açlıktan gebersem, soğuktan donsam da, dorukta! Ama düşün,

senin sorumluluğun benim üstüme, yarın eve bir yerine iki maydanoz demeti getirsem, biraz kıyma getirsem, kokmamış peynir getirsem, sevinçten uçarsın! Hem beni kınamak hiç aklına gelmez. Hele çocuklarımızın karnı bi iyi doyarsa…

– Çocuklarımız olacak olsaydı, belki haklı olurdun!

– Ha, çocuklarımız olmayacak mı? Neden?

– Biz ikimiz yeteriz birbirimize!

– Deli mi ne! Kızım sen kızmıyor muydun Bulgarlar, türlü şekilde Türklerin çocuk yapmalarını engelliyorlar diye. Sana Jivkov'un gizli tamimini söylediğim zaman, hatırlıyor musun, öfkeden çatlayacaktın!

Nasıl hatırlamam! Vera'dan naklen anlatmıştı Mehmet Ali; Todor Jivkov, belediyelere ve halk şûralarına gizli tamim göndererek, Bulgar asıllı her ailedeki üçüncü çocuğun bütün masraflarını ve öğrenimini devletin karşılayacağını söylemiş. Bulgar soyunun tükeneceğinden korkuyorlar! Doğrusu bu ya, bir çocuğun bakımı, tahsili epey pahalıya oturur ailelere. Bu yüzden Bulgarlar çok çocuktan kaçınırlar. Oysa bizde öyle mi, çocuklarımızın orta ve yüksek tahsili pek söz konusu değil ve her yeni gelen de, aileye leva kazandıracak bir istikbal emekçisi olduğundan, analar bol bol doğuruyor! İdareciler doğum kontrolü kampanyasından tutun, adamları alabildiğine yorarak, akşamları bitkin düşeceklerini umaraktan, doğumlara mâni olmaya çalışıyorlar. Son çare, Jivkov'dan geldi! Kızdığım mesele buydu.

– Mehmet Ali, dedim. Biz başkayız.

– Neden başkayız?

"Bunu bilebilsem!"

– İzah edemem ki, başkayız işte! Çocuklarımız olursa sana olan sevgim bölünür yahut daha doğrusu kitap okumaya vaktim olmaz, bunun gibi... bilmiyorum.

– Sanki ne okuyacaksın?

Sesinde garip bir bitkinlik vardı, sanki iki demet maydanoz yahut çocuklardan bahseden, o değil! Her neyse artık galiba ona kitaplardan söz açmam lâzım. Doğrulup toparlandım, ayaklarımı altıma alıp oturdum. Konuşurken yüzünü görmek istiyordum. Oysa baktığım bu yüz adamakıllı asık, kaşları çatılmış, alnından bir kızıl bukle tam bu çatığın üzerine düşmüş, çenesi kilitlenmiş. Ne oluyor? Ona sadece okumaktan bahsettim, kızılır mı! Tutup buklesini, çektim. Böyle yapınca hep güler. Gülümsemedi bile, hiçbir şey yapmadı.

– Ne oluyor sana çocuk, diye sordum, endişeliydim.

– Sana bir şeyler anlatmak istiyorum, ama nasıl başlayacağımı bilmiyorum.

Her şey bir anda uçup gitti aklımdan, iki elini tutup göğsüme bastırdım:

– Anlat da, dedim, nasıl başlarsan başla.

– Veselinov geldi okula.

Parti sekreterimiz hep ziyaret eder okulu amma, bu seferki başkaymış, lise tahsili için seçilenleri bildirmiş! Midemde birden başlayan sancı... Ellerini sıktım. Biraz önce ona güç vermek istiyordum, şimdi ondan destek arıyorum.

– Eee, dedim, senin seçileceğin tabii idi, bekliyorduk.

– Öyle değil, çok çok ısrar etti adam, birçok şey vadetti. Öf, neden anlatıyorum sana, nasıl olsa kabul etmedim.

– Evet.

Nasıl çıktı sesim de, şu "evet"i söyleyebildim?..

Bir ay önceki bir hatıra: İş dönüşü Vera'yı bizim evde buluşum... Hatırlı bir Bulgar'ın bizi ziyareti hiç olağan değil, Zehra gelin sevinçli bir şaşkınlık içinde, telâşlı, kıza kuru üzüm ikram ediyor. Odanın fakirliğinden de utanmış besbelli, hem bu kış gününde soba yakmayışımızın sebeplerini de sayması gerekmiş! Yalan dolanla karışık bir şeyler anlatmaya çalışıyor. "Aman anne, lâf mı bunlar?.." deyişim. "Elbet biliyordur Vera,

yoksul olduğumuz için yakacak vesikasını kullanamadığımızı."

Vera tombulca, esmer, güzel! Omuzlarına döktüğü saçlarını kıvırmış, dudaklarına al boya sürmüş, üzüm atıştırıyor ve benim sözümü duymazdan geliyor, anneme hitap ediyor:

– Biz de yakmıyoruz soba, daha soğuk değil, odun israfı gereksiz, diyor. Şu zamanda keyfimizi düşünüp soba yakarsak, topluma üretici olarak katkıda bulunmadığımız gibi, bir de onu sömürmüş oluruz!

– Vera, diyorum, bizim aile üretici olarak topluma katkıda bulunuyor. Ama annemle benim iş gücümüzle kazandığımız para ancak karnımızı doyurmamıza yetiyor, biraz da ısınabilirdik, hakkımızdı. Ama bu ay, anneme bir çift ayakkabı, bana da bir elbise aldığımız için, yakacak için, elimizde bir şey kalmadı.

Vera önüne bakıp, masum ve sıkılgan:

– Oh evet, işçi ücretleri pek fazla sayılmaz, yalnız şunu unutmamak gerekir ki, siz emekçilerin sayesinde ve Rusya'nın önderliğinde yarının büyük Bulgaristan'ını yaratacağız. Partimiz böyle emrediyor, elbet kişi çıkarlarından vazgeçeceğiz.

– Yoo, yok, düşük denemez Vera, çalışmamızın karşılığını alıyoruz, nankör değiliz partiye.

Annem böyle söylediği için kızıyorum:

– Yalnız on altı saat çalışmamıza müsaade ettikleri için, yakacak için yetmiyor para, hâlbuki yirmi dört saat çalışsaydık!.

– Oo İlay, yoldaşım neler söylüyorsun, on altı saat fazla mı! Gerçi şehirde işçi sekiz saat çalışıyor ama, onların işi daha ağır. Şu toprakta işlemek nedir ki, eğlence sayılır. Toprak besliyor Bulgaristan'ı biliyorsun, Rusya'ya borcumuzu toprak ödüyor. Sizler şerefli kişilersiniz.

– Beni niçin aramıştın Vera?

– İşte bunları konuşmak için İlay.

– Anlayamadım?

Yüzünde en utanmazından bir tebessüm, üzüm yemeye devam ediyor, hayat şartlarının zorluğundan, tarım emekçilerinin iyi geçinemediklerinden yakınıyor. Kızın maksadını bir türlü anlayamıyorum, çenemi tutup bekliyorum.

– İşte böyle yoldaş, diyor nihayeti... Mehmet Ali ile nişanlanmışsınız, tebrik ederim. Onun, ortaokuldan sonra seninle evlenip liseye devam etmeyeceğini öğrendim, yani Mehmet Ali de bir tarım işçisi olacak, düşünebiliyor musun?

– Evet, beraberce düşündük.

– Diyorum ki yoldaş, eğer o liseye devam eder, mezun olup dönerse yahut yükseğe geçerse, daha iyi bir hayatınız olur, geçiminiz kolaylaşır, bunu düşündüm.

Ha mesele buymuş, bakındı haspaya!

– Geçimimiz seni ne alâkadar eder yoldaş, diyorum. Beni aptal belleyip sözü dolandırma ağzında, ne istiyorsun?

– Sözü dolandırdığım yok Eminova, Mehmet Ali'nin tahsiline mâni olma! Bunu söylemek istiyordum.

Yüzündeki tebessüm silinmiş, sesi cızırtılı ve tehdit kokmakta. Aldırmıyorum:

– Nişanlımın tahsili beni ilgilendirir.

Patlıyor:

– Hayır, senden önce partimizi ilgilendirir!

– Sen ne zamandan beri partili oldun Vera, şu anda parti temsilcisi misin yoksa?

– Hayır, özel olarak konuşmak istedim önce, ne de olsa bir zamanlar aynı sınıfta okumuştuk, bu yüzden. Fakat, benim durumumu biliyorsun sanırım, buraya resmî parti temsilcisi olarak gelebilirim. Hayır, seni parti merkezine çağırtır ve emrederim!

– İyi ya, o zaman konuşuruz. Şimdi müsaade edersen yemek yiyeceğim, sonra kolektife gideceğim, acelem var.

Hırsla fırlıyor yerinden, sivri tırnaklı parmağını gözüme uzatıp, bağırıyor:

– Sen... sen o çocuğu elinde tutmak için okumasına mâni oluyorsun. Tabii okuyup, öğretmen olduğu zaman, hem şehirdeki güzel kızlarla tanıştığı zaman, seni asla beğenmeyecek, küçük düşeceksin yanında. İşte bu yüzden. Seni rapor edeceğim İlay Eminova; özel çıkarları uğruna toplumun çıkarlarına ihanet ediyor, benliğini toplumdan üstün tutarak, parti kurallarını saptırıyor diyeceğim. İşçi parçası budala, ne sandın kendini, partiden üstün mü? Bunu da yazacağım, beni kovduğunu da. Bir bak hâline, karşı gelebilir misin bana? Şu üstüne başına bak, yüzüne bak aynada, nesin sen, lâyık mısın o çocuğa!

– Cehennem ol Vera, ne dilersen yap fakat bir daha evime gelme, gözlerini oyarım!

Merdivenlerden, babamı hatırlatan bir gürültüyle inip cehennem oluyor Vera. Öfkeden, utançtan titriyorum, kızın sözlerindeki doğruluk payı ne? Annem, sızlanıyor:

– İnsan böyle davranır mı, o Bulgar! Başımıza gelenler yetmedi mi?

Bütün bu konuşmalar dedemin önünde cereyan ettiği hâlde, o ağzını açıp tek lâf etmiyor. Bir şeyler söylemesini istiyorum, sesleniyorum, cevap vermiyor, yanına gidip dertleşmek istiyorum. İşte o anda fark ediyorum bakışlarındaki boşluğu! Haykırıyorum:

– Dedem, dedem ne oldu sana, nereye gittin?

Omuzlarını tutup sarsıyorum, yüzüme kaldırıp o anlamsız bakışlarını:

– Karnım acıktı, diyor.

– Dedem hastalanmış anne!

– Evet.

Onun “evet”i de benimki kadar cansız, renksiz idi.

Mehmet Ali, konuşmamı istiyor:

– Ne diyeyim, diyorum. Kabul etmedin madem, peki.

– Adam o kadar vaatlerde bulundu ki, hakkımda rapor yazıp beni komsomollar için özel bir kampa tavsiye edecekmiş,

o kamptaki seminerlerden iyi diploma alırsam, mutlak yüksek tahsil yapar, iyi bir mevki elde edermişim. Şehirde oturmak imkânı açılırmış…

– Evet Mehmet Ali…

Kararını kendi versin müdahale etmek istemiyorum, avcumda soğuyan ellerini usulca yatağa bırakıp kalkıyorum.

– Nereye gidiyorsun, şu meseleyi konuşalım.

– Su içecektim, konuşulacak bir mesele mi var?

– Evet. Diyorum ki biz ikimiz varken, canı cehenneme her şeyin, kentin de, iyi işin de, partinin de! Sen ve ben, değil mi İlay. Beraberce... yani ikimiz bir olunca diyorum.

Mehmet Ali kıvranıyor, yüzünü al bastı, fırlayıp kalktı yerinden, odada bir aşağı bir yukarı dolaşmaya başladı, soluğumu tutmuş, onu seyrediyordum.

– Bu mesele, dedi. Pek yeni değil, bir ay önce Vera konuştu benimle uzun uzun, tarım işçilerinin nanca sıkıntı çektiklerini, tahsilimi bırakmamamı, bunun senin yararına da olacağını söyledi. Sonra müdür, hatta bir gün milis Kotçev yolda gördü beni, seni talihli kerata Han Asparuh'a gidiyormuşsun dedi, hiç bilmiyorum diye cevap verdim.

– Han Asparuh, şu Yenipazar'daki teknik lise?

– Evet ya o işte, mükemmel değil mi? Kotçev'e inanmamıştım ama, bugün Veselinov da söyledi, hem o kamp! Ne yapayım İlay?

Önümde durup, iki elimi tuttu:

– Söyle ne yapayım?

– Galiba... sen... karar vermişsin!.

Beni tutup kendine çekti, başını omzuma gömüp hıçkırdı:

– İlay ne olur bırakma beni, ne olur bir tanem!

Gözyaşları omzumu ıslattı, onu yavaşça ittim, sedirin üstüne oturdu.

– Bana her şeyi anlatmadın sevgilim, dedim.

– Çok ısrar ediyorlar İlay, çok.

– Burada ısrar değil, emir vardır.

– Evet!

Bir şey söyleyemedim, nefesimi içimde tutuyordum, hava ciğerlerimde durduğu müddetçe, Mehmet Ali burada benimle kalacak, gideceğini söylemeyecek! Tahammül, göğsümle beynim arasındaki bütün sinirleri zorluyor, midemde kasılma. Dayanıyorum... O bekliyor konuşmamı, ben dayanıyorum!.. Derken olanca hava, ciğerlerimle birlikte ağzımdan dökülüyor:

– O hâlde gideceksin.

– Galiba…

Ağlayamıyorum ki… Bir şeyler söylememi istiyor, ona cevap vermeden mutfağa geçip bol bol su içtim. Senden beklediği tesellidir, kendi üzüntünü unutup, onu avutmaya çalışacaksın, oyuna devam İlay, bu kez sevdiğin için rol yapacaksın, çaresi yok!

Mehmet Ali katıldı oyuna, sürüklendi. Ondan ayrıldığım zaman, galiba beni memnun etmek için gittiğine inanmıştı.

* * *

Mor sümbüller açıyor dağlarda, açmaz olsun! Dedem çok hasta artık, nasıl bir hastalık bu, sızlanıp şikâyet ettiği yok. Acısı neresinde bilemem, bitkin... bitkin. Dayanamadığım şey, gözlerindeki, koyu gri boşluk. Hani o çelik pırıltısı; hani o seven, okşayan bakışları... Hepsinden geçtim, bir tek mana arıyorum, yok…

Koluna girip, zorla orman kıyısına götürüyorum, otların üstüne çöküyoruz:

– Hatırlıyor musun dede, hani şu mor sümbüller –yoo, sarı kızı hatırlatmayayım, lâfı değiştiriyorum– hani akçabardaklar vardı, kaç yıl önce, Mehmet Ali onları bana benzetmişti de kızmıştım, kavga etmiştik, o zaman İsmail Dede, İsmail Dede'yi hatırlıyor musun?...

– Dede, kuzum canım –ne söyleyim?– dede, Mehmet Ali okumaya gidiyor Yenipazar'a, dönünce evleneceğiz, şehirde olacak evimiz, sen de bizim yanımızda oturacaksın…

Uzun boylu evi tarif ediyorum, aklıma ne gelirse söylüyorum; cevap vermiyor. İnat etmişim o gün ille bir şeyler hatırlatacağım dedeme, bir söz alacağım ağzından.

– Bak dede, hani anlatırdın dağa çıkışınızı, ne çok şey anlatırdın. Köylere baskın verişinizi, dede n'olur konuş, yine anlat Turan cemiyetlerini anlat, eğer kapatmasalardı, Mahmut Necmettin Türkiye'ye göçmeseydi, gazete devam etseydi, kazanır mıydık istiklâlimizi?.. Dedem, konuş!

Artık aklıma ne gelirse sıralıyorum, anası babası, reisleri Aziz Bey!.. Hatta sarı kız!.. Dedem, başını önüne eğmiş, ellerini incelemeye devam ediyor.

– Hatırlıyor musun dede, Ethem Ruhi Bey'i hatırlıyor musun, hani Türkiye'deki Millî Mücadele sırasında, beraberce buradakilerden para toplayıp göndermişsiniz, hani mebusluk etmiş, sonra hapse tıkılmış, Ethem Ruhi Bey?

– Dede Sofya'daki millî kongreyi hatırlıyor musun, hani Mahmut Necmettin?..

Eskisi gibi güçlü sesi, bir anda parlıyor:

– Nerde Mahmut Necmettin?

Sevinçten tıkanıp, zor cevap yetiştiriyorum:

– Anadolu'ya geçti ya.

– Aah inanma sen, uyduruyorlar! Kongre gazeteyi Sofya'ya naklettirdi ya, o gün bugün uğraşıyorlar Mahmut Necmettin'le, çünkü gazete tesirli, onun neşriyatı yüzünden kurduk onca cemiyeti. Gittin mi bugün cemiyete, söyleseydin dedemin işi var, Aziz Bey çağırtmış, o yüzden gelemedi deseydin. Aferin, sen iyi kızsın. Aziz Bey çeteyi dağıtacağım dedi, artık dağlarda değil, şehirlerde çalışmamız lâzım dedi. Mahmut Necmettin'e hak verdi.

Aziz Bey'le, Mahmut Necmettin'in hiç karşılaşmadıklarını biliyorum, dedem yılları birbirine karıştırıyor, ne ziyanı var, konuşuyor, bir şeyler hatırlıyor ya, elbet bugüne de gelir. Hem yılları birbirine karıştırmasında olmalı bir anlam, mücadele tek! Uzun, türü değişik ama tek!

Bir çocuk gibi, elini ağzına örtüp kıs kıs gülüyor:

– İsmail çok kızıyor ama, diyor ki, erkek olan silâhı bırakır mı? Kalem de neymiş. Ee dedim ona, neden cemiyette çalışıyorsun öyleyse, çık dağa kendi başına dövüş! Beni istiyor yanında, yok doğrusu ben Mahmut Necmettin'in aklını daha çok beğeniyorum, nerde o, çağır gelsin. Çabuk çağır, hadi!

– Onu uçurumdan aşağı yuvarladılar, zor kurtardı canını, kalamadı artık burda, Anadolu'ya geçti dede.

– Yalan, inanma be. Hiç bırakır mı bizi Mahmut Necmettin, biz can yoldaşıyız onun. Olmaz, bırakabilmez.

– Siz ısrar etmişsiniz git diye, kaçmasına yardım etmişsiniz.

– Hâşâ, yalan uyduruyorlar. Sakladılar onu kızım, çünkü neden biliyor musun, anlatayım sana doğrusunu, sen de git Aziz Bey'e bildir. De ki, bak Razgrat'taki mezarlarımızı tahrip etti kâfirler, ölülerin kemiklerini çıkardılar, Mahmut Necmettin bunu Türkiye'ye bildirdi, işte bu sebepten, şimdi onu saklıyor kâfirler, asacaklarmış, asamazlar! Bagriyanov'a gider söyleriz, o bulur kolayını. Sen böyle anlat Aziz Bey'e, bak o askerdir, çok lâftan hoşlanmaz, kısaca durumu bildireceksin, sonra hazır ol durup karşısında emir bekleyeceksin. Korkma sakın, çatık kaşlıdır ama bir yüreği vardır, mangal dolusu ateş, çok iyidir, çook. Asker nihayeti sert olacak tabii... Abe pehlivan dedi bana, atlatalım şu vartayı, yapacağım senin düğününü, kalburla su taşıyacağım düğünde!

Bakıyorum, hatıralarının içinde çok mutlu dedem, ne de güzel konuşuyor. O hâlde onu çekip bugüne getirmenin lüzumu yok, yaşasın hayatının istediği parçasında. Güçsüzlüğüne,

bunaklığına katlanamadığım için, çekiştirip durdum hafızasını, bir yerlerde kıvılcımlar parlıyor, o yerde güçlü dedem!

Zavallı olan, korkan benim... İstedim ki eski hâline dönsün, derdime deva olsun! Hangi yönden estiğini kestiremediğim sinsi bir rüzgâr içime işliyor. Dedem sustu, ellerini incelemeye başladı yine. Ona bakıyorum: 1890'dan bugüne 1964'e; yılları değil, bütün bir ömrü günleri, saatleri, dakikalarıyla, kâh bıçağın sırtında, kâh ucunda yaşamış olan ve şimdi pek arada sırada berraklaşan hafızasıyla bu bunak, bu romatizmadan iki büklüm ihtiyarın manzarasında bir kız torun var, onun elinden tutuyor… Doğrusu torun, o elde bir dayanak aramakta... Hâlâ!

O, kolumda ağır ağır eve dönerken Arif'le karşılaştık. Geldi kendisinden hiç ummadığım bir duygu gösterisi içinde elinden öptü. Dedem onu kim zannetti ki, şöyle söyledi:

– Oğul, ben gidiyorum. Şu kızan evvel Allah sonra sana emanet.

– Merak etme dedem.

dedi Arif, tekrar elini öptü, bana bir şey söylemeden hızla uzaklaştı yanımızdan.

Bir an için bugüne mi döndü, yoksa öyle rastgele söylenmiş bir söz müydü, anlayamadım.

* * *

Mezuniyet töreni parlak olmuş, komsomolların gösterileri şahaneymiş. Bilhassa Mehmet Ali ve Vera günün yıldızlarıymış! Fatma bile güzel konuşmuş, yaldızlı lâflar etmiş!

Ne biçim kelimeler pırıltı, yıldız, tören!

Dedem, o gün öldü.

Herhangi bir güneşli bahar sabahıydı, pazar. İşe gitmeyeceğiz, törenlere katılacağız. Anam yakınıp duruyordu… Dedem su istedi, götürdüm.

– Merasim kıtası hazır olsun, dedi, teftişe gelecekler.

– Olur dede.

– Ha, babam geldi, Nazi gâvurunun hakkından gelindi dedi, şimdi sıra Rus kâfirinde, onun sonu beter olacak, dedi.

– Doğru söylemiş baban, dede.

Yanına oturup saçlarımı taramaya başladım. O sever saçlarımı, ağır ağır tarıyorum, annemin hakkı var, güneş rengini bir hayli soldurdu. Mehmet Ali'yi düşünüyordum, mavi çiçekli basmamı giyeyim, belki törenden sonra beraber oluruz. Dalmışım.

– İlay!

sesiyle irkildim, aman Allah'ım kaç ay var ki ismimle hitap etmedi bana, unuttu sanıyordum.

– Efendim dedem?

– Sensin değil mi?

Gözlerini kırpıştırıyor, dikkatle bakıyorum, biraz ışık mı düşüyor bakışlarına, yoksa hep umduğum için bana mı öyle geliyor?

– O kadar çok ziyaretçi geldi ki şaşırdım uşaam, seni karıştırdım, sarı kız buradaydı, anam, babam, İsmail... Aziz Bey bile geldi, hürmet gösterin ona.

– Tabii dede.

– Ah uşaam, şu bacaklarımın şişi... Ayaklarım kütük gibi olmuş, kıpırdatamıyorum.

Doktora gidip anlatmıştım dedemin hâlini, eğer götürebilseymişim muayene edermiş amma; neyse romatizmaymış canım, alsın aspirini, ağrıları geçer. Bu şişler romatizma şişine benzemiyor. Ben ne anlarım efendim, ihtiyarlıkmış asıl hastalığı! Alsın aspirini!

– Aspirin vereyim dede.

– Yoo yo, istemem. Sakın korkma İlay, bak herkes yerli yerinde... Kimse gitmiyor, kimse kaybolmuyor, herkes yerli yerinde... Su kaldı mı?

Doğrulamadı, kolumu yastığın altına sokup, başını kaldırdım, suyunu içmesine yardım ettim, bir iki yudum içti, gözlerini kapattı... Usulca yatırdım tekrar.

– Uşaam?

– Efendim dede?

– Sakın korkma... elimi öp... dışarı... çık, ben... gideceğim, ya Allah!

İşte o zaman anladım ne demek istediğini, bir türlü eğilip elini öpemiyordum, ürpermeler içindeydim, göğsüme tıkanan yumru, beynime doğru yürüyor, kafam taşlaşıyordu. Ağlamıyordum ama, tıpkı gözyaşları ardındanmış gibi, bulanık görüyordum her şeyi, yatak dalgalanıyordu. "Elini öpersem, ölecek! Öpmemeliyim... vedalaşmamalıyım."

– Hayır dede!.. Hayır, olmaz dede, olabilmez dede.

– Allah'a inan, diye fısıldadı, inan...

Son bir hamle üzerine kapandım:

– Olmaz dedeee, dedem gitme olmazzz!

Demek bağırmışım, annem yetişmiş... Omuzlarımdan tutup beni, çekmeye çalıştığını hatırlıyorum. Sonra karanlık.

* * *

Dedemle paylaşmadığım bir hayatı hiç düşünmemiştim. Vücudunu pek sevdiği toprağa bıraktıktan sonra, eve dönmek istemedim. Küçük yığının başında oturup, onun nihayet dinlenebildiğini, sükûna kavuştuğunu düşünmek istiyordum. Derken, bedeninin, yüzünün, gözlerinin ve ellerinin toprağa karışacağı; tümden toprak olacağı geldi aklıma, evet öyle ya, baharda dağlardan akıp gelen ince dereler gibi, ince bir türkü söyleyerek yavaş yavaş öze doğru yürüyecekti. Nasıl da düşünmemiştim bunu, bekleyip, onun sesini duymalıydım. Bir türkü, kaval sesi gibi, çok hafif, narin… Ancak ben duyabilirdim. Beklemeliydim. Gelip gidenler oldu, beni götürmek istediler.

İnatla direndim. Mehmet Ali, yanımda oturuyordu, konuşmadığı için ona minnet duyuyordum. Yalnız bir kere:

– Ağlayabilseydin, demiş.

– Ağlamayı bilmiyorum, unuttum, diye cevap vermiştim.

Karanlık bastırdı, artık ne gelen var ne giden. Kulaklarım, umduğum ince seste, bekliyoruz… Derken bir uzun adam durdu tümseğin başında, el açıp dua etti, yüzünü görmeden Arif olduğunu anlamıştım, bana:

– Niçin burada bekliyorsun İlay, diye sordu.

– Sesini duymak istiyorum, dedim.

– Kimin?

– Dedemin!

– Sen de mi Mehmet Ali?

– Ben İlay'ı bekliyorum.

Arif yanıma çömeldi, ağır ağır konuştu:

– İlay, dedenin sesini burada değil, içinde duyabilirsin, yüreğinde duyabilirsin, nerede olursan ol, fark etmez.

– Beklediğim dedemin sesi değil Arif.

– Demin dedin ki…

– Anlatayım sana, dedim, o toprağa karışırken; yani yüzü, gözleri, sesi toprağa karışırken... elleri toprağa... dedem... Dedem! Hayırrr! Hayırrr!..

Pek kocaman bir ışık topu hızla yaklaşıyordu, yaklaştı, alnıma çarptı. Patladı, öyle bir gürültü, milyonlarca yıldız uçuştu, kondu, uçuştu. Çevremde hep, dönüyorlardı, o kadar çok. Midem bulanıyor.

Yıldızların teker teker sönüp kaybolduğu bir andı, loşluk. Karşı duvarda, bizim perdelerin dantelleri, kocaman çiçekler. Lavanta çiçeği, kireç karışımı bir koku... Midem bulanmıyor artık. Saman dolu yastıklar bir sıra dizili, kara çiçekli kırmızı kilim. Burası bizim oda, işte dedemin seccadesi katlanmış, duruyor, tespihi üzerinde.

"Dedem öldü!"

Doğrulmak istedim, başım öyle ağır ki, kaldırmama imkân yok! Bir çocuk çehresi tam karşımda, hatırlayacağım onu, kara gözleri var. Kim bu çocuk?..

Dere şarıl şarıl akıyor, öyle ince. Bir tutam sarı saçı sürüklüyor, kardelenler fışkırıyor her bir yandan. Tepeden bakıyorum, su çok berrak, o kadar berrak ki gülümseyebiliyor. Ve yayılıyor, genişliyor, yayılıyor, dağı ovayı kaplıyor. Su içinden kardelenler baş uzatıyor! Su bana doğru geliyor, boğazıma, ağzıma... Dişlerimi sıkıyorum:

– İç İlay, iç.

Alnımda bir serin temas, gözlerimi açtım; Mehmet!

– Sen küçük... Ne yapıyorsun?

– Öf be, konuştun nihayet! İç şu suyu.

İçtim... Sonra çocuk anlattı, üç gece evvel Mehmet Ali getirmiş beni eve, komşular falan buradalarmış hep, çok ateşim varmış, sayıklıyormuşum. Arif de doktoru getirmiş. Beyin humması olabilir, demiş. Ölebilir, demiş. Soğuk tutun, aspirin verin, demiş! Hafize ninesi ilâç yapmış. "Keşke dedeme de yapsaydı!" Annem bugün işe gitmiş, Mehmet'le ninesi bekliyorlarmış beni, biraz önce kadın evine geçmiş, kendine gelirse, beni çağır, demiş. Şimdi koşup çağıracakmış.

– Yo, biraz konuşalım. Mehmet Ali nerde?

– Ha o mu, her gün gelip sordu seni, oturamadı, okulda görevi varmış.

– Okul... bitmedi mi Mehmet?

– Ama görevi varmış.

– Görev…

– E tabii, onlar gidecekmiş. Seçkin komsomollar kampına gideceklermiş, bu yüzden daha çalışıyorlar, İlay ben de gidebilir miyim o kampa?..

Artık konuşacak takatim kalmamıştı, cevap veremedim, gözlerimi kapattım, çocuk sızlandı:

– Uyuma artık, ne olursun uyuma, korkuyorum!

– Çağır, diyebildim.

Çocuk anlayıp, ninesini çağırmaya koştu, ben gözüm kapalı rüyamı düşünüyorum, su toprağa karıştı, toprak altın gibi parladı, çiçekler büyüdü. Dedem, yerini buldu!

Ya ben?

* * *

Bir an evvel iyileşmek istiyordum, var gücümle sarıldım hayata. Mangabaşı, Mehmet Ali'nin hatırı için –herhâlde Stefan emretmiştir– beş günlük ücretsiz, üç günlük ücretli hastalık izni vermiş. Üç gün kendimi bilmeden yatmışım zaten, iyileşmek için beş günüm kalıyordu geriye. Çıkmadım yataktan, hafta başı işe gitmek için kalktığım zaman, yer yerinden oynadı, düşüverdim tekrar yatağa. Annem:

– Gitme kızım, dedi, hastasın, aldırma kesiversinler yevmiyeni, bir boğaz kesildi evden, ona sayarız!

Kim bilir ne biçim baktım yüzüne ki, fena hâlde bozuldu:

– Kötü bir şey söylemedim uşaam, kötü bir şey söylemedim, sen gitmeyesin deyi…

Birkaç gün soğuk durduk birbirimize, zaten benim konuşacak hâlim yoktu. Mehmet Ali geldiği zaman bile, elimi tutuyor, bir şeyler anlatıyor, sonra beraber susuyorduk. Bir gece mezuniyet törenini anlattı, başka bir gece seçkin komsomollar kampından bahsetti, hani Veselinov'un sözünü ettiği kampmış!.. Kendi gideceğini söylemedi. Sormamı bekledi sanırım, oysa kişi zayıf olduğu zaman, kötü gerçekleri iyice bilse de, duymak istemiyor! Sonra şundan bundan birçok lâf. Han Asparuh Lisesi, öğrencilerin okul içinde bir dernekte çalışmaları mecburi imiş, Mehmet Ali, sırf ben ilgilendiğim için, tarih derneğine devam edecekmiş. Aman ne iyi… demiyorum, gülümsemeye çalışıyorum. Yerinden fırlayıp odanın içinde geziniyor: *"Ne var sanki ilgilensen benimle, seçtiğim*

dernekten hoşlandığını söylesen. Hastasın ama, kullanıyorsun bu hastalığı, bana karşı kullanıyorsun. Bilmiyordum bu kadar gaddar olduğunu. Senden ayrılıyorsam, bir süre için, üç yıl nedir ki... Bütün geleceğimiz söz konusu… İlay, ak çiçeğim benim. Komsomol kampına gidip gitmeyeceğimi bile sormadın, tahmin ediyorsun gideceğimi... İnadına sormadın. Ben de söylemiyorum işte, senden korkuyorum galiba. Oysa şöyle bir tutsam o ince boynunu, sıkıca tutsam, elimde kalırsın! Neden korkuyorum?"

Gecelerin birinde Fatma, Arif'in yolladığı bir kitabı getirdi:

– Arif ağabey diyor ki, eğer bunu okurken sıkılırsa, ona Âşık Veysel'in şiirlerini göndereyim.

– Neden sıkılayım?

– Hani hastasın diye ağır bir şeyler okumak istemezsin belki.

– Bir bakayım kitaba da, hem Âşık Veysel hafif mi, değil! Doğrusunu istersen okunacak şeylerin hiçbiri hafif değil, yığınla kitap var, seçebilmek mühim.

– Arif ağabey yardım ediyor bize.

– Merak ettiğim ne biliyor musun Fatma, hepimizi her şeyi Arif mi idare ediyor, yoksa bir başkası var mı?

– Bilmiyorum, dedi Fatma, merak etmek de istemiyorum, Arif yetiyor bana, başkası olsun istemiyorum. Meselâ şu Rıza hakkında bir şey biliyor musun?

Biraz tereddüt ettim, insanın en yakın arkadaşına bile tam güvenememesi ne kötü, kaçamak bir cevap verdim:

– Galiba hareket içindeydi, galiba. Bayrak olayından sonra her şey karıştı, belki bana öyle gelmiştir.

Annem odaya girdi, sözümüz kesildi. Zehra gelin, Fatma'ya hoş geldin deyip, yatağıma oturdu. Birkaç gündür aramızda soğukluk olduğu için davranışı garibime gitti, gönlünü almak istedim:

– Nasılsın anne, çok mu yoruldun?

Ya sükût ya da uzun bir sızlanma bekliyordum, hiçbiri olmadı, soruma, bir başka soru ile karşılık verdi:

– Mehmet Ali uğradı mı bugün?

– Hayır daha gelmedi.

Duyguları hemen belli olur yüzünden, canı sıkkın gibiydi, öfkeyle kalkıp yerinden ve ne yaptığının farkında olmadan sanırım, çekiştire çekiştire yorganımı düzeltmeye çalıştı:

– Bir şey mi oldu anne?

– Ne olsun, ebegümeci topladım öğlen molasında, beyaz pirinç de var, bi güzel pişireyim sana, Fatma kızım, sen de kal ha, kal. Çay getirdiler İlay'a, demleyim için ikiniz güzel güzel.

– Anne, ne var?

– Aman üstüme varma uşaam.

deyip çıktı annem. Ne kadar değişti?.. Eskiden olsa büzülür kalır, hiç istemese bile, sorularıma cevap vermeyi tabii vazife sanırdı. Babam uzaklaştıkça hayatından, kadıncağız toparlanıp kendine geliyor. Tanımadığım bir anne bu, onu ilgiyle izlerken bazen tedirgin oluyor, çok kere de seviniyorum. Sanırdım ki boynu bükük mahpusun gardiyanı yok oluverince, o hiç tatmadığı hürriyet karşısında bocalar, dili dolanır, bacakları titrer ve ne yapacağını hiç bilemez. Oysa Zehra gelinde öyle bir direniş var, dikkatle kendi ayakları üstünde durmaya çalışıyor! Öyleyse köle olarak doğmamış bu kadın... Bir vakitler, annemle buradaki boynu bükük Türk halkı arasında kurduğum benzetmeyi düşünüyorum ve halkım adına umutlanıyorum: Gardiyan yok oluverirse?!. Belki.

– İlk hedef, efendiden kurtulmaya çalışmak mı?..

Suali sesli sorduğumu, Fatma'dan cevap gelince anlıyorum:

– Arif ağabey, önce eğitim diyor.

– Eğitim, fakat nanca zor.

– Düşünsene İlay, belki bir süre sonra bizler eğitimimizi tamamlamış olacağız ve başkalarını eğiteceğiz.

– Şimdiye kadar tek bir kişiden ümitlendim, Mehmet'ten, Hafize ninenin torunu.

– Beni hiç hesaba katmadın, bunca iyi arkadaş olduğumuz hâlde.

– Kattım, kattım da cesaret edemedim ki, ama Arif... seçmeyi biliyor o.

– Niçin ona ağabey demiyorsun, bizden büyük.

Ondan pek çekindiğim için, inadıma ağabey demediğimi Fatma'ya bile itiraf edemem. Konuyu değiştirmek istiyorum; Arif'le şöyle karşılıklı oturup, uzun uzun konuşmadığımızı anlatıyorum, fikirlerini soruyorum. Fatma gayet ciddi:

– Zamanı gelince öğrenirsin, diyor.

Yanaklarında sevimli çukurlar açtıra açtıra güldüğü için, cevabı ile tasladığı üstünlüğe, kızamıyorum.

– Pekâlâ, diyorum, beklerim tatlım, zamanı gelince, herhâlde gelecek değil mi?

– Hele bir Mehmet Ali gitsin de.

İşte birdenbire ve fena hâlde öfkelendim, ne oluyor bunlara canım!

– Bana bak, bak bana, takmayın aklınızı Mehmet Ali'ye, Arif'e de söyle dokunmasınlar ona, ismini almasınlar ağızlarına, çünkü o, o sevdiğimdir, nişanlımdır. Hem belki de gitmeyecek, kalacak burda.

– Yarın gidiyorlar ya.

– Ne, ne diyorsun sen be?

– Afedersin, bildiğini sanıyordum, afedersin.

Fatma'nın yüzünde gördüğüm şaşkınlık ve üzüntüden kendi suratımın ne hâle geldiğini anladım, sesimi kesip, kendimi toparlamaya çalıştım. O, annemin biraz önceki öfkesinin izahını yapmaya çalışıyordu.

– Gideceği hâlde buraya uğramadığı için.

Cevap vermedim. Burulup kalmıştım. Neden sonra Fatma patladı:

– Eee, diye bağırdı, amma nazik bir şey oldun sen de, hiç yakışıyor mu, ne yapalım yani, gidiyorsa gidiyor! Biliyordun seçkin komsomollar kampına ayrıldığını, bir şerefmiş bu. Sen de olsaydın okulda herhâlde... Neyse aldırma. Toparlan, her şeyin bir sınırı olmalı, o çocuğa duyduğun sevginin de… Sınırla be canım.

– Fatma, sus!

– Susmayacağım, neden susacakmışım. Yaptığın saçmanın daniskası, deyse bari, püff! Seni alâkadar eder, bana ne kimi seversen sev! Sev de, bir dur arada sırada, soluklan. O çocuk sana karşı nasıl, biliyor musun? Kendi sevginden başkasını görüyor mu gözün?

Üşümeye başladım, yorganı çektim üstüme. Fatma hem konuşsun, hem sussun istiyordum. Sesi yüksek, lâfları insafsızdı ve bir yerde çok haklıydı kız. Aşkım hiç sınır tanımayan, kendi varlığından gayrisini duymayan çılgın bir koşu içindeydi. Nereye? Var mı hedefi? Benim için bir mecburiyet, niçin? Niçin ve ötesi bilmece. Bunalıyorum.

– İkide bir savunuyorsun onu, bize karşı koruyorsun. O kendine sahip çıkıp, kendini müdafaa edemez mi, onca mı çocuk? Beni dinliyor musun İlay? Of titriyorsun sen, neler söyledim. Affet. Budalanın biriyim, biliyorsun ben budalayım, ciddiye alma beni İlay, canım kardeşim.

Yorganımı iyice sıkıştırıp yanaklarımı öptü, saçlarımı okşadı:

– Boş ver sen bana, kıskandığımdan söyledim herhâlde. Kötü bir arkadaşım, ne hâle getirdim seni, daha iyice iyileşmedin bile, affet, aldırma bana.

– Saçmalama Fatma, ne affetmesi iyiyim, merak etme.

– Gidip çay yapayım, Zehra teyze çay var diyordu.

– Ne olur çıkma, yalnız bırakma beni.

Fatma'nın cevap vermesine meydan kalmadan, kapı tıkırdadı, açıldı: Mehmet Ali. Boyu bunca uzun muydu, nerdeyse

kapıdan sığmayacak! Fatma yapmacık gülüşlerinden birini salıverdi:

– İşte Mehmet Ali, ben de gitmek üzereydim. Ama... şey Mehmet Ali, İlay biraz üşüyor, dikkat et, en iyisi bir yorgan daha örtelim üstüne.

Daha, "Merhaba." bile dememişti nişanlım, kapının yanında; odayı, hasta yatağını ilk gören birinin tedirginliği içinde dikilip duruyordu, hiç buraya ait değilmiş gibi, nerdeyse, "Dur." diyecek Fatma'ya. "Gidecek olan benim, yanlış geldim." Fatma yüklüğü açıp dedemin yorganını çıkarmış, üstümü örtüyordu: "Ölüm döşeğim!" "Olabilirdi ama olmayacak, Mehmet Ali sevgilim, durma öyle... Lütfen konuş, gitmeyeceğini, vazgeçtiğini söyle, Fatma'nın yanında söyle."

Konuşmuyor Mehmet Ali, ısrarla bakıyorum yüzüne, bakışlarını kaçırıyor, odanın duvarlarında geziniyor gözleri, Fatma'ya takılıyor sonra, dik dik bakıyor ona: *"Sen söyledin gideceğimi İlay'a değil mi, domuzun kızı, kafanı kıracağım senin, kafanı... İlay, yardım et bana, öyle bakma. Yardım et."*

Anamın sesi de yapmacık:

– Aa geldin mi oğlum, nasıl girdin içeri?

– Sokak kapısı açıktı anacağızım.

Fatma, "Allaha ısmarladık" bile demeden, yavaş sıyrılıyor kapıdan, annem: "Gitme kızım, otur Allah rızası için…" Nerdeyse yalvaracak!

– Anne, diyorum, lütfen sen de çık, biz Mehmet Ali'yle bir şey konuşacağız.

– Ben? Ha, tabii, yemek yapacağım zaten. Sen otur oğlum, yani eğer vaktin varsa.

Böylece küçük bir iğne batırıp sevdiğime, kapıyı yavaşça çekti annem. O zaman Mehmet Ali kıpırdadı, bir adımda yatağıma ulaşıp, yere çöktü, başını yorganıma gömdü; sesi ne kadar zayıftı:

– İlay ben yarın gidiyorum.

Demek bunca basit: “Ben yarın gidiyorum.” Ona, “Güle güle” demeliyim, “yolun açık olsun.” Nezaketen birkaç ilâve: “Kendine iyi bak, mektup yaz.” Hatta “Beni merak etme.”

Hiçbir şey söylemedim.

– Seni çok seviyorum, çook. Daha önce söyleyemedim bu kadar erken gideceğimi, sonbahara mektepler açılınca gideceğimi sanıyordum, oysa bu kamp. Hani bahsetmiştim seçkin komsomollar için... Sormadın bana, sen de seçildin mi demedin, belki de biliyordun. Ama ben cesaret edemedim söylemeye.

– Biliyordum seçildiğini!..

– Peki neden sustun, neden hem kendine hem bana eziyet ettin?

– Senin ağzından duyuncaya kadar sen söyleyinceye kadar gitmeyeceğini düşünebilirdim. İnanır mısın, öyle de düşündüm!

– Fakat biliyorsun, çok büyük bir imkân. Nasıl olsa liseye gideceğime göre, bunu reddedemezdim.

– Herhâlde…

Ona karşı soğuk olmak istemiyorum, şu kuru çıkan sesime kızıyorum, tek istediğim boynuna sarılıp, “Ne olur beni bırakma!” diye yalvarmak. “İhtiyacım var sana, sıcaklığına, tenine değmeye, buklelerini çekiştirmeye, gözlerine bakmaya ihtiyacım var. Su gibi lâzımsın bana, sensiz neye dönerim ben? Rahmet değmemiş ekine. Öyle. Seninle tartışmaya ihtiyacım var, seninle susup oturmaya ihtiyacım var. Gitme Mehmet Ali.”

O, anlatıp duruyor.

– Bu acayip bir kamp, inanır mısın nerede olacağını bile söylemediler. Her şey gizli. Gizliliğe alışığız ama, bu başka türlü gizli! İş yaptırmayacaklarmış, yalnız seminerler falan galiba... Evvelâ Yenipazar’a gideceğiz, sonrası meçhul. Ne dersin?

– Belki Rusya’da olacak!

Ben eğleniyordum, o ciddiye aldı:

– Vera da öyle söyledi, hiç olur mu? Biz kaç paralık adamız ki, Rusya'ya yollasınlar!

– Doğru daha onca adam olmadınız!

– Alay mı ediyorsun?

– Ne yapmamı tercih ederdin? Ağlayıp bağırmamı mı, yoksa sevinmemi mi, ne?

– Sadece beni sevdiğini söyle, çok iyi şeyler vadediyorlar, ben boşlukta sallanıyorum, senin sevgin olmazsa...

Destek, ha!

– Çok iyi biliyorsun, dedim, seni sevdiğimi yalnız sen değil, herkes çok iyi biliyor.

– Yoksa utanıyor musun, herkes biliyor diye yani?

– Hayır, budala bir soru, niçin utanacakmışım? Dünyaya ilân edebilirim!

Yorganları atıp üstümden, öyle bir sıkı sarıldı ki bana, bir an nefessiz kaldım.

– Ben seni yalnız sevmiyorum, sana hayranım, bayılıyorum sana. Anlıyor musun, Allah kahretsin, hayranım!.. Küçücük kızsın! Fakat o kadar cesursun.

– Bırak beni, diye inleyip çırpındım ve sordum. Cesaretle ne ilgisi var sevgimin?

Bana sarıldığı gibi ani, bırakıverdi. Yüzünü elleriyle örttü, ağlıyor muydu, gülüyor muydu? Nihayet heyecanla:

– Bu kadar sevmek cesaret işidir, dedi, itiraf edebilmek de öyle.

Alnı kızıl-kumral buklelerle dolmuştu, gözlerinde koyu gölgeler vardı, şu koyuluğun derininde neler var, seçemiyorum: Alabildiğine yakışıklı olduğunu fark ediyorum, sanki dünyadaki tek gerçeği ilk defa keşfetmişim gibi, titriyorum:

– Sen de yaptın aynı şeyi!

Cevap vermiyor, yüzü kızarıyor. Elimi uzatıp, parmaklarımı buklelerine geçirmeye çalıştım.

– Bir, iki, üç ve dört! Dört bukleni zapt ettim! Mehmet Ali, lisede saçlarını kestirirler mi?

– Belki.

– O hâlde burada tıraş ol, buklelerini bana bırak, çok seviyorum onları, çok.

– Gönderme beni, ne olursun gönderme.

O kadar ciddi ki, aynı ciddiyetle soruyorum:

– Ben, ne yapabilirim?

– Evet aslında benim bir şeyler yapıp kendimi okuldan da, komsomolluktan da attırmam lâzımdı, oysa göze girmek için elimden gelen her şeyi yaptım. Sen taş taşırken, ben nutuklar hazırladım! Her şeyi yaptım, Vera ile bile arkadaş oldum. Namussuzun biriyim ben. Aptalın biriyim. Seninle kalmak istediğim hâlde, gitmek için her şeyi yaptım. Neden, neden söyle İlay, sen bilirsin, neden yaptım?

– Bilmiyorum.

– Hayır, bilirsin, akıllısın, güçlüsün! Mezarlıkta deli gibi bağırırken bile... Evet, o zaman bile güçlüydün, zayıf bir şey olamadın!

– Hiç de öyle değilim, dedim.

– Hayır öylesin, hem birçok şey saklıyorsun benden.

– Nasıl?

– O şiiri kimden aldığını söylemedin, birileriyle gizli işler çeviriyorsun gibi geliyor. Seni tanıdığımı zannediyorum, oysa bir hâlin var, işte orada bocalıyorum, nasıl bir hâl desen, belki izah edemem, amma var! Vera diyor ki...

Sözünü kesip bağırdım:

– Allah kahretsin bu Vera'yı, onun ismi geçmeyen bir cümle kuramaz mısın?! Hayatını onunla mı bölüşüyorsun, işte beraber gidiyorsunuz. Gidiyorsunuz! Fakat artık onu buraya, bu odaya getirme, anladın mı, ismini duymak istemiyorum!

Mehmet Ali fırlayıp kalktı yerinden, odanın içinde bir aşağı bir yukarı gezinmeye başladı, pek öfkeliydi, onu hiç böyle görmemiştim, tıpkı babam gibi bağırmaya başladı:

– Ben sana Arif'le, Rıza ile Stefan'la daha bilmem ne b…la konuşma, onlardan bana bahsetme diyor muyum; işte, kooperatifte, kolektifte hep erkeklerle konuşursun, fısıldaşırsın, yalan mı? Karışıyor muyum onlara ben, bunca erkeğin arasında bir kız arkadaşın var, bir kız, o da sırıtık Fatma! Sabahtan akşama erkeklerle berabersin, karışıyor muyum? Öyle gidiyorum… Biz Vera ile beraber olacaksak, sen de burada erkeklerle beraber olacaksın, konuşup fısıldaşacaksın, b… işler çevireceksin, karışıyor muyum?

O kadar çok bağırıyordu ki, alnımın ortasında bir sızı duymaya başladım, yine mezarlıktaki gibi olacağım diye ödüm koptu. Gözlerim kapandı kendiliğinden, karanlıkta yıldızlar parladı. Susması lâzım, niçin bağırıyor, çok kötü bir şey söylemedim ki… Vera bunca mı kıymetli onun için?.. Daha önce hiç böyle bağırmamıştı, tartışmıştık, kavga etmiştik amma… Hiç böyle… Artık neler söylediğini duymak istemiyorum.

– Ne oluyor abe, kız hasta zaten görmüyor musun? Sen bağırasın diye mi doğurdum onu ben? Bak Con Ahmet'in oğlu, kurban ederim ben seni kızıma, defol burdan, hadi!

Annemin sesini iyice net işittim: Beni korudu! Bana sahip çıktı!.. Allah'ım sen bilirsin, neler oluyor bugün? Dalgalı bir denizde giden kayık gibiyim, oy midem! Zehra gelin, Zehra gelin, tamam, gecikmiş de olsan, anamsın, kabul! Yine de bırak, kendi meselemi kendim halledeyim, bilmen lâzım alışık değilim arkana saklanmaya!

– Anacığım, dedim. (Sesimin sükûnetine kendim de şaştım.) Mehmet Ali, gideceği için üzgün, o kadar üzgün ki bağırıyor işte, aldırma sen. Pişti mi yemek, karnım acıktı.

Gözlerimi açtım, annem odanın ortasında, elinde koca bir tahta kaşık sallayıp duruyor Mehmet Ali'ye, öbürü duvara iyice dayanmış, yamyassı olmuş, soluk bir resim gibi... Mırıldandı:

– Evet, İlay beni benden iyi tanıyor, gideceğim için, ne halt edeceğimi bilmediğim için bağırıyorum. Vallahi bu yüzden, billahi bu yüzden.

– Hadi, dedi annem, hadi alma ağzına Allah'ın adını, alma küfürlü ağzına.

O an, karşısında Mehmet Ali'yi değil, Kemal Efendi'yi görüyordu mutlak, bir ufak sızlansam, atlayıp oğlanın üstüne, paralayacak!

– Anacığım, dedim, karnım acıktı.

Sanki sözlerimi işitmedi Zehra gelin, elindeki kaşığı daha bir süre salladı Mehmet Ali'ye doğru, odadan çıkarken de kapıyı kapatmamaya dikkat etti. Mehmet Ali:

– Afedersin İlay, dedi, senden ayrılacağım için sana bağırdım. Ne olurdu ayrılmasaydık!

– Ben de yanıyorum Mehmet Ali, dedim, bir de senin yangınını yükleme bana!

– Haklısın.

Kızıl öfke soluk küllerle örtülmüş, dedemin kereveti üstüne çöken Mehmet Ali âdeta küçülmüş, suçlu suçlu önüne bakıyordu. Ne zaman gideceklerini sordum, hemen ertesi sabahmış, hem onlar için özel otobüs kaldırıyorlarmış!

– Fatma da iyi öğrenciydi, o da seçilebilirdi, dedim.

– O galiba şüphelilerden oldu, Vera... yani şey... dediler ki...

– Anlıyorum, hatta benim arkadaşım olması da kötü bir puandır onun için. Şu işe bak, arkadaşım şüphelilerden olur, nişanlım baş tacı edilir! Vera hâlâ İvanov'un sekreterliğini yapıyor mu?

Yapıyormuş!.. Mehmet Ali, biraz rahatlamış, sıcak sesi vaatlerle doluydu:

– Her gün mektup yazacağım sana, ne yaptığımızı, her şeyi tek tek anlatacağım, sanki berabermişiz gibi, sen de öyle yap.

– Tabii.

– Sanırım önümüzdeki yaz buraya dönmeme izin verirler, işte o zaman, belki evleniriz.

– Niçin olmasın, evleniriz.

– Şey... dediklerine göre bu seçkin komsomollar kampı her yıl devam edecekmiş, ancak ikinci yıl, yalnız birinci devrede başarılı olanlar kabul edilecekmiş. Bak İlay, eğer üç yaz bu kampa katılır da, başarılı olursa, sanırım parti yolu pek kolay açılır insana.

– Herhâlde.

Birden sesi kırılıveriyor sevgilimin, yarı üzgün, yarı şaşkın:

– Fakat, diyor, ben başarılı olmayacağım, ilk yıl, dökülece-ğim, evet... Mecburum.

– Neden?

– Çünkü bir tanem, eğer başarılı olursam, üç koca yıl göre-meyiz birbirimizi, yazları kamp, kışları okul. İşte bundan ötü-rü, anladın mı, hiç olmazsa yazları beraber olmamız için…

Sesi ve yüzünün ifadesi seçtiği kelimelere uygun düşseydi, sevinir, boynuna sarılır, "Evet..." derdim, "evet canım, başarılı olma, atsınlar seni kamptan, yazları beraber oluruz." Oysa bu şaşkın, bu üzgün surat, budalam, yine benden teselli ve teşvik beklemekte.

– Oh, diyorum, ne saçma, üç yıl nedir ki gelip geçiverir. Değer mi, hiç insan kendini komsomolluktan attırır mı? Se-nin istediğin bir eşitlik vardı, işte önünde yolu, yürü yürüye-bildiğin kadar..

Mehmet Ali tereddüt eder gibi:

– Bunları düşündüm bir tanem, üç yıl... üç yıl be, seni gör-memeye katlanmak zor. Bir de diyorum ki, ikimizin geleceği için lâzım, şu durumu en iyi şekilde kullanmalıyım.

– En faydalı!

– Evet ama ikimizin geleceği için! Bir tanem, suratın asık, çok mu kırıldın bana?

– Hayır... Yo yalan. Kırıldım sana!

– Özür dilerim tekrar, öyle bağırmamam lâzımdı, affet.

– Peki, peki Mehmet Ali. *"Yalnız bağırdığın için kırılmadım ki... Benimle olmak istediğin hâlde, seçilmek için elinden geleni yaptığın için kırıldım. Vera'nın etkisinde kalmana kırıldım. Özel otobüsün, senin için önemli olmasına kırıldım. Kırıldım işte be Mehmet Ali, hem de nasıl! Olmamalı... Üç yıl, Allah'ım üç koca yıl, görmeyeceğim seni. Düşünemiyorum bile, aklıma sığdıramıyorum, sensiz nasıl geçer o günler?.."*

– Öyle soğuk soğuk peki deme İlay, gülümse bana, lütfen gülümse. Bak inan akçabardağım, böyle ayrılırsak, o üç yıl zehir zıkkım olur bana. İnan akçabardağım, okulda kavga ettiğimiz zamanlar, tek kelime ders çalışamazdım. N'olur gülümse bana, kırılma, kızma, n'olur!

Ona gülümseyip, kollarımı açtım. Hemen fırlayıp koştu. Özlemle, tutkuyla sarıldık birbirimize. "Şu temastan başka gerçek var mı hayatta? Tek güzel gerçek!"

Geç vakit Mehmet Ali veda edip gittikten sonra, annem:

– Aldırma ona uşaam, dedi, erkek değil mi, hepsi birbirine benzer, hepsi aynı soydan!

Ürperdim.

* * *

Herhâlde süs olsun diye gövdesinin ortasına siyah boyadan kalınca bir bant çekilen küçük, gri otobüs; oflayıp poflayıp gıcırdadı, ağzını açtı. Mehmet Ali, Vera ve diğerleri, dişleri görünmeyen bu kara ağzın içinde kayboldular.

Bu kez motor gürültüsü kendini belli etti ve otobüs arkasındaki borudan pis kokulu kara bir duman salarak hareket etti.

Gittiler.

Yol kaldı geriye, göz alabildiğine kıvrıla kıvrıla uzayan bozuk asfalt: "Kara yılan" mı? Aramızdadır, öyledir!..

Mümkün değil, aramızdadır, bir ucunda Mehmet Ali, bir ucunda ben... Aramızdadır ve bağdır. Ayırdığı gibi kavuşturacaktır. O hâlde tek soluk almaya vaktim olsa, çıkıp bir yüksek yere onu seyrederim, beklerim!

Gittiğinden birkaç gün sonra, alelacele karaladığı belli olan ve Şumnu'dan postaladığı bir kısa mektubunu almıştım. Kamp yerinin hâlâ meçhul olduğunu, kızlardan ayrıldıklarını ve en mühimi, kamp süresince mektuplaşmanın yasak edildiğini yazıyor, beni sevdiğini tekrarlıyordu:

"Ak çiçeğim, akçabardağım, bir tanem!"

Şu kısa mektubu o kadar çok okudum ki, kâğıt limelendi, yalnız kelimeleri değil harf şekillerini bile ezberledim. Yazısını tanıdığımı zannederdim, meğer yanılmışım. Harfleri bunca büyük, dik; kıvrımlı, kuyruklu yazdığını unutmuşum. Süsler, okumayı güçleştiriyor. Bir gece oturup, dikkatle bu yazıyı taklit etmeye çalıştım, pek beceremedim.

Mektuba annemin tepkisi tek cümle oldu; "Rahatı iyidir herhâlde..." Fatma ise burun kıvırıp, "Neyse..." dedi, "hiç olmazsa bundan sonra yazamayacağını açıklamış, bu da bir merhaledir onun için!"

Gidip Con Ahmet'i buldum, ona da yazmış iki satır. Pek neşeliydi: "Mehmet Ali..." dedi, "büyük adam olacak, daha bebekliğinde bağırmasından çıkarmıştım, bir gece rahat uyutmadı anasını. Eee benim oğlum! Bak geri dönünce seni beğenmez diye üzülme, güzel kızsın, bulursun köyde bir başka koca. Çünkü Mehmet Ali olacak büyük adam, eh belki de hiç dönmez, ne yazmış sana bakayım..."

Uzattım mektubu, okuyunca biraz bozuldu sanırım, gülüşü yapışıp kaldı yüzüne. "Eee..." dedi, "gençlik, seviyormuş seni.

Böyle olur ilk başta. Senin yerine olsam Kemal'in kızı, pek ümit bağlamazdım yoldaş Conov'un oğluna, Con Ahmet söylediydi dersin, çünkü olacak büyük adam oğlum. Ters düşersiniz birbirinize. Güzel kızsın, velâkin güzellik nedir, şimdi var, yarın yok. Söylediydi Con Ahmet dersin, üzmek istemem seni, na şu kadarcıkken kızanlığını bilirim. Dik dik bakardın bana, öyle ya, dik dik bakardın."

Gayri bana yolu gözlemekten başka ne kalıyordu, cevap vermeden kaçtım adamın yanından. Ne söylerlerse söylesinler, sevinçliyim bir yerde. "Bekleme süresi azaldı." diyorum kendi kendime. Tüketilecek üç yıl vardı önümde, oysa şimdi sonbaharı mekteplerin açılacağı tarihi, mektubunu bekleyeceğim! Kampın yeri meçhul olduğu gibi, süresi de meçhul. Fakat mektepler açılacak ya, Han Asparuh'a, pek yakınıma gelecek ya!

Ve bir yerde ise, gönlümü minik, zavallı tesellilerle avutmaya çalıştığım için kendimi küçümsüyorum. Sevgimin büyüklüğü ile şu teselliyi pek orantısız buluyorum.

Velhasıl küçük büyük derken, karmakarışık duygular içindeydim.

Tohumlama bittikten sonra beni topraktan alıp, kooperatife hademelik gibi bir işe verdiler. Temizlik yapıyorum, arada sırada başı sıkışana yardıma çağrıyorlar. Sayım memuruna hesap tutmaktan, başkana sekreterlik yapmaya kadar her işe koşturuyorlar. Yetkim yok, şikâyetim yok... Hatta şüphesiz, tarım işçiliğinden çok daha rahat, ancak kendimi toprağın üstündeki kadar hür hissetmiyorum. Düzenin ağırlığı TeKeZeSe'de daha belirgin. Tayinimi kim akıl etti bilemem, burada Stefan'la daha sık karşılaşıyoruz, asker gibi ast-üst münasebetimiz var, emir ve tekmil dışında pek konuşmuyoruz. Fakat dikkat ediyorum, benimle konuşurken, yine eskisi gibi sık sık gözlüklerini temizleme ihtiyacı duyuyor!

Bizim köyde, büyük olaylar dışında, günler hep birbirine benzerdi. Şimdi daha çok benziyor ve ağır ağır geçip gidiyor. Ağır mı dedim, belki de çok hızlı, bilemem ki... Ne durup dinlendiklerinin ne geçip gittiklerinin farkına varıyorum. Tekdüze yaşantımda bir kara yol var, bir Arif'in verdiği kitaplar… Bazen Fatma ile uzun uzun konuşuyoruz Türkiye üzerine. Gariptir amma, şu yıllarda Anadolu'da yaşayan insanlara karşı içimizde buruk bir acıma belirdi, hem de kendimizle mukayese ettiğimiz zaman! Ne de olsa, bizim tutsaklığımız alnımıza ateşten kazınmış bir damga gibi, kurtulmak için kendi çapımızda bir gayretimiz var, umudumuz var. O zavallılar ise, nereye

sürüklendiklerinin ve neyle şartlandırıldıklarının farkında bile değiller! Tutsaklığın bir başka cephesinde, bir hayli cahil ve budala kesiminde bocalamakla meşguller. Gerçi işin farkında olanlar varmış, onların yazıp çizdikleri de zaman zaman ulaşmakta bize. Ancak Fatma ile düşünüyoruz, düşünüyoruz, bir türlü tahmin edemiyoruz, acaba güçleri nancadır?

Böyle oturup konuştuğumuz gecelerin biriydi. Fatma bana, Arif'i sevdiğini söyledi. Gayri içinde tutması imkânsız hâle gelmiş, dünyaya ve bilhassa Arif'e belli etmemesi için, birine anlatması lâzımmış. Onu, dikkatle ve şaşırarak dinledim. Bir ömür boyu, içinde saklayarak bu yangını ve adama hiçbir şey belli etmeden yaşayacakmış! Arif'ten başka bir erkek harammış ona! Erkek kavramı ile Arif'i hiç yan yana düşünmemiştim. İnsanüstü bir varlıktı o. Ona itaat edilebilir, ona... hatta hayran olunabilir ve pek tabii korkulur. Fakat etten, duygudan, sinirden yapılmış bir erkek gibi sevmek, o kadar ters düştü ki bana, bir süre ne diyeceğimi bilemedim. Derken küçümsedim teslimiyetini, belli etmeden ve talep etmeden, almadan beklemeyi, küçümsedim! Soğuk ve ciddi, aklı başımda tavrımı takınarak, kıza nasihat etmeye başlıyordum: "Bak Fatma, biz Mehmet Ali ile, yani ben..." Evet, ne söyleyecektim ona? Teslimiyeti iliklerimde duyarak ve heyecandan soluğumu tutarak beklemeye razı gelmemiş miydim ve yaptığım yalnız bu değil miydi?.. Ya annem?..

Yoksa bütün kadınların ortak kaderi mi? Artık Fatma'nın kararında güç sezip, sesimi kesmekten başka yapacak şey var mı?

– Ben sana akıl verecek durumda değilim, en iyisi Yunus'u okuyalım.

– Senden akıl değil, sadece beni dinlemeni istemiştim.

dedi ve ince, duygulu sesiyle Yunus Emre'den ezbere okudu. *"Boynu zencirli geldik k'ey katı esir olduk / Er nazar eylemedi hâlimiz bilmeyince."*

İnsanın gönlü nasıl bir şeydir ki, ezilip un ufak oluyor, üflesen yedi cihana dağılacak tozu... Yine şu durası sesi, durmak bilmiyor.

Vakti zamanı gelmeyince…

* * *

Yaz sonlarına doğru bir gün Rıza kooperatife uğramıştı. Bir yedek parça işi için Şumnu'ya gidecekmiş. Kaç asır evveldi o, böyle bir olay geçmişti. İçim burkularak hatırladım. Eziyetlerden sonra, arkadaşlardan kimse haber getirmemişti bana. Hâlâ var mı topluluk; kitaplara vermişim kendimi, kara yola dalmışım. Haberim yok. "Gerektiğim an çağrılırım." deyip Rıza'ya da bir şey sormuyorum. Tam çıkarken aklıma geldi:

– Stefan da seninle beraber gidecekmiş, dedim, partilenme imtihanına girecekmiş, ha?

– Evet öyleymiş.

– Belki araban uğurlu gelir de, herif dönmez buraya.

– Sanmam, döner, dedi Rıza. Adamın ihtisas bölgesi burası, komsomoldan ayrılıp, partide bir görev alıp döner, sıkı bas. Neden eskisi gibi arayı düzeltmiyorsun onunla?

– Aman be, dedim, boş ver; işimi yapıyorum, hiçbir özel ihtiyacım, isteğim yok, hangi çekileceği dişini geçirecek bana, arayı düzeltmeye ne gerek var?

– Eeh, babanı tarif ettin, iyi bir işçiydi, hiçbir özel ihtiyacı ve isteği yoktu.

İster istemez hak verdim ona ve pek de merak etmeden sordum:

– O günden sonra, hiç gördün mü babamı?

Şaşırdı:

– Annenle konuşmuyor musunuz?

– Ne konuşacağız, annem onun yaşadığını bile bilmiyor!

– Bilmiyor mu, sen ne söylüyorsun kuzum?

– Sen ne söylüyorsun be?

– Kaç kez babandan haber getirdim annene!

Elbet sesim soluğum kesildi, bakakaldım Rıza'nın yüzüne, ellerim titriyordu.

– Haydi haydi, dedi, aptallaşma, anana sor babanın hâlini. Stefan bekliyor beni.

Onun arkasını dönüp hızlı hızlı gidişini seyrederken, "Alay etti, eğlendi benimle..." diye düşünüyordum. Oysa sopa gibidir Rıza, eğlenmeyi, şakalaşmayı aklına bile getirmez.

Paydos vakti pek ağır ağır geldi. Eve, koşarak yürüdüm, nicedir ilk defa yolda Mehmet Ali'yi düşünmedim, asfaltı gözlemeye çalışmadım. Bazlama yapıyordu annem, hasırın üstüne çöküp onu seyrettim. Yağı, unu, suyu karışını, oklavayı tutuşunu, yüzünü seyrettim. Bakışlarında, tavırlarında velhasıl bütün ifadesinde, hissedip de kabul ettiğim değişme, bu kez, açık seçik ve biraz da kalbime basarak, çarptı beni. Hani o kır menekşeleri gibi açılıveren, tedirgin ürkek çocuk gözleri? Nerede? Mor harelerle çevrilmiş oyuklardan bana bakan, koyu gölgelerin uğrağı iki küçük cam parçası... Kararlı bir kin zar tutmuş üstlerinde, parlaklığı yitmiş… Hareketleri, ölçülü ve sert, dikkat ediyorum hiçbir kıpırdayışı boşa değil, şaşkınlıktan kurtulmuş; neyi ne için yaptığının farkında! Sanırım artık, Mehmet Ali'ye bakıp, bir Kemal Efendi görmez karşısında! Ellerinin çirkinliği, artık rahatsız etmiyor beni, neden etsin ki, bedeni, bakışı, davranışları ve elleri tam bir uyum içinde, kaba, sert, acılı.

Bu kadına, babamdan söz açmak öyle güç geldi ki, nerdeyse vazgeçiyordum. Bir yandan da merak... Nihayet sorabildim. Yüzüme bakmadan, sorumu soruyla karşıladı:

– Şumnu'ya gidip, onunla oturmamı ister miydin?

– Hayır.

– Ben de öyle düşünmüştüm, o hâlde Kemal Efendi'den bahsetmesek de olur.

– Ben sanıyordum ki, yani... onun yaşadığını bilmiyorsun.

– Biliyordum.

Hiç konuşmadan bazlamalarımızı yedik. Kapları ben yıkadım, o, yatakları serdi. Karanlıkta yan yana uzandığımız vakit, içini çektiğini duydum, usulca:

– Uşaam, dedi, baban, dedeni ve seni de yanına çağırsaydı yahut kalkıp gelseydi buraya, ne bileyim, belki eskisi gibi olurdu. Fakat o, yalnız beni çağırdı İlay, dedeni ve seni değil.

– Yani bundan ne çıkarıyorsun anne?

– Kemal Efendi'nin içinde hiç sevgi olmadığını, ayıp gelmez artık sana bu sözler. Kadın sevgi arar, bilirsin.

– İşte seni çağırmış.

– Yüreğinde sevgi olan kimse, babasıyla kızını terk edip, yalnız kadınını çağırmaz. Eğer yalnız kadınını çağırıyorsa; yemeğini yaptırmak, bulaşığını yıkatmak içindir. Çünkü İlay bilirsin, bir insanda sevgi ya bulunur, ya bulunmaz. Ana, karı, çocukmuş, ayrılmaz bunlar, mesele gönül meselesidir, deden söylerdi böyle şeyler, hatırlaman lâzım.

– Hatırlıyorum anne, yine hatırlıyorum ki, babamın gidişinden sonra epey zaman, onun seni sevdiğini düşünerek yaşamaya çalıştın.

– İlay, dedi yumuşak yumuşak, o eski sesiyle. Ben hiç yaşamadım ki, yaşamayı bilemeyecek kadar korkağım ben, bilmez misin?

Böyle şeyleri annemle konuşmaya alışık değildim, tedirgin oldum, rahatlamak istedim galiba:

– Anne, sen severdin onu!

Yine aynı ses:

– İlay, sevemeyecek kadar korkağım ben!

Mehmet Ali bana, "Sevmek cesaret işidir," demişti, "itiraf edebilmek de öyle", aklıma geliverdi, anneme söyledim ve sordum:

– Yani sence de sevmek, cesaret işi mi?

– Ne bileyim be uşaam, aklım ermez ki, sevgi ne işidir?.. Bildiğim bir şey var, korku bir baş verdi mi yüreğinde, sarmaşık gibi sarar insanı, sevgiye yahut başka şeye yer bırakmaz!

Bir zamanlar annemle sembolleştirdiğim bizim boynu bükük takımı da, böyle zehirli bir sarmaşığın elinde değil mi?.. Annemi anlamalıyım, ısrar ediyorum; kendimden bahsedemiyorum ama, dedemi sevdiğini hatırlatmaya çalışıyorum.

– Evet, diyor, babası ve oğlu; biri hırpalar, öbürü acırdı, ikisi de aynı kapıymış. Biri gitti, öbürü öldü, birden yok oluverdiler! Sırtımdan bir kaya kalktı, kolum, bacağım oynadı. Ağrılardan belim doğrulmaz sanırdım. Bak, hiç ağrı çektiğim yok, meğer onların verdiği yüktenmiş. Şimdi kızarsın bana, deden hakkında konuşuyorum diye...

– Hayır anne, kızmıyorum, hayır.

– Ama ben hep kızdım sana, yani onlar varken... Senden korktum. Oh İlay, oh uşaam. Öyle zor ki anlatmak, öyle zor… Bak, korkunun yanında hiçbir şey yeşermez, evlât sevgisi bile, donar kalır! Kabahatim oldun benim, suçum, özrüm. Daha ne söyleyim, kurumuş kalmış bir dal gibiydim, başka benzediğim bir şey var mı?

Şaşkın, perişandım, cevabı düşünemedim bile. O devam etti:

– Ya şimdi ne oldun diyeceksin, yine bir kuru dalım uşaam, yeşil hiç bakmadı yüzüme, su yürümedi damarlarıma. Ama şimdi, bir kuru dal olduğumun farkındayım, kuru dal ne işe yararsa onu yapmaya çalışıyorum; biri saldırırsa sana, korurum. Üşürsen, yanarım, sen yanarsan ben kül olurum. Bir seni sevmişim İlay, bunu da yeni anladım. Donan sevgim, açıldı, eridi. Neden gidecekmişim Kemal Efendi'nin yanına?

Yorganın içinden uzanıp, elini tuttum, soğuk ve sertti, avuçları terlemiş. Sıkı sıkı tuttum, öyle uyumuşum.

* * *

Yapraklar kızarıp sararmaya başladı. Havada yağmur kokusu var… Beklemekten bitkin düşüp, balçık gibi yüreğimi dolduran sıkıntının, boğazıma değin çıktığı günlerin birinde Mehmet Ali'den mektup aldım:

"Akçabardağım, ak çiçeğim, bir tanem."

Ve Han Asparuh Politeknik Lisesi. Tarif etmiş mektebini, şehrin güneyinde iki katlı, sarı boyalı, eski stil bir binaymış. Şumnu yolunun sol tarafına düşüyormuş. Yemekhane, bodrumda imiş, 80 santime çorba, fasulye yahut makarna ve hoşaf yemesi mümkün oluyormuş, yani hayat öğrenciler için pek pahalı değilmiş! Okulun yanındaki yurtta kalıyormuş, sabah kahvaltısını kendisinin halletmesi lâzımmış, idare ediyormuş. Lise dersleri pek ağırmış, öyle herkesin başaracağı gibi değil! Burada karar verdiği gibi, Tarih Derneği'ne girmiş. İşte böyle! Mektuptaki karışıklık, herhangi bir broşürden bile elde edebileceğim bilgiler, şu bu... iri, süslü harfler. Elimde kâğıt ve zarf, ne kadar zaman oturakaldım bilmiyorum. Boğazım kurumuş, göz pınarlarım fena hâlde yanıyordu. O an mutlu olup olmadığımı bile bilmiyorum. Beklediğim mektup bu değildi, ya ne bekliyordun İlay? İşte bol bol havadis: Ağır dersler, yediği yemekler, arkadaşları, sarı boyalı bina. Nanca uzak düşmüş bana! Herhangi bir arkadaşa yazılan bir mektup! Hitabı olmasa, "Akçabardağım, Ak çiçeğim, bir tanem." İçimden tekrarlıyorum..

Keşke alnına düşen buklelerden bahsetseydin, güneşin gözlerinde parlattığı yeşil benekleri anlatsaydın. Kolların taze dövülmüş bakır rengindeydi, rüzgâr vurdukça üzerindeki sarı tüyler titreşirdi. Oh, ellerin hâlâ öyle büyük, sıcak ve beceriksiz mi? Canın sıkıldığı zaman, hâlâ takla atıyor musun yollarda, ben bunları merak ediyorum, yediğin yemeğin kaç santime mal olduğunu değil.

Ve Mehmet Ali, hâlâ bensiz yaşayamayacağını düşünüyor musun?

Off Mehmet Ali, nerdesin? Bu kış uzun geçecek, yaza gelir mi?

Ben de ona yazdım, havadisli... Köyü, TeKeZeSe'deki işimi, annemi, Fatma'yı anlattım, babasını arada sırada gördüğümü söyledim ve tabii dayanamadım, onu ne kadar çok özlediğimi, yolu gözlediğimi, gelmeyeceğini çok iyi bildiğim hâlde, her sabah uyanırken, belki bugün gelebilir diye umutlandığımı, umuttan aldığım güçle çalışabildiğimi, yazdım.

On beş yirmi gün sonra cevap aldım: Her gün yazmak istemiş bana, olmamış. Hem derslerin ağırlığı, hem komsomol olarak görevleri... Hiç boş vakit bulamamış. Komsomollar Kitka Cam Fabrikası'nda çalışıyor ve oradaki işçileri Marksizm açısından aydınlatıyorlarmış. Bilhassa Mehmet Ali'nin yükü ağırmış, çünkü yazın kampta öğrendiklerinin bir nevi tatbikatı oluyormuş bu aydınlatmalar. Sonra fabrika pek ilkelmiş, eski fırın sistemleriyle çalışıyormuş; kömür tozu, kir pas içinde kalıyorlarmış, ne yaparsın fabrika emekçilerinin hatırı için, katlanmak lâzımmış! Yüce bir gaye uğruna kirlenmek bile zevkliymiş!

E bana propaganda yapamayacağına göre, bu cümle niye? Bilirim, hiçbir şey uğruna kirlenmeye katlanamaz, acaba okunuyor mu mektupları?..

Ve son cümleler: "Ak çiçeğim, bir tanem ya ben seni ne kadar özledim, kelimelerle anlatılmaz, seni seviyorum akçabardağım."

İçim kuşkularla dolup taşsa, bana yabancı düşmeye başladığını hissetsem de, onunla mektuplaşmak, o günlerde mutlu etti beni. Arif bile sordu:

– Sende bir değişiklik var galiba, bir canlılık geldi üzerine, öyle mi?

– Mehmet Ali'den mektup alıyorum, ona yazıyorum, bu yüzden olmalı.

Arif, ilgisini yitirmiş gibiydi, lâf olsun diye sanırım, nasıl olduğunu sordu. Benim istediğim, sevdiğim hakkında konuşmak, bütün havadisleri sıraladım, sarı boyalı binayı, cam fabrikasını... ayrıca Tarih Derneği'ni.

– Ne işe yararmış bu dernek?

Düşünmemiştim bu meseleyi, buradayken verdiği izahat yetmişti, onu söyledim:

– Ben tarih seviyorum diye kaydoldu o derneğe, beni memnun etmek için.

– Ha evet, ne inceliyorlar acaba, Bulgar tarihi mi, yoksa Osmanlı mı? A canım ikisi birbirinden ayrılmaz ki, ben de ne soruyorum! Rus Komünist Partisi tarihi, Bulgar Komünist Partisi tarihi de olmalı, değil mi?

Adamın her kelimesi taş gibi düştü yüreğime, içim pek sıkıldı, cevap vermedim, bakıştık. Onun soğuk, çekik gözlerinde merhamete benzer bir yumuşaklık mı gördüm ne, terslendim:

– Sevmiyorsun Mehmet Ali'yi!

Alâkasız, hatta çok saçma ithamıma, ciddiyetle cevap verdi:

– Hiç düşünmedim sevip sevmediğimi, cevap veremeyeceğim, affedersin.

Ondan kitap istemek için yanına uğramıştım:

– Maalesef, dedi, eldekilerin hepsini okudun, yeni yok.

– Osman Turan'ı yeniden okumak isterdim.

– Başkasına verdim; ondan alınca...

Artık içimdeki merakı yenemedim, sordum:

– Kuzum, benden başka eğittiğin kaç kişi var, kimler?

– Sana ne!

– Ama, birbirimizi tanımamız lâzım değil mi?

– Her şeyin vakti var İlay, sabırsız olma.

– Bak Arif, bir zamanlar biz…

Ona arkadaşlardan, kurduğumuz birlikten, Razgrat teşkilâtı ile haberleşmemizden falan bahsedecektim, gözlerim yüzüne takılınca cümlenin ortasında susup kaldım.

– Devam et, anlat bakalım, dedi.

– Hayır.

– Ama konuşacaktın değil mi, birtakım şeylerden bahsedecektin! Neden İlay? Seni mühimsememi istiyorsun. Düşün bakalım, değer mi? Sana hayranlığım, bana vereceğin sırların bedeli olur mu?

Utandım ve inkâra kalktım:

– Neler söylüyorsun, dedim, sana bir şey anlatacağım yoktu!

– Yaa, öyle olsun! Sana ne zaman bazı şeyler açıklayabilirim, söyleyeyim mi? Küçük hesaplara düşmekten kurtulduğun, övünmek gibi pek kötü bir huydan vazgeçtiğin, kısaca büyüdüğün yani susmayı öğrenebildiğin zaman.

Boğulur gibi oldum, tıkandım, zorlukla cevap verdim:

– Şekilce insana benziyorsun ama galiba buzdan dökmüşler seni!

– Ve bu kadar çabuk kızmadığın yahut kızdığını belli etmediğin zaman! Dinle, başarı için hatta sadece niyete durduğun zaman, bazı duygularından arınmış olman gerekir. Biraz önce sen, sırf gösteriş olsun diye bana "arkadaşlar"dan bahsedecektin, belki o günleri anlatacaktın! O hâlde, bugün anlatacaklarımı, yarın senin bir başkasına aktarmayacağına nasıl emin olabilirim?

– Güven diye bir şey vardır değil mi Arif? İnsan bazılarına güvenebilir. Aksi hâlde hiçbir iş başarılmaz, işten geçtim, yaşamak pek zorlaşır.

Arif, parmaklarını çıtlattı, bir süre cevap vermedi. Kimselerinkine benzemeyen ellerinden ilham almaya çalışıyor olmalı, diye düşündüm. Onun şu uzun, boğumları kalın parmaklarının her biri ayrı bir can taşır, bir başka lâf söyler kişiye. Renkleriyle, biçimleriyle kuru dalları andırmaktadırlar,

anca pek esnektirler. Sanırsın ki bu eller çok ince bir zanaat işçisinin elleridir yahut nakış işlemekte mahir bir kadının! Oysa büyüktür, pek geniştir ve güneş yanığı kahverengidir. Afişlere emekçi eli çizenler, Arif'inkileri model diye kullansalardı, gayelerinde başarıya ulaşırlardı!..

– Önce hiç kimseye güvenmeden yaşamayı öğren, sonra seçebilmen pek kolaylaşır.

– Hiç kimseye güvenmemeyi öğrenirken, yüreğim kurur ve sonra seçmeyi hiç beceremem.

– Hayır, gayret et. Bunu sana görev olarak veriyorum.

– Hangi hakla?

– Yaşça senden büyük bir "arkadaş" olabilir miyim dersin, öyle kabul et!

– Anladım artık arkadaşlardan, birliğimizden haberin var, şimdi arkadaş derken aynı grubu mu kastediyorsun, yoksa bir başka belirli grubu mu?

– Sözlerimin arkasında mana arama, ne söyledimse onu kastettim.

– Peki, dedim, haydi bana eyvallah!

Yanında ne kadar asi olmaya çalışsam, beceremiyorum. Bir yerde yakalayıp, beni sınır içine sokmayı başarıyor. Bunu da hangi Allahın belâsı havası ile yapıyor bilmem. Artık üzerimdeki etkisini inkâr edemem, onu anlayabilmek için, birileriyle mukayese etmeye çalışıyorum, şu çevremde gördüklerimin hiçbiri ile denk düşmez. Çoğu zaman dedemi hatırlatmakta ki, tam benzeri değil. Ya dedemin arkadaşları?.. Ethem Ruhi, Mahmut Necmettin, Aziz Bey?.. İsimlerini çıkaramayıp, olaylarla hatırladığım insanlar? Teker teker düşünüyorum, hiçbiri ile mukayese edemiyorum, tek tek ilgiler belki, küçük benzerlikler... Yahut tümünün toplamıdır.

Fatma'ya soruyorum: "Niçin seviyorsun onu?"

– Çünkü tam bir erkektir!

Şu da cevap mı?!

Ve böylece... ayrıntılarını tam hatırlayamadığım üç yıl geçti. Sevdiğimin tabiri ile "üç kocaman yıl!" Zaman oldu, ölümü özledim, baktım gelmekte, gözlerini gözlerime dikmiş, yeşil ateş gibi bakmakta: "Haydi canım, haydi bir adım daha!" Ama o, hep son adımda geri döndü. Zaman oldu, şu yaşadığım nedir ki dedim, daha neler göreceğim kim bilir? Bekle İlay, Allah sabredenleri sever.

Sabır... Sevdiğimi beklerken, boynuma dolanan, ha bire dolanan ibrişimdir; hoş kokuludur, sarhoş edicidir. İçim bayılır, kendimden geçerim. Bazen tutuşturur, geceleri yatakta oradan oraya atarım kendimi, ne yana dönsem yangın! Yastığa sarılırım, diş geçiririm. Mehmet Ali... Mehmet Ali... İsmi yankılanıp durur sinirlerimde.

Sabır... Arif'ten öğrenirken bir heyecan dalgasıyla boğulur, okumaktan, dinlemekten kendimi alamam. Her bir söylediği; hikmettir sanırım, beynime kazılır. "Haydi…" dese koşuyu tutturacağım ve biliyorum çatlayıncaya kadar koşacağım!

Bunaldım, yandım. Buz gibi sularla yıkandım. Ne yanmaya doydum, ne suya kandım!

Ormanda küçük tepenin yamacındaki yassı kayayı hatırlıyorum iyice, üzerine uzanıp yolu gözlerdim. Kıyısına oturur, konuşurduk. Ben, Arif, Fatma, bazen Rıza… Sandığım gibi teşkilâtımızın lideri Arif'miş. Fakat köyün içinde şu

dördümüzden başka kimler bölüşmekte sırrı, kim, nasıl çalışmakta bilmiyoruz. Bilen, idare eden, bizim grupla, diğerlerinin haberleşmesini sağlayan Arif.

Askerden yeni döndüğü günlere rastladığı için bayrak olayını engelleyemediğine üzgündür. "Kişi ülkü için elbet canını verebilir, fakat bu canın bir değeri olmalı. Şimdi bize deli cesaret değil, yetişmiş insan lâzım."

– Pekâlâ, dedim ona, o hadisenin bir büyük heyecan getirdiğini, insanları derleyip topladığını, velhasıl bir şuur uyandırdığını inkâr edemezsin ya?

– Evet, pek pahalıya mal olan bir şuur! Tek tek hareketler, ister küçük olsun, ister büyük, kayan yıldızlar gibidir, gökte çizdiği ışığı görür, heyecanlanır, belki dilek dilersin. Sonra, unutursun. Hareket, sürekli olmalı. Bunun için hareketi sağlayacak kişilerin önce çok iyi yetişmeleri lâzım. İnsanlarımız ölmemeli.

– Seni acımasız, gerekirse dava uğruna insanları rahatça harcayabilen biri sanıyordum.

– Yine yanlış değerlendirmeler. Şu söylediklerimle, duygularımın hiç ilgisi yok. İnsanlara acırım yahut onları feda ederim, bırak bunları. Şunu kabul etmeni istiyorum, yetişmiş, şuurlu, hür insan beyninden daha mühim hiçbir şey yoktur. İşte böyle bir beynin, bütün ömründe yaptığı tek hareket yahut müdahale, tarihi değiştirebilir.

– Hür insan beyni?

– Hür düşünebilen, büyük düşünebilen, kısaca hürriyetin anlamını kavrayabilen kafa, böyle bir kafa en azından, insanı boynu bükükler sürüsüne katılıp gitmekten alıkor, ne diyordun sen onlara, otlar! Hıı, fena bir benzetme değil, ancak otların bile haysiyeti vardır! İlk tarlaya çıktığın gün, uzaktan çalışanları gözlemiş ve o insanların sana bir fotoğraf gibi göründüğünü anlatmıştın, onlar bana tek boyutlu göründü, şüphesiz varlık değildiler, demiştin. Hatırlıyor musun?

– Tabii, düşünerek varılmış bir netice değildi, o, sadece bir his!

– Nefis! Onlar sana tek boyutlu göründü, çünkü onlar, büyük bir kısmı diyelim, hür kafalara sahip değildirler. Onlar, tutsak olduklarının bile farkında değildirler!

– Ben de hep düşündüm bunu, çocukken annemle onlar arasında büyük bir benzetme kurardım, annemin üstünden baskı kalkınca, kendini bulmaya başladı, en azından "hayır" diyebilmeyi öğrendi, kendi başına, kendi lehine karar verebilmeye başladı.

– Tutsağın üzerinden baskıyı kaldırmak, bu bir metot. Genelleme yaparsak, şu anda bizler için pek zor, çalışmayacak bir metot. O hâlde ihtiyacımız olan insana kavuşmak için başka metot deneyeceğiz, üzerindeki her türlü baskıya rağmen, boynuna dolanan zincirlere rağmen, beynini hürleştirmeye çalışacağız insanların. Bu da eğitimle olacak İlay, ne dersin?

– Haklısın sanırım, sanırım değil, tamamıyla haklısın. Allah kahretsin, bizler iki zincirle sarılmışız, biri rejim, öbürü Bulgar milliyetçiliği! İkisini kırmak için de önce eğitim şart ve sonra sürekli hareket!

– Hedefe varıncaya kadar! Hedefe vardığın an, hür ve mutlu Türk milletine kavuştuğun an; değerlerine sahip olabilmek, onları elde tutmak ve geliştirmek için eğitime devam…

– Sürekli eğitim!

Yeni kitaplar gelmediği için, eldekilerden bazı parçaları mümkün olduğu kadar el yazımızı değiştirerek çoğaltıyor, Arif'e teslim ediyorduk. O, bunları nerelere ulaştırır, bilemem. Razgrat'taki teşkilâtın ele geçmiş bazı üyeleriyle temas hâlinde olduğunu biliyordum. Nasıl başardığını anlatmadı, "Bunlar teknik teferruat, şimdilik öğrenmeseniz de olur." İşte o kişiler, bizim elle yazdıklarımızı teksir etmeye başladılar. Sanırım çok daha uzak merkezlere uzanıyorduk, bizim köyün daha doğrusu Arif'in etrafındaki daire genişliyordu.

Son üç yılın ayrıntılarını pek de hatırlamıyorum dedim. Üç önemli olay geçti; birincisi galiba en hafifi, kooperatiften atılıp tekrar tarlaya sürülmem oldu. İkincisi Bulgarlarla ilgili, üçüncüsü bence pek değerliydi. Sırayla anlatayım:

Ben her hafta yazıyordum Mehmet Ali'ye, o, ayda bir, belki iki... Mektuplarındaki soğuk ifade gittikçe ilgimi çekmeye başladı. Ufak tefek propagandalar, sevgimizden önce düşünmemiz lâzım gelen sosyalist birliğimiz falan, mektupların elimize ulaşmadan önce, incelemeden geçtiğini anlar gibi olmuştum artık. Emin olmak istiyordum; bir hayli açık saçık ve sevgimizi her şeyin üstünde tuttuğumu anlatan bir mektup yazdım.

İki gün sonra milis Boris Kotçevov'un karşısındaydım. Marksizm'in pek iyi bir hizmetkârı olmak yolunda yürüyen, çalışkan komsomol nişanlımın beynini bulandırmakla suçlanıyordum! Herif, elindeki kâğıtları sallayarak bar bar bağırdı, bu paçavraları elbet göndermeyecekmiş Mehmet Ali'ye, burada dosyama koyacakmış. Eğer böyle yazmaya devam edersem, mektuplaşmamıza izin vermeyecekmiş! Derken sesini yumuşatıp, ona neler yazmam lâzım geldiği hakkında uzun bir nutuk çekti. Kotçevov'a mektuplarımın incelenip incelenmediğini anlamak için, mahsustan öyle yazdığımı söyledim, çünkü bana göre iyi bir idare, öğrencilerin yazışmalarını kontrol etmek zorundaydı! Adam, afalladı. Sözlerime ne kadar inandı bilemem, yanından kovdu. Ertesi gün –artık parti eğitim sorumlusu olan– Stefan Karov'un masası önünde dikiliyordum, önündeki kâğıtlarla meşgul görünüp bir hayli bekletti beni, konuşurken sesini buzlara bürümeyi de pek güzel becerdi:

– Şu küçük aklınla yoldaş Kotçevov'u aldatmaya çalıştın Eminova, dedi.

– Hayır aldatmadım, dedim, bana lütfen inanın yoldaş Karov, sadece mektuplarımın kontrolden geçip geçmediğine emin olmak istiyordum, gördüm ki geçiyormuş.

– Ve iyi bir idare bunu yaparmış! Öyle söylemişsin, küçük budala, sen mi öğreteceksin bazı şeyleri bize, sen mi kontrol edeceksin bizi; kimsin sen?

– Sadece iyi bir sosyalistim yoldaş Karov ve komsomol olarak öğrendiğim de, yoldaşlarımı, kim olurlarsa olsunlar, sosyalizmin doğrultusunda kontrol etmekti. Sistemimiz yanlışa düşenleri affetmez, etmemeli. Bunu öğrenmiştim ve daima tatbik ettim.

– Seni ukalâ mendebur, yoksa bizi şikâyet etmeyi mi tasarladın, evet yaparsın, senden her şeyi umarım. Hâlbuki ben sana iyilik ettim, tarladan alıp TeKeZeSe'de çalışmanı sağladım.

– Ben emekçiyim, nerede emredilirse orada çalışırım, fark etmez.

– Ne güzel bir teşekkür, tarlada sıçana dönmüştün Eminova, düşündüm ki... Neyse, Mehmet Ali'nin buraya dönüp, evleneceğinizi hâlâ düşünüyor musun?

– Evet.

– Seni kovuyorum kooperatiften, yine tarlalara döneceksin.

– Evet.

– Yine sıçana döneceksin, güneşten yanıp kavrulacaksın. Hatırlıyor musun, ilk başladığın gün sokak ortasında baygınlık geçirmiştin. Yine öyle olacak, çünkü bir süreden beri rahata alıştın, şimdi aynı ilk günkü gibi başlayacaksın toprağı işlemeye, belin tutulacak, her yanın sızlayacak, gözlerinin ışığı sönecek! Öyle akşam gezileri, arkadaşlarınla ahbaplık falan kalmayacak artık.

– Evet.

– Arif'le konuştum, kolektif çalışmalarında yeni görevler verilecek sana, öyle üç çocukla ilgilenip, sıyrılamayacaksın işten. Yani İlay Eminova, öyle yorulacaksın ki, o kırmızı saçlı şeytana değil yazmaya, onu düşünmeye bile vakit bulamayacaksın!

– Evet.

– Evetten başka kelime bilmez misin sen, dilini yuttun galiba.

– Evet.

– Defol, çık öyleyse, kovdum seni.

O akşam Arif, eğer toprağa dönmek pek ağır gelecekse, Stefan'la konuşup belki kararından döndürebileceğini söyledi. İstemedim. Böylece yoldaş İvanov'un mangasına katıldım. Alnımıza çizdikleri: Toprağa bağlı köle; ağır işte Bulgar tarım işçisinin birkaç adım ilerisinde, alınan yevmiyede ve bazı insani haklarda birkaç adım gerisinde!

Gerçekten ilk günler ağır geldi, sonra alıştım. Stefan'ın dediği gibi "sıçan"a dönmemek için daha fazla ekmek yemeye başladım. Gözlerimin ışığına gelince, onun zaten farkında değildim. Bir iki gün geçtiği hâlde aynaya baktığım olmuyordu, saçlarımı örüp, başımın çevresinde toplayabilmek için aynaya ihtiyaç yoktu ki! Mehmet Ali'yi düşünmeye ise bolca vaktim vardı, çalışırken içimden hep onunla konuşuyordum: "Bir tanem, canım! Kırmızı saçlı şeytanım benim, artık çok dikkatliyim mektuplarımda, anlıyorsundur; her türlü bağlılıktan, kadınların adamlarına bağlılığından bile kuşkulanır oldular. Anlatacak ne çok şey var. Oysa ben kollarının arasına büzülüp, başımı göğsüne dayayıp, susmayı özlüyorum en çok. Bazen kollarımla kendi bedenimi sarıp, seni hayal ediyorum. Yüreğinin sesini duymayı hayal ediyorum. Yağmur içmiş bahar toprağı gibi kokardın! Bu kokuyu arıyorum. Ah, seni istiyorum. Niçin ayrıldık, niçin?.. Sanki alevden bir kılıç, bedenimi ikiye böldü, sen olanı fırlatıp attı. Istırap çekiyorum. Sen yoksun, ya ben nerdeyim? Rüyalarıma bile girmiyorsun, neden? Seni özlemekten çıldırabilirim. Geçen gün böylece söyledim Arif'e. Beni anlamıyor sanırım, ne saygı gösteriyor, ne alay ediyor. Sadece aldırmıyor. Acaba bu tutkuyu bir çeşit hastalık mı kabul ediyor? Biliyor musun Arif, hâlâ Stefan'ın

gözünde. Kolektif işlerini tamamıyla ona yükledi. Bizim arkadaşlığımız gözünden kaçmamış tabii, lâf dokundurmuş, benimle evlenmesini söylemiş. Acaba böylece senden intikam alacağını mı düşünüyor, yok daha kötüsü Arif'in karısı olursam, kendisine pay mı düşeceğini sanıyor? Çünkü Arif'le bölüştükleri bazı şeyler var, beraber içki içiyorlar, eğlenmeye gidiyorlar Şumnu'ya… Fakat bunları niçin anlatmaktayım? Düşünüyorum da, senin hissetmen, bilmen gerekir. Bütün hücrelerimle, duygularımla, düşüncelerimle sendeyim, sana dönüğüm. Her anı paylaşıyoruz. Bilmen gerekir. Fatma hâlâ bir garip düşmanlık içinde sana karşı, hani evimizi yakmıştın ya, o zamandan beri... Herhâlde mahsustan Arif'in yanında bahsini açıyor, onun beni etkilemesini istiyor:

– Merak ediyorum Mehmet Ali ile evlenirseniz, bizimle arkadaşlığını nasıl karşılayacak?

– Evlenirseniz deme, evlendiğiniz zaman de bir kere! Eminim döndüğü vakit, dava için bizden daha şuurlu, daha hızlı çalışacak!

– Yavaş gel tatlım, buradayken hiç tasası değildi, şimdi neden değişsin?

– Buradayken alnında Con Ahmet'in oğlu damgası vardı, bu bir. Sonra benim nişanlımdı bu iki. Yani iki ters etki altındaydı, yani birtakım tepkiler içinde olması normaldi. Oysa orada sakin kafayla düşününce, herhâlde çoktan hareketçi olmuştur, belki Yenipazar'daki gruba bile katılmıştır.

– Sahi böyle mi düşünüyorsun İlay?

Arif son derece ciddi sormuştu, o kadar ciddiydi ki bir an bocaladım.

– Öyle olması lâzım, dedim, çünkü akıllıdır Mehmet Ali, Tarih Derneği'nde öğrendikleri, Osmanlı emperyalizmi, kızıl sultan, deli sultanlarla altı yüz yıl devam eden imparatorluk; düşman Avrupa, imparatorluğun içindeki her halkı ayrı ayrı

kışkırtan Rusya! Kurtarıcımız Rusya, evet kurtarıcımız Rusya'nın bize ettikleri göz önünde; evet akıllı bir insanın bütün bu menfi propagandalar sayesinde gerçeği anlayacağına inanıyorum. O bir papağan değildir, düşünme yeteneği vardır.

– Fayda meselesi vardı, diyor Fatma.

İnanır mısın Mehmet Ali, içim bir burkuluyor, derin derin nefes alıyorum, diyorum ki:

– Kendini nanca Bulgar hissetmeye çalışsa da; çevresi, yaşadığı şartlar asla Bulgar olmadığını yüzüne çok çarpmıştır, faydalıyı kendi benliğinde aramaya başlamıştır, kendine dönmüştür!

– İstediğim bütün bu dediklerinin doğru çıkması, ancak senden rica ediyorum, onunla karşılaşmadan, onu tekrar iyice tanımadan, peşin hükümle karar verme.

Arif ne kadar sakin konuşuyor, ben hırçınlaşıyorum:

– Tanıyorum onu, anlamıyorsunuz! O, benim, başkası değil! Daha ortaokula başladığım zaman; benim tutsak yaşamamı isteyen efendi, elbet babama küfredecektir diye karar vermiş ve ondan sonra adamlar, Osmanlı hakkında ne söylerlerse söylesinler, aldırmamıştım. Bu kadar basit işte.

– Burada pek çok kişi var ki, şu basitliğe eremiyor!

– Mehmet Ali onlardan değil, hem canım gideli ne oldu, iki yıl sekiz ay bir hafta! Yeniden tanımak lâfı, kusura bakma Arif, saçma geldi bana.

Sıkıntı içime çörekleniyor, yüreğim o kadar ağırlaşıyor ki, taşıması zor. Neden uğraşıyorlar, bizi kendi hâlimize bırakmıyorlar… Kırmızı saçlı şeytanım, dön artık.

Derken içime deli bir şüphe düştü; Fatma'nın, nişanlımla benim sevgimizi kıskandığını düşündüm. Çünkü Arif, kızcağızın gittikçe derinleşen aşkını, bir türlü anlamıyordu. Fatma'nın kendisini yalnız hissetmesi, bizi kıskanması tabii bir duygu olabilirdi. İnsanların, böyle meselelerine karışmayı hiç

sevmediğim hâlde, bir gün Arif'le konuşmaya karar verdim, onu bizim kayanın yanına çağırdım.

– Kopyaları mı getirdin, diye sordu.

O günlerde "Marks'ın Yıkılışı" diye bir kitaptan bazı parçaları, Razgrat'a gönderilmek üzere kopya etmekteydim. Daha bitirmediğimi söyleyince hayret etti:

– Öyleyse neden çağırdın beni?

– Canım iki satır lâf edemez miyiz?

– Ya peki, buyur İlay.

Yere oturdu, bacakları tren yolu gibi uzayıp gitti! Ellerini dizlerinin üstüne koymuştu, parmaklarına baktım; "Canı sıkılıyor." diye düşündüm ve lâfı öyle uzatıp, ağzımda gevelemeden konuya girdim:

– Evlenmeye niyetin yok mu?

Eli, dizinden kaydı, toprağa düştü, avcu açılıp kalmıştı. Ne kadar şaşırdı!

– Ben? Evlenmek mi, ama niçin?

Gülmeye başladım:

– Canım insanlar umumiyetle evleniyorlar ya, işte onun için!

– Hayır, yani bir mesele mi var?

Arif'in "mesele"den kastettiği ancak dava ile alâkalı bir şey olabilirdi!

– Var bir mesele, dedim. Biri seni seviyor ve sen de tahmin ederim farkında olmadan seviyorsundur onu, işte ben meseleyi açıklığa kavuşturmak istedim, bir müdahale gerekiyordu. Bunun için seni çağırdım.

Bütün bu lâfları söylerken ıkınıp sıkındım galiba, Arif toparlandı, pek nadir şakalardan birini yaptı:

– Demek benimle evlenmek istiyorsun İlay! Bu konuyu gündeme alayım, anneme bir danışayım önce.

İkimiz de güldük.

– Kimden bahsettiğimi anladın herhâlde, değil mi; anladın!

– Hiç anlamadım, anlamaya da niyetim yok. Lütfen bir daha lâfını açma.

– Ama neden?

Çenesi kilitlendi, suratı büsbütün gerildi, elmacık kemikleri alabildiğine fırladı, gözleri bir çizgi gibiydi, ağır ağır:

– Ben, dedi, hayvanın biriyim herhâlde, sevgiden aşktan hiç anlamam. Kadınları, kusura bakma, sadece bazı ihtiyaçlarım için düşünebilirim, o kadar. Bunun için, evlenmeye gerek yoktur.

– Yalan söylüyorsun!

Böyle fısıldayabildim ancak. Pek mahcup düşmüştüm, o sırada nedense Fatma'yı değil de kendimi aşağılatmış hissediyordum. Çocukluk olmayacağını bilsem, fırlar kalkardım yanından, koşarak kaçardım. Öyle yapmayı istediğim hâlde, inadıma oturdum, uğradığım hakareti hazmetmeye çalışıyordum.

Ne cevap verdi, ne yüzüme baktı, parmaklarını birbirine geçirmiş, kocaman bir top yapmıştı, olanca hızıyla dizine indirdi, sonra bana döndü:

– Haydi sarı kız, bozulma, dedi, şurada iki satır lâf edecektik ya.

Çizgileşen gözlerinde onulmaz bir yara sızlar gibiydi, buncasına ıstırap çekebilir mi?

– O kız, benimle konuşacağını biliyor muydu?

Sanki sesimizi işitecek varmış gibi, pek usul konuşmuştu, ben de hayır anlamına başımı salladım, yine usulca:

– Lütfen İlay, lütfen söz ver bana hiç bilmesin, ne senin söylediğini, ne benim cevabımı!

– Evet.

– Sağ ol küçük kız!

Onu yine yanlış değerlendirmiştim. Yalnız kalmak istediğini söyledi, kayanın yanında bırakıp onu, döndüm.

* * *

Askerî arabaların köye doğru ilerlediklerini, kayanın üstüne uzanmış düşünürken fark etmiştim. Bir pazar günüydü, işten dönünce, doğru eve gitmeyip, buraya gelmiştim, akşam olmak üzereydi, farları yanıyordu. Doğrulup kalktım, a basbayağı köyü sarıyorlar, sayıları tükenmez gibiydi, ha bire geliyorlardı. Artık soluksuz koşmaya başladım. Ne olduğu, ne olabileceği hakkında en ufak bir fikrim yoktu, bu yüzden daha çok tedirgindim. Belediye'nin orada milis Kovaçev'e rastladım, beni görünce durup baktı, telâşlı hâlim dikkatini çekmiş olacaktı, ona söyledim:

– Yoldaş birçok askerî araba köyü sarıyor!

Belli belirsiz gülümsedi:

– Biliyorum, dedi, evine git, sana göre bir şey değil!

Hızlı hızlı yürüyüp Belediye'nin bahçesine girdi, arkasından bakakaldım. Bana göre bir şey olmaması, şahsımla mı ilgili yoksa "bizlere göre" mi?.. Arabaların sesleri duyuldu, birkaç cip meydana girmişti bile, içlerinden silâhlı askerler fırladılar. Ağır adımlarla geri geri yürümeye başladım, eve gidip annemi bulmak istiyordum. Adamların Belediye'yi, parka yakın bazı Bulgar evlerini sarmaya başladıklarını gördüm. Bir subay, elindeki megafonla halkın evlerine çekilmesini ihtar ediyordu. Birkaç kişinin sağa sola koştuklarını gördüm, askerler onları durdurmadı. Artık ben de koştum. Annem bir şey duymamış, çamaşır yıkıyordu. Anlattım, o da bir mana veremedi. Derken megafondaki ses, ertesi sabaha kadar dışarı çıkma yasağının konduğunu haber verdi. İki yalnız kadın, buruşup kalmıştık. Merak ve korkudan her yanım buz kesilmişti, Arif'i yahut arkadaşlardan birini görebilseydim... Yine mi teşkilâtı keşfettiler? Çamaşırı bırakan annem, ellerini ovuşturuyor, odanın içinde gezinip duruyordu, benim midem kasılmıştı. Nihayet hatırlayıp, Kovaçev'in sözlerini anlattım anneme. Başını salladı:

– Sana göre değil, ya öbürleri kızanım, ya öbürleri?.. Yetsin artık bu işler, kemiklerimizden iliğimizi emdiler, doymadılar mı daha, doymadılar mı? Yetsin!

O gece yemek falan yiyemedik, kulaklarımız sokaklarda dolaşan askerlerin adım seslerinde... Acaba hangi kapı vurulacak, hangi evden bir kadın çığlığı boşalacak? Sadece Arif için dua edebiliyorum, başka isim gelmiyor aklıma.

Birkaç saat sonra megafon sokağa çıkma yasağını tekrarladı, madenî ses uzun boylu yankılandı. Arkasından arabaların gürültülerini işittik. Demek dönüyorlar, fakat ne oldu?

Ertesi sabah işe giderken, tarlada herkes aynı soruyu tekrarlıyordu, "Ne oldu?" Bir kadın:

– Galiba şoför Rıza'yı aldılar, dedi.

Bir Rıza için bunca araba seferber olamazdı, demek arkadaşlardan büyük bir miktarı, belki hepsi tevkif edilmişti. Mideme tekme yemiş gibi oldum, Fatma'yla bakıştık: Ya Arif?

– Acaba İlay, söyle götürdüler mi onu, söyle! Götürmediklerini söyle, İlay.

– Hayır, dedim. Hayır, hayır!.. Onu tespit edemezler, Stefan'ın iyi arkadaşı, biliyorsun, hayır.

– Akşama kadar bekleyemeyeceğim İlay, İlay çok korkuyorum!

Mangabaşının sesi, kulağımızın zarında patladı:

– Ne konuşuyorsunuz ulan, iş az mı geldi yoksa, ayrılınnn, haydi!

Ayrıldık, ikimiz de titriyorduk.

Meğer mesele, Bulgar'ın rejime isyanıymış! Bak şu işe, demek bazı bazı akıllarını kullanabiliyorlar! Bayındırlık Bakanı Gorunski ile Sofya Garnizon Komutanı General Anef bir teşkilât kurmuşlar. Üç dört yıl önce atılmış teşkilâtın tohumları, önümüzdeki günlerde galiba 8 Nisan'da darbe yapmayı tasarlıyorlarmış. KGB uzantısı bizim gizli emniyet, uzun bir süredir

takipteymiş adamları, nihayet, memleketin muhtelif bölgelerine yayılmış bulunan isyancıların hepsini pazar günü, aynı saatlerde toplayıvermişler. Bizim köyde de varmış birkaç kişi, gösteri onlar için düzenlenmişmiş!.. Bunu öğrenince çok ferahladık, sevinçten birbirimizin boynuna sarıldık. Derken Rıza'yı hatırladım, peki onu niçin götürdüler? İnanılacak gibi değil ama, Rıza şahitmiş!

Üç yıl önce Yenipazar'a şu meşhur paketi almaya gittiği zaman Rıza, oradaki bir gruptan generalin teşkilâtına dair bazı ipuçları elde etmiş. Adamlar, Türklerden de taraftar toplamak için ona yaklaşmışlar… Ve Rıza, elindeki bilgileri, "Bayrak Olayı"nda kendisini ve bazı arkadaşları kurtarmak için kullanmış.

Bir süre sonra bizim müfreze başkanı, Rıza'ya bazı kişileri takip etme görevi vermiş. Köyden geçen kasırgada ona niçin bir şey olmadığını ve artan itibarının sebebini böylece anlamış olduk.

Bizim köy, diğerleri, kasaba, şehirdekiler derken Gorunski ve Anef başta olmak üzere, gizli teşkilâtın bin sekiz yüz üyesinin aynı gece öldürüldükleri, söylentisi dolaştı. Radyo ise Bakan ve General'in intihar ettiklerini, on beş kişinin de hapis cezasına çarptırıldığını bildirdi, fazla bilgi vermedi. Ancak hainlerin çıktığı bazı bölgelerde olayla ilgili "aydınlatma konferansları" tertip edildi. Bizim köye Sofya'dan biri geldi, DSN üyesiymiş. "Sosyalizme ihanetin emekçi halka ihanet olduğunu, halk düşmanı faşistlerin cezalarını bulduğunu, bu isyan yuvasının memleketimizde bulunan Rusyalı görevliler sayesinde tespit edildiğini, böylece Rusya'ya bir kez daha şükran duymamız icap ettiğini" anlatıp Marksizm ve Leninizm'e saygılarını tekrarladıktan sonra, hainlerin tutuklanmasında az çok emekleri geçenler arasında bizim köyden Rıza Ahmetov'u hararetle tebrik etti ve hazırlanıp Rusya'daki ilgili kuruma takdim edilecek raporda isminin zikredileceğini, bundan büyük bir şeref duyması lâzım geldiğini bildirdi. Şoförlük gibi parti

nimetlerinden bir mesleğe sahip olduğu için, onun hakkında bir terfi düşünülmediğini ancak Bulgar Komünist Partisi Genel Merkezi'nin kendisine bir armağan gönderdiğini söyledi. Armağan, Doğu Berlin yapısı bir küçük pilli radyo idi. Küçük törende, Rıza radyoyu aldıktan sonra mikrofona geldi ve Bulgar Sosyalist Cumhuriyeti'nin bir emekçisi olarak, sadece görevini yerine getirdiğini, teşekkürü ve armağanı partinin bir lütfu olarak kabul ettiğini anlattı. Ne kadar sıkılıyordu konuşurken… Suratı kıpkırmızı olmuştu, birkaç kere, kekeledi. Kırmızılık tabiiydi, fakat kekeleme roldü, kendisini olağanüstü heyecanlı göstermekte fayda bulmuştu.

Komedi bittikten sonra, Fatma ile Arif'i bulduk ve hayretle öğrendik ki, bütün bu işlerden, ta başlangıç gecesinden beri, o haberdar. Hani o gece Rıza, benim elime kitapları tutuşturup, Stefan'la çıkmıştı ya... Hatırlamaya çalıştım, Arif sinirliydi, arkadaşlarla konuşmamızı engellemişti, erkenden evlerimize gitmemizi söylemişti. Nasıl kızmıştım ona!

– Sizleri mümkün olduğu kadar sakınmak, hadiseyi geciktirmek istiyordum. Birbirinizle konuşmanızı, haberleşmenizi önlemeye çalıştım. Fakat Rıza, Stefan'dan ayrıldıktan sonra birkaç kişiyi bulmuş ve işte…

– Peki, dedim, şu bu, neyse! Sen Rıza'nın, haberi ulaştırmasını doğru buluyor musun? Bıraksaydı it dişi, domuz derisi yeselerdi birbirlerini gâvurlar. Belki başarılı olurdu darbeleri, o karışıklıkta bize pay düşer, hareketi başlatabilirdik.

– Bir kere, Rıza çok uzununu hesap edemez, bilirsiniz çabuk heyecana kapılır, ileriyi düşünmeden, elde bulunanı, hemen değerlendirmek ister, bu onun huyu! Mamafih, General'in teşkilâtı Rıza'nın verdiği bilgiler sayesinde keşfedilmedi, KGB işin üzerindeymiş, bizim DSN'cileri onlar uyarmışlar!.. Rıza köyde planladığı harekete, eldeki bilgilerle, bir başka veçhe verebileceğini düşündü, hiç olmazsa adamların aklı karışacaktı. Eh biraz da başardı; bizleri, birçok kişiyi Şumnu'ya

sepetlenmekten kurtardı, işkenceler falan sindirme gösterileriydi. Geçti, bitti!..

– Bazı kıymetli elemanları kaybettik ama; Ahmet ağabey, Şerife abla, diğerleri...

– Maalesef! Teselli olabilirse Ahmet'in Türkiye'ye kaçması, yine bir şeydir. Zaten mümkün mü kızım; onca sloganı, minareye çekilen bayrağı, hepsini Bulgar isyancılarına yüklemek? Kurban vermemize asla mâni olamazdı. Olamadı da! Biliyorsunuz ben yeni dönmüştüm köye, kendimi aha tam kabul ettirememiştim, o gece Rıza ile köyün dışında buluşmuştuk, Ahmetler, Gavazov'un arabasını taşlarlarken, biz tartışıyorduk. Şu bilgiler bizi örter, ateş tutuştu, devam etsin; diyordu. O kadar heyecanlıydı ki, ikna edemedim. Böylece sizlerin arkadaşlar birliğinizin dışında temas kurduğu kişilerle o geceki harekâtı gerçekleştirdi.

– Bayrağı kim asmış, Rıza mı?

– Onda bayrak yoktu.

– Peki kim acaba, kimde bayrak vardı?

Sesim beynimde yankılandı, garip bir huzursuzluk duydum, düşünüyordum. Arif'in müstereddit sesi kulağımda çınladı:

– İlay, diyordu, sana söylemem gereken bir şey var, aslında söyleyip söylememeyi çok düşündüm ama, galiba bilmen gerekir!

– Ne?

– O gece... baban da dışardaydı!

Bir şeyleri çok iyi hissetmeye başladığım hâlde, ısrar ettim:

– Anlamıyorum, ne ilgisi var canım. Nasıl yani?

– Kemal Efendi, dedenin oğlu ve senin baban! Bu işlerle ilgisi olamaz mı?

– Allah rızası için açık konuş.

– Teferruatı bilmiyorum, bunlar birbirimize aktarılmaz. Fakat baban, Rıza ile çalışıyordu. Ne zamandan beri, nasıl, bilemem.

Kelimeleri kement atmış, boğazımı sıkıyordu; yumruğumu kayaya indirip bağırdım:

– O hâlde niçin dedeme bile söylemedi, tevkife gelecekleri gece babasını suçladı durmadan; bir de evet, büyüklenmeleri vardı! Deli miydi bu adam, ne yaptığını sanıyordu?

Arif, olanca sükûnetiyle, ağır ağır konuştu:

– Kemal Efendi, kendi başına bir şey yapmak istiyordu, dedenin oğlu olarak veya oğlu sıfatıyla değil! Bir de sen çıkmıştın ortalığa. Adamcağızın bir yerde kendini ortaya koyması gerekiyordu, bunu anlayabilmen zor mu?

Onu bunu değil, hiçbir şey anlayacak hâlde değildim, düşünme yeteneğim kaybolmuş, kafam boşalmıştı sanki. Fatma'nın elini yakalayıp, şiddetle sıktım, güç almak istiyordum; farkında olmadan dedeme sığındım:

– Dedem, dedeciğim neden bırakıp gittin beni, şimdi ben... nasıl?

– Arif, dedi Fatma, bu açıklamanın ne lüzumu vardı, kızı perişan ettin.

– Kızın artık büyümesi lâzım.

– Büyümekle ne ilgisi var bunun?

Arif, Fatma'ya cevap vermedi, her zaman yaptığı gibi omzuma uzandı, okşamadı bu kez, sarstı:

– Bencilsin, fazla güveniyorsun kendi aklına! Oysa dünyanın merkezi değilsin, önüne geleni küçümseme hakkına da sahip değilsin! Duyuyor musun beni? O, babandı senin.

– Kendime, aklıma güvenmezsem neye güveneyim? Gizli işler çeviren babama mı, ölmüş dedeme mi, özünü kurtarmaya çalışan anneme mi, kime?.. Sen de beni hırpalamaya çalışıyorsun ha bire. Tabii güveneceğim aklıma. Babamsa... bildirseydi babalığını!

– Haydi, dedi Arif, yine edepsizliğe başla, kabuğuna gir, saklan!

– Uğraşma benimle artık, babamı anlat.

– Anlatacak bir şey yok, bildiğimi söyledim.

– Neden daha önce değil?

– Kendisi istememiş, bu arzusuna saygı gösterdim. Şu anda saygım kaybolmuş değil, ancak sana da bazı şeyleri göstermem gerekiyordu. Duygularınla, ithamlarınla, insanları küçümsemenle sahiden bir küçük kız gibisin, değerlendirme yanlışlarına düşüyorsun. Oysa okuyorsun, bildiğin pek çok şey var, anlama yeteneğin iyi, hareket için mükemmel bir eleman olabilirsin. Şu kendine dönüklüğünden vazgeçsen, şimdi senin için bir sen varsın bir de Mehmet Ali, daha doğrusu ona duyduğun sevgi. O da sana ait!

Fatma'nın yumuşak sesi, Arif'in cümlesini kesti:

– Ona haksızlık ediyorsun Arif, İlay iddia ettiğin gibi bencil, içine dönük, yalnız kendini düşünen biri olsaydı, dava için bunca çalışmazdı. İlay'ın özünden önce, ülküsü gelir.

– Evet mantığı ile! Duygularına yeteri kadar hâkim değil. Sonra Fatma, daha ne sen ne İlay dava için çalışıyorsunuz, çalışmadınız! Şimdi meseleleri öğrenme safhasındasınız, o kadar. Haydi kalkalım.

– Yoo, dedim, kalkamazsın, önce açıkla.

– Açıklanacak bir şey yok, geç oldu, bizi burada görürlerse bu vakit, şüphelenirler, haydi.

İşte onu hırpalamak için bir fırsat, bağırdım:

– Korkuyorsun değil mi, seni sorguya çekerler diye korkuyorsun!

Pek tatlı gülümsedi:

– Korkmak insani bir duygudur, değil mi? Duygulardan arınmak değil, duygulara hâkim olmak kastettiğim, o da gerektiği zaman. Boş yere efelik taslamanın hiç anlamı yoktur.

Böyle söylemesine rağmen, onun korkabileceğine hiç ihtimal vermiyordum, başkaları adına konuştuğu olurdu, sırf o başkalarını yüreklendirmek için.

– Beni böyle bırakamazsınız, dedim.

– Yürüyeceğiz.

Kalktık, Arif ortamızda patikadan ağır ağır inip, ormana çıktık, köy yoluna saptık. Arif usul usul konuşuyordu:

– Seni kırmak istemedim İlay, sana çok güvenmesem, değer vermesem böyle uğraşmam seninle. Fakat verdiğim değeri abartmıyorum da, neysen, osun benim gözümde. Oysa sen insanları yüceltiyor veya yerin dibine batırıyorsun, bir orta hâli tutturman lâzım. Sabit fikirlerinden kurtulmaya çalışsan, babanı alırsak ele meselâ…

– Babama kızgınlığım, senin tabirinle ön fikrim onun militan oluşu veya olmayışı ile ilgili değil, insanlığı ile ilgili! Evdeki davranışları, dedeme, anama karşı tutumları, oysa dedem...

– Neden, dedenin gücünün, şahsiyetinin onu silip süpürdüğünü hiç düşünmedin?

– Bunu düşündüm, götürüldüğü gece, zaten kendi hatırlattı sözleriyle.

– Bir de şu manzarayı getir gözünün önüne, evinizin şu manzarasını: Pek güçlü kişilik sahibi bir baba, macera dolu yaşantısında hep başarılı olmuş. Derken bir küçük kız, varlığı pırıltı saçıyor çevreye, babayı hiç taktığı yok ve ezik, korkan bir kadın! Baban, dedenden ve senden korkuyor, annen ondan korkuyordu, öyle değil mi?

– Bizim kabahatimiz mi, sahip olsaydı kendi varlığına, gücünü, pırıltısını ispat etseydi.

– İşte o da bunu yapmaya çalıştı, bütün o korkuların baskısından kurtarmaya çalıştı kendini, oğlan çocuğu olsaydı, onunla aile içinde bir cephe oluşturacağını sanıyordu… Korkmak da, korkutmak da bir çeşit ıstıraptır, yüktür kişiye, baskıdır.

– Yeter artık, insanları hep korkular mı idare etti bizim evde?

– Yalnız sizin evinizde değil, dedi Fatma, bütün buralarda, hep öyle değil mi? Çünkü düzenin de yaratmak istediği budur. Kişinin bu tabii duygusunu kullanarak, sonuna kadar sömürerek insanı kullanmak isteyen bir sistem var. Yalnız kendi ruhi

çarpıklıklarımızın değil, burada biz sistemin de kurbanıyız. Çok karışık, Arif açıkla n'olur, kaç türlü tutsağız biz?

– Sen açıkladın kızım, işte ferdi reddeden sistem, ferdin bütün duygularını pek güzel sömürmekte! Kaç türlü tutsağız, ha? Önce kendimizin, nefsimizin, sonra Bulgar'ın, sonra rejimin! Üç mü oldu, oysa nefis diye kısaca geçtiğimiz kavram; duyguları, ihtirasları, bencilliği, boynu büküklüğü, açgözlülüğü, aşırı tatminler peşinde koşmayı içine alır, bunları numaralarsak… Vazgeçelim ve diyelim ki çocuklar, fert önce kendini kurtarabilirse, özünün tutsaklığını aşabilirse, işte ondan sonra öbürleriyle mücadelesi pek kolaylaşır..

Herhâlde çok doğru konuşuyordu fakat, benim aklım babama takılmıştı bir kez, şu içime tedirginlik salan meseleye ulaşmam gerekiyordu:

– Lütfen, dedim, babam hakkında ne biliyorsan anlat.

– Anlattım İlay, biliyorsun ondan şüphelendikleri için değil, seni sınamak için oyun çevirdiler, götürdüler. Sonra senin olur olmaz her yerde, bayrağı babam astı diye konuşman, onun üzerinde hiç şüphe toplanmamasını sağladı. Hırpalanmamış diyemem, herkes gibi o da sıradan geçmiş, ancak çabuk salıvermişler, şimdi biliyorsun..

Gülmeye başladım, sinirlerim boşanmıştı:

– Şimdi eve gidince ne öğreneceğim biliyor musunuz, dedim. Razgrat'taki teşkilâtın başkanının, annem olduğunu!

Beraberce güldük. Köye yaklaşıyorduk, Arif kollarımıza girdi, hafif perdeden 1 Mayıs İşçi Marşı'nı söyleyerek yürüdük. Kafamda, yeniden yapmaya çalıştığım bir baba vardı. Keşke her şey ekmek hamurlarından heykelcikler kadar kolay olsa! Düşündüm, düşündüm ve yeniden yapılacak değil, sadece onarılacak bir Kemal Efendi bulunduğuna karar verdim. Onun bir zamanlar Rıza ile çalışmış olması, insan olarak işlediği bir sürü hatayı affettiremezdi! Özü tutsaklığından

kurtulamamıştı, böyle kişiler davaya nanca hizmet ederlerse etsinler… Ancak daha meseleye ulaşamamıştım, nihayet:

– Arif, dedim, bizim evde koca bir bayrak vardı, dedem söylemişti ve benden başka herkes bilirdi yerini. Şimdi sizin, bize gelmenizi istiyorum. İyice öğrenmem lâzım.

– Peki, dediler.

Annem; şaşırdı, kızdı, söylendi:

– Bırak mezarları açmayı, bırak. Ne yararı var artık, hem neden?

– Anne, istiyorum, göster yerini.

Zehra gelinin gözleri odanın içinde dört dönüyordu, nihayet karar verdi, mutfağa yürüdü, biz de arkasından. Ocağın sağ arka tarafındaki döşemenin tahtaları küçük parçalar hâlinde muntazam. Annem fırça ile ovalar onları, renkleri bal sarısıdır.

– Al bıçağı oğlum Arif! Pekâlâ… İşte şunu, hayır yanındakini, sök bakalım.

Arif, koca bıçağı sokup tahtayı kanırttı, tahta hemen fırladı, bir kara boşluk.

– Gel bak İlay.

– Hayır, sen.

Arif uzandı, dirseğine kadar daldı kara boşluğa, iyice eskimiş, sararmış Türkçe gazetelere, bezlere sarılı bir yeşil bohça çıkardı.

– Babanla evlendiğimiz gün, deden onları öptürüp bize, buraya saklamıştı, sen evlendiğin zaman çıkaracaktı, şimdi ne lüzumu var, anlamıyorum.

Açıldı bohça, işte bir Kur'an-ı Kerim, dedemin mücadele yıllarından kalma tabancası, o kadar!

– Evet, dedi annem, bayrak yok!

Yere dizlerinin üstüne çöküverdi, elleriyle yüzünü kapatmıştı, hıçkırdı:

– Şüphelenmiştim hep, şüphelenmiştim. O gece mutfakta tıkırtıyı işittim, sokak kapısının kapandığını duydum. Ama öğrenmek istemedim korktum, babama bile söyleyemedim. Korktum!..

Öyle durup bekliyordum, annem ikimizin yerine ağlasın, bol bol ağlasın diye ona dokunamıyordum bile, tek lâf etmiyordum. Arif'in Kur'an-ı Kerim'i öpüp başına koyuşunu, bohçayı derleyip toplayıp tekrar eski gazetelere sarışını (Herhâlde bu gazetelerin de bir hatırası olmalıydı.) ve karanlık oyuğa bırakışını seyrettim. Tahtayı yerleştirdi, ellerini pantolonuna çırpıp temizledi.

– Ee İlay, konuş bakalım.

Ne konuşabilirdim ki, cevap veremedim, göğsümdeki ağırlık dayanılmaz bir hâl almıştı, sallanıyor muydum ne!.. Fatma tuttu beni, Arif'e:

– Kızı sıkma, dedi. Bırak kendi hâline. Zehra teyze be, sen ne ağlayıp durursun?

– Acayip adammış, acayip! Ne o beni bildi, ne ben onu!

Ah bu uçurumlar! Hayatı bölüşenler arasındaki bu uçurumlar… Fatma'nın uzattığı suyu içtim. Biraz toparlanıyordum galiba, Arif annemle konuşuyordu:

– Pek de kötü değilmiş, öyle mi Zehra teyze?

– Böyle konuşma annemle, dedim, kötülük ölçüsü nedir, o bir kadın, karısıydı Kemal Efendi'nin, bayrağı asmasından ona ne?

– Mesele bayrağı asması değil, karısı olması! Baban çağırdığı zaman gidebilirdi. Kaç haber gönderdi adam. Fakat sana ne oluyor küçük kız, bayrağı minareye çeken babamdır, diye övünme peşindeydin, yalanı bile kıymetliydi senin için. Şimdi gerçeği öğrendin, artık bu kasılma ne?

O soğukkanlı, sakin Arif pek öfkelenmişti. Fatma, annemin koluna girip, içeri odaya götürdü, zorlukla konuştum:

– Yanılıyorsun, kasılmıyorum… Bu olay... bu iş çok güzel, inanılmayacak derecede güzel. Babam ot değilmiş, boynu büküklerden değilmiş. En azından bunu öğrenmek, beni mutlu eder. Ama ne yapayım ben; ne? Bana ne? Yabancıdır, baba demek isteyip de, diyemediğim bir adam, yabancı! Derken

bakıyorsun, iyi bir iş yapmış, eeh bana ne? Koşup sarılayım mı, özür mü dileyim, ne yapayım?

– Affet İlay ben de bağırdım sana. Oysa sen üzülüyorsun çocuğum. Onu çok suçladın diye üzülüyorsun, artık eskisi gibi suçlayamayacağın için üzülüyorsun. Heyecanlıydın, meseleyi yalnız karşılayamayacak kadar heyecanlıydın, beraber olmamızı istedin. Şimdi çok karışık duygular içinde olman tabii, düşünemedim. Yüzün sapsarı olmuş, haydi şöyle otur bakayım, kendine gelmeye çalış. Çocuğum senden bir şey istenmiyor, hiçbir şey yapmak mecburiyetinde değilsin, anla. Yabancı, yabancı olarak kalabilir, belki artık pek küçümsemezsin onu, o kadar! O kadar İlay.

– Annemden ne istedin?

– Gitmesi iyi olur. Söyledim İlay, hırpalamışlar babanı. Şey... artık bir gözü görmüyor! Yalnız bir adam, çok yalnız; bir yakınına ihtiyacı var.

"Hırpalamışlar? Ha!.." diyorum içimden. "İriydi gözleri, elâydı, boş boş bakardı. Görürdü amma... Hırpalamışlar!"

– Hapishanede verdikleri iş, aldıkları gözün bedeli mi?

– Belki, bilmiyorum. Babanın orada bulunması, işte sana bir sır daha; bizim için önemli! İçerdekilerle irtibatımızı sağlıyor!

– Aman Allah'ım, dedim, şimdi anlıyorum, siz istediniz babamın Şumnu'da kalmasını, onun için dönemedi buraya!

– Evet.

– Oh Arif, işte bunu anlat anneme, görev verildiği için orda kaldığını, sizin istediğinizi ve ona ihtiyacınızın olduğunu… Orada kendi isteği ile kalmadığını, bunu anlat.

– Öğrenmesi gerekli mi?

– Hem de nasıl, nasıl?.. Haydi git onların yanına Arif, beni yalnız bırak.

Artık hiç dermanım kalmamıştı, hasırın üstüne uzanıverdim. Mayhoş bir serinlik vardı içimde, hani uzun uzun ağlamaların sonunda gelir, hem bitkin düşürür insanı.

Bir tanem! Dün, annemi Şumnu'ya yolcu ettim. "Kendine iyi bak uşaam, kendine iyi bak, senden kıymetli bir şey yok, unutma. Uşaam beni istersen döner gelirim, unutma." Böyle sözler, kim bilir kaç defa tekrarlandı, benden kıymetli bir şey olmadığını söylerken seni kastediyordu, fakat ne o ne de ben ismini ağzımıza aldık. Mavi mavi ağladı durdu.

Aynı otobüse baban da bindi, Yenipazar'da inip, senin mezuniyet törenine katılacakmış, söylediğine göre benim için de izin istemiş milisten ama, Kovaçev, "Hangi sıfatla gider oraya İlay?" demiş... "Anası mı, karısı mı? Öyle herkese izin veremem, durup dururken köyden dışarı çıkılır mı?"

Senin yanında bir sıfatım mı olması lâzım? Seni benden nasıl ayrı tutarlar ki, birbirimizin yanında sıfatlarımız olsun isterler. Karın mı, anan mı? Kişiye yüreğin senin nendir, diye sual edilir mi? Budala mahlûklar!

Con Ahmet, iftihar ettiği oğlunu yanına alıp döneceğinden emin. "Bizim evde otururusunuz gayri." dedi. Nihayet ayakları suya erdi, evleneceğimizi aklı kesti galiba. "İsterseniz düğün gibi bir şey de uydururuz, evet evet otururusunuz benim evimde!"

Oysa bizim düğünümüz Stefan'ın yüzüne seni sevdiğimi haykırdığım zaman yapıldı. Mesele evse, nerede istersen oturuyuruz tabii. Çünkü artık benim evim yok. Annemin kocasının yanına gitmesine, evi TeKeZeSe'ye bağışlaması şartıyla müsaade ettiler.

"Nasıl olur uşaam, ya sen n'aparsın, nerelerde kalırsın?"

Fatma, çoktan onlarla oturabileceğimi söylemişti, Mehmetlerde de bir yerlere sıkışabilirdim ya… Annem odalarda, sahanlıkta, mutfakta dönüyor, ikide bir merdivenlerden inip çıkıyor, iç geçiriyor; bir anda gözlerinden sapır sapır yaş döküyordu: "Bak İlay, şurada ninenin nişanı var, rahmetli badana yaparken, içinden gelmiş, o gülü boyayıvermiş. Merdivenlerdeki çentikler var ya, büyük dedenden; anlatmışlardı unuttum. Neden yapmış o çentikleri?.. Bir şey mi sayıyormuş acep? Deden basamakları falan hep tamir ederdi de çentiklere dokunmazdı, biliyorsun. Bak yüklükteki dolaplar..." Gözleri dalıyor, silkiniyor, derken, "Aaa olur mu kızanım, hepsinden bir nişan var, izleri var tümünün. Sen biliyorsun ama ben geceleri duyuyorum, deden yatıp yatağına sabaha kadar öksürüyor. Hele son zamanlarda ne çok öksürürdü, bırakmadı o zıkkım tütünü, ah babacığım... Babacığım! Hatırlıyor musun İlay, ne güzel badana ederdik duvarları, kireç kokusu temizliktir. Lavanta çiçeği torbalarını da hep şiltelerin altına koyduğum için, böyle kokardı odalar. Ninen söylemişti bana, o zaten, hünerliydi, pek kadındı. Fesleğenlerini bir görseydin İlay, karanfil de dikerdi bahçeye, akşamsefaları... Az kaldı aramızda! Yok canım, her yerde nişanı var, tövbe tövbe neler diyorum. Baban bile, biliyor musun anası için… Bak gelin geldiğim zaman bu eve, şu odayı bir görünce… Ah nasıl sancı çektim sana İlay, nasıl, işte şu minderin üzerinde! Bak bak, mutfağın tahtaları lekelenmiş, bir fırçalayım. Ama lüzum yok değil mi? Artık bizim değil bu ev İlay. İlay uşaam, kızanım sahi bizim değil mi bu ev?"

Birkaç gün böylece devam etti, mahmurlaşıp açık maviye dönen gözleri, yanız eşyada mı, odaların havasında eski günlerden izler buldu. Duvarları okşadı kendince, kapıları pek usul, incitmekten çekinerek kapadı. Ocağı silip temizledi ve

tahtaları tekrar tekrar fırçaladı: "Öyle deme İlay, bu evin üzerimizde hakkı var, onu böyle kirli bırakıp gitmek olur mu? Kim alırsa alsın, bizimdir evcağızımız! Bırakır mıyım kirli?.."

O günlerde ninelerin ak tülbentleri hep dolaştı evin içinde, sızılarımıza mehlem oldu. "Kızanım ikide bir gelip yoklayıver evi, olur mu canım; hatırı kalır çünkü, cansızdır deme, sakın! Hakkı var üzerimizde!"

Çıkarken birkaç parça eşya almamıza müsaade ettiler. Tabii ninemin dokuduğu kilimleri, dantelli perdeleri, kerevet örtülerini, dedemin yatağını, yorganını, seccadesini, birkaç kap kacak ve giyeceklerimi aldım.

Kapıyı örterken içim titriyordu, anahtarı kooperatif başkanına teslim ederken, çok sakindim. Rahatlığımdan kuşkulandı adam, nerede kalacağımı filân sordu… Eşyaları babanın evine bıraktım, ben yatağımı Fatma'nın kardeşleriyle paylaştığı odaya serdim.

Şimdi artık, bizim evin önünden geçmemeye dikkat ediyorum.

Yevmiyenin yarısını yediğim yemeğin karşılığı olarak Fatma'nın annesine teslim ediyorum, yarısını biriktiriyorum. Ne de olsa evlenince bir şeyler almak gerekecek, keşke akıl edip bir radyo getirsen Yenipazar'dan. Mektupta yazacaktım, çekindim, parayı nerden bulacak diye sorgu sual edebilirler.

Aldırma, her şey birden düzelecek sen gelince.

Düşünüyorum da, törene katılıp seni uzaktan seyretmeye katlanabilir miydim, hayır! Görüp de, sana dokunamamak, akıl almaz bir can sızısıdır. O dakka ölürdüm! Bir tanem, seni bu kayanın yanında bekleyeceğim, sensiz geçen üç yılımı, bu üç yılın seninle paylaştığım her dakikasını o bilir, şahidimdir! Seni getiren otobüs uzaktan göründüğü zaman, soluğum kesilecek, öyle bekleyeceğim, ancak bana yaklaştığın, bana değdiğin zaman nefes almaya başlayacağım.

Bu hayalle dalga dalga kabarıyorum, yere göğe sığmaz oluyor içim. Mehmet Ali, sevdiğim, meğer en zoru şu günlerde hep dönebileceğini düşünerek beklemekmiş!

* * *

Öğlenleri yemek molası verilir, azık mendilimizi açar, birkaç lokmayı alelacele yutmaya çalışırız. O gün hafiften yağmur çiseliyordu, Fatma:

– Arkam ağrıyor, dedi, yemek yerken sırt sırta verelim, biraz dinleneyim.

İstediği biçimde oturduk. Göz alabildiğine uzanan bağları seyrediyordum. Üzüm kütüklerinin çevresine tellerden set çekmiştik, her salkım toprağa değmeden olgunlaştı. Şöyle bir bakınca gurur duyuyorum, ne de olsa bizim eserimiz!

"Üzerine güneş vurmuş üzüm tanesi kehribar gibidir uşaam, sarı-yeşil ışıldar… Ve alıp götürdükleri zaman, aklın takılakalır o bir üzüm tanesine."

Böyle bir şeyler söylemişti dedem. Şimdi yağmur çiseliyor, üzüm salkımları, su damlalarından, şeffaf yeşil. Havada toprak kokusu, Mehmet Ali'nin kokusu!

– Aaa şuna bak, şu adama!

Fatma'nın sesi heyecanlı, sırtım boşalıverdi, o ayağa kalkmıştı; ben işaret ettiği yere baktım. Yolun üzerinde cipi gördüm önce, sonra "şu adam"ı!

"Yoo olamaz, mümkün değil. Burada, böylece… Hayır bir hayal, her zamanki gibi hayal!"

– Mehmet Aliii!.. Buradayız Mehmet Alii..

Fatma'nın kolunu çekiştirip bağırmasını önlemek istedim. Ne çare, görmüştü bizi, el sallayıp, koşmaya başladı. O zaman, ayaklarımın altından toprak çekildi, gök kubbe açıldı, uçtuğumu hissettim. Kollarını açmış, saçları bukle bukle havalanıyor, gülümsediğini görüyorum.

– Bir tanem!

Bir dünyayı kucakladım, sonra o dünyanın içinde eridim, kayboldum.

– Heyy, burası âşıklar yeri mi be, ne oluyor?

İvanov'un yerine gelen mangabaşı Konstantin Lazarov'un sesi! Kime ne?

– Size söyledim ulan, duymuyor musunuz?

– Hey Konstantin, ben getirdim çocuğu buraya, yoldaş Kotçevov'un izni var.

– Neden be Rıza, Kotçevov burayı umumhane mi sanıyor?

– Kendisine sor, ne sandığını.

– O milisse, burası benim mıntıkam.

– Kendisine söyle.

– Boş ver, zaten iş başı yapıyoruz.

Düdüğün kulak zarını yırtan sesi… Titredim.

– Akşama bekleyeceğim seni ak çiçeğim, işine dön şimdi.

Beni bırakıp hemen kütüklerin üzerinden atlaya atlaya koştu cipe doğru.

Öfkesini Rıza'dan ve Mehmet Ali'den çıkaramayan Konstantin bana bağırdı:

– Sallanma mart kedisi, haydi…

Ama "mart kedisi"nin harekete geçmesi için, adamın yanına gelip onu dürtüklemesi icap etti.

* * *

Mehmet Ali, döneli bir hafta geçti.

Gündüzleri ben işe gidiyorum, o komsomol sekreteriyle beraber oluyor. Söylediğine göre teklifler getirmiş, onların tartışmasını yapıyorlarmış, bazı bazı Arif de katılıyor aralarına. Partililer nezdinde itibarı pek yüksek, boşuna değil, beni görebilmesi için Kotçev izin verip, altına da cipi çekmişti! Birkaç defa Stefan'la yemek yediler. Con Ahmet'in yanına varılmaz

oldu, göbeğini okşaya okşaya köy meydanında dolaşıyor, iki kere karşılaştık, beni görmezden geldi!

Bütün bunlar iyi yahut kötü, bilemiyorum… Düşünemiyorum pek.

Şu bir hafta içinde sabahlara kadar konuştuğumuz oldu, fakat ne düğünümüzden, ne evimizden, ne bize dair herhangi bir şeyden bahsettik! Meğer gelişi kalmak için değilmiş! On günlük tatilden sonra, tekrar Şumnu'ya gidecekmiş, oradan kampa hareket edecekmiş!

– Galiba bu gelişin de tatil için değil, iş için, öyle mi?

diye soruverdim, hâlbuki "tatil" yerine "benim için" diyebilmeliydim, bir çekingenlik var üzerimde. Mehmet Ali, hiç şaşırıp bozulmadı:

– Evet, dedi, komsomol sekreteri ile görüşmem gerekiyordu, vazifeli geldim. Hepimize görevler verildi, bütün seçkin komsomollar köylere dağıldı. Ben, seni görebilmek için bilhassa bizim köyü istedim, müsaade ettiler.

– Teşekkür ederim canım.

Derken patlayıverdim:

– Sende hiç utanma yok mu Mehmet Ali, üç yıldır şurada şu kayanın üstünde yolunu gözledim, bir ucunda sen varsın diye kara yolu sevdim. Bekledim, üç sene. Kocaman derdin sen. Şimdi ise… şimdi…

– Şimdi ne olmuş İlay, ben de seni sevdim, seni düşündüm.

– Başka türlüsü olabilmezdi ki, dedim, o benim etkim; sevgim yol mesafe tanımadan ulaştı sana, tuttu seni, sardı. Ama…

Ne diyecektim ona, üç yıl evvelki Mehmet Ali olmadığını mı? Doğru muydu bu?.. Bilemiyorum ki. Aramızda elle tutulurcasına hissettiğim bir şey var, şu üç yıllık ayrılık, bir duvar gibi Mehmet Ali'ye doğru her adımımda yüreğimi çarpmaktayım. İzahı? Dedim ki:

– Sen… yazdığın mektuplara benzemişsin aynen!

Anlayamadığım manalar geçti yüzünden, sıkılıyordu, omuz silkti:

– Mektupları ben yazdığıma göre, onlara benzemem normal!

Bu cevaptan sonra, derinini eşelemeye lüzum yok, önümüzde kaç gün kaldı, bir dakikasını ziyan etmeyelim. Gülümsedim.

– Gülmek yakışıyor sana, hep gül İlay, dedi.

– Olur, dedim.

Özlediğim sesini duyabilmek, onu konuşturmak için kendisine dair sualler sormak lâzım, mesela kamp yeri... Ciddileşiverdi:

– Sana ne kamp yerinden be sevgilim, farz et ki Tuna üzerinde bir adadır yahut bir dağın tepesinde, belki de Sofya'nın şehir merkezinde, ne fark eder! Sorduğun suale cevap verecek karakterde olsaydım, zaten oraya seçilmezdim yahut ikinci yıl devam hakkı kazanamazdım. Bak bir tanem bir konu üzerinde anlaşalım; birbirimize birbirimizi ilgilendirmeyen şeyleri söylemeyebiliriz, bunun için küsüp darılmak yok!

– O tabii, tabii. Ben de sana bazı şeyleri anlatamam artık, doğru.

– İstersen anlatma. Fakat anlatamayacağın şeyler olabilir mi ki?

– Burada, şu basit yaşantı içinde anlatamayacağım ne olabilir? Her şey açık, her şey göz önünde, bildiğin gibi… Benim sana soruşum, of neden anlamıyorsun, burada sabahtan akşama, her saat ne yaptığını düşünüyorum, şimdi uyandı, şimdi yüzünü yıkıyor, kahvaltı ediyor, acaba ne yiyor?..

– Bunları anlatabilirim canım; çay, ekmek, domates, peynir! Haftada bir iki kere süt içiyoruz, iyi besliyorlar, düşünme...

– Sonra derslere giriyorsun.

– Ha okul devresini mi sormuştun? O zaman pek kahvaltı etmiyorum, babamın gönderdiği para bütün öğünler için yeterli

değil, yani almak zorunda kaldığım bazı ek kitaplar oluyor, bütçeyi denk düşürmek için, sabah kahvaltısı yapmıyorum.

– Yani aç aç mı giriyorsun derslere?

– Aç sayılmam, akşamları iyi yiyorum, tutuyor. Alıştırdım kendimi.

– Ay canım, hiç olur mu?

– Yoksa acıyor musun bana? Ne saçma, düşünsene hiç olmazsa sabah kahvaltılarını borçlanmıyorum babama!

– Yani borç mu kabul ediyorsun gönderdiği parayı?

Meğer o doğduğundan beri borçluymuş Conov yoldaşa! Oysa Rusya'ya ve partiye borçluyduk biz; babaya borçlanmak ne demek?!

– Hatırlıyor musun, bir kere bana parti iki kocaman gözmüş gibi hep ensemde hissediyorum demiştin İlay. Ben de babamı öyle hissettim; önümde, arkamda, dört yanımda! Elbet borçlanıyorum ona, bir gün bir tomar parayı fırlatacağım kafasına ve… Ve her türlü ilişkimi keseceğim. O zaman, işte o zaman hür hissedeceğim kendimi.

– Babanla partiyi karıştırıyor olmayasın?

– Bırak bunları, sıkılıyorum. Kitka'yı anlatayım sana…

Mektuplarındaki lâflar... İlkel pişirme fırınları, şu bu. Sahibi, Peter Atanasov isminde bir adammış, fabrikayı devletleştirdikten sonra onu müdür yapmışlar, bir buçuk yıl kadar, işten anlayan idareci yetiştirmiş yanında. Sonra bir suç yamayıp hapse atmışlar ve öldürmüşler. Mehmet Ali'ye göre enayinin biriymiş bu Peter Atanasov. Üzerinde durulmaya değmez! Asıl önemli olan şimdi orada çalışan işçileri, sosyalist yönelişin doğru hedeflerine göre eğitmekmiş!

– Sosyalist yönelişin doğru hedefleri mi? Ha evet, şartlara, milletlerarası duruma yahut idarenin başındaki Sovyet yöneticisine göre değişebilir tabii, Stalin, Hitler'le anlaşma imzalamıştı. Sonra Stalin...

– Evet, evet, duruma ve şartlara göre yönümüzü onların tespit etmesi çok gerekli. Biz yani Bulgar devleti kendi başımıza karar verecek değiliz ya. Sadece Bulgaristan değil, hiçbir sosyalist ülke, sosyalizmin çıkarları konusunda kendi başına karar veremez. Bunu söylüyorum, Bulgaristan'ı küçük görme diye, yoksa Rusya nazarında bütün sosyalist ülkeler eşittir.

– Eh lider, her bir ülkeye bu hakkı tanıyorsa, ne güzel! Fakat şaşırdığım senin biz dedikten sonra, Bulgar devleti demen...

– Ya ne diyecektim, Türk devleti mi?

– Hayır, ne bileyim, çok benimseyerek söyledin!

– E İlay aferin doğrusu. Bunca zamandır en çok çalıştığım ne, şu benimseme değil mi? Gayem neydi benim, bir Bulgar'la aynı seviyeye erişmek değil mi?

Umutsuzca söylendim:

– Tarih okudun, o kadar tarih okudun.

– İyi ya, yardım etti bana ve seçtim İlay, esir Türk olmaktansa, hür Bulgar olmayı seçtim! Artık tereddüt etmiyorum, düşünmüyorum, kararlıyım!

İşte bir haftadır çok merak ettiğim, fakat açmaya korktuğum konu... Bir türlü cesaretimi toplayıp, soramamıştım. Fakat hava ne kadar soğudu, yakamı kapatıyorum ve diyorum ki:

– Bulgar'ın hür olmadığını birçok kere konuşmuştuk Mehmet Ali.

– Evet, istersen ezilen olmaktansa, ezen olmayı seçtim diyelim... Çünkü sen bilemezsin İlay, şu ortaokulda öğrendiğin tarihle, benim okuduklarım arasındaki büyük farkları. Burada hissettiklerim bir şey değilmiş meğer! Nasıl derin bir utanç içine düştüğümü bilemezsin. Osmanlı kalıntısı olmaktan nasıl tiksindiğimi! Onların ezmesi bir yana, ben ezildim, bittim. Hamam böcekleri gibi hissettim kendimi... Anlayamazsın, burada okudukların...

– Hay Tanrı'm, burada okuduklarımın daha genişletilmişini okudun sen, daha ayrıntılısı, değil mi?.. Netice tek; Osmanlı barbar!

– Kafasız, uygarlıktan uzak bir güç, bir hayvan!

Bu mevsimde havanın bunca soğuk olması normal mi, içim titriyor, dişlerim birbirine çarpıyor; en iyisi gidip yatmalı. Yorganın içine büzülmek istiyorum. Birkaç yorgan olmalı üst üste!

– Haydi, diyorum, ben kalkayım artık, geç oldu.

– Biraz daha otursaydık canım, hava ne güzel!.. Dur fırlama, ben seni götüreyim, koşma...

"Neden böyle deli gibi koşuyor? Kızdı bana! Söylemiyorsun ama anlıyorum ak çiçeğim, yine bastım üzerine! Arkandan koşabilsem, sarılsam şöyle sıkıca eski günlerdeki gibi... Var mıydı öyle günler, çok uzak, çok uzakta! Doğru sevdim seni, düşündüm seni bu üç yıl boyu. Değişmiş olabileceğini düşündüm. Belki diyordum ağır işte çalışırken, hakikatle burun buruna gelmişken anlarsın bazı şeyleri diyordum. Nasıl istemezsin şu ellerindeki nasırlardan kurtulmayı, şehirdeki kızlar gibi süslenip gezmeyi, dudaklarını boyamayı, saçlarını taramayı? Değişmiş olacağını hayal ettim hep… Neler söyledim adama:

– Nişanlım olduğu için değil, bu kampa devam etmesi gereken bir kişi olarak tavsiye ediyorum onu, siz de bilirsiniz yoldaş Kumçov şahsi hislerimi asla parti menfaatlerinin üstünde tutmam. Bizden tavsiye istediniz, ilk aklıma gelen İlay Eminova oldu. Zekâsı, kavrama yeteneği müsaittir, babasının başına o iş gelmeden önce, okulun en iyi öğrencisiydi. Ayrıca.. ve... hem de… sonra…

Kumçov'a bütün bunları anlatırken, hayallerin ötesinde, emindim değişmiş olduğuna. Adam ne cevap verdi:

– O hâlde bir görevin de bu olmalı yoldaş Aliyef, İlay Eminova hakkında sosyalist devrimci açıdan ve tam tarafsız bir rapor istiyorum senden. Bakalım bıraktığın yerde duruyor

mu, yoksa değişmelere uğramış mı, nasıl değişmeler? Komsomol ve parti üyeleriyle, manga idarecisi ile konuş, kendisi böyle bir kampa kabul edilebilecek seviyede ve karakterde midir? Detaylı bir rapor olmalı, fikirleri olaylarla destekle.

Ne kadar heyecanlıydım, hemen o gece oturup, senin hakkında teferruatlı bir rapor hazırlayabilirdim. Kalemi alınca elime, emre nasıl aykırı hareket ettiğimi düşünüp, vazgeçtim. Bir an için hislerimi partinin üstünde tutmuştum, affedilmez bir hataydı.

Bu hatamı, değişmiş olduğunu ispat ederek, ancak sen tamir edebilirdin. Bırakamaz mıydın o Allahın belâsı fikirlerini? Bir haftadır yavaştan, sezdirmeden yoklamaya çalışıyorum, ulaştığım yeri anlatıyorum sana. Çocuk oyalar gibisin karşımda. Yüzüme bakıp, sesimin tonunu dinliyor gibisin, biliyorum sevdan güçlü. Ama yetmez ki bir tanem! Ne yeter, ne çözüm getirir… Heyecanımı paylaşman, fikirlerimi kabul etmen gerekirdi, hiçbirini yapmadın. İşte bugün biraz açık konuşunca, kızıp bana, kaçtın! Eskiden olsa kavga ederdin, ona bile lüzum görmedin, çok mu güçlüsün İlay, yoksa pek zayıf mı? Neden tartışmadın? Neden, belki ikna edebilirdim seni. Ama kabahat bende, açık olmalıydım. Kumçov'la konuşmamı, ilk günden anlatmalıydım sana. Belki… Belki bizim kampa kabul edilme şansı için, bana değişmiş görünürdün, desteklerdin fikirlerimi, ben de yazardım raporu. Yapar mıydın bunu?

Neler düşünüyorsun Mehmet Ali, babası hakkındaki kâğıdı imzalamamak için tahsilini, bütün hayatını kaydırdı o. Seçkin komsomollar kampını ne yapsın?

Şu hâlin değil mi zaten beni korkutan. Sevdamızdan faydalanmalıyım ak çiçeğim, ikimizin de rahatça dayanabileceği bir duygu o. Tek desteğimiz... Ve ben artık açık konuşmalıyım, her şeyi baştan anlatmalıyım sana. Hiç olmazsa bunu yapmalıyım, sevgine karşı bir borçtur. Dürüst ol Mehmet Ali, yazdığın

mektuplara benziyorsun dediği zaman, ne demek istediğini anlamamış numarası yapma! Okuduğun tarihi, gerekirse çöp tenekesine atabileceğini söyle ona. De ki, işte adamlar, kanımı, soyumu, benliğimi değiştirmek için bir fırsat verdiler bana, niçin yararlanmayayım? İlay... İlay sevgilim, bir tanem bana uy, teslim ol; beraberce güçlü olalım. İçimde bir şey var, devamlı söylüyor, sensiz erişemem güce. Eksik bir şeyler kalır. Asıl güç sensin. İlay, senin karşında ne kadar zayıfım."

* * *

Sabahın ilk aklığında, bizi bağlara götürecek kamyonların orada rastladım Mehmet Ali'ye, beni bekliyormuş. O da uyumamış, belli. Yüzü sapsarı, gözleri kızarmış. Elimi tuttu:

– Beni affet, dedi, hatalı hareket ettim, açık olmadım sana karşı. Bugün konuşacağım seninle, her şeyi anlatacağım.

– Çok sevindim, dedim.

Gülümsedik. Kırgındık birbirimize, kuşkuluyduk, mahzunduk ama birbirimizden başka kimimiz var? Kamyon hareket ederken, el salladım ona, kadının biri söylendi:

– Eskiden ayıp sayılırdı bu işler, oğlan geliyor hiç utanmadan herkesin içinde boynuna sarılıyorsun, gece yarılarına kadar sokaklarda dolaşıyorsunuz, evine gidiyorsun, ayıp kızanım ayıp.

Ben cevap vermedim, bir başkası savunmamı yaptı:

– Abe devir değişti, bilmez misin Nefise kadın, şimdi bu işler serbest, bu çocuklardan ne istemektesin, anası verdi, oğlan aldı.

– Nikâh geçmedi başından.

– Abe komünistin nikâhı olacağına, hiç olmasın. Ailesi verdi mi kızı, sen onu nikâh say.

– Yarın karnını doldurursa; piç doğurur, piç!

– Olsun bizim piçimiz, neticede gâvurun piçi değil a!

– Abe sen de yeni moda olmuşsun Zeynep kadın, eskiden el âlemin içinde nikâhlı kocasına sarılmazdı insan.

– O eskidendi, komünistlik geleli her şeye yasak kondu, bu işler serbestledi, bilmez misin?

– Ne dersin be âret, komünist geleli çok oldu, bu işler yeni serbestledi.

– Ama Nefise kadın, biz kabul etmedik serbestliği, gençler de bizi kabul etmiyorlar, anlayacağın biz tutunduk namusumuza, gençler de zaar serbest bir şey var, onu yapalım bari diyorlar. O yasak, bu yasak, bir de bizim yasağımızı mı dinlesinler!

Üç aşağı beş yukarı böyle sözleri çok dinlemiştim. Belki gâvurun bize tanıdığı her hakta bir zehir aramam gerekirdi. Ama o günler beni Mehmet Ali'den ayıracak hiçbir fikre katlanamadığım için, üzerinde düşünmüyordum.

Bütün gün bana neler anlatacağını merak ettim, bazı bazı da umutlandım, belki olur a, beni denemek için öyle konuştu, aslında kendi fikirleri değildir onlar!

Meydanda bekliyordu dönüşümüzü, evine dâvet etti beni, yemek hazırlamış. Çorba yapmış, bir de konserve açıp, et çıkardı içinden. İlk kez görmüştüm et konservesini, pek hoşuma gitti. Kampta veriyorlarmış onlara. Beyler gibi yaşatıyorlarmış canım, bildiğim gibi değil!

– Kamptan bu yana mı sakladın bunu?

– Evet, sana hediye getirmek istiyordum, sonra utandım vermeye, işte beraber yeriz falan diye düşündüm. Sana bir hediye getirmeyi çok isterdim, bilemedim ne getireceğimi, para meselesi de var, biliyorsun.

Duygulanmıştım:

– Senin gelmen hediye oldu benim için, diyebildim.

Sofrada Stefan'ın gönderdiği erik ve kiraz da vardı. Onunla nasıl arkadaş olduğunu sordum, kasıldı:

– Arkadaş değiliz, bana yaranmak istiyor, o kadar.

– Niçin? O, partili!

– Ben de geleceğin partilisiyim, hem şüphesiz yerim ve durumum ondan çok iyi olacak, buraya dönüp, onun amiri olabilirim.

– Uzun bir yatırım, her şey çabuk değişiyor. Belki ağzından lâf almak istiyordur.

– Senin hakkında konuştum onunla!

– Ee niçin?

– Anlatacağım, lütfen önce yemeğini ye.

İştahla sarıldım yemeğe, çorba iyi pişmişti, et fena değildi, nişasta tadı hissettim biraz. Kirazları çifter çifter atıştırdım, özlemiştim… Mehmet Ali hemen hiçbir şey yemedi, eriklerle oynadı durdu. Bir ara pencereyi açıp, çevreyi kontrol etti. Sebebini sordum. Babasının gelip, bizi dinlemesinden korkuyormuş.

– Aman canım, alışığız, dinlerse dinlesin…

– Yok, bu sefer öyle değil, bazı şeyler; yani sır vereceğim sana.

– E canım, baban senden öyle gurur duyuyor ki, gidip gammazlayacak hâli yok, en azından kendi durumunu bozar.

– İstemiyorum dinlenmek! Anlasana müfrezenin adamları da dinleyebilirler.

– Biz kimiz ki, o kadar ciddiye alsınlar?

Anlamıyormuşum, o, bu işleri iyi biliyormuş artık, hatta eve mikrofon yerleştirme ihtimalleri bile varmış! Çünkü kampta öğrenmiş bunları, insanları gözleme, dinleme metotları türlü türlüymüş.

– Galiba, dedim, sizi seçkin komsomollar olarak değil, seçkin casuslar olarak yetiştirmek istiyorlar!

Elimden tutup kaldırdı beni, sürükler gibi evden çıkardı. Çevreyi kontrol etti, sonra koşmaya başladık, kayanın yanına vardığımızda nefes nefese kalmıştık.

– Oh be, dedi, burası en emin yer, iyi keşfetmişsin!

Bana söyleyeceği sır, dehşet bir şey olmalıydı, heyecanlanmıştım:

– Lütfen artık konuş, dedim.

Meğer seçkin komsomol kampına almak üzere, üyelerden adam tavsiye etmesini istemişler, Mehmet Ali ismimi vermiş, sekreter de benim hakkımda bir rapor hazırlamasını istemiş ondan! İyi mi, şu on dokuz yaşında adam, bilgisiyle her dakka bana üstünlük taslama hevesinde; yolumu çevirme gayretinde... Gülmek bile gelmedi içimden, sadece söylendim:

– Abe Mehmet Ali, bir tanem anlayamadın mı, sizden tavsiye istemek size atılan yemdir, haydi onu yuttunuz, bir de raporu ciddiye alıyorsun. O raporu dikkatle okuyacaklarına eminim, ama benim hakkımda değil, senin hakkında karara varmak için, bir çeşit sınama! Anlıyor musun? Benim dosyam çoktan kapandı. Babamı savunduğum ve de sonra Stefan'ın teklifini reddettiğim zaman, ha onu bilmezsin galiba… Seni terk etmem şartıyla; Stefan beni, yeniden okula kabul ettireceğini söylemişti.

– Ve sen kabul etmedin!

– Boş ver, çoktan oldu, geçti, bitti. Şimdi öp beni.

Rapormuş, kampmış, mikrofonmuş... Hepsinin canı cehenneme. Sevdiğimin sıcaklığı gerek bana, onun soluklarını çekmeliyim içime, aynı hava dolaşmalı kanımızda! Yerden göğe alevler fışkırdı sandım, öyle sıkı sarıldık birbirimize. Vücutlarımız birbirine dolandı, toprak sarsıldı!

Beni bıraktı, uzağa kaçtı, başını dizlerinin arasına gömdü. Ne olmuştu?

– Yapamam. (İnliyordu.) Sevişemem seninle. Yapamam!

– Ama neden?

– Bilmiyorum, evleneceğimiz güne kalmalı bazı şeyler.

– Evlenebilecek miyiz Mehmet Ali, ha?

Kekeledi:

– Bil... bilmiyorum!

– Yani, dedim, evlenmemiz şüpheli olduğu için mi, seviş-miyorsun benimle?

– Evet!

– Demek hâlâ değer verdiğin bazı şeyler var!

Bunu iltifat saydı galiba, sesi canlandı:

– Evet İlay, değer verdiğim şeyler var!

Ağlayamadığım için, güldüm... güldüm:

– Sen... dedim, kafanı, ruhunu sat, kanını soyunu sat! Sonra gel benim etime değer ver, kızlıkla ilgili töreyi düşün. Ne değer... ne değer!

– Başlama yine, böyle konuşma. Ne istiyorsun yani, bir çocuğun olsun, babasız büyüt! Bu mu istediğin?

– Çocuğum olursa, benim çocuğumdur; seni hiç ilgilendirmez! Ama ne istediğimi biliyorsun, çok iyi biliyorsun.

– Biliyorum, şehre dönmeyip burada kalmamı, seninle evlenip, toprakta çürümemi istiyorsun. Toplum içinde alnımda Türk yaftasıyla dolaşıp, itilip kakılmamı, ikinci sınıf vatandaş muamelesi görmemi istiyorsun!

O bağırıyordu ama ben yalvardım:

– Ne olursan ol, alnındaki yaftayı değiştiremezsin! Mehmet Ali gitme! Bir zamanlar sen de öyle düşünüyordun, benimle evlenmek için tahsilini bırakacaktın, o zaman bana faydalı olan sensin demiştin. Ne olur Mehmet Ali gitme, aramıza giren sadece yıllar değil bir tanem, başka şeyler giriyor, ulaşamıyoruz birbirimize… Sanıyordum ki senden uzak olmak en kötüsüdür, oysa en kötüsü yanında olup da, birbirimize yabancı düşmemizmiş. Şu bir hafta yanı başında, sensiz kaldım Mehmet Ali... Ya sen? Son mevsim de kampa devam edersen, belki yüksek tahsile alırlar seni. Artık dayanamayız, ne sen ne ben, tümden kaybederiz birbirimizi Mehmet Ali, beni duyuyor musun?

Yanıma geldi, başını dizime koydu:

– Akçabardağım, dedi, ak çiçeğim, bir tanem, inan bana, lütfen inan ki bana faydalı olan yine sensin. Tek güvenebildiğim insansın, işte bunun için istiyorum bana teslim olmanı, dediklerimi kabul etmeni. Çünkü İlay... çünkü yüksek tahsile devam edeceğim ben. Peter Beron Eğitim Enstitüsü'ne kaydım çoktan yapıldı, kamptan sonra Şumnu'ya gelip orada okuyacağım! Bak artık dönemem İlay, seçildim bir kez, kendi hakkımda kendim karar verememem. Yapabileceğim yegâne şey, daha ileriye, daha ileriye varmak için çalışmaktır. Güce erişmektir, güce hâkim olmaktır, ne olur, sen... Sen benimle ol.

Kaydı çoktan yapılmış? Ha! Kaydı... Peter Beron Eğitim Ensitüsü. Öğretmen yetişir ordan, eğer partilenirse müfettiş olur. Varmak istediği yer!

– Ben, dedim usulca, kendi hakkımda kendim karar verebilirim, şu toprağın üstünde çürürken!

– O hâlde karar ver, bana uyacağına söz ver, evleniriz, seni belki aldırtabilirim Şumnu'ya, o kadar itibarım var, sanırım.

– Sana uymak ne demek Mehmet Ali, hep bunu tekrarlıyorsun, ne demek? Yani kendimi Bulgar gibi hissedeceğim ve senin yanında Marksist propaganda yapacağım yahut en azından senin yaptıklarına karışmayacağım, senin gözümün önünde insanlara afyon yutturmana göz yumacağım, bu mu istediğin? Tabii, efendiye yaranmak için Gavazovlar, Taarliyefler, Yusufovlar gibi, bazı Türkleri gammazlayacaksın, rejimi beğenmeyenleri ihbar edeceksin. Bunlar da görevlerin arasında olacak ve ben sana yardım edeceğim yahut görmezden geleceğim, öyle mi?

Başını kucağımdan çekti, doğruldu:

– İlay, dedi, bu kafanı değiştirmezsen, bunları yapmazsın elbet. Haklısın… Benim demek istediğim, şu saydığın şeyleri, çok tabii görmen, zor... evet zor. Özel çaba lâzım. Bizim gibi eğitim de görmüyorsun, sadece özel çaba lâzım. Bu gayreti benim için göster desem, çok şey mi istemiş olurum senden?

– Kendini öldür desen, daha az olurdu. Bak kahramanlık falan taslamıyorum, ölüm bir anlık, bu istediğin, her dakka ölmek, yavaş yavaş... Beceremem.

– Evet, dedi, yapmaya çalışsan bile beceremezsin! Ne tuhaf…

Hâlbuki insan kafası; daha iyi imkânlara erişmek için, şartlanmaya daima hazırmış. Çünkü gaye, insanın en iyi şekilde yaşamasıymış, bunun için uzatırmış beynini! Fakat kimse dürüst olmadığından, itiraf etmezlermiş!!!

– Oysa ben dürüstüm İlay, işte söylüyorum beynimi, eğer varsa ruhumu teslim ediyorum; onları alıp hamur gibi yoğuracak olanlara, ben de yardım ediyorum. Ta ki istediğim yere varayım! Oysa sen, teslim olamazsın, olsan bile beynin taşlaşmıştır, kimse yoğuramaz onu!

– Galiba öyle, dedim.

Kalktık, ağır ağır ve el ele yürüdük. Hiç konuşmadık, Fatmaların evinin önünde benden ayrılırken:

– Sana hayranım, dedi. Ama şu hayran olduğum varlığını bir gün ezersem... Ezmek istiyorum!

– Akçabardakları da ezmiştin! Biliyor musun her bahar, yeniden büyüyor akçabardaklar.

Güldü:

– Ben kentte yaşıyorum, dedi, farkında değildim.

Ama şimdi öğrendin.

– Seni seviyorum İlay, hem ne kadar çok, hem nasıl... Bilemezsin.

– Biliyorum, çünkü ben de seni öyle seviyorum.

* * *

Ertesi sabah, kapının önünde beni bekleyen küçük Mehmet'ti. Fatma'yı önden yollayıp onunla konuşmaya durdum; pek heyecanlıydı:

– İlay, dedi, beni seçkin komsomollar kampına göndermek istiyorlarmış, ne yapayım? Şu şey, senin nişanlın karar vermiş.

– Allah rızası için gitme Mehmet, burada kal.

– Fakat gitmem daha doğru olmaz mı, yani anlıyorsun... eğer bir şeyler yapacaksak, daha bilgili olmam, iyi bir mevkide bulunmam gerekmez mi?

Midem sancımaya başladı. Şu küçük oğlan, ne büyük bir mesuliyet yüklemek istemekte bana! Şu zamanda hem de! İnançlarımın karıştığı, bizler için tahsilin gerekli olup olmadığına karar veremediğim… Dedem, Mehmet Ali nasıl da yan yana geliverdiler: "Oku kızım, şu komünistlik neymiş, iyice belle ve onların silâhlarıyla çık karşılarına.." "Artık kendi hakkımda kendim karar veremem..." "Düşmanın silâhlarını bilmezsen, onunla mücadele edemezsin!" *"Her insan kafası, daha iyi imkânlara erişmek için, daima şartlanmaya hazırdır."*

Nihayet:

– Bak oğlum, dedim, kıçına bir kırbaç vuracaklar, koş diyecekler. Koşuyu tutturacaksın, öyle bir yere geleceksin ki ne geri dönmek mümkün olacak, ne durmak!.. Eğer kendini tam tanıyıp, varlığın şuuruna varmış olsaydın gidebilirdin. Kal burda, daha öğrenecek pek çok şey var, kendini tanıdıktan sonra; onları tanı. Benim diyeceğim bu kadar.

– Öyleyse söyle nişanlına, seçmesin beni.

Fakat ben, nişanlıma söylemeden önce, bir kere de Arif'e danışmak istedim. Konuşmamızı, düşüncelerimi olduğu gibi anlattım. O duygusuz yüzünde, görmeye alışık olmadığım bir acı belirdi, omzumu tuttu:

– Vah küçük kızım, dedi, çok mu kırdı seni o herif!

– Mehmet'ten bahsediyorduk.

– Bence çok doğru söylemişsin. Mehmet Ali hakikaten gönderilmesine mâni olabilirse, olsun. Çocuğun daha yetişmesi lâzım, sen artık ciddiyetle al bu görevi…

Omzumu sıktı, yutkundu:

– Ve İlay... dedi, üzülme! Senin pek çok şeyin var, davan var... Hayallerin, soruların... Yani sen kendi kendine yetersin, sen...

Konuşmakta zorluk çekiyordu, yüzüme bakınca sustu, elini çekti omzumdan:

– Haydi, dedi, evelallah, küçük Mehmet sana emanet!

Sevgili sarı adam, ne kadar anlayışlısın.

Mehmet Ali geldiği zaman giymek üzere, beyaz çiçekli basma dikmiştim, bir haftadır sırtımdaydı, o akşam onu çıkarıp eski elbisemi giydim. Beyaz çiçekliyi katlarken, artık onu hiç giyemeyeceğimi biliyordum, birine vermeye de gönlüm razı değildi, bohçanın içine koyup yüklüğe kaldırdım.

Mehmet Ali itiraz etti:

– Neden seçmeyecekmişim canım, iyi bir öğrenciymiş, birkaç defa konuştum, işliyor kafası, kolektifte âdeta senin yerini tutmuş!

Bu lâfı eder etmez durup, yüzüme baktı, bir hayli inceledi beni.

– Evet, dedi, o çocukta senin gençliğini hatırlatan bir şeyler var, sen bir yerlere gelemedin, bırak o yetişsin bari, bırak onu bana.

Aklıma, birkaç sene önce karaladığım bir şey geldi, cevap olarak onu okudum Mehmet Ali'ye:

"Hey sen,

Bana bak, gel küçük kukla!

Zıpla, kalk, otur.

Küçük kukla, küçük kukla haydi gül.

Şimdi ağla!

Aa gülüyor, bak şimdi de ağlıyor..

Tabii ağlayıp gülecek çünkü BEN istedim! Şimdi yat küçük kukla.

Şu hançer saplanacak bağrına, ıstırap çekeceksin, haydiii!

Ohoo, sahiden ıstırap çeker gibi, yoksa duygusu mu var?

Bilmem hiç düşünmedim, fakat sıkıldım ondan. Öl küçük kukla. Öl!"

– Aman ne duygulu, fakat ne demek istiyorsun İlay?

– Asırlar önce bir adam bana dedi ki Mehmet Ali; ben artık kendi hakkımda kendim karar veremem, işte bu cümle ile ilgili olmasın?!

– Ne aptalmış o adam! Sevgili ak çiçeğim, aslında... evet doğru. Fakat bende var bir sapıklık, bir duygu bu, bilmiyorum, hep gözlendiğim hissi içindeyim. Kukla falan değilim de... Yani, babamı hatırlıyor musun nasıl takip ederdi beni, soruları hiç bitmezdi. Yani çocukluğumda başladı bu duygu, onların kabahati değil!

– Neler sorardı baban?

– Ne yapıyorsun o kızla, seni kastederdi. Öpüşüyor musunuz, memelerini tuttun mu, bacaklarını elledin mi? Hayır, hayır deyince de, alay ederdi; sen erkek değilsin be, anan orospuydu, ben de tam erkeğim, nedir eksikliğin be Mehmet Ali? O kadar utanırdım, o kadar ezilirdim ki! Babam böyle. Köylünün karşısında ise Conov yoldaşın oğlu, orospunun oğlu idim!

– Annen öyle değilmiş ki, biliyordun.

– Ne fark eder, kaç yıl kendimi orospu çocuğu gibi hissettikten sonra, köylü beni öyle sanıyor belledikten sonra, ne fark eder? Anama pek kızamadım da, babama... hepinize, senden başka bütün köylüye diş bilerdim. Bazı geceler uykudan uyanır, kıvranırdım, köyü ateşe vermek isterdim. Kalkardım yataktan, derken Con Ahmet'in arkamdan gelip, bana mâni olacağını düşünürdüm, nefesini ensemde hissederdim. Vazgeçerdim... Bazen de babamla birlikte köyü ateşe verdiğimizi hayal ederdim, tepenin üstündeki kayalara çıkıp, yanıp kül olan köye beraberce bakacaktık! İnsanlar cayır cayır yanarlarken kollarını uzatıp bize yalvaracaklardı; bir yudum su!

Evet bize, Conov yoldaşla orospunun oğluna! Allah kahretsin, bu hayaller bana zevk veriyordu, zevk veriyordu.

Sevdiğimin bunca yaralı olduğunu hiç bilememiştim, kolum kanadım kırıldı, burnum sızlıyordu. Şu koca adamı avuçlarımın içine alıp, bütün dünyaya karşı korumak istedim bir an. Sana kimse bir şey yapamaz bir tanem, hiç kimse... Ben koruyacağım seni! Nasıl bir merhametle bakıyordum yüzüne ki, irkildi:

– Yok çiçek kız, bana acıma. Geçti hepsi. Şimdi güçlü olduğumu görmüyor musun, artık ne Con Ahmet'in ne orospunun oğluyum, bir süre sonra Bulgar Komünist Partisi üyesi olacağım ve görevlisi Mehmet Aliyef yoldaş! Düşünebiliyor musun?.. Babam mı gözledi, aşşağladı beni ve bütün köylü onu it yerine mi koydu, bana acıdınız mı, ah hiç aldırdığım yok, hiçbirinize! Cevabım açık; Mehmet Aliyef, B.K.P. müfettişi!

– Canım sevgilim, dedim ona, sen hâlâ daha yakmak istiyorsun köyü!

– Haydi canım sen de!

– Tepedeki kayalara çıkmayı hâlâ istiyorsun, anlamıyor musun, partidir o kayalar, partidir!

Bilmiyorum gibilerden omuz silkti, gözleri bir garip ateşle parlıyordu, hani yeşil benekler? Kızıl kahverenginin ışığında kaybolmuş tümü! Sanıyordum ki, ona bazı şeyleri kabul ettirebilirsem, vazgeçer şu gelmek istediği yerden. Hâlâ umutluymuşum demek, sabırla izah etmeye çalışıyordum:

– Baban seni takip edip, sorgu sual açtığı için, babandan nefret ediyorsun! Ya parti ne yapıyor, onun gözleri hep üstümüzde değil mi, hep onun sorularına cevap vermek zorunda değil miyiz, bizi aşşağlamıyor mu, ezmiyor mu? Tek Con Ahmet var, o da parti... Sen de tutup partili olmak istiyorsun; ezilen değil, ezen olmak istiyorum demiştin, tamam! Fakat ıstırabın kaynağı odur, kaynağa dönmek istiyorsun. Sanıyor musun

ki, partili olunca, gözlenip, sorgu suale hedef olmayacaksın? Hayır, devam edecek. Bak düşün. Bulgar Komünist Partisi Genel Sekreteri olsan bile, yine gözleneceksin, Sovyet Birliği Komünist Partisi denetleyecek seni!

– Babamı it yerine koyan köylü ve parti, ha? O ikisi de eş değerli mi?

– Off, Mehmet Ali, off!

dedim, soluğum ciğerlerimi yakıp, alev gibi çıktı ağzımdan, derin derin nefes alarak, ferahlamaya çalıştım.

– Ne o, dedi, koşmuşsun gibi soluyorsun, cevap veremedin çünkü!

– Bir yandan babanı devirmek istiyorsun, bir yandan da köylü tarafından çoktan devrilmiş olan babanın öcünü, herkesten çıkarmak istiyorsun, meselen baban! Çare bulmak zor, sen kendin halledebilirsin, eğer istersen..

Ellerini açıp kapattı, artık onlar sert, kaba görünümlü değil, Bulgar elleri gibi, bakımlı, kalem kâğıt tuttuğu belli oluyor, ancak çok cansız. Hele Arif'inkilerle mukayese edersem… Anlamla anlamsızlık mukayese edilebilir mi?

Cevap vermemişti, ben sürdürdüm konuşmamı:

– Seninki öyle bir gaye ki, ulaştığın an, değerini yitirmiş olacak, boşluğa yuvarlanacaksın!

– Artık sus, dedi.

* * *

Son akşam ırmağın oraya gittik, bir zamanlar yaptığımız gibi. Mehmet Ali, izin almış benim için, iki saat erken bıraktılar. "Yevmiyeni kesmelerine mâni olamadım ama..." dedi, sanki tasamdı!

Suya taşlar attık bir süre, eski günleri konuşup eğlendik... Birden aklıma geldi:

– Mehmet'in komsomol kampına seçilmesi işi ne oldu?

– Ha, dedi, dinledim seni, Mehmet'in şimdilik seçilmesini engelledim, al oğlanı turşusunu kur bakalım… Yoksa... yoksa bir tanem, onu da kendine mi benzetmek istiyorsun?

– Çok mu kötü olur bu?

Aldırmadığını göstermek için, elini salladı. Aslında bu son akşam ondan beklediğim bir küçük umuttu. Kendisini beklememi söylemesini istiyordum galiba.

– Hâlâ o yasak kitaplardan okuduğun oluyor mu İlay?

– Karar vermiştik, birbirimizi ilgilendirmeyen şeyleri söylemeyecektik.

– Bu beni ilgilendirir, hapse girmene dayanamam. Kim buluyor sana bu kitapları?

– Başını dizime koy da, saçlarınla oynayayım Mehmet Ali…

– Lâfı değiştiriyorsun, pekâlâ... Yalnız şunu söyleyeyim sana ben, komsomol sekreterine de, Arif'e de, bir zaman bu köye yasak şiirler falan girdiğini, tedbirli olmaları gerektiğini anlattım.

En yapma gülücüğümü salıverdim yüzüne karşı:

– Aman, Arif o kadar büyüdü mü, böyle şeyleri söylüyorsun ona?

– Komsomol sekreter yardımcısı olacak, hiç fena değil... Ciddi bir adam; onu kurnaz, bir yer elde etmek için Stefan'a yaltaklanıyor sanmıştım ama değil, kendi çapında bir hayli bilgili de, tesir altına alıyor insanları. Bir garip gücü var galiba, neyse, bu gücünden faydalanalım dedik. Resmen yapılmayacak tayini de bir denenecek, senin arkadaşın değil mi o?

– Aa canım, daha ziyade Fatma'nın arkadaşı, bazen hep beraber geziyoruz, evet dediğin gibi bilgili, bize diyalektikten falan bahsediyor.

– Fakat sana tesir edemez değil mi, edemez! Aman İlay, ne yaptığını sanıyorsun kuzum, kime karşı mücadele ettiğinin farkında mısın?

– Bu son akşamımız Mehmet Ali, dedim, böyle şeyleri konuşmasak olmaz mı?

– Yoo ak çiçeğim, geldiğimden beri, hep benden konuştuk, didik didik ettin beni, savunmak zorunda kaldım. Şimdi seni konuşalım, dün gece düşündüm de, yahu dedim; bu kızı bunca yüceltiyorum, ama nesi var onun? Kimdir, nedir, ne yapmak istemektedir? Bak yanlış anlama, bu sorularla sana olan sevgimin ilgisi yok, o ayrı bir şey, mantıkla, akılla, şunla bunla izah edilemez, sana mecburum. Ama seni tanımıyorum ki!

Gelip kucağıma yatmamıştı, ben onun yanına gittim, yüzükoyun uzanıp yere, başımı dizlerine gömdüm. Deminden beri yalan söylediğim için suçluluk duyuyor, yüzümü ondan saklamak istiyordum, hem temasına ihtiyacım vardı.

– Kimseyle mücadele etmiyorum Mehmet Ali, dedim. Şimdilik kendimi tanıyorum, kendimi koyuyorum ortaya!

– İyi, ortaya koyabildiğin nedir; ezilmişliğin, horlanmışlığın, hakkının yenmişliği, kısaca tutsaklığındır İlay, var mı başkası?

– Yok, ama bu söylediklerin o kadar mühim ki, yani tutsağın tutsak olduğunun farkına varması… Mamafih ben bunları kastetmedim, bir insan olarak varlığımın şuuruna varıyorum, bu varlık bana yardımcı oluyor, milletimin şuuruna eriyorum!

– Biraz karışık.

– Milletim bir bütündür, zaman içinde akıp gider. Benim şu kısa ömrümü alırsak ele… Eh bir bütünün, zamanın bir parçası içinde tutsak olan kesimine düşmüşüm, nedir benim ömrüm, şu ezelden ebede akıp giden milletimin hayatını düşünürsen… Nanca zavallı ve küçük kalır!

– Allah Allah, deli misin ne, zamandan, bütünden sana ne, görüp yaşadığın hayat senindir, feda mı edeceksin onu?

– Kim demiş feda edeceğim diye, varlığımın şuurundayım diyorum sana, kendime saygı duyuyorum, kendime güveniyorum. Sorumluluğumun farkındayım, ancak bu sorumluluk tarih içindedir, şu kısa zaman parçası yani benim ömrümle sınırlı değildir!

Elleriyle tutup kaldırdı başımı:

– Neden saklanıyorsun, yüzüme baksana.

– Sana değmek istemiştim.

Sarıldı bana, çocuk sallar gibi, kollarının arasında salladı:

– Sevgilim, dedi... ak çiçeğim, bir tanem; ne olur kötü işlere kalkışma, ne olur! Bütün o tevkifler, işkenceler, İlay canım benim, yalvarıyorum sana, lütfen... Ne düşünürsen düşün, ama hiç hareket etme. Kımıldama yerinden! Bana teslim ol diye yalvaracaktım, ama artık iyice anladım ki mümkün değil, öyle değil mi?

– İkinci bir Mehmet Ali istiyorsun yanında, söyle, kendinden bunca nefret ederken, o ikincisine tahammül edebilir miydin?

– Kendimden nefret ettiğim falan yok, yanılıyorsun, ikinci Mehmet Ali'ye tapardım! Olamayacağına göre bırak şimdi bunu. Senden rica ediyorum, ellerini ayaklarını öpeyim bir tanem, ne düşünürsen düşün, hiç ama hiç harekete geçme, çünkü yine Razgrat'ta şurda burda teşkilâtlar kuruluyormuş, Arif'le konuştum, olabilir dedi. Anlıyor musun; kımıldama yerinden. Dur, dur ve beni bekle. Bekleyeceksin değil mi?

– Her dakika.

– Söz veriyorum sana, ne olursa olsun mâni olmaya çalışsalar da, gelip seni alacağım! Bana uy demeyeceğim, yaptıklarımdan haberin bile olmayacak, sadece beraber olacağız, böyle taş atacağız ırmaklara... dünyanın bütün ırmaklarına... Söz veriyorum sana.

İşte istediğim şeyleri söyledi, ona hiç inanmadım. Ama bekleyeceğimi o kadar iyi biliyorum ki…

Fatma, Arif, Rıza... Kimse bana sevdiğim hakkında sual sormadı. Ben de anlatmadım, sanki hiç gelmedi Mehmet Ali, on gün beraber olmadık! Bazen kendi kendime; "Gelmedi ki... diyordum. Sen hayal ettin, her zamanki gibi, ama bu kez hayalin pek güzel değildi. Olabilir, olabilir ya.."

Mehmet Ali geldiği zaman, hemen evleneceğiz. Ona, Rıza'nınki gibi bir iş verecekler. Con Ahmet'in evine yerleşeceğiz. Önce çok iyi bir temizlemek lâzım evi, şöyle içine dışına badana da çekmeliyim. Tahtaları ovmalı, bal gibi sarartmalı. Hem canım niçin topladığım lavanta çiçeklerini attım, onları torbalara yerleştirip, şiltelerin, minderlerin altına koyacaktım. Güzel kokmalı evimiz… Perdeleri, kilimleri falan da yeniden yıkamalı, durdukları yerde kirlenmişlerdir. Evin küçücük bahçesi var, ne kadar iyi değil mi… Çiçek ekeceğim: Karanfil, fesleğen, akşamsefası, gül… Güller. Gül!

Gülmeye başlıyorum, ne kadar çok gülüyorum. Ama insanın ağlayamaması ne fena! Şöyle içimden gelse yaşlar, sel gibi inse gözlerimden... aksa aksa... biliyorum, göğsüme döktükleri kurşunun ağırlığı, kaybolacak!

Günler birbiri ardına gelip geçiyor. Mehmet Ali'nin söylediği gibi, Arif'i kolektiften alıp, komsomolda, daha yetkili bir göreve verdiler. Sıfatı, sekreter yardımcısı değil, ancak onun yapacağı işleri yapmakta. Dörtlü toplantılarımız devam ediyor.

Pek çok şeyi tartışıyoruz. Arif, artık tam güvenilir adam olduğu için, onunla beraber görünmekten hiç çekindiğimiz yok! Haftada bir iki gece, Rıza ile eve geliyorlar, çocukları annelerinin yanına yollayıp biz Fatma'nın odasında oturup konuşuyoruz…

Mahsül toplandı.

Bir akşam kamyondan inince, Belediye'de hademelik eden Vasil çıktı karşıma, yoldaş Karov'un beni beklediğini söyledi, derhal gitmeliymişim yanına!

Şu geçen seneler Stefan'ın yüzüne ne bir çizgi çizdi, ne mana ekledi. Yine tombul kırmızı yanaklı, yine çocuksu güleç yüzlü. Yuvarlak gözlüklerinin altında boncuk mavisi gözleri fıldır fıldır. Yeni yıkanmış olmalı, saçları bulut yığını gibi kafasının üstünde, çok kıvırcık, çok sarı bir bulut yığını! Beni kovduğunu unutmuş galiba, kendince bir sıcaklıkla, gülerek karşıladı, yer gösterdi, sigara ikram etti:

– Kullanmıyorum, dedim.

– Keşke içseydin, iyi bir sigara bu.

– Hiç başlamadım, bir hayli pahalı bir zevk.

– Evet, hem sağlığa zararlı, başlamadığın iyi olmuş. Seni buraya neden çağırdığımı merak ediyorsundur, şey pek mühim değil yahut mühim; kolektif çalışmalarında yapacağım değişiklikler hakkında fikrini almak istiyorum.

Oturduğum sandalyeye bir yerleştim, demek farkında olmadan korkmuşum ki, rahat nefes aldım, alçak gönüllülük tasladım:

– Benim mi, nasıl fikir verebilirim ki size?

– Biliyorsun parti eğitim sorumlusu oldum!

Tabii kendisini hararetle tebrik ettim.

– Tabii bu iş bana, komsomol eğitim sorumlusu olmaktan daha fazla mesuliyet yüklüyor.

– Anlıyorum, dedim, fakat ben ne yapabilirim?

– Mehmet Ali bahsetmedi mi?

– Hayır.

– Garip, onunla konuştuktu bu meseleyi.

Cevap vermedim. Sen burada mıydın bir tanem. Evet hatırlıyorum, Stefan'la benim hakkımda konuştuğunuzu söylemiştin; fakat neydi, ne içindi? Stefan üsteledi:

– Demek hiç anlatmadı konuştuklarımızı?

– Hayır yoldaş Karov, anlatması mı gerekiyordu, belki anlatmıştır, ben hatırlamıyorum, çok oldu gideli.

– Sadece birkaç ay! Gerekmezdi anlatması, ama anlatabilirdi ne de olsa karısı sayılırsın.

Ne kadar yorgunum.

– Hayır, sadece nişanlısıyım.

Israr etti; aramızda büyük bir aşk varmış, evlenecekmişiz! Ayakta, sağ elindeki cetveli sol avucu içine vura vura konuşuyordu. Şu hareketi sinirime dokunuyor, belli etmemeye çalışıyorum, sanırım bir gülücüğü dudaklarımda dondurmaya muvaffak oldum. Geleceği parlakmış Mehmet Ali'nin, Peter Beron'dan mezun olduktan sonra, bir köye hem öğretmen, hem komsomol sekreteri olarak tayini imkân dâhilindeymiş. Kendimi öyle bitkin ve konudan uzak hissediyorum ki, adamın nereye varmak istediğini tahmine bile çalışmıyorum, o söyledikçe baş sallıyorum. Nihayet cetveli fırlatıp attı masanın üstüne:

– İşte bunları konuştuk onunla, ben dedim ki; senin gibi geleceği olan bir genç, bir işçi kadınla evlenemez, bu onun nasıl söyleyeyim, sosyal durumunu etkiler, sınıfına gölge düşürür. Partiye kabulü zorlaşır. Bana hak veriyorsun değil mi İlay, gülümsediğine göre hak veriyorsun! Evet, meselâ onun Vera ile evlenmesi, istikbalini garantiye almak bakımından sağlam bir anlaşma olur.

Demek yine Vera! Yoksa Mehmet Ali, Stefan'ı benden müsaade almaya mı memur etti, neler dönüyor kuzum?

– Çok haklısın yoldaş Karov! Vera ile evlilik istikbal garantisidir!

– Evet, değil mi?.. Fakat o, kabul etmedi. Oysa onunla evlenip, seninle ilişkisini sürdürebilirdi. Neyse... O, aksini tercih edecek galiba!

Sesimin bir feryat gibi çıkmasını önleyemedim artık:

– Anlayamıyorum, neler söylüyorsun sen?

Fakat Stefan'ın yüzünde beliren memnuniyet ifadesine çarpınca bakışlarım, kendime hâkim olmam gerektiğine bir kere daha karar verdim. Seninle eğleniyor bu herif, yalan söyleyecek bir sürü, sakın inanma İlay, soğukkanlı ol, dikkat! Konuşmaya başlayacak yine... Konuştu da:

– Galiba bir pot kırdım İlay, kusura bakma, bildiğini sanıyordum.

– Yorgunluktan olacak kafam hiç çalışmıyor yoldaş Karov, lütfen ne demek istediğini açıklar mısın?

– Sözlerim şaşırttı seni, Mehmet Ali ile Vera'nın beraber yaşadıklarını bilmediğini, tahmin edemezdim tabii.

Meğer yalanı bu imiş! Ne saçma bir yalan, hiç inanılacak gibi değil. Takın yüzüne gülücüğünü kızım, haydi İlay. Dizlerinin titremesi olur mu şimdi, yalandır söylediği, iyi biliyorsun, doğru otur, dik otur, gülümse İlay, parmaklarını sıkı sıkı kilitle birbirine, sık daha kuvvetle sık. İyi!

– Ooo, ben de hiç diplomat olamam, söylenmeyecek şeyleri söyler, şaşırtırım insanları, yoksa üzüldün mü İlay. Oo kusura bakma, tahmin edemezdim bilmediğini.

– Yoldaş Karov, şuraya oturduğumdan beri gerçekten çok şaşırttın beni, buraya kolektif meselelerini konuşmak üzere çağırttığını söyledin, sonra Mehmet Ali'den lâf açtın, kuzum ikisi arasında var mı bir ilgi? Senin eğitim görevlisi olmanla, Vera, Mehmet Ali ilişkisinin bir dahli mi var?

– Hayır hayır, onların dahli yok. Ben seninle ilgili konuştum aslında, doğrusu bu. Mehmet Ali rica etti, seni eşi olmaya lâyık bir göreve getirmemi istedi. Zaten Vera ile yaşıyorlar derken abartmış olacağım, sadece onların evinde pansiyon

kalıyordu, Peter Beron'da beraber okuyacaklar, beraber çalışıyorlar falan, o kadar! Yani sakın üzülme. Her akşam buluştuğunuz zaman bunları sana anlatmıştır diye tahmin ettim, onca saat ne konuştunuz kuzum?

– Her akşam buluşup da onca saat konuştuğumuzu bildiğine göre, nelerden bahsettiğimizi bilmemen, ayıp sayılır yoldaş.

– Hayır, sevgili çocuk, ne sizi takip ettirdim, ne dinledim. Mehmet Ali de, sen de yakın arkadaşlarımsınız benim.

– Yaa!

– Yaa! Ya… işte bu yüzden artık benimle çalışacaksın! Bak bir sır daha vereceğim sana, Mehmet Ali aslında buraya görevle geldi, yani seni görmeye değil. Neyse, görevlerinden biri de senin hakkında rapor hazırlamaktı. Benimle bunu da konuştu…

– Çok iyi, benim hakkımda ona neler anlattın?

– Ne anlatacağım, hakkında söylenebilecek sözlerin en mükemmellerini söyledim.

– Oh, senden bunu beklerdim yoldaş Karov!

İkimiz de gülmemizi tutamadık, aynı anda bastık kahkahaları…

– Ah İlay, dedi, ah İlay biz seninle ne iyi arkadaş olabilirdik, o ayı uğruna bıraktın beni, budala, küçük budala! Biliyor musun pek yakında evleniyorum.

– Ne güzel yoldaş, sevimli bir haber.

– Kız da sevimli, eh neyse işimize dönelim. Mehmet Ali seni seviyor mu, yoksa sana acıyor mu, tartışılabilir. Ona olan aşkını biliyor, sadakatini de... Neyse, şimdi bize kalan, seni ona lâyık bir eş yapmak!

– Doğrusu işiniz zor! Nasıl becereceksiniz?

Beni kolektif görevlisi yapacakmış, yani Arif'ten boşalan yere tayin ediliyormuşum, kendisine de yardımcı olacakmışım. Yani sosyalizmin ilkeleri doğrultusunda, halkı ve gençleri eğlendirerek, eğitecekmişiz!

– Şen Saatler, Tarım İşçileri Günü, Hayvan Bakıcıları Günü, bütün bayramlar..

– Zaten var bunlar.

– Ama daha değişik açıdan yorumlar getireceğiz bugünlere, sonra büyüklere tahsis edilen bazı günler olacak, Marks, Lenin, Paisiy, Rakovski, Peter Beron ve günleri…

– Evet?

– İsimleri kutlama, eğlence falan, fakat gerçekleştirilen halkın eğitimi olacak! Yani o kuru seminerler veya konferanslar değil de, eğlence, anlıyor musun?

– Evet.

– Ve böylece seni tarım işçiliğinden sıyırıp, aydın sosyal sınıfın bir üyesi yapıyorum, nişanlına lâyık bir mevki elde ediyorsun.

– Eksik olma yoldaş Karov.

– Yalnız senden istediğim tam bir sadakat, beni atlatmaya kalkmayacaksın.

– Aklımın ucundan bile geçmez!

– Geçmemesi gerekir, çünkü sadece senin çıkarların söz konusu!

– İşe ne zaman başlayacağım?

– Yarın.

Yanından ayrılıp da, kendimi sokağa attığım zaman, tam sersemlemiştim; şu işe bak, diyordum. Mehmet Ali'yi sevdiğim için beni TeKeZeSe hademeliğinden kovan adam, şimdi Mehmet Ali'ye lâyık bir eş olabilmem için, kendine yardımcı tayin ediyor! Ve bu arada nişanlım hakkında bir sürü yalan kıvırıyor. Bu nasıl bir orospuluktur, aklım kesmiyor. Gruba anlatıyorum; Fatma hiç düşünmeden, herifin hâlâ bende gözü olduğunu iddia ediyor. Arif, bunun Karov'un düşüncesi olamayacağını, içinde bir parti hesabı aramamız lâzım geldiğini söylüyor, Rıza onu tasdik ediyor. Beraberce düşünüyoruz, partinin hesabını, çıkaramıyoruz.

– Hâlâ benden ne bekleyebilir bu adamlar?

– Gerçekten Mehmet Ali rica etmiş olmasın?

– Yok efendim, benim haberim olurdu, oğlanın aklından geçmedi böyle bir şey. Mehmet Ali'nin ve senin üzerinde bir plan yapılıyor, ne olabilir?

Ne?.. Ne?..

– Peki sen Arif, Karov'un ağzını arayamaz mısın?

– Hemen değil, kuşkulanır.

– O hâlde bekleyip göreceğiz.

– Evet, sen şimdilik iyi çalış bakalım.

Böylece beklemeye karar verdik. Mehmet Ali ile Vera hakkında anlattıklarını, şöyle bir söyleyip geçmiştim. Ciddiye alıp üzerinde durmadılar. İyi çocuklar! Oysa ben, bir hayli buruktum, şaşkındım. Sarı çıyan, sevgilimi umutla bekleme zevkini bile elimden almıştı, kuşku insanın gönlüne düşmeyegörsün!..

Beş duyguma, beş daha katıp sana dönüyorum Mehmet Ali, sarıp sarmalıyorum seni... Tutsağısın sevdamın! Tekrarlıyorum ha bire: Beni düşün, yalnız beni düşün... Aklından, yüreğinden hiç çıkarma… Kan gibi dolaşayım damarlarında, ben... Ben tek sevdiğinim. Ferahlarsan, benden bil. Sancılanırsan, yine benden. Rahmetin de benim, belân da. Benimsin… Yalnız beni düşün. Çünkü ben, öyle yapıyorum... Rahmetimsin, belâmsın. Her şeyimsin sevdiğim.

* * *

"Sevgili İlay, rahat bir yolculuktan sonra buraya geldim. Peter Beron Enstitüsü gerçekten…"

"Allah kahretsin sırası mı şimdi okulu tarif etmenin, ne yazacağım İlay?.. Sana yazmıyorum ki aslında, bizim sekretere, sizin milise, Stefan serserisine… Mektup eline ulaşmadan, hepsi teker teker okuyacaklar, düşünecekler, dosyama birkaç not düşecekler. Eh, okulu tarif etmekten daha zararsız ne olabilir?

Sana yazıp, söylemek isterdim ki; otobüsümüz köyü terk ederken gözlerim doldu, yanımdakilerden utanmasam hıçkıra hıçkıra ağlardım. Kendimi tuttum ve neden ağlamak istediğimi düşündüm. Ayrılıyoruz diye mi?.. Ama bunu biliyordum, on gün için gelmiştim ve seninle evlenmeyi hayatımın gayesi yapmaktan çoktan vazgeçmiştim. Sen, hedefim doğrultusunda benimle yürüyecek, desteğim olacaktın! Desteğinden mahrum kaldım, bu var. Senin değişmiş olacağını düşünerek, içine düştüğüm yanlış var, yani benim zaafım? Hayır, ikisi de ağlama sebebi olamaz. Senden ayrılmak istemiyordum İlay! Doğrusu bu. Tutarsızlıklarımı gösterdiğin zaman, karşında ezildim, tenin tenime değdiği zaman; yandım!..

'Gitme, kal.' diye yalvardığın zaman ise, bir an güven geldi içime; işte, bensiz yapamaz şu kız dedim. Hayatını avuçlarımın içinde hissettim, gururlandım. Keşke kalabilseydim yanında, o an seninle toprakta köstebek olmaya razı gelebilirdim. Elimde mi ki?.. İzah ettim; artık kendi hakkımda kendim karar veremem, benim için seçilen yola girmeye mecburum, bu bir. İkincisi, o yol bir kez göründü mü bana, artık başka hiçbir şeyin önemi kalmıyor. Yalnız senin yanında cazibesinden bir şeyler yitirdi, o kadar.

Her şey karmakarışık, sahiden hâlâ köyü yakmak istiyor muyum? Senin yanında emin değilim; gözlerindeki hangi sihirdir, ne biçim sihirdir ki içimdeki nefreti eritiyor. Oysa 'nefret'ten başka ne var bende? Kanım, iliğim, yüreğim, kafam... Tümü de bu nefretin parçaları değil mi?

Sana yalvardım, beni beklemeni söyledim, o an inanıyordum geri dönüp köye seni alacağıma, oysa şimdi bilemiyorum, imkânım olacak mı? Beni şaşırtan şey gerek komsomolda, gerek okulda büyük yoldaşların seninle, hatta aramızdaki sevgiyle ilgileniyor görünmeleri. Sanki iyi niyetle bakıyorlar aşkımıza. Bunu anlamıyorum. Fakat umutlanıyorum.

Ah İlay, dediğin gibi yolların, mesafelerin ötesinden uzanabilsen bana, şu sebebini bilemediğim kızıl öfkenin üzerine serin sular döksen, nefretimi eritsen. Ah İlay. Gözlerini görebilmek umuduyla gökyüzüne bakıyorum, şu engin mavilik eksik geliyor bana. Gözlerinin derinliği… İlay, seni düşünmeden edemiyorum.

Fakat şu mektubu tamamlamalıyım artık, Vera'ya kendisini gezdireceğime söz verdim. Yatağın dışında ne kadar sıkıcı bir kız!"

* * *

Kolektif işleri sorumlusu olarak; çalışmalara yeni bir yön vermek, gençleri ve halkı eğlence adına eğitmek ve uyutmak için göreve başladım. Stefan'ın odasına yakın, küçük bir oda verdiler bana, bazen orada, bazen kolektif salonunda bulunuyorum. Tarım işçisi ücretleri üzerinden yevmiye alıyorum. Daha fazla para vermeye, güya eğitim seksiyonunun bütçesi müsait değilmiş. Aslında; tarım işçisi olduğumu, istedikleri an beni toprağa döndürebileceklerini, ayda bir kez hatırlatmak istiyorlar galiba… Aldırdığım yok.

Birkaç ay, yeni uygulamaya göre, seçilecek şiirler, oynanacak piyesler, yeniden kurulacak mandolin grubunun çalacağı türküler üzerinde çalıştık. Mandolinin türkülere uygun bir çalgı olmadığını, saz almamız lâzım geldiğini savundumsa da yutturamadım! Stefan, maksadın türkücü yetiştirmek değil, vakit geçirtmek olduğunu söyledi, hem saz gerici, mandolin ilerici çalgı aletleriymiş!

Ayrıca her fırsatta hatırlatılacak, köylünün kafasına kazılacak Rus ve Bulgar büyükleri vardı. Marks, Lenin vs.den sonra Peter Beron'u seçmek istedim, ne de olsa dolaylı yoldan sevdiğimle ilgili! Adam Avusturya'nın Brasova şehrinde hekimlik yaparken, 1824'te ilk Bulgar alfabesini bastırmış. Bu rezalet, "Riben Bukvar, Balıklı Alfabe" diye, halk arasında süratle yayılmaya başlamış, falan… Biz, Stefan'la oturup, bir "Şen Saat" sırasında, dans eden gençlere, adamı nasıl benimseteceğimizi tartışıyorduk. Ben:

– Duvarları adamın resimleriyle süsleyelim ve resimlerin altına, muhtelif köşelere yazılar yazalım, diyelim ki; bir milletin varlığını sürdürebilmesi için; diline ve alfabesine sahip olması gerektir, işte Peter Beron… Sonra, "Tutsak Bulgar'ın ilk uyanışı; dilini, alfabesini tanıma şuuruyla başlamıştır." Dilin ve yazının ne kadar mühim olduğunu…

Stefan ise, şöyle sloganlar teklif ediyordu: "Gaddar Osmanlı'ya, aydının ilk dersini veren, Balıklı Alfabe'nin mucidi Peter Beron'u gönlümüzde yaşatalım." "Balıklı Alfabe, Osmanlı'yı bir zavallı balık gibi yuttu." "Osmanlı emperyalizmi, Balıklı Alfabe karşısında…" "Canavar Osmanlı'ya ilk ders…"

Velhasıl umumiyetle ben, tutsağın uyanışına; değerlerine, kültürüne sahip çıkma hareketinin başlangıç olacağını vermek, Stefan ise Osmanlı'ya küfürleri tekrarlamak istiyordu:

– Bak, diyordu, Bakovski'yi düşün, herif Kırım harbinde, Osmanlı karargâhına tercüman olarak girmeyi başarıyor, en küçük sırlarına kadar vâkıf oluyor, derken Bulgar isyancılarının başına geçiyor, var mı bunun kültürle ilgisi, yok. O hâlde vur kızım Osmanlı'ya! Bir insanı babasından, dedesinden utandırmaya muvaffak oldun mu, planında büyük adım atmış olursun.

Öyle heyecanlı ki, sanırım böyle anlarda benim Türk olduğumu unutuyor. Zaten unutması için elimden geleni yapıyorum. Seni pis murdar casus Rakovski! Benden daha mı iyiydin?!

Yoldaş Karov ile uzun uzun tartışıyoruz, sonunda kendi sloganlarımdan bir ikisini mutlak kabul ettiriyorum ve başarım hoşuma gidiyor. Soruyorum Arif'e:

– Artık beni eyleme geçmiş kabul edebilir misin, ha Arif?

– Bebeğin ilk adımları, eh pek fena sayılmaz. Eylem değilse de, anladığın bazı şeyleri uygulama imkânı elde ediyorsun, fena değil! Soruların bitti mi?

– Yaşadıkça sorularım tükenmez!

– Övünmen de!

– Evet ama böyle iyiyim, sen de memnunsun benden!

– Şımar bakalım sarı kız!

Bu da doğru, Arif'ten çok çekinmeme rağmen, ona şımarabiliyorum. İlay Eminova'nın sorumluluğunu rahatça yüklendiğini bildiğimden olsa gerek. Sırf bu hâl için bile kendimi mutlu saymalıyım!

Altı yedi ay böyle geçti, arada sırada Mehmet Ali'den ve annemden aldığım kısacık mektuplardan, sağlıklı olduklarını öğreniyorum. Annem, bir ilkokul çocuğununkini andıran, eğri büğrü harfleri ve imlâ hatalarıyla dolu mektuplarında, oradaki büyükler sayesinde rahatlarının yerinde olduğunu yazıyor, beni soruyordu. İyi miymişim, yoruluyor muymuşum, saçlarımı kesmiş miyim, bana bir ev verilmiş mi?.. Bu evden kastettiği Mehmet Ali olmalıydı! Onu sormuyor ama herhâlde, hâlâ nişanlım sayıp saymadığımı merak ediyordu. Ben de rahatlasın diye, Mehmet Ali ile evlenince, yoldaş Conov'un evine geçeceğimizi, yazıyordum.

Mehmet Ali ise ilk mektubunda okulunu anlatmıştı. Gerçekten muazzam bir bina imiş. Şehrin dışında dört katlı, kocaman bir sarı köşkmüş. Meğer; eskiden soyluların, emekçileri nasıl sömürdüklerine dair bir örnek olsun diye yıktırılmamış o köşk, enstitü hâline getirilmiş! Bir zamanlar soyluların bencil hislerine, arzularına hizmet eden, yüzlerce dönüm arazi içinde yapılmış bina, eğer canlı olsaymış, şimdi bu araziyi değerlendiren laboratuvarları, zooloji ve botanik sahaları, spor tesisleriyle övünür; kendisinin sosyalizme nasıl bir hizmetkâr olduğunu görürmüş. Ne yazık canlı değilmiş, şu görmüş geçirmiş taş, tahta, cam yığını bina!

Mektubunu bir hayli komik hâle getiren şu propagandayı, herhâlde aramızdaki okurlar için yapmıştı. Benimse ona yazacak pek bir şeyim yoktu; tayinim, yoldaş Karov'un, şu aydın kafanın yanında çalışmaktan duyduğum mutluluk… "Tabii seninkiyle mukayese edilmez ama, ben de çalışıyorum ve öğreniyorum Mehmet Ali… Hâlâ burada seninle konuştuğumuz

günlerin heyecanı içindeyim, öyle öğrenmek ve büyük ideolojime hizmetkâr olmak arzusuyla yanıyorum!"

Artık ne anlarsa anlasın! O Vera'dan bahsetmiyor, ben de sormuyorum. Stefan'ın bu konuda bana yalan söyleyip söylemediğine hâlâ emin değilim, bir daha hiç değinmedi bahse. Fatma'ya diyorum ki:

– Hiç belli olmaz, bir gün Mehmet Ali, sosyalizme daha iyi hizmet edebilmek için, bencil arzularından sıyrıldığını ve Vera ile evlendiğini yazar, benden tebrik beklerse… Stefan doğru söylemişti diyeceğim. Başka türlü öğrenmeme imkân yok.

– Canım, diyor, söyleyelim Arif'e, çaktırmadan sorguya çeksin Karov'u.

– Hayır, sakın! Bazı konularda emin olmaktansa, şüphe içinde beklemek daha iyi.

– Şaşıyorum, şu aklına başına rağmen, bir küçük budala kız gibi kaldın Mehmet Ali mevzuunda… Farz et ki o, Vera ile…

– Yoo farz edemem, sevdamıza kuşku düşmemeli. Fatma be, bence sevmek şüphelenmemek, demektir. Sence?

Bilmem anlamına omuz silkiyor. Hâlbuki Arif'in ismi dua olmuş dudaklarına, tespih gibi çekmekte. Bazen onu kıskanıyorum, gerçi Arif, bu büyük aşktan habersiz görünmekte ama, o kadar beraberler, paylaştıkları onca şey var ki… Aynı gaye uğruna çalışmaktan daha güzeli var mı? Dedem haklıymış, aşkın tek olduğunu söylemiş, Mehmet Ali'ye duyduklarımla, işimi karıştırmamayı, beceremeyeceğimi, ima etmişti.

Şimdi içimden ona diyorum ki hep; "Gel istediğin yere sevgilim, ulaş hedefine… İster Bulgar Komünist Partisi'ne genel sekreter ol, ister tarım işçisi, ama bana dön." Hep bir hayal gözümün önünde, yağmurun altında kızıl-kumral buklelerini havalandıra havalandıra koşan bir genç adam, iri ve gülümsemekte ve kollarını açmış. Tıkanıyorum, heyecandan kalbim duracak sanıyorum.

Kış geçti, pek soğuk yaptı bu yıl. Evlerin damlarında buzdan saçaklar oluştu. Biz eğitim programımızı; kooperatifte mısır istif eden, tohumlukları ayıran, soğanları temizleyen, iş başındaki köylülere kadar götürdük.

Stefan hayatından memnun, karısı ise kendisine pek hayran, budala bir genç kadın. İlkokul müdürüne yardımcılık yapıyor, bazen kocasını ziyarete geldiği olur. O zaman mutlak Stefan beni odasına çağırtır, ayakta bekletir bir süre ve ciddi ciddi emirler verir. Bu sırada beceriksizce sigara içmeye çalışan kadının, beni açık bir küçümsemeyle süzdüğünü fark ederim…

Evlendikten sonra, bizim eve yerleşti Stefan. Söylediğine göre, bunu benim hatırım için yapmıştı, onlara ziyarete gittiğim vakitler, bir zaman benim olan şeyleri, yakından görme imkânını elde edeyim diye… Bir kere bile gitmedim. Bu sefer o, evden haber getirmeye başladı. Mutfağı böldürüp banyo yaptırmış, merdivenleri onartmış, artık gıcırdamıyorlarmış! (Hele bir babam inip çıksın da!) Sahanlığın duvarı üstüne beceriksizce çizilip boyanmış olan gül resimlerini karısı beğenmemiş, bir badana çekmişler üstüne, kapanmış neyse… Artık dayanamayıp, o evin beni hiç ilgilendirmediğini söyledim ve sesini kessin diye ilâve ettim ki, sosyalizmin ilkelerine uyan bir kimsede mülkiyet duygusu olmaz; benim evim yoktu, olamaz da. Her şey kooperatifin dolayısıyla sosyalist devletimin değil midir? O hâlde!

Kardelenler baş gösterdi.

Bahar sonlarına doğru, kendime açık açık itiraf etmememe rağmen; “Belki iki üç günlüğüne izin alıp gelir Mehmet Ali.” diye umutlandım. Hâlbuki gelemeyeceğini yazmak lüzumunu bile hissetmedi yahut vakit bulamadı. Mektuplarının arkası kesilince, kampa gittiğini anladım. Seni meçhul kamp, sevdiğim oradan ayrıldıktan sonra, kafana bir bomba düşecek, biliyorum!!!

Kış başlarıydı, yirmi bir yaşıma basmak üzereydim. Todor Jivkov, radyoda; 1980'e kadar Bulgaristan'da, tek Bulgar milleti kalacağına dair beyanat verdi. Bu beyanatın bütün gazetelerde yer alması tabii idi. Ancak yorumu için toplantılar tertip edilmesi, Sofya'dan, Şumnu'dan falan gelen komsomol ve parti müfettişlerinin halka geniş geniş izahat vermeleri, bizim gruba pek manidar geldi. Şüphesiz ki, Başkan'ın kastı; Türk halkını ortadan kaldırmak değil, 1980'e kadar Türk halkı ile Bulgar halkının her bakımdan kaynaşıp, hâl-hamur olmalarıymış! Dil, âdetler, töreler ve din!.. Zaten bütün ayrılık İslâmiyet'ten doğmuş. Osmanlıların gaddar ve baskıcı siyaseti sonucu, bura halkının bir kısmı mecburen Müslümanlaşmış, giderek din ve milliyet birbirine karışmış, Müslüman Bulgarlar, kendilerini Türk farz etmişler! Bilindiği gibi şu İslâmiyet; beyinleri uyuşturan, gerici bir dinmiş ve şimdi Todor Jivkov'un önderliğinde yetişmiş müfettişler birliği, halkı uyandırmak ve uyarmakla görevlendirilmişler… Görevliler, uyandırdıkları cahil kitlenin Marksist öğretiyi tam anlamıyla kavramalarına, her bakımdan bilinçlenmelerine yardımcı olacaklar ve tek Bulgar halkı, Rusya'nın izinde sosyalizmin güçlü yumruğu olarak; komünist cemiyetin kuruluşuna doğru, kaçınılmaz tarihî adımların atılışında, en dinamik bir kuvvet olarak, dünya sahnesinde rol alacakmış!

Birdenbire şiddetlenen ve bilhassa Rodoplar'daki Türkleri hedef alan bu propagandanın neler getireceğini merak ediyorduk. Arif, endişeliydi: "Güler yüzlü çağrıların başladığı ve kurulacak komünist cemiyetin lâfları geçtiği zaman, mutlak yeni baskı tedbirleri alınır." diyordu. Anlatmıyordu ama, Razgrat'tan da kötü haberler aldığını tahmin ediyordum…

Bir ara köyde. Türk-Bulgar hududuna yine askerî yığınak yapıldığı haberi dolaştı. Derken Bulgar tanklarının Razgrat'ı çevirdikleri duyuldu. Ne olup bittiğine dair yeterli bilgimiz yoktu, son derece meraklı ve tedirgindik. Annemden, babamın ağır hasta olduğuna dair bir mektup aldım. Bu hastalık durumu, acaba yeni bir sorgulama, yoksa tevkif mi demekti? Ya öbür gözüne mi bir şey olmuştu? İlk defa babam için dua ettim.

Dayanamayıp bir gün, Stefan'a birtakım dedikodular duyduğumu, ne olup bittiğini sordum, tahmin ettiğim cevabı verdi; hiçbir şey bilmiyordu, dedikoduları asla ciddiye almamak gerekirdi.

Oysa Yenipazar'dan dönen Rıza, pek mühim haberler getirmişti. O soğuk adam; anlatırken heyecandan tıkanıyor, zaten zayıf olan kelime hazinesi büsbütün boşalıyordu! Beş yıl önceki olaylar, daha da hararetlenerek ve genişleyerek Razgrat ve dolaylarında yeniden başlamıştı! Köylerin birinde Demir Baba Tekkesi'ne bir Türk bayrağı çekilmiş; indirmek isteyen polis kuvvetleriyle, köylüler çarpışmıştı. O yörenin bütün resmî binalarının duvarlarına, Türk gençlerini birliğe, beraberliğe ve hürriyete çağıran yazılar yazılmış, bu fikirleri işleyen bildiriler, elden ele geziyormuş. Bildirilerde, bizim yazıp gönderdiğimiz parçalardan bazı pasajlar da yer alıyormuş! Doğrusu bu işe pek memnun olmuştum, zafer kazanmış gibi Arif'in yüzüne baktım; o, sanki bu söylenenin hiç farkında değilmiş gibi sakin ve ciddiydi.

– Sadece birlik ve beraberlik mi, muhtariyetten bahis yok mu?

– Olmaz olur mu, devamlı muhtariyetten bahsediliyor, 1980'e kadar, Jivkov'un söylediği gibi tek Bulgar halkı kalacak, doğrudur, denmiş bir kısmında, çünkü o yıla kadar, Türk halkı muhtariyetini kazanarak, Bulgarlardan çoktan ayrılmış olacaktır.

Geçen defaki durumla, bugün arasında en önemli fark, hükümetin meseleyi gizli tutmasıydı. Ne radyo, ne gazeteler, ne aydınlatma konferansları! Bulgar yoldaşlar, üzerlerine ölü toprağı serpilmişçesine suskundular.

– Hâlbuki, diyorlar ki, gözleriyle görenler, kaçıp kurtulabilenler…

Evet, resmî makamlar; ne kitle hâlinde tevkifler yapıldığını, ne tankların bazı köyleri baştanbaşa ezip, gömüp geçtiğini, kadın kız demeden ve memedeki bebeklere kadar Türklerin öldürüldüklerini söylüyorlardı.

– Gizli tutmalarındaki sebep ne?.. Örnek olsun diye anlatırlardı hep.

– Türkiye'nin müdahalesinden çekindiklerinden olacak. Sınıra yığınak yapmaları da, bunu gösterir.

– Hay gözünü sevdiğimin Türkiye'si!.. dedim. (Dedem duysa şu cümleme nanca kızardı.) Peki Arif, ya biz niçin katılmadık harekete, biz hâlâ niçin oturuyoruz?

Öldürmek veya ölmek arzusu sinirlerimi bozmuştu, kanıma buz gibi heyecan doluyordu. Rıza'nın Arif'e baktığını gördüm, bakıştılar. Biri gülümsüyor, öbürü sıkılıyordu, içini çekti Arif:

– Bak İlay, sonuç verecek, yani; hakikaten Türkiye'nin müdahalesini sağlayacak bir hareket olsaydı bu; bizim köy ve bize bağlı teşkilâtlar içinde olurdu, merak etme. Eski yaralar kapanmadı daha, şimdi nöbet diğerlerinde... Anlayabildin mi? Ateşi tutuşturma nöbeti diyelim. Bir süre sonra külleri savrulacak ateşin!

– Seninle aynı fikirde değilim, dedim, bizim tarafların tümünde birden başlayacak bir harekete, Türkiye ister istemez müdahale eder. Bunca soydaşının katledilmesine göz yumacak değil a, hayır canım yumamaz!

– Nasıl?.. dedi Rıza gülümsemesini sürdürerek. Görüyor musun, İlay da benim gibi düşünüyor.

Fatma, önüne bakıyordu. Arif, bana:

– Sahi mi İlay; şöyle o işkenceleri, ölümleri falan bir yere koyup, serinkanlı düşünürsen yine böyle mi söylersin, diye sordu.

– Evet, dedim inatla.

– Kafanda şöyle bir şeyler olmalı şu anda; burada Türklerin bulunduğu her mıntıkada, hareket birden başlıyor, her caminin minaresinde bir, birkaç Türk bayrağı uçuşuyor, cami olmayan yerlerde kiliselere yahut resmî binalara çekiyorlar bayrakları; mutlak gizli silâhlar temin edildiği için daha önce; hemen herkesin elinde var tüfek, tabanca, yoksa sopalar, demir çubuklar falan… Yürüyoruz Bulgarların üstüne, dikkat... aman dileyeni öldürmek yok! Katiyen öldüremezsin, hayalinde bile... Evet, tabii Bulgarlar bize karşılık veriyorlar, haydi bir iç savaş… Derken Türkiye... Al atına binmiş olarak, al mı atı, ak mı artık bu kadarını bilemem, "DURUN" diyor Bulgarlara, "Yetti artık eziyet ettiğiniz benim millettaşıma, durun bakayım." Bittabi Bulgar harekâtı hemen duruyor! Biz de, bize kalkmayan ele, vuramayacağımıza göre, tabii durup, bekliyoruz. Birleşmiş Milletler kesin olarak el koyuyor meseleye, diyor ki "Yirminci asrın şu yılında bir milletin, bir kesimi asla esir olamaz. Bu bütün insanlık adına, en azından utanç verici; rezil bir durumdur, dayanamayız, katlanamayız!" Bulgar hükümeti, herhâlde başlarında Jivkov olmak üzere, Birleşmiş Milletler komisyonunun önünde, diz çökerek af diliyorlar! Ve biz böylece Türkiye'nin kahramanca müdahalesi sayesinde muhtariyetimizi kazanmış oluyoruz… Tamam mı İlay, kafandakileri tam olarak aktarabildim mi?

Arif, çok üzgün ve sıkıntılı olmasaydı ne bu kadar boşa konuşur, ne beni böyle alaya alırdı. Yine de kızdım ona, başımı çevirdim. Sanıyorum Fatma'yla Rıza gülmemek için kendilerini zor tutuyorlardı. Arif, üşenmeyip yerinden kalktı, gelip omzumu okşadı:

– Haydi benim küçük kızım, aldırma sen… Hayal kurmak güzel bir şeydir, sen hayalsiz, rüyasız edemezsin, en tatlı tarafın da bu zaten. Seni, sen yapan bir şey hayallerin! Ama adım atarken, gerçekleri göz önüne almak gerekir, bunu benden iyi bilirsin aslında. İlay, geçen gün size şu günlerde Türkiye'nin durumunu anlatmıştım.

– Evet Arif, biliyorum, öğrencilerin boykotlarını, işgallerini, duvarlara yazılan sloganları; solcu gazeteleri, yazılanları…

– Öyle, biliyorsun ve bütün bunların, küçük çapta komünist ihtilâl provaları olduğunu konuşmuştuk. Ayrıca İnönü'nün, "Boykot da işgal de aynı şeydir." diye solcu gençlere arka çıktığını ve İnönü'nün başı olduğu bir muhalefetin devrimcilere arka olmasının Türkiye'de pek çok şeyi devireceğini; konuşmuştuk.

– Fakat Arif…

– Ortalık karışacak gibi, hem de bir hayli. Türkiye'dekiler bunu şimdiden pek tahmin edemezler, fakat biz olacakları görürüz. Çünkü biz tecrübeliyiz, yaşadık. Dedem pek iyi bilirdi halkın nasıl şaşırtılıp beyninin yıkandığını, propagandanın nasıl güçlü bir silâh olduğunu. Ben hep ondan, her şeyi ondan öğrenmiştim. Tabii sizler hatırlamazsınız, Türkiye'de 60 harekâtından önce İnönü, Demokrat Partililere; öyle bir yere gidiyorsunuz ki, sizi ben bile kurtaramayacağım gibilerde bir lâf etmişti. Şimdi sanırım, bu zat, kendi partisini bile kurtaramayacak, kendi yabancı düşecek partisine… Tabii tedbir almazsa daha önce.

– Bizden bahsedelim.

Tekrar yerine oturup, bir sigara yaktı. Parmakları kasılmış gibiydi, boğumları beyazlaşmış. Gerçekten çok sıkılıyor, hem çaresiz hissediyor kendini!

– Bakın çocuklar, dedi, hep konuştuk; olayları tek başlarına, diğerlerinden tecrit edilmiş olarak düşünemeyiz. Tarihî açıdan ve milletlerarası ilişkilerdeki yeri bakımından kavramak ve öyle düşünmek icap eder. Bunun için çok çok tarih okuttum size, sadece bazı şeyleri öğrenesiniz diye değil; şu kavrayışa sahip olun, tarihi düşünmeye idman etsin kafanız istedim.

– Seni utandırıyor muyuz yani?

Fatma sormuştu, Arif çekik gözlerinde en yumuşak pırıltılarla ona baktı, başını salladı:

– Hayır Fatma, arkadaşım olduğunuz için gurur duyuyorum. Bazı anlaşmazlıklar olacak pek tabii, kimse kukla değil burada, mühim olan doğru yolu beraberce bulmamız. Değil mi Rıza?

Rıza cevap vermedi. Arif devam etti:

– Bizler öyle bir noktadayız ki, bir bakışta durumu bütünüyle kavrayabilmemiz gerekir, yerimiz hassas, hataya yer vermez. Bunun mesuliyetini duyalım çocuklar. Bizler, geleceği keşfedebilmeliyiz, ne bilgimiz, ne hareket içindeki faal durumumuz; ileri görüş kabiliyetinin yerini tutabilir. Ne dersin Rıza?

– Biliyorsun Arif, bu kadar hesaba kitaba aklım ermez benim, hiç de ermedi. Ermesini de istemiyorum. Bildiğim bir şey var çünkü; bizim eylemlerimizle kaydedeceğimiz mesafe, onların cevabı ile, bir, birkaç misli artacaktır. Mesafe kaydedeceğiz, mesafe!.. Şiddet mi, tamam! Terör mü, buyur! Onların misilleme hareketleri, tabii… Bizim şehitler... vereceğimiz şehitler, tamam. Pek tamam. Çünkü kazancımız o nispette büyük olacak!

Yılların ötesine gittim, dedem anlatırdı: Mahmut Necmettin, o ve Çakır İsmail'in tartışmalarını. İşte seneler sonra, bizler yine oturmuş aynı şeyleri konuşmaktayız. Allah'ım doğru yolu göster bize…

Arif'in benzi büsbütün solmuş, ağzı gerilmişti, ağır ağır:

– Yetişmemiş bir grubun eyleme girişmesini intihar kabul ederim, şehitlik değil, dedi.

– Kelimeler üzerinde durma Arif, ister şehit de, ister ceset, umurumda değil. Ve bu ceset ister, ne yaptığını bilerek ölmüş olsun, ister deli cesaretinden, kahraman olma arzusundan, ister tesadüfen katledilmiş olsun, ne çıkar. Benim davama ölüsü ile hizmet edecektir, ölüsü ile. Bu da yeter.

– Asır geçti dedi Arif, şu topraklar üzerinde ne çok şehit ve ceset verdik, ne halletti? Ne kadar mesafe katettin ülküne giden yolda?

– Peki Arif, dedim, ne olacak, bizler ve bizden sonraki nesiller, varlığının şuuruna sahip tutsaklar olarak yaşayacaklar ve ecelleriyle ölecekler, öyle mi?

– Sakin ol! İsyanı, ne istediğimizi bilerek başlatacağız, yalnız bilekçe değil, kafaca yetişmiş ve güçlü olacağız. Biz anarşist değiliz, varmak istediğimiz bir yer var ve o yere ulaşmak için gayret ediyoruz, mücadele veriyoruz. Eğer Türkiye de, hiç olmazsa kâğıt üzerinde bize sahip çıkacak duruma gelirse, ilk adımda Sovyet tipi bir muhtariyet kazanmamız mümkün olacak, nihai gaye elbet bu değildir, bir adımdır sadece. Şimdi böyle bir isyanı düzenleyecek teşkilâta, bu teşkilât için yetişmiş kafalara ihtiyacımız var, bir de tabii Türkiye...

– Türkiye'den hayır ummak boşuna, dedi Rıza. Biz öyle bir çocuğuz ki, kendi göbeğimizi kendimiz keseceğiz.

– Göbek keseceğiz diye, kafanızı kestirmeyin de. Şimdiye kadar bunu pek yaptınız, bakın çocuklar katıksız Türk olduğumuz şurdan belli ki, şurada kaç kişiyiz, birbirimizle tam anlaşmaya varamıyoruz!

Kimsede gülecek hâl yoktu, sırıttık. Arif, Fatma'ya onun ne düşündüğünü sordu. Fatma, "Senin gibi..." derken sesi titriyordu, başı hep önündeydi.

– Ağlıyorsun, dedim.

– Evet, dedi, hıçkırdı. Evet ağlıyorum, şurada kaç kişiyiz ve birbirimizle tam anlaşamıyoruz, gülecek değil, ağlanacak bir durum.

– Kız, dedi Rıza, hemen zırlayıp kızlığını koma ortaya, söyledi Arif, kimse kukla değil burada, elbet düşüncelerimizi açık söyleyeceğiz, fakat onu dinledik, bizim köyü karıştırmadık bu kez. Sıra ile olacak bu iş, sıra onlarda dedi, kabul ettik. Sen kız..

Hayretle lâfını kestim:

– Yani siz ikiniz, daha önce biliyor muydunuz olayların başlayacağını?

Fakat Arif'in öfkeli sesi sorumu bastırdı, Rıza'ya hitap ediyordu:

– Doğru dürüst konuş kızlarla, ne biçim lâf ediyorsun! Kendine gel…

Hepimiz şaşırdık, ne demişti Rıza Fatma'ya: "Kızlığını koma ortaya." Hafif, belki sulu bir sözdü ama, bunca kızmayı gerektirir miydi; bu ne sahiplenişti Fatma'yı! Rıza, bana baktı, sorar gibiydi; bilmiyorum anlamına kaşlarımı kaldırdım. Oysa Arif'e dönüp, "Hâl böyle böyleyse, sevdiğinin ilgisini cevapsız bırakmak niye?" diye sormak isterdim… Arif, ani öfkelenişinden bozulmuştu galiba, uzun parmaklarını çıtlattı:

– Galiba sinirlerim bozuldu, kusura bakmayın.

diye bir şeyler geveledi ağzında. O sırada Fatma'nın annesi girdi odaya, hepimize ıhlamur getirmişti. İçtik, konu ıhlamurmuş gibi konuştuk: "Her ne kadar çayın yerini tutmazsa da…" "İyidir, yumuşatır insanı..." "İçine nane konursa, mideye de iyi gelir." falan filân… Havamız düzelmeye yüz tuttu. İkinci bardakları, ben doldurdum.

Arif:

– İlay, dedi, biraz önce, olayların başlayacağından haberimiz olup olmadığını sormuştun, evet vardı. Şu güler yüzlü çağrılardan sonra, bir baskı gelecek diyordum; Razgrat'takiler

onlardan önce davranmak istediler! Yazdığımız şeyler, nasıl onların eline ulaşıyorsa, onların yapacaklarından da haberimiz oluyor, tabii ayrıntılarıyla değil. Biliyorsun onlar bizim teşkilâta bağlı değiller, fakat haberleşiyoruz. Her neyse, sana ve Fatma'ya bazı şeyleri anlatmıyorsak, sırf sizleri düşündüğümüz için. Bir harekette bizzat görev almayacaksanız, bilmenize de lüzum yok.

– Günün birinde biz de katılacağız, değil mi?

– Evet, o zaman dahi herkes kendi vazifesini bilecek, diğerlerininkini değil. Böyle çalışıyoruz, birbirimize lâzım olmayan bilgileri aktarmaya ne gerek var? İşkenceye kim, ne kadar dayanabilir? Az bilmekte fayda var.

Sırtım ürperdi, "kitle hâlinde tevkifler" demişti, kim bilir neler çektiriyorlar o zavallılara?..

Sonradan öğrenecektik, neler çektiklerini… Hayır, hatırlamak istemiyorum. Öldüler, Allah'ın rahmeti üzerlerinden eksik olmasın.

– Küçük Mehmet ne âlemde?

diye sordu Arif. Çok iyi bir okuyucu olduğunu, akıllı sualler sorduğunu; iyi yetişeceğini umduğumu söyledim.

– Küçücüktü, şiir okurken dikkatimi çekmişti, şimdi nasıl büyüdü kerata.

– Hepiniz büyüdünüz!.. dedi Arif. (Benimle konuşurken Fatma'ya bakıyordu.) Kaç yaşındasınız şimdi?

Lâf atmak istedi canım:

– Fatma da, ben de yirmi bire geldik Arif, dedim, küçük kız diyorsun ama, evlenme çağımız geçiyor!

– Ne biçim konuşuyorsun! dedi Fatma, kıpkırmızı olmuş, öfkelenmişti.

– Boş ver, nasıl olsa siz evde kaldınız, dedi Rıza. Ha belki sen İlay, Mehmet Ali gelirse, dönecek mi o?

* * *

Ne bileyim ben, dönecek mi?

Nerdeyse üç yıl oluyor ayrılalı. Gittikçe seyrekleşen, gittikçe propaganda kokan, kısacık mektuplarından başka bir haber almadım ondan. "Akçabardağım, ak çiçeğim, bir tanem", "Sevgili İlay" olmuştu. Sonra sadece, "İlay."

"İlay, beni seçkin komsomollar kampına lâyık gördükleri için, içim partiye karşı teşekkürle dolu. Bir komsomol olmak ne demek, orada, köyde elbet öğrenmiştik pek çok şey. Fakat komsomolluk gibi çok şerefli bir görevin bilincine, ancak şimdi ve tam anlamıyla varıyorum. Bilirsin bir komsomolun ilk görevi; Marks-Engels ve Lenin'in öğretisini çalışmak, durmaksızın onları okumak, tekrar etmektir. Okudukça derinleşir ve artık dünyada ve doğada cevaplayamayacağın bir soru kalmaz. Hepsinin izahı açıkça yapılmıştır çünkü. Partimizin önderliğinde, gereken mutlu sonuca "komünist cemiyet"e doğru giderken, eserleriyle insanlığa ışık getiren üç büyüğün önünde saygı ile eğiliyorum. Bütün insanlık da, böylece tek hakikate erecek ve üç büyüklerin önünde eğilecektir! Heyecanlıyım, çok heyecanlıyım İlay. Beni soranlara selâmlar, gözlerinden öperim."

Şu mektubu alınca, uzun uzun düşünmüştüm, kelimelerin altında yatan bir başka mana aramıştım, çünkü; sevgilim sanki Marksizm'den bahsetmiyor, İsa dinine olan bağlılığından bahsediyordu! Orta Çağ'ın koyu dindar, tutucu cemiyetini bir nebze okumuştuk. Çağdaş zihniyetimizle, onların bağnazlığını yadırgatmak istemişlerdi bize… E şimdi baktım Mehmet Ali'nin sözlerine… İsa'nın dinini anlatmakta; "gereken sonuç" demiş; komünist cemiyet! Yoksa vadedilen cennet olmasın?.. Sonra üçlü üçlü deyişi bana, Hristiyanlık'ta (Baba-Oğul-Ruhü'l-Kudüs) üçlüsünü hatırlattı.

Velhasıl bir süre tereddüt ettim, çocuk bana dine döndüğünü mü anlatmak istiyor acaba diye. Sonra düşündüm ki,

Marksistlerin geveledikleri üç aşağı, beş yukarı aynı şeydir. Mehmet Ali'nin sözlerinin birden böyle çarpması, hepsini topluca yazdığı için olsa gerek. İsa dinindeki ruhban sınıf bile var; önder olan parti!.. Gülmem geldi. Ya bütün sorulara verilen cevaplar!? İnsanlığın ereceği tek hakikat eksik kalmamış! Tövbe, tövbe... İman yoksunu adamlar, din gibi, hem de pek yobazca yapışmışlar işte…

Dedem ölürken, "İnan, Allah'a inan." demişti… Sözlerindeki derin manayı ve beni her kötülükten koruma içgüdüsünü gün geçtikçe daha iyi anlıyorum.

Arif'e:

– İlme falan da gerek yok, Marksizm çözüyor her şeyi, tabiat olaylarını bile, dedim.

Güldü:

– Yeni mi anladın, ya Amerikalılar nasıl gitti Ay'a, şüphesiz Marksist öğreti sayesinde. Ruslardan daha iyi yorumlamışlar demek ki!

Sonra başka mektuplar:

"İlay, bir kolektif sorumlusu olarak, senin görevlerin son derece ciddidir. Hatırlatmak isterim ki, halkı ve gençleri bedenen ve kafaca eğitiminde; her şeyden önce ve her şeyin üstünde; Marksist-Leninist çalışmaları teşvik etmek, sosyalist mirası korumak ve bilhassa sosyalist devletin sağlamlığını, onun gücünü yok etmeyi hedef alan her türlü fikir, insan ve teşkilâtın karşısına çıkmaktır. Senden beklediğim budur İlay. Gözlerini öperim. Babamı görürsen selâm söyle."

Acaba çalışmalarımız hakkında bir şeyler öğrendi de, beni ikaz mı etmek istiyor?

– Yok canım, sadece aradaki okurlara gösteriş yapıyor, demek ihtiyacı var!

"İlay, sevgili çocuk! Nasılsın? İyi olduğunu tahmin ediyorum. Şimdiye kadar gerek okulda, gerek yoldaş Karov'un yanında

öğretinin teorisini iyice öğrendin. Ayrıca son çalışmaların dolayısıyla, teorinin pratiğe bağlanışını da, iyice çalıştın. Bu yeterli olmamalı, daha çok çalışmalısın. Öğretimiz, teori ve pratik olmak üzere bir bütündür. Bu bütün, toplumun hayatıdır. O hâlde çalış İlay. Okuduğum iki kitabı, sana yollayabilmek için müsaade istedim. Türkiye'deki faşist burjuva egemenliğini anlatmak bakımından çok ilgi çekici kitaplar. Bu egemenlik altında inim inim inleyen işçi sınıfına, içeri alınmadıkları için, hastane kapılarında ölen proleter çocuklarına ve sırf egemen burjuva sınıfına dâhil olmadığı için üniversiteye kabul edilmeyen gençlere, acımamak elde değil. Ancak ne kutlu bir haber ki, Türkiye'de de uyanış başlamıştır. Gazeteden takip ediyor olmalısın, gençler akın akın düzene karşı çıkmakta, bu yolda kan dökmektedirler. Yakında, tahmin ediyorum iş yerlerinde grevler patlayacak, egemen burjuva sınıfının temellerini sarsacak olaylar başlayacaktır. 1900'lerin Rusya'sını mı hatırladın, evet öyle. İşte bir kere daha bir başka ezilmiş halka, önder, yol gösterici olmakta Rusya… Ve sanırım oradaki proleter kardeşlerimize yardım etmek, bir gün bizlerin de görevi olacak. Dünya işçileri birleşiniz! Selâm, yılların ötesinden bize seslenen büyük Marks'a! Selâm sana yoldaş İlay Eminova!"

Bu oğlan tam kaçırıyor galiba… Fakat Türkiye için yazdıklarını içim ürpererek okuyorum, gerçi gazeteler bazı havadisleri vermişler, gençleri tartaklayan polislerin fotoğraflarını basmışlardı ama… Şu Mehmet Ali'ye de ne oluyor? Sanki eseri ile övünen bir sanatçı gibi!

Ondan sonra aldığım mektubunda ise, Nazi askerlerinde bulunduğu anlatılan coşkuyu sezmiştim; şöyle diyordu: "Sevgili yoldaş Eminova, Komünist Partisi tarihini yeniden inceliyorum. Heyecandan hâkim olamadım sana yazmaya başladım, şu anda kafamda çınlayan; trampet, boru ve kızıl bayraklar altında yürüyen Kızıl Ordu'nun adım sesleridir. Marşlar…

Marşlar... Göğüs dolusu haykırıyorum ben de, gözyaşları süzülüyor yanaklarıma…" buna benzer lâflar ve ilâve: "Heyecanım asla şahsi değildir, şahlanan Marksizm'dir, adımlar komünist cemiyete doğrudur. İşte o cemiyet adına heyecanlanıyorum ben; gözyaşları onun içindir! Şu coşku içinde sana sevgilerimi gönderemem, şahsi duygum, bahsettiğim görkemin içinde erir ve kaybolur, selâm yoldaşlar!"

Aptal ve yoğun propaganda ne için sevgilim, kafamı çatlatsam da anlayamıyorum. İki satır yazsan, "Ben iyiyim, ya sen nasılsın?" desen razıyım, fakat sözlerinle başım dönüyor, hanidir beni bırakan mide sancıları yeniden başlıyor. Haydi diyelim ki, inanıyorsun yazdıklarına, fakat bana propaganda yapacak kadar, kafasız bir militan hâline düşmen mümkün mü? Sana ne yaptılar bir tanem, ne?.. Bütün duygulardan arınmış, sosyalist marka bir makine oluvermişsin gibi… O hâlde hâlâ niçin yazmaktasın?

Sana ne yaptılar bir tanem?

Beni düşün, daha sık... Her dakika, eminim onların tesirinden kurtulursun. Unutma sevdiğim, ben senin rahmetinim, istersen belâm de. De, ama beni unutma! Sarıl bana, daha sıkı, çok sıkı. Mehmet Ali… Mehmet Alii... İşit beni, duy beni!

* * *

"Şöyle sere serpe uzanıp da toprağa, gözlerimi göğe kaldırınca, seni hatırlamamak imkânsız akçabardağım! Bana mavi mavi bakıyorsun, güneş yaldızlamış bakışlarını, gülümser gibisin, tek bulut yok… Elimde olmadan ben gülümsedim sana, sonra aklım başıma geldi, çevreyi araştırdım, gören oldu mu, diye. Eğer gören olmuşsa, hafta sonundaki "öz eleştiri" toplantısında, 'O gün toprağın üstünde yatarken, hiç gereği yoktu ama gülümsedim.' diye itiraf etmem lâzım gelir. Çünkü nasıl olsa rapor edilmiştir ve durup dururken gülmeme de, bir

inandırıcı mazeret bulamam. Şaşırıyorsun değil mi, sorar gibisin, 'Artık gülmek de mi yasak be canım?' Evet... öyle. Çünkü ben artık Mehmet Ali, değilim. Peter Beron Enstitüsü Tarih Bölümü mezunu, seçkin komsomol Mehmet Ali; şimdi seçkin komsomollar arasından ayrılıp, "Özel Eğitim Merkezi"ne gönderilen on önemli gençten biridir, ismi ise Peter Jivkov!

Buraya geldiğimiz gün, sekreter bizleri teker teker aldı odasına, yuvarlak kafalı, elmacık kemikleri fırlak, gözleri çekik bir adam. Bulgar ismi kullanıyor ama, Asya'dan geldiğine yemin edebilirim. Türk mü, yoksa Moğol asıllı bir Sovyet vatandaşı mı, galiba ikincisi. Çok soğuk, kişinin alnından geçip, beynine nüfuz eden delici bakışları var, benimle Türkçe konuştu. Bu okulda çok özel kurallar uyguladıklarını söyledi. Kuralları saydı; bence en mühimi okulun dış dünyadan ve bir öğrencinin diğer öğrenciden tecrit edilmesi. Dış dünya ile teması ve ilgiyi kesmek, alışageldik bir olay. Kampta da öyle idi. Diğer öğrencilerden ayrılık ise gerçekten garip, kalabalık içinde bir kişinin, hep beraber çalışıp, yemek yediğiniz, toplantılara katıldığınız, seminerler yaptığınız kalabalığın içinde bir kişinin, bunca yalnızlığa itilebileceğini aklıma getirmezdim. Baş döndürücü bir durum! Küçük yaştan gözlenmeye alışığımdır bilirsin, hareketlerimin hesabını vermeye, amma bu kadarı... beni bile çok şaşırtıyor. Bana neler söylediğini hatırlıyorum İlay, bakışları hep alnımda:

– Kendinize bir isim seçecek ve bundan sonra hep o ismi kullanacaksınız, dedi. Burada eskiden tanıdığınız biriyle karşılaşsanız bile, kendinizi ona yeni isminizle tanıtacaksınız. Hiç kimseye gerçek isminizi ve hüviyetinizi söylemeyeceğiniz gibi, buraya gelmeden önce yaşadığınız hayata dair en ufak bir imada bulunmak bile yasak. Mezun olduğunuz okulu bile söylemeyeceksiniz, velev ki karşınızdaki, o okuldan sizin en samimi arkadaşınız bile olsa!

Şaşkınlıktan tıkandım, fakat bildiğin gibi verilen talimatın sebebi sorulmaz, bu yüzden sadece yutkunabildim, sekreter devam ediyordu:

– Şahsi konularda konuşmalar, tamamıyla yasaklanmıştır! Yeni isminiz; hayatınıza, duygularınıza, zaaflarınıza, hoş zaten burada hiçbir zaafınız kalmayacak; özel düşüncelerinize giydireceğimiz bir zırh olacak. Bu zırha en ufak bir delik açılmayacak. Şimdi bir isim seçin, bu hakkı size tanıyoruz.

Hiç düşünmeden:

– Peter Jivkov, dedim.

– Neden?

– Sayın Devlet Konseyi Başkanı'mıza içten bağlılığımın bir neticesi olarak seçtim Jivkov'u. Peter'i de (Mezun olduğum okula bağlılığımdan diyemezdim ya, gereksiz bir duygu gösterisi olurdu.) aklıma ilk gelen ad, dedim.

– Aklınıza ilk gelene göre hareket edilmeyeceğini bilmeniz gerekirdi yoldaş Peter Jivkov, burada ilk gününüz olduğu için sizi bağışlıyorum, bu gibi duygusal ve çocukça davranışlarınız tekrarlanmasın!

Dikkat ediyorum, sekreter hep Türkiye'de son moda olan Türkçe ile konuşuyor; ben olsam duygusal yerine hissi derdim meselâ… Demek anadan babadan öğrenmemiş Türkçeyi, son zamanlarda basılan kitaplardan öğrenmiş.

– Evet yoldaş sekreter, dedim.

– Niçin Bulgar ismi?

– Bulgaristan vatandaşıyım.

– Buraya niçin geldiğinizi, yani niçin seçilme olanağı elde ettiğinizi biliyor musunuz?

– Özel görevler hakkında eğitilmek üzere yoldaş sekreter.

– Nedir bu özel görevler, kanınız nedir?

– Bilmiyorum, hiçbir kanım yok.

– Şimdilik şunu bilin, burada çalışacak, öğrenecek, yine çalışacaksınız.

'Çalışmak, öğrenmek, yine çalışmak' resmî düstur bu.

Fakat arkadaki hesap, mecbur edildiğimiz yalnızlıkta yaşayabilme yeteneğimizin derecesini tespit etmek galiba… Bir çocuk, arkadaşına, geldiği kasabanın adını söyledi, diye ihtar aldı, bir daha tekrarlarsa böyle bir suçu kovacaklarmış. Sekreterin beni, ilk ağızda azarlaması boş değildi. Bu 'duygusal olmamak' öyle büyük ve detaylı anlamlar taşımakta ki... Bazen kendimi kış günleri saçaklardan sarkan, buz kazıklarına benzetiyorum, çünkü gerçekten öyle olmamızı istiyorlar. İşte bundan ötürü, gökyüzünde gözlerine gülümserken irkilip çevremi araştırdım, hiçbir buz kazığı, gülümsemez!

Her şeye rağmen hâlimden şikâyetçi değilim. Seçkin komsomollar kampında, altı mevsimdir bu okul için hazırlanmışım; yeni bir dünya, fakat şüphesiz şahsiyetimin yoğrulması, istenilen şekli alabilmesi için gerekli ve faydalı.

Öğrenmek; Marks'ı, Lenin'i tekrar etmek, tarihî maddeciliği, diyalektiği o kadar tekrar etmek ki, âdeta onlarla özdeşleşmek, belki beynin eriyip, bütün kuşkulardan ve tarafsızlıktan arınması, kafanda yalnız öğretinin kalması... Özlediğim de işte bu idi sevgilim, ak çiçeğim. Bana kızacaksın. Kızma, düşün ki, istediğimi elde ediyor, seçtiğim yolda mesafeler katediyorum. (Bir de sana olan tutkum azalsa!) Evet, öğrenmek bunlar. Çalışmak ise; öğretinin her alanda, her fırsatta, her duruma uygulanabilmesi. Meselâ, diyorlar ki şu anda bir burjuva devletinin vatandaşısınız, bir konuda iktisadi kalkınma tespit ettiniz, bu konuyu Marksist açıdan yorumlayan öyle bir yazı yazacaksınız ki, halk kalkınmayı, çöküş olarak kabul edecek, morali bozulacak, düzene küfredecek!.. Yahut aynı memlekette, o düzen içinde halkın polise nefret duymasını sağlayan bir bildiri… Halkın törelerini, bilhassa dini alaya alan, karikatür konuları vs. vs. Bu yazdıklarımız iki açıdan inceleniyor, biri gerçekten halkın aklını allak bullak edecek derecede kuvvetli

mi; ikincisi ise, yazıda öğretinin kurallarına ne kadar yer verilmiş. Bazen piyes yazdırdıkları bile oluyor, küçük hikâye denemeleri de yaptırıyorlar. Seninle kolektifteki çalışmalarımız geliyor aklıma, içim bir tuhaf oluyor. Benim özel yeteneğim yok piyes ve hikâye yazarlığında, daha ziyade bildirilerde kuvvetliyim. Fakat İlay, bir çocuk var, Yusuf Kemalov ismi, Han Asparuh'tan ve seçkin komsomollardan iyi arkadaşımdır, anlatamam nasıl güzel yazıyor. Heyecan duyarak dinliyorum hikâyelerini… Türk grubu ile hep Türkçe konuşuluyor ve Türkçe yazmaları isteniyor, tabii yeni moda Türkçe ile. Biraz zorluk çekiyorum. Deli mi bu adamlar, her sene yeni kelime icat ediyorlar deme. Ben artık, bunun niçin yapıldığını biliyorum... Derslerimiz arasında, 'bulunduğumuz faşist memleketin dilini bozmak' diye bir bölüm de var.

Evet böylece teori ve pratik beraberce yürütülüyor."

Demek, sessizce ve umudunu kendime bile belli etmemeye çalışarak, pek bekliyormuşum ki; ondan askere gideceğine dair bir mektup alınca, bozuldum. Zarf, kâğıt elimde kalıverdi. "İlay, mezun oldum. Kampa, oradan da askere gideceğim. Nereye olduğunu bilmiyorum, sanırım uzun bir süre mektuplaşamayacağız. Babama yazacak vaktim yok, görürsen söyleyiver, benden haber beklemesin. Kendine iyi bak ve daha önce yazdıklarımı unutma, kendini eğitmeye çalış. Selâm."

İşte bu kadar. İçimde hafif bir kıpırtı oldu; "Kendine iyi bak." demiş! Beni düşünüyor hâlâ! Uzak yılların ötesinden cılız bir ses. "İlay," dedi, "beni sana ısmarladı yani beni düşündü, beni."

"Evet anne, kendince seni severdi babam!"

İlk defa, Mehmet Ali'nin bir mektubunu sıkıca buruşturup elimde, çöp sepetine attım. Arkasından zarfı yırttım küçük küçük, o da çöpü boyladı. Ben çalışmak için önümdeki yazıya eğildim. Kelimeler, harfler birbirine karıştı, dalgalandı… İnsanın nerede askerlik yapacağı bellidir ve askerlik süresince mektuplaşmak yasak değildir, ne oluyor sana Mehmet Ali?

Hemen o akşamüstü rastladım Con Ahmet'e, oğlunun mektubunu söyledim. Uzun uzun önüne baktı, ayakkabılarını inceler gibi ve mırıldandı:

– O büyük oldu, sahiden büyük adam oldu, artık yazmaz da gelmez de! Eh ne yapalım, yine de oğlumdur benim. Oğlum sayılır herhâlde.

Cevap vermeden yanından ayrıldım, arkamdan seslendi:

– O eşyaları almak ister miydin İlay?

– Hangi eşyalardan bahsetmekte, ilk anda anlayamadım. Sonra güldüm:

– Hayır, dedim, evlenince onları kullanacağız, niçin alacakmışım, istersen kira vereyim sana onlar için.

Şaşkın bakakaldı yüzüme. Oysa demek isterdim ki, bir koca çukur kaz Con Ahmet, göm hepsini, ne var ne yoksa… Dantelli perdeler mi, kilimler mi… Unuttum. Göm onları!

Oh, ne oluyorum kuzum? Mühim değil, düzelirim bir tanem.

Fakat sana ne yapmaktalar?

"Umarsız kaldım yine, anılarımla donanıyorum, seni anımsıyorum ak çiçek! Bir dinginliktir özlemim. Seninle içsel söyleşilerimde buluyorum dingini. Yaşantımız bir devingenlik süresidir. Öğretinin, deneysellik ve görgüselliğinin yanı sıra, kişiliğimize eğilmekteler. Özellikle kişisel yanılgılar, noksanlar üzerinde duruluyor. İşte bu yaşantı sürekli bir devinimdir, ancak tekdüze bir devinim. Birbirimizi gözlüyoruz ve çaşıtlıyoruz. Çaşıtlamak zorunluluğundayız çünkü. İlk anda Yusuf Kemalov'un annesini anımsadığını çaşıtlamak zor geldi. Tedirgin oldum bir süre. Daha sonra düşün özgürlüğüme kavuşunca, davranışımın ne kadar doğal olduğunu anladım, kendimi kutladım. Düşün özgürlüğü; her türlü kişisel duygudan ve diyalektik kuralların dışında her türlü düşünden kurtulmak, arınmaktır. Bazı kereler, duygusallığımız yüzümüzde yankılanmasın diye; kendimizi zor sınavlardan geçirdik. Ve bir aşamaya vardık, bu övünç verici bir aşamadır. Davranışlarımız özenli bir ölçü içinde. Ağzımızdan gereksiz anlamlara çekilebilecek bir tek sözcüğün bile çıkmaması için çaba harcıyoruz. Böylece bizi çağcıllaştırmak için harcanan çabaları, gerici kişiliğimizi gidererek karşılıyoruz. Özellikle dilbilimsellik açısından çağcıllaşmamız için çalışıyorlar. Bu gerekliymiş, yeni kişiliğimizde, bize verilecek görevler için gereksinmeymiş. Yeni kişiliğimiz? Oh usumdan, bir tümcen geçmekte:

'Sizi galiba seçkin komsomollar olarak değil de, seçkin casuslar olarak yetiştiriyorlar.'

O zaman coşkulu bir şaşkı içinde kalmıştım. Şimdi ise tümcenin anlamı, gerçek anlatımını buldu. Ne yazık bunu sana anlatma olasılığından yoksunum. Yoksa yüzünün aldığı anlamı izlemek hoşuma giderdi…

Burada tüm koşullara uyum sağlamaktayım, ancak dil konusunda zorlanıyorum. Dil bilim öğretmeni; 'Çok sözcük kullanmanıza gerek yoktur, bir sözcük birçok anlamı karşılamalı. Buna çalışınız.' diyor. Az sözcükle çok şeyi anlatım zor. İkide bir ikircime düşüyorum. Boğuluyormuş gibi bir duygusallığa kapılıyorum. Hemen Rusça konuşmaya başlıyorum, sözcük bolluğundan, rahatlıyorum… Oysa burada bizim grup, Türkçe konuşmak zorunluluğunda. İşte adım adım, Türkçemizi kolayladık. Artık gerici bir sözcük kaçıran ağzından çaşıtlanıyor. Yeni kondu bu kural. Önce alıştırdıktan sonra kuralı koymaları iyi oldu, tersi durumda, ben çok çaşıtlanır ya da öz eleştirilerde hep doğrulamak zorunda kalırdım. Dil bilim öğretmeni; 'Gerici Türkçeyi de unutmayın pek, belki kullanmak gereksinmesini duyacağınız durum olabilir,' dedi. Olasılı göründü bana. Hele seninle karşılaşırsam... Hâlâ ilişkimizi kesmemi istemediler benden. Ne nedenle bilemem, ilişkimizi yakından izlediler. Okuldaki son betiklerimi, komsomol sekreteri dikte ettiriyordu. Galiba yaşamımın bir noktasında gerekeceksin. Nedeni nedir, nerede, nice? Düşünüyorum, bulamıyorum… Bizi Türkiye'de, ah! Olasılığı bile sabuklama gibi, karabasan gibi. Başka bir oranlı olasılık olmalı ya da ikimiz için böyle olasılık oluşturuluyor, daha bana açıklanmadı…

Üzünç içinde yazdığım son mektupta sana, askere gideceğimi söylemiştim. Öyle yazmamı istemişlerdi, çok çabuk ayırdılar bizi Şumnu'dan, Vera'yı bile görmedim. Nerden çıktı şu Vera, diyeceksin! Düşlerimde bile sana anlatma olanağı arayıp

durdum. Yapamadım… Saplantı oldu şu anlatım. Anlatayım: O, benim çevre içinde saygınlık gereksinmemdi. Yenipazar'da onların evinde kaldım, bir yoldaştı benim için, o kadar. Kendisi de Peter Beron'a seçilince, Şumnu'ya beraber geldik, bir oda tutup, beraber kalmamızı önerdi, böylece parasal durumdan fazla sıkıntı çekmeyecektik. Onun, beni gözleme görevini yüklendiği sanısındaydım, çünkü bana da onu gözleyip, ona ilişkin raporları komsomola vermemi buyurmuşlardı. Bu nedenle önerisini kabul ettim.

Tek oda, tek yatak.

Gözlerimi kapayıp sensin diye yaklaştım ona. Yumuşak, sıcak ve tatlıydı. Hemen boyun eğdi. Gözlerimi açınca İlay'ı değil, Vera'yı gördüm! Kara saçları açılmış, yastığın üstüne serpilmişti, parmaklarımı daldırıp içlerine çektim, çektim, çektim... Başı ve tüm vücudu, istediğim gibi eğip bükeceğim, kırıp parçalayabileceğim bir oyuncak gibi göründü bana. İlk oyuncağım, hem de canlı! O hâlde cariyemdir. O anda coşkumu seninle bölüşmek gereksinmesini duydum ve birdenbire usuma düştü ki, bu olayı sana anlatamam. Oysa her yaptığımı sana anlatıp övünçlenmek isterdim.

Giderek coşku kayboldu, Vera kaldı. Bana ilişkin herhangi bir nesne gibi. Efendisi olmak Vera'nın, beni doyurmadı artık… Bir tümcem usuma düştü:

'Kendinden böyle nefret ederken, bir ikincisine tahammül edebilir miydin?'

İyi saptamışsın. Vera'yı hiç sevmedim. Onu hırpalamak hoşuma gitti. Yatakta yeni yeni deneylere girişirken, canını acıttığımı söylerdi. Oysa benim canım acıyor sanısı içindeydim. Sonra hep yanımda sızılar, yorgun, anlatımsız bir doyum içinde yatarken, onu aşağılardım: 'Kalk artık, işin bitti, çekil git.' Ağlamaya başlardı, susuncaya kadar saçlarını okşardım, sonra itip başını, 'Haydi,' derdim, 'bana çay yap.'

İşte, işlevi buydu Vera'nın ve bana anlatımsız bir zevk sağlıyordu bu durumu.

Oysa sen bana hep köleliğimi duyurdun ak çiçek, efendiliğimi değil, şöyle bir doyuma asla erişemedim yanında… Dinginlik ararken niye anılarına sığınıyorum, bilmem. Ancak bir süre sonra, biliyorum Mehmet Ali'den kalan son kırıntılar da kaybolacak; Peter Jivkov, her anlamda egemen olacak. Keşke yaşamımda sana gereksinme duymasalar, ilişkimizi kesmemizi emretseler, seni düşünmemi yasaklasalar.

'Öl küçük kukla, öl.'

Şimdi böyle bir dize anımsadım, neydi bu?"

Bugün Stefan, bir hayli asık suratla, üzerinde "çok gizli" yazan bir kâğıt uzattı:

– Bundan böyle çalışmalarımız bilhassa bu maddeler çerçevesinde olacak, dedi.

Kâğıda baktım, ilk madde kırmızı ile yazılmış: "Türk dilinin gereksizliği," sonra öbürleri "Eğer din seçmek gerekiyorsa, Bulgar-Ortodoks dini seçilmeli." "Türklerin cenazesi Bulgar papazlar nezaretinde gömülmeli." "Türk ve Müslüman isimleri gericiliğin ifadesidir. Bu yüzden bu isimleri taşıyanlar, idarelere hiçbir zorluk çıkarmadan, birer Bulgar ismi seçmelidirler." "Hayvanlar arasında fark yoktur, bu yüzden domuz eti mutlaka yenmeli, yakın zamanda, Türk köylerine yalnız domuz eti sevk edilecektir." "Evlerinde tavuk, koyun besleyenler bunları, yakın zamanda domuzla değiştireceklerdir."

Maddeler böyle uzayıp gidiyordu. Bunların uygulamasına Rodoplar'daki Türkler üzerinde başlamışlardı; eğer gerçek bir tarih yazılsaydı, bu bahse "Rodop faciaları" diye başlık atılırdı!..

– Bu mesele Rodoplar'da başladı, orada bitecek sanıyordum, onca... onca katliamdan sonra.

– 1980'e kadar tek Bulgar devleti kalacak dendi, kalın kafanıza girmedi bu.

Tekrar maddelere göz atıyorum, yine tarihle, yine dinle ilgili bir sürü emir.

– Şunlar, diyorum, tarih ve din bahisleri, zaten uyguluyorduk.

– Öyle ama, zorlamıyorduk halkı, çocukları gizlice sünnet ettirirlerse, göz yumup geçiyorduk meselâ, oysa şimdi sıkı takip emri var, hele bu isim değiştirme ve domuz meselesi, biliyorum çok tedirgin edecek halkı.

– Bundan niçin sinirleniyorsun Stefan?

– Sinirlenmiyorum, kızgınım, çok kızgınım hem. Çünkü bilirsin, ben yumuşak yöntem taraftarıyımdır. Çünkü böyle birtakım baskıların, dayağın, işkencenin halkı fazla yıldırmadığını, bilâkis insanların, geride kalan insanların, derlenip toparlandıklarına şahit oldum. Başka yüzü de var meselenin, biz bunları uygulayacağız, itiraz edenleri çekip döveceğiz, olmadı, ha bire Şumnu'ya adam sevk edeceğiz, tarım işçilerimiz azalacak, işçi azalınca verim düşecek, bunun sorgu suali açılmasın diye, insanlara daha fazla yükleneceğiz, kısır döngü, velhasıl b…tan bir durum.

– Peki bu fikirlerini parti sekreterine anlatsana.

– Yaa, ne de akıllısın, Türk dostluğu ve partiye ihanetle suçlanayım, öyle mi?

Adamın sözlerinin her kelimesi gerçekti, ne cevap verebilirdim. Bir yeni Rodoplar bahsi, Allah kahretsin! Meselenin şuuruna yavaş yavaş eriyordum, büzülüp kaldım. Stefan söylenmeye devam ediyordu:

– Lâyıktır size, lâyıktır. Neymiş de muhtariyet isterlermiş, b..lar! Muhtariyet sizin nenize? Az mı kalktı oturdu Razgrat, ulan tank sürdüler heriflerin üstüne be, tank! Kaçmadınız... ah, her şey lâyıktır size. Ama benim ne suçum var canım, şurada gül gibi geçinip giderken, aldıracaklar elime kırbacı, bak istemem ben, ben yumuşak yöntemciyim, bilirsin.

– Peki, dedim, bana niçin okuttun bu çok gizli emirleri?

– Çünkü nazik hanım, şu emirleri beraberce uygulayacağız, ben alacağım elime kırbacı da, sen almayacak mısın yani?

– Yoldaş Nastasov biliyor mu bana söyleyeceğini?

– Onun bilmediği bir şey olur mu, kaç kere helâya gidip s…tığımı bilmekte herif.

Yeni tayin edilen Parti Sekreteri Angel Nastasov, muhakkak DSN'nin espiyonaj seksiyonu ile ilgiliydi, birkaç yıl önce, rejime isyan eden Gorunski ile Anef'in bazı adamlarının, bizim köyde yakalandıklarını, hep aklında tuttuğu belli, yalnız Türklere değil, Bulgarlara da pek ters yüzlü. Ayrıca, olaylar sırasında Stefan'ın da burada görevli olduğunu unutmuyor, gözleri onun üzerinde. Dikkatli... Stefan parti sekreter yardımcısı olma umudunu yitirdi gibi. İnadıma:

– Şu yoldaş Nastasov, seni korkutuyor, dedim.

Hızla gözlüklerini çekip çıkardı, dişlerinin arasından tısladı:

– Şu anda ne biliyor musun, canım seni dövmek istiyor, hem de bir ağaca bağlayıp kırbaçlamak.

– Bu çok tabii yoldaş Karov, dedim, siz yumuşak yöntem taraftarısınızdır!

Güldü, gözlüklerini taktı. Şu son sene, yüzüne birkaç çizgi düştü de, çocuksu ifadesi kaybolur gibi oldu, saçlarını da artık pek kısa kestiriyor.

– Gerçekten yumuşak yöntemciyim, dedi, eğer bunu sen de takdir etmezsen...

– Evet, kafaları kırmayı değil, beyinleri avcunun içine alıp, okşamayı istersin! Peki şimdi ne yapacağız yoldaş Karov?

– Ne yapabiliriz ki, uygulamaya çalışacağız. Şimdi maddeleri birkaç gruba ayır; her biri için diyalektiğe uygun, şatafatlı bir başlık seç, kolektiften de birkaç genci görevlendir, şu ayaklarının dibinde dolaşan Mehmet'i gözüm tutuyor, neyse karışmam, sen seç. Önce konferanslarla işe başlayacağız. Biz eğitimciyiz, anlatalım bakalım. Uygulama kurallarını ve tepkilere karşı alınacak tedbirleri yoldaş Nastasov tespit edecek… Hem de uygulama şefi olarak görev alacak.

– Eh senin işin yine yumuşak yoldaş. Boşuna üzülüyorsun.

– Bu başlangıç, dur bakalım… Tepkiler başlasın, hepimizi seferber ederler. Anlamıyor musun ne; evlerinizde Türkçe konuşmanıza aldırdığımız yoktu, şimdi engelleyeceğiz. Türkçe bilen çocukları dövmüyorduk, şimdi döveceğiz, hem iyi… Burjuva sünnetinize, arada bir camiye gitmenize, caminin orada durmasına karışmıyorduk, görmezden geliyorduk, şimdi en keskin gözle göreceğiz ve icabını yapacağız. Anladın mı! Öldürmeye varan yetki aldık.

– Evet, evet anlıyorum, dedim. Kahrolun!

– Siz kahrolun, çekin gidin Anadolu'nuza be, çekin gidin.

– Emekçi sıkıntısı çekersiniz yoldaş!

– Canın cehenneme İlay Eminova!

– Şimdi bunları bırakalım Stefan, aklıma ne geliyor biliyor musun, şu Nastasov var ya, hani DSN'nin ajanı olduğunu konuşmuştuk falan, ihtimal çok kuvvetli görünmüştü bize…

İrkildi, kollarını arkasına bağlayıp, masamın önünde durdu:

– Ee söyle bakayım, söyle ne geçiyor aklından?

– Ne bileyim, yani herif herkesi takip ediyor ya, acaba diyorum... acaba bir şeyler mi keşfetti, yani bir ihanet ocağı falan?

Soruyu sorarken içim titriyordu, fakat bu konuda Stefan'ın fikirlerini de almak gerekiyordu. Arif'e, etraflıca anlatmalıyım her şeyi.

– Var mı bir ihanet ocağı İlay, ne dersin? Bak canım, doğrusunu söyle bana, söyle. Biliyorsun, yumuşaktır yöntemim, hem belki Nastasov'un kulağına bile gitmeden hallederiz bu işi, ha söyle güzel kız?

"Tabii, pek tabii yoldaş Karov, Nastasov'un kulağına asla götürmeden halledeceğinden eminim, hem de ne güzel ayağını kaydırmış olursun herifin ve özlediğin koltuğa kurulup otururs un! Parti sekreter yardımcısı değil, sekreteri olursun gayri. Ve DSN'nin espiyonajına da sen sızarsın! Aferin be."

Gözlerimi iri iri açtım, ayağa kalkıp, usulca kulağına fısıldadım:

– Fakat, dedim, ocağın başkanı sensin, bildiğim budur.

– Geber e mi İlay Eminova, otur yerine bakayım. Gerçekten olabilir mi böyle bir şey?

– Ne bileyim be, sana sordum.

– Ben de bilmiyorum ve sanmıyorum, dedi. Şu köyde birkaç akıllı kişi var, hepsi benim yahut kooperatifin adamları, yani onlardan mı şüphe edecek Nastasov, oh o zaman benim başım da gider, TeKeZeSe başkanının da!

– Öyle ya, dedim, aklım fazla karıştı, can sıkıntısından olacak.

Bazen bunca saf bir adama, oyun oynadığım için kendime kızıyorum, fakat ne yapabilirim, o da düşmanın soyundadır ve pek şuurundadır soyunun, fırsat geçerse eline, gereğini yapmaktan hiç çekinmez... Tecrübem var bu konuda.

Odanın içinde gezinip duruyordu, bazen duralıyor, masanın üzerinden bir kâğıt, bir kalem alıyor eline, evirip çevirip inceliyor, tekrar yerine bırakıyordu. Acaba şu ihanet ocağı bahsini açmakta, hata mı etmiştim; hiç yoktan adamın kafasına şüphe soktum derken, durup yüzüme bakmaya başladı, dikkatli bir tetkikten geçirdi beni ve:

– Yaşlanıyorsun! dedi.

– Evet, yirmi iki yaşındayım.

– Vay canına, seni tanıdığımda on beş vardın, on altı mı?

– İşte ikisi arası bir şeydim.

– Çabuk geçiyor seneler, yaşlanıyorsun, iyi... Çirkinleşmedin ama, inanır mısın daha da güzelleştin! Çünkü manalandı yüzün; ah kalacaktın toprakta da, ben seni görecektim, buruşup kuruyacaktın!

– Yoo, dedim, bir kere yine manalanacaktı yüzüm, sonra güneşten yanıp daha da güzelleşecektim, daha sağlıklı görünecektim. Ama sahi, beni niçin yanına aldın Stefan?

Elini dizlerine vurup güldü, güldü:

– Soruya bak, dedi, dört yıl geçti be, şimdi mi aklına geldi?

– Canım, Mehmet Ali'ye lâyık bir eş olmam için, demiştin. Ama onun döndüğü yok, haberi de gelmiyor artık. Hiç gelmiyor…

– Eh, bana söylediklerini söylemiştim sana, sizi evlendirmekten vazgeçtilerse, onların bileceği iş, ben memnun olurum.

– Yani yukardan emir almıştın, öyle mi? Mehmet Ali'nin de haberi yoktu belki.

– Bak, akıllanmaya başladın, onun haberi yoktu!

En sevimli tavrımı takınıp:

– Stefan, dedim, iyi yoldaş ne olur söyle bana, bu davranışlarının sebebi neydi, ne düşündüler, niçin beni ona lâyık bir eş yapma gayretine düştüler? Hatırım için söyle…

– Bana ne senin hatırından be, o ayı herifi bırakıp, benim karım olamadın, şimdi hatırmış!.. Bırak bu ağızları.

Gözün doysun Stefan, bir karın var köyde, Yenipazar'da ise metresin, hâlâ aklın bende! Hiç oynayacak hâlim yok bugün, şu havadisleri duyduktan sonra, davranışlarının ardındaki hesap, elbet çıkar bir gün ortaya. Hem belki de unuttular, canları tamuya! Şimdi düşünmem gereken şu önümdeki kâğıttır, maddeleri tekrar gözden geçiriyorum, hepsi de cehennemden fırlamış... Rodoplar! Ağaç dallarına asılı çocuklar, ağaç dallarına asılı çocuklar..

– Haydi bakalım, dedi Stefan, çalışmaya başla, unutma, önce gruplara ayır.

Kapanan kapının ardından baktım. Rodoplar! Ha?.. Çırılçıplak at sırtına bindirilip, köy köy dolaştırılan kadınlar. Midem kasılıyor, düşünmemeliyim. Önce söylenilen işi yap İlay, elbet bulacağız bir kolayını. Birkaç kurşun kalemi dikkatle yonttum, bir kâğıt çektim dosyadan. Çizgiler... çizgiler, kareler, yuvarlaklar. Sıkışıp kaldım işte bir çemberin içinde.

Maddeleri gruplara ayırmak mı, her biri ayrı bir mengene olmuş beynimi sıkmakta.

Kalkıp tuvalete gittim, yüzüme soğuk su çarptım, alnımı, şakaklarımı ovdum.

Yerime oturduğum zaman, beyin burgusu başladı: "Şimdi ne yapacağız?"

"Ne halt edeceğiz, be… Kolay mı artık bir çaresini bulmak!"

Birden büyük bir bıkkınlık duydum, onca yorgundum ki, en kolayı ölüm geldi. Madem öldürmeye varan yetki almışlar. Bırak öldürsünler seni İlay Eminova! Amma...

Köyün meydanına topluyorum cümle halkı, çoluk çocuk, dinlesinler önce beni. Her şeyi bir bir anlatıyorum. Gizli emirleri, Stefan'ın anlatmaktan çekinmediği tedbirleri… Diyorum ki: *"Beyinlerinizin ırzına geçiyorlardı bu yetmedi, doyurmadı toprak doyurası gözlerini, şimdi kafalarınızı patlatıp, un ufak edecekler! Bebelerinize bile Türkçe öğretemeyeceksiniz artık, ne Türkçesi, Türk olduklarını söyleyemeyeceksiniz. Bulgarca ve Ortodoksça yaşayacaksınız. Marksizm'in ışığında, partinin emirleri çerçevesinde, milislerin denetiminde ve böylece insanca ve hakça bir düzende yaşarken siz, önderiniz Rusya'ya olan borcunuzu ödemeye devam edeceksiniz!*

Rodoplar'ı hatırlıyorsunuz değil mi? Hatırlayın yoldaşlarım. Bir ağaçta sallanan üç kızan, dilleri dışarıda ve fırlayan gözleriyle hangi meçhul ve mutlu dünyaya bakmaktaydılar? Bunu tahmin edebilir misiniz?.. Yoksa şef yoldaş Boris Karanfilov'a mı sormak gerekir, o kızanların nereye bakmalarını istemişti? Evet, tümünün hesabını ondan sormak gerekir, şef o, emir ondan, tanık yine o! Istıraptan çıldıranları, zehir içirildikten sonra, toprakta kıvranan Salih Mustafaoğlu'nun son sözlerini o, duymuştur. Milisler de bilirler ya, seyretmeye gelen Bulgar kardeşlerimiz de.

Evet, evet, Seydel'de, Nevrokop'ta, Dospat'ta, Kornişta'da, Buntseva'da ve Şabanlı'da ve Rodoplar'ın her metrekaresinde bilirler; toprak, dağlar, taşlar, ağaçlar, bilirler. Onlar da şahittir… Şef Boris Karanfilov, Şef Angel Triyandafilov ve büyük Başkan Triyandafilov… Bu kişilere soralım, bir insan bedeni kaç kurşun taşıyabilir yahut bir kadını öldürmek için; kaç kişiyi üzerinden geçirtmek lâzım?

Onlar, bilirler. Onlar ustadır!

Soralım bakalım, Bulgar canına can katmak için, kaç Türk'ün gebermesi gerekir?

'Bulgarlaştırma işlemini kabul etmeyenler, yok edilerek tasfiye edileceklerdir.' İşte canım, mesele şunca basittir, peki buyurun, önce Rodoplar, sonra biz! Acaba umudumuz Anadolu'ya kadar uzanmak mı? Yoksa uzandınız mı yoldaşlar, üniversite duvarlarını 'Devrimler kanla yazılacaktır.' diye boyayan eller sizin mi yoksa? Türkiye'de gençler birbirlerine kurşun sıkıyor… İşkence yapıyorlarmış. Siz ustalardan neler belleddiler, hangi ince usulleri?

Allah sizi kahrıyla kahretsin!

İşte böyle kardeşlerim! Mesele bu kadar basit, önce Rodoplar, sonra biz! Görüyorsunuz ya ölüme çare yok... Yok! O hâlde kalkın bakalım, davranın…

Vakit, bu vakittir."

Bütün bunları söyleyebilsem, Rodoplar'ı bir kez daha hatırlatabilsem... Sonra öldürsünler, parça parça etsinler bedenimi, umurumda değil. Çünkü bilirim, hareket başlamıştır gayri.

Oysa ağzımı açmaya bile komazlar, o dakka sıkarlar kurşunu.

Pekâlâ yaşamak gerek İlay Eminova, ölümü hayal etme. Arif'in dediği gibi: "Cesetlerimiz onları rahatsız etmez."

Yaşamaya devam et, fakat nasıl?.. Nasıl bir bilmecedir şu önümde düğüm üstüne düğüm atan!

Çizgiler ve dairelerle doldurduğum kâğıtların hepsini çöp sepetine attım, kalkıp yüzümü yıkadım tekrar. Düşünüyorum, aşağı yukarı dört yıldır kolektifte bütün eğitim ve eğlence faaliyetlerinde, Karov'un en küçük dalgınlıklarından, açıklarından faydalanarak kendimizden bir şeyler koymaya çalıştım. Propagandanın içine karşı propagandayı elimden geldiğince yerleştirmeye çalıştım. Halk; beni, demek istediklerimi anladı. Şimdi öyle görünüyor ki, çalışmalar Stefan'ın dalgınlıklarını, budalalıklarını aşacak; kesin, katı emirleri yukardan, kontrol Nastasov'dan, tedbirler müfreze başkanından, milisten…

Kıskıvrak bağlandığımı hissediyorum, nefesim kesiliyor, kaçış, kurtuluş yolu hiç yokmuş gibi.

"Arif'le konuşmalıyım, hemen bu gece."

Bu düşünceyle biraz ferahladım. Onun ciddi, solgun yüzünü hatırlamak bile güven veriyor insana. Fatma'nın kelimesiz aşkına büyük bir saygı duyuyorum artık, Arif'in tutumunu da anlıyorum sanırım. O, mücadeleye adamış bütün varlığını; o, evlenemez, çoluk çocuğa karışamaz. Meşaleyi Turan Cemiyetleri'nden devralmış, geleceğe taşıyor. Hatta belki meşalenin ta kendisi, yanmakta…

Son bir yıldır şurda burda münferit hareket eden diğer Türk mukavemet teşkilâtlarının hepsini, derleyip toplamayı başardı. Artık onun tek işareti ile istenilen hareketi, bölgenin birçok yerinde ve aynı anda başlatmak mümkündür. Sormaktan hiç vazgeçmediğim sual: "Ne zaman?"

"Kafaca ve ruhça kendimizi idare edecek güce eriştikten sonra."

"Ya maddi güç?" dersem, "İkisi beraber yürüyor, merak etme sarı kızım." diyor. O, hiçbir zaman meselenin münferit ve fevri hareketlerle çözüleceğine inanmadı, çünkü meseleyi gerçekten ve tam olarak halletmek istiyor.

Arif'i düşünüyorum:

"İstiklâl mücadelesine başladığımız an, zaferi elde edeceğimize dair tek şüphemiz olmamalı."

"Şehit olup gelecek nesillere yokluğumuzdaki manayı bırakmak istemiyoruz, biz gazi olacağız. Hep beraber yürüyeceğiz, yeni nesillere öğreteceğimiz şeyler olacak, biz öğreteceğiz, hatıralarımız değil."

"O hâlde hedef ölüm değil, yaşamaktır. Yaşayıp kafaca ve ruhça varlığımıza sahip çıkıp, kendi kendimizi idare edecek güce erişmektir."

"Kendi küçük, hür memleketimizi işte bu ellerimizle kuracağız. Yaşamamız gerek…"

Böylece dalıp gitmişim, Stefan'ın sesiyle irkildim:

– Çalışıyorsun değil mi İlay, çalışıyorsun, diyordu.

Baktım, yüzü sapsarı, gözleri bir garipti. Onca garip ki, gözlük camları bile donuklaşmış.

– Düşünüyordum, dedim, hemen bugün istemedin ya programı, ne var Stefan?

Karşımdaki iskemleye çöker gibi oturdu, ağzının içinde küfredip duruyordu, dayanamayıp sordum:

– Kim bu budalalar, alçaklar?

Şaşkın bakışlarını yüzüme dikti:

– Siz, hepiniz... yoksa sen de mi İlay, öyle mi?

– Neden bahsediyorsun?

– Anlamıyorum, sanmıyorum. Neden? Nastasov, o alçak uyduruyor, ama... Beni harcayamazlar, yook... Sonuna kadar, neyse…

Yerinden fırlayıp, dört döndü odanın içinde, derken masanın üzerinden uzanıp elimi tuttu:

– Sana güvenim var, dedi. Sen şahitsin, ben asla Marksizm'den sapmadım, asla. Yumuşak yöntem uyguladımsa, buna inandığım için. Öyle sandım, tutumum Marksizm'den sapmak, hele partiye ihanet etmek asla değildir. Hayır Jivkov

bile açık beyanlarında kardeşlikten bahsederdi. "Gizli tedhiş, milliyet değiştirme kararı"ndan benim anladığım, kültür politikasıdır, bunu düşündüm.

O son derece perişan, ben pek tedirgindim. Rodoplar'ın hayali pek canlı durmasa karşımda, şu adama acıyabilirdim. Ama içimden tarifsiz bir tiksinti kabardı, soğuk soğuk:

– Senin ne düşündüğün değil, partinin ne düşündüğü önemlidir, dedim.

Elimi bırakıp, arka arka yürüdü birkaç adım:

– Yoksa sen de mi, diye kekeledi, sen de mi Nastasov'un adamısın? Sen de onlar gibi mi düşünüyorsun?

Çok eskiden bana söylediği bir sözü aynen tekrar ettim:

– Biz tek tek düşünmeyiz yoldaş. Parti düşünür ve neticeyi bize tebliğ eder.

Vücuduna bir sihirli değnek değmiş gibi, birden toparlanıp dikleştiğini gördüm.

– Haklısın yoldaş, diyordu. Fakat benim Marksizm'den sapmadığımı biliyorsun.

– Çok iyi biliyorum, dedim.

– O hâlde lütfen unutmayın yoldaş Eminova.

dedi, çıktı odadan. İyice sersemlemiştim, bu Nastasov neler çevirmekte ki, zavallı Karov'un benim şahitliğime ihtiyacı olsun? Düş mü görüyorum ne?.. Şaşkın, bezgin ve huzursuz, kâğıtlarımı kalemlerimi topladım. Paydos vakti gelmişti.

Koridorda Stefan'ın odasına uğramayı düşündüm, kendimce bir iki iyi lâf etmek istiyordum. Fakat kapısının önünde durakladım, içerden sesler geliyordu, Nastasov'unkini seçtim, vazgeçip, yürüdüm.

Öğrendiğim şeylerden sonra, ne yapacağımı merak edip, beni takip ederler endişesiyle komsomola veya TeKeZeSe'ye uğrayıp; Arif'le Rıza'yı görmek istemedim. Doğru eve gittim, Fatma işten yeni dönmüştü, ellerini yıkıyordu. Ona, Arif'le mutlak konuşmamız lâzım geldiğini söyledim.

– İyi ama, dedi, burada yok galiba, beni meydanda bekleyecekti, gelmemiş, arandım bulamadım. Arif bu, aniden bir iş uydurur, çıkar gider, bilirsin.

– Öyle, öyle ama artık o kadar kolay değil her şey, Nastasov iş başı yaptı!

Ve her şeyi anlattım ona. Beni dinlerken kollarıyla vücudunu sarıyor, yüzü dalga dalga kızarıyordu, güldü:

– Rodoplar!.. Aynı şeyleri uygulamak istiyorlar. Kökümüzü kurutacaklar.

– Hayır, dedim, hele bir Arif'le konuşalım.

– Başlar mıyız?

– Herhâlde, değil mi?

Gülümsedik birbirimize, aynı anda Arif'in bir sözünü hatırladık:

"Harekete inançla, sevinçle, yaşama ve zafer kazanma azmi ile başlayacağız."

– Bir konuşsak Arif'le.

– Belki biliyordur her şeyi, Rıza'yı bulalım.

– Kolektife uğrar bu akşam. Fakat şu Karov'un hâline anlam veremedim.

– Boş ver onu, kendi meselesi; yemek yiyelim.

Alelacele kuru fasulye ve bulgur pilavı yedik. O gün aldığım yevmiyeyi, annesinin göreceği bir yere bıraktım. Mehmet Ali'den umudumu kestiğim için, artık para biriktirmiyor, kazandığımın tümünü Zühre teyzeye veriyordum. Nasıl kesmem umudumu, askerden bir haberini bile alamadım, babasına da yazmadı herhâlde, birbirimizi gördüğümüz zaman, Mehmet Ali'nin lâfını bile açmıyoruz. O da iyice şaşkınlaştı ya…

Şimdi, çalışma için okul binasına giderken ve herhâlde "Başla!" emrini alacağımızı düşünürken, yüreğimin ta içinde eski bir sancı başladı, özlüyorum onu. İçimden seslendim: *"Bir tanem, başlıyoruz artık, kim öle, kim kala. Seni bir kerecik*

görebilseydim, çok uzaktan, çok uzaktan da olsa razıyım, bir kerecik, bir an."

Yağmurun altında bir adam, kollarını açmış koşuyor, kızıl bukleleri havalanmakta... Gülümsediğini görüyorum!

Salona vardığımız zaman, gençlerin hemen hepsi toplanmışlardı. Bu gece Sofya'daki Devlet Neşriyat Evi'nin, bilmem kaçıncı kez bastırıp yolladığı; Nikolay Mizov'un "İslâm'ın Gerici Mahiyeti" isimli kitabının tartışması vardı, fakat daha önce Mehmet'in yetiştirdiği küçüklerin şiirlerini dinleyecektik.

Mehmet, kapıda karşıladı bizi, adamakıllı büyüdü bu çocuk, pek uzun boylu değil ama güçlü kuvvetli bir görünüşü var, ayrıca çok sevimli. Ona Arif'i sorduk, bütün gün hiç görmediğini söyledi. "Herhâlde akşama döner." diye düşündüm.

Stefan gelmemişti, her toplantıya katılmadığı için, onu beklemek lüzumunu hissetmeden vakti geldiği zaman programa başladık. Dalmışım… Bir ara Fatma kolumu çekiştirdi, usulca:

– Arif'le görüşemezsek, dedi, ne yapacaksın yarın, yani programı soruyorum?

– Herhâlde bir şeyler hazırlayıp Stefan'a sunacağım, sakin olmamız lâzım, Arif'i bekleyeceğiz, bir şey sezdirmeden.

– Rıza da gelmedi.

Başımı çevirip arandım. Nastasov'u gördüm, yanında iri yarı, o zamana kadar hiç görmediğim bir adam vardı. Gözlerimiz karşılaştı, sırıttık birbirimize.

Çocukların şiirleri bitince, Nastasov kalktı; yanındaki adamı tanıttı hepimize. Yeni tayin edilen Müfreze Başkanı Nikolay Pavlov'muş. Adamın fırça gibi dik, kısa kesilmiş, kara saçları vardı, armut biçimi yüzünde, birbirine yakın, ufacık gözleri pırıl pırıl parlıyordu, zencilerinkini hatırlatan basık, iri delikli burnu pek çirkindi. Bulunduğu yerde, fakat ayakta, bizlere hitap etti; konuşurken mütemadiyen sağ yumruğunu, sol avcu içine vuruyordu. Olağanüstü büyüktü elleri, insanı

ürkütecek kadar. Nikolay Pavlov kısaca, köye getireceği değişikliklerden bahsetti, oysa görünüşte bu görevler müfreze başkanının sorumluluğunda değildir. Oysa pek rahat konuşuyordu; üzerimize çöken uğursuz miskinliğin kalkmasına, yardımcı olacakmış! Şurada otururken bazı Türkçe kelimeler çalınmış kulağına, hayret etmiş. Sayın Jivkov'un beyanatında ifade ettiği emre ihanet demek olan bu kelimeleri, bu gerici dili, bir daha duymak istemezmiş. Biz, hep beraber 1980'e kadar, şu verimli topraklar üzerinde tek bir Bulgar milliyetinin varlığını ispat ederek, bu şerefli göreve…

Tam bu kelimede, Rıza girdi salona. Gözleriyle çevreyi araştırıp, bir iskemleye çöktü, dirseğimle Fatma'yı dürttüm.

Pavlov, kolektif çalışmalarını da yeniden denetleyeceğini söyledikten sonra, önce beni, sonra salonu başıyla selâmladı, Nastasov'la beraber çıktılar.

Dinleyicilerin üstüne bir kova soğuk su atılmış gibi olmuştu. Hemen fırlayıp öne çıktım, gülümsedim kalabalığa. Bundan böyle direktifleriyle bize önder ve destek olacak olan yoldaş Nikolay Pavlov'a teşekkür borçlu olduğumuzu söyledim. Tıpkı eskisi gibi, fakat eskisinden çok daha dikkatli çalışmaların bizi beklediğini anlattım.

"Her şey halkımız içindir, halkımızın şuurlanması, yücelmesi içindir." dedim, "halkımız"dan kimi kastettiğimi çok iyi bilirlerdi. Bir kere Mehmet bana; "Senin tebessümün, sıcaktan bunalan insanlara serin rüzgâr etkisi yapıyor, insanlar sıkıldıkları zaman, onlara gülümse." demişti.

Gerçekten bir gevşeme sezdim dinleyenlerde. Bana güveniyorlar. Keşke benim de, yürek çırpıntım geçse...

Kitabın tartışması, yorumu yapılırken Rıza geldi yanımıza, o sordu Arif'i. Bizim de merak ettiğimizi, belki bir yerlere gittiğini söyledik.

– Nereye gidecekti?

– Ne bilelim?

– Peki, sonra konuşuruz, haydi eyvallah!

Rıza'nın umursamaz hâli bizi de etkilemişti. Arif'i merak etmekten vazgeçtik. O, dönünceye kadar Karov'u idare etmekten başka çare yoktu. Hem belki Nikolay, Stefan'ı da, beni de işten atacaktı… Stefan'ın bugünkü tedirginliği, hiç boşuna değildi.

"Sabah ola, hayır ola..." dedik. Çocuklar hemen uyudular, biz konuşmadık ama, yatakta dönüp durduk. Ne zaman daldığımı bilmiyorum, karmakarışık rüyalar gördüm. Dedem, Arif, Mehmet Ali! Onun eli büyüyor, çirkinleşiyor –tıpkı Nikolay'ınkine benziyor– ve parmağı ile bir yeri işaret ediyor, bakıyorum sokaklarında lâğım suları akan, evleri tamamlanmamış inşaat hâlinde, bir kısmı da yıkık dökük, kara suratlı, dumanlı bir şehri kuş bakışı görüyorum. Mehmet Ali, "İşte!.." diyor… "Türkiye, al senin olsun." İçim ürperiyor, böyle olmaması lâzım diye düşünüyorum, dedeme koşmak istiyorum ama koşamıyorum, yere mıhlanmış gibiyim. Oysa dedem pek uzakta değil; hem ağlamakta, Arif'i kucağına oturtmuş. İkisi de bana bakmıyorlar, sesleniyorum, cevap veremiyorlar.

Sıkıntı içinde uyandım. Kalbim çarpıyordu. Çocuklar ve Fatma kalkmışlar, giyiniyorlar, Fatma:

– Uykunun içinde inledin, dedi.

Ona rüyamdan bahsedip, korkumu hissettirmek istemedim:

– Mehmet Ali'yi gördüm, dedim.

– Ya, nasılmış kendisi?

– Çok iyiymiş, selâm söyledi.

– Selâmı batsın!

Cevap vermedim ona; zaten ağzımın içi kurumuş, acılaşmıştı, yüreğimin çırpıntısı devam ediyordu. Evden çıkarken Fatma'ya:

– Arif'i görürsen, söyle bu gece uğrasın mutlak.

dedim, bana baktı, birden boynuma sarıldı, kulağıma:

– Korkuyorum İlay, diye fısıldadı.

Ona gülümsedim.

Öğlene kadar hiç durmadan çalıştım, Stefan uğramadı. Kendimce pek iyi bir program yaptım. Başlıkları tespit ettim, kimin ne zaman, neyi konuşacağını kaydettim. Stefan'a, kendime, okuldaki bazı öğretmenlere, başarılı komsomollara görev dağıttım.

Öğlen paydosunda dışarı çıkmayıp, yazdıklarımı daktilo ettim. Sonra Karov'un kapısını tıklattım.

– Gel!

Yabancı bir ses! Ah! Pavlov... Masaya oturmuş, bazı evrakları incelemekte, bön bön baktı yüzüme:

– Ne var?

– Yoldaş Karov'u aramıştım.

– Ne yapacaksın?

Sanki dün gece bana nezaketle selâm veren o değil. Kâğıtları sallayıp elimde:

– Verdiği işi hazırladım, dedim, kendisine gösterecektim.

– Bakayım?

Adam, oturmamı söylemeden, yazdıklarımı uzun boylu tetkik etti, ayakta durmaktan sıkılmıştım.

– Oturabilir miyim, diye sordum.

– Yoldaş Karov'un yanında oturur muydun?

– Evet.

Pavlov, önündeki bir deftere bir şeyler yazdı ve beni baştan ayağa süzdü; boynumu dik tutuyor, suratının ortasına bakıyordum. Nihayet:

– Hayır, dedi, benim yanımda oturamazsın yoldaş Eminova! Küstahlıktan, edepsizlikten, lâubalilikten laçka olmuş bu köy, laçka! Bir müdürle nasıl konuşulacağını, sizlere yeni baştan öğretmem gerekecek, yeni baştan.

Adamın armut suratına, pek şaşkın baktım herhâlde.

– Ne o, itirazın mı var, diye sordu.

Ses çıkarmadım, o sanki cevabını almış gibi:

– İyi, dedi, itiraz eden dilleri koparırım ben! Şimdi git, şu kendine ayırdığın konuşmalardan birini yaz bakalım, görelim. Hem istediğim zaman ben gelirim yanına yahut çağırtırım seni. Aklına estiği zaman beni rahatsız etme.

Başımla belli belirsiz bir selâm verip, çıktım odadan. Belli, Karov'u sepetlemişler, sıra bana geldi. "Canın cehenneme Pavlov." dedim. "Sen ağzını açmadan, Arif yetişecek..." Birçok defa tekrarladım şu cümleyi, kendi kendimi ikna etmem lâzımdı. Stefan'a ise biraz acımaktaydım. Eğer hakkında soruşturma yaparlar da, benim şahitliğimi isterlerse, Marksizm'den hiç sapmadığını rahatça söyleyebilirdim. Budalalığına, dalgınlıklarına, bana olan tutkusuna değinmeme hiç gerek yoktu! Odasında beni oturttuğunu söylemekle hata etmiştim, fakat aklıma getiremezdim ki... Bundan sonra çok dikkatli olmalı.

Yazımı hazırlarken, geceki rüyayı bir daha düşündüm. Acaba önümüzdeki sıkıntılı günlere bir işaret mi vardı içinde, dedem niçin ağlıyordu? Arif düşünceliydi. Benimle konuşmadılar. Bir hata mı yaptım, yapacak mıyım? Ya Mehmet Ali'nin Türkiye'si?

"Artık hata yapmamaya dikkat edeceğim."

Yazıma devam ediyorum. "Faşist burjuva Türkiye'sini düşünenler, bunun pek aldatıcı bir hayal olduğunu artık anlamak zorundadırlar. Taşıdığınız isimler, işte sizi bu aldatıcı hayale kaptırmakta ve siz farkında olmadan ihanete sürüklenmektesiniz. Yoldaşlar, isimleriniz Türkiye ile aranızda son bağdır! İşte partimiz, bu son bağı da kopartarak, sizleri kurtarmayı düşünmektedir."

"Türkiye'yi ne kadar kötülersem kötüleyim, bütün dikkatler bu 'son'a çekilecektir, 'koparmak' fiiline takılacaktır. Köylüler isimlerine sıkı sıkı yapışacaklar... Sonra?"

Birdenbire içimdeki sıkıntı dayanılmaz bir hâl aldı. Masamın kenarlarını kavrayıp, derin derin nefes almak zorunda kaldım. Hayır hiçbir şey kâr etmiyordu, odamı bir kara duman sarmış gibiydi; ağırlığı olan, ağırlığını hissettiren bir duman.

Nefes almaya devam ederken, gözlerimi açıp kapıyordum, başımı sallıyordum. Kamyon homurtuları duydum, emekçiler işten dönüyorlar!

"Arif bir de sen dönsen, dönmüş olsan, Arif… Öf be!"

Gürültüleri duydum. Kadın çığlıkları, bağrışmalar…

Pencereye kadar zor yürüdüm, baktım. Meydana yığılan kalabalıktan bir şey anlamak, sezmek mümkün değildi. "Belki kamyon birini ezdi." Böyle düşünmeye çalışıyordum. Arif'in "Birden karşılaştığınız, beklenmedik olaylarda, soğukkanlı olun, dikkatle hareket edin, size hazırlanan tuzak olabilir." sözünü hatırlayıp, odamdan çıkmadım, pencereden bakmaya devam ettim. Kalabalığın arasında, şurada burada dolaşan polisler, halka müdahale etmiyorlar, dağıtmaya çalışmıyorlardı. Gürültü kesilmişti. İnsanı son derece tedirgin eden, garip bir sessizlik vardı.

– Ne olmuş?

Parti sekreterinin madeni sesini tanıdım, döndüm, mümkün olduğu kadar tabii bir sesle:

– Anlayamadım yoldaş Nastasov, dedim, galiba kamyonlardan biri kaza yaptı.

– Merak etmediniz demek. Gidin bakın canım.

– Peki.

Merdivenleri inerken, Nastasov'un hiç de odama gelmek âdetinde olmadığını hatırladım. Beni süzmesi rahatsız edici, sesi alaylıydı. Artık koşmaya başladım. Kalabalığa daldım, insanları itip geçemedim. Kadınlar, erkekler beton bir duvar gibiydi önümde, kımıldamıyorlardı. Sükûnet elle tutulurcasına somut.

– Ne oldu, ne var?

Cevap veren çıkmadı, ama beton duvar çatladı bir yerinden, süzüldüm... ve öne çıktım.

Ve onu gördüm: İki yanına dikilen silâhlı milislerin ortasında, yerde yatıyordu; çok ince, çok uzun, sevgili sarı adam! Çamur ve kan içindeydi. Soluğum böğrüme tıkanmıştı, pek zorlukla bir iki adım daha atabildim. Bu onun yüzü mü Allah'ım, Allah'ım; burnu dağılmış, yanakları mosmor şişmiş, ağzı ince bir kara yarık, yuvalarından fırlayan gözleri cam cam bakmakta!

Fırtına birden koptu, göğsüm yırtıldı, art arda çığlıklar duydum:

"Ne yaptınız ona, ne yaptınız ona?.. Arif ağabey, sen ölemezsin, ölmedin, ölmedin!"

"Kahrolun gaddarlar, hainler, alçaklar!.. Alçaklar!.. Kahrolun!.. Kahrolun!.. Kahrolun!.."

Yanına çöktüm, çamura bulanmış elini tuttum, kapkara el dökülüp kaldı avcumun içine, her parmağını ayrı kırmışlar! Beynim kaymaya başladı. Şuurlu tek düşüncem: "Arif'i öldürdüler, ben çıldırıyorum." oldu.

Çığlıklar... çığlıklar…

"Hesabını vereceksiniz, alçaklar!.. Orospu çocukları!.. Orospu çocukları!.. Hesabını vereceksiniz."

"Arifff... Kalk Arif, yürü. Arkandayız! Arif…"

O sırada çelik dehlizi gördüm, içi çok parlaktı, pırıl pırıl yanıyordu. Fırtına savurdu beni, döndürüp olduğum yerde, dehlizin içine savurdu, kaymaya başladım. Sürat, vın vın vınlıyor, ben gitmiyorum, bedenim uzayıp duruyor. Kollarım, bacaklarım çok uzakta bir yerlerde dağılıyor. Acı çekiyorum, kocaman çelik iğneler batıyor her yanıma. Parlak ışık gözlerimi kör etti, bakamıyorum. Tekerlekler dönüyor, vınlıyor! Saatler tik tak tak... Tak! Kapılar gıcırdıyor, ne çok kapı. Parça parça kopuyorum, her bir parçam dehlizin ateş duvarına yapışıyor. Yanıyorum... yanıyorum.

Anladım nihayet, bu dehliz cehennemdir!

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Nem içindeydim; kuvvetli bir sidik ve yanık kokusu duydum. Vınlayan makineler, makineler... Sustular. Gözlerimi açtım, hiçbir şey göremedim. Siyah, ıslak… Boğazıma, hayır, tepeme kadar pislik çukuruna düşmüşüm gibi. Kâbus olduğu belli, Fatma'ya seslenmek istedim, sesim çıkmadı, böğrüme birkaç bıçak saplandı. Vücudumu kımıldatmaya imkân yok, ağır ağır parmaklarımı hareket ettirmeye çalıştım; biliyorum bir hareket etsem, kâbustan sıyrılırım. Islaklık, terdir. Ya şu pis koku? Parmaklarım kımıldadı, temas ettiğim ıslak ve sert bir şeydir. Hay Allah'ım, vücudumda hiç iş yok, bıçakların biri girip biri çıkmakta, başımı döndüremiyorum. Karanlık çok koyu. Ne hâldeyim, ne oldu?

– Allah kahretsin daha ayılmadı mı?

Hangi hayvan bu kafamın içinde homurdanan... danan... nan. nan... NANNNNN!

Fakat ayılmayan da kim?

– Hayır, bakıyoruz, n'olur bırakın…

Şu kadın sesi... Cıyak cıyak... yak... yak... cıyyy.

– Sürükleyip getirin onu, daha bekleyecek değiller ya! Yaa... yaa... yaaa...

Ayyy! Kaymaya başladım. Ne çok bıçak var burda, hepsinin üstünden kaymam şart mı? Bağırmak istiyorum ama, sesim soluğum çıkmıyor ki, hep böğrümde tıkanıyor, birikiyor bir şeyler. Kafam çarpıyor, sağa sola. Sağa sola…

Işık!

Gözlerimi kapadım. Hâlâ kayıyorum… Bu kâbus değil, bir şeyler oldu sana. Sana! Sen, ben?.. İlay. Çelik dehlizi hatırladım, en son girdiğim. İnsanlar yok orda sanıyordum, demek varmış. Cehennem zebanileri, olacak tabii. Kapılar açılıp kapandı, büyük gürültüler duydum, ancak vınlayıp devam etmedi sesleri. Bacaklarım yere çarptı, gözlerimi açtım. Tam karşımda ve çok yüksekte, birçok surat gördüm. Erkek suratları, eğri büğrü.

– Kaldırın şunu!

Birileri koluma girip, çekiştirdiler, galiba ayağa kaldırmak istiyorlardı. Bükülüp duruyorum, zapt edemiyorlar.

– Ulan, oturtun!

Bir bıçak, hayır kılıç yedim böğrüme, kaydım… Yüzükoyun yere kapaklandım. Ne oluyor, neden çekiştirip duruyorlar, bunca acı... Acı. Bir bağırabilsem. Boğazımdan hırıltılar çıkıyor, çıkıyor, biraz nefes alabiliyorum.

– Hiç iş kalmamış, canına okumuşsun be Nikolay! En iyisi atın hücreye, gebersin.

Eh zaten gebermiş değil miyim, ben?.. İlay Eminova!

– Ölmemesi lâzımmış.

“Yahu,” demek istiyorum, “ne konuşup duruyorsunuz, kaç kere ölür yahut yaşar insan…”

– En iyisi, öbürlerinin yanına atın yine, birbirlerine bakarlar, yaşarsa yaşasın, ölürse... Eh, ne yapalım.

– Emir, biliyorsun.

– Cehenneme be, cehenneme, bu leş ne işe yarar, kahrolsun!

“Kahrolsun... Kahrolun… Siz, ne yaptınız ona, kahrolun!.. Öldürdüler. Ölen kim? Kim?..”

Ayyy! Karanlık. Vınlayan makineler, makineler. Fırtına savurmakta beni…

Daha ne kadar bayılıp ayıldım bilmem. Karanlığı, çığlıkları, böğrüme saplanan bıçakları, ıslaklığı, pis kokuyu hatırlıyorum. Derken bir ses, vınlamayan... uzaklaşmayan, net, açık:

– İlay, iç şunu yavrum, haydi kızım.

İtaat ettim, ağzıma ılık, pis kokulu bir sıvı doldu, tükürdüm.

– İlay, çorbadır bu. İç kızım, haydi.

Tekrar o ılık su ağzımın içinde, yutkunmaya çalışıyorum.

– Aferin, aferin. Yuttu çocuklar, yuttu.

Zeliha abla bu! Niçin, neden?..

– Neden?

– Çünkü bu çorbadır ve içmen lâzım kızım.

– Neresi... burası?

– Burası, bodrum, biz hepimiz buradayız.

– Neden?

– Hatırlamıyor musun İlay, neden?! Yoo, neden olacak, işte hapsettiler bizi, o kadar.

– Neden?

– Konuşma, bitir çorbanı, haydi.

Kıpırdayamıyorum, zorla yutkunmaktan gayri, bir şey yapabildiğim yok.

– Üşüyorum, dedim.

– Verin kızın üstüne bir şey, abe yok mu bir hırka?

Bir şey sorarlarken bana, acı duyup bağırdım! Sesim çıktı.

– Bir tarafı kırık bunun, söyledim size kırık.

– Az mı tekmeledi o Nikolay!.

– Tekmeleye tekmeleye sürüyüp getirdi, ta meydandan buraya. Kaburgaları kırılmıştır.

– Korkuyorum... Korkuyorum...

– Korkma yavrum, buradayım, ben Zeliha ablan, tanıdın değil mi, başkaları da var, hep biz, arkadaşlar, buradayız, merak etme canım.

Evet, haklıyım canım kâbus değil. Öldük hepimiz… Beraberce. Çünkü silâh seslerini duydum. Arif, harekete geçme

emri vermişti. Silâh dağıtmıştı hepimize, iyice hatırlıyorum, köyü işgâl etmiştik… Bulgarları kovup, Belediye'ye bayrak çekmişti Arif. "Ey mavi göklerin beyaz ve kızıl süsü." Arif, bayrağa tutunmuş, onunla beraber dalgalanmıştı, sağa sola, göklere doğru!

Sonra?.. Demek ki öldük!

– Arif nerede, dedim.

Heyecanlı bir ses:

– Soruyor, sordu işte!.

Demek beklenen bir sualdi, ama neden? Pek tabii, değil mi?

– İyi Arif, çok iyi şimdi.

O, her zaman iyi idi, "şimdi"si? Şimdi… Eskiden… O zaman? Yoo, hayır!

– Arif öldü, öldürdüler onu, caniler, katiller!

– Dur İlay yavrum, kendine gel İlay, sus kızım… Allah rızası için sus, bağırma.

* * *

Zaman yumağını elinde tutan bir büyücü karıdır. Canı ister salıverir ipi, çabuk çabuk yaşarsınız, yaşadığınızın farkında bile olmadan. Canı ister gıdım gıdım bırakır, her dakika değil, her saniyeyi ta iliklerinizde duyarsınız.

Bu sefer de ağır ağır açtı yumağı, şuurum yerine gelmişti, acıların en beterini yaşadım. Küçücük bodrum odasında, on-on beş kadın, kız vardık. Hepsini dövmüşler ancak Nikolay'ın koca tekmelerine hedef olup, sürüklenen benmişim, kafam hep taşlara çarpmış.

Aldırdığım yok bunlara, toprak zemin üstünde dümdüz yatmaktan olsa gerek, kaburgalarım iyileşmeye yüz tuttu. Günde bir kez verilen o pis çorbayı içmeye, hamur gibi ekmek parçasını yemeye çalışıyorum.

"Her şeye rağmen yaşamamız lâzım, cesetlerimiz onları rahatsız etmez."

Kadınlara bakıyorum, hiçbirinin bizim teşkilâttan olduklarını bilmezdim. Zeliha abla, en güzelleri... Güçlü kuvvetliydi, severek çalışırdı toprakta. Onu seyrederken, canlı olduğunu hissederdim. "Bu kız, asla bir ot olamaz, şuurludur." derdim, yanılmamışım... Ve öbürleri...

Ya erkekler? Kaç kişi tevkif edildi, kaç kişi öldürüldü? Kimsenin bir şeyden haberi yok yahut bana söylemek istemiyorlar, tam iyileşmemi bekliyorlar. Birinin hesabına göre, yirmi, Zeliha ablanın dediğine bakılırsa on sekiz gündür, buradaymışız. Arada sırada kapı açılıyor, biri ismiyle çağrılıyor. Gidenin, dönüşü beklenirken sinirler geriliyor, kimse konuşmuyor. Kalan ekmek varsa çiğnenip, yaraların berelerin üzerine koymak için hazır ediliyor.

– Bereket, diyor Zeliha, hiçbirimiz fazla bir şey bilmezdik, kim ne anlatacak?

"Birbirimize lâzım olmayan bilgileri aktarmaya ne gerek var, işkenceye kim, ne kadar dayanabilir? Az bilmekte fayda vardır."

Biraz güçlenebildiğim zaman, Fatma'yı sormaya cesaret ettim, uzun bir süre cevap alamadım, üsteledim; Zeliha abla:

– Sen sağ ol, dedi.

Ekmek bıçağı ile milise hücum etmiş, hemen vurmuşlar onu.

"Neyse acı çekmedi, o dakka öldü." Böyle diyorlardı… Ya sevdiğini, aşkını anlatmaya kıyamadığını, öyle uzanmış, kan içinde gördüğü zaman, onun camlaşan gözlerine baktığı zaman?

Samimiyetle, "Evet, iyi ki ölmüş." diye düşünüyorum.

Ben İlay, tek sevdiğim kız arkadaşım için, bunu söyleyecek hâle düştüm, ha! Kader, acımızla eğleniyor!

Nihayet, İlay Eminova çağrıldı. Ayağa kalkmak zordu, fakat ayakta dikilip durabilmek en zoru. Jandarmanın biri kolumu tuttu, ona dayanıp, bodrumun basamaklarını çıktım. Koridorda yarı yürüyüp, yarı sürüklendim. Elektrikler yanıyordu, öyleyse, gece.

Bir boş odada bir koca masanın başında bir sürü adam oturuyordu. Nikolay'ı, Boris'i, Nastasov'u seçtim. Öbürlerini tanımıyordum. Kuvvetli bir ışık yüzüme çevrildi, hiçbirini göremez oldum. Sorular başladı… Sordular, sordular... Arif'in teşkilâtı… Nerelere kadar uzanmış? Kim dâhilmiş, ne zaman başlamış, neler yapmışız, yasak kitapları hiç okumuş muyum, yaptığım propagandaların içine karşı propagandayı yerleştirmeyi kimden öğrenmişim, yoldaş Karov'un gözüne bunca girmeyi nasıl başarabilmişim, onunla yatıyor muymuşum? Yoksa Stefan Karov'un bilgisi dâhilinde mi yürüyormuş bütün işler, o, haberdar mıymış? Mehmet Ali'den en son ne zaman haber almışım?

Her suale, dikkatle ve çok içten; "Bilmiyorum", "Hayır", "Bilmiyorum", "Hatırlamıyorum", "Yapmadım", "İlgilenmedim" diye cevaplar verdim. Mehmet Ali'nin son mektubunu ise askere giderken yazdığını söyledim.

Biri, yüzüme vurdu; burnumdan ağzıma doğru tuzlu bir sıvı indi; kan! Akacak kanım varmış, ha! Ne komik! Gülmeye başladım, gülmek denirse. Hayvan gibi bağırıyor, gırtlağım parçalanırcasına kahkahalar atıyordum:

– Seni kaltak, dedi birisi, deli numarası yapma bize; ne kalleş, ne numaracı olduğunu biliriz!

Demek deliler böyle gülermiş!.. Daha çok güldüm. Bir daha vurdular, beynim sallandı, gözlerimden, burnumdan sular aktı. Hep gülüyordum, iskemleden ittiler, düştüm, tekmelediler... Gülmeye devam ettim, duyduğum acı dayanılacak gibi değildi… Üstüme soğuk su döktüler, titredim. Kahkahalarım böğürtü gibiydi artık, fakat hiç susmuyordum. Ağzıma tekme attılar, tuzlu sıvı... Boğulacak gibi oldum, sesim kesildi.

– Geberttiniz mi yoksa? Dikkat edin dedim, dikkat, gebermeyecek!

Bu sesi bir kere daha duymuştum, nerede?.. Şu var ki o kişi, gebermemi istemiyor. Niçin?.. Tekrar su döktüler üstüme, ürpermeler içindeyim, sesimi çıkarmadım. Beni, öyle bırakıp gittiler.

Ne kadar zaman geçti, bilmiyorum. İnleyip duruyordum, birileri girmiş odaya, dürtükleyip kaldırdılar, kollarımdan tutup bodruma sürüklediler, tam kapıda, yanımdaki:

– Bak, dedi. Konuşmazsan, seni de onlar gibi yaparız.

Sırtıma bir tekme indirdi, merdivenlerden paldır küldür düştüm. Ardımdan kapı kapandı. Karanlıkta bir şey göremedim. Ne yapmışlardı kadınlara? Kimse seslenmedi bana; pis koku ciğerlerime doldu. Ayağa kalkmaya çalıştım, becerememedim, oturduğum yerde bekledim sessizce. Gözlerim karanlığa alışınca, yerde yatan elbiseleri parçalanmış kadınları fark ettim. Çıplak... kanlı... Besbelli ağlayacak takatleri bile kalmamış. Sürünerek Zeliha'nın yanına vardım, birbirimize sarıldık.

Ben çıktıktan sonra, köpek sürüsü gibi kudurmuş, kızgın milisler dalmışlar bodruma!

Sorgulama devam etti.

Bazen yumuşak, tatlı konuşuyorlar, çeşitli vaatlerde bulunuyorlar, Mehmet Ali'den bahsedip ağzımdan lâf almaya çalışıyorlardı. Bazen de Mehmet Ali'yle tehdit ediyorlardı; eğer konuşmazsam, onu da öldüreceklermiş!

– Aaa, o yaşıyor mu?!

Galiba tekme yemedik bir yerim kalmadı, iki dişim kırıldı. Pek sersemledim, sorduklarının manasını kavrayamayacak hâle geldim.

Yanımızdan aldıkları birkaç kızın, dönmediği oldu. Yemek getiren jandarmaya sordum onları, omuzlarını silkip cevap vermedi. Sormaktan vazgeçtim.

Artık ruhumun da bedenimin de ıstırap çekecek; acıyacak yanı kalmadığını sanıyordum. Kızgın sürü bir daha daldı bodruma. Acı çekecek hâlim yok muymuş, lâf! Karnımdan, beynime doğru yükselen alev dalgasıyla, bar bar bağırdığımı iyice hatırlıyorum. Bütün iç organlarım, dağlanmıştı. Ama üzerime eğilenlerin sayısını hatırlamıyorum, sonra bütün organlarımı kustum.

Birkaç kez tekrarlandı, hep avaz avaz bağırdım, hep kustum.

Küçük oda, hiç temizlenmiyordu, hiç hava almıyordu. Kokudan zehirlenecek hâle gelmiştik. Sonra bir gün fark ettim ki; utanç, ıstırap, pislik somutlaşmış, aramızda duvarlar çekmiş. Birbirimizle konuşmuyoruz, herkes bir tarafa büzülüp oturuyor. Yabancı düşmüşüz birbirimize!

– Ne oluyorsunuz be! diye bağırdım ortadan. Bir şeyler yaptık, elbet bedelini ödeyeceğiz! Göğsümüze madalya takacaklarını mı sanıyordunuz, sonucu hesap edemedinizse, ne girdiniz işe? Aklınıza hâkim olun, sıkı basın ayaklarınızı, istedikleri bu zaten, bizi birbirimizden koparmak, çökertmek, ağzımızdan lâf almak… Konuşun, aklınıza ne gelirse anlatın, hep beraber dinleyelim…

Kimseden ses çıkmadı.

Zeliha hıçkırarak ağlamaya başladı:

– Haklı İlay, diyordu. Allah rızası için konuşalım, yine ilk günlerdeki gibi yardım edelim birbirimize, ne oldu, neden dargınlık düştü aramıza?

Bir genç kız vardı, on beşinde falan olmalı… Bizim Mehmet'in arkadaşıydı. Bir çığlık kopardı:

– Yeter, susun be! diye bağırdı. Utanıyorum, anlamıyor musunuz utanıyorum.

Onun omuzlarını yakalayıp sarstım, sarstım:

– Utanacak bir şey yok, dedim. Hiçbir şey yok! Hayvanlar tepiyor bizi, tepiyorlar! Ne yapalım, kızgın boğaların arasında kalsan, kendinden mi utanırdın, o boğaları öldürmeye mi kalkardın? Kin duy, öfkelen ama utanma, sen tertemizsin. Şu pislik içinde, hepimiz temizlendik, arındık. Haydi canım, utanma.

– Sen ne anlarsın, diye bağırdı. Kızgın karı, Stefan'la Arif'in koynuna girdin hep, onların yatağından çıktın, buraya geldin, hoşlanıyorsun sen. Ama ben... ben... Sen alçaksın, alıp götürsünler seni. Hepsinin... hepsinin altına yat. Ama bizi bıraksınlar…

Ellerime yapıştı, ateş gibi yanıyordu, başını göğsüme soktu, ağlayıp yalvardı:

– İlay ablacığım, abe canımsın benim, sen Mehmet'in ablasısın, söyle Mehmet'e gelsin alsın artık beni, söyle… Neden gelmiyor, yoksa bıktı mı benden İlay ablacığım, söyle o kızgın

karıya, bağırmasın bize öyle. Herkes bağırıyor burada, herkes beni dövüyor. İlay ablacığım sarıl bana, beni koru.

Onu kollarımın arasında sallayıp, uyutmaya çalıştım. Mümkünü yok, hep inledi, sayıkladı. Çok ateşliydi… Başını göğsüme sokup duruyordu, "Koru beni, kurtar beni…"

Zeliha, kapıyı vurup jandarma çağırdı, kızın pek hasta olduğunu söyledi, herif:

– Gebersin! dedi.

Pat pat ayak seslerini duyduk, ümitlendik, belki doktoru getirir diye... Oysa yarım saat sonra yeniden kapı açıldığı zaman, Zeliha çağrıldı. O, benim kolumu sıktı, kulağıma:

– Devam et sen canım, diye fısıldadı. Allaha ısmarladık!

– Kızın hastalığını söyle.

– Tabii.

Saatler geçti, belki gün döndü. Zeliha görünmedi… Kızın ateşi artmaktaydı. Sayıklamaları hiç tükenmiyordu, bazen suçluyor beni, bazen yalvarıyordu. Aklında bir Mehmet, bir ben vardık… Yemeği getiren adam, hâlini gördü:

– Götürelim bunu, dedi, belki böyleyken konuşur, haber vereyim.

Biraz sonra iki jandarma geldi, çektiler onu, öyle bir yapışmış bana, öyle kilitlenmiş ki, koparıp almaları pek zor oldu. Sürükleyip götürdüler. Ne lâfı alacaklar ağzından… Geri getirirler sandım.

Oysa ne o, ne Zeliha bir daha dönmedi bodruma.

Kolum kanadım kırılmış gibi, ben de bir yana çökmüş, bekliyordum.

Beklemek... Neyi? Yeni sorguyu mu, dayak faslını mı? Yoksa bedenlerimizi helâ yerine koyan o adamları mı?

Bir iki kadın vızırdadı; "Abe pek efeleniyordun, ne oldu?" "Hani o dayandığın Zeliha?" "Küçük kız doğru mu söyledi ne, utanmak yok sende!"

Hepsi çıldırdı galiba. Şu sözleri söyleyenler, bir zamanlar teşkilâtta mıydı? Arif, kimlerle, nasıl? İşin çok güçmüş! Hayvan muamelesi gören, aşağılanan kişi; mutlak hayvan gibi hareket etmek mecburiyetinde midir? Düşünüyorum, isyan ediyorum. Tümüne acıyorum. Velhasıl karmakarışık duygular içindeyim. Konuşmuyorum onlarla… Çürümüş ruhum ve duyduğum maddi acılarla, yalnızım. Derken korku başladı; en çok korktuğumdu, korku! Yalnızlık getirdi onu, üşüyorum, titriyorum.

Nihayet... hepsi kayboldu. Acı bile çekmiyordum. Bir sorgu ertesiydi galiba, bodruma girdiğimi hatırlıyorum. Fakat kendimi ormanda buldum, Fatma ile hummalı bir çalışma içindeydik, evimizi onarıyorduk. Mehmet Ali, ıslık çalarak geçti, arkasından koştum, bir demet akçabardak uzattı:

"Bak kopardım hepsini, hiç kalmadı."

"Ne ziyanı var budala, gelecek bahar büyür yine çiçekler."

Demeti fırlattı, tek tek çiçekler başımızdan aşağıya döküldü. Mehmet Ali, takla ata ata uzaklaştı. Fatma:

"Aldırma ona," dedi, "gel ders çalışalım, şiir okumasını öğret bana."

Beraberce bağıra bağıra okumaya başladık:

"Bir yiğit bir daha ölecekmiş, sus kalbim sus
Ölmez düşen hürriyet savaşında
Ona yer, gök ve tabiat
Kurt kuş ağlar ona dağ başında
Akşam çöker, ay doğar
Yıldızlar gökyüzünde sayılır
Meltem eser, orman uğuldar
Balkan'a haydut şarkısı yayılır."

Birileri:

"Sus İlay, kes sesini." diye fısıldadılar. Onları görmedim, yoksa orman kargaları mıydı? Arif omzumu okşadı:

"Güzel şiir okuyormuşsun sen be İlay, bir de ben vereyim sana."

"*Şehitler tepesi boş değil*
Biri var
Bekliyor
Ve bir bayrak dalgalanmak için rüzgâr bekliyor."

"Kes sesini be kız!"

Bayrağın rüzgârı Arif oluyor, dalgalanıyorlar... Avazım çıktığı kadar bağırıyorum:

"Ölmez düşen hürriyet savaşında!"

İnsanlar dolaşıyor, kapılar açılıp kapanıyor… Yollar soğuk, kar yağıyor. Damlardan buz saçakları sarkmakta. Arif, Fatma, Rıza ve ben kol kola dolaşıyoruz sokaklarda, hep 1 Mayıs Marşı'nı söylüyoruz. Avazımız çıktığı kadar bağırıyoruz.

"Gezinme artık otur yerine."

Annem mi bu, neden böyle sert çıkıyor sesi, o yumuşak yumuşak konuşurdu. İnadıma daha çok bağırıyorum; sarsılıyorum... sarsılıyorum… Başım öne arkaya düşüyor, karanlığın içinde bir çift göz parlıyor:

"Ulan, sus!"

Ormandan gelip şu karanlık pis kokulu yere düşmenin âlemi var mı? Gözleri parlayan da hangi cadı? Omuzlarımı sarstığı yetmiyormuş gibi, itti beni hızla, yere çöktüm.

"Ateşi var bunun."

"Eh bırak gebersin, daha iyi!"

Oysa gebermemi istemeyen biri vardı, sahi kimdi o?

Yanıyordum, dedemin koynuna girdim, başımı kılları aklaşmış hafif kambur göğsüne dayadım, usul usul ağladım. O, ses etmedi, saçlarımı okşadı.

Beni kaç kez dedemin koynundan çıkarıp, sandalyeye oturttular. Birçok şey sordular. Hep şiir okudum onlara. Aklıma ne gelirse, galiba hepsi birbirine karışıyordu, ne gam, dikkatle dinliyor not alıyorlardı, acaba neden?

Ormanda dolaştım, ırmağın kıyısına gittim, sonra eve döndüm. Meğer Stefan Karov çıkmış evden, bizim eşyaları getirtmiş, eskisi gibi düzenlemiş. Dantelli perdeleri bile asmış. Bunu söyledim adamlara. Stefan Karov'a teşekkürlerimi iletmelerini istedim.

Bir keresinde, pek iri yarı bir adam, burnumun dibine sokuldu, kendisini tanıyıp tanımadığımı sordu. Hatırlıyordum bir yerden ama bir türlü çıkaramadım.

"İlay," dedi. "Ben Georgief, hani milistim, tamam mı?"

"Aaa, tabii hatırlamaz olur muyum Georgief, babam hakkında rapor yazmıştın sen, okuldan kovdurmuştun beni, aman ne iyi ettin, okuyup da ne olacaktım, ben toprağı seviyorum."

"Gördünüz mü?" diye bağırdı, "Gördünüz mü; ben hiçbir zaman onu korumadım."

"Korumaz olur musun, toprağı seviyordum, beni toprağa gönderdin, çok teşekkür ederim sana Georgief."

"Aklını kaçırmış bu kız, görmüyor musunuz aklını kaçırmış!"

Pöf, sensin aklını kaçıran! Ondan sonra zaten pek gitmedim o sandalyeye oturmaya, karanlık cinleri sinirime dokunuyordu. Irmağın kenarına uzanıp, şarkı söylüyor, Mehmet Ali'yi bekliyordum, orman kargaları burada da musallat oldular ama kovdum onları.

Bazen bodruma dönüyordum. Kadınlar azalmış, kim bilir nereye gittiler? Sormuyorum, çünkü sorduğum hiçbir suale cevap alamıyorum. Benden kaçıyorlar, neden?.. En iyisi ırmak kenarı, oraya beni sevenler geliyor.

Mehmet Ali, önümde yürüyordu, ona durması, beni beklemesi için seslendim. Birden yere düştü, boyu uzadı... uzadı, inceldi, kan ve çamur içinde kaldı, eli, avcuma düştü, kapkara olmuş, her parmağı ayrı dağıldı:

– Mehmet Alii... Mehmet Alii…

* * *

"Seni hatırlamayalı ne çok olmuştu İlay, böyle birdenbire karşıma dikilivereceğin hiç aklıma gelir miydi? Her zaman beni güler yüzle karşılayan adam, soğuk soğuk bakıp suratıma:

– Yoldaş Peter Jivkov, nişanlının bir vatan haini olduğunu biliyor muydun?

demez mi? Nişanlım… Birkaç saniye geçtikten sonra hatırladım, nişanlım olmadığını söylemem mi gerekiyordu, pek kestiremedim, sadece:

– Bir zamanlar nişanlım vardı, dedim. Köyde, İlay Eminova, ondan mı söz ediyorsunuz?

– Bir zamanlar değil, her zaman nişanlındı, bozuştuğunuzu sanmıyorum.

– Evet ama, kaç yıldır hiç haberleşmedik. Belki de bırakmıştır beni, bilmiyorum yani. En son kendisine, askere gideceğimi, uzun bir süre haberleşemeyeceğimize dair mektup yazmıştım. Zaten kendisini en son, Şumnu'ya Enstitü'ye giderken görmüştüm, çok sene geçti.

– Bütün bunları biliyoruz yoldaş, ancak hatırlamanı, iyice düşünüp hatırlamanı istediğim bazı hususlar var, şimdi sorularıma cevap ver.

Ne haltlar karıştırmıştın be kız? Birkaç gün ne kadar saçma suale cevap verdim, hatta senin Arif'in metresi olup olmadığını bile sordular. Peki Arif'le ne ilgin olabilirdi? Orada sormak için değil, cevap vermek için bulunuyordum; bütün kuşkularımı, suallerimi kendime saklayıp, en doğru cevapları vermeye çalıştım. Nihayeti hareketlerinden asla sorumlu değildim ve ben şu duruma gelmişken yerimi sarsmaya hiç hakkın yoktu! Bir ihanet teşkilâtı lâfı geçiyordu, hem de bizim köy merkezmiş… İnanılacak gibi değil, Arif idare ediyormuş!.. O kadar çok şaşırdım ki, Karov'un ona çok itimat ettiğini söyledim, cevap:

– Ha şu sersem herif mi, şimdi Sofya Askerî Cezaevi'nde helâ süpürüyor, oldu.

Artık şaşacak bir şey de kalmamıştı. Ağzım bir karış açık, sorulara cevap yetiştiriyordum. Evime gitmeme müsaade etmediler, merkezde yatıp kalktım birkaç gün. Adamların beni de suçlayabilecekleri ihtimali uykularımı kaçırıyordu, tam dalarken... uyandırıp, tekrar sorgu odasına götürüyorlardı.

Senin ne olduğun, ne olabileceğin konusunu hiç düşünmedim İlay, sadece kendimi kurtarmaya bakıyordum. Bu yüzden suçluluk falan da duymuyordum. Fakat sorgulamanın kaçıncı günüydü bilmem, iyice bitkin düşmüştüm, bir iyi küfrettim. Adam güldü ve niçin küfrettiğimi sordu. Düşündüm, hatıraların tüm bulut gibi sardı beni, teybin mikrofonuna eğildim, çocukluk günlerimizden başladım. Ders çalışmalarımızı, senin bana şiir okumayı öğrettiğini, benim senin kompozisyonunu yazdığımı, Fatma ile oynamasını kıskandığımı, evinizi yakıp sonra ağladığımı… Senin ise bana kızmadığını, el ele ormana yürüdüğümüzü… (Ömrümün hiçbir anında, orman bana o kadar renkli görünmedi, ne daha önce, ne daha sonra.) Anama orospu denmesinden duyduğum üzüntüyü, senin bana gerçeği anlatışını… Of ne çok hatıramız varmış. Kapınızın önünde yanağından öpüp, sonra kaçtığımı… Sınıfta elimi tutup, Stefan'ın suratına sevdamızı anlatışını, mutluluğunu... (Gerçekten, sen beni gerçekten seviyordun!) Bayrak hadisesine karışmış olabileceğinden çok korktuğumu.

İşte tam burda sözümü kesti adam; acaba niçin böyle bir kuşkuya kapılmışım!

Evet vardı, senden kuşkulanmam için sebepler:

– Yoldaş Gazelov, dedim. İlay, hiçbir zaman Bulgar olduğunu kabul etmedi, Marksizm'e samimiyetle inanmadı, öğretinin... şey bir tür vasıta olduğunu söylüyordu. Dedesinin fikirleri... İhtiyar çok işlemişti kızı, doğrusu bu. Rus İmparatorluğu'nun yeniden kurulması için bir vasıta idi onun gözünde Marksizm, Rusya'yı basbayağı emperyalizmle suçlardı.

– Yani bunu o yaşlarda mı yapardı?

– Belki tam bu kelimelerle değil, ifade tarzı böyle değil, ama demek istedikleri bunlardı. Şunu da unutmamak gerekir, çok zeki bir kızdı, çalışkandı, acayip çalışkandı! Okul birinciliğini onun elinden alamadım. Ama bir yanı ile de çocuk gibiydi, hayaller kurardı saçma sapan! Mülkiyet duygusu gelişmişti, sırf kendisine ait olsun diye çiçekler kurutur, çakıl taşları toplardı, saçma! Sonra iyi rol yapardı, karşısındakini iyi kandırırdı, meselâ bütün o attığı nutuklar, gayet etkiliydi, inanırdınız içtenliğine… Ama sonra gülüp geçerdi. Bütün yaptıklarını gayesi için vasıta bilirdi.

– Gayesi?

– Galiba Türk halkı için muhtariyet yahut istiklâl mi, öyle... Daha doğrusu pek bilmiyorum; dava derdi, ülkü derdi.

– Onu vazgeçirmeye çalışmadın mı?

– Evet, çalıştım. Çok çalıştım. Mümkün olmadığını hissettim, ee ben o zaman onu sevdiğimi sanıyordum, sanki aramızdaki bağ hiç kopmazmış gibi bir duygu içindeydim, bu yüzden, onu kendi hâline bırakmayı, günü geldiği zaman hayallerinin pek saçma sapan şeyler olduğunu, kendisinin anlayacağını sanıyordum…

– Onu kim etkiliyordu, Arif mi?

– Dedesi sanıyorum. Arif hakkında alaylı konuşurdu, daha doğrusu pek konuşmazdı. Zaten sessiz bir anlaşma vardı aramızda, mümkün olduğu kadar böyle şeylerden bahsetmiyorduk, konuşunca tartışıyorduk çünkü. Oysa ben o zaman, yetişmemiştim... Sevgi diye bir şey var sanıyordum, inanıyordum onu sevdiğime. Çok cahildim, nihayeti bir köy delikanlısı!

– İyi ama yoldaş, sen onu seçkin komsomollar kampına teklif etmişsin.

– Teklif ettiğim zaman, ondan uzaktım ve değişmiş olacağını düşünmüştüm, onunla karşılaştıktan sonra teklifimi geri aldım.

– Okudum raporunu, kızın durumunu pek açık seçik yazmamışsın, yuvarlak lâflar etmişsin!

Adam beni iyi kıstırmıştı, bu kez içimden ve kendime küfrettim. Eğitim merkezinde duygularımı yüzümden belli etmemeyi o kadar iyi öğrenmiştim ki, Gazelov'u da kandırabileceğimi düşündüm:

– Yoldaş, dedim. Doğrusu şu, son görüşümde onu, birçok kereler konuştuğumuz hâlde, bana açık vermedi. Yalnız okulu bırakıp, evlenmemizi teklif etti, okuldan, öğrenmekten, her şeyden uzaklaşmış gibiydi, tam bir tarım emekçisi gibiydi. Ağzını aradım, birçok defa konuyu açmaya çalıştım, her şeyden uzaklaşmış göründü bana, fakat kızın numaracı olduğunu da biliyordum, bu yüzden emin olamadım kendisinden. Kesin bir şey yazamadım rapora, ancak teklifimi geri aldım.

– Aslında rapora, bütün kuşkularını, düşüncelerini aktarman gerekirdi, karar vermek sana düşmez. Anlaşılan birçok şeyi kendine saklamışsın.

– Onun hakkında yoldaş Karov ve Arifov'la konuşmuştum, müspet şeyler söylemişlerdi, onları kaydettim. O zaman onların hain olduklarını bilmiyordum.

– Evet haklısın. Son derece budala bir âşıkmışsın sen yoldaş Jivkov, hiç tahmin etmezdim.

Bu söze verecek cevabım yoktu; insan bir zamanlar budala bir âşıktı diye cezalanmaz ya, diye düşünüyor, önüme bakıyordum. Karlar eriyor, toprak çamur içinde bir sürü akçabardak… Silkinip, bu hayali silmek istedim. Öyle hayal görmeye alışık değilimdir, seni hatırlamak çarptı yine beni. Ayaklarımı hareket ettirip, hayal çiçekleri ezdim. Gazelov, konuyu değiştirip, hâlâ daha Mariya ile beraber yaşayıp yaşamadığımı sordu. Sanki bilmiyor.

– Evet, dedim. Bu konuyu yüksek makamınıza arz edip, müsaade rica etmiştim.

– Biliyorum, biz de müsaade etmiştik. Onu terk et, kendisinden bıktığını ve nişanlına dönmek istediğini söylersin.

– Efendim?

– Yani lâf gelişi, kıza bunu söyle.

– Evet, peki yoldaş Gazelov.

– Artık evine dönebilirsin, işine devam et. Belki sonra ihtiyacımız olabilir sana.

– Emredersiniz yoldaş.

Beş gün yatıp kalktığım küçük odayı terk ederken, içim sevinç doluydu. Mariya Klisorava'dan ayrılmak da, hiç zor gelmedi. Zaten kadınlarla kurduğum ilişkiler bir tuhaftı, kendimi efendi hissederdim, onları kullanırdım ve boyun eğdikleri zaman hep küçümserdim. Ama ayrıldığım zaman, bir tatsızlık kalırdı içimde, sanki hiç doyuma ermemişim gibi. Boşluk, yetersizlik… Mariya'ya ayrılmamız gerektiğini söylediğim zaman, ağladı ve eski nişanlıma döneceğime inanmadığını, köylü kızların sevişmeyi beceremediklerini, ancak bana çocuk doğurabileceğini söyledi. Beni Bulgar sandığı için, nişanlımı da Bulgar sanıyordu. Ona cevap vermedim, çok kızdı ve kafama sigara tablası fırlattı. En komiği, beni DSN İkinci Sekreteri Gazelov'a şikâyet etmekle tehdit etti. Hem Mariya isterse, Gazelov ayaklarına kapanırmış.

Hiç niyetim yokken, Mariya'yı dövdüm. Çünkü Gazelov'un ayaklarına kapanacağı bir kadını dövmek zevkliydi! Kıskandığımı sanıp yılıştı, zorlukla defettim.

Yatağa uzanıp, Anuşka'yı düşünmeye başladım. Bu kez gözümü epey yukarlara dikmiştim; kız, Gazelov'un yardımcısıydı... Ufak tefek, incecik bir şey; sarışın, mavi gözlü. Küçük masum bir yüzü var, ancak görünüşü kararlı ve kendinden emin. Anuşka'yı gözümün önüne getirmeye çalışırken, İlay'ı gördüm. Aralarındaki acayip benzerliği o zaman fark ettim... Acaba İlay'ı istediğim için mi, Anuşka'ya göz dikmiştim?

O zaman sevgilim, ak çiçeğim, bir tanem, seni düşünmeye başladım. Anladığım kadarı ile, büyük bir ihanet teşkilâtında faal rol almıştın. Oysa ben sana, 'Bekle, kımıldama...' demiştim, değil mi?.. İşte beni dinlememenin cezasını çekeceksin, ya asarlar seni, ya yirmi otuz yıla mahkûm ederler.

Sigara üstüne sigara içiyorum. Seni düşünüyorum ve farkında olmadan öz eleştiri yapıyorum; ben... seni... pek fena suçladım be İlay. Gerçi suçlama değil, hep doğru idi söylediklerim... ama! Tüh, idare edebilirdim, bazı şeyleri unutmuş görünürdüm. Söylemek mecburiyetinde değildim ki, o nutukları atarken samimi olmadığını, 'Eskiden samimiydi ama sonra değişmiş, onu etkilemişler, belki tehdit etmişlerdir...' falan filân... Böyle anlatabilirdim hiç değilse. Mülkiyet duygunu bile... Hay geber Mehmet Ali! Kuzum ben sana hınç mı duyuyorum bu kadar ki tek sorgulamada bülbül gibi açıldı ağzım? Akçabardağım... Boşuna değil, o çiçekleri görüşüm, herifin karşısında! Hayır, hayır... Sadece korktum İlay, bana zarar geleceğinden korktum. Hınç, karşında duyduğum eziklik, şu bu... mühim değil. Korktum İlay, affet. Eğer hâlâ düşünüyorsan beni... Hiç sanmam, kim bilir hangi karakolun işkence odasındasın, belki de öldün. İlay, yüzün ne kadar beyaz, gözlerin nasıl maviydi, güneşin yaldızladığı gökyüzü gibi! İlay..."

– Senin büyük bir suçun olmadığı, sadece kandırıldığın ve kullanıldığın tespit edildi. İlay Eminova, bu gece yeni iş yerine hareket edeceksin, serbest değilsin elbet, mahkûm olarak, yol ameleliği yapacaksın.

Ne diyor bu adam?

– Neden cevap vermiyorsun yoldaş? Sevinçten dilin mi tutuldu, yoksa o bodrum çok mu hoşuna gitmişti?

Evet, bodrumdaydım, hapistim... Şimdi bir nevi serbestlik veriyorlar, sevinip gülmem lâzım demek, teşekkür de etmeli miyim? Yoksa bir şiir mi okumalı? "*Söyle gül, zıpla / Kalk, otur küçük kukla / Gül, ağla.*"

– Konuş yoldaş İlay Eminova!

– Size suçsuz olduğumu, bir şey bilmediğimi söylemiştim.

– Seni orospu! Elimle gebertmek vardı ya, kes sesini.

– Niçin gebertmediniz?

– Çünkü... Çünkü bütün arkadaşlarının geberdiklerini göresin diye, köyüne bakacak vaktin olsaydı, kimsenin kalmadığını görecektin! Dilim dilim doğradım tümünü, o dilimleri de yaktım, duyuyor musun beni?

– Evet duyuyorum!

– Hiç üzülmüyor musun arkadaşlarının hâline, Arif'i gördüğün zaman bayılmıştın.

– Ben, Arif'i görmedim. Onu hiç görmedim. Görmedim.

Hiç söyler miyim Arif'i ve hepsini gördüğümü, ziyaretime geldiklerini, beraber gezip dolaştığımızı… Saklamam lâzım bunları. Kafama bir şeyler oluyor yine, a evet, beyin hücrelerim milyon kere milyon parçalanıyor. Her parça bir ayrı renkte ışık saçıp çevreme doluşuyor; üflüyorum onları, kaçışıyorlar. Gülüyorum…

– Arif'i gördün, onu öldürdük.

– Ben Mehmet Ali'yi görmüştüm.

– O hayvan ölmedi, yaşıyor, yakında ziyaretine gelir belki, olur a... Her şey beklenir.

– Neden küfrediyorsun Mehmet Ali'ye, o sizdendir.

– Bizden, gülerim ben. Bizden!

Daha fazla konuşmayayım, kızıyor, belki anlar yaşadıklarını; hepsini yakalar, eziyet eder! Sus..

– Ee konuşsana bakalım, daha neler yumurtlayacaksın, konuş da anlayalım.

– Ben, çok üzüldüm yoldaş, Arif'i, Mehmet Ali'yi ve arkadaşlarımı öldürdüğünüz için.

– Arkadaşlar! Hah işte... Gördünüz mü, kelime bu. Hepsinin ağzından çıktı.

Önüme gelip bana bakıyor... dikkatle bakıyor:

– Böylece yazacağım Eminova, dilerim yine benim elime düşesin. O zaman görürsün.

– Neden, başkaları yok mu?

Nikolay Pavlov bu; bana cevap vermiyor artık, yüzünü buruşturup, yere tükürüyor. Arkamda duran milise emrediyor:

– Bok böceğine dönmüş bu karı, götürün yıkansın, üzerine de bir elbise uydurun. Bu gece hemen götürün, artık gözüm görmesin, kafasını patlatacağım çünkü.

Bir koca kova su, bir kalıp sabun verip, helâya soktular beni, "Yıkan" dediler. Bakakaldım, su ve sabun! Annem öğretmişti bana yıkanmayı, ama derdi ki, "Sabunu idareli kullan kızım, bir aylık hakkımızı aldık, dikkat et."

Onun sözüne uyup, sabunu fazla harcamamaya dikkat ettim. Fakat ne çok kirlenmişim! Fatma ile evden kaçıp dereye yıkanmaya giderdik. Yine öyle yaptık, su her zamanki gibi soğuktu, fakat çok eğlendik canım, güldük... güldük. Giyindikten sonra korktuk, ya biri görseydi bizi.

– Çıkar üstündekileri, şunları giy.

Asker ceketi, asker pantolonu, büyük bana.

– Şu yırtık pırtık şeyden iyidir, çek, çek şöyle, kemeri de sık bakayım, kollarını kıvır, kıvır. Tamam. Haydi, yürü…

Karanlıkta cibe bindik, yanımda hiç tanımadığım iki milis vardı.

– Keşke, dedim, veda etseydim arkadaşlara.

Adamlar güldüler. Niçin güldüklerini anlayamamıştım, meğer hepsi bizimle beraber geliyorlarmış. Arif, Rıza, Fatma... Zeliha abla bile var. Dedem, "Uyu uşaam, uyu şimdi." dedi… Uyudum..

Üşüyordum, büzülüyordum, sallandım, biri dürtükledi, gözlerimi açtım. Allah'ım, sabah ışığı!.. Böyle renkli miydi dünya, böyle mavi-pembe? Dişlerim birbirine vuruyor ama hiç aldırdığım yok; nefes alıyorum. Göz alabildiğine uzanan tarlalar, yeşilin buğulusu, taptaze! Bahar gelmiş!

Cipin klaksonu çalıyordu durmadan, yol kenarına dizilmiş barakalardan bir adam çıktı ufak tefek, şişman, kırmızı suratlı. Cipe yaklaştı, yanımdakilerle konuştular. Adam:

– Ahaah, ahah istemem bunu, dedi. Sağlam adam, sağlam adam lâzım bana. İki gün sonra ölür bu, elimde kalır.

– Kes lafı da, dedi yanımdaki milis, imzala şu evrakı, ölse de kalsa da senindir, bizim işimiz var.

– Gelin içeri vereyim bir içki?

Milislerden biri itti beni, atladım yere. Kolum bacağım uyuşmuştu, ovuşturup duruyordum. Mangabaşı olduğunu tahmin ettiğim kısa şişko, beni pek kötü süzüyordu:

– İn mi cin mi bu be, şu saçlara bak, bulamadınız mı giydirecek başka bir şey, yook ölür bu, ölür.

– Haydi canım, dedi milisin biri, eskiden güçlü kuvvetliydi, toparlar kendisini merak etme, hele açık havaya çıksın. Bakma sen titrediğine, eh kaç aydır… Neyse, haydi ver ne zıkkımlanacaksak.

Bir sürü adam, birkaç kadın çevremize toplanmışlardı, bana garip garip bakıyorlardı. Bir ikisi güldü, mangabaşı:

– Susun ulan, dedi onlara, şimdi alırım elime kırbacı. Çağırın bana Anna'yı.

Derken gözler, gözler doldurdu çevremi. Başka bir şey göremedim. Adamın sesini duydum:

– Anna, yeni mahkûm bu karıymış, karı denirse artık. Al, götür bir şeyler yap. Bir iki gün istirahat veriyorum.

Birisi koluma girdi, yürüdük. Kulağıma fısıldadı:

– İsa hakkı için ne yaptılar sana?

Cevap beklediği yoktu, zaten benim konuşacak hâlim de, bir barakanın içine girdik, iki ranza vardı, şöyle dokundu göğsüme, oturdum:

– Yat, dedi. Yat kızım. Korkacak bir şey yok, ben bakarım sana… Kendime yoğurt çalmıştım, onu ye. Açsındır herhâlde. Hem kaç günün açı.. Bilirim ben, bilirim ne İsa tanımaz hayvandır onlar. Ne İsa tanımaz!

Uzandım ranzanın üstüne. Ellerini beline dayayıp, uzun uzun baktı bana, şişman bir kadındı, sesi tatlıydı:

– Olmaz, dedi, bir yatak bulalım. Yahut en iyisi, seni kendi barakama götüreyim, burada rahat bırakmazlar.

Kendi barakasında da yataklı iki ranza vardı, birine yatırdı beni, üstümü örttü:

– Bak, dedi, başının ucuna bir bakraç yoğurt bırakacağım, bir testi su, uyu uyan yoğurt ye, su iç, beni işitiyor musun, anlayabiliyor musun?

Başımı salladım. Yine uzun uzun süzdü beni, cebinden bir avuç şeker çıkarıp uzattı:

– Şunları da, ama hepsini birden değil, yavaş yavaş... Şeker insanı kuvvetlendirir, bilirim, aç bakayım ağzını, aç aç. Al şimdi yavaş yavaş em bakayım, haydi.

Ağzıma yayılan şu tat, sıcak... gevşiyorum. Cennete mi geldim, ne?.. Gözlerim kapanıyor.

– Adın ne senin?

Adım?.. Bir adım olmalı benim. Düşünüyorum…

– Neyse, dedi kadın. Evraklarına bakacağım elbet, şimdi uyu sen, uyandığın zaman yoğurt ye, su iç bol bol. Şekerleri de unutma. Üzerinden kapıyı kilitleyeceğim, korkma sakın, hapis falan değilsin artık, sadece gelip yoğurdunu çalarlar, bu yüzden kilitleyeceğim. Kapıyı vururlarsa açma sakın. İş dönüşü gelirim ben, zaten burası benim barakam, kimse karışamaz, anladın mı?

Başımı salladım yine... Uyku nasıl da bastırıyor.

* * *

Yoğurt, su... ekmek, yoğurt, su! Şeker, çorba. Patates... Önce haşlanmış patates getirmişti:

– Bak İlay, hay İsa şu isme bak! Hiç işitmedim, diyeyim mi sana Fatma?

– Hayır deme, Fatma'yla karıştırırsın ikimizi.

– Fatma?.. Ha, şu seninkiler. Pekâlâ, İlay Hanım, sana patates haşladım, birden ağır yemek yersen, midene oturur, sancılanırsın, bilirim ben. Yavaş yavaş alıştırıyorum seni. Ayı Mançeva'dan iki gün daha izin kopardım, bak dedim, sana öyle bir işçi kazandıracağım ki, makine gibi yol yapacak, sen iki gün daha müsaade et, şimdi yavrum, hatırım için ye, bütün verdiklerimi ye, sonra da hep uyu. Kuvvetlen, çünkü Mançeva hem sana kızar sonra, hem bana. İsa'ya söz verdim, iyileştireceğim şu kadını dedim, seni tanıyacak dedim, söyledim

ona. Ye şimdi kızım, haydi yavaş yavaş ama, yutma öyle, çiğne. İki gün var önümüzde, yarın patates yemeği vereceğim sana, biraz da makarna. Haydi bakayım uslu kız ol. Uyu hem de, o seninkilerle de fazla konuşma.

– Yok, dedim, konuşmuyoruz zaten, gelip yatağın yanına oturuyorlar, dedem saçlarımı okşuyor, Arif omuzlarımı… Fatma da gülüp duruyor, pek konuşmuyoruz. Yalnız Mehmet Ali, beni burdan götüreceğini söyledi. Anna, beni verme ona, olur mu Anna?

– Korkma, dedi, kimseye vermem, ben bakacağım sana, İsa'ya söz verdim çünkü. O gece var ya, sen gelmeden önceki gece rüyama girdi, ah İlay bir görmeliydin, nasıl parlıyordu gözleri, iyice bilenmiş bıçağın mavisi gibi. Beyaz sakallı, yüzü kırış kırış, ama güzel, öyle deme, erkek güzeli! Tasvirlerinde genç gösterirler onu, demek yaşlanmış gayri, ee kaç yaşında! Neyse bana dedi ki, bu sabah bir kız getirecekler, onu sana ısmarladım Anna, iyi bak. Yaralıdır, iyileştir. Ben de söz İsa, dedim, söz!

Şu İsa tasvirinde, tanıdık bir yüz seçiyorum!

Aynada gördüğüm, keçe saçları havalanmış, kara-mor suratı kırış kırış, gözleri dibe batmış, dudakları yara içindeki kadın, ben miydim? İnanmak çok zor, görünüşümden mahcup olup, Anna'ya fısıldadım:

– Ben, biliyor musun bir zamanlar güzeldim.

– Herhâlde güzelmişsindir, az iş gelmemiş ki başına.

– Saçlarımı kesmek istemekte haklıymışsın, artık sahiden düzelmez bunlar.

– E dedim sana, saç değil keçe, ne açılır, ne temizlenir. Çok uzunmuş a canım, çok! Cadıya döndürmüş seni.

– Dedem severdi saçlarımı, karşıma oturup... Oh Anna gerçekten buradaydı dedem, inanmıyorsun ama, sen ve onlar hep beraber iyileştirdiniz beni.

Kaşları çatılıverdi:

– Seni İsa iyileştirdi, dedi, günaha girme, neyse şimdi onlar gittiler, hiçbiri yok değil mi İlay, yok?

Acıyla sarsıldım:

– Hayır, dedim, hiçbiri yok, ne Arif, ne dedem, ne Fatma, ne Zeliha, ne küçük Mehmet...

– E peki peki, bütün köyü sayıp dökme başıma, bıktım artık onlardan! Keseyim mi şimdi?

– Kes, kökünden kes.

Ölü saçlar, tutam tutam önüme düştü, bir demet alıp oynadım elimde. Bir vakitler açık sarıydı, zift bulaşmış, çok da kirlenmiş ki griye dönmüş rengi. Buradakilerin bana garip garip bakmalarına, yanlarına yaklaşınca, arkalarını dönmelerine hak veriyorum artık. İçimi ne türlü çektim ki, Anna:

– Üzülme, dedi, saç nedir ki, uzar! Biraz ek iş yap, Mançeva'nın gözüne gir, bir iki kuruş para kazan, al bir elbise sırtına, bak güzelleşirsin yine.

Mahkûm olduğumuz için boğaz tokluğuna çalışıyoruz, ama bazı ek işler yaparsak ve Mançeva'nın hoşuna giderse, elimize birkaç kuruş sıkıştırıyor. Belki bütçede böyle bir madde var, belki yemek için ayrılan paradan kesiyor, bilmiyorum… Üstümdeki asker elbiselerine bakıyorum, pek kirli ama eskimemiş daha. Ne gereği var yeni bir giysinin, hem elbise! Oh komik, alırsam pantolon alırım. Kadınlıkla ilgim yoktur ki artık… Ama şimdi değil, hele şunlar eskisinler, belki gelecek yıla. Canım hiçbir şey çekmiyor! Yalnız içgüdüm, hani topraktan çıkan solucanın güneş altında zevkle uzanıp kısalıp, hayatın tadını çıkarması gibi, beni yaşamaya zorluyor. Yaşamakla, yemek yemek eş anlamlı. İlk günlerde Anna'nın bana "Ye... ye..." demesi aklımdan çıkmıyor. Ne bulursam, yabani meyveleri, hatta bazı otları bile mideme indirip duruyorum. Bostan yakınlarından geçtiğimiz zaman sebze, bağlıklardan üzüm çalıyorum. Birkaç defa köylülerin kümesinden yumurta aşırdığım oldu. Bütün bu hırsızlıklar bana çok tabii görünüyor, çünkü çaldığım her şey devlete ait, eh ben de onun için çalışıyorum!

Bir gün, küçük köy yakınlarında çalışıyorduk, "Deli kız!" diye seslendi biri, baktım bir oğlan, kara gözlü, gülümsedim ona.

– Sana yumurta getirdim, dedi.

Sevinçle uzattım elimi, piç kurusu suratıma fırlatıp yumurtayı, kaçtı… Onu kovalayacağımı sanmıştı herhâlde. Oysa ben

yüzümdeki yumurta bulaşıklarını parmağımla silip, yaladım. Çiğ miğ, kuvvet verir.

Burada adım, "deli kız."

Anna, geldiğim zaman yarı kaçık olduğumu söylüyor. Kendi kendimle konuşurmuşum, herkesten korkarmışım. Emredilen işleri iyi yaptığım için, hatta Anna'nın tabiriyle "canımı çıkarırcasına" çalıştığım için Mançeva, bana ilişmemelerini tembihlemiş.

Ben Anna'nın barakasındaki saman yatağı, onun tatlı sesini, yoğurt yediğimi hatırlıyorum. Yanıma gelip, benimle konuşanlar hep bildik sevgililer… Zaar öbürlerinden kaçışım, hep dedemle, Arif'le, Fatma ile beraber olmak içinmiş! Sonra, çalıştığımı da hatırlıyorum. Kazmayla yolu düzelttiğimi, hoş bazen kendimi köyde, tarlanın taşlarını ayıklıyor sanırdım ya; zift kaynayan arabayı, avuçlarımın şişip kabardığını hatırlıyorum. Anna'nın, "Ye, yemek ye, iyi ye." deyişini, elimde tasım karavananın önünde kuyrukta bekleyişimi, bana "Deli kız!" diye seslendikleri vakit, aşımı çevirişimi, hep hatırlıyorum. Yalnız, "Niçin deli kızım?" diye sormak yahut "Burası neresi, niçin buradayım?" demek hiç aklıma gelmiyordu.

Soru yoktu.

Verilen emirlere, derhal baş eğiyordum. Çevremdeki insan şekilli varlıkları ne kabul ediyordum, bilmem. Bizimkilerle konuşuyordum, Anna'nın söylediği gibi… Arif'le harekete başlama zamanını tartışıyorduk, bazen ona; "Seni mutlaka birisi ihbar etti ki, haber aldılar. Aramızda bir casus var, bilesin Arif." diyordum.

Hepsi hem ölüydü benim için, hem canlı… Çünkü dedeme:

– Erken öldün a canım, diyordum, biraz daha yaşasaydın, Arif'le çalışmalarımı görseydin, benimle iftihar ederdin.

Annem, babam pek nadir geldiler, konuşmadılar, fazla kalmadılar yanımda.

Arada sırada, yağmurun altında bir adam koşuyordu, kollarını açmış. "Seni almaya geldim ak çiçeğim, hani söz vermiştim ya, işte geldim." diyordu.

– Daldın yine kız. Bak bakalım aynaya!

Başımda hissettiğim hafiflik en güzeliydi, aynada ise, bir erkek gülümsedi. Anna'ya teşekkür ettim.

– İsa yavrusu, dedi, erkeğe benzedin ama, cadı olmaktan daha iyidir! Hem böyle iyi, inan, Mançeva göz koymaz sana! Şimdi git, yıkan bakayım, önce elbiselerini...

İtiraz ettim, yarın yine zifte bulaşacak olduktan sonra, şimdi yıkanmanın manasını gerçekten anlamıyordum. Kızdı, zorladı, nihayet.

– Türkler temiz olur sanırdım, yoksa var mı sende bir karışıklık, dedi.

Artık ödünç verdiği elbiseyi, mecburen alıp elime, kadınların yıkandıkları barakaya doğru yürüdüm.

Anna, ayı Mançeva'nın yardımcısı, kadınların sorumluluğu onda. Tanıdığım en saf, en iyi insanlardan biri, kırkına yaklaşıyor herhâlde, kumru gibi yumuşak, sevimli, pembe beyaz bir kadın. Koca elâ gözleri, kıvır kıvır kumral kirpikleri var, yanakları gamzeli, kısa kumral saçları iri dalgalı, elleri, ayakları yumuk yumuk. Her zaman temiz pak olmaya özen gösteriyor. Sanki kadın yol amelelerinin mangabaşı değil de, yuvasına, ocağına düşkün bir ev kadını. Zaten, karavananın iyi çıkmasını, ne pişirilirse pişirilsin, yemeklerin leziz olmasını ona borçluyuz. Aşçıya göz açtırmıyor, koca yemek kazanlarını yıkarken kumla ovduruyor, parıl parıl yaptırıyor. "İyi, temiz yemek yiyen insan iyi çalışır, çünkü insan yemek yerken, insanlığını anlar." Bu onun felsefesi!

Babası 46 Halk Mahkemeleri'nde idama mahkûm olmuş. Anasını da gece Rus askerleri alıp götürmüşler, bir de o zaman bebek olan erkek kardeşi varmış. Anna, ne kardeşinin,

ne annesinin sonunu öğrenebilmiş. "Çiftliğimize el koymuşlar Rus askerleri, inanır mısın İlay biz çok zengindik, çok. Bu yüzden değil mi babamın asılması, yoksa ne suçu vardı onun. Adamlarına çok iyi davranırdı, bak Meryem Ana'm şahit, yalan söylemiyorum."

Anna'yı çiftlik emektarlarından bir adam, alıp saklamış bir zaman, derken durumu keşfetmişler, adamı hapse, Anna'yı çocuk toplama kampına göndermişler. "Hâlbuki atlamıştım çocukluğu, gelişmeye başlıyordum, oradaki erkekleri ayartırım sandılar herhâlde, kovdular beni kamptan."

"Ee İlay, söyle ne yapacaktım… Bir adamın yanında kaldım, ilk odur kanıma giren, neyse beni hırsızlığa da yollardı, pek utanırdım, beceremezdim, nihayet yakalandım tabii."

Hapse girmiş, onu orada unutmuşlar birkaç yıl… Ama çok iyi olmuş canım: "Yoksa Rahibe Mariya'yı nasıl tanıyacaktım İlay, kim öğretecekti bana Meryem Ana'mı, İsa Baba'mı… Rahibe Mariya, ah, pek iyiydi, yaşlıydı… Ağlardı çok ama, bana cenneti, cehennemi bir bir o öğretti, iyilik yap kızım dedi, sana ne yaparlarsa yapsınlar, sen insanlığını unutma, kötülüğe kötülükle cevap verme, hep iyilik et. İsa seni görür. O, sana yardım eder."

Rahibe Mariya hapiste ölmüş, az sonra da Anna'yı hatırlayıp, koyuvermişler sokağa. "Kâğıtlarım, kimliğim hiçbir şeyim yoktu. İlay, ne yatacak bir yer, ne yiyecek ekmek. Kimliğin olmadan işe almazlar insanı, kaldım mı köpek gibi sokak ortasında."

Eski adamlardan birine rastlamak ümidiyle, çiftliklerinin oraya gitmiş, araştırmış, kimseleri bulamamış. "Anam Meryem'e, İsa'ya yalvardım, ağladım, yalvardım. Bir adam aldı beni yanına, onun her türlü hizmetini yapıyordum, yine de yaranamazdım, hem canım günaha giriyorum diye korkardım, o zamanlar günah çıkaracak rahip de yoktu, herkes çok korkuyordu. Ben de her pazar İsa'ya, Meryem'e anlattım

derdimi, bana, sabret kızım, kurtulacaksın, dediler. Adama yalvardım, günaha giriyorum, benimle evlen diye. Çok kızdı, dövdü beni, evlenmek de ne demek, canım kimi çekerse onu alırım, görmüyor musun Rusları, dedi, kovdu beni evden, zaten bıkmışmış!"

Sonra bir kooperatif hademesi ile yaşamaya başlamış Anna. Bu seferki adam pek iyi çıkmış, öyle kıçına vurup tekmeyi, sokağa salıvermemiş, Anna'ya kâğıtlar düzdürmüş, kimlik uydurmuş; "Yoldaş," demiş, "bak artık yol amelesi oldun, kimliğin de var, çalış kendi emeğinle kazan yiyeceğini. Kendi ayakların üstünde durmayı öğren yoldaş, çünkü düzenimiz sömürüye karşıdır, yeter artık beni sömürdüğün."

"Pek sevinmiştim İlay, pek. Şu elimdeki kâğıtlar, insan yerine koymuştu artık beni; ama adamın kendi emeğinle kazan yiyeceğini demesi, gücüme gitmişti doğrusu, sanki ona yatakta, mutfakta, çamaşırda şurda burda yaptığım hizmetler, emek değil miydi? Üç öğün yemeği hak ettirmez miydi bana? Sahi be İlay, şu düzende niye kadının ev işini, çocuk bakımını emek saymazlar da, ille onun sokakta çalışmasını isterler. Değil mi amma, ana sokakta çalışır, çocuğunu kreşe bırakır, başka kadın o çocuğa bakar! Bıraksalar da anası baksa çocuğa. Neyse benim aklım pek ermez, anasızlık zor, İsa'ya dedim ki; babam kusura bakma, benim çocuklarım el elinde büyüsün istemem, işte bu yüzden doğmadan kıydım üç çocuğuma!"

Doğmadan ölen üç çocuğu için, acı acı gözyaşı dökerdi Anna. Onlara isim de takmıştı; iki oğlan, bir kız. Hepsi de pek güzelmiş!

Böylece yollarda bulmuş kendini Anna. Önce pek zor gelmiş, pislik, toz, zift, makine gürültüleri, sonra gittikçe alışmış. Şimdi hoşlanıyormuş, ne de olsa açık hava, ah erkek de varmış! "Ama bak İlay, asla gelip giden mahkûmlarla yatmam, onlar hayvan gibidir. Mangabaşı yahut arada sırada kontrole

gelen memurlar falan, o kadar. Hem sonra, ilk geçtiğimiz köye, kiliseye gider bir mum yakarım, özür dilerim İsa'dan, çünkü alışmadım hiç rahiplere günah çıkartmaya. İsa, anlar beni, ceza falan vermez. Ee, der, daha genç kadınsın, olacak bazı şeyler tabii, sen bana mum yakmaya devam et!"

"Bak sen de alışırsın yollara İlay, durmak yok çünkü, o gider, sen gidersin. Tozu, pisliği, ee vardır her güzelin bir kusuru. Alışırsın İlay... seversin."

Anna, ayı Mançeva'ya yardımcı olunca, adam kırbacı onun eline vermiş, kullan, demiş. Sonra bakmış ki Anna'nın hiç niyeti yok adam dövmeye, almış kırbacını geriye.

Geceleri anlatıyor bana bunları... Hâlâ onun barakasında yatıyorum. Ailesini darmadağın eden Ruslardan, onların getirdiği ve hiç kafasına sığdıramadığı düzenden ve rütbe takan herkesten nefret ediyor. Türkleri pek adam yerine koymasa da, İsa aşkına, onlara iyi davranmayı, görev kabul ediyor.

Eminim, şu sevgili kumru kadın, geldiğimden beri, benimle çok yakından ilgilenmeseydi, ölürdüm yahut en azından "deli kız"lığım devam ederdi. Allah'ın bir yardımı bu, başka ne diyebilirim, şu İsa tutkunu kadını karşıma çıkarıverdi.

– Hay İsa, dedi, yıkanıp edince iyi oldun be kız, sen sahiden güzelmişsin eskiden, bakma erkeğe benzediğine, kısa saç yakıştı. Biraz daha taze meyve yiyebilsen, dudaklarındaki yaralar da geçer. Gıdasızlıktan bu yaralar, geldiğin zaman bütün vücudunu sarmıştı, hatırlıyor musun?

– Onları, orada milisler yaptı.

– Yook, o yanıklar başka, bunlar başka, taze meyve lazım! Bahçelerin önünden geçerken, sana bakmam, girer çalarsın, anladın mı? Biliyor musun, seni oradan tam vaktinde çıkarmışlar, yoksa ölmek üzereymişsin. İsa yardım etmiş de…

– Evet Anna, Allah hepinizden razı olsun.

Ya geride kalanlar ne oldu? Düşünmek istemediğim bir sual. Köyü merak ediyorum, küçük Mehmet'i düşünüyorum, kendime kahrediyorum; keşke gitseydi seçkin komsomollar kampına, diyorum. Hayatı kurtulurdu. "Değer miydi?" diyorum sonra, cevabı bulamıyorum, duralıyorum.

– Bizim köyden hiç haber yok mu Anna?

– Yok, hem niçin olsun? Söyler mi kimse bir şey?

– Tevkifler devam ediyor mu, yoksa duruldu mu ortalık?

– Eeeh, kaç ay geçti, durulmuştur merak etme. Merak etme, yine kaçırırsın aklını.

Artık kaçırmam. Kaçırma sınırını çoktan atladım ve geri döndüm. Yine de fazla düşünmeyi yasaklıyorum kendime. Anna gibi, yollarda olmak neyime yetmiyor. Kazma kürek, sert toprak, taşlar! Bizi alıp, daha uzaklara götüren kamyonlar. Koca silindir, zift arabası, asfalt getiren alâmet şey! Dünyam budur. Yakınından geçtiğimiz köylerden hırsızlık ve bir de öğlen molalarında, zift karıştırılmış kum ve küçük taşlardan yaptığım heykelcikler. Küçük kara heykelcikleri, yol kenarına dizip, seyrediyorum, işte bu meşguliyetim de "deli kız"lığımı ispata yarayan, bir delil!

Buradakilerin çoğunluğu hapisten çıkmış, yol ameleliğinde mahkûmiyetlerini sürdürüyorlar. Aralarında katil ve hırsızlar da varmış, şüphe üzerine karakola çekilenler yahut yasak neşriyatla yakalananlar da. Üç aşağı beş yukarı ortak kader, bizi birbirimize bağlamalıydı. Oysa hepsi teker teker, nefretin küçük çapta simgeleri! Akşam olup da, barakalara döndüğümüzde, herkes bir köşede tıkınıyor yemeğini, derken zıbarıp yatıyorlar. Haydi, deliyim diye bana yaklaşmıyorlar, kendi aralarında niçin konuşmazlar? Ayrıca birbirlerini Mançeva'ya gammazlamak yahut şunun bunun malını çalmak için yarıştalar.

* * *

Tıpkı bir zamanlar, bodrumda kadınların düştüğü duruma benziyor.

Anna'dan rica ettim, beni umumi barakalardan birine gönderdi, artık dokuz kadınla aynı barakada yatıyorum, niyetim onlarla ahbap olmak. Oysa kimin yanına yaklaşsam, hangi köyden olduğunu sorsam, aşağı yukarı aynı cevabı alıyorum: "Git işine be deli."

Geceleri kâbus görüp, haykıranlar var. Bodrumda duyduğum sesleri hatırlıyorum, aklım karışıyor, nerdeyim?.. Bunalıyorum, bunalıyorum.

Ertesi sabah, bağırana, geceden hiç bahsedilmiyor. Bu, yazılmamış kuralların biri. Daha da var yazılı olmayan kurallar, niçin mahkûm olduklarını sormak, şiddetle yasak meselâ, milliyetlerini de öye. Benim sorularımı ilk, deliliğime verip bağışladılar; ben de sormamayı öğrendim. Yoksa başıma bir kürek yiyebilirdim.

Geçmişten bahsetmek yasak olduğu gibi, gelecekten söz açmak da yasak!

Yaptığımız yollarla iç içe girmiş gibiyiz; asık suratlarla, yalnız makine homurtuları içinde, kapkara... gidiyoruz. Gidiyoruz…

Bir gün baktım, farkında olmadan bir şeyler söylenip duruyorum, kalıverdim öyle. Nefes almak... Hatırlamaya çalıştım... Bir zamanlar şuraya buraya göndermek üzere Türkçe kitaplardan kopya ettiğim pasajları okuyormuşum! Birçok kuş, kanat çırptı içimde, öyle bir sevinç. Demek unutmamışım, demek bağ devam etmekte… Allah'ım sana şükür! O hâlde... Önce hepsini hatırlamalıyım. Artık hep içimden tekrar ediyorum birçok bölümü. Hem şiirleri de, hiçbirini unutmamışım. Paisiy'nin o bildirisi bile hatırımda, hani Mehmet Ali'yi çalıştırmıştım.

Acaba şu yolların birinde, yolumuz onun bulunduğu köye varır mı, varır da, bir nefeslik mola verirler mi? Şöyle çok uzaktan, çok uzaktan görsem, ancak seçebilsem; razıyım.

Mehmet Ali'nin herhangi bir köyde öğretmenlik yaptığına o kadar eminim ki…

* * *

"Hiç aklıma gelir miydi, tekrar senin konu olacağın! Bir mezar açılıyormuş gibi, rahatsız edici, hem de kaç türlü.

Pazar günü Gazelov, Büyük Otel'de buluşmamızı istedi, bir de konuğumuz olacakmış. Hem otelin lüksüne, hem içeceğimiz konyağın kalitesine uygun düşsün diye, bir hayli şık giyinmiştim. Üzerimde, vazifeli olarak gidip dönen bir arkadaş vasıtasıyla Türkiye'den getirttiğim kahverengi elbise vardı. Gazelov, Rus giysileriyle geldi ve yanımda bir hayli kaba kaldı. İlk anda üstünlüğü elde etmiştim! Herif önce beni baştan ayağa süzdü ve ilk sorusu kıyafetime dair oldu:

– Getirmek için müsaade istediğin elbise bu mu?

– Evet yoldaş.

– Gömlek, kravat?

– Raporumda arz etmiştim. Yusuf Kemalov hediye olarak göndermiş.

Gazelov, boyumu ve kilomu sordu, kafasında ölçüp biçti bir şeyler ve:

– Evet, bazı değişikliklerle bana olur, dedi. Bunu senden bir armağan olarak kabul edebilirim, gömlek ve kravatı da.

– Tabii yoldaş memnuniyetle.

dedim ona, fakat bütün keyfim kaçtı. Giymeye kıyamadığım elbiseye göz koydu, rezil herif! İnadıma Mariya'dan lâf açtım:

– Mariya Klisorova'nın sağlığı nasıl yoldaş?

Güldü:

– İyidir, dedi, merak etme, aklının bir başkasında olduğunu sanmıyorum, benden memnun. Hem yollarken o kadar hırpalamayabilirdin, iki gün işe yaramadı. Ama şimdi çok iyi, çok.

Derken ayağa fırladı, ben de onu taklit ettim. Konuğumuz gerçekten önemli bir kişiymiş, DSN Espiyonaj Seksiyonu Başkanı Boris Karanfilov! Ne düşündüğü suratından hiç belli olmayan,

alabildiğine yumuşak hatlı, kaba saba bir adam. Kılık kıyafeti berbat, sanki Sofya'dan değil, bir köy kooperatifinden almış üstündeki elbiseyi, ayakkabıları kaba ve boyasız. Bedenine göre pek küçük kalan elleri, hep tedirgin, parmaklarını çıtlatıp duruyor. Konuşurken duralıyor, bazen kekeliyor. Onu bu mevkie Rodoplar'daki Türklere uyguladığı başarılı politika yüzünden getirdiler. Adam, Türkleri tanıyor, ayrıca işkence uzmanıymış.

Güzelim konyağı içmeyi reddetti, votka istedi. Bir kadehi yuvarladıktan sonra, benim varlığımı fark etmiş göründü, Gazelov'a hitap ediyordu:

– Demek sevgilisinin bebek evini yaktıktan sonra ağlayan küçük â-âşık bu adam?

Acı bir ilâcı gargara eder gibi ses çıkardı, gülüyormuş. Sorgum sırasında doldurduğum bantları pek dikkatli dinlemiş, belli. Ayrıca mevkice kendisinden yüksek durumda olması lâzım gelen Gazelov'a pek tepeden bakar hâli var; o hâlde parti kademesindeki durumu, ondan iyi. "Bunu unutmamalıyım." diye düşündüm. Karanfilov, bir kadeh daha yuvarladıktan sonra, ince, küçük, sinirli parmağını burnuma doğru uzattı:

– Seni ta-tanıyorum genç adam. Ve ve se-senden memnun değilim!

Nefesimi tuttum, o kadehle oynayarak konuşmasını sürdürdü, bazen çok kekelediği hâlde, bazen hiç aksatmadan sürekli konuşabiliyordu. Acaba bu kekeleme bir tür oyun muydu?

– Burjuva zevklerine zaafın var, sa-saçma sapan giysiler, içki, kadınlar. Ohoo, kadınsız vaktin geçmedi, hımm İlay, Vera, Nona ve Mariya, şimdi de Anuşka'ya kur yapıyorsun! Farkında mısın, Anuşka İlay'a benziyor, farkında mısın? Öbürleri hep esmerdi. Eski sevgilini mi hatırladın şimdi, öyle mi? Kadın... süs püs, kadın... Eee?

Dümdüz bir suratla, gözlerinin içine baktım:

– Adamlarımdan biri bu kadar süre içinde, tek kadınla kalsaydı ondan şüphelenirdim yoldaş.

– Haa, öyle mi? Ç-ç-çok kadın tek kadından iyidir. Yoldaş, sen okuldan yetiştin, ben hayatın i-içinden! Ne elde ettimse, kendi gücümle ve partiye sonsuz bağlılığım sayesinde elde ettim. Yani sa-sadakat iyi bir şeydir. Fakat Türkleri tanırım, sahip olduğu kadına it muamelesi yapsa da, başkalarına karşı onu korur. Hatta onun için, budalaca tehlikeleri göze alır, fena değil. Sen, Vera'yı, Nona'yı ortalıkta bıraktın, Mariya'yı Gazelov'a gönderdin. Neden? Fakat Türk'sün, İlay'ı da orta yerde bıraktın.

"Türk'sün" derken, iğrenç bir hayvandan bahseder gibi suratını buruşturdu, votkasını içip tüketinceye kadar, düzelmedi. Biliyordum ki, aşağılık duygusunu içime sokup, beni şaşkına çevirinceye kadar, suçlamaları devam edecek. Kendimi umutsuzca savunmamı bekleyecek, sonra burnuma gülüp, öz eleştirimden memnun kalmadığını söyleyecek. Ona cevap vermedim, gözlerimi yüzüne dikip bekledim. O, Gazelov'a döndü:

– Bir şey söylemiyorsun yoldaş, yoksa yoksa bilmiyor muydun bunu, senin yardımcının peşinde koştuğunu?

– Bilmiyordum, şimdi öğrendim.

– Gerçi s-s-sana dokunmaz, bilmen gerekirdi ama. Evet baştan sayalım İlay, Vera…

Buraya herhâlde benim kadınları saymaya gelmemişti, yine cevap vermedim, bekledim. Vera'dan başlayıp, hepsiyle en mahrem ilişkilerime kadar nakletti bana. Orospu dölleri bülbül gibi konuşmuşlar yahut zaten görevliydiler. Ve nihayet Karanfilov, bilmem kaçıncı kadehinden sonra, yine İlay'a geldi:

– Bak, bana sorarsan budalalık derim, budalalık! Biliyor musun ki, o kızı senin için muhafaza etmişler. Önce o sersem Stefan'ın yanında bir miktar yetiştikten sonra, seninle evlenmesini düşünmüşler. Köylü, bilhassa gençler itibar ediyorlar ya kıza; senin karın olursa, sen de onun sayesinde, gölgesinde daha iyi çalışırsın diye düşünmüşler.

Karanfilov burada kesip sözlerini, yine gargara eder gibi güldü:

– Hâlbuki Stefan kızı yetiştirmemiş, kız onu yetiştirmiş! Yazdığı bildirileri gördüm, ağzım açık kaldı, behey s-s-s-sersem Mehmet Ali, nasıl bir kıza âşık olduğunun hiç farkına varmamışsın!

Senin böylece sözün açılınca, birden huzursuz oldum. Herifin gözünden bir şey kaçmıyor:

– Yoksa hâlâ âşık mısın ona Mehmet Ali? Gö-gözünü oyarım! Haa, ne diyordum, okuldan yetişenler, Türklerin psikolojisini bilmiyorlar, oysa ben ciğerlerini bilirim, ciğerlerini! Ve sana verilen emeklere de, İlay'ı muhafaza eden kafalara da s…arım! Nesin s-s-sen be, şu kıyafetine bak, aman ayakkabılarını da cilâlamayı ihmal etmemişsin, aferin, aferin. Bak bana, b-b-bana ne parlak öğrenciliğin, ne attığın nutuklar, ne yazdığın bildiriler söker. Ba-bana iş yapacaksın, iş! Anlıyor musun? Be-be-ben, Rodoplar'da... ahh! Ehh, yoldaş Gazelov, bir şey söylemiyorsun, nedir bu çocuk?

– Yoldaş Peter Jivkov'un bu bir yıllık süre içinde, burada yaptığı çalışmaları, size arz etmiştim efendim, ben, şey memnunum kendisinden.

Karanfilov onu duymamış gibiydi, elini uzatıp kolumu tuttu, pek samimi bir sesle sordu:

– Evlâdım söyle bana, karılarla ne alıp veremediğin var?

– Anlayamadım efendim?

– Anladın, anladın. Neyin hırsını çıkarıyorsun onlardan, bunu soruyorum, çünkü adamlarımın bütün duygu ve düşüncelerini bilmem gerekir. Hatta kendi bilmediklerini bile. Neden canlarını çıkarıyorsun onların, neden insan gibi sevmiyorsun? Bir duygunun, d-da-davranışın ş-ş-ş-şiddeti beni rahatsız eder, çünkü vardır altında bir b…luk! Söyle bakayım, konuş Peter Jivkov!

Nasıl bir cevabın bu adamı memnun edebileceğini düşündüm bir anda, zayıf tarafımı yakalamak istiyor. Ona öyle bir zaafımı göstermeliyim ki, hoşlansın, kullanabileceğini sansın

ve yakamı bıraksın. Birbirine yakın, küçük, donuk gözlerine baktım ve içlerinde yalnız gaddarlık gördüm.

– Yolda Karanfilov, dedim, ıstırap çekmeleri hoşuma gidiyor.

Yine gargara etti, yine parmaklarını çıtlattı:

– Eh, dedi, doğruya yakın bir cevap, tam değilse de… Bak öyleyse, İlay'dan bahsedeyim sa-sana; o kadar çok dövmüşler; pek çok kişi, o kadar çok ırzına geçmiş ki, aklını kaçırmış!

Ah, bunu beklemiyordum!

Fakat yüzümden hiçbir şey anlamayacaktı bu herif, kadehimi başıma dikmek için sonsuz bir arzu duydum, fakat kımıldamadım. Kendi sesimi işittim, yabancı geldi bana, hem de alaylı:

– Yoldaş Karanfilov, bu işi ben yapmadım, başkaları yapmış!

– Sen, s-s-s-sen yapmak isterdin, kızın oyuncak evini yaktığın için ağlayan sen!

– Çocuktum o zaman!

Midem bulanıyordu, ak çiçeğim, ben seni öldü bellemiştim. Keşke ölseydin… Buruk acı, küçük bir hatıra idin. Ya şimdi?

– Küçüktün, çocuktun! Evet ne kadar büyüdüğünü göreceğiz Mehmet Ali. Dikkat ettin mi, sana daha çok Mehmet Ali diyorum, çünkü o kadar kolay değil Peter Jivkov olmak. Jivkov! Ne kadar da hırslısın, Jivkov… Neyse, aldırmam bana iş gerek… Bakalım gö-göreceğiz Mehmet Ali, benim pek çok gözüm vardır, aklının alamayacağı kadar çok. Yalnız, iş yapanlara dokunmam. F-f-f-fakat beceremezlerse... Haaa, ben de severim ıstırap çekenleri seyretmeyi. Anladın mı, şimdi benimle artık Türkçe konuş Mehmet Ali, ama yeni moda Türkçe değil, köylülerin konuştuğu gibi, ben onu anlarım. Ve iç bakalım, iç.

Konyak ılık ve yumuşak, indi boğazımdan. Sırası mıydı şimdi şu kaliteli içkinin, en berbatı olsun, boğazımı dağlasın, mideme ateş gibi düşsün isterdim. Saf alkol, yok ispirto içmeliydim… 'Pek çok kişi o kadar çok ırzına geçmiş ki...'

'Tüh, kahrol onca istediğim hâlde, ben dokunmamıştım ona.'

– Şimdi benden ne istiyorsunuz yoldaş Karanfilov, dedim. İlay'ı buraya getireyim, metresim olsun ve öbürlerine yaptığım gibi, öyle mi?

– Hayır, İlay karın olacak! Devam et içmeye…

Ha, sarhoş etmek istiyor beni, şaşırtıp sarhoş edecek! Bunu anladıktan sonra, şişeler devirir, yine bir şey olmam. Seni Karanfilov, terazinin bir kefesinde sen, bir kefesinde ben! Haydi bakalım, içelim, kim ağır basacak? Şu adam şeytan mı?

– Dur, dedi, dur. Maksadım seni sarhoş etmek, denemek değil. İçki konusunda çok sınavdan geçtin, iyisin.

– Öyleyse İlay karım olacak, peki efendim, delirdiğini söylememiş miydiniz?

– Hem de pek çirkin bir şey, gördüm onu bir sorgu sırasında, vaktiyle güzelmiş ama, o zaman felâketti, bunu söylüyorum, karşılaşınca şaşırıp, kendisine bir şey belli etme. De-deliliğine gelince, muntazam rapor alıyorum hakkında, öyle zararlı bir hâli yok. Kendi kendine konuşuyormuş, şarkı söylüyormuş, şiir mi ne okuyormuş.

O zaman, 'İlay hayır sen delirmedin.' diye düşündüm. 'Bu yeni bir numaradır.'

– Çok da iyi çalışıyormuş, verilen emirleri hemen yerine getiriyormuş, para bile kazanmış Mançeva'dan, para! Neyse... s-s-sen evlendikten sonra, biraz çekidüzen verirsin ona.

– Evlendikten sonra başka neler yapmam emredilecek efendim?

– Ha, neden evlendirilmek istendiğini merak ediyorsun… Sö-söyledim ya be, senin programının bir parçası o, köylerde müfettişlik ederken, onu yanına takarsan etkili olur diye düşünmüşlermiş… Derken senin program değişmiş, eğitim merkezine göndermişler, bıraksalar ya kızı, yook efendim, onunla evlenip de görev bölgene gidersen, o çevreyi uyutmak bakımından, sana yardımcı olur diye düşünmüşler. Kızı döndürmenin mümkünü yok çünkü. Onu sana perde yapmayı tasarlamışlar. Eh,

karşı taraf aptal değil, belki izleniyorsun, belki malûmsun onlarca, ama gözden düşmüş biri gibi, idamdan yakasını zor kurtarmış yarı deli, faşist bir kızla evlenip kaçarsan... belki olur a inandırabilirsin karşı tarafı. Ne de olsa ki, sana her zaman perdelik eder. Aslında ben, karşı tarafı budala kabul etmeyi, budalalık addederim. Bak evlât, başarılı olmak için, karşı tarafı asla küçümsemeyeceksin, değerinden daha fazla değer de vermeyeceksin. Her bir şey kararlı olmalı. Gazelov, ne diyorsun?

– Çok haklısınız yoldaş.

Beynim dönüp duruyordu. Adam, bana bir sürü nasihat daha çekti. Aslında ne bana, ne deli karıma güveni varmış. Yeterli değilmişiz, üzerimizde uygulanan plan, saçmaymış, ama bir kere başlamış madem, yürüsün diyormuş. Bakıp, izleyecekmiş, en küçük bir sapmada, artık çekeceğim varmış. İlay'ın benden kuşkulanacağını sanmıyormuş, gerçi bu büyük çapta benim elimdeymiş, ama baktım ki kuşkulanıyor, derhal beynine bir kurşun sıkacakmışım! Sonra konuyu değiştirdi ve şu andaki Türkiye'deki durum için ne düşündüğümü sordu.

– Eylem, en azından on yıl ertelendi, diyorum.

– Yok, o kadar mühimseme bu askerleri, zaten suları çıktı, beceremediler sivil idareyi, on sene?.. Katiyen değil. Hele bir s-s-si-vil idare geçsin başa.

– Bazı elemanlarımız öldürüldü, pek çok adamımız üniversiteden atıldı, birçok kişi de hapiste.

– Af çıkar, af!

– Sağ kazanırsa seçimleri, af çıkmaz.

– Sağ kazanmayacak evlât, buna müsaade etmeyeceğiz! Serbest seçimlerin nasıl kullanılabileceğini bilmez misin, ne öğrettiler size mektepte?

Herifin en affedemediği tarafım, okuldan yetişmiş olmam!

– Haklısınız yoldaş, dedim.

– Ayrıca, dedi, basına dökülen bu kadar para boşa mı gidecek? Herifler parayı cebe indirip, bize ihanet mi edecekler?

Deneseler bile kazaya kurban giderler, olamaz. Bak sana şunu söyleyeyim, böyle demokratik ülkelerde kamuoyunu, istediğin yönde geliştirmek daha kolay aslında. Adam, hür olduğuna inandığı için, senin telkin ettiğini, kendi iradesiyle yaptığını sanır, anladın mı? Evet, iç bakalım.

Derken işin teferruatına geçti Karanfilov, İlay'a karşı oyunumu belletti: Komsomolluk görevlerinde pek başarı gösteremişim, teoriyi pratikte kullanmamışım, hem galiba içten içe İlay'a hak veriyormuşum. Derken İlay'ın durumu… Nihayet, büyük zorluklarla onunla evlenmek için izin almışım. Beni sınıra yakın bir köye tayin etmişler. Beraberce gideceğiz, yavaş yavaş karımın etkisinde kalıp, nihayet Türkiye'ye kaçmayı teklif edeceğim!

– Sen artık bu hikâyeyi istediğin gibi süslersin, karışmam. Ben ana hatlarını veriyorum.

Kaçış zamanı ve nerede, nasıl jandarma baskınına uğrayacağımız bana bildirilecek. Jandarma İlay'ı yaralayacak, kızı öyle sokacağım sınırdan içeri.

– Ya ölürse?

– Kolundan bacağından yiyecek kurşunu elbet. Zaten orada ifade verdikten sonra ölürse ölsün. Sen onsuz da kıvırırsın işini. Yusuf Kemalov'la temas yok! Sınırdan girdiğin andan itibaren, bizimkiler gözleyecekler seni, her hareketin buraya bildirilecek, ona göre. Evet, şimdi ne kaldı? Ha, bütün elbise, ayakkabı ne varsa süslü püslü, hepsini tek tek, merkeze teslim et.

Gazelov:

– Üstündeki elbiseyi bana vermesini istedim, dedi.

Karanfilov, pek alaylı süzüp onu, baş salladı:

– Pekâlâ, kızın yanına eskisi gibi döneceksin anladın mı, eskisi gibi, ayrıca yeni Türkçe tek kelime yok. Kızın kuşkusunu çekecek bir şey yapma. Belgeleri hep gözünün önüne ser, askerlik yaptığına da inanması lâzım, neydi Gazelov s-s-s-sı-sınıfı Mehmet Ali'nin?

– Tabii bütün Türkler gibi efendim, yol inşaatı yahut maden diye düşündüm, kız yolda çalıştığı için bilgili bu konuda, onun için Mehmet Ali, madende çalışmış olacak.

– Evet açık vermeyelim, sen de delikanlı artık kendini Peter Jivkov olarak hissetmekten vazgeç, sadece Mehmet Ali'sin, anladın mı?.. Bunu hep söyle kendine.

– Evet efendim.

– Kalk öyleyse masamdan, bu otelde ve benim karşımda ne işin var?

Adamın şaka yaptığını sezip sırıttım:

– Şu anda elbiselerim üstümde, dedim.

– İ-i-iyi şakadan anlıyorsun, ben anlamam pek. Arada sırada belki... Onun için benimle şaka yapma bir daha. Bozulabilirim!.. Neyse, önümüzdeki iki hafta içinde kavuşacaksın karına, bir iki teferruat daha var, onları merkezde yoldaş Gazelov'la halledeceksin. Şimdi, haydi evliliğini kutlayalım, haydi nazdorovya!

Kadehlerimiz kalktı.

Hiç aklına gelir miydi evliliğimizin böyle kutlanacağı ak çiçeğim? Seni düşünürken, içimden 'ak çiçek' demek geliyor. Ne kaldı ki ak çiçekliğinden? Üzerine bastılar, buruşturup, zedeleyip, çiğneyip bir köşeye attılar!

İçim sıkılıyor. Öldüğünü düşünmek… Acı, küçük bir hatıra, ama bana ait. Şimdi, öf seni kimlerle paylaşacağım? Aslında buna pek aldırmıyorum, bizimkine evlilik mi denir? Görev, hem çok kötü bir görev, zor bir görev… Öldüğünü düşününce o kadar üzüldüm ama, şimdi seni görmeyi hiç canım çekmiyor!

Yaşantımın bir anında bana gerekeceksin galiba, diye düşünmüştüm. Haklıymışım, ama ne an, ne an! Ağız dolusu küfrediyorum ama kime? Bunu bildiğim yok.

Bir köy kooperatifinden satın aldığım bayat bisküvileri mideme indirirken, Anna gördü beni, ellerini beline koyup, başını salladı:

– Hay İsa, bütün paranı tıkınmaya ayıracağına, alsana sırtına bir elbise.

Son birkaç bisküviyi ona ikram ettim, boylu boyunca uzandım toprağa. Sıcaklar enikonu bastırdı, güneş yakıyor, kaslarım gevşiyor, bir rehavet çöküyor üstüme.

– Ah küçük solucan, haydi beş dakikan var, tadını çıkar molanın!

Yeni mahkûmlar gelecekmiş bugün, bizimkilerin bir kısmını başka yere nakledeceklermiş. Uzun müddet bir arada kalırlarsa, aralarında bir yakınlaşma doğacağından korkuyorlar. Ne gereksiz bir korku!

– Bu insanlar hayvan gibi, hayvandan beter be Anna, hiç yakınlaşmaları mümkün olur mu?

– Bakma sen, onların hastalığı korku. Hiçbiri söyledi mi sana Türk mü, Bulgar mı, Çingene mi olduğunu, hep aramızda bulunacağını farz ettikleri casuslardan korkarlar. Yine hapishaneyi boylamaktan korkarlar. Ne ihtiyar köpektir onlar, hepsi koku almaya bakar, aldıkları da koku olsa! Birbirlerini müzevirlerler, o kadar.

– Sahiden var mı aramızda casus?

– Ne bilirim ben, hiç düşünmem de, Mançeva rapor yazar her hafta, onu bilirim. Aman, bir şeyin varlığındansa, korkusu daha beterdir, insan korkmaya görsün. İsa yardım ediyor bana da.

– Sen bunun için mi bunca tazesin, iyisin aralarında?

– İyi falan değilim, sadece İsa bana, insan olduğumu fark ettiriyor, o kadar. Anladın mı?

Nasıl anlamam sevgili Anna; bu yerde insan olmak... o kadar nadir ve nadide bir şey ki. Hem de fark etmek insan olduğunu!

– İyi ki sen buradasın Anna, iyi ki…

Eğilip saçlarımı karıştırdı okşar gibi:

– Haydi kalk geveze karı, iş başı. Bu kez de kurtardın paçayı, başka yere nakletmeyecekler seni.

Düdüğünü çala çala uzaklaşırken, arkasından seslendim:

– Güzel saçlarımı bisküvileyip kirlettin!

Arkasını dönmeden cevap verdi:

– Topla kırıntıları da tıkın, faydadır.

Gök masmavi, zıplayıp kalktım. Sağlığım adamakıllı düzeldi, bağıra çağıra bir şarkı tutturup iş başı yaptım. Bu şarkı göstermelik. Çünkü birkaç hafta evvel Anna, bana, "Ayı Mançeva'ya senin hâlâ düzelmediğini söylüyorum, onun yanında dikkat et." demişti. Anna'ya göre; eğer düzeldiğim, aklımın başına geldiği yukarıya rapor edilirse, beni götürüp, tekrar sorguya çekerlermiş. Bilirmiş bu işleri!

Ben de mangabaşını uzaktan seçsem, başlıyorum kendi kendime mırıldanmaya, şarkılara, şaklabanlıklara. Mançeva bir kere, yanağımı okşayıp, "Semirdi bu karı." dedi, "hem pek de güzelleşti, gözlerine baksana Anna, nasıl da parlıyor." Ben hemen yere kadar eğilip, "Sayenizde sayın sekreter, ettiğiniz dualar sayesinde," dedim. Pek güldü Mançeva, "Beni sekreter sanıyor, hem de rahip, gördün mü Anna, ne akıllı şu karı."

Anna kaşlarını çatıp, beni iteledi ve ona:

– Bırak işini yapsın, şimdi bir zırlama tutturur, görürsün, dedi.

Mançeva hemen uzaklaştı yanımdan, deliliğimden korkuyor zahir, çünkü benim barakadaki kadınlara:

– Ne de olsa delidir, hem deliler kuvvetli olur, bir gece boğazını sıkıverir, demiş.

Kadınlar, geceleri beni yatağa bağlamak istediler. Anna, mâni oldu.

Her ay, hakkımızda tuttuğu haftalık raporları; düzenleyip, tek parmakla tık tık daktiloya çekip gönderiyor. İçimden geldi bir gün, ver şunları da ben temize çekeyim, demek… Tabii sonra, hemen vazgeçtim. Mançeva'nın en büyük zevki kadınlar çalışırken, kıçlarına bir kamçı indirmek, kamçıyı yiyen kadın bunun şaka olduğunu bildiği için yalancıktan bağırıyor, o da gülüyor. Bazılarını ise, gece barakasına alıyor.

Anna, "Görüyor musun pis herifi," diyor, "ben yetmiyorum ona, çünkü İsa tanımaz bir murdardır o!"

Erkeklere ise göz açtırdığı yok ayı Mançeva'nın. Kamçı yetmiyor, sille tokat girişiği oluyor adamlara. Onları madene göndermekle tehdit ediyor, madende yer altında aç açına yirmi dört saat çalışacaklarını söylüyor. Pis köstebekler! Toprağın üstünde çalıştıkları için, Mançeva'nın ayaklarını öpmelilermiş!

Sanıyorum, bu maden hikâyesi onun dayandığı en sağlam yalan!

* * *

Yeni gelenler birkaç Çingene, bir de güzel Bulgar kızı. Sanki hiç amelelik etmemiş, elleri düzgün, ince. Bir adamın gadrine uğrayıp, buraya düştüğü belli. Hemen Mançeva ile dostluk kurdu, mangabaşı da, Anna'ya bu kızı gözetmesini, fazla iş yaptırmamasını buyurdu. Anna çok kızdı, söylendi: "Haksızlık bu, haksızlık, bak ilk uğradığım kilisede İsa'ya bir mum yakıp, hepsini anlatacağım. Görsün o ayı Mançeva bakalım."

Biz çalışırken, kız aramızda salınıp duruyor, onun bunun yanına yaklaşıp sorular soruyor. "İşte belki casus bu!" diye

düşündüm. Yanında deliliğimi sürdürüyorum. Oysa bazı adamlar kızın güzelliğine dayanamadılar; cevap veriyorlar, konuşuyorlar; kadınlar ise diş biliyorlar, hiçbir şeyin onları birbirine yaklaştıramayacağını sanırdım, oysa kıza karşı bir cephe teşekkül etti bile!

Çingeneler ise, soluk alacakları tek dakikaları olsa, def çalıp, zil takıp oynamaya başlıyorlar. Mançeva ne kadar kudurursa kudursun, onların içlerinden gelip, dışarı taşan neşelerine engel olamadı, neticede, o da onlara uydu.

Velhasıl, bir şenliktir gidiyor. Yalnız Anna, "İsa pek hoşlanmayacak bundan, günah kokusu alıyorum." diyor. Ben, kumlu çakıllı zift hamurundan küçük heykelcikler yapmaya devam ediyorum. Küçük adamlar… Şu kara şekilde Arif'in solgun yüzünü seçmek güç herhâlde. Fakat yaptığım bir erkek başıdır; dört köşe çeneli, gergin yüzlü, uzun, düz burunlu, ağzı büyük, dudakları ince.

"Peki Arif, şimdi yapacak bir şey kaldı mı?"

"Hayata dört elle sarılın çocuklar, siz yaşadıkça davaya hizmet edecek bir fırsat çıkar önünüze. Mutlak çıkar, umudunuzu yitirmeyin, asla."

"Fakat ne zaman?" Soru, beynimde bir burgu… Göz alabildiğine uzanan tarlalar, diğer tarafta orman; ellerimizle, terimizle hatta canımızla ördüğümüz yol, günbegün uzayıp, gitmekte…

Bir süredir müsaade ettim kendime, ezberleri tam hatırladıktan sonra, artık yeniden aklımı kaçırmak korkusu kayboldu; köyü, arkadaşları, kimin kalıp, kimin öldüğünü düşünüp duruyorum. Bir hınç kabarıyor içimde, bütün vücudumu titreme alıyor; Arif'i kim ihbar etti? Aramızdaki casus kimdi? Çenem kilitleniyor, küfür bile edemiyorum! Sanki kaçıp, köye dönsem ellerimle koymuş gibi bulacağım o haini ve tabii ellerimle boğazlayacağım!.. Bir gün Anna'ya yol ameleliğinden nasıl kurtulabileceğimi sordum, irkildi:

– Neler tasarlıyorsun sen?

– Hiç, köye dönüp tarım işçisi olmak istiyorum.

– İsa! Mümkün değil. Sen... sen basit bir emekçi değilsin ki, mahkûmsun.

– Yani ölünceye kadar yolda mı çalışacağım?

– Eh, İsa bir mucize göstermezse, öyle.

– Bana, mucize gösterir mi dersin?

– O, inananları sever!

"İnan, Allah'a inan kızım."

Anna'nın kalbini kırmamak için, İsa'nın mucizesine güvenemediğimi söylemiyorum. Çünkü Anna, İslâmiyet'in tamamıyla ortadan kaldırıldığına, herkesin Hristiyan olduğuna, İsa'nın da bir gün mutlaka mucize gösterip, şu komünistliğin kökünü kurutacağına samimiyetle inanıyor. İşte ancak o zaman ben, yol ameleliğinden ayrılabilirmişim!

Bildiğim yegâne şey, şuradan kurtulmam lâzım geldiği. Nasıl bir mucize olacaksa…

Dua ediyorum.

Ve böylece bir akşam, paydos vakti, Mançeva'nın beni çağırttığını söylediler. Anna'nın dediği geldi aklıma, tekrar mı başlayacak sorgu faslı?.. Hayretle hiç korkmadığımı fark ettim. Anna'ya bile haber vermeden, ciddi ciddi yürüyüp, adamın barakasına gittim. Masanın üstünde lüks lambası yanıyordu. Beri tarafta birinin oturduğunu fark ettim, ama bakmadım. Mançeva'ya diktim gözümü, konuşmadan bekledim. Mangabaşı, öbürüne gösteriş yapmak için olsa gerek, pek ciddi sesiyle hitap etti bana:

– Yoldaş Eminova, bir nişanlınız olduğunu hatırlıyor musunuz?

İşte en hazırlıksız olduğum sual, hangi cehennemin dip bucağından çıkıp dikildi önüme. Yoksa... Allah'ım, bir şey mi geldi başına, benim yüzümden mi? Korkmaya başladım, ne söylemem lâzım geldiğini kestiremediğim için, cevap vermedim.

– Korkma yoldaş korkma bakayım, cevap ver, hatırlamaya çalış.

– Hiç... hiiç hatırlamıyorum, dedim.

O zaman karanlığın içinden iri bir gölge çıkıp, bana doğru geldi. Lüksün çiğ ışığı yüzüne vurmuştu. Yoo, hayal bu. Her zamanki gibi!.. Fakat nasıl bir hayaldir, yanıma yaklaştı iyice, konuştu:

– İlay, bir tanem! Nasıl hatırlamazsın beni? Mehmet Ali değil miyim?

Sesi hiç değişmemiş, geri geri yürüdüm, sırtım barakanın duvarına çarptı. Mançeva'nın sesini duydum:

– Söyledim size yoldaş, aklı hiç başında değil. Yemek yemekten ve çalışmaktan başka bir şey bilmez. Hele buraya geldiği zaman görseydiniz, cehennemden çıkmış zebani gibiydi, onunla ben meşgul oldum, istirahat etmesini sağladım, yemek yedirdim zorla.

Ne oluyor bu adama, Mehmet Ali'ye yaranma telâşı içinde?

– Müsaade ederseniz yoldaş Mançeva, onunla dışarı çıkalım.

– Nasıl isterseniz yoldaş, buyurun.

Mehmet Ali, uzanıp kolumu kavradı, titriyordum.

– Haydi, dedi, çıkalım buradan.

Karanlıkta bir süre yürüdük, insanların yemek yedikleri köşelerden uzaklaşmıştık, kolumu hiç bırakmayacak gibiydi, titrememem geçti, usulca sordum:

– Niçin geldin?

– Tanıdın beni, sahi tanıdın mı?

– Evet, pek çok defa geldin buraya Mehmet Ali, pek çok defa. Şimdi gerçek mi, sen misin?

Duraladı. Beni tartmaya çalışıyor besbelli, aklımın derecesini hesap ediyor galiba. Ama niçin sarılmadı, niçin göğsünün üstünde sıkmadı. Nanca yabancı ve uzak! Galiba hayal değildir, hakikattir şu gelişi… Hayallerimde, hep koşuyordu, hep kollarını açmıştı. Off! Kolumu bırakıp, ceplerini araştırdı, bir

sigara çıkardı galiba, kibrit çaktı, yakın ışıkta yüzünü bir daha gördüm, alnında birkaç çizgi, saçları koyulaşmış, kısa kesilmiş. Bukleler yok. Tümüyle sağlıklı, rahat bir yüz! Birden kendimden utandım; şu eskimiş, bana bir hayli bol gelen asker elbisesi içindeydim. Pantolonun belini iple bağlamıştım, ceketin dik yakasını kesip çıkarmış, tarazlanan yerleri bastırmamıştım bile. Bu konuda Anna'yı dinlemediğime üzgünüm şimdi, az mı ısrar etmişti, sırtıma bir elbise alayım diye... Bir beyaz çiçekli basma hatırlıyorum, bohçanın en dibinde, Fatmaların evinin yüklüğünde!

– Fatma öldü, biliyor musun, diyorum.

– Evet, diyor, duydum galiba, bilmiyorum, üzüldüm tabii. Fakat kendimizden konuşsak.

Hani, "yemek yesek" yahut "banyo yapsak" gibi, oldukça rahat, tabii bir teklif, bir kere bile beni özlediğini söylemedi! Kısacık saçlarımı gördü, gerçi eskisi gibi, erkek gibi değil, uzadılar biraz, dalgalandılar, kadına benziyorum artık, aynaya bakmaya çekinmiyorum. Ama o, uzun saçlı bırakmıştı beni. Ya ellerim, nasıl nasırlı! Zift girdi derime, etime işledi, taşla ovalasam çıkmaz küçük kara lekeler. Hiç olmazsa onları görmesin diye, sanki bu karanlıkta fark edilirmiş gibi, kollarımı kavuşturup, ellerimi koltuk altına saklıyorum.

– Nemizden bahsedeceğiz Mehmet Ali?

– Buraya seni götürmek için geldim. Şey, evleneceğiz! Hani söz vermiştim sana.

Çok sıkıntılıydı; hâlâ daha benden yardım mı umar bu çocuk, bir iki lâf edip sıkıntısını dağıtmam mı lâzım? Hayır!

– Biz çoktan evlendik be Mehmet Ali ve boşanalı bir hayli oldu.

Bir tümseğin üzerine oturduk, havada yağmur kokusu... Eh, onun kokusudur bu, elbet getirecek. Uzun uzun konuştu, sabırlı olmaya çalıştığı belli, bana evlenmediğimizi, nişanlı

olduğumuzu anlattı. Ayrı olduğumuz bunca yıl, hep beni düşünmüş meğer!

– O hâlde niçin hiç aramadın?

– Ee, biliyorsun, yazmıştım. Kamp, sonra askerlik!

– Askerlikte mektuplaşmak yasak değildir ki!

Şöyle bir sıkıca sarılıp bana, "N'olur kusura bakma, yazamadım, arayamadım işte, ama şimdi geldim, buradayım." diyebilseydi… Hâlbuki oturduğu yerde sinirli sinirli kıpırdadı, belki biraz daha uzaklaştı benden.

– Hepsini anlatacağım, dedi, senin başına o iş gelince, tabii haberleşmek mümkün olamazdı.

Başıma "o iş" gelmeden önce askere gittiğini hatırlatmak istemedim, ne gerek var, onu içinden çıkamayacağı yalanlara itmeye! Belki de üzerime sinen kokudan rahatsız oluyor, bodrumun pisliği! Hiçbir sabun arıtmaz ki… Allah'ım!

– O iş ve çok şey oldu sen gideli; pek çok şey değişti.

– Evet, duydum. Nasıl üzüldüm bilemezsin İlay, nasıl! Ama geçti artık; suçsuz olduğun, birtakım kişilerin seni kullandıkları anlaşılmış, serbestsin artık!

– Evet yollara bağlanmış kalmış bir hürriyet, Anna hiçbir zaman amelelikten kurtulamayacağımı söyledi. Hem bir şey daha var, ben suçsuzum doğru, inandığım yolda, doğru bildiğim yolda yürüdüm, kimse kullanmadı beni, hiç kimse… Ama bu, onlara göre suçtur Mehmet Ali, sana göre de!

Sigarasını fırlatıp attı. *"Demir leblebi bu kız be, demir leblebi... Hiç de aklını falan kaçırmış değil, numaracı köpek!"*

– İlay, benim hakkımda hüküm verme hemen, ne biliyorsun birtakım şeylerin benim için suç olduğunu?.. Görüşmeyeli o kadar uzun zaman geçti ki.

– Neden geldin Mehmet Ali?

Sahiden beni almak için gelmiş, hemen evlenecekmişiz. Türkiye sınırına yakın bir köyün kooperatifine mal taşıma şoförü olarak tayin edilmiş.

– Ya bunca tahsil, o kadar kamplar, komsomolluk falan? Mal taşıma şoförlüğü için miydi?

– Niçin anlamıyor İlay, gözden düştüm. Son yıllarda, artık eskisi gibi değildim, değişmiştim, seni düşünüyor ve sana hak vermeye başlıyordum. Tabii bu hâl davranışlarıma aksetmişti, yani bocalıyordum.

– Evet, galiba hatırlıyorum bana mektuplar yazıyordun!

– Hayır o mektupları ben yazmıyordum, sekreter dikte ettiriyordu.

– Neden?

– Seni kazanmak istiyordu belki, belki... Bilmiyorum İlay, sana bir emir verdiler mi, sebebini soramazsın.

– Şimdi her şeyi baştan alalım, dedim, sen gözden düşmüştün, fakat nişanlın hâlâ gözdeydi ve o mektupları gözden düşmüş birinin nişanlısı… Oh!

Devam etmek istemedim. "Gözden düşmüş biri tekrar kampa gitmezdi." diyemedim. O, anladı, tekrar sigara yaktı. Tümsekten aşağı kaymış, bir hayli uzaklaşmıştım ondan, sigarasının ışığı ateş böceği gibi parlıyordu: *"İlk anda, daha ilk anda devirdi beni, ama kabahatim yok, orada hepsi, burada Mançeva bana deli olduğunu söylediler, fazla mühimsemedim. Peki şimdi ne olacak? Her şeye rağmen seninle evlenmek mecburiyetindeyim İlay, Karanfilov'un bin gözü de olsa, sonuncusuna bile ilişmek istemem. Şu mezar açılmamalıydı. Evet, bizim için program yapanlar çok hata etmişler."*

– İlay, dedi nihayet, sesi kararlıydı. İkimiz de pek çok hata yapmış olabiliriz, hatalar, saçmalıklar, hayatımız kaydı. Tamam. Ama şimdi bulduk birbirimizi ve bir fırsat geçti elimize evlenebileceğiz, bunu değerlendirelim.

– Arif'i hatırlıyor musun?

– Evet, niçin sordun?

– Geçen gün uğradığı zaman, her şeye rağmen yaşamaya devam et; dedi bana, eline fırsat geçer.

– Arif'i öldü zannediyordum.

– Herkes öyle sanıyor, boş ver.

– Yani?

– Benimle konuşuyor ve sanırım herkesle konuşuyor, yaşıyor yani.

– Galiba seni anlıyorum sevgilim, benim en büyük şanssızlığım; Arif'i başka türlü değerlendirmem oldu, seni anlayamadım. Bir fayda tutturmuştum, milliyetimi inkâr ettim, fakat işte, dediğin gibi beceremedim, ait olduğum yere iade ettiler beni.

Bu sözleri bana baştan söyleseydin, belki... Ne bileyim belki inanabilirdim, şimdi ise, bir kahkaha kopardım:

– Sevgilim, dedim, senin en büyük şansın fayda peşinde koşman oldu, o zaman bizlerle birlik olsaydın, şimdi ya ölmüştün, ya benim gibi yolda çalışıyordun, belki hapishanedeydin!

Mehmet Ali, sanki bütün o söylediklerimi işitmemiş gibi:

– Hah, dedi, hapishane dedin de aklıma geldi, Şumnu'da annenle babanı gördüm, seni çok merak etmişler, evleneceğimizi söyledim, seni almaya gideceğimi söyledim. Çok sevindiler. Baban para verdi, kendimize hediye alalım diye.

– Annem nasıl?

– Çok iyi göründü bana, çalışıyorlar hapishanede, baban gardiyan yardımcısı, annen de mutfakta çalışıyor. Orada yatıp kalkıyorlar, iyiler yani.

– Sevindim, hakikaten sevindim…

Gecenin tek pırıltısı oldu şu havadis. Mehmet Ali'nin buraya niçin geldiğini kestiremiyordum, yine bir şeyler döndürmek istiyorlar. Stefan, beni yanına almasını, yukardan gelen emirle izah etmişti. Hapishanede "ölmememi" isteyen biri vardı. Düşünüyorum, neden?.. Hangi Allahın belâsı bir planın parçasıyım ben, hangi küçük hesabın rakamıyım… Yahut artı, eksi, çarpı?.. Neyim ben?..

Bir küçük akçabardak! Gelen çiğner, giden çiğner, ama ölme derler, lâzımsın! Ne zaman sıkılacaklar benden, ne zaman emir gelecek: "Öl küçük kukla!"

Her neyse, bir hesap dönmekte ve herhâlde Mehmet Ali'yi görevli gönderdiler, belki eski hikâye, teşkilâtımız hakkında ağzımdan lâf almaya çalışacaklar, öyle mi?.. Bana bunu yapar mısın Mehmet Ali?

– Konuşsana İlay, dedi, niçin susuyorsun?

– Âşık Veysel diye bir ozan hatırlıyorum, Türkiye'den. Onun şiirlerini okumuştum, sonra hatırlamadım, şimdi biri düştü aklıma:

"*Uzun ince bir yoldayım*
Gidiyorum gündüz gece
Bilmiyorum ne hâldeyim
Gidiyorum gündüz gece

Şaşar Veysel işbu hâle
Gâh ağlaya gâhi güle
Yetişmek için menzile
Gidiyorum gündüz gece."

– Hâlâ güzel şiir okuyorsun İlay!

– Niçin okumayacakmışım, çok mu fena olduğumu söylediler sana; delirdiğimi, kendi kendime konuştuğumu, yaptıkları eziyetten ezilip yamyassı kaldığımı, bunları mı söylediler? Vücuduma yaptıklarını ve milyon kere ırzıma geçtiklerini, bunları da söylediler mi?

– İlay... Sus! Sus be!

– Neden, hepsi doğru, gerçek. Sen gerçekçisin, şunu da bil; hâlâ iyi şiir okuyabilirim ve hâlâ varacağım menzili düşünüyorum ve bu menzil ölüm değildir Mehmet Ali, asla!

– Bu menzil benimle evlenmektir bir tanem, yıllar önce düşündüğümüz gibi, senin sorumluluğunu üzerime alacağım, bir evimiz olacak, evet... hani konuşurduk ya bir tanem…

– Bana akçabardağım derdin, ak çiçeğim derdin. Bunları unutmuşsun!

– Hayır unutmadım, fakat senin deli olduğunu söylemişlerdi bana, sanıyordum ki...

– Yoo haklılar, hiç akıllı değilim, deli dersen, o da değil. Karışığım yani, doğru söylemişler. Daha önce birçok defa geldin bana, dedim. Doğru, geldin, böyle şeyler konuşmadık, sarıldın bana; yağmurun altında koşmuştun, ıslaktın, toprak kokuyordun. Pek bir şey konuşmadık. Beni götüreceğini söyledin. Sonra dedem, Arif, Zeliha, Fatma... hiçbiri yalnız bırakmadı beni, Anna da. Anna çok iyi bir kadın. Mançeva da kötü sayılmaz. Onların hepsi iç içe, şu yolun üzerinde, uzun ince bir yol işte anlayacağın. Yalnız Nastasov, Nikolay, Boris gelemedi, müsaade etmedim onlara. Karov? Evet, bak onu unutmuştum, sen hatırlattın, o beni seviyordu kendince ve hep sevdi. İnanır mısın Mehmet Ali?.. Ama gelmedi buraya. Haberin var mı, ona ne yaptılar?

– Ne bileyim ben? Gözden düştüm diyorum sana, niçin söylesinler?

Doğru ya, gözden düştün. Onun için nişanlını öldürmediler, mahkûmiyetini kaldırdılar; onun için izin çıkarıp onunla evlenmene müsaade ettiler! Aman ne iyi bir gözden düşüş bu! Darısı dostlar başına.

– Haklısın Mehmet Ali, unutmuştum gözden düştüğünü. Şimdi kalkalım mı artık, erken iş başı yapıyoruz.

– Kâğıtlarını teslim ettim Mançeva'ya, yarın işe gitmeyeceksin, beraber döneceğiz. Köye vardığımız zaman bir süre sıhhiye kursuna devam edersin, tarımda gezici sıhhiye olursun, oldukça kolay bir iş… Bunu düşündüm senin için, ne dersin?

– Çok iyi olur Mehmet Ali.

Kalktık, konuşmadan yürüdük, barakanın önünde:

– İyi geceler ak çiçeğim, dedi.

– Sana da!

Karanlığın içinde, gidişini seyrettim. Omuzları düşmüş, boyu kısalmış gibiydi, ellerini cebine sokmuş. Ne düşünmekte? *"Senden şüphelenirse sıkarsın beynine kurşunu demişti Karanfilov, şimdi belki tam şüphelenmedi ama… bir süre sonra? Kahretsin, düşünmek istemiyorum, yazılacak rapor var, belki birkaç cümle. Aklı yerine gelmemiş, bazen düzgün konuşmaktaysa da genellikle saçmalamakta, bu kadarı yetmeli."*

Kadınlar, ne çabuk öğrenmişler olayı, Bulgar kızı için oluşan cephe, şimdi bana dönmüş; kız da elini beline dayamış, lider pozunda:

– Madem gelip alacaktı seni nişanlın, niçin öyle çok çalışıyordun?

– Aramıza casus diye girmiş o, deliliği falan numaraymış, zaten Anna'yla fingirdemesinde vardı bir sebep, az mı yattı onun odasında!

– Sen hem köyündekilere ihanet ettin, hem bize. Şimdi koluna takıp nişanlını, gideceksin öyle mi, yarın da koynuna gireceksin, seni pis orospu, kızgın karı…

– Anlattın mı ona Anna'yı, hem milislerin sana yaptıklarını, anlattın mı?

Hiç cevap vermedim; öfkeli ve her şeye aç, çıldırmış bir sürüydü nihayet, dedikleri üzmüyordu beni, onlar umutsuz, erkeksiz, yalnız! Saldıracaklar elbet!

Ama ben? Ranzama uzanıp, ince battaniyeyi başıma çektim. Bir şeyler vardı Mehmet Ali, diyordum. Bu aramıza giren ayrılık duvarından daha sert, daha soğuk! O duvarı, delebilmiştik bir yerlerinden, ama şimdi? Nasıl ağzımdan lâf almaya gelebilirsin sen? Sen Mehmet Ali, gözüm görüp sevdiğim ve hiç... hiç ayrılamadığım. Bedenim, kanım, şu ellerime yapışıp kalan zift bile sendin! Yürek sesini duymaya hasrettim, bir kez bile başımı çekmedin göğsüne. Boş ver hepsini. Uzak dur yine, konuşma hiç. Ama ağzımdan lâf alıp, beni ihbar etme! Sen... nasıl yazarsın benim hakkımda rapor? Hatırlıyor musun,

o ilk raporda... tedirgin olmuştun, çok üzgündün. Sonra bana, "Dur olduğun yerde kımıldama, söz veriyorum, gelip seni alacağım." demen… Ama ben kımıldadım, doğru. Ben de suçluyum. Of Mehmet Ali, off… Bulunmaz mıydı bir ortası?

Kadınların konuşmaları devam ediyor galiba, iyice işiteyim diye çığlık çığlığa bağırmaya başladılar, derken kapı açıldı gürültüyle, Anna'nın sesini duydum:

– Sizi kudurmuş karılar, diye bağırdı, utanmıyor musunuz, aranızdan biri kurtuldu işte, gidiyor, sevinin. Sevinmezseniz bile sesinizi kesin, hiç konuşmazdınız onunla, ne oldu şimdi? Neden kudurdunuz?

– Biz değiliz kuduran, şu deli kız, bak nişanlısını takıp koluna gidecekmiş yarın. Ama heveslenmesin kalmamış onun bir şeycağızı!

– Bana bakın, şimdi Mançeva'yı çağırıp, hepinizi kırbaçtan geçirtirim, bakın İsa hakkı için yaparım bunu.

Anna'nın yemini etkisini gösterdi, kadınlar sustular. O, battaniyemi açıp eğildi, kulağıma usulca:

– Gördün mü, dedi, İsa mucizesini gösterdi! Ama bu surat ne, niçin üzgünsün yavrum? Yoksa şu karılara mı bozuldun, aldırma be canım, kıskanıyorlar seni, hepsi bu.

– Anna, dedim ona, sevgili, biricik Anna, ben evlenmeyeceğim, o adamla gitmeyeceğim.

– O adam dediğin nişanlınmış baksana, söylerdin Mehmet Ali geldi, Mehmet Ali gitti diye, anlamazdım nişanlın olduğunu, ne bileyim bir sürü sayardın, Arif, dede... neyse.

– Evet nişanlımdı, ama evlenmeyeceğim.

– Ha, şu başına gelenler yüzünden, aldırma sakın, o seni kabul ettikten sonra, hiç düşünülür mü, madem kabul etti, değil mi…

"Mesele duasını yapmak mıydı?" demişti dedem, hay Allah, nerden aklıma düştü şimdi bu? Demek mesele; Mehmet

Ali'nin beni kabul etmesiymiş! Vay canına! Oysa ben, kendi kendimi çoktan kabul ettim, hem de arınıp temizlendiğime inanarak!

Anna, battaniyemi sıkıştırdı; bir güzel uyku çekmemi, yarın vedalaşacağımızı söyledi. Güzel gözlerinden yaşlar dökülüyor yanaklarına; "Ah kız, bir sen vardın burda insan gibi…"

Kadınlara bir daha kükredi, bir tehdit daha savurdu, vurdu kapıyı, çıktı.

* * *

Sabaha kadar uyuyamadım, Arif'in söylediği fırsat işte Mehmet Ali'nin kalıbına bürünüp geldi. Haydi davran, diyordum. Önce şu mahkûmiyet zincirinden sıyrılmak, yoldan ayrılmak... sonra elbet bulursun bir kolayını. Geri kalanlarla haberleşmek imkânı, belki daha çok şey... Hepsi ezberimde yazdıklarımın.

Böyle düşünüp uzatıyorum ayaklarımı, gevşiyorum.

Derken Mehmet Ali… Ah herkesi gönderselerdi bana da, onu böyle göndermeselerdi. Böyle... hainim, gözleyenim, casusum sen olmasaydın Mehmet Ali, bir tanem! Nasıl dayanabilirim? Dediğin gibi gözden düşmüş olsaydın, atsalardı seni bir başka yola, hiç kavuşmasaydık, hiç görmeseydik birbirimizi, ama birbirimizden kilometrelerce uzakta; birbirimizin düşüncelerini paylaşsaydık. Aynı yıldızı gözleseydik gökyüzünde.

Demek beni dinleyip, lâkırdılarımdan anlamlar çıkaracaksın, sorgu sual edeceksin ve aynı yatağı paylaşacağız. Paylaşacağımız tek şey, bir yatak olacak. Hayır; dayanamam buna! Üşüyorum, büzülüyorum, ayaklarımı karnıma çekip, dertop oluyorum.

Fırsattır... Uzatma gayri, kullan onu, tıpkı bir zamanlar Karov'a yaptığın gibi.

Dinle Arif, o, Karov değildir, sevdalımdır. Devamlı rol yapamam, oynayamam onun karşısında. Anla beni Arif, Fatma,

Rıza anlayın ne olur; ben... ben onu seviyorum! Bir başkası değildir Mehmet Ali, benim o! Kendimi nasıl, ne kadar süre aldatabilirim? Onu görünce, yüreğimin çarpıntısından baraka yıkılacak sandım, bütün bedenimi titreme aldı. Hele bir sarılsaydı bana, bir duysaydım yüreğinin sesini, bütün söylediklerine inanırdım… Ama sarılacak değil mi, sıcaklığı ile ısınacak, yanmaya başlayacağım; gayri o zaman hiçbir şey kâr etmez! Artık teslim olurum, öylesine hazırım ki… "Sorumluluğunu üzerime alacağım." dedi. Böyle söyledi, düşün. Nihayet sırtımı dayayabileceğim biri... Mehmet Ali bu! Çok yorgunum... çok. Çook!..

Sormayın, bu sevda nasıl bir sevdadır, tükenmez mi, bu yara nasıl bir yaradır, onmaz mı? Bunu ben de sordum kendime, niçin? Fakat cevap tek: Sevdiğim odur, sevdiğim için, seviyorum onu!

Hâl böyle işte. Nerdesiniz siz? Sizler...

Hiçbiri görünmedi.

Çünkü sadece Mehmet Ali'yi bekliyordum. Okul kapısında, ırmak boyunda, ormanda beklediğim gibi bekliyorum işte, hasta yatağımda beklediğim gibi. Yassı kayaya uzanıp, yolu gözlediğim gibi… O sevdiğim yol, aramızda bağdır diye… Bizim evde, onun yatağında! Meydanda, kooperatifte, her yerde... Her zaman… Hatıralar yağmur misali döküldü barakadan içeri, ranzamın çevresini sardı.

Kim bilir kaç saat sonra, belki doğru söylüyor, gözden düşmüş velâkin tam değil dedim. Onu, beni gözlemek için göndermediler. Bir başkası ikimizi birden gözleyecek. Tamam, nasıl da düşünemedim daha önce. Mutlak öyledir, affet Mehmet Ali, şüphelendim senden. Belki öğretmenlik falan alırdın da, beni istediğin için şoförlüğe razı oldun, niçin söylemedin bir tanem. Anlatmalıydın böylece…

Bal şerbeti gibi tatlı, gül pembesi ortalık... ve akçabardaklar taze; boyunları dik!

"Olay senin olunca, soğukkanlılığını bırakıveriyorsun, tarafsız düşünemiyorsun."

Arif! Çıkma artık karşıma! Öfkeliyim sana, en çok sana kızıyorum. O kadar dikkatliydin, soğukkanlı, tedbirliydin, nasıl öldürttün kendini, nasıl?.. Niçin bıraktın beni, hepimizi. O sana inananları? Yaşamak gerek, ha! Sen niçin yaşamadın öyleyse? Budalalık edip, kendinizi yakalatmayın derdin, ya sen ne biçim bir budalalık ettin?

Uzun, ince sarı adam... kan içindeydi, gözleri cam cam parlıyordu, elleri, oh her parmağı, çünkü her parmağı ayrı bir can taşırdı. Oh, Arif!.. Arif, niçin öldün?

Hayretle ağladığımı fark ettim; yıllardan beri, ilk kez! Gözyaşlarım hiç dinmeyecek gibiydi, düşünmeden ağladım. Saman yastığım, battaniyem, her şey ıslandı… Ne çok yaş birikmiş gönlümde.

Geceye ilk aklık düşerken, kadınlar kıpırdamaya başladılar. Uyanma vakti!

Artık onları dinlemek istemediğim için hemen kalktım yerimden, postallarımı geçirdim ayağıma, pantolonumu çekiştirdim, boş bir gayret olduğunu bile bile, buruşukluklarını düzeltmeye çalışıyordum. Dışarıda su bidonlarının yanına gidip, bol soğuk su çarptım yüzüme, parmaklarımla saçlarımı taradım. O sırada nöbetçiler dolaşıp, barakaların kapılarını vuruyorlardı. Çorba kâsemi alıp, kaynayan kazanın yanına vardım.

– Ne o erkencisin bugün!

Toprağa çöküp, bulgur çorbama kaşık sallarken Anna gördü, uzaktan el salladı. Birkaç dakika sonra, bir elinde koca kaşık, bir elinde çorba tası, yanıma çöktü:

– İyi uyudun mu, yoksa heyecandan uyuyamadın mı?

– Uyudum Anna.

– Aaa, aaa! Sen ağlamışsın, kız. Kız sen ağlar mıydın, şu gözlere bak, nasıl da şişmiş, hay İsa! Bütün gece senin için dua ettim, ne var meraklanıp korkacak?

Kadınlar erkekler, sıraya girmiş çorba alıyorlardı, herkes bizden uzağa oturmaya dikkat etti, yalnız adamın biri yanımızdan geçerken lâf attı:

– Seni alacak erkeğin midesine s…yım!

Bir tükrük atıp, uzaklaştı. Erkeğe bak be!!

– Aldırma, dedi Anna. Şimdi bak, seni anlatayım sana; yüzün yanık ama; kızıl kara, sağlıklı görünüyorsun, gözlerinin mavisi, ne biçim şeydir İsa, kır mineleri gibi, canlı, taze, pırıl pırıl. Düşün bak bu tenin üstünde, şu gözleri düşün. Saçların uzadı, bu hâli çok yakıştı sana, demek dalgalıymış da… Bak eskiden söylemedim sana bunları, ne gereği var derdin. Asfalt mı görecek yüzümü, üzülürdün. Ama şimdi öğrenmen lâzım, çok güzelsin, sakın o süslü beyin yanında kendini küçük görme. Hiç insan bunun için ağlar mı?.. Yoo, İsa hakkı için doğru söylüyorum, çok güzelsin. Bir elbisen kötü, eh artık efendin yenilerini alır sana.

Ona, "Derdim ne güzelleşmektir, ne elbise." diye anlatmak isterdim, ne çare.

– Ah Anna, diyebildim sadece, sevgili, güzel Anna, sen çok iyisin.

– Kes şimdi şu sözü.

dedi, sesi sert çıkmıştı, baktım gözlerini siliyor. Mendiline sümkürdü, koynundan bir başka mendil çıkardı, düğüm atmış, bir şey sarmıştı içine:

– Bu, dedi, sana düğün hediyem, fazla bir şey değil, birkaç kuruş, istediğini alırsın.

– Anna, hayır ben evlenmeyeceğim, gitmeyeceğim.

Bir taraftan gözyaşı akıtıyor, bir taraftan burnunu çekiyor ve küçücük çıkını zorla koynuma sokuyordu. Derken elimden çekip kaldırdı, sürükledi beni kendi barakasına, ne yapacağını kestiremiyordum. Önüme küçük aynasıyla, tarağını fırlattı:

– Al bak, dedi, kendi gözünle iyice gör güzelliğini, saçlarını tarakla tara, haydi kızdırma beni.

– Anna!

– Haydi be, haydi!

Dışarıda düdükler duyuldu, Anna bir sarıldı bana sıkı sıkı, iki yanağımdan öptü:

– İsa'nın mucizelerine inan, beni de sakın unutma, dedi, fırladı çıktı…

Seni hiç unutmadım sevgili Anna Bedrova, hiç unutmadım.

Aynayı elimde evirip çeviriyor, nedense bakmaya korkuyordum. Onunla gitmeyeceğimi söylemek için, kendimi güzel hissetmem gerekiyor muydu? İçgüdümle, nasıl pantolonumun buruşukluklarını düzeltmeye uğraştımsa, aynayı da öylece çevirdim yüzüme. Anna'nın gözleriyle bakmaya çalıştım. Ne kadar anneme benzemişim! Şu gözlerimin çevresindeki ince kırışıklıklara kadar... Güneş altında hep kırpıştırmaktan olacak. İki kaşımın ortasında bir derin çizgi, bu annemde yoktu. Akşamki ağlamadan olacak göz kapaklarım şişmiş, gözlerim olağanüstü parlamakta. "Evet, güzelim," dedim, "yaşımdan büyük göstersem de... Sahi kaç yaşındayım ben?" Hesaplayamadım bir anda, ama yirmi beşime bile basmadığım muhakkak! Yirmi üç, yok yirmi dört canım... Hani... Ooh! Yaşımı, aynayı, tarağı üst üste Anna'nın ranzasına bırakıp çıktım.

İki nöbetçiden başka kimseler kalmamış ortalıkta, Mançeva'nın barakasına doğru yürüdüm, kapıda bekliyordu:

– Senin bu adam, bey oğlu mu, saat beş buçuk oldu, hâlâ görünmedi.

– Şehirdekiler, bilirsin, geç kalkarlar.

– Şehirdekilerin canına yapayım, dedi, onların her şeyi bizden iyi, hani kim emekçi? Nutku onlar atar, biz çalışırız!

Kendi sözlerinden kendi ürktü galiba, hemen sağına soluna bakındı, bana bağırdı:

– Ne sallanıp duruyorsun, gel içeri, gel de şu kâğıtları imzala.

Buradan sağlıklı bir şekilde ayrıldığıma, kendisinden ve kimseden şikâyetim olmadığına dair iki kâğıt. Mançeva daktilo etmiş belli, harflerin her biri ayrı yerde!

– Sayın sekreter, dedim ona, buradan ayrılmayacağım ki, bu kâğıtları imzalayayım.

– Neden ayrılmayacakmışsın bakayım?

– Çünkü duanız sayesinde yol yapıyorum ve üzerinde yürüyorum, sonra yine yol yapıyorum, yine üzerinde yürüyorum. Eğer yol yapmazsak üzerinde yürüyecek bir şeyimiz olmaz, işte bu yüzden ben yol yapı…

Eliyle işaret edip susturdu:

– Yeter yeter anladık, belâ da olsan, kaçık da olsan iyi işçisin, hiç seni göndermek ister miyim, benim elimde mi be, emir yukardan! O, alıp götürecek seni, ben de arkandan bakacağım eşşek gibi!

– O kim ki, yukarlardan emir getirecek, o da senin benim gibi... Şey, öyle. Nasıl bir emir bu?

– Senin benim gibi, öyle mi? Yok canım, yok efendim… Bak, okumayı bilirsin değil mi, na işte Parti Merkez Komitesi'nin emri bu, bu da Yol Yapım Müdürlüğü'nün, anladın mı şimdi? Hem telefonla da sordum, tamamdır dediler. Ne yapayım?

Başımın üstünde bir yere bakıp:

– Ha geldin mi yoldaş, dedi, bu kız gitmeyeceğim diyor.

– O nasıl lâf İlay?

Yine deli gibi çırpınmaya başladı kalbim, yine nefesim tıkandı, ağır ağır döndüm, gün ışığında gördüm yüzünü. Bu Peter Beron'a gitmek için bir sabah uğurladığım genç değil! Hatları sertleşmiş, ağzının kenarlarında kalın çizgiler var, âdeta küçülmüş gözlerinde Bulgarlarda görmeye alışık olduğum soğuk, katı bakış. Yeşil benekler kaybolmuş, kahverengi grileşmiş yahut ince bir zar kaplamış üstünü. Hiç konuşmuyor bu gözler. Onda aşina olduğum şey, kızıl-kumral saçları, kısa kestirdiği için bukleler de kaybolmuş! Sinirli sesini tekrar işittim:

– Cevap versene İlay, ne demek bu, niçin gitmezmişsin?

Olabildiğimce sakin:

– Seninle evlenmek istemediğim için, dedim.

Yüzünü buruşturdu, elini salladı şöyle bir; sanki ben istiyor muyum, der gibi miydi? Mançeva'ya:

– Verin kâğıtları, neyse imzalasın, dedi. Ayrıca siz de şunları imzalayacaksınız, çıkış belgesi filân. Biraz çabuk olun vaktimiz az, otobüse yetişmek istiyorum.

– Hayır, dedim, hayır seninle evlenemem, artık değişti, artık bitti…

Gözden düşmüş adam, komutan edâsıyla sürdürdü konuşmasını:

– Siz ona bakmayın yoldaş, aklı başında değil, imzalayın. İlay, bak buradan ayrıldığına dair belge imzalandı, artık hiçbir yere ait değilsin, evlenme iznini aldığıma göre, ancak benim karım olarak bir kimlik kazanabileceksin. Yiyecek vesikan, alışveriş ve çalışma imkânın hep kimliğine bağlı olacak, anlayabiliyor musun bunları?

Mançeva atıldı:

– Doğru söylüyor, seni bırakma emri aldıktan sonra, artık burada çalıştıramam, kaçak sayılırsın, ayrıca kimliğin olmazsa zaten seni kaçık, it uğursuz belleyip jandarmalar vururlar, niçin inat ediyorsun bulmuşsun bir koca.

"Kaçık sanıp, vururlar!"

Şu lâf beynime çakılıp kaldı, evet buradan ayrıldıktan sonra belki Mehmet Ali'yi atlatıp kaçabilirim, bir köyümüze varsam, bir haini öğrensem… Artık ses etmedim, uslu uslu imzaladım, bana uzatılan belgeleri.

Bu arada Mançeva, Mehmet Ali'yi çekmiş bir kenara, fısıldıyordu, kulak kabarttım:

– Yoldaş, diyordu, her ne kadar buradan sağlıklı ayrıldığına dair kâğıdı imzaladıysa da, o görünüşü içindir, yoksa kaçık,

besbelli kaçık! Öyle olmasa seninle evlenmeyi istemez miydi; bana ne dedi biliyor musun, yol yapıyormuş, üzerinde yürümek için, yoksa nerede yürürmüş… Bu hususu yazacağım raporda, yani yazmam lâzım değil mi?

– Gayet tabii yazacaksın, dedi Mehmet Ali, o hep emreden sesiyle. Aksi hâlde düzene ihanet etmiş olursun, hain olmak istemezsin değil mi?

– Yoo, hayır hayır.

– İyi, öyleyse iyice kaçık olduğunu belirt, bana öylece teslim ettiğini, çünkü tabii ben de yazacağım senin hakkında bir rapor.

Mançeva yılıştı:

– Biliyorsunuz yoldaş size hiçbir zorluk çıkarmadım, geldiğiniz andan itibaren bütün kolaylıkları gösterdim, sonra şu kız ölmek üzereydi, ona ben baktım.

– Evet, evet senden memnunum yoldaş Mançeva, raporumu yazarken bütün bu davranışlarını dikkate alacağım.

Yanıma gelip kolumu tuttu:

– Haydi İlay…

Mançeva'yı başımla selâmladım:

– Yakında dönerim yoldaş sekreter, dedim, siz ben gelinceye kadar bekleyin, sakın kımıldamayın, olduğunuz yerde bekleyin, tabii elinizdedir!

Mehmet Ali'nin parmakları, koluma gömüldü, canım acıdı… Hiç belli etmedim.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Kavşakta, yetiştik otobüse. Beni pencere kenarına oturttu, dışarıyı seyrediyorum, O ha bire sigara içiyor, bir ara:

– Mançeva'ya söylediğin sözlerin anlamı neydi, dedi. Bana lâf mı atmak istedin?

– Ne söyledim Mançeva'ya? Hatırlamıyorum. Bazen aklımı başıma topluyorum ama...

– Evet, galiba bu doğru, dedi.

Sustuk. Şöyle oturmak, bir emri beklemenin baskısı, çıkabilecek bir olayın endişesini çekmeden, şöyle oturmak… (Çünkü şimdilik geleceği düşünmeyi yasak ettim kendime; hiç olmazsa, varıp geceyi geçireceğimiz kasabaya kadar.) Şu içinde bulunduğum anı yaşamak… Otobüsün sallantısı! Ormana sonbahar düşmüş, yaprakları ala-sarıya boyamış. Çam ağaçlarının buğulu mavisinde derinleşen bir sükûnet var. Kavak ağaçlarının yaprakları kıpırtılı, dedem: "Bu ağaca Türkiye'de ana yüreği derler." demişti. "Ana yüreği de çocukları için böyle kıpır kıpır eder, endişelenirmiş."

Yaa, annem iyi görünüyormuş!

Bir ara yağmur çiseledi, sonra sağanak boşandı, derken güneş çıktı. Yol düzgün, ormanın içinde kıvrıla kıvrıla gidiyoruz. Bu yolu da bir yapanlar olmuş, onlar da mahkûm muydu?.. Orman içindeki araziyi düzeltmek daha zor olmalı, kesilecek

ağaçlar falan, ah yazık! Tırmıkla, çapayla falan olmaz bu iş, adamakıllı makine lâzım. Silindirler gelir arkadan, asfalt taşıyan kamyonlar, el arabaları, zift kaynatan araba, tıpkı küçük bir lokomotife benzer. Keşke trene de binecek olsaydık, ben hiç binmedim. Herhâlde o binmiştir, öyle ya askere giderken… Mehmet Ali ne yaptı askerde? Bizimkileri ya yol inşaatında ya kömür ocağında çalıştırırlar, tercih hakları yoktur. Ona sezdirmeden ellerine baktım, hayret son derece temiz ve düzgün, hiç de ağır işte çalışmış hâlleri yok. Kendiminkileri sakladım yine. "Belki askerlikten bu yana, masa başında çalıştığı için, düzelmiştir." diye düşündüm. Askerlikten bu yana, ne demek, kaç yıl geçti?.. Arif'in öldürüldüğü zaman, bir de benim bodrum ve yol... Ohh, düşünemiyorum, tıpkı yaşımı çıkaramadığım gibi, kafam karışıyor. Bir asır mı geçti olayların üzerinden, yoksa daha dün müydü Karov ile konuşmam?..

– Karnın acıktı mı İlay?

Başımla, hayır, cevabı verdim.

– Bak bir tanem, dedi, sana belki sert hareket ettim Mançeva aptalının yanında, iki sebebi var, şu otobüsü kaçırmak istemiyordum, çünkü kasaba girişinde otelde yerimizi ayırtmıştım, bu akşamüstü oraya varmalıyız. Sonra Mançeva'nın seni adamakıllı kaçık bellemesinde fayda var, diye düşündüm.

– Neden Mehmet Ali?

– Ooh, boş ver bunları, konuşacak zamanımız olacak. Hem İlay, benimle evlenmek istemeyişine de bozuluyorum, sanıyordum ki, yani beni hâlâ seviyorsun. Bekliyorsun beni.

"Seni hâlâ seviyorum, hem de nasıl!" diye cevap vermemek için, sustum, o konuşmasını sürdürdü:

– Beni görünce, sanki koşup sarılmanı bekledim. Hâlbuki sen korktun... Sonra beni azarlayıp durdun, seni almaya gelmek kabahatmiş gibi! Belki haklısın. Çok çektin. Bak, benimle kimlik kazanmak için değil de, sevdiğin için evlenmeni isterdim.

Neyse, önümüzde zaman var, her şey eskisi gibi olacak İlay, ak çiçeğim, söz veriyorum!

– Ben de, senin bana sarılmanı bekledim.

– Bak şu işe, gördün mü ikimiz de rahatsızmışız, ne yapacağımızı bilememişiz, ilk hareketi karşıdan beklemişiz, ama bu çok doğal.

– Ama ben çok çektim, hayvan gibi bir şey oldum.

– Unutacaksın, hepsini unutturacağım sana. Bana inan yavrum. Eskiden hayal ettiğimizden bile daha güzel olacak yaşantımız. Şimdi kasabada seni otele bırakacağım, bir güzel yıkanırsın, ben de gider elbise ayakkabı falan alırım sana. Tamam mı, çalışacağımız köye bu kıyafetle gitmeni istemiyorum, nerden buldun şunları kuzum?

– Orada verdiler, dedim, elbisem parçalanmıştı, ayakkabılarım? Ah, onları hiç hatırlamıyorum, bodrumda yalın ayaktım.

– Anlıyorum, evet, düşünme artık yavrum, seyret dışarıyı.

Böyle konuştu, sesi ılık ve tatlıydı ama gözlerine dikkat ettim, o zar bağlayan hâline, bir tel ışık bile düşmedi. Ağzının kenarlarında o derin çizgiler, burnu uzamış sanki dudaklarına değecek! Canı sıkılıyor, bana çocuk muamelesi yapıyor ve böylece beni avutacağını sanıyor! Acaba otelden kaçmam mümkün olur mu? Bir an dönüp, bunu ona sormak istedim, yüzü onca asıktı ki, aklım derhal başıma geldi! Pencereye döndüm.

Ne düşünüyor, böyle sigaraları birbiri ardına yaka yaka: *"Dün beni devirdi diye saçma bir paniğe kapıldım. Eski çekingenliğim geldi üzerime. Bana hiç yakışmayan bir panikti; hem can sıkıntısından, hem beklemediğim bir mantıkla karşılaşmamdan olsa gerek. Oysa aklı karışık, arada sırada akıllıca hareketlerini ciddiye almamalıyım, alaya boğmak yahut sevgi gösterileri olmalı karşılığı.*

Mamafih şu durumda Karanfilov'a bir kere daha hak vermemek mümkün değil. Benim için hazırlanan plana onu

dâhil etmek, İlay'ı sırf yaşantımda piyon olsun diye, muhafaza etmek hatalı!

Zulümden aklını kaçırmış bir kadınla iltica! İyii... Ama sormaz mı karşı taraf; iyi mevkiimi, haklarımı bir kadın için nasıl feda edebildiğimi. Ben olsam, sorarım. Peki cevap ne; zaten gözden düşüp, uzak bir köye sürülmüştüm, çünkü çok seviyordum nişanlımı, aşkımın tükenesi yoktu, onunla evlenip, tedavi etmek istedim, işte bu yüzden gözden düştüm!

O zaman da gözden düşmüş kişiye evlenme müsaadesi verilir mi, denmez mi?

Denir! Cevap?

Öyle sanırım ki cevap sende Karanfilov. 'Şu hatalı planın açık taraflarını kapamak, aklı başında bir kişinin becerebileceği bir şeydir! Sen mektepli, neler öğrendin kuzum? O broşürleri yazmayı mı sadece, masa başında, akıl satmak, öyle mi? Yetmez, bana iş gerek, işte hayat, işte iş. Başar bakalım!'

Seni it oğlu it, seni namussuz! Bir mektepliyi daha batırıp, zevk duyacaksın, hem planın hatalı olduğunu ispat edeceksin. Öyle. Sanki umurunda, değil mi, beni Türkiye'den geri çevirmeleri yahut casus diye yakalamaları! Bir kadeh votkanı yuvarlar, 'Mektepten yetişmişti canım,' dersin, 'masa başına alışıktı, birden kendini hayatın içinde bulunca, eh, tabii... Zaten plan da iyi değildi.'

Evet doğru, masa başına alışığım, kontrespiyonaj seksiyonunun küçük yazarlarından biriyim şimdi. Yazdığım broşürler, sadece Türkiye'de cep kitapları olmuş, harıl harıl okunmaktaymış! Ne yazık değil mi onları okuyan gençler benim yazdığımı bilmiyorlar, hatta kitapların Bulgaristan'dan gittiğini bile!..

Oysa Türkiye'de o gençleri alıp karşıma, 'İşte bunları ben yazdım.' diyebilseydim!

Hâlâ alkış istiyorum ve galiba tek kişisel zaafım da bu kaldı. Mamafih şunu itiraf edebilmek de, öz eleştirideki gücümü saptar!

İlay, ak çiçeğim bari sen bilseydin, sevgilinin yazdığı broşürlerdeki ikna gücü çok kuvvetli. Türkiye'de 12 Mart Muhtırası ile halkın orduya duyduğu güveni sarsacak, askerin faşist eğilimleri üzerine dikkat çekecek ve gençlerin, bilhassa kadınların merhamet duygularını, hapistekiler üzerine yöneltecek, ne kadar çok fikrim ve sloganım kabul edildi… Sana bunları anlatmak için yanıyorum, ama anlatamam ki!"

* * *

Otel dedikleri yer, böyle güzel mi olurmuş, şaşırıp kaldım. Mehmet Ali, kıyafetimden utandığından olsa gerek, beni hemen odaya soktu, sonra gidip evrakı imzaladı. Döndüğü zaman, ben hâlâ odanın ortasında durmuş şaşkın şaşkın çevreme bakıyordum. Anladı herhâlde:

– Burası, dedi, daha ziyade turistler için yahut hatırlı partililer için bir otel, çok pahalı. Ama ben sen rahat edesin diye... Bak, yatak ne yumuşak değil mi, çarşaflar nasıl beyaz?.. Bak şu kapıya, banyo orası… Gel bak canım, korkuyor musun?

– Evet, diye itiraf ettim. Sen gözden düşmüşsün, ben de eski bir mahkûm, anlarlarsa bizi kovarlar burdan.

– Hayır, izin belgesini gösterdim ve parayı ödedim, korkma kimse kovmayacak bizi.

– Şimdi, yani ben yıkanabilir miyim? Şu sabunla?

– Evet canım, bu banyo küveti, içine gireceksin, duşu bilirsin değil mi, işte şurada.

– Sabunu istediğim kadar harcayabilir miyim?

– Evet canım, bu bir kalıp sabun ikimizin, istediğin kadar harca. Bak şimdi suyu dolduracağım küvetin içine.

– Sıcak su?!

– Evet, tabii…

Ah, sıcak suyun benim için ne demek olduğunu, nerden bilsin?!

Nasıl bir elbise istediğimi sordu. Utanarak, elbise istemediğimi, giymeyi unuttuğumu, mümkünse bir pantolon ve bluz almasını rica ettim. Şöyle bir düşündü:

– Evet, dedi, haklısın, yüzün kolların çok yanmış, bacakların beyaz kalmıştır, çirkin düşer! Hem önümüz kış, pantolon daha iyi, düz topuklu ayakkabı ve çamaşır, tamam mı?

– Hepsini alabilecek misin, hem paran yeter mi, hem her şey satılır mı burada?

– Biraz para biriktirmiştim, yeter. Eh, burası köy kooperatifi değil, bulurum sanıyorum, senin bedenine göre bulmak mesele, hatırladığımdan daha ufak tefekmişsin İlay!

Birden Anna'nın bana verdiği zarf geldi aklıma, koynumdan çıkarıp uzattım, Anna'nın hediyesi olduğunu söyledim, hemen sordu:

– Kaç para?

– Bilmem, bakmadım.

– Babanın verdiği para da var, yeter. Şimdi gir banyoya bakalım haa, kusura bakmazsan, kapını kilitleyeceğim.

– Neden?

Birden sarılıverdi bana, göğsünün üstünde sıktı:

– Seninle evlenmeden, bir yerlere kaçıp gitmeni istemiyorum da ondan!

Sonra hemen çıktı odadan ve söylediği gibi kilitledi kapıyı.

İlk anda çok bozuldum, sonra su ve sabunla oynamak... oynaşmak demek lâzım galiba, her şeyi unutturdu bana. Banyoyu doldurup boşalttım, duştan çok çok sıcak su akıttım, köpürttüm suyu, balonlar yaptım, havaya uçurdum, zıpladım suyun içinde, zıpladım. Sonra yatıp dinlendim. Kaç kez ovaladım vücudumu, hiç hatırlamıyorum.

Mehmet Ali döndüğü zaman, hâlâ banyonun içindeydim, hayret etti, birçok da güldü.

– Karşılaştığımızdan bu yana ilk defa gülüyorsun, dedim.

– Çünkü sen de ilk defa o benim küçük ak çiçeğim oldun, dedi.

– Şimdi aldığın elbiseyi yatağın üstüne koy, sen çık odadan, giyindikten sonra çağırırım.

– Yoksa utanıyor musun benden?

– Ne biçim bir sual, tabii…

Bembeyaz, tertemiz havluya sarınıp çıktım. Ne kadar hafiflemiş hissediyorum kendimi, ağlamaya başladım. Bir taraftan gülüyor, bir taraftan da ağlıyordum. Hele bana, bir de gecelik almış olduğunu görünce… Hıçkırmaya başladım, ne zaman var ki, geceleri elbise çıkarıp, bir başka şey giymenin âdet olduğunu unutmuştum… Ne kadar düşünceli Mehmet Ali!

Tıpkı dedemin koynunda yattığım zamanlardaki gibi, pek rahat uyudum o gece.

Akşamüstüne kadar uyumuşum, Mehmet Ali kıyamamış uyandırmaya. Otobüs vakti geldiği zaman kaldırdı. Yiyecek kurabiye falan almış, alelacele atıştırdık. Üstümde lacivert bir pantolon ve mavi bluzla bindim otobüse. Ayakkabılarım da lacivertti, küçük el çantam da! Hiçbir şey soramayacak, hatta düşünemeyecek kadar şaşkın ve mutluydum.

Otobüste ona ne düşündüğünü sordum, gülümsedi:

– Çok küçük, çok tatlı bir kızsın, dedi, keşke hiç çalışma zorunluluğunda olmasaydın, sadece evinin kadını olsaydın! Ne yaparsın, bu düzen mecbur kılıyor, çalışacaksın. Oysa bir başka düzende... Neyse, konuşmayalım.

Otobüste de uyuyup kalmışım.

Köye ertesi sabah vardık, kendimi pek dinlenmiş ve neşeli hissediyordum. Dağ köyü, ormanla iç içe… Sınıra yakın olmalı buraları, pek Türkleri tayin etmezler ama... Belki karışıktır ahalisi…

Biz, hemen Belediye'ye uğradık. Eski köydekine hiç benzemiyor yapı ama... Şu üzerindeki yazı: "Naroden Savet."

Ayaklarım geri geri gider oldu, yapıştım Mehmet Ali'nin koluna.

– Ben girmesem daha iyi olacak galiba, dedim.

Çirkin kaba elimi, o yumuşak sıcak avcunun içine alıp sıktı:

– Ben yanındayım, sakın korkma bir tanem, yanındayım.

Nasıl da güven veriyor bana, koluna asılıp, ağır ağır çıktım merdivenleri, gözlerim önümdeydi... Nastasov, yoksa Nikolay, Boris?.. Hayır, hiçbiri! Ancak yine birtakım adamlar, birtakım rütbeler: Parti sekreteri, yardımcısı, komsomol başkanı, müfreze başkanı, milis, muhtar, nihayet TeKeZeSe Başkanı yani Mehmet Ali'nin amiri olacak herif! Bu arada belgeler gösterildi, birçok soruya cevap verildi, bazı kâğıtlara imzalar attık. Tabii ben, gerekmedikçe katiyen ağzımı açmıyordum, hatta gözlerimi yerden kaldırmıyordum, yine de bir garip his; adamların hepsi beni, pek çok süzdüler gibi geldi. Bu arada bizi evlendirdiler, daha doğrusu evli olduğumuza dair bir kâğıt verdiler elimize ve kimliklerimize kimin kocası, kimin karısı olduğumuz işlendi.

Kooperatife ait bir iki lojman varmış burada, birini bize verip vermemekte epey tereddüt ettiler. Mehmet Ali ağzının içinde:

– Yoldaş Karanfilov bize burada bir yer bulacağınızı söyledi, diye bir lâf edince, müfreze başkanı, toparlanır gibi oldu, sırıttı, masasının çekmecesinden bir anahtar çıkarıp uzattı:

– Aa evet, nasıl da unutmuşum, üç numaralı oda boş, tek oda amma helâsı içinde, duşu var. Şimdilik orada kalırsınız.

"Yoldaş Karanfilov!" Bu isim, beni rahatsız etti, çok rahatsız etti. Bir türlü sebebini bulup çıkaramadım. Düşündüm, hayır bizim köye hiç uğramamıştı, ama kimdi?

TeKeZeSe binasının arka tarafında, bizim barakalara benzer ama kerpiçten küçük evler yapılmıştı, eski görünüşlüydüler. Numaraları okuduk, üç numara, galiba hepsinden berbattı. Mehmet Ali bir süre dışardan baktı eve:

– Aslında şuraya tıkılacağımıza, köyden bir ev arasaydık kendimize, burada Bulgarlar çoğunlukta, evler daha iyidir. Neyse, dur bakalım, anlarız elbet.

Evin girişine bir tahta masa konmuş, üzerinde gaz tüpü, iki üç tabak, bir tencere ve bir bardak var; demek mutfak burası!.. Oda ise gerçekten küçük, bir dar somya sığmış, bir küçük masa ve iki iskemle. Duvarda elbise asmak için çiviler... Yan tarafta küçük bir girinti, helâ ve duş orada, kapısı yok. İple, bezi büzüp perdeye benzer bir şey germişler.

– Ulan, sıçan deliği burası!

Gidip pencereyi açtı, derin derin nefes aldı. Gerçekten rutubet ve toz kokuyordu oda! Dağ başında rutubet, yağmuru bol olmalı.

– Aldırma, dedim ona, hiç olmazsa yalnız ikimiz için bir ev işte, kuzum senin hiç tek başına bir evin oldu mu?

– Tek başıma evim mi?.. Yoo, hayır, niçin olsun, yurtlarda, pansiyonlarda falan kaldım. Neyse, gidip yiyecek bir şeyler alayım.

Karnı acıktığından değil de, sanki şurdan kurtulmak için bir bahaneydi, zor attı kendini dışarı. Ben hâlâ ayakta, duvarlara falan bakıyordum; beyaz badana çekmeli, geniş gösterir, ferahlık verir. Zemin tahta değil ama ovulunca taş da parlar. İyice ovmalı. Şöyle birkaç metre çiçekli basma alsak, şu helâ bir iyice ayrılsa odadan, sonra pencereye de… Annemin perdeleri kim bilir ne oldu, ziyanı yok; çiçekli basma yeter. Evet, hatta, pencere kenarına birkaç tenekeye çiçek ekerim; feslеğen, akşamsefası, karanfil fidesi de bulabilsem. Karanfil! Zihnim ben farkında olmadan hep o isimle meşguldü ki, birden hatırlayıverdim; Karanfilov; Rodoplar'daki canavar, işkence makinesi! Harekâtı yürüten gizli emniyet şeflerinden birisi… Onun ismi söylenince, müfreze başkanı doğruluvermedi mi, ajan bunlar, hepsi ajan! Allah'ım ya Mehmet Ali?.. Onun ismini

nasıl aldı ağzına, nasıl sığındı onun forsuna? Yoksa… Karanfilov'u tanıyacak kadar... O kadar mı?

Ben de durup, şu evi, "evimizi" güzelleştirmeyi düşünürüm!

Yere çöküverdim.

* * *

– Kuzum canım, şu forsuna sığındığın Karanfilov da kim?

– Ay duydun mu sen, bu adam şey canım, gizli emniyetin önemli kişilerinden biriymiş; müfreze başkanına mahsustan adını verip, korkutmak istedim herifi.

En saf yüzümü takındım:

– Yani bir tanem o adamı tanımıyorsun sen?

– Nasıl tanıyabilirim İlay, beni sorguya çektikleri zaman birkaç defa ismini duymuştum. O kadar...

İnandım. Çünkü, inanmak istiyordum! Pek de endişelenmeden sordum:

– Ya adam şüphelenip de, sorarsa o Karanfilov'dan?

– Aman be, bu köyden ona kadar uzanmak kolay mı sanırsın. İsmi herifi korkutur anca, biz de faydalanırız işte!

– Ahha, yine fayda, tatlım, bir tanem hep eski Mehmet Ali misin sen?

– Hımm, öyleyim. Daha doğrusu pek değilim, ikisi arası bir şey ak çiçeğim, bazı konularda senin dediklerini aldı aklım; benliğimi, kanımı, soyumu değiştirmeme, inkâr etmeme imkân yok. Unutsan bile, adamlar hatırlıyorlar. O hâlde diyorum, bir şeyi değiştirmeye kalkmadan, kendime faydalı olanı bulayım. Kendim derken, ikimizi birden kastediyorum, anlıyorsun, değil mi?

– Tabii anlıyorum.

dedim ona. "O hâlde eski arkadaşları sorup soruşturalım, kimler kalmış, Arif'ten sonra ne olmuş, ne kadar mesafe kaydedilmiş ve biz nereden, nasıl başlayacağız? Bunu öğrenelim!" diye

ilâve etmek isterdim, fakat daha zamanı değildir diye, çenemi kapattım.

– Bu Karanfilov, nereden aklına takıldı, diye sordu.

– Hah karanfil fidesi bulmak istiyorum, tenekeye dikip pencerenin önüne koyacağım!

Çenemi yakalayıp aniden, başımı kaldırdı, dikkatle baktı yüzüme, sesi sinirliydi:

– Numara yapma, bana numara yapma! Aksi hâlde Karanfilov'un beni gözlemen için sana emir verdiğini sanırım. Yoksa casusu musun onun, söyle!

– Mehmet Ali neler diyorsun, ne oluyor sana, hâlâ o gözlenme korkusu mu, delirdin mi, ben nasıl sana ihanet edebilirim, delirdin mi?

– Doğruyu söyle!

İşte yine o buzlu bakış, gözlerine saydam, gri zar çekiliverdi! Ben de, bağırdım yüzüne karşı:

– Çünkü ben tanıyorum Karanfilov'u, sen nerelerdeydin, hiç duymadın mı? Rodoplar'daki Türklere işkence yapılırken, köylerin üzerinden tanklar geçerken, evler ateşe verilirken, evet nerdeydin; çocuklar ağaçlara asılırken, kızın kadının ırzına geçilirken nerelerdeydin? Hem bütün bunlar niçin, biliyor musun? Oradaki ahali Türk isimlerini, Bulgar ismi yapmadı diye, İslâm dinini bırakıp, Ortodoks Hristiyan olmadı diye! Bütün bunlar olurken, sen o cici komsomol kampındaydın, duymadın mı hiçbirini?

– Peki, ya Karanfilov? dedi.

Sesi pek bitkin çıkmıştı, önüne bakıyordu:

– İşte bu Karanfilov oradaki Bulgar harekâtını idare edenlerden biri, en mühimlerinden.

– Bütün bunlar... gizli tutulmaya çalışılmıştı, biliyorsun! Ve hatırlıyorsun.

– Evet gizli tutulmaya çalışıldığını da biliyorum ve bazen... bazen hatırlıyorum işte.

O sinirli tedirgin hâli birden geldiği gibi, birden geçti, dünyanın en tatlı gülücüğünü yolladı bana.

– Ak çiçeğim, dedi, hatırladıkça sen, seviniyorum. Aklın başına geliyor! Lütfen anlatır mısın bana, neler hatırlıyorsun, neler hatırlamıyorsun, şöyle rahatça, anlat bana bir tanem.

Nasıl bu kadar çabuk değişebiliyor bu adam, bana has bir şeydi böylesi oyunculuk, bakıyorum da o beni gerilerde bırakmış, hocam olabilir! Bir ipte, karşılıklı birbirini kollayarak yürüyen iki cambaz gibiyiz! Şüphe olur mu, böylesi sevda şüphe barındırır mı içinde? Tarifsiz bir korku ile çırpındım, boşluk, manasızlık…

– Anlatacağım tabii bir tanem, dedim, şimdi değil ama, çok yoruldu kafam, bir başka gün! *"Önce seni bir iyi tartmam, tanımam lâzım Mehmet Ali, yeni Mehmet Ali, değişik Mehmet Ali! Sonra neleri hatırlayıp, neleri hatırlamayacağıma karar veririm!"*

– Yarın kursa başlıyorsun, dedi.

* * *

Sanitar Kursu, gezici sıhhiye! Sabahleyin orman emekçileri ile iş başı yapıp, akşama kadar onların arasında gezinmek, ihtiyacı olana yardım etmek. Kolay ve rahat bir iş, iğne yapmayı, sargı sarmayı, ufak tefek yaraların tedavisini öğretiyorlar, umumiyetle bu rahat işte Bulgarlar çalışır, bizlere pek nasip olmaz! Mehmet Ali'nin sıhhiyeciliği benim için, nasıl temin ettiğini aklım almıyor, bir bakıyorum, gözden düşmüş, korku içinde, son derece rahatsız bir insan. Bir bakıyorum. müfreze başkanına bile yükseklerden atar pozda, kendinden emin, rahat. Sanki iki kişiliği var.

Umumiyetle suskun, konuştuğu zaman kelimeleri ağzından tarta tarta çıkarıyor, heyecansız, sakin görünüyor. O zamanlar bana karşı son derece nazik ve anlayışlı oluyor, hiç tartışmıyor, gülümsemesi ölçülü. Şöyle alsam elime bir cetvel,

sağ taraftan şu kadar milim, sol taraftan şu kadar milim, gerilecek ağzı diye ölçebilirim ve o ölçü hiç şaşmaz!

Bazen coşkulu; gözlerine yeşil benekler düştüğü bile oluyor, kahkahalarla gülüyor, aklımıza ne gelirse konuşuyoruz. Bazen tartışıyoruz. Bakıyorum, bir zamanlar ona söylediklerimin hepsine aklı yatmış görünüyor, ama mücadele etmek, harekete geçmek gibi hiçbir düşüncesi yok. Bana belli etmemeye çalışıyor ama dava uğrunda harekete geçenleri, canlarını kaybedenleri küçümsediğini hissediyorum. Bir başka çözüm arıyor, sanıyorum. Ne olabilir?..

Mehmet Ali'nin bu iki kişiliğinde ortak nokta, galiba övünme arzusu. En küçük fırsattan bile kendine pay çıkarmaya bayılıyor. Eskiden de böyleydi. Babasının lacivert ceketini giyip, bana gösteriş yapmaya gelişi, sık sık aklıma düşüyor!

Ne günlerdi!..

İki kişilik durgunluk, coşku, sevgi, tartışma, şu bu! Hepsi iyi güzel, kabulümdür, ama eksik bir şey var, eksikliğini duyuyorum. Şiddetle duyuyorum, ne olduğunu kestiremiyorum.

Sevişmiyoruz… Çünkü buna hiç imkân olmadığını anladık. Çıplak vücudu, vücuduma değer değmez, elimde olmadan deli çığlıklar atmaya başlıyorum. Sonra kusma faslı başlıyor; o, uzaktan en yumuşak sesiyle beni teselli ediyor, günün birinde bu hâlin geçeceğini söylüyor.

Geceleri yatakta, mümkün olduğu kadar ondan uzakta yatmaya çalışırken, eksikliğin acaba, bedenî sevişme mi olduğunu düşündüm. Bir hayli düşündüm... ki hayır!

Her şeye rağmen aramızda içtenlik yok; eksik olan samimiyettir, teslimiyettir.

Bu sebepten bütünleşme de yok! O kendi dünyasında, ben kendi dünyamda, en beteri ise birbirimizi kollamamız, açık vermemeye çalışırken, karşımızdakinin açığını yakalamak isteyişimiz. O zaman kendimi bir yolda yürüyor sanıyorum, bastığım her taş, kor kesilmiş kömürdür!

Günler, aylar geçti. Kış adamakıllı bastırdı.

Kursu başarıyla tamamladım, bu konuda çok yetenekli olduğumu söylediler. Tıp kitapları aradım, kendimi daha iyi yetiştirmek için. Mehmet Ali, çok hırslı olduğumu söyledi, bir türlü elimdekilerle yetinmeyip, daha fazlasına göz dikiyormuşum! Oysa ben, pek de şuurunda olmadan işin; bizden bir hareket başlarsa, yaralılara her bakımdan faydalı olabilmek için kendimi yetiştirmek istiyordum. Karlar eriyince dedemin, "yara otu" diye bahsettiği kenarları tırtıllı yaprağı da aramak niyetindeyim.

Evimize bir hayli çekidüzen verdim. Küçük, temiz, sevimli!

Mehmet Ali mal almaya gittiği zaman, bazı geceler dönmüyor, kadınlar misafir geliyorlar, yavaştan yavaştan alıştılar bana, pek çok soruları vardı; beni kollayarak, dikkat ederek sordular. İçlerinden birinin casus olabileceğini düşündüğüm hâlde, doğru cevaplar verdim, tabii bazı şeyleri kendime saklayarak. Kadınların dostluğunu kazanmak istiyorum, başka türlü teşkilâttan biriyle nasıl temas kurabilirim?

Sevdiler beni, güvenlerini kazandım.

Hastalandıkları zaman hemşireye gitmektense, beni çağırmayı tercih ediyorlar. Yavaş yavaş gençlerle de ahbaplık kurdum. Bu sefer dikkatliyim, bizimkilerden çok Bulgar gençleriyle gülüp

söyleşiyorum. Birkaç oyun, şiir, marş... derken, baktım okul öğrencileri yavaş yavaş çevremi sarmaya başladı. İçinden çıkamadıkları dersleri bana soruyorlar. Hâlâ ortaokulda öğrendiklerimi hatırlayabilmek ne nimet! Hele matematiği hiç unutmamışım, Bulgar'ından, Türk'ünden birçok çocuğa yardımcı oldum.

Bu çabalarıma Mehmet Ali karışacak sanıyordum, en azından üzerimize şüphe çekmememizi isteyebilirdi, baktım... hiç oralı değil. Hatta beni teşvik etmekte. Niçin arada sırada kolektife uğramıyormuşum falan?! Ve dikkatli olmam, tedbirli davranmam gerektiği hakkında tek lâf etmedi.

Acaba nasıl olsa tedbirli davranacağımı mı sanıyor, yoksa bekleyip hâlâ neler yapabileceğimi görmek mi istiyor? Bu kuşku, içimi kemirmekte.

Kolektif çalışmalarına devam etmeye başladım.

Herhangi bir şüpheye meydan vermemek için, hiç kimseyle tek tek ilişki kurmuyorum, hep grup içindeyim ve grupta Türk, Bulgar çocukları, gençleri karışık. Yüksek sesle konuşmaya, bilhassa dikkat ediyorum.

Bir akşam Mehmet Ali:

– Biliyor musun, dedi, böyle de mutlu olmak mümkünmüş!

– Nasıl?

– Bir zamanlar düşündüğümüz gibi, hani ben bırakacaktım tahsili, ikimiz de tarım işçisi olacaktık falan filân... Evimiz, senin ninenin kilimleri, kolektif çalışmaları devam edecekti tabii. Kıt kanaat geçinecektik. Ama... ne bileyim işte, mutlu olurduk herhâlde, şu hâlimize bakıyorum da, hele sana.

– Evet sen yine tarım işçisi olmazdın, herhâlde TeKeZeSe'de şoförlük verirlerdi, Rıza gibi, kim bilir belki… Bilmiyorum Mehmet Ali, geçmiş üzerine hayal kurmak zor.

– O zaman sen buncasına karışmış olmazdın teşkilâta, ne de olsa boş vaktin olmazdı.

– Kim bilir?..

Mehmet Ali'nin bana arada sırada teşkilâtımız hakkında, hiç o değilden soru sorduğu olmuştu, ben de ona Arif, Fatma ve benden müteşekkil üçlü bir hücrede çalıştığımı ve sadece yasak kitapları okuyup, tartıştığımızı söylemiştim. Rıza'nın ne olduğunu bilmediğim için, ondan bahsetmemiştim, ancak Arif'i kimin ihbar ettiğini çok merak ettiğimi defalarca söylediğim olmuştu.

Şimdi, şu ölçülü gülümsemelerinden birini takındı yüzüne; söylendi:

– Rıza gibi bir şoförlük ya, Rıza gibi!..

– Ne olmuş Rıza'ya?

– Ne bileyim?

– Yani öyle bir söyledin ki, sanki onun hakkında pek çok şey biliyormuşsun gibi. Söyle, n'olur.

– Bir hücre düşünüyorum, dedi, sizinki gibi değil, dört kişilik! Üyelerden ikisi kız, ikisi erkektir, ancak erkeklerin biri hareketin eski lideridir, diğeri sonradan gelmiş; fakat kendisinde doğuştan vardır birtakım özellikler, liderlik vasfı, akıllı bir kafa falan…

Sözünü kesmek istemiyordum, yumruklarımı sıktığımı, tırnaklarımın avcuma battığını hissettim, ağzımdan tek söz çıkmadı.

– Evet böyle, bir hücre, yeni gelen eskisinin elinden alır liderliği, zorla falan değil, çok tabii bir gelişmedir bu, beni işitiyor musun İlay, neden yüzün sarardı?

– Seni çok iyi işitiyorum Mehmet Ali, dedim, devam et.

– Evet, ne diyordum? Bu dört kişilik hücrede çatışma vardır, iki erkek arasında; biri, lider olanı, uzun bir süre koymuştur önlerine, teşkilât üyelerinin önce bilgice yetişmelerini şart koymuştur, her üyenin kendi özüne inanmasını, varlığına saygı duymasını ister önce, o lidere göre, böyle kişilerden

kurulmuş bu teşkilâtın başaramayacağı iş yoktur, çünkü bu kişiler kafaca hür oldukları için, gerçek hürriyetin değerini ve ona ulaşmanın yollarını bileceklerdir. Diğeri ise, eski lider, daha çok, heyecanlarıyla yaşayan bir kimsedir, ileri görüşlü değildir, günlük olaylar, patlamalar peşindedir, devamlı hadise çıksın, insanlar telef olsun ister… Aklınca, bu telef olan insanlar, gelecek nesle hürriyetin önemini kavratacaklardır! Ne garip bir hücre değil mi, kızlar ise... biri kayıtsız şartsız lidere bağlıdır, belki de âşıktır ona. Öbürü ise, tartışmaktan çekinmez, tartışır, bağırır çağırır fakat sonunda liderin dediğini kabul eder.

Tırnaklarım avcumu kanatacak gibi acıtmaya başladı, çenem kilitlendi, ne soluk, ne ses benden... Onun sigara çıkarıp, elinde yumuşatıp yakmasını seyrettim, birkaç nefes çekti:

– Evet İlay, dedi, sen de düşün bakalım, böyle bir hücreyi, ne de olsa çalıştın, tecrüben var! O ateşli eski lider, hep patlama ve olay isteyen, şehitlerin gelecek nesillere büyük örnek teşkil ettiklerine inanan... yeni liderin çok sevildiğini bilen ve ne de olsa, insandır ve bir kıskançlık vardır içinde yenisine karşı; bir taşla iki kuş vurmak diye bir tabir… Ve…

– Hayır! Hayır! Hayır!

Böyle söyledim mi, yoksa içimden mi tekrarladım, bilemiyorum. Mehmet Ali'nin yüzündeki tebessüm tek milim oynamamıştı, onu görüyordum!

– Hücrenin bulunduğu köyde sıkı tedbirler alınacağı söylentisi duyulmuştur, eski lider harekete başlama zamanı diye ümit eder, oysa yeni lider bir kısa süre daha bekleyip, şu sıkı tedbirlere halkın göstereceği tepkiyi ölçmek istemektedir. Tartışırlar, şöyle düşünebiliriz, eskisi, yenisine sen gelmeseydin ben başlatırdım işi, sen geldin ve yerimi aldın, şimdi sana uymak zorunda değilim diye bağırır. Yenisi o ciddi suratıyla; evet geldim, der, beni dinlemek zorundasınız! Ve böylece İlay,

o eskisi gider, o köyün müfreze başkanına, bazı küçük itiraflarda bulunur ve yeni lideri tam suçlar!

Mehmet Ali'nin üstüne atıldığımı, yumruklarımı deli gibi göğsüne indirdiğimi hatırlıyorum:

– Hayırrr, yalan, yalan söylüyorsun. Sen yalan söylüyorsun, olamaz. Rıza yapamaz böyle bir şey, hain değildir o, sen yalan söylüyorsun, beni büsbütün çıldırtmak için söylüyorsun. Hayır... Yalan, yalan söylediğini itiraf et, yalan de, söyle…

Galiba bir süre göğsünü yumruklamama müsaade etti, sonra sıkı sıkı sarıldı bana:

– Yavrucuğum, dedi, ak çiçeğim, bir tanem bilmezdim bu kadar üzüleceğini, tahmin edemezdim!

Beni yatağa yatırdı, su içirdi; alnımı, bileklerimi ovdu. Başımda sessizce oturup, hıçkırıklarımın dinmesini bekledi: *"Zavallı küçük kadın, seni ne kadar üzdüm, mamafih çok yerinde bir hareketti yaptığım, iyi hesaplamışım! Artık kimseye güvenin kalmayacak. Fakat inan yavrucuğum, seni üzdüm diye, ben de üzüldüm."*

Nihayet başımı kaldırdım:

– Yalan söyledin değil mi Mehmet Ali, tepkimi ölçmek istedin, dedim.

Öylesine yalvarıyordum ki sesimle; yüzümden bir sürü anlam geçti:

– Peki, dedi, yalan söyledim. Hem ben ne bilebilirim.

– Doğru ya sen ne bilebilirsin!

Ve dörtlü hücre... ikisi erkek, ikisi kadın ve eski lider, yeni lider ve kadınların birinin kayıtsız şartsız teslimiyeti ve öbürünün tartışmaları… Hayır, hayır, ne bilebilir Mehmet Ali!

– Bilemedim! diye inledim. Hiç düşünemedim. Onca kişiyi geçirdim aklımdan da, bizim Rıza? Ha! Yook olamaz Mehmet Ali, olabilmez!

– Herhâlde yanıldım İlay.

Beni yatırdığı gibi, öyle kımıldamadan yatıyordum, gözyaşları yanaklarımdan boynuma süzülüp duruyordu; Arif diyor ki: "Bakın çocuklar katıksız Türk olduğumuz şurdan belli ki, burada kaç kişiyiz; birbirimizle tam anlaşamıyoruz!"

"Evet," diyorum, "tarih boyunca nasıl yemişler Türkler birbirlerini, nasıl da tüketmeye çalışmışlar soylarını, tıpkı düşman gibi!"

"Dış düşmanın bir iki dürtüklemesi kâfi, düşman içimizde! Düşünsenize, on altı imparatorluk ve irili ufaklı birçok krallık, devletçik, beylik... Neden tek değil, aynı ruh, aynı soy, aynı töre, aynı din… Neden tek değil? Birçok sosyal, hatta ekonomik sebepler bulunabilir, tarih; milletler mücadelesidir, bunu biliyoruz, fakat çocuklar, tarihi yapan adamların ruhi durumları çok mühim bence; şu kişi ihtirası, şu kişi kıskançlığı yok mu! Düşman içimizde!"

– Peki şimdi nerede Rıza? Lütfen söyle Mehmet Ali, bunları bildiğine göre, lütfen söyle…

Saçlarımı okşuyordu, yüzünde görmeye alışık olmadığım bir mana belirmişti; bana merhamet duyuyordu! Bunu anladım, fakat kızamadım ona, yalvardım:

– Lütfen söyle, ne olur söyle.

– O kadar üzüldün ki, ak çiçeğim, o kadar üzüldün ki… Bilemezdim bu olayın seni böyle çarpacağını, nasıl bu kadar güvenebiliyorsun insanlara? Çok kötü! Doğru değil.

– Rıza nerede şimdi?

– Konuşmasak olmaz mı?

– Lütfen…

– Kendini vurmuş! Hem de, of ne kadar aptal bir adammış, nerde vurmuş biliyor musun, Arif'in yanı başında, onu öyle görünce, aklı başına gelmiş galiba, yahut ne bileyim çıldırmış işte; zevkten mi, üzüntüden mi bilemem. Çıldırmış, vurmuş kendini yahut da inandığı gerçek uğruna, hani cesetler, gelecek

kuşaklara örnek, ibret bir şeyler olurmuş, ya... Belki de bu yüzden vurdu kendini. Hemen öldüğü için sebebi anlaşılmamış.

– Ben bayıldıktan sonra?..

– Sen görmediğine göre, öyle olmalı… Zaten ilk büyük tepki senden gelmiş, belki o tepkiyi göstermeseydin, dikkat etseydin, bu işler gelmezdi başına. Rıza, senden bahsetmemiş çünkü.

– Keşke sadece benden bahsetmiş olsaydı, hayvan... hayvan... hayvan!

– Fatma, milise bıçakla saldırmış…

– Biliyorum! Arif derdi ki bize, birden karşılaştığınız beklenmedik olaylarda soğukkanlı hareket edin, çünkü o olay size hazırlanmış bir tuzak olabilir.

– Ah, bu çok doğru bir lâf işte, Arif'in cesedini öyle meydana bırakıvermeleri, sadece, sadece teşkilâtın diğer adamlarını keşfedebilmek içinmiş, bir hayli başarılı olmuşlar!

Ya küçük Mehmet?.. Yavrum, evlâdım?! Göndermedim seni kampa!

Ona soramıyorum, bir ümit... belki keşfetmemişlerdir, çok zayıf bir ümit ama, sormayacağım!

– Peki sen bütün bunları nerden öğrendin Mehmet Ali?

– Sorgum sırasında tabii…

– Yahu sorguya çekilene, bunca şey anlatılmaz, kaç sorgu geçti başımdan!

– Ne demek, benden şüphe mi ediyorsun, Rıza'ya inan, benden kuşkulan, ne güzel! Bak canım, bazı tuzaklar vardır, insanın önüne ceset atarlar, bazı tuzaklar vardır insana pek çok şey anlatırlar.

– Haklısın bir tanem, affet beni. Senden şüphelenmiyorum fakat anlamak istiyorum.

– Neyi?

– Bilemiyorum, kafamın almadığı birçok şey var, birçok şey... Hayvan, Rıza hayvan! Of, her şeyi karıştırmaya başladım

yine, Mehmet Ali sarıl bana, daha sıkı, korkuyorum. Beynim kaymaya başladı yine. Yıldızlar görüyorum, Mehmet Ali, sarıl bana. Sarıl bana…

* * *

Birkaç gün geçti aradan, Rıza'nın bahsine dönmedik. Unutmama imkân yoktu, tam yüreğimin ortasına açılmış; kokuşmuş, kurtlanmış bir yara gibiydi mesele. Hissediyordum; ömrüm boyu onunla beraber yaşayacaktım.

Bir akşam Mehmet Ali, huzursuzluğundan söz açtı; kimselere güvenemediğinden, şu rezil düzenden, yaşadığımız sıçan deliğinden, benim çalışma mecburiyetinde oluşumdan dem vurdu, oysa evimin kadını olmalıymışım yalnız. Ona hem evimi hem işimi bir arada yürütebildiğimi söyledim, çalışmayı sevdiğimi anlattım.

– Ama şu Allahın belâsı düzende mecbursun çalışmaya, yani mecbur olmak kötü, yoksa istediğini yapabilsen, sorun değil.

Sendeki bir değişiklik de şu Türkiye'deki yeni kelimeleri kullanman…

– Ben mi, yok canım! Belki okuduğum bazı kitaplardan kalmış aklımda, neyse… Belki, evet niçin olmasın İlay, alışalım bu kelimelere.

– Ne lüzumu var?..

– Çünkü, biliyorsun bir çözüm arıyorum.

– Evet?

– Niçin Türkiye'ye kaçmak olmasın bu çözüm?

Çok şaşırdım:

– Ben sanıyordum ki... dedim, sen, yani senin gayen buradaki en iyi seviyeyi tutturabilmekti, ilgin yoktu ki Türklükle, Türkiye ile.

– Amma tutturamadım işte, istemiyorum artık bu düzende yaşamayı, değiştirmem lâzım.

– Onun için de Türkiye'ye kaçmayı tasarlıyorsun?

– Tasarı değil, bir fikir işte... bir fikir.

– Benim hiç aklıma gelmedi böyle bir fikir, dedim içtenlikle, hiç gelmedi, bu toprak bizim çünkü, Anadolu ise?.. Ne bileyim… Hem şikâyetin sadece bu Marksist nizamdansa Anadolu da kaynamaktaymış, yani bilhassa gençler ve öğretim üyeleri arasında yaygınmış Marksizm, yani yağmurdan kaçarken doluya tutulmuş olmayasın...

Yine kendininkinin sadece bir fikir olduğunu tekrarladı, düşünüyormuş üzerinde, ben de düşünmeliymişim, beraberce bir karara varabilmeliymişiz… Türkiye'de ise paşalar bir muhtıra verip, hükümeti düşürmüşler, pek çok komünisti hapsetmişler. Yani orada eylem, ertelenmiş!

– Ben insanlara güvenmek istiyorum, diyor Mehmet Ali, ihtiyacım var buna, gözlenmediğime, takip edilmediğime yahut arkadan hançerlenmeyeceğime emin olmak isterim. Düşünsene ne kadar inanmıştınız Rıza'ya. Hiç aklına gelir miydi Arif'in?..

Son cümlesinin üstüne öyle bir bastı ki, sanki olayı bana, sırf bu cümleyi söylemek için anlatmış gibi geldi. O hâlde, maksat Türkiye'ye kaçmak mı?

Niçin?

Yine benim kuruntularım, dedim içimden… Zaten o geceden sonra, pek açılmadı bu konu.

Günler durgun geçiyor; kış, bahara dönmekte. Çocuklarla, gençlerle ilgimi sürdürüyor, ödevlerini yapmalarına yardımcı oluyorum. Benim bu hâlim, Mehmet Ali'ye Han Asparuh Lisesi'ndeki bir hademeyi hatırlattı. Adamcağız çok iyi bir matematik hocasıymış, Türkçe eğitim kesilip de, Bulgarca eğitim mecburi olunca, adam dile adamakıllı hâkim olduğu hâlde, Bulgarca ders vermeyi reddetmiş, bir zamanlar hoca olduğu okulda, hademelik yapmaya başlamış. Ama başı sıkışan çocuklara daima yardım edermiş…

– Budala!

diye küçümsüyordu onu Mehmet Ali, beni de budala bulup bulmadığını sordum:

– Hayır, dedi, sen kendin seçmedin, o seçti. Hademeliği öğretmenliğe tercih etti, neymiş, prensipleri, vay canım! Kitka'da işçilik eden birçok öğretmen tanıdım, ama onların durumu da başka idi, ya senin gibi kovulmuşlardı, ya iyi Bulgarca kıvıramadıkları için, mecburen öğretmenliği bırakıp fabrika işçisi olmuşlardı. Ama Salihov'un durumu başka, herif sırf Türk çocuklarına yapılacak Bulgarca eğitime karşı olduğu için, sırf bunun için boş vermiş öğretmenliğe, yakmış başını!

– Anlayabiliyorum Salihov'u, dedim.

Tartışmak istemedi herhâlde, çocukların biri için hazırladığım tahrir ödevini görmek istedi. Uzattım. Okurken, dikkat

ediyorum, kızarıyor, diliyle "cık cık" yapıyor, başını sallayıp duruyordu. İçimden gülmek geldi, fakat gülmedim.

– Bu tahrir iki anlamlı, propagandanın içine karşı propagandayı ustaca yerleştirmişsin! Öğretmen senin yazacağını biliyor muydu acaba?

– Hayır, çocuk bilhassa gizli kalmasını rica etti. Arkadaşları da bilmiyor. Eğer birinci olursa şu tahrirle, komsomol toplantısında okuyacakmış.

– A haa, şimdi daha iyi anladım, sadece bir öğretmen için değil, bir sürü dinleyici için hazırlanmış bir konuşma bu, onun için pek dikkat etmişsin!

– Karşı propagandadan ne kastettiğini anlamadım, içimden geldiği gibi yazdım. Mahzurlu yerleri varsa, göster, düzelteyim.

– Evet, lütfen düzelt. Ben sana göstereyim, bir kaynak kitap vereyim, oku bak.

Yanından hiç ayırmadığı, benim önümde kapağını pek açmadığı kara el çantasının içinden bir tutam broşür çıkardı, birini ayırıp uzattı, bakar bakmaz hayret ettim:

– Ama bu Türkçe?

– Eee ne olmuş, Türkler için hazırlanmış…

Şöyle bir karıştırdım, şu Türkiye'de moda olan acayip kelimelerle yazılmış.

– İlk tenkidimi söyleyeyim, dedim, burada kimse şu kelimeleri anlamaz; olanak, bilimsel, imge, devinim, Allah Allah, devinim!

– Lütfen önce baştan sona okur musun, bilmediğin kelimeleri sor, açıklayayım.

Kendini pek sıkıp, nazik olmaya çalıştığı belli idi. Hemen sesimi kesip okumaya başladım, odanın içinde dört dönüyor, başımın üzerinden hangi sayfaya geldiğime bakıyordu. Birçok defa, anlamadığım kelimelerin manasını sordum, hemen cevap verdi:

– Kuzum Mehmet Ali, yoksa sen mi yazdın bu broşürü?

– Hayır, sadece beğendim, oku, haydi…

Nihayet bitirdim, önümde durup sordu:

– Nasıl?

– Bak, dedim, önce ilk tenkidimi tekrarlarım, Türkiye'de hangi sapıklığa hizmet ettiğini bilmediğim bu dilin burada Türkçe diye yayılmasını sağlamak hatalı! Bak, adamı Bulgarca konuşmaya mecbur etmek bile bunca zararlı değil, çünkü hiç olmazsa Bulgarcanın, düşmanın dili olduğunu biliyor. Oysa bu garip dile Türkçe deniyor, dost biri, dost ne demek akraba, ana dil! Allah kahretsin, yine düşman içimizde!

– Peki… peki canım. Dilin dışında tenkitlerin nedir?
dedi sabırla, sigarasını yaktı, ayakta bekledi.

– İyi ki sen yazmadın bir tanem, pek budalaca çünkü!

Hemen sigarasını bastırdı tablaya, bana arkasını döndü, masanın üstünde bir şeyler araştırıyordu, yine de sesinin sinirini bastıramadı:

– Neden, lütfen tenkitlerini esirgeme.

– Canım, dedim. Ay'a giden teknik, ilerleyen ilim bile; bazı olayların karşısında âciz kaldığını itiraf ederken; bütün soruların cevabını Marksizm'de bulmak, bütün sosyal olayların izahında tek bir temel bulup onun adına da iktisat demek, oh elbette gülünç ve saçma. Kime ne anlatıyorsun kuzum, bunları beynini teslime hazır, insan olmanın sorumluluğundan kaçan tembel kafalar yutar. Vadedilen cennete ise biz, Allah kelâmı olduğu zaman inanırız, Marks komünist cemiyetten bahsettiği zaman değil! Öbürleri de İsa'ya bakarlar! Sevgili Anna, nerelerde acaba şimdi? Evet tenkitlerini esirgeme dedin söyledim, hem galiba ne biliyor musun Mehmet Ali; şimdi kendini Marksist zanneden, Marksizm'e inananlar; hep sosyalist ülkelerin dışında kaldılar, şu demir perde dedikleri sınırın dışında onlar, içinde değil! Burada kim, ne kadar inanmakta, samimiyetle diyorum, sen de gördün, herkes kendi öz

canı için bir çıkar peşinde. Bizzat başından geçti canım, sen de istedin, kullanmak istedin partiyi…

– Evet, haklısın…

dedi, sesi pek zayıf çıkmıştı, nedense şu saçmalıkları onun yazdığına inandığım için bir çeşit gönlünü almak istedim:

– Bir tanem, dedim, Marksizm'e inananlar demir perdenin dışında olduğuna göre, bu broşürler Türkiye'dekiler için yazılmış olsaydı, gerçek bir başarı sayılırdı, orada herhâlde çok itibar görürdü.

Birden bana döndü, elinde ikide bir oynamayı âdet edindiği tabancası vardı; bakıştık, yüzü gittikçe sararıyordu:

– Ne var canım, ne oluyor?

dedim. Der demez, ne onun yüzünün sarılığı, ne elindeki silâh, ne sinirli hâli, hiçbir şey… Sadece kendi sesim. Sesimdeki tarifsiz huzursuzluk, en büyük kuşkuyu düşürdü içime:

"Bu broşürleri Mehmet Ali, Türkiye için, Türkiye'dekiler okusun diye yazdı! Öyle mi?.. Mehmet Ali? Karanfilov! Ajan?"

Kendini toplayan, o oldu… Gülmeye başladı, silâhı masanın üzerine bırakıp yanıma geldi:

– Aferin be ak çiçek, dedi, çok iyi, çok iyisin, bravo! Seninle tamamıyla aynı fikirdeyim, hem dediğin de doğru Türkiye'dekiler için harika bir broşür, değil mi, harika!

– Evet, orada çok beğenilir Mehmet Ali, yazarı her kimse el üstünde tutulur, kim demiştin yazarı?

– Bilmiyorum demiştim İlay!

– Nerden buldun bunları?

– Oo şurdan burdan topladım, bakalım işe yarar mı diye, meğer, evet berbatmış!

– Bana beğendiğini söylemiştin, kaynak kitap diye verdin!

– Tepkini ölçmek istedim bir tanem, aksini söyleseydim, bu denli alabilir miydim tepkini, alamazdım. Evet, seninki iyi, okusun çocuk. Benim telâşım, yani başımıza bir iş çıkarmasınlar diye idi. Kim okuyacak?

– Parti sekreterinin oğlu başarılı komsomol Mihail okuyacak!

– Vay canına, amma iyi bir mikrofon bulmuşsun kendine, peki babası, yoldaş Lazarov dinlemeyecek mi bu konuşmayı, bir şeyler sezmez mi herif?

– Söyler mi oğlu ona, benim yazdığımı, çekinir! Söylerse de ne yapayım, çocuk istedi ben yazdım, başkası gelmedi elimden, bunun için asarlar mı beni?

Çok sıkılıyordum. Yeni kuşku, bir türlü bırakıp beni cehennem olmuyor, bir şeyler oyulup durmakta. Ağacı kesen hızarın yeknesak gürültüsü… Mehmet Ali, artık iyice uzayan saçlarımı okşuyor:

– Asmazlar sevdiğim, merak etme! Sen yine ak çiçeklere benzedin, biliyor musun yüzünün yanığı geçti, bembeyaz oldun.

Ona gülümseyip, başımı sallıyorum.

– Saçların böyle de güzel, kısa da yakışıyordu, öyle güzelsin ki… Ama şu yere batasıca dağ köyünde, sıçan deliğinde güzellikten anlayan kim var?

– Sen varsın ya, başkasından bana ne, değil mi?

– Ah İlay, kapağı bir karşıya atabilseydik, orada çalışmayacaksın, ben sana bakacağım, güzel elbiseler alacağım, en güzellerini. Hani hatırlıyor musun gelirken kaldığımız otelin banyosunda nasıl eğlenmiştin, işte Türkiye'de kendi evimizde olacak öyle bir banyo, berbere gideceksin, makyaj yapacaksın... Düşün, tam bir kadın gibi yaşayacaksın, ah bir atabilsek kapağı…

Hızarın sesi devam ediyor.

– Neler söylüyorsun, dedim, farz et ki kaçtık, kaçabildik. Orası bizi kabul edecek mi, etse bile burjuva devleti, biz ne oluruz, yine işçi… İşçilerin hâli de malûm, buradaki en küçük sosyal haklardan bile mahrumlar, hani okumuştuk ya! Eee karnımızı doyurabileceğimiz şüpheli, sen de tutmuş banyolu evden bahsediyorsun.

Bana bütün bu lâfları, o kuşku söyletiyor, inandığımdan değil elbet. Fakat onun bocaladığına da dikkat edebiliyorum.

– Canım, diyor, buluruz bir kolayını, öğretmenlik falan alırız, o düzende insan, eğer bilgisi varsa, istediği işi yapabilir, bir otomobil tamirhanesinde çalışırım, çok para varmış o işte, orada araba bol, buradaki gibi değil, biraz para yapınca da kendi tamirhanemi kurarım, eh gör o zaman, iki banyolu ev!

– Patron olacaksın, ha?

– Biliyorsun Marksizm'e hiçbir zaman inanmadım ben, o mektupları aradakiler için yazdım sana, inandığım şey kendi çıkarımdır biliyorsun ve şimdi bunu Türkiye'de sağlayacağımı sanıyorum, işte hepsi bu kadar, anladın mı?

Hızarın sesi ne kadar şiddetlendi, farkında olmadan konuştum:

– O broşürleri dağıtmak imkânı da geçer eline!

Bir tutam saçım dibinden koptu sandım, başım arkaya düştü; donuk bakışları, gözlerimin içine saplanmıştı sanki:

– Sen ne demek istiyorsun bakayım?

Gülmeye çalıştım:

– Canımı acıtıyorsun, delirdin mi ne, bırak saçlarımı; bırak!

Kafamı iki yana salladım, gerçekten pek acımıştı canım:

– Aman be canım, dedim, ne şakadan anlarsın, ne hayalden! Kurumuş kalmışsın, kerestelere dönmüşsün. Neden sevdim seni sanki bilmem ki!

Hâlâ çok dikkatli bakıyordu yüzüme:

– Ne hayali, ne şakası?.. diye sordu.

– Şu Türkiye'ye geçme işini ben, tamamıyla hayal kabul ediyorum, olamaz ki… Çok zor, sen ne kadar gözden düşmüş olsan, buranın adamısın falan filân… Madem bu hayaldir, hani broşürler Türkiye'dekileri etkiler demiştik demin, işte bu yüzden götürüp, dağıtır dedim, ne var bunda? Gideceğimize hiçbir zaman inanmadım ki…

O, masaya dayanmış, elindeki silâhla oynuyor, içimde bir korku, şu durumu atlatabilsem… Donuk yüzüne, gri zar

tutmuş buzlu gözlerine bakıyorum, ne düşündüğünü anlamak imkânsız.

"Senden şüphelenirse, basarsın kafasına kurşunu! Bunu söylemek kolay, yapmak zor Karanfilov, yapmaya karar vermek zor olan! Çünkü emin olamıyorum. Çünkü eskiden de bu kız, hayal, şaka daha bilmem nelerle oyalanıp dururdu. Evet, evet şimdilik onu vurmanın gereği yok! Fakat artık mutlak gitmemiz lâzım, benden şüphelenmese bile zararlı olmaya başladı. Gerek öğreti, gerek milliyet bilmem ne, hepsi için zararlı… Ah küçük kadın, seni hiç anlamıyorum, bütün ömrün bir ıstırap çizgisi, tek derin çizgi! Yine de pes etmiyorsun, devam... öyle mi, devam! Nereye kadar, sınıra… Bir sürükleyebilsem seni sınıra, işte bundan emin değilim, hâlâ neden bu kadar kararlısın, bu kadar güçlüsün İlay, kaç kez ezmek gerek seni, kaç kez?.."

Silâhı öfkeyle çantanın içine fırlattı, kapağı kapatıp kilitledi. Yanıma gelip, yere oturdu, ellerimi avuçları içine aldı:

– Affet beni ak çiçeğim, bir tanem, dedi, canını acıttım. İstemeyerek oldu, sinirlerim çok bozuk, hayal falan değil, hakikaten geçmek istiyorum karşıya. İlay, niçin anlamıyorsun, burada bir partili Bulgar'la aynı seviyeyi tutturmaktı gayem, olmadı, o hâlde bana, bize faydalı olan başka bir yol aramalıyım. İşte şu arzum, benim karakterime uymuyor mu, bir tanem, niçin şaşırıyorsun, niçin? Öf, yarın şehre ineceğim, yatalım artık İlay.

Yattık.

Sanki, hiç mola vermeden günlerce yolda çalışmış gibi bitkinim, yine de uyuyamadım, o belâ hızar sesi devam etti durdu: Mehmet Ali, Karanfilov'un adamı... adamı... adamı… Broşürler Türkiye için... Türkiye... Türkiye...

* * *

"Kim bilir, belki sen dünyaya sadece ıstırap çekmek için gelmişsin, yazgın budur. İnanmam yazgıya; kendin seçtin ıstırabı.

Yegâne mutluluğun aramızdaki sevdaydı. Onu da bizzat ben parçalamaktayım! Bir kez bana, renkler saçıyor sevgimiz... demiştin! Kaç renk kaldı geriye? Belki bu gece onları da yok edeceğim. Kahrol... Beni bunca sevdiğin için kahrol! Tutkundan haberdar olmasalardı, bu görevi verirler miydi, hayatımda sana da bir yer ayırırlar mıydı? Hayır!.. Hayır! Sevdana güvendiler, kahrol İlay… Şu sevda olsun, kuvvetten düşürseydi ya seni. Niçin bütün öbürleri gibi zayıf, boyun eğen bir kadın değilsin karşımda? Oysa bedenin nanca ufak tefek, boynun incecik, akçabardak seni!.

Neden hâlâ, seni kendimden üstün görüyorum, neden hâlâ eziğim karşında? Anlamıyor musun kontrespiyonajın önemli kişilerinden biri oldum, partiliyim şu yaşımda. Buraya dönünce, o namussuz Karanfilov'un yerine geçeceğim, geçeceğim mutlak, görsün bakalım okuldan yetişmek ne demekmiş! Anlıyor musun İlay, ben aslında… Tüh, kahrol İlay! Biliyorum bütün bunları sana anlatsam, bütün bunlara rağmen hâlâ niçin ezik olduğumu sorsam, bana bunu sen izah edebilirsin, o serin, duru mantığınla! Mantık! Duygu?.. O da var; gerçek, hayal ve güven hepsi iç içe, hepsi sende. Ne biçim bir mahlûksun? Karanfilov, ikimiz için tasarlanan hayatı anlatırken, eğer aklın başına gelirse, şu ücra orman köyünde bile rahat durmayacağını düşünmüştüm… Çoktan başladın! İşte bu yüzden teleks çektim:

'Hasta iyileşti, yataktan çıktı, sokakta geziniyor.'

Cevabı bekliyordum. Neden bu kadar sinirliyim, sigara düşmüyor ağzımdan, yerimde duramıyorum... Hayır bir tanem, şu lâflar benden şüphelendin anlamına gelmez, sadece çevreye zararlı olduğunu söylüyor. Neden sinirliyim, bunun için 'Vur artık' demezler. Demezler canım… Eğer beğenmediği planı değiştirdiyse Karanfilov ve artık hayatımda sana yer yoksa?.. E n'apalım canım! Kahrol İlay, dediğin doğru, yüz milyon renk saçan bir ağ gibi sevdan, yakalanmışım, tutulmuşum!

Çırpınmam boşuna. Seni öldürdüğüm zaman parçalanacak beynin de, ağ da! Bunu biliyorum, yine 'Vur' emrinden korkuyorum, sinirliyim!"

* * *

Şu pazar günü, ne işi var kentte?.. Öğleden sonra bile izin vereceklerini bildiği hâlde gitti. Beni hızar sesiyle, o rezil kuşkuyla yalnız bıraktı. Oyalanmak için, evin dışını badana edeyim dedim, her şeyi hazırlayıp dışarı çıktım. Mavi olacak evimiz, gelince şaşıracak. "Gözlerine döndürmüşsün!" diyecek, "Çünkü sen gözlerimi seviyorsun." diye cevap vereceğim… Ne olur Allah'ım, ne olur al şu şüpheyi içimden, Mehmet Ali temizdir, tertemizdir, onun ne Karanfilov'la ne casuslukla ilgisi var, söylediği gibi sadece kendi çıkarını düşünüyor. Şu düzenin namussuzluğunu anladı, elbet Türkiye hakkında da çok fikir edindi, bu yüzden gitmek istiyor. Başka bir sebebi yok, o naziktir Allah'ım, biliyorsun. Dedeciğim, Arif, Fatma... sizler de biliyorsunuz; nazlıdır, fazla zora gelemez, gözden düşmeye, ağır işe sürülmeye dayanamaz. Meselâ benim gibi yolda çalışsaydı, yok mümkünü yok, çalışamazdı. Ona rahat lâzım, okusun etsin, kendi gönlünce çalışsın, işte bu yüzden Türkiye'yi istiyor. Arif... Anla beni ne olursun, bu benim olayım, tamam! Ama ondan şüphelenmek istemiyorum. Arif, çok bitkinim; tarafsız olamayacak kadar bitkinim, ne olur... Allah'ım al şu şüpheyi içimden…

– Keşke sizi, kolektife resmî görevli tayin etselerdi!

Sıçradım, baktım. Şu ince, sarı oğlan; ne kadar da uzun boyu, yaşı on altı, on yedi olmalı mı?

– Ne dedin çocuğum?

– Dedim ki, İlay Eminova, sizi kolektife resmî görevli tayin etselerdi, bize yardımcı olurdunuz…

Allah Allah, bu "Eminova" da ne oluyor. Bir duraladım, sonra yavaş yavaş:

– Etmezler, dedim, yaşamama müsaade etmeleri de, büyük bir lütuftur benim için!

Şu sözle kimse beni suçlayamaz, fakat ben, gösterdiği tepkiden, karşımdaki hakkında bir fikir sahibi olabilirim. Dikkatle baktım oğlanın yüzüne, hiçbir anlam yakalayamadım. Dört köşe bir yüz, düz ince burun, ince dudaklar, büyükçe bir ağız, gözleri çekik ve kısık değil yalnız; iri, badem yeşili… Elmacık kemikleri o kadar olmasa da çıkık. Hayretle:

– Bana bir dostumu hatırlattın, dedim, yani boyun bosun, yüzün, ismin neydi senin?

– Murat, bilmiyor muydunuz?

– Hayır. Murat, ha!

Bana yardım etmek istediğini söyledi, fırçayı uzattım, bir tabure çekip oturdum, onu seyrediyordum. Çok zarif hareket ediyor, fırçayı badana kovasına daldırması, kenarına vurup silkmesi, duvara bir aşağı bir yukarı sürmesi; bütün hareketleri bir ahenk içinde. Seyrettim, seyrettim, sonra içeri gidip Mehmet Ali'nin sigaralarından birini getirip ikram ettim, tereddüt etti:

– Kocanız kızmaz mı, diye sordu.

– Hayır kızmaz. İyidir Mehmet Ali!

– Köyde herkes iyi, size karşı!

Sesinde bir öfke mi sezdim ne, kurcalamak istedim:

– Herhâlde acıyorlar bana.

– Hiç de acınacak bir hâliniz yok!

Tamam bu çocuk kızıyor bana, karşımda merhametten ve tecessüsten başka bir duygu bulduğum için heyecanlandım ve doğrudan konuya girdim.

– Bana neden öfkelisin Murat?

Fırçayı çok uzun tuttu kovanın içinde, sonra omuzlarını silkti:

– Ben, dedi, adaleti severim, yaa, severim! Biri suçluysa cezasını görmelidir, siz suçsuz bulunduğunuza göre, demek suçsuzmuşsunuz!

Vay kerata! Vay, vay... Demek suçsuz sandığı yahut suçsuz bulunduğum için kızmakta bana ve pek de emin olmadığından ağzımı aramakta; galiba istediğime yaklaşıyorum, cesareti elden bırakmamalı, sertçe:

– Suçlu olmamı tercih ederdin, değil mi, dedim.

Fırçayı bıraktı kovanın içine, şöyle bir iki adım geri çekildi, elini beline koyup, badanaladığı alanı gözden geçirdi. Beni duymamış gibiydi, tekrar işine başladı, tam sabrım tükenmek üzereyken alelacele konuşmaya başladı:

– Siz bir gün küçüklere Dobri Çintulov'un, "Yel Eser Balkan Uğuldar" isimli şiirini okutuyordunuz, biri güzel okudu fakat, "Ovada Türk Öldürmek" mısraına gelince, kitabı fırlatıp attı elinden, ağlamaya başladı…

– Mehmet, dedim, benim Mehmet'im, küçük Mehmet'im, Allah rızası için söyle çocuk, o hayatta mı?

– Size selâm söyledi, dedi ki, tıpkı onun gibi yürüyorum, onun gösterdiği yoldan, bizleri merak etmesin, yürüyen çok. Ama o, kendine dikkat etsin, kendisi tehlikededir, düşmanı yanı başındadır! Haydi bana eyvallah… İsmimi yine hatırlamayın.

– Bana dünyayı bağışladın çocuk, Allah senden razı olsun!.. Ona de ki... de ki…

Murat uzaklaşıvermişti yanımdan, söylediklerimi işitmedi. Ağlamakla gülmek arası bakakaldım arkasından, yerle gök arasına sığamayacak bir mutluluk duyuyordum: "Çiçekler büyür Mehmet Ali... Boris, Nastasov, Karanfilov… Karanfilov... Adını bilmediğim, hatırlayamadığım bütün öbürleri, heyy parti sen! Duyun, işitin!"

* * *

"Hasta rahatça çıksın sokağa, sen ilâcı ver. Yeni reçete pek yakında ulaşacak, hastayı tam hazır et."

Bir rahat nefes aldım. Hareketlerine müdahale etmeyeceğim, arkadaşlarını tespit edeceğim, "kaçma günü ve saati" pek yakında bildirilecek, seni meseleye tam hazırlayacağım!

Şimdi bir keyif sigarası yaktım. Yakmaya hakkım var mı, belki biraz da olsa şüphelendiğini bildirmedim üstüme! Her şeyden haberdar olmaları gerekirdi, ah ak çiçek, nasıl sarsıyorsun beni. Düşünüyorum, yeni bir teleks?.. Fakat ilkinde, neden bildirmediğimi sorar ve benden şüphelenirler bu kez!

Bak şimdi, bak... Hep korku içinde yaşadığımı sanıyorsun, değil be ak çiçek... Sadece dikkatli oluyorum, o kadar. Zaten her zaman dikkatli olmamız gerekmez mi! Benim görevim bu, sorumluluğum yalnız verilen emirlerle çerçeveli. Benim için, benim adıma karar alacak olanlar var. Şu, rahatlık değil mi, sorumluluğu onlar yükleniyorlar! Hayır piyon falan değilim İlay, neler saçmalıyorsun! Yukardakilerin de üstleri var, elde kitap var. Var işte…

Bu kadar hızlı sürmemeliyim kamyonu, ne oluyor bana?

Ama en güzeli ne biliyor musun bir tanem, karakterimin hususiyeti, faydalıyı aramam! İyi ki çok durmuşsun bunun üzerinde, şimdi kaçma arzumu, bu sebebi bahane ederek, ne de kolay izah ediyorum sana. Tereyağından kıl çeker gibi… inanıyorsun! Kendimiz için faydalı olandan gayri, ne düşünebilirim ki?!.. Oysa bir tanem, taa seçkin komsomolların ikinci mevsiminde öğrenmiştim, parti çıkarlarının her şeyden önce geldiğini, ferdi silebilmeyi. Öğretiye ters düşen kişisel arzuları kökünden yok edebilmeyi!

Hızı kesmeyeyim, sabah olmadan ulaşmalı köye… Arkadaşlarını düşünüyorum, bildireyim diye, aman be aklıma bütün köy geliyor, herkesle ahbapsın görünüşte. Hiç kimseyle samimiyetin yok! Kimi bildirsem ki?.. Bulmalı birkaç kişi, görevimi eksik yapmış olmak istemem, Mihail'in okuyacağı ödev… Canım o, parti sekreterinin oğlu, ah atayım mı sana bir kazık yoldaş Lazarov?!

Amma saçmalıyorum. Uyku bastırıyor fena hâlde. İlay, neden beğenmedin yazdığım broşürü, onlar yüzünden ben

takdirname aldım! Kafa yapılarımız ne kadar değişik! Bak, benim aklım, Marksizm'e inanmamayı almıyor, seninki ise, inanmayı!

Fakat ikimiz de samimiyiz, ne demek bu?

Vadedilen cennet, Allah kelâmı olursa inanırmışız ancak... Bak, şu yobazlığa bak! O sırada kendimi tutmasam, Marks'ın varlığı apaçık ortada, yazdıkları, ispatları ortada, şu hâlde bir gün dünya, mutlaka komünist cemiyete kavuşacaktır. Ama, senin Allah'ın nerde, hani kim görmüş onu, diyebilirdim. Eğer, Marksizm-Leninizm konusunda, insanlar bazı ufak tefek hata yapmışlarsa, öğretinin ne suçu var? Öğreti, her türlü hatadan, yanlıştan arınmıştır. Aksi düşünülemez! Ama, ben senin gibi yobaz, tutucu bir kafaya sahip değilim ak çiçek. Allah'a inanmıyorum… Herhâlde kafa yapılarımızdaki değişiklik senin gerici, benimse ilerici olmamızdan!

Gözlerim kapanıyor, en iyisi kamyonu yol kenarına çekip, dinleneyim biraz.

Motorun sesini kesip, başımı direksiyona dayadım. Uyku ile uyanıklık arası bir hâldeyim… Ağır ağır çalışıyor kafam; bir bakıyorum yanımdasın. Tut ellerimden yine, ormana gidelim. Bak nasıl yeşil yer, gök; ağaçlar pembe, yok mavi, gözlerin gibi! Çiçek gözlü sevgilim, seni özlüyorum.

Uyuyup kalmışım, biraz da üşümüşüm. Of be oldu mu şimdi, güneş doğmak üzere... Nasıl süreceğim arabayı güneşe karşı, haydi bakalım biraz sürat!

Sen işe gitmeden önce yetişecektim güya, olmayacak! Bak İlay, şimdiye kadar hiçbir kadını, görevlerime tercih etmedim, hiçbir kadın için acele etmedim. Ne oluyor bana?.. Kendimi, bozulması mümkün olmayan, çok iyi çalışan bir motor gibi görüyordum, değişen bir şey yok da... Elbet canım öğreti için yollara düşecek ve pek çok insanı uyaracağım. Bırak kurtuluşumuzun borcunu; Lenin, o büyük adam Rus olduğu için, sırf

onun için, kendimi Sovyetlerin emrine adayabilirim, verilen direktifleri, gözümü kırpmadan yerine getiririm. Bak İlay, Türkiye'de yapacağım iş bu, bu kadarcık! Şimdi biraz yorgunum o kadar, bütün gece beraberdik, yürüdük.

Of, güneş ışıkları gözüme giriyor.

Diyeceğim ki, "Her şey tamam İlay, hazır ol, çok yakında... çok yakında! Ee ne oluyor bu frene?.. Şu ışık, ne oluyor yahu... Işık belâsı…"

* * *

Kollarına iki adam girmişti, sürüklüyorlardı, kanları gördüm! "Yoo, hayır!" diye bağırdığımı hatırlıyorum, kaslarım bana itaat etmedi, yürüyemedim, duvara tutundum sıkı sıkı. İnsanların seslerini duydum:

– Yok bir şey, ufak bir kaza.

– Yaşıyor, merak etme.

– Başını vurmuş, kolu kırılmış, tedavisi yapılmış, merak etme.

Hiçbirine inandığım yoktu, öyle bakıyordum. Beni itip içeri girdiler, onu karyolaya yatırdılar. Kafası, kolu sargı içindeydi.

– Öldürdünüz, onu da öldürdünüz, dedim.

– Saçmalama be kadın, kamyonla kaza yapmış diyorum, girse ya kafana, hastahanede kalmak istememiş, ne de olsa sıhhiyesin, sen bakarsın ona.

Yavaş yavaş yaklaştım yatağa; cam cam bakıyor mu gözleri?

Hayır, pırıl pırıl... Gülümsemekte bile, dudakları kıpırdıyor:

– Korkma İlay. Korkma.

Yere, karyolanın yanına çöküyorum artık, sevinç gözyaşları boşanıyor; gülüyor, söyleniyorum:

– Yaşıyorsun bir tanem, yaşıyorsun canım. Düşünsene yaşıyorsun bir tanem!

– Yaşayacağım! Canım... biraz... acıyor... o kadar.

– Canın acımasın, acımasın ne olur Mehmet Ali, acımasın canın!

Hemşire ilâçları tarif etti, yapılacak iğneyi gösterdi. Müfreze başkanı ise kendince takıldı:

– Ben de seni cesur bir kadın zannederdim yoldaş, bu ne telâş!

Sonra ilâve etti:

– Üç gün izinlisin, kocana bak, iyi bak. Bize lâzım o!

Ve cehennem olup gittiler.

Saatlerce oturdum yerde, eski günlerdeki gibi ellerini alıp göğsümün üstüne bastırmıştım. Birbirimize bakıyorduk, konuşmuyorduk. Gözlerine düşen her pırıltıdan bir anlam çıkardım. Birçok defa beni sevdiğini söyledi, hem samimiydi bu kez. Bir şeyler doğuyordu aramızda, saf, taze, yepyeni! Bir başlangıç bu... başlangıç!

Onu öldürmediği için Allah'a ne çok şükrettim.

İlâcını vermek için kalktım, sonra bir kâse yoğurt yedirdim ona. Kanlı elbiselerini çıkarıp, pijamalarını giydirdim. Yanına yatmamı istedi. O gece, çıplak vücudu korkutmadı beni. Benimki mi, onunki mi, ayıramadım zaten. Sonra... nemli bedenine sıkıca sarılıp, başımı göğsüne koydum, yüreği gümbür gümbür atıyordu! Allah'ım bu ses... Hep devam etsin, bu ses!

Sabaha karşı, onun inlemeleriyle uyandım, alev alev yanıyordu… Fırlayıp, iğnesini yaptım, asprin içirmeye çalıştım zorla. Beni tanımadı galiba, durmadan itti su bardağını, elimi itti:

– Çekil git başımdan, diye sayıkladı, seni belâ ettiler bana!

Birkaç saat uyuyamadım; o daldı... Silkindi küfretti, tekrar daldı... Tekrar küfretti.

Bir ara sıkı sıkı sarıldı bana:

– İnan bana, dedi, inan seni öldürmek istemiyorum.

Sayıklamalar bunlar… biliyorum iyice, yine de tedirginim:

"Kendisi tehlikededir, düşmanı yanı başındadır." Yapma be küçük Mehmet, yapma!

Sabaha karşı, gözlerini iyice açıp baktı bana, tanıyıp tanımadığından emin değilim, ama ismimle hitap etti:

– Seni yaraladıkları zaman... o zaman... bu kadar fena mı olacaksın İlay?.. Çok kötü!

Sonra dedikleri anlaşılmaz oldu… Yalnız birkaç defa, "Karanfilov" ve "Anuşka" kelimeleri geçti, onları iyice net duydum.

* * *

Hemşire yoklamaya geldiği zaman, sakinleşmiş, uyuyordu. Geceyi nasıl geçirdiğini sordu, ateşten bahsettim, tabii "Sayıkladı" demedim… İlâçlara devam etmemi söyledi, şu meşhur kara çantayı uzattı, dün getirmeyi unutmuşlar, sonra çekti gitti.

Çantayı masanın üzerine bıraktım. Bir süre, durup seyrettim onu. Açıp, içindekilere bakmak istiyor, cesaret edemiyordum. Hem ayıp da... hem lüzumsuz canım!

Mutfağa gidip onun için çorba yaptım, oyalandım bir süre.

Ateşi pek düşmemişti, çorbayı içmek istemedi, zorla birkaç kaşık yutturdum, ilâçlarını verdim. Gözü masa üzerindeki çantasına takıldı galiba, eliyle işaret etmeye çalıştı:

– O, o!

– Senin çantan, hemşire getirdi bu sabah!

– Ver onu bana…

Uzattım çantayı, göğsüne bastırdı, uyuyakaldı.

İyice merak ediyordum, ellerinin arasından çekmedim ama; ben de başımı yatağa dayadım, uyumuşum.

Nasıl uyumaksa, hep onun sayıklamalarını işittim, durmadan broşürlerden bahsetti. Türkiye'den, Karanfilov'un yerine geçmekten… Anuşka diye birine hitap etti ve ona bana benzediğini söyledi. Güya yaralanmışım da kucağında taşımış beni… Tam sınırda ölmüşüm. İfade verememem kötü olmuş! Ama Peter Jivkov... Peter Jivkov…

Bunları gerçekten söylüyor muydu, yoksa ben rüya mı görüyordum?.. O kadar yorgundum ki… "İğne zamanı!" bir tarafıma iğne batmış gibi kalktım, o çanta hâlâ göğsünde, uyuyordu, söyleniyordu: "Peter Jivkov'um, unutamam, biliyorsun..."

Şırıngayı kaynattım, yüzüme bol soğuk su vurdum. Bütün o lâfların anlamı neydi?.. Gözüm hep o çantaya takılmakta… Nihayet çekip aldım onu, pijamasını indirip, iğnesini yaptım, bir iki titredi, mırıldandı:

– Teşekkür ederim sevgilim.

– İnşallah canını acıtmadım! dedim.

– Hayır Anuşka, dedi.

Yavaşça saçlarını okşadım, fısıldadım:

– Peter… Peter Jivkov?..

– Buyurun yoldaş!

Cevabım yoktu, o da beklemiyordu herhâlde! Ben kendimi toparladığım zaman, Mehmet Ali çoktan dalmıştı.

Pek bir şey yahut belirli bir şey düşünmüyordum galiba, makine gibi hareket ediyordum, pantolonunun ceplerini araştırdım, anahtarını buldum, şu küçüğü, çantanınki olmalı!

Birkaç dosya, pek çok ve çeşitli broşürler, silâhı… Silâhı tanıdığım için olsa gerek önce onu evirip çevirdim elimde. Daha önce gösterip izahat vermişti; legant, toplu tabanca, 7.62 çapında, altı fişek alır, şu ucundaki susturucu. Bir dostummuş gibi, onu okşayıp duruyorum, daha dosyalara ve broşürlere bakmaya cesaretim yok. Mavi-lacivert ışıklar saçan alet hoşuma gidiyor, çoktan unuttuğum bir olay geliyor aklıma, düşünüyorum: "Acaba annesi, böyle bir silâhla mı vurdu kendini?.. Yakışıklı bir alet bu, çok yakışıklı!.. O zamanlar daha böylesi yoktu herhâlde."

Mehmet Ali'ye demiştim ki:

"Rıza da kooperatif şoförlüğü yapardı ama, onun tabancası yoktu."

"Şimdi, yollar daha tehlikeli, onca olaydan sonra. Kooperatifte çalışan herkese veriyorlar tabanca."

"Türklere değil."

"Hepsine değil! Bana verdiler, herhâlde dalgınlıklarına geldi, öyle olmalı, değil mi? Şimdi hatırlatayım da, alsınlar mı elimden?"

"Bulgar yapısı değil bu, değil mi, kaçak?"

"Evet, bana silâh taşıma müsaadesi çıkınca bunu kendim temin ettim, lütfen bir tanem, uğraşma silâhımla, benim oyuncağım bu, anlasana hoşuma gidiyor."

Silâhı bırakıp, dosyaları karıştırdım… TeKeZeSe'ye alınacak mallarla ilgili listeler, faturalar ıvır zıvır, çantasında taşıması gerekli olan evrak; gülümsedim. Derken şu cicili bicili broşürler; on, on iki kadar var: Marksizm'in İlkeleri El Kitabı, Komünist Cemiyet, Lenin, Diyalektik Materyalizm, Devrim, Kürtlere Özgürlük, Gerilla... falan filân. Rastgele elime alıp karıştırıyorum küçük sayfaları, şurdan burdan okuyorum; öbürü gibi hepsi yeni moda Türkçe ile yazılmış, bütün o garip kelimelerin, ters cümlelerin ardında Mehmet Ali'nin ifadesini sezmemek imkânsız! Kürtlere Özgürlük, Devrim ve Gerilla isimli kitapçıkların kapaklarına, sevdiğimin el yazısıyla ve kurşun kalemle, Türkiye'deki bazı doğu illerinin isimleri kaydedilmiş; sanki bu üçü sırf, o mıntıka için hazırlanmış gibi… Derken birinin üstünde, onun iri, kuyruklu, süslü harfleriyle attığı bir imza: Peter Jivkov!

"Peter... Peter Jivkov."

"Buyurun yoldaş?"

Dudaklarımı nasıl ısırıyorum, kim bilir?.. Ağzımın içine kan tadı yayıldı, duraladım. Mehmet Ali'nin muntazam nefeslerini işittim:

"Ateşi düşmüş olmalı."

Hiçbir şey hissetmiyorum… Tabancayı masanın üstüne bir bezin altına sakladım, dosyaları, broşürleri alelacele toparlarken, bir ince kâğıt şerit kaydı yere, garip bir daktilo ile yazılmış, garip bir cümle: "Hasta rahatça çıksın sokağa, son ilâcı ver. Yeni reçete pek yakında ulaşacak, hastayı tam hazır et."

"Bu bir şifre, bu bir şifre... şifre..." diye tekrarladım birkaç kez, anlamını düşünmek gelmedi aklıma. Kâğıt şerit de dâhil hepsini tıktım çantanın içine, kilitledim çantayı, Mehmet Ali'nin hemen uzanabileceği bir yere, yatağın yanına bıraktım. Silâh niçin masanın üzerinde kaldı?.. Bilmiyorum.

Tahta iskemleye geçip oturdum. Dimdik oturuyordum. Etraf o kadar sessiz ki, onun soluklarını bile işitmiyorum, bir şeyler durdu.

Dünya durdu.

Ne kadar bir süre?.. "İlâç vakti!" Kalkıp, veriyorum…

Öyle dimdik otururken, uyudum galiba. Birçok insan, birçok... Hiçbirinin yüzünü seçemiyorum, söylediklerini işitmiyorum. Onların boyutları yok, onlar kartpostal insanları… "İlâç vakti!" Kalkıp veriyorum.

Güneş doğarken, "iğne vakti."

– Off, acıdı be İlay!

– Affedersin bir tanem.

– Sabah olmuş ha?

– Evet.

– Karnım aç.

Çorbasını içirirken, aklına geldi:

– Sen uyudun mu canım?

– Evet.

– Şey... çok çok bitkin görünüyorsun, yüzün sapsarı!

– Şimdi ilâcını al ve uyumaya çalış.

– Bugün daha iyiyim.

– Evet.

İskemleye oturup, onun uyumasını bekliyorum. Dimdik oturuyorum nedense, parmaklarımı birbirine kilitliyorum.

– Sen de biraz uyusana, dedi, dalarken.

Uyusana... Uyusana İlay. Uyu İlay! Hep uyu... Uyu!

İskemlenin üstünden yere kaydığımı hatırlıyorum, sonra büyük bir boşluk:

– Aferin yoldaş sıhhiye, kocana böyle mi bakacaktın?

– Yoo, dokunmayın ona yoldaş, gece gündüz hiç uyumadı, hep başımdaydı.

– Bir sıhhiye, gerekirse, bir hafta uyumaz!

– İlay'ın sağlığı iyi değildir.

– Neyse sen iyisin.

– Evet, çok iyiyim, kaç gün oldu?

– Bugün üçüncü gün!

Bu seslerin hepsini duydum, cümlelerin anlamını da kavradım. Kalkmadım yerimden, gözlerim sıkı sıkı kapalı. Hemşirenin defolup gitmesini bekliyorum. Adım seslerini duyuyorum, galiba mutfakta Mehmet Ali için bir şeyler hazırlıyor, benim yanımdan geçiyor, geri dönüyor, dolaşıyor. "Yine de üstüme basmıyor," diyorum, "bu da bir şey."

– Teşekkür ederim yoldaş hemşire.

– Teşekküre lüzum yok, asıl karının bakması lâzımdı sana, üç gün izinliydi o, neyse ama, hoşuma gitti sana bakmak, ne de olsa yakışıklı adamsın.

Mehmet Ali güldü. Kadın da güldü.

"Anuşka" diye bir isim geldi aklıma, bana benziyormuş! Mehmet Ali sayıklarken, onunla konuşuyordu, benim öldüğümü anlatıyordu, sınırda!.. "Hastayı tam hazır et!" Yoksa bu sınırda ölmeye anlamına mı?.. Neydi o yazı, reçetelerden bahsediyordu! Peter Jivkov... Peter Jivkov…

– Hoşça kal Mehmet Ali.

– Yine gel.

– Merak etme.

Kapının çekildiğini duydum, gözlerimi açtım, sonra ağır ağır kalktım:

– Hah, uyandın mı İlay?

– Evet, nasılsın Mehmet Ali?

– Fena değil… Kafam zonkluyor, kafam!.. Sen, iyi görünüyorsun!

– İyiyim, dayanamayıp uyumuşum!. Dayanamadım… Dayanamadım!

– Ehh sinirlerin zayıf, bana da üzüldün, kolay mı?.. Üzüldün.

– Hem ne kadar çok, nasıl!.. Nasıl Mehmet Ali, bilemezsin ki.

Yüzümü görmesin diye, arkamı dönmüştüm ona, bakışlarım masanın üstünde bezin altında duran silâha takıldı; kalbim delilendi, çırpınıp duruyor, ha desen göğsümü yarıp dışarı fırlayacak!

– Hemşire geldi, dedi, ilâçlarımı verdi, biraz da yoğurt.

– Çok iyi… (Kekeledim.) şim-şimdi ben, şey… bir şey… şey yiyeyim.

Helâ aralığına geçip, yüzüme bol bol su çarptım. Bir şeyler yemek mi, sadece midem bulanıyordu. Boşu boşuna öğürdüm. Sesimi duymasın istiyordum, bir süre çıkmadım dışarı, kendimi toplamaya çalıştım.

Boşuna telâşlanmışım; hemşire yine uyuşturucu bir ilâç vermiş olmalı ki, yarı dalgındı, öğürmelerimi işitmediği belli.

– Yanıma gel, dedi.

Gittim. Elimi kavradı, dudaklarına götürüp öptü:

– Bir tanem, dedi, gidiyoruz, biliyor musun; gidiyoruz, pek yakında.

“Pek yakında!.. Yeni reçete pek yakında ulaşacak.”

– Çok iyi canım, dedim, orada ne yapacağız?

– Canımız ne isterse, bana iş temin edecekler.

– Kimler?

Gözleri kapanıp açıldı, sesi uzaklardan gelir gibiydi, esnedi:

– Aptallık etme, dedi. Kaçmamızı ayarlayanlar tabii.

– Yani… birileri kaçmamızı istiyor, ayarlıyorlar… öyle mi canım?

– Ben… ayarlıyorum, ben… her şeyi, bilmiyorsun ki ben… ben!

– Korkuyorum be Mehmet Ali, dedim, ya takip ederlerse bizi, biliyorsun, jandarma kollar sınırı, ya vururlarsa bizi?

Tekrar esnedi, dalar gibi olmuştu. Sorumu tekrarladım, gözlerini araladı:

– Korkma, dedi, kolundan, bacağından yaralanırsın, seni kucağımda taşırım, merak etme, sınırdan içeri sokacağım seni!

"Galiba bunu mutlaka yapman lâzım, kesin emir olmalı."

– Ya, dedim, ifade vermeden ölürsem?

– Sen... ne çok soru soruyorsun, ne çok... of be!.. Kes artık. Kes…

– Dedem de öyle derdi, Arif de... Senin soruların tükenmez mi İlay, böyle söylerdi.

– Arif!.. Arif!.. Onu unutamıyorsun. Ben... çoktan... unuttum.

Elimi tutan eli yavaş yavaş gevşiyordu, gözleri kapandı, usulca:

– Soru sorma artık, dedi, yeter, lütfen... sus!.. Yeter.

* * *

İş icat ettim kendime, yemek yaptım. Mehmet Ali kooperatif şoförü olmanın imtiyazlarından faydalandığı için, evimizde pirinç, yağ, un böyle ıvır zıvır hep bulunurdu. Küçük küçük bazlamalar yapıp, tavada kızarttım, koca bir tencere pilav pişirdim. Pirinç ayıklamak, hamur yoğurmak... Yılların ötesinden bu yana; küçük küçük davranışlar, kopuk cümleler, bir bakış... hatta değişen ses tonları, karakterindeki ufak tefek ayrıntılar... zaman parçaları içine dağılıp dökülmüş toz zerrecikleri misali Mehmet Ali'den parçalar, toplanıyor, geliyor, birleşiyor. Tek Mehmet Ali!

Şimdi uyuyan... İlâç vakitlerini şaşırmıyorum, muntazam veriyorum haplarını.

Derken yerleri sildim, üç buçuk eşyanın tozunu aldım. Tek Mehmet Ali... sayıklarken... çözülüp dağılmıştı. O kopuk kopuk cümleler, hani ilk duyuşta anlamsız gelen, birbiri ile ilgisiz... Yoo, hepsi toplanıyor, art arda... bütünleşiyor. Dün gece dünya durmuştu, bugünse çok hızlı dönüyor galiba, büyücü

yumağı salıverdi… Tıkır tıkır parçacıklar yuvarlanıyor, yerlerini buluyor, bir bütün, dev. Çirkin, büyük, kaba dev... gerçek!

Hızar çalışıyor... çalışıyor. Ne gürültü!

Masanın üstünü temizlerken silâhın tozunu alıyorum, yokluyorum altı kurşun var.

"Neden bakıyorum mermilere, neden sayıyorum?" diyorum kendi kendime. "Arif bize yaşayın derdi, yaşayın elbet davaya hizmet için bir fırsat geçecektir elinize! Fırsat nedir Arif, ne zaman, nasıl? Ve…"

Banyoya girip, bir iyi sabunlandım, duş yaptım, abdest aldım. Bir yıl önce bana aldığı lacivert pantolonla, mavi bluzu yıkayıp ütülemiştim, onları giydim üstüme.

Basma perdeyi çekip, odaya girdiğim zaman baktım Mehmet Ali uyanmış, doğrulup oturmuş; kucağında çanta, kapağı açık! Bütün o broşürler, ha... Peter Jivkov?.. Bana bakıp gülümsedi, kapadı çantayı.

– Kim getirdi bunu İlay?

– Hemşire.

– Silâh yok içinde.

– Yaa, sen nasıl kalkıp aldın çantayı?

– Buradaydı, yanı başıma koymuşsun, unuttun mu? Anahtarı bulmak için kalkmaya çalıştım, kalkabildim, iyiyim canım, iyiyim. Başım döndü biraz, o kadar olacak!.. Ay sen ne güzel olmuşsun, artık gidiyoruz biliyor musun, pek yakında.

– Evet, söylemiştin Peter, Peter Jivkov!

– Ne, ne diyorsun sen?

Nasıl da değişiverdi yüzü, hiç aldırmadım. Galiba ayakta duracak gücüm yoktu, dizlerim titriyordu, masaya dayandım.

– Senin dediklerini tekrarladım Peter Jivkov, dedim. Benim sınırda vurulacağımı da söyledin, kucağında sokacaksın içeri… Ölmek istemiyorsun ama, ama ölürsem burada seni teselli edecek biri var. Tıpkı bana benzeyen biri, Anuşka!

– Sen delirmişsin, dedi, saçmalıyorsun!

Yüzü mosmor olmuştu, kalkmaya çalıştı. Ancak ayaklarını sarkıtıp yataktan, başını yastığa dayamak zorunda kaldı:

– Rüya mı görüyorum nedir, saçma bunlar, yalan. Ben öyle lâf etmem, bir hastalanmada çözülecek adam mıyım ben, ben?.. Yalan! Kimmiş bu Anuşka, kim oluyormuş?

– Sahi kim Anuşka, o da senin gibi Karanfilov'un adamlarından biri mi?

– Sus!.. diye bağırdı. Sus!

Bir garipti bakışları; gözleri renk mi değiştiriyor ne, böyle buz akı ve yanmakta... Sağlam elini boğazına götürdü, tıkanır gibiydi, pek zorlukla konuştu:

– Bak, dedi, kes sesini, hiç konuşma. Aksi hâlde, aksi hâlde vururum seni, gebertirim. Gebertirim.

– Yoo, burada değil, dikkat: Ben... sınırda vurulacağım!

– Lâf, bana kalmış o iş. Eğer istersem, burada hemen beynine bir kurşun! Eğer karar verirsem, ben... Anlıyor musun, ben!

– Emir öyle mi?

Yastıklara dayanıp iyice doğruldu, karyolanın demirine yapıştı sıkı sıkı. Mordan yeşile dönüyordu benzi, gözleri hep buz akında, parlak... Yine de alev alev. Hani bir canavar vardı, altı başlı, böyle yeşildi rengi, ateş saçardı burnundan… Oysa bunun başı tek!.. Gerçek mi, ben görmedim böylesine bir çirkin yüz, hiç görmedim. Bu Mehmet Ali değil, olamaz!

Ayakta sallanıyor, bağırıyor. Hırıltılar, tıslamalar ulaşıyor kulağıma:

– Evet bildin, öyle emir aldım! Seni budala... Hayatın bana bağlı, na şu ellerimde. Hep avcumda taşıdım hayatını, anla artık. Na şu avcumda, sırtımda, alnımda. Kara leke... kara leke, ama gerekli. Yaşamımın bir noktasında gerekli. Her şeyi biliyorsun da, bunu neden bilemedin? Onca soruların vardı, neden sormadın; niçin suçsuz bulundun, niçin gebertmediler seni o pis bodrumda?.. Neden sormadın bana,

niçin yaşadığını, hâlâ niçin yaşayabildiğini?.. Çünkü, bir yerde lâzımdın bana, bunun için.

Oluşan bütünde, tek küçük soru buydu. Aldırmamıştım. Şimdi cevabını veriyor işte.

– Peter Jivkov! Yaa, ben Peter Jivkov'um kızım, nasıl da inandın gözden düştüğüme. Aptal seni, aptal. Hiç ben, gözden düşer miyim, ben onca aptal mıyım, ben sen miyim? Dinle artık, öğren, bil İlay; ben hep tırmandım, durmadan tırmandım! Övünme değil, gerçek bu. Hem daha da tırmanacağım, kimmiş Anuşka!.. Burada o mu bekleyecek beni, canı cehenneme. Burada İlay, Karanfilov'un koltuğu bekleyecek beni, sen o zaman gör; Rodop daha bilmem ne politikasını, kaç Arif'i çiğner geçerim ben be… Kaç Arif'i. O hayran olduğun; ben Peter Jivkov! Arif, pöh... Solucan be, sen... hepiniz, topraktan başınızı çıkarmaya kalkarsınız, öyle mi! Peter Jivkov oturunca Karanfilov'un koltuğuna… Bırak bunları, şu zamana kadar yaşadınsa, Peter Jivkov'un hayatında bir yerin olacağı için, ona küçük, masum bir perde çekeceğin için, anladın mı?..

Hırıltılar kesildi. İri iri soluklandı. Sakinleşti biraz, usulca konuştu:

– Senin görevin şu budala tutuculuğunla, saf görünüşünle, Peter Jivkov'a perde olmak, o kadar be, o kadarcık! Aslında öyle fazla iş yok karşıda, hazır lokma… Ben, zulüm görmüş, zavallı milliyetçi karımla iltica edince… Anladın mı?..

"Ne güzel dev gerçek! Tam bütün, tek eksiği kalmadı, hayret..."

– Çok iyi anlıyorum Peter Jivkov, hele bu karı bir de yaralanırsa sınırda!

Cevap vermedi bir süre. Düşündü, fena hâlde sallanıyordu.

– Hayır, dedi nihayet, artık senin yerin olamaz hayatımda. Çünkü öğrendin! Anlamasaydın, ne yapayım! Keşke anlatmasaydın be. Fakat bu planı yapanlar, hatta Karanfilov hiç kimse bilemezdi seni; şu aklını, mantığını, sorularını… Bilemezlerdi, tahmin edemezlerdi. Seni ben tanırım, bir ben! Onun için

bana bıraktı ya, şüphelenirse sık beynine kurşunu, o kadar. Aynen böyle söyledi Karanfilov. Şüphelenmek ne demek, biliyorsun her şeyi. Sen beni keşfettin, ben de sana kendi yerini, görevini anlattım. Galiba bitti... Bitti artık.

– Öldüreceksin beni?

– Mecburum.

Titredim:

– Ve devam edeceksin!

– Pek tabii, niçin yetiştirildim ben, senin kocan olup, şurada şoförlük etmek için mi?.. Önce Türkiye… Söyledim, fazla değil orda işim… Sonra burda o kaba, o aptal herifin ayağını kaydırınca…

– Ama ilk önce beni öldürmen lâzım.

– Evet. Evet... Mecburum dedim, evet. Engelimsin şu anda, şu bilginle... Evet!

– Fakat tabancan nerede Mehmet Ali?

Olduğu yerde hızla döndü, kaybolduğunu unutmuştu herhâlde, deli gibi çantasını araştırdı. Dosyaları, broşürleri fırlattı. Hepsi havaya uçtu, sonra yerlere saçıldı.

– Tek parmağımla basar, kırarım boynunu…

Böyle bir şeyler mırıldandı, döndü ve benim elimde gördü silâhını!

Ah bu ne şaşkınlık, hiç böyle bir şey ummaz mıydın bir tanem? Oysa beni, senden gayri kim tanıyabilir?

Üzerime atılmak istedi galiba, ateş ettim… Gözlerinde hayret kaldı, ağzı açıldı; bir şey söylemek istiyordu, konuşamadı:

"Dur, yanlış, emir böyle değil! Ben seni öldüreceğim!"

Ayakta sallanıyordu hâlâ; bekledim ama, söylemek istediğini söyleyemeyecekti, ağzından anlamsız hırıltılar ve kanlı köpükler geliyordu.

Artık durmaksızın ateş ettim omzuna, böğrüne, bacağına. İki büklüm oldu, kıvranıyor... sargılı kafasına!

Nihayet düştü, yere çarpan iri bedeni çıkardı o gürültüyü.

Çırpındı, hareketsiz kaldı.

Baktım, kanlı köpükler içinde yatan altı başlı canavar değil, Mehmet Ali'dir; sevdiğim... bir tanem!

Kulağıma çarpan ses: "Seni seviyorum Mehmet Ali." diyordu, benim sesimdi.

* * *

"Neden?" diye sormadım.

Hâlâ elimde tuttuğum tabancada bir mermi kalmasına dikkat etmişim. "Niçin?" diye sormuyorum.

Sorularım tükendi Arif.

Bildiğim ise, tek şey: Bedenler, beyinler ve sevdalar, bu toprağa gübre olabilir...

Ve her yıl çiçekler yeniden büyür!

10 Ağustos 1978, Ankara